

TÜRKİYE
YÜZYILI

AK PARTİ

TÜRKİYE YÜZYILI İÇİN

DOĞRU ADIMLAR

SEÇİM BEYANNAMESİ 2023

AK PARTİ

TÜRKİYE YÜZYILI İÇİN DOĞRU ADIMLAR

SEÇİM BEYANNAMESİ 2023

TÜRKİYE YÜZYILI İÇİN MİLLETİMİZE AHDİMİZDİR

AK PARTİ... Neredeyse bir çeyrek asrı geride bırakırken... Daha şimdiden 'bu büyük davaya adanmış' olduğunun idraki içinde geçmiş ve geleceği kopmaz bağlarla birbirine bağlamış... Mazinin yüce değerlerini âtinin aydınlık ufuklarına nakşetmiş... Siyasete, kaybettiği itibarını yeniden kazandırmış, milletin bağrından çıkıp yine ve her zaman milletinden güç almış Cumhurun göz bebeği parti... Yüzü hem Doğu'ya hem Batı'ya ama her zaman '**Doğruya Doğru**' dönük olan parti... Türkiye Yüzyılı'nın mimarı... Ülkesi ve tüm insanlık adına dünyanın dardını ve acısını yüklenmiş; duyarlılığın ve sorumluluğun diğer adı: AK Parti...

Millet olarak acı günlerden geçiyoruz. Asrın felaketi ile karşılaştık. Hatta bu topraklarda belki son bin yılın en ağır doğal afetini yaşadık. İçinde bulunduğumuz acı günlerin yarasını sarmada, acıyı paylaşmada, dertlere derman olmada en önde yine AK Parti var. Geçtiğimiz iktidar yıllarında AK Parti Türkiye'yi dünyanın her yerine iyilik ve yardım ulaştıran bir ülke haline getirmişti. Bunun sonucunda şahit olduğumuz karşılık ise, afette dünyanın her tarafından ülkemize yardım akması şeklinde olmuştur.

Afet, kriz ve risk dünyasında yaşadığımızın bilincinde olan AK Parti, her zaman ve zeminde bütün yurttaşlarımızı birinci sınıf vatandaş olarak görüp her birimizin yekdiğerine ihtiyacı olduğunun farkında olan bir toplumsal ve siyasal bütünlük idraki içerisindedir. Bu acı günlerde, bu bütünleşmeye her zamankinden daha çok muhtacız.

Çok yakın geçmişte yaşadığımız küresel kovid salgını, insanlığın şimdiye değin asla tecrübe etmediği büyük bir felaketti. Her alanda aldığımız tedbirlerle küresel salgına yönelik, başarılı sonuçlar veren, ciddi bir siyaset yönetimi ortaya koyduk. Vatandaşlarımızla dayanışma içerisinde o zorlu günleri hep birlikte aştık...

Hemen ardından gelen orman yangınları, tüm dünyayı sarsan iklim değişikliği meselesinin, ülkemize düşen payı olarak, yine sarsıcı afetler şeklinde karşımıza çıktı ve fakat Hükümetimiz başarıyla bunun da üstesinden gelmeyi bildi...

Küresel salgın, iklim krizi etkileri, kuraklık, orman yangınları, seller ve en son yaşadığımız 11 ili vuran Kahramanmaraş merkezli deprem, arka arkaya geçirdiğimiz imtihanlar olarak, toplumumuzu derinden etkilemiştir. Siyasetin amacı ise böyle zor zamanlarda daha belirgin olarak ortaya çıkar:

Yer ile Gök arasında yaratılmış milletimize hizmet, bizim asli gayemizdir. **“Kerim Devlet”** anlayışı çerçevesinde yaşanan felaketlerin bir daha yaşanmaması adına ciddi planlamalar yapmak, afet, kriz ve risk yönetimi vizyonuyla kurumsal reformlar ve iyileştirmeleri uygulamaya koymak, insan kaynaklarının kalitesini artırmak; fiziki alt yapıyı güçlendirmek, profesyonel her deneyimi kendi bünyesinde pekiştirmek ve koordine etmektir.

AK Parti olarak; temel değerlerimiz hak, adalet ve hizmettir, önceliğimiz ise insandır. Bizim bakış açımızda tüm toplumsal süreçler ve kurumlar; devlet, sivil toplum, ekonomi ve siyaset; hepsi insan içindir. İnsan; ırkı, rengi, cinsiyeti, dili, dini, mezhebi, düşüncesi, sosyal konumu, ekonomik durumu ne olursa olsun **“eşref-i mahlûkat”**tır. Aynı zamanda Türkiyemizin en büyük, dünyanın ise sayılı büyüklükteki sivil toplum örgütlerinden birisi olan AK Parti, fikrini ve gücünü milletinden yani gerçek kişilerden ve onların gerçek sorunlarından, taleplerinden, geleceğe dair umutlarından almaktadır.

AK Parti Türkiye'yi daha adil bir dünya için reddedilemez ve aşılamaz bir denge unsuru haline getirmiştir. Böyle bir dönemde, yeni bir dünya kurulurken, Türkiye'nin tüm dengeleri bilen, sözü dinlenen, kararı merak edilen ve ona göre konum alınan karizmatik ve güçlü bir liderliğe ve iktidara ihtiyacı vardır. Bu meyanda, bir taraftan küresel ve bölgesel meydan okumalara karşı emsalsiz başarılar ortaya koyarken, beri taraftan içinden geçtiğimiz acı süreci de AK Parti'nin kurumsal aklı, tecrübesi ve yüksek liderliği ile aşacağımıza inanıyoruz.

Siyasi partilerin en büyük sorumluluklarından biri de geçmiş ile gelecek arasında irtibat kurmak ve nereden geldiğini ve nereye varacağını unutmamaktır. Bu sebeple biz, AK Parti'nin temsil ettiği siyasi çizginin ülkemizin ve milletimizin geleceği adına neler ifade ettiğini, hangi istikamette yürüdüğümüzü, bu bilinç ve çabaların Türkiye'nin geçmişi ve milletimizin geleceği açısından önemini her zaman dikkatle takip etmekteyiz. Özellikle, Türkiye gibi çok büyük bir kültür ve medeniyet mirasına sahip, büyük iddia ve potansiyelleri olan bir ülkede siyasetin en büyük çıkmazı, nereden geldiğinin ve varılacak hedeflerin unutulmasıdır. Zira geçmiş birikimleri göz ardı eden siyaset, geleceğe yön veremez.

Bu bağlamda, elbette AK Parti'yi farklı şekillerde tanımlamak mümkündür. Tabii ki, herkes çeşitli yorum ve tanımlamalarda bulunabilir. Ancak, nasıl değerlendirilirse değerlendirilsin AK Parti'nin temelini oluşturan ve diğer siyasi partilerden ayrışmasını sağlayan **beş önemli özelliğini** vurgulamak gerekmektedir.

Birinci önemli özelliğimiz şudur: AK Parti sadece siyasi parti değil, aynı zamanda bir dava hareketidir. Bu anlayış ve fikirle AK Parti ülkemizin son iki asırlık siyasi tarihindeki milli değer ve düşünceleri temsil eden ve medeniyetimizin çizgilerini takip eden bir siyasi hatta ilerlemiştir. Böylelikle, bir siyasi parti kimliğinin çok ötesinde ve derinlerinde bir anlayışa sahip olmuştur.

Davamızı ayakta tutan iki ana unsur vardır. İlki Türkiye'ye, ikincisi ise dünyaya ilişkin teklif ve tespitlerinden oluşmaktadır. Bunlar aynı zamanda milletimize karşı sorumluluğumuz olan **"Güçlü ve Büyük Türkiye"** ve **"Daha Adil Bir Dünya Mümkündür"** idealidir.

Bir dava partisi olmanın birinci unsuru ülkemizi iyilerin en iyisi, büyüklerin en büyüğü, etkinlerin en etkinini, faydalıların en faydalısı haline getirmektir. Açık söylemek gerekir ki, bu bir zihniyet devrimi meselesidir ve AK Parti öncelikle bu zihniyet devrimini gerçekleştirmiştir. AK Parti öncesine dair şu soruların cevabı henüz verilmiş değildir: İHA ve SİHA'lar başta olmak üzere milli savunma sanayindeki gelişmeler niçin farklı partiler yönetimdeki yapılamadı? Türkiye Mavi Vatan'daki varlığını neden başka dönemlerde ortaya koyamadı? Bu ülke yerli otomobil ve helikopter motorunu on yıllar boyunca neden üretmedi? Türkiye kendi milli uçağını yapabilecek bir güce ne sebeple ulaştırılamadı? Aslında tüm soruların cevabı tek bir kelimedendir: **Zihniyet...** Bu zihniyet gereği, tıpkı vatanın ve mavi vatanın korunması gibi, manevi vatanın da korunması gerektirdi; Ayasofya gibi... Ama hiç biri yapılamadı, neden? Çünkü tüm bu sayılanların yapılması ancak ve ancak **"Güçlü ve Büyük Türkiye"** idealine inanan böylesi yerli ve milli bir zihniyete sahip kadroların işiydi.

Küresel ve bölgesel ölçekte her alanda büyük altüst oluşlar yaşanırken, ülkemizin bu coğrafyada yeniden güçlü büyük Türkiye olarak ayakta durmaktan başka bir şansı veya alternatifi yoktur. Türkiye'nin bu bölgede güçlü bir şekilde var olması sadece kendisi için değil, aynı zamanda bölgesi ve dünya için de önemlidir. Bizler AK Parti olarak, bu gücü sağlamak için mücadeleye devam ediyoruz. Ekonomi, sanayi, savunma sanayi, sanat, kültür, spor, eğitimde ve dahi her alanda güçlü olmamız gerektiğinin bilincindeyiz. Bu sebeple, toplumsal yapımızdaki gücü artıracak olan her türlü çalışmaya öncülük ederek, en başta da güçlü Türkiye'nin temelini oluşturan aile kurumunu güçlendirmeye devam edeceğiz.

Başka ülkelerle kıyasladığımızda, en çok iftihar ettiğimiz hususlarından birisi güçlü aile yapımızdır. Bu güçlü aile yapısını bozmaya dönük her türlü ifsat hareketine karşı uyanık olacağız. İfsat hareketlerinin aile kurumunu zedelemesine müsaade etmeyeceğiz.

Aynı şekilde, toplumsal dokumuzda birliği ve beraberliği sağlamak için etnik ve mezhebi farklılıklarımızı zenginlik ve dahası bir varoluşsal zorunluluk telakki edeceğiz. Bunlar üzerinden ayrıştırıcı hiçbir söze, güçlü ve büyük Türkiye idealine zarar veren hiçbir girişime müsaade vermeyeceğiz.

Şöyle bir bakıldığında, 20 yıldır Ortadoğu coğrafyasında oynanan oyunun iki fay hattı vardır. Birisi etnik farklılıklar, diğeri mezhep farklılıklarıdır. Türkiye bu oyunun farkındadır.

Sykes-Picot'nun ikinci perdesinin bu coğrafyada uygulanmasına AK Parti olarak müsamaha göstermedik ve asla göstermeyeceğiz. Her türlü zorluğa katlanacak ve içeride güçlü ve büyük Türkiye olma imkânlarımızı her daim daha da kuvvetlendireceğiz.

AK Parti'nin, bir siyasi parti olmanın ötesinde, bir dava hareketi olmasının ikinci büyük göstergesi ise dünyaya ve insanlığa karşı söylediğimiz sözdür. Her vesileyle dile getirdiğimiz **“Dünya 5'ten Büyüktür”** ve **“Daha Adil Bir Dünya Mümkündür”** görüşü sadece birer motto değil, on yıllar boyunca peşinden koştuğumuz yeni, hakkaniyetli ve adil bir dünya kurulması idealinin bugünkü ifadesidir. Bu kadar gayri adil bir dünya sisteminin ekonomik olarak da siyasal olarak da devamlılığı mümkün değildir. Bunca haksızlıkları, adaletsizlikleri, baskıları, zulümleri, işgalleri ve savaşları durduramayan bir dünya sisteminin varlığından dahi bahsedilemez. Bugün aslında tartıştığımız şey fonksiyonlarını neredeyse tamamen yitirmiş küresel kurumlardır. Örneğin, Birleşmiş Milletler, hangi ciddi sorunu çözebilmiştir?

Ukrayna- Rusya krizini çözebildi mi? Orada da Türkiye olarak biz devreye girdik. İki tarafla da konuşabilen ve iki tarafın da güvendiği tek ülke biz olduğumuz için, Türkiye'nin rolü alternatifsiz bir şekilde ortaya çıktı; tahıl koridoru açılabilir ve esir takasları yapılabilir. Bu çerçevede, Türkiye olarak biz önümüzdeki dönemde yeniden güçlü büyük Türkiye olma ve adil, hakkaniyetli bir dünya sistemi kurma ideallerimizi daha yüksek sesle söylemeye ve çok daha emin adımlarla yolumuzda yürümeye devam edeceğiz.

İnanıyoruz ki, bir müddet sonra Birleşmiş Milletler başta olmak üzere, dünyanın bugün var olan tüm kurum ve kuruluşlarının yeniden yapılandırıldığına şahit olacağız. Bizleri siyasette güçlü kılan unsur dünyanın geleceğine dair iddialarımızdır.

Bugün dünyanın geldiği duruma şöyle bir bakıldığında, hemen hemen bütün büyük güçlerinin mücadele alanı olan coğrafyanın tam ortasında yer aldığımızı görürüz.

Karadeniz'de sadece Rusya'yla Ukrayna savaşıyor; Batı'yla Rusya savaşıyor. Akdeniz'de sadece Akdeniz'e kıyısı olan ülkeler petrol ve doğal gaz için mücadele vermiyor; dünyanın pek çok gelişmiş ülkesi Akdeniz'de petrol ve doğal gaz mücadelesi veriyor. Balkanlar yeni bir güç mücadelesi öncesindeki dönemi yaşıyor. Kafkasya'da, Azerbaycan-Ermenistan arasındaki savaş Kafkaslarda yeni bir dengenin kurulmasıyla ilgilidir. Aynı şekilde Uzak Doğu'da, Tayvan Adası etrafındaki gelişmeler, sadece burada kimin var olacağı meselesi değil, önümüzdeki dönemde dünyada kimin daha güçlü ve etkin olacağına jeopolitik çatışmalarıdır.

Günümüzde mücadeleler konvansiyonel silah ve savaş taktiklerinin dışında, yeni dönem neo emperyal- silah ve yöntemlerle de devam etmektedir. Örneğin, yıllarca bizim de içinde bulunduğumuz coğrafyayı etkileyen vekâlet savaşları, terör örgütleri üzerinden verilmektedir. DEAŞ, PYD ve PKK'nın Suriye, Irak ve Türkiye'yi nasıl etkilediğini bilinmektedir. FETÖ biz-zat küresel güç merkezleri tarafından başımıza bela edilmiştir.

Yeni dönemde ise emperyalizm sadece vekil örgütler üzerinden değil, vekil devletler üzerinden de organize olmaktadır. Batı'nın Ukrayna'ya verdiği destek Ukrayna'yı çok sevdiği için değil, Ukrayna üzerinden uzun dönemli bir istikrarsızlığın oluşmasını temin etmek içindir. Bugün Yunanistan'a verilen desteklerin arkasında da aynı durum ve zihniyet bulunmaktadır. Bölgede Yunanistan'ı cesaretlendirerek yeni dengesizliklerin ve çatışmaların önünü açmak için uğraşıyorlar. Dolayısıyla, bir taraftan vekil örgütlerden vekil devletlere doğru gelişen yeni tür gerilim, çatışma ve savaşlarla, öteki taraftan ekonomi savaşlarıyla dünya yeni bir istikrarsızlık dönemine sürükleniyor. Türkiye olarak buna engel olmak için elimizden ne gelirse yapmak zorundayız ve AK Parti tam olarak bunu yapmaya çalışmaktadır.

Yeniden güçlü ve büyük Türkiye ideale ve yeryüzünde hakkaniyetli ve adaletli bir dünya kurulmalıdır görüşüne sahip değilsek, niye bu kadar canhıraş ve zor bir mücadelenin içerisinde yer alalım? Bir davamız ve bir iddiamız olmasa Karabağ'daki, Arakan'daki ve Filistin'deki mazlumların problemlerine müdahil olamazdık. Sahra Altı Afrika'daki insanların açlık ve kıtlıklarından bize ne der, işimize bakardık. Biz de başkaları gibi, "ne işimiz var Afrika'da, Ortadoğu'da, Kafkaslar'da ve Balkanlar'da; ne olursa olsun" diyerek kenara çekilebilirdik ama çekilmedik, tam tersini yaptık. Şöyle ki; önce Türkiye'yi savunma hattından çıkarıp kendi eksenini belirleyen ülke haline getirdik. Ardından da bölgesel güç ve küresel aktör olma mertebesine yükselttik.

İkinci önemli özelliğimiz; AK Parti'nin, **sadece geçmişin değil, aynı zamanda geleceğin de partisi** olmasıdır. Yirmi yılı aşan bir iktidar dönemi bu durumun en somut örneğidir. Sadece geçmişte yaptığımız hizmetlerle yetinmeyerek, Türkiye'nin geleceğine ilişkin tasavvur ve hayallerimizi siyaset sahnesine taşıyoruz. **AK Parti, kökü mazide olan âtidir.** AK Parti Türkiye'nin medeniyet kodlarını benimseyerek yükselen ve bir gelecek tasavvuru olan siyasi harekettir. Öyle olduğu için, tarihimizin ortak dönüm noktaları olan 2023'ü, 2053'ü ve 2071'i sadece bir söz veya ufuk olarak değil, aynı zamanda milletimizin ve gençlerin geleceğinde bir hedef olarak ortaya koyabilmeyi başarmıştır. Bu anlamda, geçmiş köklerinden yola çıkarak geleceğin teminatı olan bir siyasi hareket olan AK Parti, geçmiş ve geleceği ile Türkiye demektir.

Üçüncü önemli özelliğimiz, Türkiye'de kapsayıcı-kuşatıcı bir siyasi fikrin ve muhtevanın öncülüğünü üstlenmektir. Bu anlamda; Doğusuyla-Batısıyla, Türk, Kürt, Alevi, Sünni gibi farklı etnik yapı, mezhep ve kökenleriyle 85 milyon vatandaşın tümünün, kendisini içinde bulabileceği bir fikri çerçeve ve genel anlayışa sahiptir. AK Parti herhangi bir zümrenin, etnik kökenin, sınıfın veya belirli bir coğrafyanın partisi değil, bir zadedgân (seçkinler) partisi hiç değil; doğrudan **Cumhurun partisidir.**

Biraz daha açarsak AK Parti devlet partisi değil milletin oylarıyla iktidar olup millet adına devleti yöneten bir partidir. Kapsayıcılık ve kuşatıcılık AK Parti'nin varlık sebeplerindedir. Bundan dolayı, AK Parti asla ayrıştırıcı bir dil kullanmaz. Kimlikler ve farklı kesimler üzerinden siyaset yapılmasını doğru bulmaz ve buna asla müsaade etmez. Bu anlamda AK Parti sadece 85 milyon Türkiye Cumhuriyeti vatandaşının değil, gönül coğrafyamızda yaşayan ve gözü kulağı Türkiye'den gelecek hayırlı gelişmelerle meşgul olan yüz milyonlarca insanın yakınlık hissettiği siyasi bir harekettir. AK Parti'nin en önemli özelliklerinden biri de dünya mazlumlarının ve **Türkiye sevdalıların partisi** olmasıdır.

Türkiye'de esas itibarıyla sistemin sahibi olduğunu düşünen, kendilerini devlet partisi olarak görenlerin şimdi ortaya çıkıp "helalleşiyoruz" demeleri siyasi gerçekliğe sığmaz. Kendilerini bir devlet partisi olarak kodlamış olanların zihin dünyasında neler olduğuna geçmişte şahit olduk. Vatandaşın ne giyeceğine, nasıl konuşacağına, hangi okullarda eğitim alacağına, ne tür bir eğitim alacağına dahi karışan bu zihniyetin AK Parti gibi çoğulcu, özgürlükçü, kapsayıcı ve kuşatıcı olması; ötekileştirmeyen, dışlamayan bir tavırla milletin özgürlük alanlarının önünü açması mümkün değildir ve bundan sonra da mümkün olmayacaktır.

Bu vasfımızla bizler kimsenin hakkına, hukukuna, etnik kökenine, giyimine, dinine, mezhebine, meşrebine ve diline müdahale etmedik. Bizim tarihi-kültürel kodlarımızda bu vardır. AK Parti tarihi ile, bütün Türkiye'nin partisidir. En son örneği ile Alevi-Bektaşî Kültür ve Cemevi Başkanlığının kurulması bunun başlı başına ispatıdır. Diyarbakır Cezaevi'nin müzeye dönüştürülmesi bir devrin kapanıp bir devrin açıldığına işaret fişeği olması bakımından çok sembolik anlamlar taşımaktadır. İstanbul'daki Demir Kilise'den Van'daki Ahdamar Kilisesi'ne ve azınlık vakıflarının sahiplerine devrine kadar pek çok adım toplumsal bütünlüğümüze yaptığımız katkıların yansımalarıdır. Zira biz, milli bekamızın ancak ve ancak farklılıklarımızın barış ve huzur içinde yaşatılmasıyla mümkün olabileceğine inanıyoruz. Bu ise, toplumu, her bir ferдинin diğeri olmadan yapamayacağı, kopmaz/koparılamaz bağlarla birbirine bağlı ve birbirinin varoluşsal teminatı şeklinde görmektir. Dahası; bu, siyasetin de ötesinde, toplumu bir kültürel ebru olarak görme ve siyasi mimariyi bununla estetize etme sanatıdır.

Türkiye'de toplumdaki farklı kimliklerin zenginlik olarak görülmesini sağlayan özgürlükçü siyasi iradenin adı AK Parti'dir. Örneğin; Kürt kardeşlerimizin kendi ana dilleriyle konuşabilmelerinin önündeki engeller bu siyasi çizgi sayesinde ortadan kaldırılmıştır. TRT Kürdi gibi imkânlarla insanların kendi dillerinde yayınları özgürce izleyebilmeleri sağlanmış oldu. Nereden nereye! Kürtçe dil ve kültür merkezleri açılarak üniversitemizin bünyesinde Kürt dilinin, Zaza dilinin daha güçlü bir şekilde öğrenilmesinin imkânları temin edilmiştir. Dahası, çocuklarımıza isterlerse seçmeli ders olarak Kürtçe, Zaza'ca ve Arapça öğrenebilmelerinin yolu açılmıştır.

Biz, insanların farklılıklarını yaratılışın zenginliği, hatta varoluşun zorunluluğu olarak görürüz. AK Parti'nin attığı tarihi adım, bu zenginliği ve varoluşsal zorunluluğu görmek, göstermek ve bunu siyasete dönüştürmek olmuştur. Bu, bizatihi demokrasinin demokratikleştirilmesidir. Tek başına bu bile büyük bir kıymettir.

Tarihi tecrübemiz ve irfan geleneğimiz gereği, biz, **insanları yaratılıştan eş, dinde kardeş** olarak görürüz. Yaratılıştan eş deyincede kadın-erkek ayrımı yoktur. Beyaz derili-kara derili ayrımı yoktur. Zengin-fakir ayrımı yoktur. Şu ana dili konuşuyor, bu ana dili konuşuyor ayrımı yoktur; olamaz da... Hazreti İnsan olarak bütün insanları yaradılıştan eşit gören bir anlayıştır bu. Bu, siyaset felsefesi bakımından insanlık tarihinin ulaşabildiği en üst noktadır: Herkes ya yaratılıştan eşindir ya da dinde kardeşin... Bunun pratik siyasetteki karşılığı, her yerdeki **demografik temsilin, demokratik temsil** olarak seçilenler listesine ve sandığa yansımaları şeklinde olmalıdır. Zira demografik temsilin demokratik temsil olarak yaşanmadığı bir yerde, gerçek manada demokrasiden bahsedemeyiz.

Dördüncü önemli özelliğimiz olarak şunu belirtmeliyiz ki; AK Parti birilerinin kendi ikbali için devleti yönetmek arzusunda olduğu bir parti değil, iç ve dış vesayet odaklarıyla çarpışa çarpışa ilerlemiş, bu uğurda büyük emekler sarf etmiş olan demokrat ve reformcu bir siyasi harekettir. AK Parti; eğitim, sağlık, hukuk, ekonomi ve birçok diğer alanlarda devrim niteliğindeki reformlarla, kendisini devletin ve sistemin sahibi olduğunu zanneden sivil ve askeri bürokratik oligarşi rejimini sonlandırmış, milletten başka efendi, milletten başka bir beşerî güç, milletin sözünün üstüne bir söz tanımadığını uygulamalarıyla göstermiştir. İçinde bulunduğumuz yıllarda bunu **'dönüş-türücü reformculuktan' 'tamamlayıcı reformculuk'** aşamasına yükselttik. Bunu **muhafazakâr devrimciler** olarak, halkın içinde ve halktan güç alıp vesayet odaklarıyla günbegün mücadele ederek başardık.

AK Parti olarak; sadece demokrasiyi durağanlaştıran vesayet odaklarıyla değil, teknolojik atılımlarımızın önünü kesen vesayet odaklarıyla da Türkiye'yi edilgen ve buzullaşmış bir dış politikaya mahkûm eden vesayetçi diplomasiyle de, yargıda, akademide, sendikal faaliyetlerde, sivil toplumculukta, medyada halkın nefes borularını tıkayan tüm vesayet odaklarıyla mücadele ettik.

Türkiye, demokrasi geleneğinden aldığı ilhamla, “vesayetler ile mücadele etmeyi” başarmış ve bu konuyu toplumsallaştırabilmiştir. AK Parti hükümetleri, milletin güçlü öz güveniyle de bütünleşerek, bu odaklarla hukuk ve demokrasi teamülleri içinde hesaplaşmayı bilmiştir. Bu yönleriyle AK Parti bizatihi demokrasiyi demokratikleştirmiş bir siyasi hareket olarak tarihimizin en büyük ve en etkin partisidir.

Beşinci büyük özelliğimiz ise vazgeçilmez ve geri dönülmez biçimde **Tam Bağımsız Türkiye olma idealidir**. Tam bağımsız Türkiye idealine sahip olmayan siyasilerin ne yerli araba üretmek, uçak motoru yapmak, ne İHA'ları-SİHA'ları üretmek; ne de Mavi Vatan'da, Siber Vatan'da, Uzay Vatan'da Türkiye'nin egemenlik haklarını korumak gibi bir derdi, davası olamaz.

AK Parti olarak; savunma sanayinden, doğal gaz ve petrol arama çalışmalarına, ekonomiden sağlığa ve ilaç sanayine, teröre karşı mücadeleden rol belirleyen dış politikaya ve uzay çalışmalarına kadar pek çok alanda hedeflerimizi başarmazsak Tam Bağımsız Türkiye'den bahsedemeyiz.

Tam bağımsız Türkiye ideali için çalışırken etkin dış politikasıyla çatışma çözümlerinde öncü, milli savunma sanayinden, yerli otomobili ve milli uzay programına, kamu sağlığından sosyal güvenlik sistemindeki başarısına kadar milli bir gurur tablosunu taşıyoruz. Ülkemizin, dünya siyaset paradigmasına; insan onurunu, hakkaniyeti, adaleti, barışı, müzakereyi, karşılıklı rı-

zayı ve dayanışmayı vizyoner anlamda taşıyabilmesi 20 yılı aşkın iktidarımız sırasında gerçekleştirilmiştir. Artık ikinci yirmi yıldayız ve bundan sonrasının daha da başarılı olacağına olan inancımız, nice yirmi yıllara şiarıyla, tamdır.

Tam Bağımsız Türkiye'yi oluşturabilme imkânı bakımından çok büyük mesafeler katettiğimiz bu noktada, hem küresel hem de bölgesel olarak dış baskıların arttığı ve coğrafyamızda kirli planların hazırlandığını görüyor ve biliyoruz. İşte, bu yüzden 2023 seçimleri hayati bir öneme sahiptir. Hiçbir eksikliğe mahal bırakmadan sözümüzü en iyi şekilde anlatacak; acısını acımız, derdini derdimiz bilerek milletimizle olan bağımızı en güçlü şekilde tesis edip güçlendirerek yolumuza devam edeceğiz.

Partimizi diğer partilerden ayırt eden ve partimize siyasi güç vererek önümüzdeki dönemde yol haritamızı gösterecek olan bu beş önemli özelliğimizdir. AK Parti'nin ve Cumhur İttifakı'nın 2023 seçimlerinden büyük bir başarıyla çıkması için ev ev, kapı kapı ve gönül gönüle çalışacağız. Milletimizin hem Cumhurbaşkanlığında hem de milletvekilliğinde bize güçlü bir şekilde destek vereceğine inanıyoruz. **AK Parti** ve **Cumhur İttifakı'nı** büyük bir çoğunlukla Türkiye Büyük Millet Meclisine taşıyarak liderliğimizde "**Türkiye Yüzyılı**"nın kapılarını açacaktır.

Sonuç olarak, AK Parti'nin başarıları ortadadır. 20 yılda asırlık hizmet ve eser siyasetimizin uygulamaları milletimizin emrindedir. Bunlar içerisinde hastaneler, okullar, köprüler, yollar, Marmaraylar, Avrasyalar, barajlar, uçaklar, havaalanları ile üniversiteler, milli savunma sistemleri ve daha niceleri vardır. Burada tüm bu eser ve hizmetlerinin gerçekleştirilmiş olmasındaki en büyük etken, büyük bir "**zihniyet devriminin**" başarılmış olmasıdır. Türkiye aslında bu zihniyet devrimiyle hem vesayet odaklarını ortadan kaldırmış hem de milletimizde ve özellikle gençlerimizde muazzam bir öz güven inşasını gerçekleştirmiştir.

Hukuk devleti ve hukukun üstünlüğü ilkelerine sadık kalarak ve adeta siyaseti yapı sökülümüne uğratarak, vesayet odaklarını çökertip demokrasiyi demokratikleştirerek ortaya koyulan bu başarıların altındaki manevi dinamikler ise; öz benlik ihyası, öz güven inşası, kimlik pekiştirilmesi, aidiyet kuvvetlendirmesi ve gönüllere girmektir. AK Parti'nin inşa ettiği görünmez kaleler bunlardır.

Başarımızın arkasındaki en önemli güç ise, milletin gönlüne girmeyi samimiyetle başarabilmektir. Şimdi, 2023 seçimlerinin anahtarı ise, bundan daha zor bir iştir: **Gönüllerine girmeyi başardığımız milletin gönüllerinden düşmemeyi başarmak...** Bu bağlamda; gelmeye gideceğiz, sevmeyeni seveceğiz ve kapımızı çalmayanının kapısını çalacağız.

Böylece, gönlüne girdiğimiz vatandaşlarımızın gönlünden düşmemeyi de başarmış olacağız.

... Ve sonunda şunu da bileceğiz: Bizim hedefimiz, çalışmak, çabalamak, gayret etmek, hakkın, iyinin ve güzelin hâkim olması için mücadele etmektir. Bu çerçevede; eksiksiz, hatasız kusursuz olunmaz ama bunların bizden kaynaklanan kusurlar olmaması için gayret sarf edersek, Türkiye Yüzyılı'yla önümüzde hep yeni yollar açılacaktır. Türkiye 2023 seçimleriyle yeni bir döneme başlayacak ve bu aziz millet kıyamete kadar bu yoldan yürüyecektir.

Kültürel anlamda muhafazakâr, siyasi anlamda ise devrimci bir parti olarak; reformcu, kuşatıcı-kapsayıcı, yerli-milli, özgürlükçü, çoğulcu ve demokrat özellikleri ile AK Parti inşallah daha nice yirmi yıllar boyunca, aziz milletimize hizmetkârlığı ve öncülüğü sürdürecektir.

Türkiye Yüzyılı'nda her ne yapılacaksa beraber yapacak, beraber inşa edeceğiz.

Recep Tayyip ERDOĞAN
TÜRKİYE CUMHURİYETİ CUMHURBAŞKANI
AK Parti Genel Başkanı

AK PARTİ

Huzuru beraber inşa edeceğiz...

Kardeşliği beraber inşa edeceğiz...

Barışı beraber inşa edeceğiz...

Güveni beraber inşa edeceğiz...

Şehirleri beraber inşa edeceğiz...

Hayatı beraber inşa edeceğiz...

Mutluluğu beraber inşa edeceğiz...

Yaşasın Türkiye Yüzyılı...

Yarın değil, hemen şimdi...

İçindekiler

BİRİNCİ BÖLÜM

AFETLERE KARŞI RİSK ve KRİZ YÖNETİMİ.....21

1. Afetlere Dirençli Türkiye	23
“Dirençli Toplum, Dirençli Şehirler”	23
Türkiye Ulusal Risk Kalkanı Programı.	23
Afetlere Dirençli Toplum ve Şehirler	38
Kurumsal ve Teknik Kapasitenin Artırılması	42
Afetlere Karşı Risklerin Azaltılması	44
STK’ların ve Özel Kesimin Kriz Yönetimi Kapasitesinin Artırılmasına Destek.....	48
Kahramanmaraş ve Hatay Merkezli Asrın Felaketi	49
Marmara Bölgesi, İstanbul ve Büyükşehirler İçin Risk Azaltma Programı	53

İKİNCİ BÖLÜM

SAĞLAM TOPLUMSAL YAPI..... 55

2. Değerler	59
3. Eğitim	63
4. Sağlık	81
5. Aile	97
6. Kadın	105
7. Çocuk.....	112
8. Şehit Yakınları ve Gaziler.....	119
9. Engelliler	125
10. Yaşlılar	129
11. Çalışma Hayatı ve Sosyal Güvenlik.....	135
12. Gençlik ve Spor	147
13. Kültür ve Sanat.....	161

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

İSTİKRARLI VE GÜÇLÜ EKONOMİ.....173

Büyüme.....	177
İstihdam.....	184
Ödemeler Dengesi	189
Enflasyonla Mücadele	196
Bankacılık ve Finansal Hizmetler	200
Kamu Maliyesi ve Mali Disiplin	207
14. Ticaret Hizmetleri	221
15. Girişimcilik ve Kobi’ler.....	229
16. Enerji ve Madencilik	237
17. Milli Savunma Sanayii.....	252
18. Dijitalleşme ve Dijital Dönüşüm	261
19. Yüksek Teknolojilerde Öncü Türkiye	272
20. Ulaştırma ve Haberleşme	283

21. Gıda Politikaları, Tarım, Ormancılık ve Su Politikaları	295
22. Turizm	308
23. Çevre, Şehircilik ve Bölgesel Kalkınma.....	314
Çevre ve Şehircilik	314
Bölgesel Gelişme	326

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ADALET, DEMOKRASİ, İNSAN HAK VE HÜRRİYETLERİ..... 333

24. Yüksek Standartlı Demokrasi	335
25. Türkiye Yüzyılı'na Yeni Anayasa.....	347
26. Hak ve Özgürlükler: Özgürlükler Yüzyılı.....	351
Yaşam hakkı: Önce insan hayatı	356
İşkenceye Sıfır Tolerans	358
Dijital Tehditlere Karşı Özel Hayatın Mahremiyeti Korunacak.....	358
Kişî Özgürlüğü ve Güvenliği Güçlendirilecek	358
Sosyal Barışın Teminatı: Din ve Vicdan Özgürlüğü.....	359
İfade Özgürlüğünde Yeni Dönem.....	359
Ayrımcılık ve Nefret Suçlarıyla Etkin Mücadele	359
Mülkiyet hakkına etkin koruma	360
Sosyal Adalet Hakkı.....	360
Çocuk, Yaşlı ve Engelli Haklarının Korunması	362
Yeni Nesil Hak ve Özgürlükler.....	362
Hak ve Özgürlükleri Koruyucu Mekanizmalar	363
İnsan Hakları Farkındalığının Artırılması	363
27. Adalet Reformu	364

BEŞİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE EKSENİ 385

28. Etkin Dış Politika	387
Küresel Dönüşüme Hazır Bir Dış Politika	389
Bütüncül Dış Politikamızın Öncelikleri	392
Sürdürülebilir Barış ve İstikrarın Sağlanmasında Etkili Türkiye.....	394
Küresel Dış Politika Vizyonu.....	400
Çok-Tarafli Aktif Diplomasi.....	401
Küresel Meselelerin Çözümünde Lider Ülke	404
Uluslararası Güvenliğin Temini ve Terörle Mücadele	406
Enerji Güvenliğinde Merkez Ülke.....	407
Çok Boyutlu Diplomasi	408
Diplomatik Altyapımızın Güçlendirilmesi.....	411
Yurt Dışında Yaşayan Vatandaşlarımızı Sahiplenme	412
Çevremizde Barış, İstikrar ve Refah Kuşağı İnşa Edeceğiz.....	422
Kitasal Açılımlarımızı Yeni Hamlelerle Kurumsallaştıracamız.....	426
Daha Adil Bir Küresel Düzenin Kurulmasına Öncülük Edeceğiz.....	427

<i>Güçlü Savunma, Güçlü Türkiye</i>	430
<i>Önleyici Güvenlik</i>	432
<i>İnsancıl ve Etkin Göç Yönetimi</i>	432

ALTINCI BÖLÜM

GÜVEN VE İSTİKRARLA HUZURLU GELECEK 435

29. Terörden Arınmış Türkiye'de Güvenlik ve Asayiş 437

Terör Potansiyelinin Olmadığı Yeni Bir Başlangıç 439

Yeni Bir Hayat..... 440

Teröre ve Terörizme Karşı Mücadele Vizyonumuz 441

Geleceğimizi Uyuşturucuya Teslim Etmedik, Etmeyeceğiz 442

Uyuşturucuya Karşı Mücadelenin Temeli, Annelerin Yüreği..... 443

Uyuşturucuya Karşı Mücadele Vizyonumuz 444

Güvenli Yollar, Güvenli Türkiye..... 445

Trafik Güvenliği Vizyonumuz 447

Dünyanın En Güvenli Ülkesi, En Güvenli Şehirleri 447

Aile İçi ve Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele 450

Asayiş Vizyonumuz..... 450

Göç Yönetimi..... 451

Göç Yönetimi Vizyonumuz 454

Sivil Toplumla İlişkiler 454

Sivil Toplum Vizyonumuz 456

Türkiye, Yeni Nesil Muhtarlıkla Tanışacak..... 456

Muhtar Vizyonumuz..... 458

Güçlü Nüfus, Güçlü Türkiye..... 458

30. Yönetimde Güven ve İstikrar:

Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi 460

Demokratik İstikrar için Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi..... 460

İki Oy Hakkı: Hükümet doğrudan halk tarafından seçiliyor..... 461

Gerçek bir Yasama – Yürütme Ayrılığı..... 461

Kriz Değil Çözüm Üreten Hükümet Sistemi 462

Krizlerle Mücadelede Etkili Yönetim 463

Türkiye Yüzyılı'nda Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi:

Vizyon ve Yeni Hedefler 467

31. İletişim Politikaları 469

Doğru ve Güvenilir Bilginin Merkezi Türkiye 470

Bütüncül İletişim ve Söylem Birliği..... 470

Güçlü, İtibarlı ve Güvenilir Bir Türkiye Markası İçin Kamu Diplomasisi..... 471

İnsana Dokunan ve Kapsayıcı İletişim 472

Özgür, Güçlü, Çok Sesli, Nitelikli ve Hakkaniyetli Bir Medya 472

BİRİNCİ BÖLÜM

AFETLERE KARŞI RİSK VE KRİZ YÖNETİMİ

TÜRKİYE YÜZYILI için Doğru Adımlar

AK PARTİ

BİRİNCİ BÖLÜM

AFETLERE KARŞI RİSK ve KRİZ YÖNETİMİ

1. Afetlere Dirençli Türkiye

*“Dirençli Toplum, Dirençli Şehirler”
Türkiye Ulusal Risk Kalkanı Programı.*

Türkiye Yüzyılı, afetlere karşı dirençli toplum ve dirençli şehirlerin yüz yılı olacaktır.

Afetler konusunda, bütüncül bir çerçevede hareket etmeyi esas alıyoruz. Bu kapsamda, afet döngüsü yönetimi anlayışı ile afet öncesi, afet esnası ve afet sonrası tüm aşamaları içeren bir politikalar seti ile geleceğe hazırlanıyoruz. Afet öncesi sağlayacağımız başarı, afet risklerimizi azaltacak ve kriz yaşama olasılığını en alt düzeye indirmiş olacaktır.

Afetle mücadelede aslolanın, afet oluşmadan önce risk analizlerini iyi bir şekilde yapmak, tüm afet türlerinde riskleri azaltıcı tedbirleri belirleyip hayata geçirmek ve afetlerin muhtemel etkilerini hafifletmek olduğunun bilinciyle hareket ediyoruz.

Afet risklerinin azaltılması çalışmalarında kapasitenin geliştirilmesini ve sorumlulukların tanımlanmasını önceliklendiriyor ve risklerin azaltılmasını ulusal kalkınma faaliyetlerimizin bir parçası olarak kabul ediyoruz.

Aynı zamanda, afet risklerinin azaltılması faaliyetlerinin etkinliğinin artırılması için vatandaşlarımızın bütün süreçlere katılımını önemsiyoruz. Vatandaşlarımızın doğal afetlerden korunması ve gereken bilinci kazanarak felâketlere karşı hazırlıklı olmaları, bu alandaki hizmetlerimizde başlıca prensibimizdir. İnsanın yanı sıra diğer canlıların da bize emanet olduğu inancıyla, afetlerin etkileriyle mücadeleye tüm canlıları koruma anlayışıyla yaklaşıyoruz.

Afete müdahale aşamasında aslolan hiçbir vatandaşımızı sahipsiz bırakmadan güçlü bir koordinasyon içinde profesyonel ve donanımlı ekiplerle can kaybını önleyecek tedbirleri hızla hayata geçirmektir.

Afet sonrasında ise, temel önceliğimiz sağlam zeminlerde ve planlı bir şekilde, doğru inşaat tekniklerinin kullanılmasıyla kırsal ve kentsel alanlarda kalıcı barınma imkânlarının hızla oluşturulması, altyapı tahribatının giderilmesi, sosyal ve ekonomik koşulların normalleştirilmesi ile yaraların en kısa sürede sarılmasıdır.

Deprem başta olmak üzere tüm afet türleriyle mücadelede hedefimiz; AFAD koordinasyonunda başlattığımız afet yönetiminde dönüşümü tamamlayarak afetler karşısında finansal, kurumsal, fiziksel ve toplumsal olarak dirençli bir ülke ve toplum oluşturmaktır.

Afetlere karşı risk azaltma, hazırlık, müdahale ve yeniden inşa aşamalarının kalkınma sürecinin bir parçası olarak en iyi şekilde tasarlanması, bu doğrultuda afetlere dayanıklı ve güvenli yerleşim yerleri ve altyapıların oluşturulması ve bu yönde toplumsal bilincin artırılması suretiyle afetlerin neden olabileceği kayıpların asgari düzeye indirilmesi temel vizyonumuzdur.

Birlikte Yaptık

AK Parti olarak, 85 milyonun her bir ferdinin doğal afetlerden korunması temel prensibiyle Güçlü Türkiye'nin yolunun Güçlü Şehirlerden geçtiği düşüncesi daima muhafaza ettiğimiz kurucu anlayışımızdır. Bu çerçevede, Türkiye Yüzyılı'nda **"Afetlere Dirençli Şehirler ve Afetlere Dirençli Toplum"** hedefiyle afetlerle kayba uğramayan, birlik, beraberlik ve dayanışma içerisinde, afet farkındalığı yüksek bir toplum modeline ulaşmayı hedefliyoruz. Bu çerçevede, ülkemizi bütüncül bir afet hazırlığı ve yönetimi sistemine kavuşturmak için çok önemli bir mesafe alarak Türkiye Ulusal Risk Kalkanı Modelini uygulamaya koyacak aşamaya geldik.

Afet ve Risk Yönetiminde Kurumsal Reformlar

- "Afetlere Dirençli Türkiye" anlayışıyla kamu kurumları ve sivil toplum kuruluşlarının paydaşlığında, afetlere ait tüm süreçleri içeren bütüncül afet yönetim modelini yürürlüğe koyduk. Özellikle son yıllarda üst üste gelen afetlere müdahalede kapasitemizi geliştirerek önemli iyileşmeler sağladık. Afetlerin etkileriyle mücadelede toplumdaki farkındalığın ve kabiliyetlerin yükseltilmesi konusunda önemli kazanımlar elde ettik.
- Ülkemizdeki afet yönetimini yıllar içinde iyileştirdiğimiz düzenlemelerle; özellikle deprem gibi hızlı karar alınıp müdahale edilmesi gereken afetlerde yetki ve sorumluluğun tek merkezde toplanmasını sağlamak üzere merkezi bir yapıya kavuşturduk.
- AK Parti iktidarlarımızda afet yönetiminde köklü bir kurumsal reforma giderek, daha önce Bayındırlık ve İskân Bakanlığına bağlı olan Afet İşleri Genel Müdürlüğü, İçişleri Bakanlığına bağlı Sivil Savunma Genel Müdürlüğü ve Başbakanlığa bağlı Türkiye Acil Durum Yönetimi Genel Müdürlüğü arasında paylaşılmış olan afetlere ilişkin görev ve sorumlulukları 2009 yılında Başbakanlık'a bağlı olarak Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD) altında tek bir kurumda topladık.
- Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemiyle İçişleri Bakanlığına bağlanan AFAD Başkanlığıyla, hem afet yönetiminde uzman bir kurumsal kapasiteye, hem de ülkenin bütün kamu ve sivil toplum kuruluşlarını afet konusunda tek çatı altında koordine edebilme imkânına kavuştuk.

- AFAD Başkanlığı, bugün itibarıyla, 81 il müdürlüğü, ülke çapındaki 27 ana lojistik deposu ve 54 ilde lojistik cep deposuyla hizmet vermektedir. 1.143 deprem gözlem istasyonu ile Avrupa'daki 2. büyük deprem gözlem ağına sahip olan AFAD, afet anı yönetimiyle ilgili olarak Afad-Mobil, Aydes, İKAS (İkaz ve Haberalma Sistemi), HAY (Haberalma ve Yayma Sistemi) gibi pek çok dijital sistemi de afet yönetiminde aktif olarak kullanmaktadır.
- 2011 yılında kamu kurum ve kuruluşları, sivil toplum kuruluşları, meslek kuruluşları, üniversiteler, yerel yönetimler, özel sektör, medya temsilcilerinden 73 üst düzey üyeden oluşan Türkiye Afet Risklerinin Azaltılması Platformunu kurduk.
- 2019 yılında "AFAD Gönüllülük Sistemi"ni kurduk. Kahramanmaraş ve Hatay depremleri öncesinde 624 bin kişi düzeyinde olan gönüllülerimizin sayısı bugün itibarıyla 1,3 milyona ulaşmıştır. Gönüllülerimiz, özellikle 2020 yılı Elâzığ Depremi ile başlayan ve deprem, çığ düşmesi, sel, orman yangınları gibi afetlerin arka arkaya geldiği üç yıllık süreçteki tüm afetlerde başarıyla görev yapmışlardır.
- Profesyonel arama kurtarma ekibi ihtiyacının karşılanmasına yönelik olarak AFAD Başkanlığı bünyesinde arama kurtarma eğitimi ve akreditasyon sertifikası programlarını başlattık. Bugüne kadar arama kurtarma ekiplerinde toplam 2.555 üyeyi sertifika vererek akredite ettik. Ayrıca Emniyet Genel Müdürlüğü bünyesinde kurulan Polis Arama Kurtarma (PAK) biriminde 587 personel, Jandarma Genel Komutanlığı bünyesinde kurulan Jandarma Arama Kurtarma (JAK) ve Sualtı Arama Kurtarma (SAK) biriminde 435 personel, Güvenlik Korucuları Yerel Destek Ekipleri (GÜVEN) birimlerinde görevli 4.624 personel de eğitimlerini tamamlamış ve afet olaylarında görev almaya başlamıştır.
- Tüm Türkiye'de toplanma alanı sayısı 2018 yılında 9.522 olarak kayıtlara geçmişken 2022 sonu itibarıyla bu sayı 28 bin 636'ya ulaşmış; belirlenen bu alanlar, tüm vatandaşların e-devlet üzerinden sorgulama yapabilmesine açılmıştır.
- Tüm bunların yanı sıra, Emniyet Genel Müdürlüğü'nün bünyesinde afetlerde yaşanan can kayıplarının kimliklendirilmesi üzerine uzmanlaşmış "Afet Kriminal İnceleme (AKİ)" adında yeni bir birim kurulmuş ve yüksek teknolojlü mobil kriminal laboratuvarlarıyla afet bölgelerinde görevlerine başlamıştır.

- 2020 Yılı'nı "Afetlere Hazırlık Yılı" 2021 yılını "Afet Eğitim Yılı", 2022 yılını da "Tatbikat Yılı" olarak ilan ettik ve çalışmalara başladık.
- Afet Eğitim Yılı ilan ettiğimiz 2021 yılında 56 milyon 667 bin kişiye yönelik farkındalık eğitimi verdik.
- 2022 yılında da bu eğitim faaliyetine devam ederek 33 milyon 228 bin kişiye yönelik eğitim vermiş olduk. Eğitimlerin uygulama pratiğine dönüşmesi için de 2022 yılını "Tatbikat Yılı" ilan ettik ve bir tanesi 12 Kasım'da tüm Türkiye'de aynı anda eşzamanlı olarak uygulanan "Çök-Kapan-Tutun, Hayata Tutun" tatbikatı, bir tanesi uluslararası, 21 Bölgesel düzey, 80 il düzeyi olmak üzere toplam 97 bin 360 adet tatbikat gerçekleştirdik.
- Afet öncesi için, kısa adı TARAP olan "Türkiye Afet Risk Azaltma Planı"; afet anı müdahale için, kısa adı TAMP olan "Türkiye Afet Müdahale Planı"; afet sonrası iyileştirmeler için ise kısa adı TASİP olan "Türkiye Afet Sonrası İyileştirme Planı"nı hazırladık ve uygulamaya koyduk.
- 2021 yılında TAMP kapsamında müdahale ettiğimiz olay sayısı 4.197; 2022 yılında ise bu sayı 5.547 olarak gerçekleşmiştir.
- Bu kapsamda, Erzurum Horasan Çiğ Felaketi, Isparta Geneli Yoğun Kar Yağışı, Kastamonu-Sinop-Bartın'ı etkileyen Batı Karadeniz'deki aşırı yağışlar, İstanbul'daki aşırı yağışlar, Muğla-Datça ve Muğla-Marmaris Orman Yangınları, Düzce Gölyaka ve Osmaniye Düziçi Depremleri gibi birçok afete zamanında ve etkin bir şekilde müdahale ettik.
- 2020 yılından sonra yaşanan tüm afetlerde sahada başarıyla uygulanan Türkiye Acil Müdahale Planını, her afetten sonra yeni deneyimlerle güncelledik, uygulama başarısını artırdık.
- AFAD eliyle 5 kıtada ve 70 ülkede insani yardım faaliyetleri gerçekleştirdik. Tarihinin en büyük sel afetini yaşayan Pakistan'a 15 uçak ve 13 İyilik Treni gönderilmesi; Ukrayna ve Moldova'ya, savaş sebebiyle 101 tır insani yardım malzemesi ulaştırılması gibi uluslararası yardımları sürdürdük.
- Afet yönetim sürecinin üçüncü aşaması olan Afet Sonrası İyileştirme aşaması "Türkiye Afet Sonrası İyileştirme Planı" (TASİP) çerçevesinde yürütülmektedir. Bu kapsamda afet sonrası vatandaşlarımızın konutlarının yapımı ve teslimini ortalama bir yıl gibi kısa bir süre içinde tamamlıyoruz.

- Afetlere karşı kurumlarımızın daha da güçlendirilmesine yönelik merkezde ve yerelde yeni birimler oluşturduk. Bu çerçevede, İstanbul'a ayrıca önem vermekteyiz. Avrupa Yakası Arama Kurtarma Birlik Müdürlüğü'ne ilave olarak Anadolu Yakası Arama Kurtarma Birlik Müdürlüğünü de kurduk. Bölgenin sismik aktivitesini 250 adet deprem gözlem istasyonu ve 8 adet Derinkuyu Sismometresi vasıtasıyla 7/24 esasıyla izlemekteyiz.
- İstanbul'da afet riskinin azaltılması amacıyla başlattığımız İSMEP (İstanbul Sismik Riskin Azaltılması ve Acil Durum Hazırlık Kapasitesinin Artırılması Projesi) kapsamında İstanbul'da riskli olduğu tespit edilen 33 hastane, 1.376 okul, 15 sosyal hizmet binası, 16 yurt binası, 97 idari bina, 106 poliklinik olmak üzere 1.643 kamu tesisinde 2.576 binada depreme karşı fizibilite güçlendirme çalışmalarını tamamladık.
- Ayrıca AFAD Akreditasyon sistemine kayıtlı olan 94 akredite arama kurtarma ekibinden 42'si İstanbul'da görevli olup üye sayısı 1.108'e ulaşmıştır. İstanbul'da toplanma alanı sayısını 2.864'ten 5.633'e, kişi başına düşen alanı 1 m²'den 3 m²'ye yükselttik.
- 39 ilçede AFAD Merkezleri'nin kurulmasını tamamladık. 2021'de İstanbul Lojistik Deposu hizmete girmiş, 963 mahallede Mahalle İrtibat Ofisleri kurulmuş, Afet İstasyonu Sayısı ise 546'ya çıkarılmıştır.
- Barınma alanı kapasitemiz (misafirhaneler, okullar, kamp merkezleri vs.) 2 milyon 26 bin 562 kişiye ulaşmıştır.
- Bütün bu kurumsal dönüşüm adımlarımızın sonucunda; yangın, sel ve deprem gibi tüm afet durumlarında en kısa sürede eğitim, sağlık, güvenlik başta olmak üzere halka sunulan kamu hizmetlerini tekrar verebilecek duruma getirdik.

Afet Risklerini Azaltmaya Yönelik Kentsel Dönüşüm

- Son 20 yılda 81 ilimizin birikmiş tüm şehircilik ve kentsel dönüşüm sorunlarına dair kararlı ve tarihi adımlar attık.
- 1999 depreminden sonra yaptığımız düzenlemelerle Türkiye'nin güçlü, dirençli ve sağlıklı şehirlerini inşa etme sürecini kararlılıkla başlattık.
- Liderliğimizde 2012 yılında başlattığımız kentsel dönüşüm çalışmalarını siyaset üstü bir mesele, milli bir beka meselesi olarak gördük, ülkemizin dört bir yanında çalışmalarımızı, muhalefetin engelleme çabalarına rağmen sürdürdük.

- “Planlı Kentleşme ve Sosyal Konut Seferberliği” nin ilanıyla başlayan süreçte 1 trilyon 317 milyar liralık yatırım değeriyle dünyaya örnek olan bir sosyal devlet, sosyal konut uygulamasını; yerli ve milli imkânlarımızı, milletimizin adına ülkemizin yararına seferber ederek hayata geçirdik.
- 2019 yılında başlattığımız 50 bin ve 100 bin sosyal konut kampanyasını yüzde 90 oranında tamamladık.
- 37 bin sosyal donatıyla birlikte 1 milyon 180 bin sosyal konut inşa ettik.
- İnşa ettiğimiz sosyal konutlarla afet riskini azaltmanın yanı sıra, gece-kondulaşmayı önledik ve dar gelirlilerin ev sahibi olma hayalini gerçekleştirdik. Bu şekilde, 5 milyon vatandaşımızın sıcak yuvalarında güvenle yaşamalarına imkân sağladık.
- 2022 yılı Eylül ayında başlatılan ve Türkiye’ye 500 bin sosyal konut, 1 milyon altyapısı ve imarı hazırlanmış konut inşa edilecek arsa ve esnafımız için hazırladığımız 50 bin iş yeriyle Cumhuriyet tarihinin en büyük sosyal konut hamlesini başlattık.
- İnşa ettiğimiz konutlar, ülkemizin yarınları için bir güvence, dünyada ise sağlıklı konut üretmenin önemli bir modeli olmuştur.
- Türkiye genelinde, sosyal konutlarımızla beraber 3 milyon 300 bin konutu yeniledik. 13 milyon vatandaşımızın hayatını değiştirdik. Bugün 81 şehir 922 ilçemizde toplam 250 bin konutun dönüşümü hızla devam ediyor.
- Kentsel dönüşümle beraber yürüttüğümüz yapı denetim çalışmalarıyla; 6,6 milyon ev ve işyerinin denetimini tamamladık. Tüm bu dönüşümler, sosyal konut ve yapı denetim çalışmalarıyla nüfusumuzun yüzde 65’ine tekabül eden 55 milyon vatandaşımızın depreme dayanıklı konutlarda yaşamasını sağladık.
- Son dönemlerde Elâzığ, Malatya ve İzmir’de meydana gelen depremlerde, Giresun, Kastamonu, Sinop, Rize, Bartın’da yaşanan sel felaketlerinde, Antalya ve Muğla yangınlarında “Yeniden İnşa” sürecini tamamladık.
- Elazığ’da Sivrice ve Abdullahpaşa Mahallelerini, Malatya’da Kale, Pütürge ve Doğanyol ilçelerini yöresel mimariye uygun, mahalle dokusunu koruyan bir anlayışla yeniden ihya ettik, vatandaşlarımızı yeni yuvalarına kavuşturduk.

- İzmir’de yaşanan depremde yıkılan binaların olduğu alanların tamamında; yerinde, hızlı ve gönüllü dönüşümle, İzmir tarihinin en büyük dönüşümünü tamamladık.
- Giresun sel felaketinin ardından Yeni Dereli, Yeni Doğan kent’i çok kısa sürede, dere yatağından uzakta, yüksek bir alanda inşa ettik.
- Antalya ve Muğla’da yangından etkilenen bölgelerdeki konut, köy evi ve ahırları tamamladık.
- Rize, Kastamonu, Sinop ve Bartın’da sel afetinin tüm izlerini sildik, yeni yuvaları, iş yerlerini ve sanayi sitelerini yeniden inşa ettik.
- Tüm bu afet alanlarında sadece son dönemde 45 bin konut, iş yeri, ahır, köy evinin yapımına başladık. Konutlarımızın tamamını afetzede kardeşlerimize teslim ettik.
- Bugün sahada devam eden 250 bin kentsel dönüşüm, 250 bin sosyal konut ve Pazarcık merkezli deprem sonrası inşa edilecek 100 bini köy evi olmak üzere 650 bin afet konut projelerimizle birlikte toplamda sahada 1 milyon 150 bin konut çalışmamız devam ediyor. Etaplar halinde inşa edeceğimiz konutlarımızı, bir yıl içerisinde önemli ölçüde tamamlayarak teslim etme hedefiyle çalışıyoruz. Ayrıca, 1 milyon konut amaçlı arsa tahsisini de dâhil ettiğimizde Türkiye, 2 milyon 150 bin yeni, sağlam, güvenli ve konforlu konut inşa etmiş olacaktır.
- İnşa ettiğimiz sosyal konutlarla, 1999 öncesi yapılmış eski binaların dönüşümüyle ve yeni inşa edilen binaların denetimiyle; yüksek riskli alanlara öncelik vermek kaydıyla 2035 yılına kadar ülkemizde afetlere dirençsiz tek bir sağlıksız yapı, tek bir çöküntü alanı kalmayacak şekilde çalışmalarımızı yürüteceğiz.

Kahramanmaraş ve Hatay Merkezli Depremler Sonrası Yapılanlar

- “Asrın Felaketi” olarak nitelendirilen deprem, Türkiye’nin tarımsal ve sanayi üretiminin yoğun olarak yapıldığı; kadim şehircilik geleneklerimizin en güzel örneklerini barındıran, tarih, kültür ve turizm bakımından son derece zengin 11 şehrimizi ve 20 milyona yakın insanımızı etkileyerek büyük bir yıkıma neden oldu.
- Bu depremlerde başta şehirlerimiz ve altyapısı olmak üzere sanayi alanları, tarihi ve doğal zenginlikler, kırsal yerleşim alanları, sulama, iletişim, ulaşım ve lojistik altyapısı, eğitim ve sağlık kurumları, ibadethaneler, sosyal donatı alanları büyük zarar gördü.

- Yıkılan binaların yüzde 97,2'sinin 1999 yılı öncesi inşa edilmiş olduğunu tespit ettik. Yıkılan binaların içinde 1999 yılından önce inşa edilmiş binaların oranına iller bazında bakacak olursak; Adana'da yüzde 96,9, Adıyaman'da yüzde 96,2, Gaziantep'te yüzde 96,7, Hatay'da yüzde 97,7, Kahramanmaraş'ta yüzde 96,2, Malatya'da yüzde 98,6, Osmaniye'de yüzde 98,6 olduğunu görüyoruz.
- TOKİ'nin sağlam zeminlerde ve doğru inşaat teknikleri kullanarak inşa ettiği konutlar son yaşadığımız afette iyi bir imtihan vermiş, afet bölgesinde inşa edilmiş olan 133 bini aşan TOKİ konutlarından bir tanesi bile yıkılmamıştır.
- Çevre Dostu Yıkım ve Enkaz Yönetimi konsepti altında; özellikle güvenlik, sağlık ve çevre konularında etkin bir enkaz yönetim süreci planladık. Bu kapsamda, arama kurtarma çalışmalarının tamamlandığı enkazları her şehrimizde belirlenmiş olan enkaz döküm alanlarına, gerekli tüm güvenlik tedbirleri ve çevresel hassasiyetler gözetilerek taşıdık.
- Bir taraftan depremin yaralarını sararken diğer taraftan da bilim insanlarımızla birlikte yerleşime açılacak alanlarda; deprem, heyelan, taşkın, kaya düşmesi ve diğer afet risklerinin tespitini yaptık.
- Yeni yerleşim yeri seçimi, yıkılan ve ağır hasar gören mevcut yerleşim alanlarının morfolojik, jeolojik, jeofizik, jeoteknik, hidrojeolojik, sismotektonik, arazi kullanımı ve afet risk durumunu belirledik.
- Güvenli yerleşim alanları için, "Direncili Şehirler" yaklaşımımıza uygun şekilde planlama ve tasarım süreçlerini en detaylı şekilde tamamladık.
- Mikro-bölgeleme çalışmalarıyla, konutlarımızın üzerinde inşa edileceği tüm zeminlerin depreme dayanıklılığını ortaya koyduk.
- Depremin en çok etkilediği ve büyük oranda şehir merkezlerinde kalan eski yerleşim alanlarının zeminlerini de en detaylı şekilde inceledik. Bu bölgelerde, fay hattına yakınlık söz konusu olduğunda, vatandaşımızı da mağdur etmeyecek şekilde imar kısıtlaması, bina yüksekliği ve yoğunluğunda azaltım dâhil her türlü kısıtlamayı yaptık.
- Şehirlerimizi ovalardan çıkararak yamaçlara doğru uzanacak bir hatta sivilaşmanın olmadığı ve fay hatlarından uzak alanlara inşa ediyoruz.
- Kapsayıcı, afetlere duyarlı ve yaşanabilir bir şehirleşmeyle depremden etkilenen tüm şehirlerimizde yaşanabilirliği en yüksek seviyeye çıkaracak "kentsel dönüşüm seferberliğiyle afetlere duyarlı ve sıfır atık yönetimi ile yaşanabilir yerleşimler oluşturmayı hedefliyoruz.

- Ülkemizin afetlerin sık gözlendiği bir konumda yer aldığı gerçeğinden hareketle; yüzlerce yıllık yerleşim düzenimizi ve yapılaşma alışkanlıklarımızı tamamen değiştirecek planlama adımlarını kararlılıkla attık.
- Bu yerleşim bölgemizde yapılacak çalışmaları Türkiye'nin en saygın üniversiteleri, ödüllü akademisyenleri, jeofizik, jeoteknik, jeoloji, sismoloji hocaları ve deprem bilimi uzmanlarıyla, "İhya Seferberliği" ekseninde görüşüp istişare ederek hazırladık.
- İnşa sürecinde kullanılacak demir, çelik, çimento gibi tüm malzemelerin kalitesinden tedarik zinciri ve lojistiğe, inşa sürecini yönetecek kurum ve kuruluşların belirlenmesinden sosyal ve yeşil alanların belirlenmesine kadar her alanda sistemli bir çalışmayı tüm sektör temsilcileri, yerel yönetimler ve bilim insanlarımızla birlikte tamamladık.
- Tüm projelerimizi; Türkiye Yüzyılı vizyonu ve ülkemizin tüm ulusal ve uluslararası strateji ve politika belgeleri, sektörel projeksiyonları, eylem planları, çevre düzeni, bölge, bütünlük kıyı alanları ve nehir havzası yönetim planlarını dikkate alarak tasarladık.
- Türkiye 21. Yüzyıl Mekânsal Strateji Planını "bölgenin tüm unsurlarıyla yeniden inşa ve ihyasını" merkeze alarak bilimsel, şeffaf, analitik ve katılımcı süreçlerle değerlendirdik.

Son Yıllarda Yaşanan Diğer Depremlerde Yapılanlar

- Özellikle hak sahipliği çalışmaları, afet müdahale sürecinin hemen akabinde başlatılmakta ve vatandaşlarımızın yeni konutları teslim edilene kadar kira yardımı, taşınma yardımı, konteyner kent, barınma, tahliye gibi tüm ihtiyaçları karşılanmaktadır. 2003-2022 döneminde afetlerden etkilenen tüm vatandaşlarımızın tamamının konut ihtiyacını karşıladık ve kimseyi açıkta bırakmadık.
- 2020 yılı sonrasında 55 bin 316'sı konut olmak üzere toplam 59 bin 707 bağımsız bölümün inşaatına başlanmış, bunların 33 bin 759'u hak sahiplerine teslim edilmiş, geri kalanların inşaatları ise devam etmektedir.
- 2002 yılından itibaren deprem risklerinin azaltılmasına yönelik mevzuatta önemli değişiklikler yaptık. Türkiye Bina Deprem Yönetmeliğini depremlere dayanıklı binaların yapılmasını sağlamak amacıyla 2007 ve 2018 yıllarında iki kez güncelledik.

- 2019 yılında yürürlüğe giren Türkiye Bina Deprem Yönetmeliği ile yeniden yapılacak, değiştirilecek, büyütülecek resmi ve özel tüm binaların ve bina türü yapıların tamamının veya bölümlerinin deprem etkisi altında tasarımı ve yapımı ile mevcut binaların deprem etkisi altındaki performanslarının değerlendirilmesi ve güçlendirilmesi için gerekli kuralları ve asgari koşulları uygulamaya koyduk.
- Aynı zamanda Türkiye Deprem Tehlike Haritası ve Parametre Değerleri Hakkında Karar ile Türkiye Deprem Tehlike Haritasını yeniledik. Bu çalışmalarda sağlam zemin ve sağlam bina esasıyla hareket ettik.
- 2001 yılında yürürlüğe giren ve 19 pilot ilde uygulanan 4708 sayılı Yapı Denetimi Hakkında Kanunu, yaklaşık 9 yıl süren pilot uygulama sonucunda 2011 yılından itibaren Türkiye genelinde uygulamaya başladık.
- Denetim faaliyetlerinin daha iyi yürütülmesini sağlayabilmek amacıyla 2018 yılında Kanunda zaman içerisinde gelişen ihtiyaçlar doğrultusunda yapılan değişiklik ile yapı denetiminin daha bağımsız ve etkin çalışmasına yönelik hükümler getirdik.
- 2012 yılında yürürlüğe giren 6306 sayılı Afet Riski Altındaki Alanların Dönüştürülmesi Hakkında Kanunla afet riski altındaki alanlarla bu alanlar dışındaki riskli yapıların bulunduğu arsa ve arazilerde, fen ve sanat norm ve standartlarına uygun, sağlıklı ve güvenli yaşama çevrelerini teşkil etmek üzere iyileştirme, tasfiye ve yenilemelere ilişkin usul ve esasları düzenledik.
- Depremlerin neden olabilecekleri fiziksel, ekonomik, sosyal ve çevresel zarar ve kayıpları önlemek veya etkilerini azaltmak, depreme dirençli, güvenli, hazırlıklı ve sürdürülebilir yeni yaşam çevreleri oluşturmak amacıyla 2011 yılında yürürlüğe giren Ulusal Deprem Stratejisi ve Eylem Planı (UDSEP-2023) eylemlerini önemli ölçüde hayata geçirdik.
- Ülke genelindeki kamu hizmet binalarının envanterini çıkararak ve binaların deprem risklerine göre önceliklendirmesi yapılarak web tabanlı Kamu Yapıları Envanter Sistemi (KAYES) yazılımı geliştirildi.
- Marmara Bölgesi Deprem Risk Azaltma Projesi (MEDRAP) kapsamında, Marmara bölgesinde yer alan 11 ilde her bir ilde en az 30 deprem gözlem istasyonu kurmak suretiyle deprem erken uyarı sistemleri ve akıllı kent parametrelerinin kullanılacağı sistemlerin oluşturulmasına yönelik faaliyetleri yürütmekteyiz.

- Yüksek şiddetli depremlere dirençli olarak inşa edilen baraj yapılarında can ve mal güvenliğinin sağlanması açısından kritik öneme sahip çatlak, su sızıntısı, deformasyon konusunda saha gözlemlerini tamamladık.
- Acil durumlarda kullanılmak üzere EÜAŞ aracılığıyla mobil elektrik santalleri temin ettik.
- Elektrik kesintilerinin en aza indirilmesi amacıyla afet yaşanan bölgelerdeki ve Türkiye genelindeki elektrik iletim ve dağıtım şebekelerinin güçlendirilmesine yönelik yatırımlar yaptık.
- Afet bölgesinde bulunan elektrik ve doğal gaz iletim ve dağıtım hatları ile tesislerinde hasar ve performans değerlendirmesi ile ihtiyaç duyulan bakım ve onarımları yaptık.
- Doğal gaz iletim ve dağıtım altyapısının güçlendirilmesine yönelik olarak boru hatları ile tesislerin modernizasyonu ve rehabilitasyonuna yönelik yatırımları gerçekleştirdik.
- Afetlerle mücadele kapsamında belediyelerin itfaiye ve acil müdahale kurtarma araç ve ekipman alımı projelerine dış finansman imkânı sağladık.

Taşkın, Sel, Erozyon, Heyelan, Çığ

- Son yıllarda Giresun, Rize, Artvin, Sinop, Bartın ve Kastamonu'da yaşanan su baskınları önemli can ve mal kayıplarına yol açmıştır.
- Taşkınlara karşı yukarı havza tedbirleri, depolamalar, taşkın koruma yapıları, akarsuların yukarı havza yataklarında ıslah sekileri ve tersip bentleri yaptık. Toplam 74 adet sel kapanı için çalışmalarımıza devam ediyoruz.
- İnşa ettiğimiz toplam 10.413 adet tesisle 2 milyon hektar üzerinde alanın taşkın kontrolünü sağladık.
- Hidrometeorolojik Gözlem Ağımızda yer alan 2.001 istasyonumuzdan 1.021 istasyondan anlık olarak izleme yapmaktayız.
- Taşkın kontrol işlerini, müstakil bir sektör olarak tanımladık ve bu kapsamdaki yatırım projelerine 2023 yılında 6,5 milyar TL ödenek tahsis ettik.

- Havza Koruma Eylem Planları çalışmaları kapsamında tüm havzalara ilişkin taşkın ve kuraklık yönetim planları hazırlayarak uygulamaya koyduk.
- Son 5 yılda 102 adet sel, heyelan ve çığ kontrol projesini hayata geçirdik.
- 10 Ana Su Havzasında iklim değişikliğine uyum ve doğal yapının korunmasına yönelik entegre mikro havza rehabilitasyon projeleri hazırladık.
- Entegre havza rehabilitasyon projelerinin saha uygulaması kapsamında;
  - Anadolu Su Havzaları Rehabilitasyon Projesi (2005-2012),
  - Çoruh Havzası Rehabilitasyon Projesi (2012-2021),
  - Murat Nehri Havzası Rehabilitasyon Projesi (2012-2022),
  - Türkiye Dayanıklı Peyzaj Entegrasyon Projesi (TULIP) (2021-2028),
  - Bolaman ve Çekerek Havzası Rehabilitasyon Projelerini uygulamaya koyduk.
- 2003-2022 yılları arasında erozyon, çığ, sel kontrolü kapsamında 1,2 milyon hektar toprak muhafaza çalışması gerçekleştirdik.

Orman Yangınları

- Ülkemiz son 20 yılda orman varlığını artıran nadir ülkelerden biri olmuştur. 2002 yılında 20,8 milyon hektar olan orman alanımızı 2021 yılı itibarıyla 23,1 milyon hektara ulaştırdık.
- Orman varlığımızın muhafazası için, orman yangınlarıyla mücadelede etkinliği artırdık. Oluşturduğumuz yangın erken uyarı sistemi ile yangına hassas bölgelerde orman yangınlarına müdahale süresini ortalama 45 dakikadan 12 dakikaya düşürdük.
- 2018 yılında 5 uçak ve 22 helikopterden oluşan hava aracı sayısını 2022 yılı itibarıyla 20 uçak ve 55 helikopterden oluşan bir filooya ulaştırdık. Bu süreçte ilk defa büyük tonajda (8-10 ton) hava araçları da kullanmaya başladık.

- Orman yangınlarıyla mücadele kapasitesinin artırılması amacıyla 20 adet Küçük Tanker Uçak (KTU), 5 adet Amfibik Yangın Söndürme Uçağı, 19 adet Helikopter, 1 adet İnsanlı Keşif Uçağı (İKU), 5 adet gece görüş özellikli kamera ile rezerv güç kapsamında Millî Savunma Bakanlığı ve İçişleri Bakanlığına ait askeri helikopterlerin yangınlarda kullanımının sağlanması maksadıyla ihtiyaç duyulan yangın söndürme ekipman satın alımı yaptık.
- 6 adet idare helikopteri, 1 adet T70 Sikorsky model yangın söndürme helikopteri, 1 adet yangın yönetim amaçlı insanlı keşif uçağını envantere kattık. 2023 ve 2024 yılı içerisinde birer adet T70 Sikorsky model yangın söndürme helikopterini envantere katmayı planlıyoruz. 20 adet Küçük Tanker Uçağı satın alımı ile 4 adet uçağın 2023 yılında, kalanının 2024 ve 2025 yıllarında envantere alacağız. 5 adet Amfibik Yangın Söndürme Uçağı satın alma projesi ile 10 adet yangın söndürme helikopteri alımı projesinin de sözleşme görüşmelerini 2023 yılında başlatarak yıl içerisinde sonuçlandırmayı hedefliyoruz.
- Orman yangınları ile mücadele kapasitesinin artırılması amacıyla başta arazöz olmak üzere kara taşıtı alımı amacıyla son yıllarda gerekli adımları attık.
- Son beş yıllık dönemde yangınlarda ihtiyaç duyulan teknik ve idari personel ihtiyacını büyük oranda karşıladık.
- 2020 yılından itibaren Avrupa'da orman yangınları tespiti ve yönetiminde İnsansız Hava Aracı kullanan ilk ülke olduk. Geldiğimiz süreçte 8 adet İnsansız Hava Aracını yangın tespitinde ve idaresinde kullanmaktayız.
- Mevcut 776 adet yangın gözetleme kulesinden 162'sini kameralı akıllı kuleler haline getirerek yangınlara daha erken tespit ve müdahale imkânı sağladık.

Birlikte Yapacağız

- Uygulamaya koyduğumuz Türkiye Ulusal Risk Kalkanı Modeliyle;
  - Ülkemiz, yaşanması muhtemel tüm afetlere karşı hazırlıklı hale getirilecek,
  - Yaşanabilecek afetlerde vatandaşlarımızın can ve mal güvenliği için gerekli tüm önlemler alınacak,
  - Deprem, sel, yangın ve heyelan gibi doğal afetlere karşı önlemler her alanda öncelikli hale getirilecek,
  - Afet sonrası oluşabilecek sosyolojik, ekonomik, demografik, pandemik ve güvenlik problemlerini de kapsayan bütüncül bir risk yönetimi sağlanacak,
  - Yaşanması muhtemel afetler için yalnızca tedbir değil; müdahale, tedarik ve ihya gibi konularda mekanizmalar oluşturulacaktır.
- Öncelikli olarak son yaşadığımız ve Asrın Felaketi olarak nitelendirilen deprem sonrası tahrip olan yerleri hızla ve nitelikli bir şekilde yeniden inşa edeceğiz. Diğer yandan, afet yönetimi döngüsü yaklaşımı içinde bütüncül bir anlayışla afet öncesi, esnası ve sonrasını kapsayacak şekilde geleceğe yönelik reform niteliğinde etkili adımlar atmaya devam edeceğiz. Bu kapsamda, temel amacımız afetlere dirençli şehirler ve toplum oluşturmaktır.
- Türkiye Yüzyılı, insanımızın her bakımdan güven içinde olduğu, geleceğe güvenle baktığı bir yüzyıl olacaktır. Bu amaca dönük olarak;
  - Afetlere karşı dirençli toplum ve şehirlerin oluşturulması,
  - Kurumsal ve teknik kapasitenin geliştirilmesi,
  - Afetlere karşı risklerin azaltılması,
  - Sivil toplum kuruluşlarının ve özel kesimin kriz yönetimi kapasitesinin artırılması,
  - Kahramanmaraş ve Hatay merkezli Asrın Felaketinin yol açtığı zararların giderilerek yaraların sarılması,
  - İstanbul ve Marmara Bölgesi başta olmak üzere özel önem arz eden bölgeler için risk azaltılması,

- Yönündeki programlar Türkiye Ulusal Risk Kalkanı Modelinin alt bileşenleri olarak ele alınacaktır.

Afetlere Dirençli Toplum ve Şehirler

- Türkiye Yüzyılı, afetlere karşı dirençli şehirlerin yüzyılı olacaktır.
- Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde yaşanan büyük felaketler göstermektedir ki; afetlere ne kadar hazırlıklı olunursa olursun, can ve mal kaybı yaşanabilmektedir. Coğrafi konumu gereği başta deprem olmak üzere ciddi afet riskiyle karşı karşıya bulunan ülkemizde afetlere en kısa sürede müdahale ile can ve mal kaybını önlemek için gerekli hazırlığın başta kamu kurum ve kuruluşları olmak üzere toplumun tüm kesimlerinin katılımıyla sağlanması esastır. Bu kapsamda, afet öncesi, anı ve sonrasına ilişkin bilinçli bir toplum yapısının oluşturulması temel amacımızdır.
- Ülke olarak riskleri ve krizleri en doğru ve en hızlı şekilde yöneterek devlet-millet dayanışması içinde afetlerin oluşturduğu yaraları hızlıca saran bir Türkiye olmayı sürdüreceğiz.
- Eğitimli gönüllü sayısını sisteme kayıtlı gönüllü sayısına eşitleyerek, akredite arama kurtarma ekip ve üye sayısını kamu sektöründe ve sivil toplum kuruluşlarında artıracaktır.
- Olası deprem senaryolarını dikkate alarak en kötü ihtimali temel alan bir yaklaşım içinde arama ve kurtarma ekiplerinin sayısını hızlı bir şekilde ihtiyaç duyulan seviyeye yükselteceğiz.
- Teknolojik ve lojistik altyapımızı daha da güçlendirerek, afetlerle mücadelede hızımızı ve hareket kabiliyetimizi artıracaktır. Kesintisiz ve güvenli haberleşme sistemlerinin yanı sıra fiber altyapısı, GSM, telsiz ve uydu bağlantılarını alternatifli bir şekilde kullanarak ses ve veri haberleşmesi sağlayabilen kapsamlı bir altyapı oluşturacağız.
- Lojistik depo bulunmayan illerimizde afet ve acil durum hallerinde afetzedelerin geçici barınmalarını sağlamak amacıyla barınma malzemelerinin stoklandığı cep depolarını tamamlayacağız.
- Afet riskinin yüksek olduğu bölgelerde, şehir girişlerindeki uygun alanların afet esnasında lojistik merkezler olarak kullanılmasını sağlayacağız. Ayrıca, Millet Bahçeleri gibi uygun bazı alanlarda, afet esnasında yeni bir işlev yükleyebileceğimiz alanları belirleyerek gerekli altyapıyı oluşturacağız.

- Fay hattı üzerindeki yapılaşmayı da engelleyecek şekilde doğal afetlerin tehlikelerini ve riskini de azaltmaya yönelik Doğal Afetler ve Fay Yasasını çıkaracağız. Bu yasayla, fay hatlarının 1/1.000'lik alanlara işlenmesi, fay hattı yakınlarında yapılaşmaya kapalı alanın standartlarının oluşturulması ve fay türlerine göre farklı uygulama kriterlerinin belirlenmesi sağlanacaktır. Ayrıca, fay hattı ve dere yatakları gibi diğer risk oluşturucu zeminler üzerinde imar planı verilmemesi ve yapılaşmaya gidilmemesi düzenlenecektir.
- Deprem riski yüksek olan şehirlere öncelik vererek sismik tehlike ve risk haritalarını oluşturacağız. Bu kapsamda, mikro ölçekte tüm yerleşim yerlerimizin hangi deprem şiddetinde nasıl bir riskle karşı karşıya olduğunu ortaya koyacağız. Yüksek risk tespit edilen yerleşim yerlerinde kentsel dönüşüm projelerinin uygulamaya konulmasını hızlandıracacağız.
- Şehirlerimizi kentsel dönüşümle güvenli hale getirirken olası bir afet durumunda yolların kapanmasını önleyecek, toplanma alanlarını ulaşılabılır kılan, arama kurtarma ekiplerinin hızlı hareket edebileceği seviyedeki erişilebilirliği barındıran, sağlık ve insani yardım çalışmalarının kolay yönetilebileceği mimariye ve akıllı konseptte sahip olarak tasarlayacağız.
- Kendi evini dönüştürmek isteyen vatandaşlarımıza yeni arsalar üreteceğiz. 81 ilde müstakil ve müşterek konut bölgeleri oluşturacağız. Bu alanları konut parselleri şeklinde tasarlayacak ve yine kendi evini dönüştürmek isteyen vatandaşlarımıza sunacağız.
- Dirençli Kamu Yapıları Projesini başlatacağız. 81 ilimizde yer alan tüm kamu kurum ve kuruluş yapılarının risk tespitlerini yapacağız. Öncelikle yine deprem tehlikesinin yüksek olduğu illerden başlamak üzere tüm okulların, hastanelerin, sosyal tesislerin ve kamu yapılarının risk tespitlerini 1 yıl içinde bitireceğiz. Riskli yapıları yüksek risklilerden başlamak üzere en kısa sürede yenileyeceğiz.
- Kentsel dönüşümde "Dirençli Şehir Konut Finansman Modelini" hayata geçiriyoruz. Evini dönüştürmek isteyen vatandaşlarımıza 15 yıla varan vadeler sunacak ve uygun ödeme şartlarında finans desteği vereceğiz.
- Belediyelerde çalışması gerekli mimar, mühendis ve şehir plancısı sayılarını arttırarak yetkin kişilere sorumluluk vereceğiz.

- Deprem tehlikesi altındaki bölgeler için yatay mimariye uygun yeni imar düzenlemelerini hayata geçireceğiz.
- Köylerimizde, evinin risk durumunu tespit ettirmek isteyen vatandaşlarımıza bu hizmeti ücretsiz sağlayacağız.
- Bina kimlik sistemini yeni binalarla beraber tüm yapılarda zorunlu hale getireceğiz. 5 yıllık periyotlarla binaların projelere uygunluğunu denetleyeceğiz.
- Dijital Yapı Bilgi Bankası kuracağız. 2 yıl içinde belediye sınırları içindeki tüm kamu ve özel yapıları kayıt altına alacağız. 5 yıl içinde ise belediye sınırları dışındaki yerler de dâhil tüm yapıları inceleme altına alıp Türkiye arazi kullanım veri altyapısını oluşturacağız.
- Büyükşehirden il, ilçe ve beldeye kadar tüm belediyelerimizi içeren Türkiye afet riski yüksek alanlar haritası ve altyapısını oluşturacağız. Bu alanlarda kentsel dönüşüm sürecini hızlandıracacağız.
- Sosyal konut üretimini bilhassa deprem ve afet riski yüksek olan tüm bölgelerimizde yoğunlaştıracağız.
- İmar süreçlerini tüm yönleri ile gözden geçirerek yeni ve yapısal düzenlemeleri gerçekleştireceğiz.
- Belli ölçeğin üzerindeki işletme ve STK'ların kurumsal afet planlamalarını yapmalarını düzenleyeceğiz. Bu şekilde, bir yandan afet anında işletmenin veya kurumun zarar görmeden faaliyetlerini sürdürmesine yönelik tedbirleri, diğer yandan işletmenin bulunduğu yöreye afet acil müdahale kapsamında yapabileceği katkıları önceden planlamış olacağız.
- 81 ilimizi iklim değişikliğinin olumsuz etkilerine karşı uyumlu ve dirençli hale getirmek üzere her bir şehrin kentsel risk analizlerini yaparak sadece deprem değil, iklim değişikliği kaynaklı aşırı yağış ile oluşabilecek taşkın gibi afet kaynaklı muhtemel kayıp ve zararın azaltılması/önlenmesini sağlayacağız.
- Yeni yerleşim yerlerini deprem, toprak kayması, sel, yangın ya da şiddetli rüzgârlar gibi potansiyel tehlikelerin, orman, ekolojik koridor, tarım alanları, dere yatakları, suyolları, su kanallarının uzağında ve mevcut risklerin asgariye indirildiği güvenli alanlarda kuracağız.

- Yeni yerleşim alanlarını kişi başına düşen yeşil alanı artıracak şekilde planlayacağız. Bu alanları ikili kullanımlı olarak tasarlayarak deprem anında toplanma alanı veya geçici barınma alanı olarak altyapısı hazırlanmış bir şekilde şehirlerimizin hizmetine sunacağız.
- Hastane, eğitim alanları, pazar alanları, yeşil alanlar gibi kentsel donatı alanlarını deprem ve acil durumlarda toplanma ve barınma alanları olarak kullanılabilir şekilde planlayacağız.
- Şehirlerde temiz içme suyu kullanımı için şebeke suyuna bağlı bir şekilde sarnıç kültürü tarzında su depoları ve tankları yeşil alanların altına konumlandırarak afet durumunda kendini kapatacak şekilde planlayacağız.
- Atık su ve yağmur suyu sistemlerini birbirinden ayırarak iklim değişikliği kaynaklı aşırı yağış rejimleri nedeniyle meydana gelen kentsel taşkınların önüne geçeceğiz.
- Kesintisiz hizmet sunumunu sağlayacak şekilde içme suyu şebekelerinin olası depremlere dayanıklılığını güçlendireceğiz.
- Şehirlerarası ve şehir içi ulaşımı planlarken afet anında erişilebilirliği sağlayıcı tedbirler alacağız. Afet sonrası yeni yerleşim yerlerinin planlanması sürecinde; yaya ve bisikletli ulaşımı, toplu taşıma sistemleri, elektrikli araçlar ve mikro mobilite gibi yeşil ulaşım türlerini imar planlarıyla bütünlük biçimde ele alacağız.
- Afet bölgesinden göç eden ve yeni ikamet yerlerinde okula kaydedilen öğrencilerin sosyal, akademik, duyuşsal becerileri izlenerek ihtiyaç olması halinde bu öğrencilere telafi edici dersler verilmesi ve rehberlik hizmetleri ile süreç boyunca desteklenmesini sağlayacağız.
- Afet durumunda engelli ve yaşlılara yönelik hazırlanacak bir kılavuz sayesinde risk ve zarar azaltma, müdahale, beslenme ve barınma olmak üzere tüm alanlarda engelli ve yaşlılara özgü tedbirlere yer vereceğiz.
- Afet ve acil durumlara karşı ülke genelinde bilinçlendirme çalışmalarının yapılması, eğitim ve farkındalık merkezleri aracılığı ile toplumsal farkındalığın artırılmasını sağlayacağız.
- Yerelde afet yönetiminden sorumlu birimlerin teknik ve idari kapasitelerini güçlendirecek, teknik personele, düzenli olarak deprem yönetmelikleri ve afet yönetimi konusunda eğitimler vereceğiz.

- İlgili tüm paydaş ve kesimlere afetlere yönelik koruyucu ve önleyici tedbirlerle birlikte uygulamalı eğitimler vereceğiz.
- Halkın yoğun olarak izlediği görsel medya yapımlarının senaryolarında afete yönelik yapılacaklar konusunda sahnelere yer verilmesine ilişkin farkındalık oluşturulmasını sağlayacağız.
- Afet sırasında sağlıklı bilgilendirmenin yapılmasına yönelik olarak gerekli yasal altyapının oluşturularak toplumun ve ilgili kurumların doğru bilgiye ulaşımı kolaylaştırılacaktır.

Kurumsal ve Teknik Kapasitenin Artırılması

- Güvenli şehirler stratejimiz bağlamında her türlü afetlerle mücadele kapsamında AFAD'ın yetki ve sorumluluklarını insan gücü kapasitesi ile orantılı, daha uyumlu ve etkili bir koordinasyonu sağlayacak şekilde güçlendireceğiz.
- Farklı kurumlarda bulunan ekipman ve Ar-Ge altyapısının daha verimli kullanılmasına yönelik olarak bilgi paylaşımı ve iş birliği mekanizmalarını geliştireceğiz.
- Bir koordinasyon birimi olarak AFAD'ın yetki ve sorumluluklarının insan gücü kapasitesi ile orantılı, daha uyumlu ve etkili bir koordinasyonu sağlayacak şekilde yapılanmasını güçlendireceğiz.
- Afet yönetimine ilişkin mevzuatta kurumlar arasındaki yetki sınırlarını birbirinden açık bir şekilde ayırarak, afetlerle ilgili mevzuatın bütüncül yaklaşım ile ele alınarak güncellenmesi ve sürdürülebilir afet risk yönetimi yasası altında bir araya getirilmesini sağlayacağız.
- Afet ve acil durum tehlike haberlerinin tehdit altındaki yerleşim merkezlerinde yaşayan halka ve kurumlara ulaştırılması amacıyla kurulan haber alma, ikaz ve alarm sistemini ülke geneline yaygınlaştıracacağız.
- Afet sırasında kesintisiz güvenli haberleşme sistemi oluşturulması kapsamında 81 ilde sayısal telsiz altyapısının kurulumunu tamamlayacağız.
- Belediyelerin yanı sıra başta AFAD il müdürlükleri ile afet ve acil durum arama ve kurtarma birlik müdürlükleri olmak üzere merkezi kurumların yerel teşkilatlarının afetlere müdahale kapasitelerinin araç-gereç, bilgi birikimi ve uzmanlık bağlamında yapılanmalarını güçlendireceğiz.
- Çok geniş alanlarda etkisini gösteren afetlere karşı müdahale etkinliğini artıracak şekilde TAMP'ı güncelleyeceğiz.

- TAMP uygulamasına ilişkin sorumlulukları olan kurumların yöneticilerinin düzenli olarak bilgilendirilmesi ve bu kapsamda yetkililerle düzenli tatbikatların yapılmasını sağlayacağız.
- DSİ, OGM, KGM gibi araç ve makine parkına sahip kurumların personele afet anında nasıl müdahale edileceğine yönelik sürekli ve nitelikli eğitimlerin verilmesini sağlayacağız.
- Orman yangınları ile mücadele kapsamında hava ve kara taşıtlarını artırarak optimum düzeye çıkaracağız.
- Yangınlarla daha kısa sürede ve daha etkili mücadele edecek şekilde itfaiye teşkilatlanmasının ulusal ve yerel ölçekte gözden geçirilmesini sağlayacağız.
- Yangınları büyüme ve gelişme potansiyellerine göre sınıflandıracak, karar destek sistemleri yardımıyla gerekli önlemleri hızla alacağız.
- Afetlere müdahalede ve afetlerle ilgili diğer çalışmalarda gerekli araç ve ekipman ile uydu olanaklarını yerli ve milli olarak geliştireceğiz.
- Afet ve acil durum sonrasındaki geçici barınma standartlarını geliştirecek, riski yüksek bölgelerde konteyner kurulumu için altyapısı hazır alanlar oluşturacağız.
- Acil durumlarda yangın personeli ve diğer vatandaşların yangının içerisinde kalma ihtimaline karşı güvenli çıkış güzergâhları belirleyeceğiz.
- Arama kurtarma çalışmalarına yönelik ileri teknolojilerin ve teknolojik ürünlerin (termal kamera, yüz tanıma sistemleri vb.) geliştirilmesine yönelik Ar-Ge projelerini destekleyeceğiz.
- Afetzedelere yönelik barınma, gıda ve su teminine yönelik Ar-Ge ve hijyenik depolama teknolojileri gibi projeleri destekleyeceğiz.
- Yangın, deprem, sel, çığ gibi afetlere müdahale edebilecek kamu kurum ve kuruluşlarının kaynak envanteri (araçlar ve kapasitesi/özellikleri vb.) oluşturularak afet öncesi ve esnasında koordinasyonu sağlayan kuruma bilgi sunması açısından bir program geliştirilmesini sağlayacağız.
- Acil ve geçici barınma çözümlerinin sunulacağı alanları dayanıklılık, ulaşılabilirlik ve altyapı ihtiyaçlarını da dikkate alarak yerel yönetimlerle birlikte belirleyeceğiz.

- Bina hasar tespit çalışmalarının standartlara uygun şekilde yürütecek tecrübeye uzman teknik personel sayısını artıracaktır.
- Kamu kurumlarınca geliştirilen tüm bilgi sistemlerindeki verilerin birbirleriyle ilişkilendirilerek, ortak standartlarda üretilmesi ve kendi aralarında paylaşılması suretiyle bütüncül karar destek sistemi altyapısı oluşturacağız.
- Afet ile mücadele için gerekli insan kaynağının rol ve sorumluluklarının belirlenerek doğru bölgelere yönlendirilebilmesi, gerekli ihtiyaç malzemelerinin nereden temin edilip hangi bölgelere yönlendirileceğinin belirlenmesini sağlayacak yapay zekâ özelliklerine sahip bir karar destek sistemi oluşturacağız.
- Hasarlı binaların olduğu uydu görüntülerinin mobil telefonlara dağıtıldığı, kişilerin mobil telefonuna gelen görüntüdeki hasarlı binaları tespit ederek merkeze bildirebildiği bir mobil uygulamanın geliştirilmesini sağlayacağız.
- Afetin türüne göre, afet erken teşhisine yönelik, afet yönetim sistemine bağlı, IOT (nesnelerin interneti) cihazlarını geliştirecek ve sahaya yerleştireceğiz.

Afetlere Karşı Risklerin Azaltılması

- Afet öncesi, esnası ve sonrasını kapsayan bütüncül bir afet yönetimi konusundaki hedefimiz, AFAD koordinasyonunda başlattığımız dönüşümü en kısa sürede tamamlamaktır. Bu kapsamda yaşadığımız afetlerden ve bu afetler sürecinde tespit ettiğimiz eksikliklerden hareketle gerekli dersleri çıkaracak, ülke olarak dirençli toplum ve şehir hedefi doğrultusunda geleceğe çok daha güçlü bir şekilde hazırlanacağız.
- 3 Mart 2023 tarihinde ülkemizin birbirinden kıymetli, yüzü aşkın bilim insanı, bürokrat ve siyasetçileriyle bir araya gelerek her birinin fikirlerini, görüşlerini ve tavsiyelerini aldık. Cumhurbaşkanlığına bağlı olarak kurulacak Afet Yönetimi Politikalar Kurulu ile bu toplantıda aldığımız görüşler doğrultusunda önemli kararları hayata geçireceğiz.
- Bu çerçevede; ülkemizi deprem, sel, yangın, kuraklık gibi afetlerin yanı sıra salgın hastalıklar, terör, savaş, göç gibi olası risklere karşı daha güçlü hale getireceğiz.

- 81 ilde yereldeki afet risklerinin azaltılması için amaç, hedef, eylemleri belirleyen İl Afet Risk Azaltma Planlarını (İRAP) yaşanan afetler çerçevesinde gözden geçirecek ve yeni gelişmeler ışığında ilave tedbirlerle güçlendireceğiz.
- 2022 yılı temmuz ayında yürürlüğe giren Türkiye Afet Risk Azaltma Planı (TARAP) ve İRAP'larda ülkemizdeki afet risklerine ilişkin eylemlerin hayata geçirilmesi yoluyla afet risklerine karşı ülkemizin dirençliliğini artıracacağız.
- Afetlerle mücadele kapsamında dirençli yerleşim alanlarının oluşturulması için doğru yer seçiminin yapılması, zemin yapısının tayini ve bu zemine uygun yapılaşma için, sadece deprem riski değil çoklu afet risklerini dikkate alarak imar planlarının bu çerçevede hazırlanmasını sağlayacağız.
- Yapıların standartlara uygun ve afetlere dirençli inşa edilmesi için zemin etüdü ve yapı denetim sistemini tekrar gözden geçirerek tasarım ve yapım kontrollerinin sağlıklı bir şekilde yapılmasını tesis edeceğiz. Yapı denetimi gibi zemin etüdü denetimini de zorunlu hale getireceğiz.
- Yapı denetim sisteminde görev alan veya alacak olan mühendis ve mimarları belirli aralıklarla meslek içi eğitimlere tabi tutacağız.
- Kentsel dönüşümün hızlı ve etkin bir şekilde gerçekleştirilmesi için mevzuatın gözden geçirilmesi ile yenilikçi ve alternatif finansman yöntemleri geliştireceğiz.
- İyileştirmeye yönelik planlamalarda önceliklerin ve geleceğe yönelik ihtiyaçların tespiti için kamu kurumlarının, yerel yönetimlerin, akademisyenlerin ve STK'ların içinde yer aldığı teknik bir üst düzey heyet oluşturacağız.
- İmar planı standartlarının geliştirilmesini ve imar planlarının bu standartları karşıladığının etkin bir şekilde denetlenmesini sağlayacağız.
- Müteahhitlik hizmetlerinin sunumunda teknik kapasitenin ve tecrübenin dikkate alınması için gereken standartların ve tedbirleri belirleyeceğiz.
- Yapı sağlığı izleme sistemlerini ülke genelinde yaygınlaştıracak, yapılarımızın düzenli ve sağlıklı şekilde kontrol edilmesini sağlayacağız.

- Mevcut binaların durumunun belirlenmesi için basitleştirilmiş yapısal muayene yöntemi oluşturacak, binaların performans seviyelerine göre periyodik muayene ve denetimini yapacağız. Bu muayeneler sonucunda yüksek risk taşıdığı belirlenen binaların kullanımına sınırlama getirilmesini, risk durumlarına göre bu yapıların dönüşümünü sağlayacağız.
- Afet riski yüksek alanlardaki imar yoğunluklarının üst sınırının Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı tarafından belirlenmesini sağlayacağız.
- Belediye meclisleri tarafından imar planlaması ve plan değişikliklerinin afet riski göz önünde bulundurularak yapılmasına yönelik tedbirler alınacaktır.
- Bölgesel özellikleri dikkate alarak toprak muhafaza, erozyon ile sel, çığ kontrolü kapsamında entegre havza rehabilitasyon projelerini riskli bölgeleri önceliklendirerek yaygınlaştıracacağız.
- DSİ ve Orman Genel Müdürlüğü teşkilatları arasında iş birliğini artırarak sürdürülebilir taşkın koruma çalışmaları gerçekleştireceğiz.
- Başta yangına hassas bölgeler olmak üzere yangınlara daha hızlı müdahale edilebilmesi amacıyla orman yolu yapımlarına ağırlık vereceğiz.
- Orman yangınlarıyla mücadele amaçlı kurulan Orman Kurtarma Timleri (ORKUT)'nin nitelik ve sayılarını artıracacağız.
- Yıkılan şehirlerin mimarisi yeniden tasarlanırken orman için alanların ayrılması ve bu alanların aynı zamanda afetlerde toplanma alanı olarak da kullanılmasının sağlayacağız.
- Yangınlarda risk oluşturan sanayi tesislerinin yakın çevresindeki bitki örtüsünün oluşturulmasında riskleri azaltıcı standartları yükselteceğiz.
- Orman sınırlarına yakın yerlerde yapı izni konusunda yasal düzenlemeler yapacağız.
- Kapsamlı ve münferit bir Taşkın Kanunu çıkaracağız.
- Kimyasal Biyolojik Radyolojik Nükleer Tehditler (KBRN) karşısında tahmin, ön uyarı, önleme ve korunmaya yönelik yöntemleri geliştireceğiz.
- Tüm afet tehlikelerini kapsayacak zorunlu afet sigorta mekanizmasını yaygınlaştıracacağız.

- Yapı güçlendirme ve yenileme faaliyetleri gibi uygulamalarda “yanlış uygulama sigortası” dahil olmak üzere sigorta sistemini geliştirerek yaygınlaştıracamız.
- Sigorta primlerini taşkın risk seviyelerini, hasar ve kayıplarla ilişkilendirip meskûn mahallerdeki taşkın zararlarının DASK sigortası kapsamına alınmasını sağlayacağız.
- Afet riski taşıyan sahalar içerisinde kalan yerleşim birimlerinin, 6306 Sayılı Afet Riski Altındaki Alanların Dönüştürülmesi Hakkındaki Kanun kapsamına alınarak, öngörülecek sürede boşaltılmasını, yüksek riskli alanlara öncelik verilerek yeşil koridor haline getirilmesini ve yapılaşmaya kapatılmasını sağlayacağız.
- Köy Tasarım Rehberlerinin etkinliğinin artırılması ve kırsalda kademeli şekilde uygulanmasını sağlayacağız.
- Ulusal ölçekte kritik alt ve üst yapıların türlerine göre sınıflandırılarak çoklu afet tehlikelerine göre risk değerlendirmesini yapacağız.
- Altyapıların çoklu afet tehlikelerine karşı korunması için düzenli bakım ve onarımlarının yapılmasını sağlayacağız.
- Yerel yönetim altyapı tesisleri yapılırken teknoloji seçiminin, yer seçiminin ve yapım süreçlerinin afet risklerine göre değerlendirilerek yapılmasını zorunlu hale getireceğiz.
- Hayati öneme sahip faaliyetlerin sürekliliğini sağlamak için elektrik üretilmesi amacıyla şebekeden bağımsız ve batarya depolama sistemi entegre edilmiş mobil güneş enerji santrallerinin tasarlanmasına yönelik çalışmalar yürüteceğiz.
- Potansiyel afet bölgelerinde elektrik iletim ve dağıtım şebekesinden bağımsız çalışabilecek şekilde mikro şebekeleri yaygınlaştıracamız.
- Afet anı ve sonrasında kesintisiz iletişimi sağlamak amacıyla yüksek riskli afet bölgelerinden başlamak üzere gerekli altyapı oluşturulacaktır.
- Acil durum ve felaketlerde hareket kabiliyetini artıracak gemi hastanesi projelerini hayata geçireceğiz.
- Risklerin güncel gelişmeler doğrultusunda düzenli olarak yeniden tanımlanması ile kamuoyunun bilgilendirilmesi ve bilinçlendirilmesini sağlayacağız.

- Afet bölgelerindeki göçmenler dahil olmak üzere nüfusun diğer illere hareketliliği halinde ortaya çıkabilecek risklerin belirlenmesi çalışmalarını tamamlayacağız. Kitlemel göçle mücadele konusunda uluslararası standartlarla uyumlu yasal, yönetsel ve kurumsal kapasitenin iyileştirilmesi çalışmaları yapılacaktır.

STK'ların ve Özel Kesimin Kriz Yönetimi Kapasitesinin Artırılmasına Destek

Kriz anları başta olmak üzere ülkemizin, bölgemizin ve dünyanın mevcut sorun alanlarına ve gelecekte ortaya çıkabilecek sınamalara karşı çözüm üretebilecek ve geleceğe yön verebilecek dayanıklı, dayanışmacı, kapsayıcı, proaktif, iş birliği ve uyum kapasitesi yüksek bir sivil toplum yapısına kavuşmak öncelikli hedefimizdir.

Bu kapsamda;

- STK'ların ve özel kesimin politika yapım ve karar alma süreçlerine eşit paydaşlar olarak dahil edecek ve bu amaçla kamu kurumlarında gerekli kurumsal düzenlemeleri yapacağız.
- Afet yönetimine yönelik yenilikçi çözümlerin ortaya konulabilmesi için yerel, bölgesel ve ulusal düzeyde kamu, özel sektör, akademi ve sivil toplum arasında etkin bir iş birliği mekanizması oluşturacağız.
- STK'ların ve özel kesimin kriz yönetimi açısından sınıflama ve kodlamasını (kurum veya işletmenin faaliyet alanı, finansal ve insan kaynağı, işlev kapasitesi, saha deneyimi, kurumsal güvenilirliği, afetin hangi aşamasında iş birliği yapılacağı vb.) yaparak afet sonrası hızlı bir yetki ve sorumluluk dağılımı ve koordinasyonu sağlayacağız.
- Ulusal, bölgesel ve yerel düzeyde imar planları başta olmak üzere mekânsal planların hazırlık aşamalarının meslek örgütleri başta olmak üzere sivil toplumla iş birliği içinde gerçekleştirilmesini sağlayacağız.
- Sivil toplumun ve meslek kuruluşlarının katılımıyla merkezi ve yerel idarelerin altyapı çalışmalarında ortak karar süreçleri geliştireceğiz.
- Merkez-yerel idare düzeylerinde afet yönetiminin kurumsal işleyişinde kamu, özel kesim ve sivil toplum iş birliğini düzenlemeye yönelik ilke ve esasları içeren rehberler hazırlayacağız.
- İnsani yardım, afet arama-kurtarma-müdahale, psikososyal destek ve eğitim gibi alanlarda faaliyet gösteren STK'ların kapasitesini geliştirmek üzere kamu tarafından proje bazlı destekler sunacağız.

- Afet sonrası psikososyal destek hizmeti vermeyi planlayan ulusal ve uluslararası STK'lar ve üniversitelerin iş birliğine ve kapasitelerin artırılmasına yönelik proje ve programları destekleyeceğiz.
- Kamu tarafından arama kurtarma ve iyileştirme çalışmalarına ayrılan bütçenin belirli bir kısmının söz konusu STK'lar aracılığıyla kullanılmasını sağlayacağız.
- Mevzuatla meslek kuruluşları ve STK'ların afetlerle ilgili yasal dayanakları ile görev ve sorumluluklarının daha belirgin bir biçimde belirlenmesini sağlayacağız.

Kahramanmaraş ve Hatay Merkezli Asrın Felaketi

- Asrın felaketi olan Kahramanmaraş ve Hatay merkezli depremlerin yaşandığı bölgelerimizin yaralarını en kısa sürede saracağız.
- Bu kapsamda çoğunluğunu bir yıl içinde tamamlamak üzere sosyal donatılarıyla birlikte 650 bin civarında konutun yapımını hedefliyoruz. Ayrıca, afetten etkilenen ulaşım, haberleşme, eğitim, sağlık, su, kanalizasyon, enerji gibi altyapıları hızla ayağa kaldırıyoruz.
- Yeniden kurulacak şehirlerimizin gelecekte oluşabilecek afetlere karşı daha güvenli alanlarda geliştirilmesi konusunda gerekli adımları atacak, fay haritalarını dikkate alarak yerleşim merkezlerini ovalardan yamaçlara doğru kaydıracağız.
- Gerek afet konutlarının yapımında gerekse kentsel dönüşüm projelerinde, şehirlerin kültürüne, doğal ve tarihi dokusuna, sosyolojisine, demografik yapısına uygun şekilde tasarım yapılmasını sağlayacağız.
- Afet yaşayan bölgelerimizi kapsayıcı, yaşanabilir, yenilikçi, rekabetçi, iklim değişikliğine, depremlere ve diğer tüm afet çeşitlerine karşı tam duyarlı, dirençli ve sürdürülebilir mekânlar olarak yeniden inşa edeceğiz.
- Depremden etkilenen hiçbir yer ve hiç kimse ihmal edilmeyecek, bu bölgede yaşayan vatandaşlarımız üretilen tüm mal ve hizmetlere, tüm kamu ve özel kesim yatırımlarına adil bir şekilde ulaşacak ve faydalanacaktır.
- Tüm yeni yaşam alanları, mekân kalitesinin en üst düzeyde sunulacağı yerler olacak, bir yıl içinde kademeli olarak yüksek yaşam kalitesine erişecektir.

- Mahalle, ilçe ve il ölçeğindeki tüm yaşam alanlarını, yüksek teknoloji ve akıllı şehir uygulamalarını içeren yenilikçi yaklaşımlarla donatacağız.
- Yerelliğin ve özgünlüğün tüm unsurlarını planlara işleyeceğiz. Buna yönelik şehirlerimizin özgün değerleri ve ticari birikimleriyle katma değerli ürün üretebilme yetenekleri en üst seviyede olacaktır.
- Tüm yeni şehirlerimizde; iklim değişikliğine uyum ve dayanıklılık gerektiren uygulamalar ile temiz enerji kullanımı yaygınlaştırılacaktır.
- Yeni yerleşim alanlarında geniş yeşil alanlar, dinlenme alanları, millet bahçeleri, spor, kültür ve sosyal aktivite alanları oluşturulacak, geliştirilecek Ekoloji ve Kültür Koridoru milletimizin hizmetine sunulacaktır.
- Güçlü Bina Güvenli Şehir konsepti altında; şehirlerimizi gerek yeni oluşan fay kırıklarından sakınım ile gerekse zemin etütleri ve mikro-bölgeleme çalışmalarıyla sağlam ve güvenli yerlerde inşa edeceğiz. Diğer yandan zemin iyileştirme, izolatörlü ve çelik konstrüksiyonlu yapı ve yeni teknoloji yapı teknikleri ile radye temel ve tünel kalıp sistemiyle binalarımızı en doğru ve güçlü zeminde inşa edeceğiz.
- Kendisini İfade Edebilen Konut ve Şehirler konsepti altında; binlerce yıllık şehircilik geleneklerimizle oluşmuş mimari değerlerin göz önünde tutulduğu, yatay mimari özelliklerin yeni kent planlarına yansıtıldığı şehirleri kuracağız.
- Deprem hattı üzerindeki tüm şehirlerimiz; yatay ve yöresel mimariye tam uyumlu, “21. Yüzyıl Türk Şehirlerinin” numuneleri olacaktır. Altyapısıyla, okulları, camileri, sağlık merkezleri, çarşıları, parkları, spor alanları gibi tüm sosyal donatılarıyla görsel açıdan da güzel yerleşim yerleri haline getirilecektir.
- Şehirlerimizin altyapısını yüksek teknoloji ürünü ve dayanıklı malzemelerle yenileyeceğiz.
- Dirençli Kamu Yapıları yaklaşımıyla deprem bölgesinde yer alan tüm okulların, hastanelerin, insanımızın toplu ve yoğun olarak kullandığı sosyal alanların ve benzer tüm kamu yapılarının risk tespitlerini tamamladık. İzolatör ve sismik damperler gibi tüm yeni yapı teknolojilerini ve yenilikleri kamu binalarımızda bir yıl içerisinde uygulamayı hedefliyoruz.

- Deprem etkilerinin yoğun bir şekilde yaşandığı illerimizde bir yandan kalıcı konutlar ve altyapı iyileştirmeleri gerçekleştirilirken diğer yandan bütüncül bir ekonomik rehabilitasyon programı ve kalkınma hamlesini hayata geçireceğiz.
- Deprem bölgesinde sanayi ve ticaret koridoru oluşturarak bölgenin sahip olduğu üretim, ticaret ve ihracat potansiyelini ayağa kaldıracacağız. Bu çerçevede, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığının koordinasyonunda GAP (Güneydoğu Anadolu Projesi) ve DAP (Doğu Anadolu Projesi) Bölge Kalkınma İdarelerinin ve kalkınma ajanslarının katılımıyla oluşturulacak bir program uygulamaya konulacaktır. Bu Program ile deprem bölgesinde bulunan illerimizi tarım, sanayi ve hizmet sektörlerinde cazibe merkezine dönüştürecek bir eylem planı uygulanacaktır.
- Tarım ve sanayi sektörleri başta olmak üzere bölgesel anlamda rekabet potansiyeli arz eden alanlarda yeni bir teşvik düzenlemesi yapılarak hızlı ve etkili bir yatırım hamlesi başlatılacaktır.
- Yeni organize sanayi bölgeleri açacak, her ile göre öncelikli olan sektörler belirleyecek, uygun bir planlamayla katma değeri yüksek ürün üretimi ve üretimde çeşitliliği yükselteceğiz.
- Belli konularda kümelenme yaklaşımıyla katma değeri yüksek projeler hayata geçirilecek, buna bağlı olarak bölgenin ülke ekonomisi içinde üretim ve ihracat payı yükseltilecektir.
- Hizmet sektörleri öncülüğünde, istihdam yoğun alanlarda atılacak adımlarla bölgenin nüfus dinamiği desteklenecek, gençler başta olmak üzere topluma yeni fırsatlar sunulacaktır. Kültür, gastronomi ve termal gibi turizm potansiyeli yüksek olan alanlarda bölgenin altyapıları hızla geliştirilecek, tanıtımı daha da güçlü bir şekilde yapılacaktır. Özellikle jeotermal kaynakların değerlendirilmesinde sağlık turizmi eksenli bir program geliştirecek, termal kaynaklarla beslenen seracılığa öncelik vereceğiz.
- Bölgenin tarım ve sanayi altyapısıyla uyumlu olarak kalkınma sürecine destek olacak mahiyette, en az bir üniversitemizin dünya ölçeğinde markalaşması sağlanacak ve bölgemizdeki diğer üniversitelerin faaliyetleri de özel bir program kapsamında desteklenecektir.
- Yatırımı, üretimi ve ihracatı destekleyici, lojistik dâhil önemli altyapı projeleri belirlenerek bu projelerin hızlı bir şekilde yapımı sağlanacaktır. Bu kapsamda, Hassa Tüneli öncelikli olarak ele alınacaktır.

- Ayrıca, kalıcı barınma çalışmaları kapsamında oluşturulan belli ölçekteki uydu kentler ile bütünleşen ekonomik altyapılar geliştirilecektir.
- Farklı sektörlerde yapılacak bu çalışmaların nitelikli insan kaynağı ve yüksek kurumsal kapasiteyle desteklenmesi amacıyla teknik destek programları ve hedef odaklı kapasite geliştirici faaliyetler yürütülecektir.
- Mal ve hizmet üretimi ve dağıtımında yüksek entegrasyon sağlanacak; lojistik, lojistik ağı, lojistik merkezler, lojistik parklar, lojistik köyler ve limanlar gibi tüm alanlar, Türkiye'nin ihracat hareketleri dikkate alınarak yeniden planlanacaktır.
- Şehirlerimizin orman alanları ve biyolojik çeşitliliğini, koruma-kullanma dengesini gözeterek iyileştireceğiz.
- Akıllı atık yönetimi, atıkların kaynağında ayrıştırılması, akıllı depolama, geri dönüşüm ve geri kazanımın yaygınlaştırılmasına dair uygulamaları hayata geçireceğiz.
- Engelsiz Şehirler yaklaşımıyla afetten etkilenen illerimizdeki yeni yaşam alanlarında yaşayan engelli kardeşlerimiz; tüm kentsel ve kırsal hizmetlerden kesintisiz şekilde faydalanacaktır.
- Eser Şehirler ve Güçlü Turizm konsepti altında afetten etkilenen illerimizde şehir silüeti ve tarihi-kültürel varlıkları yeniden ayağa kaldırılarak turizm potansiyelini güçlendirecek; alternatif turizm türleri, alternatif güzergâhlar, turizmde hizmet kalitesi, kırsal turizm, markalaşma, turizm ve yerel kalkınma konularının tam ve kesintisiz hayat bulmasını sağlayacağız.
- İlk Evim İlk İşyerim Kampanyasıyla inşa edilen yeni konutlarda önceliği, hali hazırda deprem yaşamış ve deprem riski yüksek bölgelere vereceğiz.
- Depremden zarar gören illerimizin hızla gerekli hizmetleri almasına yönelik olarak kurduğumuz Afet Yeniden İmar Fonunu alternatif kaynaklarla güçlendireceğiz.

Marmara Bölgesi, İstanbul ve Büyükşehirler İçin Risk Azaltma Programı

Başta İstanbul olmak üzere büyükşehirlerimizde risklerin azaltılması için;

- İstanbul ve diğer büyükşehirler için hazırlanan İRAP'ların etkili bir şekilde uygulanmasına yönelik tedbirler alacağız.
- Büyükşehirlerde yaşanabilecek muhtemel depremlerde arama kurtarma yapılması konusunda, sadece AFAD kapasitesini değil diğer tüm unsurların kapasitelerini etkili şekilde kullanacağız.
- Büyükşehirlerde yaşanabilecek muhtemel depremlerde arama kurtarma çalışmaları, tahliye, toplanma alanları, geçici barınma, sağlık hizmetleri ve diğer konularda gerekli hazırlığın ve tatbikatların hızlıca yapılması, gerekli olan kaynakların illerdeki AFAD merkezlerine olabilecek en hızlı şekilde aktarılmasını sağlayacağız.
- İstanbul'daki ve diğer büyükşehirlerdeki kritik alt yapı tesislerinin afetlere karşı dayanıklılığı artırmaya devam edeceğiz.
- İstanbul'da ve diğer büyükşehirlerde afet ve acil durumlarda kullanılması planlanan geçici barınma alanlarının hizmet vereceği kapasite dikkate alınarak sosyal donatılarını tamamlayacak ve kapasitelerini artıracacağız.
- İstanbul'da ve diğer büyükşehirlerde yer alan kültür ve tabiat varlıklarını afetlere karşı dayanıklı hale getirme çalışmalarımızı hızlandıracacağız.
- İstanbul'un ve diğer büyükşehirlerin afet tehlikesine karşı hazırlıklı olmasına ve riski azaltmaya yönelik tedbirleri belirleyecek özel bir mevzuat hazırlayacağız.
- Türkiye Yapısal Risk Analizi Projesi'ni İstanbul'dan başlatacağız. Özellikle 1999 öncesi inşa edilen tüm binaların risk analizini yaptırmalarını zorunlu hale getireceğiz. Öncelikle Marmara Bölgesinden başlamak üzere deprem tehlikesinin yüksek olduğu illerimizde 1 yıllık süre içerisinde tespitleri tamamlayacağız.
- Marmara bölgesindeki sanayi tesisleri başta olmak üzere kritik altyapıların deprem risk analizleri kalkınma ajansları koordinasyonunda TSE ile yapılacaktır.
- İstanbul'daki yapı stoğunun taranması, depreme dayanıksız olanların tespiti, güçlendirilmesi veya sağlıklı yapı stoğunun temizlenerek yeniden inşa edilmesi adına hukuki dayanağı güçlendirilmiş düzenlemeleri hayata geçireceğiz.

- İstanbul'da yeni yapılacak her bir yapının deprem ve diğer afet risklerine karşı çok daha güvenli ve dirençli bir şekilde güncellenmiş yenilikçi mevzuata göre yapılmasını temin edeceğiz.
- Yapı denetim sürecindeki yaptırımların daha etkin bir şekilde hayata geçirilmesini sağlayacağız.
- Tarihsel analizler ve fay hatlarının, oluşan fay kırıklarının incelenmesi sonucunda Yeşilköy'den başlayan ve Marmara Denizi'ne doğrudan komşu olan bölge birinci derece riskli, takip eden anakara ikinci derece riskli, Sarıyer-Şile-Silivri üzerinden Karadeniz'e komşu olan bölge ise üçüncü derece riskli olarak tasnif edilmiştir. İstanbul'u bilimsel veriler ışığında depreme hazırlarken bu sınıflandırmayı esas alacağız.
- İstanbul'u olası bir deprem karşısında daha güçlü hale getirmek için yeni kentsel dönüşüm çalışmalarımızı hızlandıracacağız. Kanal İstanbul Projemiz kapsamında inşa edeceğimiz 125 bin konutla birlikte; İstanbul'a ilave nüfus getirmeden 500 bini Anadolu, 500 bini Avrupa yakasında olmak üzere 2 kentsel dönüşüm rezerv şehrin kurulmasına ve 500 bin konutun da yerinde dönüşümüne yönelik çalışmalarımızı başlatıyoruz. Şehrin içerisinde boşalacak alanlar sayesinde, kent merkezindeki donatı ihtiyacını giderecek yeni yeşil alanlar, yeni sosyal donatı alanları inşa edeceğiz.
- Marmara havzası bütünü ve çevresinin ulaşım ağlarını güçlendirerek, İstanbul'u daha ulaşılabilir hale getireceğiz. Ulaşılabilir İstanbul hedefiyle; kurulan yeni banliyöler ve uydu kentlerden, toplu ulaşım ve trenle İstanbul'a erişimi güçlendireceğiz.
- Sadece İstanbul'u değil, tüm Marmara bölgesini içerecek, konutları, sanayisiyle, kültürüyle, ticaretiyle geliştirecek, olası depreme karşı hazırlayacak; Afetlere Karşı İstanbul Mekânsal Stratejik Planı'nı hayata geçiriyoruz. Aynı anlayışla Ege Bölgemizde de benzer bir çalışmayı hazırlayacağız.
- Marmara bölgesindeki yoğunluğun azaltılması amacıyla yeni endüstriyel gelişim alanları ve lojistik hatları oluşturacağız.
- Ayrıca İstanbul'dan başlatacağımız rezerv şehir projemizi deprem tehlikesinin yüksek olduğu bölgelerde de yaygınlaştıracacağız. Kahramanmaraş ve Hatay merkezli yıkıcı depremlerin olduğu bölgelerden başlamak üzere 7 coğrafi bölgede 7 rezerv şehir projesinin projelendirme çalışmalarını başlatacağız.

İKİNCİ BÖLÜM

SAĞLAM TOPLUMSAL YAPI

TÜRKİYE YÜZYILI için Doğru Adımlar

AK PARTİ

İKİNCİ BÖLÜM

SAĞLAM TOPLUMSAL YAPI

AK Parti olarak kuruluş felsefemiz olarak insanı merkeze alan bir anlayışla, “Devlet, Millet İçindir” parolasıyla insanımız ve milletimiz için siyaset üretmeyi, Hakk’a hizmet için Halk’a hizmeti temel bir düstur olarak benimsedik.

AK Parti insanlığın ortak iyisi olan tüm değerleri, politikaları ve uygulamaları adına ve menşesine bakmaksızın insanlığın ortak ürünü olarak gören bir perspektifle yaklaşmaktadır. Bu çerçevede, medeniyetimizin kadim değerleri ile zamanın gerek ve gerçekleri arasında makul ve mantıklı bir denge ve iş birliği kurmayı esas almaktadır. Bu anlamda toplumsal yapının sıhhati, devletin ve ülkenin geleceği için en temel gereklilik olarak öne çıkmaktadır. Bireyden aileye, aileden topluma, toplumdan devlete uzanan yapılanmada “Mutlu Birey”, “Müreffeh Toplum” ve “Güçlü Devlet” birbirini nakzeden değil birbirini içeren süreçlerdir.

Bu hedefleri gerçekleştirebilmek için 20 yılı aşkın bir süredir devam eden ve literatüre Sosyal Devrim olarak geçen politika ve uygulamalarımıza devam edileceği gibi, Türkiye Yüzyılı’nın inşasında da “Sağlam Toplumsal Yapı” ana belirleyici unsur olacaktır.

Türkiye’nin uluslararası arenada sahip olduğu mukayeseli üstünlükler arasında sağlıklı, dinamik ve genç nüfus yapısı en önemli niteliklerin başında gelmektedir. 21’inci yüz yılın Türkiye Yüzyılı olabilmesi için sahip olunan en ciddi fırsat ve imkânlardan birisi mevcut toplumsal yapımız ve demografik gerçekliğimizdir. Toplumsal dokuyu daha da güçlendirmek ve sağlıklı, genç nüfusu koruyarak dünya ile rekabet edebilecek niteliklerle donatılması sayesinde Türkiye Yüzyılı’nın inşası mümkün olacaktır. Bunun için eğitimden sağlığa, ailenin güçlendirilmesinden kültür-sanata ve değerlere dayalı bir toplum oluşturmaya uzanan geniş ve derinlikli bir perspektif sunmaktayız. Bu şuurla milletimize; ülkemizi eğitim, sağlık, adalet ve emniyet üzerinde yükseltme sözü verdik. Milletimiz ve devletimizin bekası için emniyeti, mülkün temeli olan adaleti, fırsat eşitliği temelinde en nitelikli eğitim ve sağlık hizmetini milletimize sağlamanın, dün olduğu gibi bugün ve yarın da insanımıza karşı en temel görevimiz olduğunun bilincindeyiz.

Bu amaçla, aileden başlayarak toplumumuzun her kesiminde milli ve insani değerleri içselleştirmiş, sağlıklı, eğitilmiş, kültürlü, yarına güvenle bakabilen üretken nesillerle ülkemizi hep birlikte Türkiye Yüzyılı vizyonumuza taşıyacağız. İnsan merkezli kalkınmayı, değerlerimiz çerçevesinde modernleşmeyi kararlılıkla sürdüreceğiz.

Toplumsal huzur ve refahın temelinde öncelikle insanın huzuru, refahı ve mutluluğu yatmaktadır. Bu nedenle AK Parti olarak hiçbir ferdin yalnız bırakılmadığı, kimsenin ayrıştırılmadığı, birlik ve dayanışma ruhunun hâkim olduğu sağlam bir toplum yapısını önceliyoruz.

İnsanımızın refahının; aile, okul, iş gibi sosyal ve çevresel faktörlerden beslendiğinin farkında olarak, Adalet ve Kalkınma Partisi olarak bu alanlarda devrim niteliğinde politikaları hayata geçirdik. Dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep gibi farklılıklara bakmaksızın tüm bireylerin toplumdaki konumlarının iyileştirilmesi için çalışmalar yaptık. Bütün bunları insan odaklı ve kapsayıcı bir kalkınma perspektifiyle; her bireyin yaşam kalitesinin yükseldiği, sunulan imkânlarla hak temelli ve adil biçimde ulaştıkları bir sistem yaklaşımıyla gerçekleştirdik.

Sosyal politika vizyonumuz ve bu çerçevede yaptığımız uygulamalar bugüne kadar birçok sınamadan geçerek başarısını defalarca gösterdi. Afetler, salgınlar, savaşlar ve krizler dünya genelinde birçok toplumda çeşitli sorunlara neden olurken Türkiye, birlik ve dayanışma ruhuyla bölgesinde ve dünyada bir istikrar adası olarak öne çıktı. İnsana ve topluma yönelik politikalarında kendi hikâyesini yazan Türkiye'nin bu başarısında muhakkak ki toplumumuzun taşıdığı hoşgörü, yardımlaşma ve dayanışma gibi kadim değerler önemli rol oynadı. AK Parti olarak bugüne kadar olduğu gibi, geçmişten gelen ve zengin kültürel mirasımızın en önemli parçası olan değerlerimizin koruyucusu ve taşıyıcısı olmaya ve yenilikçi bir yaklaşımla sağlam bir toplum yapısının sürdürülebilirliğini sağlamaya devam edeceğiz.

Şimdi Türkiye Yüzyılı'na girerken vizyonumuz,

- Tüm bireylerin kazanımlarının garanti altına alındığı ve geliştirildiği,
- Sivil dayanışma alanlarının genişletildiği ve desteklendiği,
- Aile kurumunun ve taşıdığı değerlerin muhafaza altına alındığı, aile bireylerinin güçlendirildiği ve desteklendiği,
- Eğitim, sağlık, kültür alanlarında hayata geçirdiği politikalarla bölgesinde ve dünyada örnek olan,
- Dünyanın geleceğine ilişkin yenilikçi fikirler üreten ve liderlik yapan genç nesillerin yetiştiği

güçlü toplum yapısıyla Türkiye Yüzyılı'nı birlikte inşa etmektir.

2. Değerler

Milletimizin her bir ferdi hiçbir maddi kıymetle kıyaslanamayacak değerdedir. Bu bakış açısıyla bizleri bir arada yaşama ve geleceğe birlikte yürümeye yönelten en önemli unsur olan değerlerimizi koruyarak geliştirmeyi ve yeniden üretmeyi ana görevlerimizden biri olarak kabul ediyoruz.

Varlığımızın teminatı olan değerlerimiz, dayanışma ve iş birliğimizi güçlendirecek şekilde sosyal uzlaşa, huzurlu bir yaşam ve güven dolu bir gelecek sunmaktadır. Bu çerçevede; ekonomik, sosyal ve kültürel kalkınmamızı şekillendiren değerler sistemimizi ülkemizin meselelerine ortak bir bakış açısıyla yaklaşmayı mümkün kılacak şekilde geliştirmeyi amaçlıyoruz.

Büyük bir medeniyetin mirasçısı olan milletimizin tarih boyunca oluşturduğu ve halen üretmekte olduğu değerlerini gelecek kuşaklara aktarmaya özel önem veriyoruz. Bununla birlikte, insanımızın milli değerlerimizden beslenerek evrensel bir bakış açısıyla, özgür ve geniş bir ufka sahip olmasını önemsiyoruz.

Birlikte yaşadıklarımız, tarihsel süreç içerisinde bizi biçimlendiren ahlaki unsurlar, üretim süreçleri ile ilişkilerimiz ve sosyal bağlarımızdan hareketle oluşturduğumuz değerlerimizi insanlığın faydasına sunmayı da milletimiz adına bir sorumluluk olarak görüyoruz.

“Millet, Bayrak, Vatan ve Devlet” insanımızın refahını, huzuru ve mutluluğunu sürdürebilmek için içselleştirmiş olduğumuz çatı değerlerimizdir. Bu çatıyı sağlam bir biçimde yükselterek ayakta tutan adalet, insan onuru ve özgürlük, aile ve dayanışma gibi temel değerlerimizin önümüzdeki dönemde de toplumumuza güç vermesini sağlamaya devam edeceğiz.

Milletimiz, tarih içinde teşekkülü ve diğer kültür ve medeniyetlerle etkileşimi itibarıyla çok az millete nasip olan bir mirasa ve bu mirasın imkânlarına sahiptir. Farklı coğrafyalarda uzun asırlara yaslanan bir tarihe sahip olan Milletimiz Anadolu’da kök salsa da Orta Asya’dan Balkanlar’a, Kafkaslardan Arap yarımadasına, Afrika’dan Hint Denizine kadar üç kıtada ortak bir tarihi mirasın oluşmasını sağlamış ve milli kimliğimizin gerisindeki cihanşümül zenginliği yüzyıllardır yansıta gelmiştir.

Bu şekilde güçlü bir tarihi arka planı olan milletimizin edebiyattan sanata, mutfak kültüründen adet, gelenek ve göreneklere kadar kültürel üretimin tüm unsurlarından beslenerek zenginleşmesine katkı sunan politikalarımızı sürdüreceğiz.

Gelecek konusunda sağlam bir ortak irade oluşturan Milletimiz, insanlık ailesinin şerefli bir üyesi olarak yücelmekte, insanlığa yaptığı katkılarla onun bir parçası olmaktan onur duymaktadır. Bu yaklaşımla her bir bireyimizin, diğer milletlerin varlığına saygı duyan insanlık bilincinin yanı sıra bu millete olan aidiyetini en sağlam bağlarla teşekkül ettirdiği vatandaşlık bilincini çok kıymetli görmekteyiz.

Küçük yaştan itibaren bayrakla karşılaşan, ona gerektiği saygıyla davranan, onu kişisel varlığından öte ortak varlığımızın bir sembolü olarak değerlendiren milletimizin her bir mensubu, bayrağımızın özgürce dalgalanmasını ister ve bunun ne pahasına olduğunun bilincindedir.

Şehitlerimizin son örtüsü olan Bayrağımızın anlamı ve milletimizin karakteri olan bağımsızlık iradesinin korunması, insanımızın Bayrağımızın altında bir ve beraber olarak hayat sürmesinin sağlanması bizim bir diğer temel değer ve önceliğimizdir.

Atalarımızdan bizlere, bizlerden de genç nesillere kutsal bir emanet olarak aktarılan vatan, ortak bir coğrafyada tarihi olaylarla bezenmiş ortak hikâyemizi ve milletimizin moral değerlerinin zemin bulduğu bir çevreyi ihtiva etmektedir. Bu bağlamda Milletimizin onurlu ve özgür bir biçimde yaşayabilmesi için her bir ferdimizin anlam dünyasında vatan sevgisinin ve onun için gerekli fedakârlık bilincinin güçlü bir yer bulmasının gereğine inanıyoruz.

Devletin millet için var olduğunu her daim akılda tutarak Milletimizin bağımsız bir biçimde varlığını sürdürmesinin garanti altına alan ve ortak dayanışma için her türlü örgütlenmeyi ifade eden Devletimiz bir diğer temel değerimizdir. Devletimizin işleyişinin hukuk normlarımız çerçevesinde güçlü kurumsal bir yapıda sürdürülmesi önem arz etmektedir. Bu sayede, devlet, demokratik kurum ve kurallarıyla toplumsal hayatımızı verimli kılmanın yanı sıra adil ve özgür bir toplum olmayı sürdürmemizi sağlayacaktır.

Hükümet olduğumuz ilk günden itibaren devleti sadece milletimizin hizmetine sunmaya yönelik sarfettiğimiz çabayla birlik ve dayanışma duygumuzu güçlendirdik, kolektif başarımızı artırarak milletçe daha güzel bir gelecek için daha hızlı yol almaya başladık. Bu nedenle devletin asli anlamının ancak milletin devleti olmasında bulunduğu inanmaya, devlete aidiyetin doğrudan milletin varlığına bir saygı ve sevgi olduğunu söylemeye devam edeceğiz.

İnsanımızın şahsiyetli, onurlu ve üretken bir hayat sürmesini teminen fikirde, teşebbüste ve inançta özgürlük temel ilkelerimizdendir. Bu ilkeyle, ancak özgür ve onurlu insanlardan oluşan bir toplumun parlak başarılar sağlayabileceğine inanıyoruz. Fikri, vicdanı ve irfanı hür nesillerden oluşan toplumların her türlü dayatmaya karşı duracağını ve kendi temelleri üzerinde yükseleceğini, Cumhuriyetimizin ve demokrasimizin de bu yaklaşımla korunarak gelişeceğini biliyoruz. “Aklını kiraya vermeyen”, sorgulayan ve eleştirel yaklaşıma sahip nesilleri geleceğimizin teminatı olarak görüyoruz.

Devletimizin geleceği ve milletimizin birliği adaletle kaimdir. Mülkün temeli olarak gördüğümüz adaletin olmadığı yerde vicdanların kanayacağından hareketle toplumumuzun içerisindeki farklı arka planların, eğilimlerin, kanaatlerin ve düşüncelerin bir arada bir ortak varlık halinde süregelmesinin ancak adaletle mümkün kılınabileceğinden hareket ediyoruz.

Bu yaklaşımla adalet kurumunu güçlendirmek, vicdanlardaki adalet terazisine tekabül edecek bir hassasiyetle adalet terazisini çalıştırmak en baş ödevlerimizden biri olmaya devam edecektir. Hukuktan sosyal politikalara kadar her alanda, Partimize adını vermiş olan “Adalet” kavramını en geniş manada ilke ediniyoruz.

Tarih boyunca devirler, kültürler, medeniyetler ve coğrafyalar boyunca hüküm sürerek her dönem varlığını koruyan temel kurumlardan biri olan ailenin milletimizin temel taşı olma özelliğinin bilincindeyiz. Toplumun en önemli sosyal kurumu olan ailenin, maddi ve manevi olarak dayanışma, hayatın güçlükleriyle birlikte baş etme gibi temel işlevlerinin korunması ve geliştirilmesi, değerlerimizin aile kurumu üzerinde yükselmesi temel yaklaşımlarımız arasındadır.

Yeni kuşaklara değer aktarımının ve toplumun bir üyesi haline gelme sürecinin başlangıcı olan aile kurumunu toplumsal hayatın baş köşesine oturtuyoruz. Aileyi insanımıza güçlü bir kimlik bilinci vererek dayanışmayı ve ortak kader anlayışını güçlendiren ana unsurlardan biri olarak görüyoruz. Bu yaklaşımla, aileyi milli ve manevi var oluşumuzun, birlikte geleceği inşa etme idealimizin en temel kurumu olarak kabul etmekteyiz. İnsanlarımızın en temel ihtiyaçlarının cevabını bulabildiği güçlü aile yapımızı korumayı ve aile değerlerimizin varlığını sürdürmesini sağlayacak uygulamaları hayata geçirmeye devam edeceğiz.

Aile kurumunun üzerinden yükselen milletimiz için karşılıklı bağların tesis edildiği dayanışma kültürü en önemli temel değerlerimiz arasındadır. Bu kültürle, olağanüstü zamanlarda zorlukları aşmakta ve milletimizin varlığını sürdürebilmesi için her türlü güçlüğe göğüs gerebilmekteyiz. Ülke içerisinde gösterdiğimiz zorluklara karşı dayanışma yaklaşımımız aynı zamanda, dünyanın neresinde ve hangi kimliğe sahip olursa olsun tüm mazlumların yanında olma irademizi de ifade etmektedir.

Milletimizin değerler bütünü, sadece coğrafya veya sadece insan merkezli değil aynı zamanda evrensel bir bakış açısının ürünüdür. Bu nedenle, bütüncül olarak milletimizin karakterini yansıtan değerlerini aynı zamanda yaşanabilir bir dünyanın sigortası olarak da görüyoruz. Bu çerçevede, daha adaetli ve kapsayıcı bir küresel düzeni ve uluslararası kurumsallaşmayı en güçlü şekilde savunuyoruz.

Bu bağlamda, tabiatın ve tabiatın içindeki her varlığın hakkını gözeten kapsamlı ve kapsayıcı bir yaklaşımla değerlerimizi sadece milletimiz için değil, pek çok açıdan insanlığın geleceği için de hayati olarak değerlendiriyoruz.

Her şeyin tüketilebilir bir formda sunulduğu günümüz dünyasında insanın ve insani erdemlerin tükenmeyeceğinin garantisi olarak değerlerimizi her daim hatırd tutmayı, güncellemeyi, küresel ölçekte etkili hale getirmeyi elzem bir ödev olarak kabul ediyoruz.

Değerlerimizin yaşatılması ve paylaşılması, sadece milletimizin değil tüm insanlığın yararına olacaktır.

Kültürel ve sosyal ahengin güvencesi olan değerlerimiz, Türkiye Yüzyılı nesillerine de pusula olacaktır. Cumhurbaşkanlığı yönetim sisteminin değer öncelikli politikaları ile yerelden küresele Türkiye Yüzyılı çağın değeri olarak simgeleşecektir.

3. Eğitim

Gelişmenin temel hedefi insan olduğu gibi, temel taşıyıcı unsuru da yine insandır. Bu anlayış içinde, eğitim politikalarını diğer tüm politikalarımızı da etkileyecek merkezi bir konumda görüyoruz.

Müreffeh bir toplum hedefine ulaşmak ve ülkemizin insan kaynağını gelişmiş dünya ile rekabet edebilir donanıma kavuşturmak için, vatandaşlarımızın fırsat eşitliği temelinde hayat boyu nitelikli eğitim imkânlarına erişmesi esastır. Bu çerçevede, insanı merkeze alan bir yaklaşımla geçmişten bugüne taşıdığımız birikimi, demokratik ve insani değerleri özümsemiş, yeniliklere açık nesillerin yetiştirilmesi temel amaçtır.

Kökleri zengin mirasımızdan beslenen, geleceğe özgüvenle bakan, özgür düşünen ve bağımsız karar verebilen, çağın gereklerine uygun donanımda yetişen nesillerle Türkiye Yüzyılı'nı inşa edeceğiz.

Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün işaret ettiği üzere ülkemizi muasır medeniyetler seviyesinin üzerine çıkarma hedefini gerçekleştirmede, Cumhuriyetimizin temel değerlerine hayat veren eğitim alanını en güçlü unsur olarak görüyoruz.

Dünya ile rekabet edebilir, ileri demokratik bir toplum hedefine ancak eğitim alanında insana yapacağımız yatırımlarla ulaşmamız mümkündür.

Eğitim alanında yapacağımız yatırımlarla mekân kalitesini artırırken, öncelikli olarak insan kaynağımızın niteliğini daha üst seviyelere çıkaracağız. Eğitim hakkının önünde hiçbir engel bırakmayarak eğitim destekleri ve burslarla, kaliteli eğitim imkânlarına ulaşmada fırsat eşitliğini güçlendirmeye devam edeceğiz.

Eğitimde teknoloji kullanımını daha da etkinleştirecek, mesleki eğitimin ve hayat boyu öğrenme programlarının işgücü piyasasının ihtiyaçlarına cevap verme kabiliyetini artıracacağız. Böylece, daha fazla ve daha nitelikli istihdam imkânlarını geliştirmeyi hedefliyoruz. Daha etkin ölçme-değerlendirme sistemleriyle, veriye dayalı uygulamaları güçlendireceğiz.

Gerek katsayı adaletsizliğini gidererek gerekse diğer tedbirlerle geçmişte önemli hamleler yapmış olduğumuz mesleki eğitim bu dönemde de temel önceliğimiz olacaktır.

Bağımsız ve eleştirel düşünmeyi, sorgulamayı ve araştırmayı hedefleyen bir yaklaşımla, küresel ölçekte yaşanan gelişmeleri de dikkate alarak eğitim müfredatını zenginleştirmeye, kimseyi dışarıda bırakmayan, eşit, kapsayıcı ve nitelikli eğitime erişim sağlamaya devam edeceğiz.

Üniversitelerimizin küresel rekabet gücünü geliştirecek, ülkemizin bilim üretiminde cazibe merkezi olmasını sağlayacağız. Üniversitelerimizin akademik performansını, araştırma ve bilgi üretme kapasitesini artırmaya devam edeceğiz. Üniversite-iş dünyası iş birliği modellerinin daha güçlü bir şekilde desteklenmesi yoluyla, üniversitelerimizin buldukları bölgenin iktisadi, sosyal, kültürel potansiyelini harekete geçirerek kalkınmaya güç vermesini sağlayacağız.

AK PARTİ

Birlikte Yaptık

- AK Parti döneminde, toplumsal taleplere duyarlı ve daha demokratik bir eğitim sistemi inşası için eğitimde geçmiş yıllardan devralınan katı ideolojik, tek tipçi ve anti-demokratik yaklaşımları yok etme hususunda önemli ilerlemeler sağladık.
- Herkes için adil bir eğitim hizmeti sunduk. Müfredattaki ayrıştırıcı unsurları temizleyerek değerlerimizi ön plana çıkaran programları uygulamaya koyduk.
- Öğretim elemanları ve öğretmenler ile yükseköğretim ve ortaöğretim öğrencileri için başörtüsü yasağına son verdik.
- Okullarda serbest kıyafet uygulamasına geçtik.
- İmam hatip ve meslek liseleri için katsayı zulmünü ortadan kaldırdık. Eğitimi 4+4+4 şeklinde kademelendirerek zorunlu eğitimi 12 yıla yükselttik.
- Seçmeli ders imkânlarını artırarak öğrencilerimizin ilgi ve yeteneklerine göre bu dersleri tercih edebilmelerini sağladık.
- Toplumundineğitimi talebine yönelik “Temel Dini Bilgiler”, “Kur’an-ı Kerim” ve “Peygamberimizin Hayatı” derslerinin seçmeli ders olarak verilmesini sağladık.
- Bütçede aslan payını her zaman eğitime ayırdık. 2002 yılında 10,4 milyar TL olan eğitim bütçesini 2022 yılında 274 milyar TL’ye çıkardık.
- Kalkınmanın en önemli unsurlarından olan eğitime Millî Eğitim Bakanlığı tarafından yapılan yatırımı yıllar içinde katlayarak 2003-2023 döneminde 714 milyar liralık yatırım gerçekleştirdik.
- Öğretmen istihdamımızı önceki dönemlerde görülmemiş ölçüde artırdık. 2002 yılında 526.470 olan öğretmen sayısını 2 katın üzerinde artırarak 2022 yılında 1.009.242’ye çıkardık. 2018 yılı sonrası dönemde ilave 139.232 atama yaptık. Engelli öğretmenlerimizi ihmal etmeyerek onlar için uygun koşullarda istihdam sağladık.
- Milli sporcularımızı eğitim istihdamına dahil ederek 1.504 milli sporcumuzun öğretmen olarak atamasını gerçekleştirdik.

- Mesleğe yeni başlayan öğretmenlerimize 2002 yılında ek ders ücretiyle birlikte 635 TL ödeme yapılırken öğretmenlerimizin gelirini 2022 yılında 12.011,76 TL'ye yükselttik.
- Öğretmenlik Meslek Kanununu çıkardık. Böylece öğretmenlerimiz ilk kez müstakil bir meslek kanununa kavuşmuş oldu. Kanunla birinci derece kadroda görev yapan öğretmenlerimizin ek göstergesini 3600'e yükselttik. Uzman öğretmenlerimizin eğitim-öğretim tazminatını yüzde 60'a; başöğretmenlerimizin eğitim-öğretim tazminatlarını da yüzde 120'ye çıkararak maaşlarında önemli bir iyileşme sağladık. Böylece ek derslerle birlikte uzman öğretmenlerimizin maaşı 20 bin TL'yi geçerken başöğretmenlerimizin maaşı da yaklaşık 23 bin TL'ye ulaştı. Uzman ve başöğretmenlik unvanını kazanan öğretmen sayımız 583 bin 653'e ulaşarak mevcut öğretmenlerimizin yüzde 58'i bu iyileşmelerden yararlandı.
- 2002 yılında 343 bin olan derslik sayısını 2022 yılında ikiye katlayarak 700 bine çıkardık.
- 2002 yılında 56 bin olan okul öncesi, ilk ve ortaöğretim okul sayısını 2022 yılında 73 bine çıkardık.
- Öğretmen başına düşen öğrenci sayısını 2002 yılındaki yaklaşık 36 öğrenci düzeyinden 2022 yılında 15 öğrenci düzeyine indirdik. Aynı dönemde, derslik başına düşen öğrenci sayısını ilköğretimde 36'dan 23'e, ortaöğretimde ise 30'dan 22'ye düşürdük.
- Eğitim yapılarında afet riskinin azaltılması için 2002'den günümüze 6 bin binanın güçlendirilmesini sağladık, bunun 1.600 adedini son 3 yılda gerçekleştirdik.
- Eğitime erişimin önündeki engelleri kaldırarak eğitim sistemimizin her kademesinde okullaşma oranlarında büyük artışlar kaydettik. Böylece eğitim hizmetlerinin ülkemizin her bir köşesine ve kesimine erişimini temin ettik.
- **2002-2003 dönemi ile 2022-2023 dönemi arasında;**
  - Okul öncesi eğitimde öğrenci sayısını 2002 yılında 320 bin'den 2022'de 1.885.004'e çıkardık. Okullaşma oranını ise 2002 yılında yüzde 11'den 2022 yılında yüzde 99'a yükselttik. Bu başarıyı okul öncesi eğitim hizmetlerini tamamen ücretsiz hale getirerek yakaladık.

- İlköğretimde 2002'de 10 milyon civarında olan öğrenci sayısını 2022'de 10,9 milyona yükselttik. Okullaşma oranını ise yüzde 99'un üzerine çıkardık.
- Ortaöğretimde 3 milyon olan öğrenci sayısını 2022'de 6 milyona yükselttik. Okullaşma oranını ise 2002 yılında yüzde 44'ten 2022 yılında yüzde 95'e ulaştırdık.
- Yükseköğretimde örgün öğrenci sayısını 2002 yılında 1,9 milyondan 2022'de 8,3 milyona ve yükseköğretimde net okullaşma oranını yüzde 14,6'dan 2022'de yüzde 44,7'ye ulaştırdık.
- Yükseköğretimde açık öğretime devam eden öğrenciler dahil edildiğinde ise brüt toplam okullaşma oranını 2002'de yüzde 27'den 2022'de yüzde 120'ye yükselttik.
- Kız çocuklarımızın okula erişiminde devrim niteliğinde adımlar attık. Bugün artık okul öncesinden üniversiteye kadar tüm kademelerimizde kız çocuklarımızın eğitime erişimi erkek çocuklarımızla eşit oranlarda seyretmektedir. Bu önemli dönüşümün sonuçlarını iktisadi ve toplumsal yapımızda önümüzdeki dönemde daha net bir şekilde göreceğiz.
- Ülkemizde ilk kez Sosyal Bilimler Lisesi'ni kurduk. 2022 itibarıyla 93 Sosyal Bilimler Lisesi öğrencilerimize hizmet vermektedir. Bunun yanı sıra 97 Spor Lisesi, 101 Güzel Sanatlar Lisesi ile öğrencilerimizin yetenek ve ilgi alanlarına göre eğitim alabilmelerini sağlıyoruz.
- Yurt dışında yaşayan vatandaşlarımızın ve soydaşlarımızın çocuklarına yönelik eğitim hizmeti verebilmek için Türkiye Maarif Vakfını kurduk. Türkiye Maarif Vakfı 106 ülkede 422 okul ile eğitim-öğretim faaliyetlerini sürdürmektedir.
- Eğitimde teknolojinin imkânlarını daha iyi kullanabilmek için FATİH projesini başlattık. Teknolojinin erişilebilirliğini yaygınlaştırmak için 2,1 milyon adet tablet bilgisayar dağıttık, dersliklerin yüzde 90'ına etkileşimli tahta kurduk.
- Köyde ve kentte eğitime açık tüm okullarda internet ile tanışmayan öğrenci bırakmayarak tüm okullarımıza internet getirdik.

- Öğrenci ve öğretmenlerimizin Eğitim Bilişim Ağı (EBA)'nı aktif olarak kullanmasını sağladık. EBA, salgın sürecinde eğitim kategorisinde dünyada en çok ziyaret edilen eğitim sitesi unvanına erişti.
- “Kütüphanesiz Okul Kalmayacak” projesiyle tüm okullarımızı kütüphane ile donatarak okul kütüphanelerindeki kitap sayısını 110 milyonun üzerine çıkardık.
- Son 20 yılda okullarımızda 1.870 yeni spor salonu yaparak okul spor salonu sayımızı 11.855'e yükselttik.
- 2002 yılından günümüze 1.579 yeni pansiyon yaparak pansiyon sayımızı 3.068'e çıkardık.
- Yurt-Kur'un yeni yatırımlarını arttırarak yatak kapasite sayısı ile Avrupa'da lider konuma eriştik. 2002 yılında yurt sayısı 190 iken 2022 yılında bu sayı 800 ulaştı. 2002 yılında 182 bin olan yatak kapasitesini, 2022 yılına gelindiğinde 4,6 kat artarak 850 bine ulaştı.
- Eğitimde fırsat eşitliğini güçlendirmek için taşınabilir eğitim kapasitemizi önemli ölçüde artırdık. 2002-2003 eğitim öğretim yılında ilköğretimde 662 bin öğrenci taşınırken, 2022-2023 eğitim dönemi itibarıyla 1 milyon 126 bin öğrencimiz bu hizmetten yararlanmaktadır.
- Ülkemizde ilk defa öğrenci ders kitaplarını 2003-2004 eğitim öğretim döneminden itibaren iktidarlarımız döneminde ücretsiz vermeye başladık. Bu kitapların okulun ilk günü öğrencilerin sıralarında hazır bulunmasını sağladık ve velilerimizin vakitlerini kitap bulmak için harcamalarının önüne geçtik. 20 yılda öğrencilerimize toplam 3,7 milyon adet kitap dağıttık ve bu kitaplar için 14,2 milyar TL ödeme yaptık.
- Hem mevcut eğitimi desteklemek hem de uzaktan eğitimde oluşan öğrenme kayıplarını telafi edebilmek amacıyla her kademedeki öğrenciler için hazırlanan 160 milyon yardımcı kaynağı ücretsiz olarak öğrencilerimize dağıttık.
- Öğrencilerimizin eğitim ve öğretime daha fazla katılımlarını sağlamak için Şartlı Eğitim Yardımlarını başlattık. Bu kapsamda ilk ve ortaöğretimdeki çocuklarımızın annelerine 9,83 milyar TL ödeme yaptık.
- Özel okullardan toplumun daha geniş kesiminin yararlanmasını sağladık, özel okulları milletimiz için ulaşılabilir hale getirdik. Bunun için 2014 yılında başlatılan uygulamayla 2.056.995 öğrencimiz için 9,7 milyar TL miktarında destek ödemesi yaptık.

- Özel okullar ile rehabilitasyon merkezlerinden elde edilen gelirleri beş vergilendirme dönemi gelir ve kurumlar vergisinden istisna kıldık. Sözleşme, taahhütname, kefaletname ve benzeri kâğıtlara ilişkin işlemlere harç istisnası getirdik.
- İlk ve ortaöğretim öğrencilerine verdiğimiz eğitim bursu 2002 yılında öğrenci başına 13 TL iken bunu 2022 yılında 663,87 TL'ye yükselttik. Burs alan öğrenci sayısı 2002 yılında 110 bin iken 2022 yılında 320 bine ulaşmıştır.
- Engelli öğrencilerimizin eğitim dışında kalmasını engelledik, eğitim materyallerini ücretsiz dağıttık. Okullara engelinden dolayı gelemeyen ve taşıma imkânı olmayan öğrencilerimize ise evde ve hastanede eğitim hizmeti sağladık.
- 2002 yılında 18 olan Bilim ve Sanat Merkezi sayısını 2022'de 379'a ulaştırdık.
- Öğretmenlerin mesleki gelişimlerini desteklemek amacıyla Öğretmen Bilişim Ağı (ÖBA)'nı kurduk. Öğretmenlerimizin mesleki gelişimleri senkron/asenkron olarak ÖBA üzerinden yürütülmektedir.
- Okul yöneticilerinin kişisel ve mesleki gelişimleri için Yönetici Akademisi kurduk.
- Öğrenci-Öğretmen Destek Sistemi (ÖDS)'ni kurarak öğrencilere bireyselleştirilmiş eğitim, öğretmenlere ise öğrencilerini izleme imkânı sunduk.
- 2016 yılında yaygın mesleki eğitim kapsamında bulunan çıraklık eğitimini zorunlu örgün ortaöğretim kapsamına aldık. 2019 yılında kalfalık ve ustalık eğitimi alan öğrencilerimizin bu eğitimler sonrasında kalfalık ve ustalık belgelerinin yanı sıra meslek lisesi diploması almalarına imkân sağladık.
- Mesleki eğitim programlarına öğrenim gören 9.,10.,11. sınıf öğrencilerine asgari ücret tutarının yüzde 30'u, 12. sınıf öğrencilerine ise asgari ücretin net tutarının yüzde 50'si oranında işletmeler tarafından ödenecek ücret tutarının tamamının Devlet desteği kapsamında alınmasını sağladık.
- Mesleki eğitim merkezi çırak ve kalfa sayısını 1 milyon 400 bine ulaştırdık.

- 81 ilde Organize Sanayi Bölgelerinin tamamına Mesleki Eğitim Merkezi açtık.
- Gönül coğrafyamızdaki ülkelerle bağları güçlendirmek ve bu ülkelerin ekonomik ve sosyal sektörlerin iş gücü taleplerini mesleki ve teknik eğitimle karşılamak, uluslararası standartlara uygun mesleki yeterliliğe sahip iş gücü yetiştirmek ve mesleki beceri kazandırmak amacıyla 6 ilde 7 kurum olmak üzere Uluslararası Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi açtık.
- Öğretmen ve öğrencilerimizin yeni ürünler tasarlaması ve bu ürünlerin tescil edilerek ekonomik bir değere dönüşmesini sağlamak için mesleki ve teknik eğitim kurumları bünyesinde 57 adet Ar-Ge birimi açtık.
- Kullanılmayan köy okulu binalarını, köy yaşam merkezleri projesiyle ihtiyaçlar doğrultusunda anaokulu, ilkokul, halk eğitim merkezi olarak dönüştürdük. 2022 yılında 2.377 adet Köy Yaşam Merkezi açtık.
- “Temel Eğitimde 10.000 Okul Projesi” ile okulların ihtiyaçları doğrultusunda donatım ve onarımlarını yaptık. Öğrenci, öğretmen, yönetici ve velilere zengin içerikli eğitimler düzenledik.
- Çevre Dostu 1.000 Okul Projesi kapsamında, her ilçeden en az 1 okul olmak üzere 1.000 okulun, yenilenebilir enerji, elektrik, su ve yakıt tasarrufu sağlanmasına yönelik dönüşümünü gerçekleştirdik.
- Kamu yararının gözetilmesi ve gelişen teknolojiye uyum sağlanması amacıyla 81 ilde e-Sınav salonları açtık.
- PISA ve TIMSS gibi uluslararası araştırmalarda Ülkemiz, performansını sürekli artıran ülkeler arasında yer aldı. Türkiye, PISA 2018 sonuçlarına göre OECD ülkeleri içerisinde her üç alanda da puanlarını istatistiki olarak anlamlı bir şekilde artıran üç ülkeden birisi oldu. TIMSS 2019 uygulamasında şu ana kadar katıldığı tüm uygulamalara göre en yüksek performans elde edildi.
- Okullara temizlik malzemesi, kırtasiye, donatım ve küçük onarım için kullanılmak üzere ilk kez doğrudan 7 milyar TL’lik bütçe gönderdik.
- Okul öncesi eğitim kademesinde yer alan tüm öğrenciler başta olmak üzere 2 milyon öğrenciye ücretsiz öğle yemeği desteği sağladık.
- Türkçe, Matematik ve Yabancı dil seferberlikleri kapsamında 3 ayrı alanda dijital platform oluşturarak öğrencilerin hizmetine sunduk.

- Vatandaşlarımızın kişisel, toplumsal, sosyal ve istihdam ile ilişkili bir yaklaşımla bilgi, beceri, ilgi ve yeterliliklerini geliştirmek amacıyla halk eğitimi merkezlerinden yararlanılmaktadır. 2022 itibarıyla 1.000 halk eğitimi merkezi ve 30 olgunlaşma enstitüsünden oluşan hayat boyu öğrenme kurumlarında ayda 1 milyondan fazla vatandaşımıza eğitim verdik.
- Aile Okulu Projesi kapsamında aile içi iletişim becerileri, çatışma ve stres yönetimi, bilinçli ve güvenli teknoloji kullanımı, bağımlılıkla mücadele, sosyal duygusal beceri gelişimi, akran ilişkileri, ahlaki gelişim, sağlıklı beslenme ve fiziksel aktiviteler, ilk yardım ve trafik, çevre koruma bilincinden oluşan 11 farklı ders hazırlayarak 1 milyon 147 bin 555 kişinin yararlanmasını sağladık.
- Halk Eğitimi kurslarını, Halk Eğitim Merkezleri Bilişim Ağı (HEMBA) platformuyla dijital ortama aktardık ve yurt içindeki ve yurt dışındaki vatandaşlarımızın kullanımına açtık.
- Türkiye genelinde yarıyıl ve yaz tatillerinde öğrencilerimize yönelik bilim-sanat, yabancı dil, matematik ve Türkçe alanlarında yaz okulları açtık.
- 2002 yılında 40 ilimizde üniversite bulunmaktayken kalan 41 ilimizde de en az bir üniversite açarak tüm illerimizi yükseköğretimle tanıştırdık. Yeni üniversitelerle tüm bölgelerimizde imkânları kısıtlı olup yüksek öğrenim için başka illere gidemeyen gençlerimize fırsat eşitliği sunduk. Bu şekilde bir yandan yükseköğretime erişimi kolaylaştırırken diğer yandan üniversitenin kurulduğu bölgelerde sosyal ve ekonomik kalkınmaya önemli bir altyapı oluşturduk.
- Üniversite harçlarını kaldırdık. Gelir düzeyine bakmaksızın tüm öğrencilerin bedelsiz bir şekilde geleceğe hazırlanmalarına imkân sağladık. Dünya ile mukayese edildiğinde, bu imkânı sunan nadir ülkelerden biri olduk.
- 2002 yılında 53'ü devlet, 23'ü vakıf olmak üzere toplamda 76 olan yükseköğretim kurum sayısını yeni açtığımız üniversitelerle, 129'u devlet, 79'u vakıf olmak üzere toplamda 208'e çıkardık. Böylece yirmi yılda açtığımız üniversiteler sayesinde üniversite sayımızı yaklaşık üç katına çıkardık.
- Bu dönemde, yükseköğretim kurumlarındaki öğretim eleman sayımızı 2,5 katına çıkararak 74 binden 185 bine yükselttik.

- 2002-2003 öğretim yılında üniversitelerimizde öğrenim gören öğrenci sayısı 1 milyon 885 bin iken 2021-2022 öğretim yılında bu sayıyı 8 milyon 241 bine yükselttik. Bu dönemde toplam öğrenci sayımızı dört katına çıkardık.
- Üniversitelere aktarılan kaynakları ciddi oranda artırdık. 2002 yılında üniversitelere aktarılan 2,5 milyar TL olan toplam ödeneği, 2023 yılında yaklaşık 135 milyar TL'ye ulaştırdık.
- Yükseköğretime ayırdığımız ve gittikçe artırdığımız kaynaklar sayesinde, Türkiye'de kamu harcamaları içerisinde eğitime yapılan toplam harcamaların payını (yüzde 3,7), OECD ülkeleri ortalamasının (yüzde 2,8) üzerine çıkardık.
- 2012-2019 yılları arasında yükseköğretimde öğrenci başına yapılan harcamaları 2,6 kat artırdık. Aynı dönemde OECD ülkelerinin ortalaması ise yalnızca 1,8'dir. OECD ülkeleri ortalamasına göre, öğrenci başına yapılan harcamayı daha fazla artırdık.
- Dünyada yaşanan ekonomik krizlere rağmen, stratejik öncelik gördüğümüz yükseköğretim alanındaki yatırımlara devam ettik. Türkiye'de yükseköğretim kurumlarına yapılan harcamaların Gayrisafi Yurtiçi Hasıla içindeki payı, 2005 yılında yüzde 1,1 iken 2019 yılı itibarıyla yüzde 1,6'ya yükselterek OECD ülkelerinin mevcut ortalamasının (yüzde 1,5) üzerine çıkardık.
- 2002-2003 öğretim yılında 18-22 yaş arası yükseköğretimde okullaşma oranını yüzde 15'ten 2021-2022 öğretim yılında yüzde 45'e çıkardık. Aynı yaş grubundaki kadınlarda bu oranı yüzde 14'ten yüzde 49'a yükselttik. Böylece, kadınların yükseköğretime erişimde fırsat eşitsizliğini ortadan kaldırdık.
- Üniversite öğrencilerimize sağladığımız bursu 2002 yılında öğrenci başına 45 TL iken, 2018 yılında 470 TL'ye, 2022 yılında 1.250 TL'ye yükselttik.
- Uluslararasılaşmanın ve öğrenci hareketliliğinin gittikçe arttığı günümüz dünyasında, Türkiye'yi cazip bir ülke haline getirdik. Türkiye'de 2002 yılında yaklaşık 17 bin uluslararası öğrenci var iken, 2023 yılı itibarıyla ülkemizi, 300 binden fazla uluslararası öğrenciye ev sahipliği yapan merkez bir ülke haline getirdik.

- Yükseköğretim sistemimizdeki genişleme ile yalnızca son 10 yıl içerisinde Türkiye'deki 25-34 yaş arası genç yetişkinlerin yükseköğretim mezuniyet oranını yüzde 18'den yüzde 40'a yükselttik. Böylece, bu yaş aralığındaki yüksek eğitilmiş ve nitelikli iş gücünü iki katına çıkardık.
- Üniversitelerimizde doktora sonrası araştırmacı çalıştırılabilmesine imkân sağladık.
- Akademisyenlerin performanslarını artırmalarını desteklemek amacıyla Akademik Teşviş Sistemini uygulamaya koyduk ve üretken akademisyenlerimize maddi destek sağladık.
- Üniversitelerimizde üretilen bilgi ve teknolojinin ekonomiye kazandırılması amacıyla üniversitelerin sermaye şirketi statüsünde teknoloji transfer ofisi kurabilmelerini sağladık.
- Organize Sanayi Bölgelerinde meslek yüksekokulu kurulmasını destekledik. Fen ve mühendislik öğrencilerinin eğitimlerinin bir kısmını sanayide almalarını sağladık.
- Dünyadaki gelişmeleri daha yakından takip edebilmek ve daha rekabetçi olabilmek için 10 asil ve 5 aday "Araştırma Üniversitesi" belirledik ve bunlara ilave destek programları başlattık.
- Doktoralı insan kaynağımızı artırmak için doktora öğrenci bursu vermeye başladık. Bu kapsamda bugüne kadar 3.431 doktora öğrencisine burs verdik.
- Ülkemizin stratejik olarak öncelikli bilim alanlarını belirleyerek bu alanlara özel araştırma görevlisi kadroları tahsis ettik.
- Üniversite-sanayi iş birliğini geliştirmek için özgün sanayi doktora programlarını başlattık.
- Temel bilimler, ziraat, su ürünleri ve orman gibi öncelikli alanlarda başarılı olan üniversite öğrencilerine YÖK-Lisans Bursları vermeye başladık. Temel bilimlerde ulusal ölçekte üstün başarı sınıfı oluşturduk.

Birlikte Yapacağız

- Türkiye Yüzyılı'nda, kalkınmanın en önemli unsuru olan eğitim en temel önceliğimiz olmaya devam edecektir. Bu çerçevede, eğitim sistemimizin beşerî ve fiziki kalite göstergelerini gelişmiş ülkeler düzeyine getirmeyi hedefliyoruz.
- Derslik ve öğretmen başına düşen ortalama öğrenci sayılarını tüm okullarda OECD ortalamaları seviyesine çıkaracağız.
- Öğrencilerimizin yetkinliklerini; okuduğunu anlama, temel bilimlerde yetkinlik ve bilim teknoloji yeterliliği, öğrenmeyi öğrenme, inisiyatif alma ve girişimcilik, sosyal ve kamusal yeterlilikler, kültürel farkındalık ve ifade alanlarında en üst düzeye çıkaracak tedbirleri alacağız.
- Öğrencilerimizin çeşitli alanlarda yetkinliklerini ölçen PISA ve TIMSS gibi uluslararası testlerde ülkemizin performansını yükselteceğiz.
- Çocuklarımızın yetenek ve becerilerine uygun alanlara yönelmelerini güçlendirecek yeni mekanizmalar geliştireceğiz
- Ulusal düzeyde politika belirleme, koordinasyon ve denetim konularında etkinliği artıracak uluslararası norm ve standartlara uygun şekilde Millî Eğitim Bakanlığının kurumsal yapısını ve kapasitesini güçlendireceğiz.
- Eğitimde fırsat eşitliğini artırmak amacıyla uygulanacak projelerle ülkemizin okullar arası başarı farklarına dair OECD ve IEA göstergelerindeki sıralamasını iyileştireceğiz.
- İlgî ve beceri temelinde yönlendirme, etkili öğrenme, beceri geliştirme ve geleceğe hazırlama konusunda rehberlik ve psikolojik danışma faaliyetlerini daha etkin hale getireceğiz.
- Gerek üniversitede eğitim alma aşamasında gerek mesleklerini icra ettiği dönemde öğretmenlerimizin yetkinlik ve yeterliliklerinin geliştirilmesi çalışmalarına hız vereceğiz.
- Küresel gelişmeler ışığında sürekli güncelleme gerektiren eğitim alanında başarısının kritik faktörü öğretmenlerimizdir. Tüm öğretmenlerimiz her yıl hizmet içi eğitime tabi tutulacaktır. Öğretmenlerimizin ihtiyaç duyduğu nitelikli hizmet içi eğitimleri yoğunlaştıracak, yıllık öğretmen başına eğitimi 300 saate çıkartacağız.

- Profesyonel okul yöneticiliği uygulamalarımızla çağdaş normlara uygun öğrenci eğitim-öğretim merkezi olarak okullarımızın etkin yönetimini sağlayacağız.
- Müfredatımızı günün ihtiyaçlarına göre ve eğitim kalitesi üzerindeki etkisini ölçerek düzenli olarak güncelleyeceğiz. Öğrencilerimize bilgi yüklemek yerine onları hayata hazırlayacak, öğrenmeyi öğretecek, beceri ve özgüven verecek, kabiliyetlerini ortaya çıkaracak, milli ve insani değerleri aktaracağız.
- Öğrencilerimizin iklim değişikliği alanında farkındalıklarını ve bilinç düzeylerini artırarak çevreye duyarlı yetişmesini sağlayıcı tedbirler alacağız.
- Ulusal Risk Kalkanı Modelini, okul öncesi eğitimden başlayarak eğitim sistemimizde gerekli uyarlamaları yaparak gelecek nesilleri bilinçlendirme çalışmalarını sağlayacağız.
- Okullarda doğal afetlere karşı gerekli ekipmanlar ile temel araç-gereçlerin hazır bulunmasını sağlayacağız.
- Eğitsel e-içeriklerle müfredatı bilgi teknolojileri destekli öğretime daha uygun hale getireceğiz.
- Eğitim politikalarının uygulanmasında yapay zekâ destekli karar destek sistemleri kullanarak etkinliği artıracacağız.
- 3-5 yaş grubu okul öncesi eğitimde okullaşma oranını yüzde 90'a çıkaracağız.
- Erken uyarı ve takip sistemini hayata geçirerek okul devamsızlığı ve terk oranlarının düşürülmesini sağlayacak ve eğitim kademelerinin tümünde yüzde 99 ve üzerinde okullaşma oranlarına ulaşacağız.
- Sanal sınıf ortamları, artırılmış gerçeklik barındıran içerikler, oyun temelli mobil uygulamalar gibi teknolojik gelişmeleri öğrenmede uygun bir araç olarak kullanmak yönünde çalışmalar geliştireceğiz.
- Okulöncesi öğrenciler de dâhil olmak üzere 5 milyon öğrencimize verilmekte olan ücretsiz öğle yemeği desteğini devlet okullarımıza yaygınlaştırma çalışmalarına devam edeceğiz.
- Öğretme yöntemlerini ve müfredatı gözden geçirerek, Türkçe, matematik ve yabancı dil öğrenimini çok daha etkin hale getireceğiz.

- Okul öncesinden ortaöğretime kadar tüm kademelerdeki eğitim programlarında müfredatın geneline “Değerler Eğitimi”ni entegre eden bir yaklaşımı hayata geçireceğiz.
- Pandemi döneminde yaygın olarak kullanılan uzaktan eğitim yöntemlerini, dezavantajlı kesimler ile eğitim çağı dışında kalanların kaliteli eğitim imkânlarına erişmesinde etkin bir araç olarak kullanmaya devam edeceğiz.
- Kullanılmayan tüm köy okullarını köy yaşam merkezlerine dönüştüreceğiz.
- Okul öncesinden ortaöğretime kadar tüm okulların imkânlarını iyileştirecek ve böylece okullar arası imkân farklılıklarını azaltacağız.
- Kaliteyi odağına alan eğitim yatırımlarımıza hız kesmeden devam edeceğiz. Okul binalarımızı; yeterli spor ve kültürel faaliyet alanlarına sahip, yerel mimariye uygun, tarihsel ve kültürel mirasımızı yansıtan, ekonomik, estetik, temiz, emniyetli, erişilebilir çerçevede inşa edeceğiz.
- Gençlerin yakın tarihimizi daha iyi öğrenmelerine yönelik programlar uygulamaya koyacağız.
- Öğrenciyi merkeze alan bir anlayışla eğitim ortamları, öğretim materyalleri ve eğitim-öğretim uygulamaları geliştirecek, öğrenme ve gelişim düzeyi akranlarından geride kalan öğrenciler için telafi edici programlar düzenleyeceğiz.
- Okul kütüphanelerimizi zenginleştirecek, okuma alışkanlığının kazandırılması ve yaygınlaştırılması için yeni uygulamaları hayata geçireceğiz.
- Öğrencilerimizin bilgi teknolojileri alanlarında gelişmelerini sağlamaya devam edeceğiz.
- Bilim ve Sanat Merkezlerini (BİLSEM) tüm ilçelere yaygınlaştırarak özel yetenekli öğrencilerimizi daha etkin bir şekilde destekleyeceğiz.
- Meslek Liseleri başta olmak üzere eğitim kurumlarımızda patent, faydalı model, marka ve tasarım tescil sayısını sürekli artıracak ve her yıl tescil alınan ürünlerin en az yüzde 10'unun ticarileşmesini sağlayacağız.
- Tüm okullarımızda tekli eğitime geçecek, okul sonrası etüt imkânlarını yaygınlaştıracak, velilerimizin iş hayatıyla okul programlarını uyumlu hale getireceğiz.

- Okullarımızı öğrencilerin birbirleriyle rekabet ettikleri bir alan olarak değil, iş birliği içerisinde öğrencilerimizin tüm yönlerinin keşfedildiği, kıymet gördüğü, kendilerini rahatça ifade edebildikleri hayat merkezleri olarak geliştireceğiz.
- Sağlıklı yaşamayı ve hastalıklardan korunmayı öğrencilerimizin okul hayatında öğrenmesini sağlayacak, bu sayede daha sağlıklı nesiller yetiştireceğiz.
- Eğitimde fırsat eşitliği ilkesiyle dil, din, ırk ayrımı yapmaksızın ülkemizde bulunan her bir çocuğun okullaşmasını sağlayacağız.
- Mevsimlik tarım işçilerinin çocuklarının eğitim imkânlarını daha da iyileştireceğiz.
- Organize sanayi bölgesinde meslek lisesi kurulması uygulamasını yaygınlaştıracak, mesleki ve teknik lise mezunlarının istihdamını özendireceğiz.
- Mesleki eğitim merkezlerindeki çırak ve kalfa sayısını 2 milyona çıkaracağız. Böylece küçük ve orta ölçekli işletmelerin tüm çırak, kalfa ve usta ihtiyacını karşılayacağız.
- Mesleki eğitimde oda ve borsaların daha fazla sorumluluk üstlenmelerini sağlayarak okul ve iş dünyası arasındaki iş birliğini güçlendireceğiz.
- Ekonomide ve işgücü piyasasındaki değişikliklere hızlı uyum sağlayacak, yeni alanlardaki ihtiyaçları karşılayacak şekilde mesleki eğitim ve istihdam planlaması yapmaya devam edeceğiz.
- Eğitim müfredatını yeniden ele alacak, yeşil ve dijital dönüşüm ile ilgili konuları eğitim müfredatına dahil edeceğiz.
- Yeşil dönüşüm ve dijital dönüşüm konusunda üniversitelerin ihtiyaçlarını tespit edecek ve altyapıları geliştirecek, üniversite-sanayi iş birliğini güçlendireceğiz.
- Hayat boyu öğrenme kapsamında yeşil ve dijital becerilerin geliştirilmesine yönelik eğitimler vereceğiz.
- Engelli bireyler için taşınabilir eğitime devam edecek, onların eğitime erişiminde yaşanabilecek zorlukları yerinde tespit ederek çözeceğiz.
- Yetişkin engelli bireylere hizmet eden halk eğitim merkezlerini tüm ilçelere yaygınlaştıracacağız.

- Okul çağı dışında kalan vatandaşlarımızı da kapsayacak şekilde hayat boyu öğrenme programlarını her ay en az bir milyon vatandaşa ulaştırıp daha fazla yaygınlaştırarak uygulayacağız.
- Üniversitelerin uzmanlaşmalarını desteklemeye devam edecek, gelişim, yetkinlik düzeyleri ve bölgesel ihtiyaçlar dikkate alarak kapasitelerini güçlendireceğiz. Üniversitemizin küresel rekabet gücünü artıracak, ilk 500'e giren Türk üniversitesi sayısını en az 10'a çıkaracağız.
- Yükseköğretim sisteminde her düzeydeki yetkilerin dengeli dağılması ve hesap verebilirliğin güçlendirilmesi için yeniden yapılandırma gerçekleştireceğiz. Üniversitelerin çeşitliliğine ve kendilerini geliştirmesine kolaylık sağlayan bir yapı oluşturacağız. Bu kapsamda, devlet üniversitelerinin idari yapısında yapacağımız değişiklik ile mütevelli heyeti oluşturulmasına imkân sağlayarak üniversite özerkliğini artıracacağız.
- Yükseköğretim kurumlarının bütçelerinin stratejik plan ve performanslarına göre verilmesini sağlayacağız. Böylece, kurumlar arası rekabeti artırarak kaynakların daha rasyonel ve verimli kullanılmasını sağlayacağız.
- Yükseköğretim kurumlarımızdaki nitelikli eleman açığını kapatmak amacıyla öğretim elemanı sayısını artıracacağız. Doktora eğitimini daha cazip hale getireceğiz ve Türkiye'deki yıllık doktora mezun sayısını 25 bine çıkaracağız.
- Türkiye'de doktora yapan öğrencilere altı ay yurtdışı araştırma bursu imkânı sağlayacağız. Akademisyenlerimize yurtiçi ve yurt dışında daha fazla konferans katılım destekleri sağlayacağız.
- Üniversitemizin rekabet gücünü artırmak amacıyla uluslararası arenada alanlarında öncü akademisyenlerin Türkiye'de eğitim vermelerini teşvik edeceğiz.
- Türkiye'deki köklü üniversitelerin yurt dışında kampüs ve birim açmalarını sağlayacağız.
- Akademik Hareketlilik Projesini genişleterek, öğretim üyeleri ve araştırmacıların yurt çapında değişimini destekleyeceğiz. Gönüllülük esasına dayalı bu sistem ile karşılıklı bilgi ve deneyim paylaşımını artıracacağız.
- Üniversite-sanayi iş birliğini geliştirmek için ortak proje sayısını artırarak karşılıklı insan kaynağı değişimini destekleyeceğiz.

- Üniversitelerin öz gelirlerini ve merkezi bütçeden sağladığımız kaynakları artırarak öğrenci başına yapılan harcamalarını OECD ülkeleri ortalamasına çıkaracağız.
- Uluslararası öğrenci sayımızı 1 milyona çıkararak, Türkiye'yi dünyada en çok tercih edilen ilk beş ülkeden biri yapacağız.
- Türkiye'nin uluslararası yayın ve patent sayısını artırarak dünyada üst sıralara taşıyacağız.
- Ortaöğretim sistemi üzerindeki baskıyı azaltmak amacıyla yükseköğretime geçişteki sınavların yılda birden çok kez yapılmasını temin edeceğiz.
- Küreselleşen ve rekabetin arttığı günümüz dünyasında, işgücü piyasasının değişen talep ve koşullarını dikkate alarak programlarda yapacağımız sürekli güncellemelerle mezunların istihdam edilebilirliğini artıracız. Böylece, mezunlarımız yalnızca ulusal ölçekte değil, aynı zamanda uluslararası alanlarda da istihdam edilebilecekler.
- Ülkenin meslek ihtiyacına göre veri çalışması yapılarak eğitimde dönüşümü yapacağız. Üniversiteler açılırken bir bölgede açılan üniversitenin o bölgedeki mesleki ihtiyaçlara karşılık vermesini sağlayacak, bölgeye göre, gençlerin hangi bölümlerden mezun olması gerektiğini tespit ederek, o bölümlere akademik çalışmalar, altyapı ve kadro açısından destek sağlayacağız.
- Ön lisans ve lisans programlarının içeriklerini meslek ve istihdam odaklı yenileyeceğiz. Mezunların istihdam edilebilirliğini artırmak için buldukları ilde veya diğer illerde işyeri ve staj uygulamalarını destekleyeceğiz.
- Meslek yüksekokulları mezunlarının diplomalarında yer alan program adları ile meslek tanımlamalarındaki farklılıklar giderilmek suretiyle, bu öğrencilerimizin kamu ve özel sektörde iş bulmalarını kolaylaştıracız.
- Yükseköğretime erişimi kolaylaştırarak fırsat eşitliğini sağlayacağız. Geçmişte yükseköğretimden faydalanamamış özellikle 35 yaş üstü kadınların yükseköğretime erişimini destekleyecek adımlar atacağız.
- Yapay zekâ alanındaki gelişmelere yön veren bir ülke olmak için üniversitelerde yapılan çalışmalarını öncelikli olarak destekleyeceğiz.
- Öncelikli olarak beşerî, sosyal, fen-mühendislik ve sağlık alanlarında lisansüstü programlarındaki araştırma görevlisi sayısını artıracız.

- Öğretim üyesi yetiştirme ve araştırma altyapılarını dikkate alarak üniversiteleri gruplara ayıracak, bu çerçevede üniversitelerin ihtisaslaşması ile performanslarını dikkate alarak kaynak tahsisi yapacağız.
- Yeni kurulacak üniversite ve fakülteler için, öğrenci ve öğretim elemanı sayısı ile kurulmuş bulunan fakültelerin doluluk oranları, kamu ve işgücü piyasasının ihtiyaçları gibi kriterleri baz alan bir mekanizma geliştireceğiz.
- Yurt dışındaki üniversitelerin Türkiye’de, Türkiye’deki üniversitelerin de yurt dışında faaliyet göstermelerine imkân vererek uluslararası akademik etkileşimi artıracacağız.
- Eğitim düzeyine göre işgücü talebi ile işgücü arzı arasındaki uyumu artıracacağız.
- Türkiye Maarif Vakfı’nı aktif bir şekilde kullanmaya devam edecek, yurt dışında yaşayan vatandaşlarımıza kaliteli ve etkin eğitim hizmeti vermeyi sürdüreceğiz.

4. Sağlık

Vatandaşlarımızın sağlık hakkına etkili, kolay ve adil bir şekilde ulaşması için, hastalıklara karşı koruyucu ve önleyici bir yaklaşım temelinde kişilerin ruh ve beden sağlığını güçlendiren, kaliteli ve sürdürülebilir sağlık hizmet sunumunun sağlanması temel amacımızdır.

Sağlıklı nesiller yetiştirmek ve vatandaşlarımızın hayat kalitesini arttırmak amacıyla, dünyada örnek gösterilen sağlık sistemimizi daha da güçlendireceğiz.

Sağlık hizmetlerini temel bir insan hakkı olarak kabul ediyoruz. Bu hakkın tam anlamıyla hayata geçirilmesi için gerekli tedbirleri almak sosyal devlet anlayışımızın bir gereğidir.

İnsan merkezli bir anlayışla, fiziken ve ruhen sağlıklı nesillerin yetişmesini amaçlıyoruz. Sağlıklı nesillerin yetiştirilmesini, aynı zamanda kalkınmada beşerî sermayenin oluşumu için de bir gereklilik olarak görüyoruz. Bu amaçla sağlık alanındaki insan kaynağımızın ve hizmetlerin kalitesini bugüne kadar olduğu gibi önümüzdeki dönemde de sürekli artırmayı hedefliyoruz.

Koruyucu ve önleyici bir bakış açısıyla sağlıklı beslenme ve hayat tarzını yaygınlaştırarak insanımızın hastalanmadan önce hastalıkları oluşturan nedenleri ortadan kaldırarak sağlık halini güçlendirecek ve koruyacağız.

Şehir hastanelerimiz, yaygın sağlık hizmet ağıımız ve sağlık personelimizin üstün özverisi sayesinde Covid-19 salgını döneminde güçlü bir liderlikle dünyaya örnek bir başarı sergiledik. Yeni tedbirlerle, sağlık sistemimizi bu tür şoklara karşı daha dirençli hale getireceğiz.

Her türlü bağımlılıkla mücadelemizi etkili bir biçimde sürdürerek, insanımızı kötü alışkanlıklardan korumaya kararlılıkla devam edeceğiz.

Vatandaşlarımızın kaliteli sağlık hizmetine erişimini artırmak amacıyla, insan kaynağı ve fiziki altyapımızı geliştirmeyi hız kesmeden sürdüreceğiz.

Dünyada sağlık turizminin cazibe merkezi haline getirmeyi hedeflediğimiz ülkemizin Avrupa ve Batı Asya'nın sağlık üssü olma özelliğini daha da pekiştireceğiz.

Pandemide kısa bir süre içerisinde kendi imkânlarımızla yerli aşımızı ve solunum cihazımızı geliştirmiş olmanın özgüveniyle ilaç ve tıbbi cihazlarda yerli ve milli üretimi artıracacağız. Bu alandaki üretim ve ihracatla ülkemizin katma değeri yüksek üretimle büyümesine ivme kazandıracacağız. Savuma sanayiinde kullanılan yöntemlere benzer bir yaklaşımı bu alanda da hayata geçireceğiz.

Akılcı ilaç ve tedavi uygulamalarını yaygınlaştıracak, sağlık sistemimizin sürdürülebilirliğini güçlendireceğiz.

AK PARTİ

Birlikte Yaptık

- İktidarlarımız döneminde sağlık sisteminde köklü bir değişim ve dönüşüm gerçekleştirilmiş, sağlık alanında Türkiye dünya ülkelerinin gıpta ile baktığı bir ülke konumuna yükselmiştir.
- Hastane ve eczane kuyrukları, rehin kalan hastalar, farklı sigortalı gruplarına ayrıcalıklı sağlık hizmeti gibi milletimizin hak etmediği adaletsiz durumlar, şimdi artık geçmişin unutulmak istenen kötü görüntüleri olarak hafızalarda yer alıyor.
- SSK hastaneleri başta olmak üzere diğer kamu kurumlarının hastanelerini Sağlık Bakanlığına devretmek suretiyle yönetimde etkililiği ve verimliliği sağlayarak ayırım gözetmeksizin tüm vatandaşlarımızın hastanelere kolayca erişimine imkân sağladık.
- Bugün hastaneye giden her vatandaşımız, teşhisi, tedavisi, ilacıyla dünyada emsali olmayan bir hizmeti, en kaliteli ve ücretsiz şekilde almaktadır.
- Sağlıkta Dönüşüm Programı ile sağlık hizmetlerine erişimde, temel göstergelerde, hizmet sunumu ve insan kaynağı konularında büyük gelişmeler kaydettik.
- Kamu sağlık harcamalarının genel devlet harcamaları içerisindeki payını 2002 yılındaki yüzde 9 iken 2021 yılında yüzde 12'ye çıkardık.
- Özel hastanelere erişimi artırdık ve kolaylaştırdık, daha geniş kesimlerin özel hastaneleri kullanmasını sağladık.
- Merkezi Hekim Randevu Sistemi (MHRS) uygulamasını başlatarak tüm yurda yaygınlaştırdık.
- Sağlık karnelerini tarihe karıştırdık, hastanelerde ve eczanelerde işlemlerin elektronik ortamda yapılabilmesini sağladık. Medula, e-reçete, e-nabız gibi uygulamalarla dünyanın en kapsamlı sağlık bilişim altyapı hizmetini sunuyoruz.
- e-nabız uygulaması ile her hastanın sağlık geçmişinin hekimi tarafından görüntülenmesini sağladık.
- Genel sağlık sigortasıyla dünyanın en kapsamlı sağlık sigortası sistemini kurduk. 18 yaş altı tüm vatandaşlarımızı primden bağımsız olarak sağlık güvencesi altına aldık. Yeşil kartlı vatandaşlarımızın primlerinin devlet tarafından karşılanmasını sağladık.

- Yeşil kartlı, BAĞ-KUR'lu, SSK'lı, emekli sandığına bağlı ve devlet memuru ayrımı gözetmeksizin tüm vatandaşların sağlık hizmetlerinden eşit faydalanmasını sağladık.
- Yeşil kartlı vatandaşlarımızın sağlık hizmet kapsamını artırdık, diğer sigortalılarla benzer kapsamda sağlık hizmeti almalarını, ilaç giderlerinin karşılanmasını sağladık.
- Herkese ihtiyaç duyduğu sağlık hizmeti sağlayarak sağlıkta hakkaniyeti sağladık.
- Özel hastanelerde yoğun bakım, yanık, kanser, yeni doğan, organ nakilleri, doğumsal anormallikler, diyaliz ve kalp damar cerrahisi ve acil işlemlerden ilave ücret alınmasını engelledik.
- Hastanelerde yatan hastalarımıza gerekli olan ilaç ve tıbbi malzemeleri hastalarca karşılanmasına son verdik.
- Mevcut hastanelerimizi hem modernize ediyor hem de depremlere dayanıklı hale getiriyoruz. 2003 yılı itibarıyla hastanelerimizin ortalama yaşı 49 iken yapılan yeni yatırımlarla birlikte bina ortalama yaşını 13 yıla düşürdük.
- Vatandaşlarımıza yurt dışında tedavi olma imkânı getirdik ve yurtdışı sağlık yardımlarının kapsamını genişlettik. Yurt dışından temin edilen ilaçların ödenmesini sağladık.
- Tüm dünyayı etkisi altına alan, gelişmiş ülkelerin dahi en temel sağlık hizmetlerini sağlamada büyük güçlük yaşadıkları Covid-19 salgınının yönetiminde, şehir hastanelerimiz, yaygın sağlık hizmet ağıımız, sağlık personelimizin üstün özverisi ve güçlü bir liderlikle dünyaya örnek bir başarı sergiledik.
- Covid-19 Pandemisini Bilim Kurulu'nun yönlendirmeleriyle ve hazırladığımız çalışma rehberleriyle bilimin ışığında yönettik.
- Pandemi sürecinin başlangıcından bu tarafa ülke çapında yaygın olarak filyasyon çalışmalarını titizlikle yürüttük.
- Covid-19 pandemisinin getireceği sağlık tesisi ihtiyacını göz önüne alarak 1.008 yataklı Prof. Dr. Murat Dilmener Acil Durum Hastanesini ve Sancaktepe'de bulunan 1.008 yataklı Prof. Dr. Feriha Öz Acil Durum Hastanesini hizmete aldık. Bünyesinde diyaliz ve anjiyografi imkânı bulunan, bahçesinde uçak ve helikopter pisti barındıran tesislerimizi, 45 gün gibi kısa bir sürede tamamladık.

- Pandemi döneminde artan yoğun bakım ihtiyacına 40 bini aşan yoğun bakım yatağımız sayesinde hızla cevap verdik. Filyasyon ekiplerimizle vatandaşlarımızın ilaçlarını evlerine ulaştırdık.
- Toplum Bilimleri Kurulu'nun desteğiyle salgının sosyolojik, psikolojik ve iletişim açısından etkilerini inceleyip bu yönde tedbirler aldık.
- Aile sağlığı merkezlerinde hem çalışanlarımızı hem de vatandaşlarımızı korumaya yönelik tedbirler alarak pandemi süresince rutin aile hekimliği hizmetlerini kesintisiz olarak devam ettirdik. Aile hekimlerimiz filyasyon çalışmaları kapsamında Covid-19 veya temaslı olan vatandaşlarımızı düzenli olarak telefonla arayarak sağlık durumlarını yakından takip ettir.
- Koronavirüsün izini sürmek için filyasyon yöntemini etkin biçimde kullandık. Araçlı filyasyon ekiplerimizle köy köy, mahalle mahalle, ev ev tarama yaparak yüzde 99'un üzerinde temaslı takibi sağladık.
- Solunum cihazına ihtiyaç duyan hasta sayısının artması sebebiyle yerli ve milli solunum cihazımızı (ventilatör) üreterek kullanmaya başladık. Ayrıca yerli tanı kitlerimizi üretim ticarileştirdik.
- Dünya çapında acil kullanım onayı alan aşıları yakın takibe aldık. Aşı tedariki sağlayan ilk ülkelerden olduk. Ülkemize ulaşan ve Bakanlığımızın testlerinden başarıyla geçen in aktif aşığı süratle kullanıma aldık.
- Yerli in aktif aşımız TURKOVAC'ın klinik çalışmaları tamamlandı. Acil kullanım onayı alan yerli aşımızı kısa süre içerisinde uygulamaya alarak milletimizin hizmetine sunduk. Hem ülkemiz hem de Covid-19 aşısına ulaşmakta zorluk yaşayan ülkeler için yeni bir alternatif olan TURKOVAC'ın hayata geçirilmesiyle dünyada kendi Covid-19 aşısını üreten sayılı ülkeler arasında yer aldık.
- Covid-19 aşısı uygulamasına başlayan ilk ülkelerden biri olduk. Ocak 2021 itibarıyla tedarik edilen in aktif Covid-19 aşısı Sinovac ve ardından mRNA aşısı ve yerli in aktif aşımız TURKOVAC'ı uygulayarak vatandaşlarımıza farklı aşı seçenekleri sunduk.
- Covid-19 hastalığının yayılmasına engel olmak ve halkımızı korumak için bugüne kadar 153 milyon doz aşı uygulamasını gerçekleştirdik.
- Ülkelerin talepleri üzerine 19 ülkeye 135 bin doz TURKOVAC, 230 bin doz mRNA ve 6 milyon doz Sinovac olmak üzere toplam 6 buçuk milyon doz aşı hibe ettik.

- 58 ülkeye tanı kiti, ilaç, kişisel koruyucu ekipman, solunum cihazı ve test kiti hibesinde bulunduk.
- Covid-19 pandemisi sürecinde gösterdiğimiz liderlik ve örnek küresel dayanışma anlayışıyla 161 ülke ve 12 Uluslararası kuruluşun salgınla mücadelesine katkı sağladık.
- Ülkemizin Covid-19 ile mücadele sürecindeki tecrübelerini iyi uygulama örneği olarak anlatan Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) ve Bakanlığımız ortak çalışmasını yayımladık.
- Anne ve çocuk sağlığı konusundaki hizmetlerimizi ara vermeden sürdürdük.
- Sağlık riski olmayan durumlarda normal doğumu teşvik ettik.
- Anne Dostu Hastane Programıyla her gebenin hastanede doğum yapması, doğum sonrasının takip edilmesi sağlanarak anne ve bebek ölümlerinin azalarak gelişmiş ülkeler seviyesine yaklaşmasını sağladık.
- Hamilelere ücretsiz demir desteği, bebeklere ücretsiz D vitamini ve demir desteği verdik.
- Bebeklerin ilk 6 ay sadece anne sütüyle beslenmesini teşvik etmek amacıyla “Bebek Dostu Hastane” uygulamasını başlattık.
- Yenidoğan tarama programlarını genişleterek binlerce bebeğimizin önlenabilir hastalıklardan korunmasını sağladık.
- Ücretsiz SMA tarama programlarını hayata geçirdik. Evlilik öncesi ve yenidoğan SMA taramaları ile SMA konusunda dünyada benzersiz bir modeli uygulamaya başladık
- 2023-2028 yıllarını kapsayan “Nadir Hastalıklar Sağlık Strateji Belgesi ve Eylem Planı” yayımladık. Eylem planı kapsamında otizm spektrum bozukluğu rehberlerini yayımladık.
- Anne ve bebek sağlığını güvence altına aldık. 2002 yılında yüzde 70 olan doğum öncesi bakım hizmetlerini, 2021 yılında yüzde 99,7’ye; yüzde 75 olan sağlık kuruluşunda gerçekleşen doğum oranını yüzde 97,5’e çıkardık.
- 2002 yılında bin canlı doğumda 31,5 olan bebek ölüm hızı, 2022 yılında 8,7’ye ve yüz bin canlı doğumda 64 olan anne ölüm oranını 2021 yılında 13,1’e düşürdük.

- Son yirmi yılda doğumda hayatta kalma beklentisini OECD ülkeleri arasında en hızlı artıran ülke olduk. 2002 yılında doğumda beklenen yaşam süresi 72,5 iken bu süreyi 6 yıl uzatarak 78,6 yıla uzattık.
- 2005 yılında aile hekimliği uygulamasını başlattık ve 2010 yılında tüm Türkiye'ye yaygınlaştırdık. Toplum sağlığı merkezlerimizle birlikte temel ve koruyucu sağlık hizmetlerinin çok daha etkili şekilde vatandaşlarımıza sunulmasını sağladık, halk sağlığını güçlendirdik.
- Aile hekimi sayısını 28 bine yükselttik. Aile hekimi başına düşen nüfusu 2021 yılı itibarıyla 3 binlere indirdik.
- Aile hekimlerimizin kullanımına açtığımız Hasta Yönetim Platformu üzerinden hipertansiyon, diyabet, kardiyovasküler hastalıklar ve obezite gibi hastalıklar için tarama programlarını başlattık.
- Ülkemizde aşı ile korunabilir hastalık sayısında ciddi azalma sağladık. Çocukluk dönemi aşılama takviminde 2002 yılında 7 olan aşı çeşitliliğini 13'e çıkardık.
- Birinci basamak sağlık hizmetlerini güçlendirerek vatandaşlarımıza beslenme, hareketli hayat, psikolojik ve sosyal danışmanlık, fizyoterapi, ağız ve diş sağlığı, enjeksiyon gibi hizmetleri sunduğumuz Sağlıklı Hayat Merkezlerini açtık; sayılarını 236'ya ulaştırdık.
- Vatandaşlarımızın tüm birinci basamak sağlık hizmetlerinden ücretsiz faydalanmalarını sağladık. Temel ve koruyucu sağlık hizmetlerine ayrılan kaynağı son 20 yılda reel bazda 8 katına çıkardık.
- Toplum Ruh Sağlığı Merkezlerinde ihtiyaç duyan hastalarımıza günlük iş ve uğraş terapisi uyguluyoruz. Bu hizmetlerimizi geliştirmeye dönük olarak Çok Disiplinli Çocuk ve Genç Ruh Sağlığı Hizmet Merkezleri (ÇÖZGEM) pilot uygulamasını başlattık.
- e-Rapor sistemini hayata geçirdik. Diğer raporlarla birlikte engelli raporları da tek bir veri tabanına yükleyerek yetkilendirilmiş tüm kurumların erişimini sağladık.
- Seyahat sağlığı kapsamında aşılama ve danışmanlık hizmeti ile birlikte hac ibadetini yapan vatandaşlarımıza yurda giriş ve çıkışlarda 7/24 sağlık hizmeti sunuyoruz.
- Sağlıkta yerleşme adımlarımızla, sağlık alanındaki üretim kapasitemizin ülkemizin büyümesine güç vermesini sağladık. Ülkemizde üretilen ilaçların ilaç harcamalarındaki payını önemli ölçüde artırdık.

- Pandemide kısa bir süre içerisinde kendi imkânlarımızla yerli aşımızı geliştirerek sadece kendi insanımızın değil tüm insanlığın istifadesine sunduk.
- Sağlık Endüstrileri Yönlendirme Komitesi çalışmaları kapsamında ilaç ve tıbbi cihaz sektöründe yerleştirme çalışmalarını yürütmeyi ve ülkemizin sağlık alanında üretim kapasitesini artırmayı sürdürüyoruz.
- Halkımızın sağlığını güçlendirmek ve israfı önlemek için akılcı ilaç kullanımını teşvik ettik. Akılcı antibiyotik kullanım programı çerçevesinde gereksiz antibiyotik kullanımını önemli şekilde azalttık.
- İlaçta KDV oranını düşürdük. Referans fiyat sistemiyle, ülkemizde çok daha etkin bir fiyatlandırma mekanizması kurulmasını sağladık, fiyatlarda önemli oranda indirim sağlayarak hem vatandaşın hem de kamunun yükünü hafiflettik.
- İlaç Takip Sistemi ile uçtan uca dijital kayıt sistemi oluşturarak üretimden hastaya kadar ilaçların takip edildiği bir yapı oluşturduk. Benzer şekilde ülkemizde kullanılan her türlü tıbbi malzemeyi takip ettiğimiz Ürün Takip Sistemini hayata geçirdik.
- Evde sağlık hizmetlerini 81 ilde yaygınlaştırdık. Bu sayede yaşlı veya yatağa bağımlı hastalarımızın evlerinde kaliteli, etkili, ulaşılabilir ve güvenli sağlık hizmeti almasını sağlıyoruz. Bu kapsamda 2012 yılından bugüne kadar yaklaşık 2,2 milyon hastaya hizmet verdik.
- Bulaşıcı olmayan hastalıklara bağlı olarak sağlığın bozulması ve erken ölümleri önlemek için kalp-damar hastalıkları, kanser, diyabet, kronik solunum yolu hastalıkları, felç, böbrek yetmezliği başta olmak üzere belirli hastalıklar için ulusal eylem programları hazırladık ve uygulamaya koyduk.
- Kanserle mücadele programlarına hız kesmeden devam ediyoruz. Bu kapsamda yüksek standartlarda laboratuvarlar kurduk. Kanser Erken Teşhis ve Tarama Merkezlerimizde (KETEM) ücretsiz kanser tarama programlarımızla taramalar gerçekleştiriyor, kanserin erken teşhisini sağlıyoruz.
- Bağımlılıklarla mücadelemizi kararlılıkla sürdürüyoruz, uyuşturucu ve diğer bağımlılık yapıcı ürünlere yönelik tedavi ve rehabilitasyon hizmetlerini yürütmek üzere 115 adet AMATEM ve 20 adet ÇEMATEM merkezinde 1.388 yatak ile hizmet veriyoruz.

- Kararlı tutumla tütünle mücadele programında yasal düzenleme yaptık ve etkili mücadele yürüttük.
- Vatandaşların 7/24 ulaşabileceği ve danışmanlık alabilecekleri 'Alo 191 Uyuşturucu ile Mücadele Danışma ve Destek Hattı'nı hayata geçirdik. Tütünle mücadele kapsamında sigara bırakma polikliniklerinde ücretsiz ilaç imkânı sunmaya devam ediyoruz.
- Acil sağlık hizmetlerinde; kara ambulanslarıyla, kar üstü ambulanslarıyla, ambulans helikopter ve uçaklarıyla, deniz bot ambulanslarıyla dünyanın en kapsamlı ve vatandaş odaklı hizmet sunumunu sağlamaya devam ediyoruz. Bugün itibarıyla kara ambulansı 5.735'e, hava ambulans sayımız 10'a, deniz ambulans sayımız 6'ya ulaşmış bulunmaktadır.
- 112 Acil Yardım Ambulansı başına düşen nüfus 2002 yılında 107.446 iken, 2022 itibarıyla 14.766'ya ulaşmış bulunmaktadır. Acil Sağlık Hizmetleri İstasyonu sayısında bugün itibarıyla toplam 3.305'e ulaştık.
- 2005 yılında kurduğumuz ve bugün 81 ilimizde 14 binin üzerinde personel ile hizmet veren ve Avrupa'nın sağlık personelinden oluşan en büyük kurtarma ekibi haline gelen Ulusal Medikal Kurtarma Ekibi (UMKE) ile afet ve olağandışı durumlara yönelik acil müdahale ve afetlerde sağlık desteği vermekteyiz.
- Sağlıkta hizmet sunum altyapısı ve insan kaynağında önemli gelişmeler kaydettik.
- Vatandaşlarımıza yüksek standartlarda sağlık hizmeti sunumunu sağlamak amacıyla Şehir Hastaneleri projelerini hayata geçirdik. Şu ana kadar toplamda 29.405 yataklı 20 şehir hastanemizle sağlık hizmeti sunmaktayız.
- 2003-2022 yılları arasında 738 adet hastane, 410 adet ek bina, 3.943/113 adet Ağız ve Diş Sağlığı Merkezi/Ağız ve Diş Sağlığı Hastanesi, 2.731 adet birinci basamak sağlık tesisi olmak üzere toplamda 3.992 adet sağlık tesisi yaptık.
- Hastanelerdeki yatak sayımızı 164 binden 266 binin üzerine çıkardık.
- Sağlık Bakanlığına bağlı tesislerde nitelikli yatak oranını yüzde 6'dan yüzde 78,8 seviyesine yükselttik.

- Sağlık sisteminde örnek olma özelliğimizi güçlendirmek için sağlık çalışmalarının Sağlık Bilimleri Üniversitesi çatısı altında yapılmasına önem verdik, Haydarpaşa Külliyesi, Ankara'da Gülhane, yurt dışında ise Somali Külliyesinde eğitim öğretime başladık.
- Sağlık Bakanlığına ait 2002 yılında 869 olan yoğun bakım yatak sayısı 27 kat artarak 23.451 oldu.
- Ağız ve Diş Sağlığı Hastanesi sayısını 1'den 36'ya, Ağız ve Diş Sağlığı Merkez Sayısını ise 14'ten 134'e çıkardık.
- Sağlık Bakanlığına bağlı 2002 de 1.465 olan diş üniti sayısı 10.370'e yükselmiştir. Diş üniti başına düşen kişi sayısını 61 binlerden 8 binlere düşürdük.
- Organ ve doku bağışını daha hızlı ve kolay hale getiren elektronik bağış sistemini oluşturduk, 1.132.263 gönüllü bağışçı sayısına ulaştık.
- Yurtiçi ve yurt dışından gelen taleplere cevap verdik. 2022 yılında TÜRKÖK donörlerinden gerçekleştirilen kemik iliği nakil sayısı 1.057 oldu.
- Sağlık personelinin ülke genelinde dengeli dağılımında büyük aşama kaydettik. 2002 yılında uzman hekim başına düşen nüfus açısından en yüksek ve en düşük il arasında 13 kat fark var iken bugün bu farkı 1,9 kata indirdik.
- 378 binde devraldığımız sağlık çalışanı sayımızı bugün 1 milyon 385 bine ulaştırdık. Hekim sayımız 2002'de 92 bin iken, bugün 197 bine çıkardık. Hemşire ve ebe sayımızı 2002'deki 114 binden 311 bine yükselttik.
- 2002 yılında 16.370 olan toplam diş hekimi sayısını 42.400'e çıkardık. Böylece yüz bin kişiye düşen diş hekimi sayımız 25'ten 50'ye yükseldi.
- Yüz bin kişiye düşen hekim sayımızı 138'den 231'e, ebe ve hemşire sayımızı 171'den 364'e çıkarttık.
- Sağlık hizmetlerine erişimindeki tüm engelleri kaldırdık. Böylelikle 2002 yılında 3,1 olan kişi başı hekime müracaat sayısını, aile hekimlerine başvurular dahil olmak üzere yaklaşık üç katına çıkararak 2022 yılında 10,2'ye yükselttik.
- İhtiyaç duyulan hastanelerimizde mesai dışı sağlık hizmetleri verilecek şekilde düzenlemeler yaptık.

- Tüm bu gelişmeler neticesinde 2003 yılında yüzde 39,5 olan sağlık hizmetlerinden memnuniyet oranı yüzde 70 seviyesine ulaşmıştır.
- Sağlıkta beyaz reformu gerçekleştirdik. Sağlık çalışanlarının fiili hizmet zammından faydalanmasını ve mali haklarının iyileştirilmesini sağladık.
- Poliklinik hizmetlerinde hekimlerin tıbbi hizmetlere odaklanmalarında kolaylık sağlamak amacıyla çok sayıda tıbbi sekreter atadık.
- Sağlıkta şiddeti önlemeye yönelik yasal düzenlemeler yaptık. Sağlık çalışanlarına yönelik şiddeti; kasten öldürme, silah kaçakçılığı ve işkence suçlarında olduğu gibi katalog suçlar kapsamına aldık. Ceza artırımı sağlandı ve hükmün açıklanmasının geriye bırakılması kaldırıldı.
- Sağlık çalışanları üzerindeki malpraktis baskısı kaldırıldı. Mesleki Sorumluluk Kurulu kurularak hastaların ve sağlık çalışanların hakları korundu.
- Tıp ve diş hekimliği fakültesi son sınıf öğrencilerine asgari ücret seviyesinde ödeme yapılmaya başlandı.

Birlikte Yapacağız

- Yeni nesil hizmetler ile sağlık temel bir öncelik alanımız olmaya devam edecektir. Türkiye Yüzyılı sağlıklı nesillerin yüzyılı olacaktır. Sağlıkta hizmet sunum kalitesinin artırılmasının yanı sıra tıbbi teknolojide, ilaç endüstrisinde ve sağlık turizminde kapasitemizi geliştirmeyi ve yerli üretim yapan bir ülke olarak dünyaya örnek olmayı hedefliyoruz.
- Sağlık hizmetine yönelik fiziki altyapının ve hastane yataklarının kullanım etkinliğini artırmaya devam edeceğiz.
- Sağlık insan gücünün ülke genelinde dengeli dağılımını sürdüreceğiz, başta hekim ve hemşire sayıları olmak üzere sağlıkta insan kaynağını nicelik ve nitelik olarak artıracacağız.
- Covid-19 örneğinden hareketle olası ani sağlık şoklarına karşı mevcut erken uyarı sistemlerini daha da geliştireceğiz.
- Birinci basamak sağlık hizmetlerini güçlendirilmeye devam edecek, ikinci ve üçüncü basamaklarla entegrasyonunu sağlayacağız.
- Bulaşıcı olmayan hastalıkların risk faktörlerinin önlenmesi amacıyla sağlıklı yaşam tarzını teşvik edecek ve bu alandaki hizmet kapasitesini artıracacağız.
- Koruyucu ve önleyici sağlık hizmetlerinin sağlık sistemi içerisindeki rolünü daha da güçlendireceğiz.
- Aile hekimi başına düşen nüfusu 5 yılda 2.500'e indirecek, vatandaşlarımıza sunduğumuz birinci basamak sağlık hizmetini çok daha etkili ve kapsamlı hale getireceğiz.
- Kırsal alan başta olmak üzere birinci basamak sağlık hizmetlerini güçlendirmeye devam edeceğiz. Bu kapsamda, ülke genelinde aile sağlığı hizmetlerinin daha yaygın, erişilebilir ve nitelikli olmasını sağlayacağız.
- Merkezi Randevu Sisteminin etkililiğini güçlendirerek poliklinik bekleme sürelerini azaltacağız. Böylelikle acil servislere yersiz başvuruları düşüreceğiz.
- **2028 yılında;**
  - Toplam sağlık çalışanı sayımızı ihtiyaçlara göre artırmaya devam edeceğiz.

- 10 bin kişiye düşen yatak sayısını 35 seviyesine çıkaracağız.
- Sağlık Bakanlığı hastanelerinde nitelikli yatak oranını yüzde 90'ın üzerine çıkaracağız.
- Şehir hastanelerinde kamu-özel iş birliği ile yapımı devam eden 4 hastanemizi hizmete alıp toplam yatak sayısını 28.430'a, genel bütçeden yapımı devam eden 7 hastanemizi hizmete alıp toplam yatak sayısını 14.180'e çıkaracağız. Projesi ve ihale süreçleri devam 5 şehir hastanemizin de hizmete açılmasıyla birlikte toplam şehir hastanemizin sayısının 36'ya çıkaracağız.
- Yüz bin kişiye düşen hekim sayısını 315'e, yüz bin kişiye düşen hemşire ve ebe sayısını ise 460'a çıkaracağız.
- Şehir hastanelerimizi bilimsel altyapı açısından güçlendirecek, üst düzeyde tıpta uzmanlık eğitiminin verildiği ve sağlık araştırmalarının yapıldığı bir akademik yapıya kavuşturacağız.
- Uzaktan sağlık hizmeti ile zaman ve mekân sınırlaması olmaksızın hekimlerimizi hastalarıyla buluşturacak, teknolojinin verimli bir şekilde kullanımını yaygınlaştıracacağız.
- Yaşlı ve eve bağlı kronik hastalarımızın hastaneye gitmeden ihtiyaç duydukları raporları almalarını sağlayacağız.
- Sağlıklı Yaş Alma Birimlerimizle 85 yaş ve üzeri büyüklerimizin hayatın içerisinde mutlu ve aktif tutacağız.
- Palyatif bakım hizmetleri kapasitesini arttıracacağız.
- Bağımlılıklarla mücadelemizi kararlılıkla sürdüreceğiz.
- 115 olan AMATEM sayısını 129'a, 20 olan ÇEMATEM sayısını 27'e yükselteceğiz. 30 büyükşehirde, içinde tam donanımlı sağlık kompleksi, erişkin ve çocuk arındırma merkezleri, meslek atölyeleri, kütüphaneler, ekolojik tarım ve hayvansal faaliyet merkezleri, açık ve kapalı spor alanları ve sosyal tesislerin yer aldığı örnek BAHAR Merkezlerini hayata geçireceğiz.
- Türkiye genelindeki hastanelerimizdeki sigara bırakma polikliniklerinin sayısını 2028 yılına kadar 1.033'e çıkaracağız.
  - Her gün sigara içen bireylerin günlük içtiği ortalama sigara sayısını en az yüzde 30 düşürme yönünde çalışmalar yürüteceğiz.

- Tütün yasağına uyan işletmelerin sayısını artırıcı tedbirler alacağız.
- 15 yaş ve üzeri her gün tütün ve tütün ürünleri kullananların oranını en az yüzde 10 düşürme yönünde tedbirler alacağız.
- Hipertansiyon, diyabet, kardiyovasküler hastalıklar ve obezite gibi hastalıklar için tarama programlarını yaygınlaştıracacağız.
- Aile diş hekimliği uygulaması hayata geçireceğiz. Ağız ve diş sağlığının düzenli kontrollerle takip edilmesini sağlayacağız.
- Geleneksel ve tamamlayıcı tıbbın kanıta dayalı, güvenilir ve etkin bir şekilde sağlıklı yürütülebilmesi için eğitim alt yapısını güçlendirerek takip ve denetimlerini arttıracacağız.
- Geleneksel ve tamamlayıcı tıp ünitelerinin kamu sağlık tesislerindeki sayısını arttıracacağız.
- Daha sağlıklı nesiller için normal doğumun tercih edilmesine yönelik bilinçlendirme faaliyetlerimizi artırarak normal doğumu teşvik etmeye devam edeceğiz. Ulusal doğum eylem planı çerçevesinde normal doğum teşvik kampanyasını başlatacağız.
- “Her Gebeye Bir Ebe” projesini başlatarak doğal bir süreç olan doğumda gebelerimizin her zaman yanında olacağız.
- **Anne ve çocuk sağlığında, 2028 yılına kadar;**
  - Anne ölüm oranlarını yüz binde 10'un altına düşüreceğiz.
  - Bin canlı doğumda bebek ölüm hızını (tüm haftalar) en az 7'ye düşüreceğiz.
  - Her gebenin sağlıklı olarak hastanede doğum yapmasını ve takiplerinin gerçekleştirmesini sağlayan Anne Dostu Hastane sayısını artıracacağız.
  - Covid-19 Pandemisi döneminde etkilenen aşılama oranımızı yeniden yüzde 98'in üzerine çıkaracağız.
  - 0-6 yaş grubu çocukların psikososyal gelişimini destekleme programımızı ülke genelinde yaygınlaştıracacağız.
  - İstismara uğrayan çocukların ikincil örselenmesini en aza indirmek amacıyla kurulan Çocuk İzlem Merkezlerini (ÇİM) tüm illerimizde etkili hizmet verir hale getireceğiz.

- Evde sağlık hizmetine yönelik hizmet aracı kapasitesini artıracak, bu hizmeti alan hastaların aylık ziyaret sıklığını 2028 yılına kadar iki katına çıkaracağız.
- Sağlıklı hayat tarzını teşvik ederek, sağlığın geliştirilmesini sağlayacağız. Bu kapsamda; tütün kullanımı, alkol ve uyuşturucu bağımlılığı ile etkin mücadeleyi; sağlıklı beslenme, hareketli yaşam, gıda güvenilirliğinin ve ruh sağlığının geliştirilmesini temin edeceğiz.
- Toplum Ruh Sağlığı Merkezlerini, 2028 yılına kadar 81 ilde 200'e çıkaracağız.
- Çocukluk ve ergenlik dönemindeki bireylere yönelik sağlıklı beslenme programları yürüteceğiz.
- Halkımızın sağlığını korumak için sağlık dostu işletme sertifika sistemini hayata geçirecek; gıda üreticilerinin katılımı ile iş birliği platformu kuracak ve daha sağlıklı besin üretmelerini destekleyeceğiz.
- Koruyucu sağlık hizmetleri alanında atacağımız adımlarla başta çocuklara yönelik olmak üzere sağlığa zararlı gıda ürünlerinin yanıltıcı ve yanlış yönlendirici tanıtım faaliyetlerine ilişkin tedbirler alacağız. Etiket ve ambalajları, tüketicileri daha doğru bilgilendirecek şekilde düzenlemeye ve denetimleri artırmaya devam edeceğiz.
- Sağlıklı beslenme kapsamında gıda ambalajlarındaki bilgileri daha görünür hale getirerek, kolay anlaşılır olması yönündeki uygulama ve denetimlerimizi artıracacağız. Beyaz Bayraklı Okullar arasında, Beslenme Dostu Okul oranını 2028 yılına kadar iki katına çıkaracağız.
- Diğer birçok hastalığa sebebiyet veren obezite ile mücadele ederek, obezite oranını düşüreceğiz. Bu amaçla fiziksel aktiviteyi teşvik edici programlar uygulayacağız.
- Akılcı ilaç kullanımı konusunda yapılan izleme ve değerlendirme çalışmalarını güçlendireceğiz. Hekimlerin akılcı ilaç kullanımına ilişkin desteklenmesi ve denetimi amacıyla karar destek sistemi kuracak, klinik rehberlerin hekimler tarafından kullanımını artıracacağız.
- Türkiye Genom Projesi kapsamında ülkemizdeki nüfusun gen havuzunu çıkaracak ve kişiye dayalı tıp uygulamalarını geliştireceğiz.
- Ülkemizin Ulusal Genom Araştırma Geliştirme Merkezi (Aziz Sancar Araştırma Geliştirme Merkezi) alt yapısını geliştireceğiz.

- Türkiye Kanser Gen Projesi kapsamında kanser hastalarının genomik profilini çıkararak kanser hastalarında kişiye özel tedavi uygulamalarını sağlayacak araştırmaları destekleyeceğiz.
- Gönüllü hücre bağışçı sayısını artırarak, kemik iliği nakil süreçlerini hızlandıracağız.
- Sağlıkta yerleşme projelerine ivme kazandıracacağız. Yerli ve milli aşı üretim kapasitemizi yapacağımız ilave yatırımlarla daha da artıracak ve ülkemizi bu alanda önemli bir ihracatçı konumuna getireceğiz. Bu alanda üniversite-sanayi iş birliğini güçlendirecek, Sağlık Endüstrileri Başkanlığıyla yeni projeleri hayata geçireceğiz.
- Yerli ve milli aşı ile biyoteknolojik ürünlerimizi üretebileceğimiz sağlık bilim ve teknoloji ekosistemimiz olan Hıfzıssıhha Türkiye Aşı ve Biyoteknolojik Ürün Araştırma ve Üretim Merkezini açacağız.
- Zihinsel özel gereksinimi olan çocuk ve gençlere erken müdahale amacıyla kurduğumuz çok disiplinli Çocuk ve Genç Ruh Sağlığı Hizmet Merkezlerinin (ÇÖZGEM) sayısını artıracacağız.
- Bünyesinde araştırma-geliştirme, inovasyon, etkileşim ve eğitim merkezlerinin, her türlü laboratuvar ve üretim tesislerinin, otel, konferans salonları gibi sosyal tesislerin yer alacağı bir merkez olan Sağlık Vadisini hayata geçireceğiz. Yerli ve milli sağlık teknolojimizi geliştirerek kendi tıbbi cihazlarımızı, ilaç ve aşılarımızı üreteceğiz.
- Sağlık turizmi kapsamında ülkemizin potansiyelinin kullanımını artıracak, akreditasyon ve denetim altyapısını güçlendireceğiz.
- Modern altyapıya ve yetkin sağlık personeline sahip sağlık sistemimizi "Health Türkiye" ile küresel bir markaya dönüştüreceğiz. Böylelikle sağlık turizminde ülkemizi dünyanın şifa merkezi haline getireceğiz.
- Termal turizmin yaşlı ve rehabilitasyon turizmi ile olan entegrasyonunu sağlayarak sağlık turizminin kapsamını genişleteceğiz. Ayrıca, sağlık turizminin katma değerinin yüksek alanlara yayılması yönünde tedbirler alacağız.
- 2028 yılında 3 milyon sağlık turistinin ülkemizi ziyaret etmesini ve 10 milyar dolar sağlık hizmeti ihracatı hedefliyoruz.

5. Aile

Kadın ve erkeğin evlilik bağıyla kurulan ve milli değerler üzerinde yükselen ailenin her türlü zararlı eğilimden korunması ve sağlıklı nesillerin yetişeceği aile kurumunun güçlendirilmesi temel önceliğimizdir.

Türkiye Yüzyılı vizyonuna ulaşılabilmesi ancak güçlü bir aile yapısıyla mümkündür. Sosyal adaletten sağlığa, eğitimin çalışmaya hayatına, aile yapısının sıcaklığı Şefkatin Yüzyılı'nın temeli olacaktır.

Ülkemizin dinamik nüfus yapısını sürdürmede, milli ve kültürel mirasımızın gelecek nesillere aktarımında, ferdi toplumun kıymetli bir unsuru haline getirmede hayati öneme sahip aile kurumunu korumaya ve güçlendirmeye kararlılıkla devam edeceğiz.

Sahip olduğumuz güçlü aile yapımızı diğer toplumlara göre önemli bir fark ve avantaj olarak görüyoruz. Sosyal dayanışmamızı ve her türlü güçlüğe karşı ayakta kalışımızı güçlü aile yapımıza borçluyuz. Aileyi, bizi biz yapan değerlerimizin taşıyıcıları ve bireyi topluma, toplumu bireye bağlayan önemli bir köprü olarak değerlendiriyoruz.

Geleceğimizin teminatı çocuklarımız kaliteli bir aile ortamında büyüyecek, ruhen ve bedenen sağlıklı bir biçimde yetişecekler ve topluma dinamizm kazandıran nesiller oluşturacaklardır.

İş ve aile hayatının uyumunun geliştirilmesi, evliliklerin ve nesillerin sağlıklı şekilde devamı ve aile bağlarının güçlendirilmesi temel önceliklerimizdendir.

Aile sağlığı hizmetlerini yaygınlaştırmak, aileyi kötü alışkanlıklar ve bağımlılıklara karşı koruyan adımları geliştirmek esastır.

Türkiye Yüzyılı'nda;

- Güçlü birey olmanın adil ve hak temelli bir aile ve toplum yapısından bağımsız olmadığına inanıyoruz.
- Aile bütünlüğünü güçlendirmek ve refahını artırmak üzere aile üyelerinin her birinin özgün ihtiyacına uygun olarak desteklenmesi gerektiği kanaatindeyiz.
- Sağlam bireyler ile sağlam ailenin, sağlam aile ile sağlam toplumun, sağlam toplum ile sağlam devletin varlığının mümkün olacağına inanıyoruz.

Birlikte Yaptık

- AK Parti olarak aile kurumuna verdiğimiz önemi her zaman vurguladık, bu kapsamda aileyi toplumun en önemli birimi olarak gördük.
- Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı yapılanmasıyla sosyal yardım ve hizmetler ile aileye sunulan hizmetleri tek çatı altında topladık.
- Dinamik nüfus yapımızın korunmasına her zaman önem verdik. 2000'li yıllara kadar uygulanan doğurganlığı azaltmaya yönelik politikaları terk ettik ve doğurganlığı artırmaya yönelik politikalara geçişi sağladık.
- Çalışan kadınlara üçüncü çocuğa kadar doğum borçlanması imkânı getirdik. Doğum yardımı uygulamasını hayata geçirdik.
- Tüp bebek uygulamasına erişimi kolaylaştırdık ve özel sektörden kurulacak kreş ve gündüz bakımevleri sayılarını ve kapasitelerini artırmak için yatırımlara beşinci bölge teşviklerini sağladık.
- Evlat edinme, işçi annenin ölümü ve prematüre doğumlarda izin haklarının genişletilmesini sağladık.
- Eşi doğum yapan işçiye babalık izni verilmesini düzenledik.
- Yaşlı ve engelli gibi dezavantajlı vatandaşlarımıza evde bakım dahil her türlü hizmeti sunuyor, düşük gelirli ailelerimizi kapsamlı yardımlarla destekliyoruz.
- Gençlerde evliliğin teşvik edilmesi amacıyla 2016 yılında "Çeyiz Hesabı" ile ilk kez ev sahibi olmak isteyen vatandaşlarımızın ev alımlarına katkı sağlamak amacıyla "Konut Hesabı" uygulamasını başlattık ve 2018 yılında devlet desteği limitlerini artırdık.
- Aile Sosyal Destek Programı (ASDEP) ile ailelerimize tek tek ulaşarak engelli, yaşlı, kadın ve çocuklara yönelik risk unsurlarını yerinde tespit ediyoruz. 4.850 ASDEP görevlimiz ile bugüne kadar 5,9 milyon haneye ulaştık.
- Aile Eğitim Programı (AEP) ile iletişim, sağlık, iktisat, hukuk, medya alanlarında ülkemiz genelinde 924 eğitici ve formatör ile 3,4 milyon kişiye eğitim verdik.
- Evlilik çağına gelmiş gençlerimizi evlilik konusunda bilinçlendirmek ve evlilik hayatına hazırlamak amacıyla "Evlilik Öncesi Eğitim Programı" hazırladık.

- Ülkemiz genelinde 2013 yılından 2022 yılı sonuna kadar 1,5 milyon kişiye evlilikte iletişim ve yaşam becerileri, aile hukuku, evlilik ve sağlık konularında eğitimler verdik.
- Evliliğin kuruluş ve işleyişinde, çocukların yetiştirilmesinde yaşanan muhtemel sorunların çözümüne katkı sağlamak amacıyla “Aile Danışmanlığı” hizmetini başlattık. Ülkemiz genelinde 98 bin başvuruya ücretsiz danışmanlık hizmeti sunduk.
- Aile dostu medyanın tesisi ve aile değerlerinin korunmasına yönelik olarak ilgili paydaşlarla iş birliği çalışmalarımızı gerçekleştirmeye devam ediyoruz.
- “Madde Kullanım Riski ve Madde Bağımlılığından Korunma” modülü ve Yeşilay iş birliğinde Türkiye Bağımlılıkla Mücadele (TBM) Eğitimleri kapsamında bağımlılıkla mücadelede hem ailelere hem de hizmet sunan personele eğitimler veriyoruz.
- 2014 yılından bu yana toplam 1,2 milyon kişiye Bağımlılık ile Mücadele konusunda farkındalık eğitimi verdik.
- Bütünleşik Sosyal Yardım Bilgi Sistemini geliştirerek vatandaşlarımızın evrak toplama zorunluluğu olmadan yalnızca kimlik kartları ile sosyal yardım başvurusu yapmalarını sağladık. Güçlü bilişim sistemimizin sağladığı veri alt yapısı sayesinde hızlı karar alarak vatandaşlarımıza sosyal yardımların kısa süre içerisinde ivedilikle ulaştırılmasını sağlıyoruz.
- Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonunda Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarına aktarılan kaynağın oranı 1986-2002 döneminde sadece yüzde 41 iken 2002-2022 döneminde kaynağın tamamını muhtaç ailelere destek için sosyal yardım amacıyla kullandık.
- 2022 yılında başlattığımız Türkiye Aile Destek Programı kapsamında çalışan yoksulluğu, emekli yoksulluğu gibi durumlarla karşılaşan vatandaşlarımız ile düzenli sosyal yardım programlarımız özelinde belirlenen tematik şartları taşımadığı için bu yardımlardan faydalanamayan belirli bir gelir seviyesinin altındaki vatandaşlarımızın da desteklenmelerini sağladık. Bu kapsamda 12 ay süreyle vatandaşlarımıza nakdi ve düzenli destek sağlamaya başladık.
- 2002 yılında 4 olan sosyal yardım sayısını kapsayıcılığımızı artırarak 2023 yılında 56'ya ulaştırdık.

Birlikte Yapacağız

- Türkiye Yüzyılı'nı, güçlü aile yapımız içerisinde yetişmiş donanımlı nesillerle inşa edeceğiz.
- Özellikle aile ile ilgili çalışmalarda katılımcı bir anlayışla toplumun istek, ihtiyaç ve önerilerinin esas alındığı sosyal politikalar geliştireceğiz.
- Aileye bakışta kadın kadar erkeğin rolü ve sorumluluklarını da önemli bir politika bileşeni olarak dikkate alacağız. Ailenin müşterek sorumluluklarını hakkaniyetle paylaşmada anne ve baba başta olmak üzere tüm aile fertlerine görev düştüğü anlayışıyla hareket edeceğiz.
- Aile konusunda sosyal, ekonomik, psikolojik, hukuki, politik yönleriyle çok boyutlu araştırmaları destekleyecek, kapsayıcı ve bütüncül bir yaklaşım geliştireceğiz.
- Sosyal destek programlarımızı ekonomik ve sosyal yan etkileri de dikkate alarak gözden geçirecek, programların aile bütünlüğünü koruyucu ve geliştirici vasfını güçlendireceğiz.
- Ailenin bütünlüğünün korunması ve dinamik nüfus yapımızın güçlendirilmesine yönelik aile eğitim programlarını yaygınlaştırarak devam ettireceğiz.
- Sosyal destek ve sosyal politikalarda aileyi bütün bireyleriyle odağa alıp, bütüncül bir perspektifle ASDEP uygulamasını güçlendirerek devam ettireceğiz. Aile Sosyal Destek Programının kapsayıcılığını artırmak amacıyla her 3.000 haneye bir ASDEP görevlisinin hizmet vermesini hedefliyoruz. Bu kapsamda ASDEP görevli sayımızı yükseltmeye devam edeceğiz.
- Aile Sosyal Destek Programı (ASDEP) ile uyumunu da gözeterek, hanelerin belirli bir gelir düzeyini garanti altına alan Gelir Tamamlayıcı Aile Destek Sistemini hayata geçirerek Aile Bazlı Vatandaşlık Maaşı uygulamasını başlatacağız. Bu sayede, hakkaniyete uygun şekilde, gelirden en az pay alan nüfusun gelirdeki payını yükselterek gelir dağılımını iyileştirmeye devam edeceğiz.
- AK Parti aileyi toplumun temel taşı olarak görmektedir. Bugüne kadar uyguladığımız sosyal politikalarda her zaman aileyi merkeze aldık. Güçlü toplumun güçlü aile yapısıyla oluşacağına inandık. Önümüzdeki dönemde de aile yapımızı maddi ve manevi olarak daha da güçlendirmek ve her türlü olumsuz etkiye karşı korumak temel önceliklerimiz arasındadır.

- Yeni dönemde, aileyi güçlendirmeye dönük yenilikçi mekanizmalar geliştirmeye devam edeceğiz. Bu kapsamda, önümüzdeki dönemde uygulamaya koyacağımız Aile Koruma Kalkanı Programıyla ev hanımlarının emekliliğine destek sağlayacak, yeni ailelerin kurulmasını teşvik edecek, gençler başta olmak üzere aile bireylerine istihdam sağlayacak, aileyi ve çocuğu tehdit eden her türlü olumsuz eğilimlere karşı etkin bir şekilde mücadele etmeye devam edeceğiz.
- Aile Koruma Kalkanı Programının finansmanı uluslararası standartlarda dijital olarak çalışacak bir Aile ve Gençlik Bankası kanalıyla sağlanacaktır. Bu sosyal amaçlı bankanın ana gelir kaynaklarından biri de Karadeniz'de keşfedilen doğalgaz gelirlerinin belirli bir yüzdesi olacaktır.

Aile Koruma Kalkanı Programı kapsamında;

- Ev hanımlarına emeklilik imkânı getirilecek,
- Her ailede gençler başta olmak üzere en az bir çalışan olması sağlanacak,
- Yeni evlilikler teşvik edilecektir.
- Ailelerin evdeki yükünü çeken, aileyi ayakta tutmak için en fazla fedakârlık gösteren ev hanımlarıdır. Ev hanımları, evdeki emekleri karşılığında herhangi bir ücret almaksızın ülke ekonomisine katkı sağlamakta ve aile refahını artırmaktadır. Ev hanımlarının bu emeğinin karşılığında emeklilik gibi bir güvenceye sahip olmalarını en temel hakları olarak görüyoruz. Bu çerçevede, ev hanımlarının isteğe bağlı ödeyecekleri primlerin üçte birini devlet olarak biz karşılayacağız. Bazı meslek gruplarının iş yükü ağırlığı nedeniyle sahip oldukları yıpranma payı hakkını ev hanımlarına da sağlayacağız.
- Güçlü aile yapısının sürdürülmesinde, ailenin düzenli bir gelir seviyesine sahip olması önemlidir. Bu çerçevede, çalışabilir durumda olan aile fertlerinden en az bir çalışanın olmasını temin edecek şekilde Aile Koruma Kalkanı Programı kapsamında gerekli tedbirleri alacağız. Bir yandan hiç çalışanın olmadığı ailelerdeki çalışmaya müsait bireylere gerekli mesleki becerileri kazandırırken, diğer yandan ailesinde çalışan olmayan bireyleri istihdam eden özel sektör işletmelerinin sigorta primlerinin tamamını belirli bir süreyle devlet olarak biz ödeyeceğiz. Programı uygularken gençlere öncelik vereceğiz. Böylece, her bir ailenin alın teriyle kazandığı düzenli bir gelire sahip olmasını ve kendi ayakları üzerinde durmasını sağlamış olacağız. Bu programın Gelir Tamamlayıcı Aile Destek Sistemi ile uyumunu gözeterek, programlar arasındaki dengeyi çalışmayı caydırıcı olmayacak bir seviyede kuracağız.

- Yeni evlilikleri teşvik etmek üzere, Aile ve Gençlik Bankası üzerinden yeni evlenen çiftlere iki yılı geri ödemesiz 48 ay vadeli 150 bin lira faizsiz evlilik kredisi vereceğiz. Böylece, genç çiftler evlilik hayatına başlarken kimseye muhtaç olmadan yuvalarını kuracak, evliliğin ilk yıllarında finansal açıdan daha rahat bir ortamda yaşamlarını sürdürebileceklerdir. Ayrıca, Aile ve Gençlik Bankası faaliyetleri arasında, çocukların eğitimi başta olmak üzere aile kurumunu koruyan ve güçlendiren çeşitli hizmetler de desteklenebilecektir.
- Güçlü toplumlara güçlü aileler oluşturur. Aileyi tehdit eden tehlikelerden ailelerimizi ve çocuklarımızı korumak en temel görevimizdir. Başta çocuklar olmak üzere ailelerimizi tehdit eden her türlü zararlı eğilimlerden koruyacak tedbirleri alacağız. Bu kapsamda, kadın ve erkeğin evlilik bağıyla kurulan aileyi koruma altına alacak anayasa değişikliğini milletimizin desteği ile güvence altına alacağız.
- Aile içi sosyalleşmeyi artıracak politikalara ağırlık vererek ailelere dijital medya okuryazarlığı ve siber zorbalıkla mücadele eğitimleri vereceğiz.
- Evliliği teşvik edecek politikaları geliştirerek devam ettireceğiz.
- Evlilik öncesi ebeveynlik becerilerini geliştirecek eğitimleri yaygınlaştıracacağız.
- Kültür, sanat ve medya alanlarında aile değerleriyle uyumlu sanatsal içerikler üretilmesini ve gerekli etik kurallar çerçevesinde sunulmasını teşvik edeceğiz.
- Sosyal Doku Haritası uygulamasını tüm Türkiye’de yaygınlaştıracacağız.
- Annelere olduğu gibi babaların da esnek çalışma imkânlarını genişleteceğiz.
- Aile bireyleri tarafından verilen ev içi hizmetleri bir üretim unsuru olarak görüyor ve önemsiyoruz. Ev ortamındaki hizmetlerin üretkenliğini artırıcı politikalar geliştireceğiz.
- Talep edilmesi halinde evlilik öncesi ve sonrası fiziksel ve ruhsal sağlık taraması hizmetlerini sağlayacağız.
- Töre cinayetleri, aile içi şiddet ve istismar gibi konuların üstünün örtülmesine kesinlikle müsaade etmeyeceğiz ve bu konuların istismar edilmesi suretiyle ailenin itibarsızlaştırılmasına da göz yummayacağız.

- Ülkemizin dinamik nüfus yapısının korunması amacıyla, toplam doğurganlık hızını asgari olarak yenileme seviyesinde tutacak politikalarımızı sürdüreceğiz.
- Aile Eğitim Programı ile her yıl en az 250 bin kişiye; Evlilik Öncesi Eğitim Programı ile de her yıl en az 150 bin kişiye eğitim sunacağız.
- Aile yapısı, ergen profili, yaşlılık, evlilik, boşanma, kadına yönelik şiddetle mücadele, çocuk, engellilik gibi aileyi ilgilendiren pek çok konuda sosyal araştırma yapmaya devam edeceğiz.
- Her ilçeye bir Sosyal Hizmet Merkezi açacağız.
- Aile danışmanlığı hizmetinden beş yıl içerisinde 40 bin kişinin faydalanmasını sağlayacağız. Aile içi ilişkilerin desteklenerek aile yapısının güçlendirilmesi amacıyla Aile Danışmanlığı hizmetini yaygınlaştıracacağız.
- Türkiye Bağımlılıkla Mücadele eğitimleri kapsamında formatör sayımızı artıracacağız.
- Türkiye’de Koruyucu Aile Sisteminin Güçlendirilmesi Projesini uygulayacağız.
- Aile ve iş hayatının uyumunu güçlendirecek projeleri hayata geçireceğiz.
- Aile ve çocuk dostu yapım ve dizileri teşvik edeceğiz.
- Yurt dışında yaşayan vatandaşlarımızı ve Türk kökenli ailelerimizi yalnız bırakmayacak, aile temelli sorunlarının çözümüne katkı sağlayacağız. Türk Devletleri Teşkilatı üye ülkeler ile de aile merkezli iş birliklerini hayata geçireceğiz. KKTC’de sosyal hizmetlerin geliştirilmesine destek olacak çalışmalar yürüteceğiz.
- Depremler başta olmak üzere afetlerden etkilenen tüm vatandaşlarımıza psiko-sosyal destek hizmetimizi sunacağız, ihtiyaç duydukları sosyal hizmet modellerine erişimlerini sağlayacağız.
- Yoksullarla beraber yoksulluk riski altında bulunan vatandaşlarımızı da yoksulluğa düşmeden sosyal yardımlar, istihdam bağlantısı ve çeşitli mekanizmalarla destekleyerek sosyal yardımları yeni bir yaklaşımla yeniden tasarlayacağız.

- İnsanların yoksulluğa düşmelerini engelleyerek sonraki süreçte oluşabilecek yoksullukla mücadele için daha yüksek maliyetlerin oluşmasının önüne geçeceğiz.
- Türkiye Aile Destek Programımıza “Koruyucu Önleyici Sosyal Yardım Kalkanı” bileşenini ekleyerek yoksulluk sınırına yakın olan ve destek sağlanmadığı takdirde yoksulluğa düşecek ailelerimize nakdi destek sağlayarak yoksulluğa düşmelerini önleyeceğiz.
- Kurumlar, kuruluşlar, hayırseverler ve STK'ların hepsini bir bütün içerisinde değerlendirerek ülke genelinde sosyal yardımları standardize edeceğiz. Mükerrerlikleri engelleyerek etkinliği artıracacağız.
- Sosyal yardımları sadece yoksullara yardım eden bir mekanizma olmanın ötesinde toplumun ihtiyaç duyan tüm kesimlerine daha fazla destek sağlayan bir yapıya kavuşturacağız.

6. Kadın

Toplumun yarısını oluşturan kadınların potansiyelini harekete geçirmeden ne kalkınma ne de demokrasi alanında istediğimiz mesafeyi kaydedebiliriz. Bu anlayış içinde her alanda kadının konumunu güçlendirmeyi esas alıyoruz. Cinsiyet ayrımcılığı başta olmak üzere her türlü ayrımcılığa karşıyız.

Kadınların hakları, refahı, farklılaşan ihtiyaçlarına göre kamu hizmetlerinin sunumu, sosyal hayatta karşılaştıkları engellerin ortadan kaldırılması, güçlü toplum hedefimiz ve kalkınmamız için vazgeçilmezdir.

Milletimizin temel değerlerinin taşıyıcısı olan ailede merkezi role sahip kadınların hak ettiği üstün kıymeti görmesi ve kalkınmamıza ivme kazandırılması için, kadınların hayatın tüm alanlarındaki fırsat ve imkânlardan eşit biçimde yararlanmalarını sağlamak esastır.

Tüm dünyada mücadelesi verilen kadına şiddet temel insan hakları sorunlarından biridir. Bugün olduğu gibi gelecekte de kadına yönelik şiddete asla müsamaha göstermeyecek, kadınların güvenle sosyal hayata katılımını desteklemeye devam edeceğiz.

Kadınların eşit fırsatlarda eğitim imkânlarına erişimini ve işgücüne katılımını daha da artıracak, kadın girişimciliğini desteklemeye devam edeceğiz. Bu sayede ülkemizin potansiyelini en üst düzeyde kullanacağız.

Her alanda ve düzeyde kadın temsilini artıracak, kadınların karar alma mekanizmalarına aktif katılımını teşvik edeceğiz.

Türkiye’de kadınların özellikle eğitim, üretim, istihdam, siyaset ve sosyal alanda en fazla ilerleme kat ettikleri dönem AK Parti İktidarı dönemidir. Beşerî sermayemizi güçlendirmek için kadının potansiyelini kendisi, ailesi, şehri ve ülkesi için hayata geçirebilmesini sağlayacak altyapının temellerini attık. Bu yapıyı güçlendirirken **“bir kadın değişirse bir aile, bir aile değişirse toplum değişir”** anlayışını benimsedik.

Birlikte Yaptık

- Kadınların hukuki olarak güçlendirilmesi için iktidarlarımız döneminde pek çok önemli adım attık. Bu kapsamda; Anayasa’da, Türk Medeni Kanunu’nda, İş Kanunu’nda, Türk Ceza Kanunu’nda, Belediyeler Kanunu’nda ve Gelir Vergisi Kanunu’nda reform niteliğinde yasal düzenlemeler yaptık.
- Anayasa’da kadınlara yönelik “Pozitif Ayrımcılık” ilkesini getirdik.
- Türk Ceza Kanunu’nda kadına karşı şiddet konusunda gerekli düzenlemeleri hayata geçirdik.
- “Ailenin Korunması ve Kadına Yönelik Şiddet” in önlenmesine dair 6284 Sayılı Kanun’u çıkardık.
- Aile Mahkemelerini kurduk. Aile içi problemlerin, evli hâkimler tarafından ihtisas mahkemelerinde görülmesini sağladık.
- Töre cinayetleri faillerinin en yüksek ceza ile cezalandırılmasını sağladık.
- 2002 Genel Seçimlerinde TBMM’deki kadın milletvekili sayısı 24, kadın temsil oranı yüzde 4,4 iken; 2018 Genel Seçimlerinde bu sayı 104’e, temsil oranı ise yüzde 17,45’e yükselmiştir. TBMM bünyesinde Kadın-Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonunun kurulmasına öncülük ederek etkili bir şekilde çalışmasını sağladık.
- Kadınların yerel yönetimlerde temsilini arttırdık. 2009 yılında yüzde 0,9 olan kadın belediye başkanı oranı 2019 yılında yüzde 3’e ulaştı.
- Yerel seçimlerde kadın belediye meclis üyesi oranı 2009’ da yüzde 4,5 iken, 2019’de yüzde 11,1’e yükseldi.
- Türkiye’nin 2015 yılında G20 dönem başkanlığı sırasında Kadın20 (W20) platformu ile İslam İş Birliği Teşkilatında “Kadın Danışma Konseyi’nin kurulmalarına öncülük ettik.
- Yasaklarla mücadele ettik. Dini inançları yüzünden ayrımcılığa uğrayan, başörtüsü yüzünden eğitim özgürlüğü kısıtlanmış, ayrımcılığa uğramış kadınlarımızın eğitim ve çalışma haklarını kullanabilmelerini sağlamak amacıyla başörtüsü yasağını kaldırdık.

- 2021-2025 yıllarını kapsayan Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele IV. Ulusal Eylem Planımızı 1 Temmuz 2021 tarihinde kamuoyuna duyurduğumuz ve uygulamaya devam ediyoruz.
- Uluslararası ve bölgesel kuruluşların (BM, İİT, AB, AK, OECD, AİB, MİK-TA, vb.) gündemlerini yakından takip etmekte, söz konusu kuruluşlarla yapıcı ilişkiler ve iş birlikleri yürütmekteyiz.
- Birleşmiş Milletler Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi'ne (CEDAW) ilişkin ihtiyarı Protokol 2003 yılında yürürlüğe girmiştir. CEDAW başta olmak üzere kadın haklarına ilişkin uluslararası yükümlülüklerimizin takibi titizlikle gerçekleştirilmektedir. Bu kapsamda, 8. Ülke Raporu Haziran 2022 tarihinde Cenevre'de Komiteye sunulmuştur.
- Aile içi şiddetle mücadeleye yönelik olarak; kolluk kuvvetlerinde görevli personelin eğitimine özel önem vermekteyiz. Kolluk kuvvetleri içinde bu amaçla ihtisaslaşmış büro amirlikleri oluşturduk.
- TBMM'de yaptığımız son yasal düzenlemelerle kadına yönelik şiddetle mücadele kapsamında kravattakı vb. iyi hal indirimi uygulamalarını kaldırdık. Nikâhlı eşe uygulanan şiddete karşı uygulanan ceza oranının boşanmış eşe de aynı oranda uygulanmasını sağladık.
- Kadına karşı şiddetle mücadelede, şiddet ihbarlarının daha hızlı bir şekilde iletilmesi amacıyla akıllı telefonlarda kullanılabilen Kadın Acil Destek İhbar Sistemi (KADES) uygulamasını devreye aldık.
- 2018 yılından itibaren; erken yaşta ve zorla evliliklerin yüksek oranda görüldüğü 19 ilde Erken Yaşta ve Zorla Evliliklerle Mücadeleye İlişkin Acil İl Eylem Planları yürürlüğe koyduk, 2022 yılında yaygınlaştırma çalışmaları kapsamında Acil İl Eylem Planı sayısını 23'e yükselttik.
- Ülke genelindeki Şiddet Önleme ve İzleme Merkezlerini (ŞÖNİM) 82'ye çıkardık.
- Ülke genelindeki kadın konukevi sayısını 149'a çıkardık. 15 ilde 17 kadın konukevini risk ve ihtiyaç odaklı ihtisaslaştırdık.
- Hizmet niteliğinin artırılması amacı ile 81 ilde uygulanmak üzere Kadın Konukevi Hizmet Standartları ve Öz Değerlendirme Rehberini hazırladık.
- Nüfusu 100 bini geçen belediyelere kadın konukevi açma zorunluluğu getirdik.

- Kadınları meslek edindirme kurslarına yönlendirdik. Sanatsal, sosyal, sportif faaliyetlere katılımlarını destekledik. Kreş ve çocuk kulübü imkânları oluşturduk.
- Kadınları güçlendirerek psikososyal, sosyokültürel, mesleki ve kişisel yönden gelişimlerine destek olmak için ülkemiz genelinde 586 Aile Destek Merkezi (ADEM) ve 100 Sosyal Dayanışma Merkezini (SODAM) hizmete açtık.
- Eşi vefat eden kadınlara düzenli nakdi yardım programını başlattık. 2022 yılı itibarıyla yaklaşık 89 bin kadınıma aylık nakdi destek sağladık. 2022 yılında bu kapsamda toplam 631,6 milyon TL ödeme yaptık.
- Uyguladığımız eğitim politikaları ve Ceza Kanununda yaptığımız düzenlemeler ile erken yaşta ve zorla evliliklerin önemli ölçüde azalmasını sağladık. Bu sayede, 2003 yılında yüzde 8,1 olan 16-17 yaş grubunda evlenen kız çocuklarının oranı, 2021 yılında yüzde 2,3'e gerilemiştir.
- Eğitimin tüm kademelerinde okullaşma oranlarında kız öğrencilerimizi önceleyen kampanyalarla önemli artışlar gerçekleştirdik. Kız öğrencilerimizin okullaşma oranlarını artırarak, erkek öğrencilerimizin okullaşma oranlarıyla eşit seviyeye getirdik.
- İktidarlarımız döneminde uyguladığımız politikalar kız çocukları için okullaşma oranlarını ilkokulda yüzde 93,1'e, ortaöğretimde yüzde 89,3'e yükselttik.
- Yükseköğretimdeki kadınların net okullaşma oranını 2002 yılında yüzde 13,45 iken 2022 yılında yüzde 49,20'ye çıkardık.
- 6 yaş ve üzeri kadınlarda okur-yazarlık oranını 2002 yılında yüzde 79,9'dan 2022 yılında yüzde 95,7'ye yükselttik.
- "Haydi Kızlar Okula" ve "Ana Kız Okuldayız" kampanyaları ile binlerce kadınımanın okuma yazma öğrenmesini sağladık.
- 81 ilde bugüne kadar 868 çalıştay, eğitim, bilgilendirme toplantıları gerçekleştirip, 410 kadın kooperatif ziyaretleri ile 40.369 kişiye ulaştık, 902 yeni kadın kooperatifinin kurulmasına destek sağladık.
- Ülkemizde mühendis olmak isteyen kız öğrencilerin desteklenmesi amacıyla özel sektörle iş birliğinde Türkiye'nin Mühendis Kızları Projesini başlattık.

- Kadınların istihdamını teşvik amacıyla işveren sigorta prim payını belirli oranlarda karşıladık.
- Kadınlar için esnek çalışma saatleri uygulamasını başlattık.
- Doğum yapan sigortalı anneye verilen geçici iş göremezlik ödeneği ve emzirme ödeneğini artırdık. Doğum sonrasında yarı zamanlı çalışma hakkını getirdik.
- Kadınlar için iş ve aile yaşamını uyumlaştırma politikalarını hayata geçirdik. Bu kapsamda doğum nedeniyle ücretsiz izinde geçen sürelerin memuriyet kıdeminde değerlendirilmesini sağladık.
- İşçi ve memur tüm çalışan kadınlara doğuma bağlı olarak ilk çocukta 2 ay, ikinci çocukta 4 ay, üçüncü ve üzeri çocukta 6 ay yarı zamanlı tam ücretli çalışma hakkı ve çocuğun okula başlama yaşına kadar her iki ebeveyne kısmi süreli çalışma hakkı tanıdık.
- İşverenler tarafından çalışan kadınlar adına 1.000 TL'ye kadar yapılan kreş ödemelerinin ücret ödemesi üzerinden yapılacak vergiden istisnasını sağladık.
- Kadınların çalışmasını desteklemek amacıyla, Gelir Vergisi Kanunu'nda yapılan değişiklikle evde üretimin satışından elde edilen geliri vergiden muaf tuttuk.
- Uygulanan politikaların etkisiyle, kadınların işgücüne katılım oranı, 2002 yılındaki yüzde 27,9 seviyesinden, 2022'de yüzde 35,8'e yükselmiştir.

Birlikte Yapacağız

- Kadınların toplumsal hayattaki ve karar alma mekanizmalarındaki etkinliğini daha da artıracacağız. Her alanda kadının katılımını ve rolünü güçlendireceğiz.
- Örgün eğitim kademelerinin tamamında kız çocuklarının net okullaşma oranı ile kadınlarda okuryazarlık oranını yüzde 100 seviyesine ulaştırmayı hedefliyoruz.
- İşgücü piyasasında kadınların nitelikli istihdam imkânlarına erişimini artıracacağız.
- Mesleki eğitim ve beceri geliştirme programları ile kadın girişimciliği fırsatlarını güçlendireceğiz.
- Kadınların, iş kurma ve geliştirme süreçlerini kolaylaştıracak, e-ticaret platformlarında daha fazla yer almalarını teşvik edecek, hizmet kooperatifleri başta olmak üzere kooperatifler yolu ile güçlendirilmesini sağlayacağız.
- Erken yaşta evlilikler ve kadına yönelik şiddetin önlenmesi için her türlü tedbiri alarak sıfır tolerans ilkesiyle çalışmalarımıza devam edeceğiz.
- Kadına yönelik şiddeti doğuran sebepleri ortadan kaldırmak için koruyucu ve önleyici tedbirlere ağırlık verecek, koruma tedbir kararlarının daha etkili izlenmesini ve takibini sağlayacağız.
- Şiddet Önleme ve İzleme Merkezleri (ŞÖNİM), kadın konukevleri başta olmak üzere şiddet mağdurlarına hizmet sunan birimlerin hizmet kapasitelerini geliştireceğiz.
- Dezavantajlı kadınları desteklemek amacıyla önümüzdeki dönemde ADEM'ler ile SODAM'ları daha da yaygınlaştıracacağız.
- Kadınlar için iş ve aile yaşamını uyumlaştıracak politika ve uygulamaları geliştirmeye devam edeceğiz.
- Siyaset, akademi, özel sektör, sivil toplum, kamu kuruluşları gibi birçok alanda iş birliği ve ortak bir bilinçle kadınların yönetim ve karar verme süreçlerine katılımı ve bu alanlarda yükselmesini teşvik edeceğiz.
- Kadınların kendi rızasıyla olmak istedikleri tüm alanlarda desteklenmesi ve güçlendirilmesini esas alacak ve her alanda örnek olabilecek başarılar ortaya koyan kadınların ön plana çıkmasını sağlayıcı politikalar

geliştireceğiz. Bu çerçevede, tek tipçi olmayan bir anlayış içinde kadınların kendi bağlamları, kimlikleri ve rızaları ile uyumlu politikaları hayata geçireceğiz.

- Kadınların eğitimini güçlü bir şekilde destekledik, desteklemeye devam edeceğiz.
- Kadınların eğitime katılımına engel olabilecek her türlü algı ve yaklaşım ile mücadele etmeyi sürdüreceğiz.
- Kadınların istihdama erişimleri ve olanakları artırırken bu imkânlara ulaşımı engelleyen toplumsal ve zihinsel bariyerleri de aşmak için gereken eğitim ve bilgilendirme çalışmalarını artıracacağız.
- Kadınların kayıt dışı istihdamdaki durumları konusunda çalışmaları ve denetlemeleri artıracacağız.
- Mevsimlik tarım işçisi kadınların sosyal güvenlik başta olmak üzere çalışma şartlarını iyileştireceğiz.
- Emzirme odalarını engelliler için daha uygun hale getireceğiz.
- Hem çalışmak hem çocuğuyla ilgilenmek isteyen kadına uzaktan çalışma/kısmi çalışma gibi alternatif çalışma imkânlarını artıracacağız.
- Kadınların iş ve aile yaşamının uyumlaştırılmasını destekleyen, işgücüne katılımı artıran ve ulaşılabilir, ekonomik ve kaliteli erken çocuk bakım hizmetlerine erişimini kolaylaştıran teşvik mekanizmalarını güçlendireceğiz.
- Çocuk bakım sorumluluğu nedeniyle işgücü piyasasından uzak kalma riski taşıyan kadınlar ile eğitilmiş çocuk bakıcılarının kayıtlı istihdamını teşvik ederek çocuk bakım mesleğinin profesyonelleşmesini destekleyeceğiz.
- Kadına yönelik şiddetin önlenmesi konusunda farkındalık programlarını yaygınlaştıracak ve yararlanıcı kapsamını genişleteceğiz.
- Kadın haklarına ilişkin uluslararası düzeyde çalışmalara etkin bir şekilde katılım ve katkı sağlamaya devam edeceğiz.
- Türkiye Yüzyılı, gücünü millettten alan devlet anlayışıyla kültürümüzün inşasında ve aktarımında başrolü olan kadınlara yönelik ekonomik ve sosyal politikalar, sosyal hizmet ve yardımlar kapsamında tüm hedeflerimizi gerçekleştirdiğimiz yeni bir yüzyıl olacaktır.

7. Çocuk

Geleceğimizin teminatı, değerler mirasımızın varisleri çocuklarımızın hayata eşit ve sağlıklı koşullarda başlayabilmeleri, erken yaşlardan itibaren nitelikli eğitim imkânlarına eşit fırsatlarda erişebilmeleri, sağlıklı bir şekilde beslenmeleri, barınmaları ve gelişmeleri için en uygun ortamın oluşturulması temel amacımızdır.

AK Partinin insan odaklı politikalarında nüfus ve nüfusun özellikleri önemli bir yer tutmaktadır. Kalkınmanın ve refahın ancak genç, dinamik ve kaliteli bir nüfus yapısıyla mümkün olabileceğini görüyor ve benimsiyoruz. Yaşlanmadan zenginleşmemiz gerektiğine inanıyoruz.

“Çocuğun yeri ailesinin yanındır” anlayışıyla, kurum bakımı yerine aile bakımını öncelik haline getirdik.

Yoksulluğun nesiller arası aktarımını engellemek ve daha müreffeh yarınlara ulaşmak için çocuk yoksulluğunun önlenmesini özellikle önemsiyoruz. Bunun için çocuk odaklı aile desteklerimizi en üst seviyeye çıkaracak, çocuklarımızın aile ortamında sağlıklı ve huzurlu bir şekilde büyümeleri için onlara en uygun şartları sağlayacağız.

Çocuklarımızın beden ve ruh sağlığını olumsuz yönde etkileyecek her türlü istismara karşı tavizsiz tutumumuzu sürdüreceğiz.

Birlikte Yaptık

- Çocuklarımızın hayat standartlarını geliştirmek, onlara eşit fırsatlarda imkânlar sağlayarak sağlıklı büyüme ve gelişmeleri için uygun koşulları sağlamak her zaman temel önceliğimiz oldu.
- Anayasada, çocuklar konusunda pozitif ayrımcılık esasını benimsedik.
- Suça sürüklenen ve suç mağduru çocuklarımızın rehabilitasyonunu sağlamak için ihtisaslaştırılmış yeni merkezler oluşturduk.
- İhtisaslaştırılmış Çocuk Evleri Siteleri oluşturarak suç mağduru, suça sürüklenen ve sokakta risk altında bulunan çocukları güvence altına aldık.
- Çocuklar hakkında en uygun hizmet modelinin belirlenmesi amacıyla Çocuk Koruma ve İlk Müdahale (ÇOKİM) birimlerini oluşturduk.
- Suça sürüklenen ve suç mağduru çocuklarımızın yaşadıkları travmaların etkilerini en aza indirmek amacıyla psiko-sosyal destek hizmeti sunduğumuz İhtisaslaştırılmış Çocuk Evleri Sitelerini faaliyete geçirdik. 2022 yılı sonunda 65 İhtisaslaştırılmış çocuk evleri sitesinde çocuklarımızın rehabilitasyonunu sağlıyoruz.
- Çocuk bakımı hizmetlerinde büyük bir değişim gerçekleştirdik. Büyük ölçekli yurt ve yuvaların yerine çocuklarımızın aile ortamına yakın ev tipi yatılı birimler olan Çocuk Evleri ve Çocuk Evleri Sitesi kurduk.
- Ailesiyle yaşayan ancak desteğe ihtiyaç duyan çocuklarımızı, ailesinden ayırmadan onların yanında destekliyoruz. Bu kapsamda 154.853 çocuğumuzu koruma altına almadan kendi aileleri yanında desteklemekteyiz.
- Çocuklarımız için sosyal ve ekonomik destek ödemelerini annelere yapıyoruz. Bu kapsamda 2022 yılında 157.248 çocuğumuz için çocuk başına aylık 2 bin 337 TL ödeme yaptık.
- E-Devlet sistemi üzerinden Sosyal ve Ekonomik Destek, Koruyucu Aile ve Evlat Edinme müracaatları yapılabilmesi imkânını sağladık.
- “Gönül Elçileri Projesi”ni başlattık, gönüllük ve farkındalık kampanyaları ile “Koruyucu Aile Modeli”ni güçlendirdik.
- Evlat edinme kapsamında 18.947 çocuğumuzu titizlikle belirlediğimiz ailelere kavuşturduk.

- Koruyucu aile kapsamında ise 2002 yılında 520 olan çocuk sayımızı 9.011'e ulaştırdık. Son 20 yıl içerisinde kurum bakımındaki 46.983 çocuğu ailelerinin yanına döndürdük.
- Daha sağlıklı nesiller yetiştirmek adına; çocuk bakımı hizmetlerinde de büyük bir değişim gerçekleştirdik.
- 20 yıl öncesinde sayısı 3 olan çocuk evleri sitesini 113'e çıkardık. Çocuk Evleri uygulamasını başlatarak 1.187 çocuk evi sayısına ulaştık.
- 2022 yılı itibarıyla çocuk evlerinde hizmet verilen çocuk sayımız 5.851'e yükseldi. 14.141 çocuğumuzun bakımını ev tipi kuruluşlarımızda sağlamaktayız.
- Sosyal hizmetlerde psikoloji, sosyal hizmet, hukuk, sosyoloji gibi eğitim alanlarında çalışan uzmanlarla birlikte çok disiplinli çalışma sistemini geliştirdik.
- 2002 yılında çocuğa yönelik sosyal hizmetleri verdiğimiz kuruluşlarda 20 çocuğa 1 bakım personeli ile hizmet verilirken; bugün 2 çocuğa 1 bakım personeli ile hizmet verilmekte, çocuklarımızın ihtiyaç duyduğu şefkat ve bakımı en etkin şekilde almaları sağlanmaktadır.
- Koruma altında yetişen gençlerden 59.903'ünün kamuda istihdamını sağladık. Yılda bir olan atama dönemini yılda en az üç defa yapılacak şekilde düzenleme yaptık. Hak sahipliği başvurusunu 2 yıldan 5 yıla uzattık. Bu gençlerimizin istihdam edilene kadar barınma ve diğer zorunlu ihtiyaçlarını karşıladık, özel sektörde çalışmalarını halinde, SGK primlerinin tamamını işe giriş tarihinden itibaren 5 yıl süreyle karşıyoruz.
- Okullarla sosyal hizmetleri buluşturduk, 81 ilde sosyal hizmet müdahalesine ihtiyaç duyan risk altındaki çocukların tespit edilmesi amacıyla 319 Çocuk Koruma Mobil Ekibi kurduk. 100 bini aşan okul yetkilisi, çocuk ve aile görüşmesi yaptık.
- Risk grubundaki tüm çocukların ve ailelerinin izlenmesi amacıyla "Çocuklar Güvende Programı"ni başlatarak, ülke genelinde 145 bine yakın izleme gerçekleştirdik.
- Sokakta çalıştırılan ve dilencilik yaptırılan çocuklar için 81 ilde 362 Çocuk Koruma Mobil Ekibi oluşturduk. Mobil ekiple müdahale edilen çocuk sayısı son iki yılda 39 bin 699 olmuştur.

- Kırsal bölgelerdeki çocukların koruyucu ve önleyici hizmetlere erişimini artırmaya ve fırsat eşitliği sağlamaya yönelik çalışmalar yürütüyoruz. Bir yılda 1.785 köyde 8.500 çocukla görüşüldü, 4.500 aileye rehberlik yapıldı.
- Oluşturduğumuz İl Çocuk Hakları Komiteleri aracılığı ile çocukların aile, toplum ve kamusal yaşama katılımları için fırsatlar oluşturarak, çocuk haklarına ilişkin bilinç ve duyarlılığı geliştirmeye ve çocukların her kademede karar alma süreçlerine katılmasına yönelik olanaklar sağladık.
- Çocukların okul dışı zamanlarını kaliteli ve verimli kullanabilecekleri ortam ve imkânları sunmak amacıyla başlatılan “Okul Destek Projesi” ile sosyal ve ekonomik destek hizmetinden yararlandırılan 34 bin çocuğun sosyal, sportif, kültürel ve sanatsal etkinliklere katılımını sağladık.
- Koruyucu ve önleyici bir hizmet modeli olarak geliştirdiğimiz Ücretsiz Bakım Hizmeti kapsamında; şartları uygun olan çocuklarımızın yüzde 3 olarak belirlediğimiz kontenjan ile Özel Kreş ve Gündüz Bakımevleri ile Özel Çocuk Kulüplerinden ücretsiz olarak yararlanmalarını sağladık. 2022 yılı aralık ayı itibarıyla 3 bine yakın çocuğumuzu ücretsiz bakım hizmetinden faydalandırdık.
- Türkiye Çocuk Araştırmasını gerçekleştirdik.
- Şartlı Eğitim ve Şartlı Sağlık yardımlarıyla, dar gelirli ailelerde bulunan çocuklarımızın eğitime katılımını ve sağlık durumlarının takiplerini teşvik ettik. Bu kapsamda, 2022 yılında 3,2 milyon çocuk için 1,6 milyar TL ödeme yaptık.
- Yardıma muhtaç ailelerin okuyan çocuklarının giyim ve kırtasiye gibi temel okul ihtiyaçlarını karşılıyoruz.
- Anne babasının sosyal güvencesi olmasa bile, 18 yaş altı çocuklarımızın tedavi masraflarının devlet tarafından karşılanması imkânını getirdik.
- Öksüz, Yetim Yardımı ve Asker Çocuğu Yardımını başlatarak, düzenli aylık yardım yapmaya başladık. 2022 yılında Öksüz, Yetim Yardımı kapsamında 47 bin; Asker Çocuğu Yardımı kapsamında 3.857 çocuğumuzu destekledik.

Birlikte Yapacağız

- Çocuklarımızın milli ve insani değerlere sahip, saygılı, kendine güvenen iyi eğitilmiş ve sağlıklı fertler olarak aile ortamında yetişmeleri esastır.
- Çocukların haklarına ilişkin farkındalıklarını artırarak, politika geliştirme süreçlerine aktif olarak katılmalarını sağlamaya ilişkin mekanizmalar geliştireceğiz.
- Çocuk hakları kültürünün oluşturulmasında ve bu kültürün gelecek nesillere aktarılmasında etkili bir mekanizma olan Çocuk Hakları Komitelerinin uluslararası platformda tanıtımına yönelik çalışmalar yapacağız.
- Çocuk Hakları Strateji Belgesi ve Eylem Planı'nı çocuk alanında hizmet üreten tüm paydaşların katkıları ve iş birliği ile hayata geçireceğiz.
- Çocuklara yönelik politikalarımızı, uygulamalarımızı ve hedeflerimizi işaretlemek amacıyla tüm paydaşların katılımıyla "Çocuk Şuraları" düzenleyeceğiz.
- Her çocuğun özel olmasından hareketle, farklılaşan ihtiyaçlarını belirleyerek desteklenmesini sağlayacağız.
- Çocuklar için mini şehir kavramıyla toplumsal hayatta var olan meslekleri oyunlaştırarak icra imkânı veren Hayata Hazırlanıyorum Atölyelerini geliştireceğiz.
- Çocuklarımızın gelişimlerini akademik, sosyal, sportif, sanatsal ve mesleki açıdan destekleyerek donanımlı bireyler olarak yetişmelerini sağlayacağız. Yabancı dil, robotik kodlama, üç boyutlu yazıcı gibi alanlarda eğitim veren Mahalle Çocuk Atölyelerini kuracak ve yaygınlaştıracacağız.
- Çocuklar için dene-yap ve bilim atölyelerini yaygınlaştıracacağız.
- Ailesinden ayrı düşen çocuklar dahil olmak üzere göçle ülkemize gelen çocuklara yönelik çalışmaları koordinasyon içinde yürüteceğiz.
- Çocuğa karşı şiddet, ihmal ve istismara karşı sıfır tolerans ile mücadelemize kararlıkla devam edeceğiz.
- Çocuklarımız için ihtisaslaştırılmış rehabilitasyon sistemini yaygınlaştırarak suçun mağduru ya da suça sürüklenen çocukların en hızlı şekilde topluma kazandırılmalarını sağlayacağız.

- Çocuklarımızı ve aileleri olumsuz etkileyebilecek içeriklerle mücadele kapsamında medya ve sosyal medya taraflarıyla istişare içinde çalışmalar yapacağız.
- Çocuklarda teknoloji bağımlılığıyla mücadele kapsamında ailelerin farkındalık düzeyini yükseltici tedbirler alınacaktır. Bu kapsamda, anne adaylarına eşleriyle birlikte doğru internet ve teknoloji kullanımı hakkında eğitimler verilecektir.
- Akran zorbalığı dâhil çocuklara yönelik şiddeti önlemek ve çocukları şiddete karşı güçlendirmek için politika ve programları uygulamayı sürdüreceğiz.
- Siber zorbalıkla daha etkin mücadele için gerekli tedbirleri uygulamaya devam edeceğiz.
- Çocukların mutlu ve güvenli bir aile ortamında büyümesini sağlamak amacıyla “Sosyal ve Ekonomik Destek Hizmeti”ni, “Evlat Edinme Hizmeti”ni ve “Koruyucu Aile Hizmeti”ni aileyi güçlendirici bir yaklaşımla geliştirecek ve yaygınlaştıracacağız.
- Çocuklara yönelik politika ve hizmetleri kanıt temelli olarak geliştirme kapsamında Türkiye Çocuk Araştırmasını periyodik olarak uygulayacağız.
- Erken çocukluk döneminden başlamak üzere çocuklarda mahremiyet bilincinin geliştirilmesine yönelik eğitim programlarını hazırlayarak yaygınlaştıracacağız.
- Çocukların gelişimlerini sekteye uğratabilecek tüm risklere karşı korunmalarına ve güçlenmelerine yönelik farkındalık artırıcı eğitim programları hazırlayarak yaygınlaştıracacağız.
- Risk altındaki çocuklara yönelik tespit, müdahale, yönlendirme ve izleme hizmetlerimizi arz odaklı olarak güçlendireceğiz.
- Korunma ve bakım altındaki çocuklarımızı kurum bakımı sonrası yaşama hazırlamak ve kariyer gelişimlerini desteklemek amacıyla eğitim içerikleri geliştireceğiz ve tüm çocukların eğitimlere katılımını teşvik edeceğiz.
- Sağlık, bakım ve eğitim gibi alanlarda çocukların, ailelerin ve çocukla çalışan personelin farkındalıklarının artırılmasına yönelik eğitim ve rehberlik hizmetlerini daha da yaygınlaştıracacağız.

- İş ve aile yaşamını uyumlaştırmak amacıyla çocuklara yönelik erişilebilir gündüz bakım hizmetlerini daha da yaygınlaştıracğız.
- Çocuklarımızın temel bilimler, teknoloji ve mühendislik alanlarına yönlendirilmelerini sağlamak üzere ilave programlar geliştireceğiz.
- Şartlı eğitim ve sağlık yardımlarını güncelleyerek sürdüreceğiz.
- Çocuk yoksulluğunu engellemeye yönelik desteklerin kapsam ve tutarlarını artıracak, çocuk odaklı mevcut aile desteklerini konsolide eden ve kapsamını artıran bir koruma programını hayata geçireceğiz.
- Sağlıklı beslenme konusunda farkındalığı ve ilgili gıdalarda düzenlemeleri artıracak, çocuğun sağlıklı gelişimini desteklemek amacıyla çocukluk ve ergenlik döneminde obeziteyle mücadeleyi güçlendirerek sürdüreceğiz.
- Çocuk dostu şehirler modeli oluşturacak ve yaygınlaştıracak, gerekli destek programlarını uygulamaya koyacağız.
- Uyuşturucu bağımlısı çocuklarımızın tedavi ve psikososyal rehabilitasyonunu içeren kurumsal yapıların daha etkin çalışmasını sağlayacağız.
- Çocuk işçiliğinin önlenmesi için sıfır tolerans ilkesi çerçevesinde kararlı tutumumuzu devam ettireceğiz.

8. Şehit Yakınları ve Gaziler

Şehitlerimiz, gazilerimiz ve onların yakınları için yeni sosyal politika ve sosyal hizmet modelleri üreterek, yaptıkları büyük fedakârlığa bir nebze de olsa karşılık verme gayreti içinde olduk.

Bu kapsamda istihdamdan, ücretsiz ulaşım, hane ziyaretleri ile sağladığımız psiko-sosyal destekten şehitlerimizin hatıralarının isimleri ile yaşatılmasına kadar pek çok alanda destek sunuyoruz.

Türkiye Yüzyılı'nda; "Büyük Kahramanlar Ailesi"nin fertleri olarak şehitlerimizin emanetleri ve gazilerimizin onurlarına yaraşır koruma, güçlendirme ve geliştirme odaklı bütüncül sosyal hizmet sunumu ile toplumsal uyum ve refahlarını en üst seviyeye çıkarmayı amaçlamaktayız.

Birlikte Yaptık

- Yurt içinde ve yurt dışında şanlı tarihimize sahip çıkıyoruz. Bu kapsamda hükümetimiz döneminde Myanmar'da, Yemen Savaşı'nda esir düşen Osmanlı askerlerinin mezarlarının bulunduğu Thayet Türk Şehitliği ve Meiktila Türk Şehitliğinin bakım onarımından, Kütahya ili Tavşanlı ilçesinde Kurtuluş Savaşı şehitlerinin bulunduğu Derbent Şehitlik Anıtı'nın yapımına kadar birçok şehitlik ve anıtın yapım ile bakım onarımını gerçekleştirdik.
- "Türk Beklenendir" düsturuyla ecdadımız ile genç nesillerimiz arasındaki gönül bağına güçlendirmek için Bosna, Kosova, Güney Kore ve Kıbrıs şehitlerinin çocukları ve gazileri ile bir araya gelerek gönül köprüleri kuruyoruz.
- 2002 yılına kadar sadece güvenlik gücü olarak görev yapan kamu görevlilerine tanınmış olan sosyal haklardan diğer kamu görevlileri ve sivil vatandaşların da yararlanmalarını sağladık. 1996'dan 2002'ye kadar 6.315 kişi kamuda istihdam edilmişken 20 yılda 41.724 atama yaparak toplam 48.039 şehit yakını, gazi, gazi yakını, vazife malulü ve sivil vatandaşlarımızın yakınlarının kamuda istihdamını sağladık.
- Şehit yakınları, gazi, gazi yakınları ve vazife malulleri ile yakınları; şehir içi toplu taşıma hizmetlerinden, demiryollarının şehir içi ve şehirlerarası hatlarından, denizyollarının şehir içi ve şehirlerarası hatlarından ücretsiz olarak yararlanmaktadırlar. Bu kapsamda toplam yaklaşık 215 bin hak sahibine ücretsiz seyahat kartı verdik.
- Milli ve dini bayramlar ile diğer özel günlerde 81 ilimizde çeşitli etkinlikler düzenliyor, ailelerimiz ile şehitlikleri ziyaret ediyoruz. Şehit yakını ve gazilerimize, hane ve iş yerlerinde bugüne kadar 438.256 ziyarette bulunarak psiko-sosyal destek verdik.
- 3.171 kamu kurum ve kuruluş binaları ile okul, cadde, sokak, park vb. yerlere şehitlerimizin isimlerini vererek kahramanlarımızın isimlerini ebedi olarak yaşatıyoruz.
- Terörle mücadelede şehit olanların yakınlarına ve gazilere bir istihdam hakkı sağlanmakta iken şehit yakınlarına sağlanan istihdam hakkını ikiye çıkardık.

- Daha önce istihdam hakkı sağlanmayan TSK ve Emniyet mensubu güvenlik görevlilerinden vazife ve harp malullerinden hayatını kaybedenlerin yakınlarına iki, malul olanlara bir istihdam hakkı sağladık. TSK ve Emniyet mensubu dışındaki diğer kamu kurumlarındaki vazife malulleri ile terör eylemleri nedeniyle hayatını kaybeden veya engelli hale gelen terör mağduru sivil vatandaşların daha önce istihdam hakkı yokken bir istihdam hakkı sağladık.
- Şehit yakını, gazi ve gazi yakınları mezuniyet durumuna bakılmaksızın hizmetli veya memur olarak atanırken; mezun oldukları bölümlere uygun unvanlara atanma hakkı getirdik.
- Gazi veya malul olan hak sahiplerinden ilkokul veya ilköğretim mezunu olanlar “Hizmetli” olarak atanmakta iken “Memur” unvanıyla atanma hakkını getirdik.
- Harp ve vazife malullerinin anne, baba ve 25 yaşından küçük çocuklarına ücretsiz seyahat hakkı sağladık.
- Şehit yakını, gazi ve gazi yakınlarımızın yaşam kalitesini yükseltip onlara daha yüksek standartlarda hizmet vermek için Türk Hava Yolları uçak biletlerinde yüzde 50 indirim uygulanmasını sağladık.
- Terör mağduru sivil vatandaşlar için nakdi ödeme yapılmasını sağladık.
- Terör mağduru sivil vatandaşlardan hayatını kaybedenlerin yakınlarına veya engelli hale gelenlere sosyal güvencesinin olup olmadığına bakılmaksızın aylık bağlanabilme imkânı sağladık. İstihdam hakkı getirerek anne babalarının da bu haktan yararlanmalarını sağladık.
- Şehitlerin dul ve yetimleri ile gazilerimizin Türkiye sınırları içinde brüt 200 m²'yi geçmeyen tek meskeni için emlak vergisinden muafiyeti sağladık.
- Şehit yakınları ve gazilerin faizsiz konut kredisi kullanarak almış oldukları konutların tapuya tescilinde harç muafiyeti sağladık.
- Terör eylemleri etkisi ve sebebiyle şehit olan veya malul olan er ve erbaşlar ile kamu görevlilerinin, öğretmen olan eş ve çocukları ile anne, baba ve kardeşlerine zorunlu hizmet yükümlülüğünden muafiyet sağladık.
- 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu kapsamındaki er ve erbaşlara üniversite mezunu gibi aylık bağlanmasını sağladık.

- Askerlik hizmetini yerine getirirken 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu kapsamında hayatını kaybeden kamu görevlilerinin (güvenlik korucuları dahil) çocukları ile kardeşlerinden birine, terör eylemlerinin ortaya çıkarılması, etkilerinin azaltılmasında yardımcı ve faydalı olurken hayatını kaybeden sivillerin çocukları ile kardeşlerine askerlik muafiyeti sağladık.
- Şehit yakınları ve gazilere yapılan gayrimenkul hibelerinin, gelir vergisinden ve kurumlar vergisinden indirilebilmesini sağladık.
- Kamu kurum ve kuruluşlarında görevli bulunan şehit dul ve yetimleri ile anne, baba ve kardeşlerinin 18 Mart Şehitler Gününde, malul gaziler ile eşlerinin ise 19 Eylül Gaziler Gününde idari izinli sayılmalarını sağladık.
- Şehitlerimizin eş, anne, baba ve çocukları ile gaziler, harp ve vazife malulleri, bunların eş, anne, baba ve çocuklarının kamu kurum ve kuruluşlarına ait misafirhane ve sosyal tesislerden, bu kurum ve kuruluşların kendi personeline uyguladığı ücret tarifesine göre yararlandırılmalarını sağladık.
- Şehit dul ve yetimleri ile gazilerin poliklinik hizmetlerinden öncelikli olarak yararlanmalarını sağladık.
- Şehit dul ve yetimleri ile gaziler ve refakatindeki anne, baba, eş ve çocuklarının müze ve ören yerlerinden ücretsiz yararlanmalarını sağladık.
- Vazife malulleri ile şehit anne babalarına aylık bağlanmasında muhtaçlık şartını kaldırdık.
- Şehit erbaş ve erlerin anne babalarına bağlanan aylığa bir alt sınır getirilerek asgari ücretten az olmamasını sağladık.
- Ağır engelli gazilere aylıkları ile her ay ödenen bir asgari ücret tutarındaki bakım desteğini iki asgari ücret tutarına yükselttik.
- Ortez/protez ve diğer iyileştirici araç ve gereçlerin herhangi bir kısıtlama getirilmeksizin SGK tarafından karşılanmasını sağladık.
- Elektrik (yüzde 40) ve su (yüzde 50) ücreti indirimi hakkından asayiş ve güvenlik, harp malullüğü kapsamındaki maluller ile vazife malullüğü kapsamında hayatını kaybedenlerin ailelerinin ve malul olanların da yararlanmalarını sağladık.
- Terör, asayiş, güvenlik ve harp malullüğü kapsamındaki kamu görevlileri ile tüm er ve erbaşların aylıklarında yüzde 25 artış sağladık.

- Çalışan gazilerin maluliyet aylığı kesilmeyerek iki aylığı birden alabilmelerini sağladık.
- Şehit ve gazi çocuklarının özel öğretim kurumlarından yüzde 3' lük kontenjan dahilinde ücretsiz yararlanmalarını sağladık.
- Şehit yakınlarına bir araçla sınırlı olmak üzere ÖTV muafiyeti sağladık.
- Malul gazilerimize maluliyetlerinden sonraki 20 yıl sigortalılık ve 5.000 prim günü ödeme süresinde ikinci emeklilik hakkı sağladık.
- Sıra tahsisli kamu konutlarında şehit yakınları (eş, çocuk, anne, baba, kardeş) ve gazilerin her biri için (+40) puan verilmesini sağladık.
- TOKİ sosyal konut projelerinde muharip gazilere özel kontenjan ayrılmasını sağladık.
- Kurduğumuz Türkiye Şehit Yakınları ve Gaziler Dayanışma Vakfı aracılığı ile toplanan şartlı bağışların amacına uygun şekilde hak sahiplerinin hesaplarına aylık ödemelerle yatırılmasını ve her ay yapılan ödeme miktarları ile toplam ödenen tutarların ve vakıf hesaplarında kalan miktarların kamuoyu ile şeffaf bir şekilde paylaşılmasını sağladık.
- 1974'te Kıbrıs Barış Harekâtına katılıp şehit olan 498 kahramanımızın yakınları ile 37.069 gazimiz için KKTC tarafından hazırlanan ve 45 yıldır hasretle bekledikleri Millî Mücadele Madalyalarını tevcih ettik. Şu ana kadar 30.706 gazimiz madalyalarına kavuştu.
- Milli değerlerimizi gelecek nesillere taşıyabilmek amacıyla hazırlanan 81 İlden 81 Şehidimizin Kahramanlık Destanları isimli kitabımızın basımını gerçekleştirerek 81 ilimize dağıtımını sağladık.
- Son yaptığımız düzenlemelerle, muharip gazilerimiz arasındaki aylık farklılıklarını giderdik.

Birlikte Yapacağız

- Aile eğitimleri programı kapsamında şehit ve gazi ailelerine yönelik eğitimler vereceğiz.
- Şehit anne ve babalarının aylıklarını daha da iyileştirici düzenlemeler yapacağız.
- Tüm kamu kurum ve kuruluşlarında şehit yakınları ve gazilerin iş ve işlemlerinin takip edileceği bir temas noktası oluşturacağız.
- İstihdam hakkından yararlanamayanlar için alternatif istihdam politikaları geliştireceğiz.
- Merkezi Hekim Randevu Sistemi (MHRS) Protokolü ile öncelikli olarak randevu almalarını sağlayacağız.
- Şehit ve gazi çocuklarının kamu burslarının yanı sıra özel burslardan da faydalanmalarına imkân oluşturacağız.

9. Engelliler

İktidarımız döneminde engelliler konusunda gerek yapılan düzenlemeler gerekse uygulanan programlarla devrim niteliğinde bir dönüşüm sağlanmış, toplum engelliye bakışında köklü bir değişiklik meydana gelmiştir. Daha önce engelli vatandaşlarımız evlerinden dışarı çıkmakta zorlanırken, her alanda sosyalleşmelerini sağlayıcı adımlar attık.

Eğitimde, bakım ve rehabilitasyonda, istihdamda, erişilebilirlikte ve diğer her türlü alanda, engellilere dönük sağladığımız hizmetleri daha ileri noktalara taşımaya ve engellileri toplumun geneliyle her alanda bütünleştirmeye kararlıyız. Hedefimiz, Türkiye Yüzyılı'nda "Engelsiz Türkiye" anlayışını hâkim kılmaktır.

Birlikte Yaptık

- Engelli vatandaşlarımızın hayatın her alanında yer almalarını sağlamak ve toplumsal hayata katılımlarının önündeki engelleri kaldırmak için “hak temelli” bir bakış açısı ile faaliyetlerimize devam ediyoruz.
- Engellilerimiz için ilk kez Evde Sağlık Hizmetini başlattık.
- Özel bakım merkezlerinde kalan engellilerimizin bakım ücretini karşıladık.
- Ağır engelli vatandaşlarımıza Evde Bakım Desteği olarak aylık verilmesini sağladık.
- Sigortalı olmadan önce yüzde 40 ve daha fazla engeli bulunan engellilerimize yaş şartı aranmadan erken emekli olma hakkı tanıdık. Sigortalı olduktan sonra yüzde 60 ve üzeri engelli hale gelen sigortalılara da maluliyet hükümlerine göre erken emeklilik hakkı tanıdık.
- 18 yaş altı engelli çocuğu bulunan anne ve babalara ve annesi ya da babası olmayan muhtaç çocuklar ile yüzde 40 ve üzeri engeli olan vatandaşlarımıza muhtaç aylığı bağlıyoruz.
- Engelli vatandaşlarımız için toplu ulaşım araçlarında ücretsiz yolculuk, şehirlerarası yolcu otobüslerinde indirimli seyahat, TCDD’de ücretsiz veya indirimli yolculuk ve THY’de indirimli uçuş imkânları getirdik.
- Engelli öğrencilerimizi okullarına ücretsiz taşıyoruz.
- Devlet memuru olarak atanacak engelliler için ilk defa ayrı ve merkezi bir sınav (EKPS) yapılmasını sağladık.
- Özürlü kavramının yerine “engelli” kavramının kullanılmasını mevzuatla düzenledik.
- Kamuya açık alanlar ile binalar ve toplu taşıma hizmetlerinin erişilebilir hale getirilmesine yönelik düzenlemeler yaptık.
- Engelli bireylerin toplumsal yaşama eşit fırsatlarda katılabilmesi, erişilebilirliğin hayata geçirilmesi ve yapılı çevrenin engelsiz hale getirilmesine yönelik Erişilebilirlik Destek Projelerini (ERDEP) hayata geçirdik.
- GSM şebekelerinde indirimli tarifeler, su ücretinde indirim, emlak vergisi muafiyeti, ÖTV ve MTV muafiyeti, milli parklar, tabiatı koruma alanları ve tabiat parklarına giriş indirimi, müze ve ören yeri giriş indirimi şeklinde hak ve indirimler sağladık.

Birlikte Yapacağız

- Engelli ailelerine verilen destekleri bütüncül bir bakış açısı ile gözden geçirerek daha etkin hale getireceğiz.
- Engelli bireylerin ailelerine tanı sonrası yoğun eğitim desteği ve uzun vadeli aile danışmanlığı ve psikososyal destek hizmetlerini geliştireceğiz.
- Bakım veren kişinin dinlenmesi, kendisini yenilemesi ve sosyalleşmesini sağlamak amacıyla yarı zamanlı/tam zamanlı bakım desteği sağlayacağız.
- Engelli yakınlarının önemli bir işi olduğunda ya da hastane gibi yerlere gitmek zorunda olduğunda engelli aile üyesini gününbirlik bırakabileceği bakım merkezlerini artıracacağız.
- Günlük bakım merkezi ile yatılı bakım merkezlerinin sayısını artıracacağız.
- İhtiyaç sahibi yaşlılar için tıbbi ve yardımcı cihazlar için katkı payını düşüreceğiz.
- Erken tanı ve tedavi sürecinde aile hekimlerinin etkinliğini artıracacağız.
- Özel eğitim ve rehabilitasyon sürecini standart olarak vermeyecek, bireyin ihtiyaçları göz önünde bulundurularak bireye özel program hazırlayacağız.
- Özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerini ağır ve hafif engelli bireylere göre dizayn edeceğiz.
- Evde bakıma ihtiyacı olan engelli ve yaşlıya düzenli bakım ve bunun için Evde Bakım Yardımı alanlar kısmi zamanlı olarak sosyal güvenlik kapsamına alınacaktır.
- Okullarda, hastanelerde ve diğer devlet kurumlarında engellilere hizmet vermek için ergoterapistler istihdam edeceğiz.
- Engelsiz Yaşam Merkezleri'nde engel türüne göre branşlaşmaya gideceğiz.
- Engelli çocuklarda kaynaştırma eğitimini engel çeşitlerine ve oranlarına göre vereceğiz.
- Kaynaştırma yoluyla olan eğitimin sağlıklı olabilmesi için okullarda destek eğitim odasını zorunlu kılacağız.

- Engellileri kaynaştırmak ve eğitmek için öğretmenlere yönelik özel eğitim seminerlerini zorunlu yapacağız.
- Kaynaştırma eğitimi için altyapı hazırlayacak, öğretmenler, idareciler, veliler, çocuklar, servis şoförleri, kantindeki görevliler gibi sistemin içinde olan herkesi kaynaştırma eğitimi için bilgilendirecek ve hazırlayacağız.
- “Tersine kaynaştırma” da yapacak; engelli olmayan öğrencileri, engelli bireylerin eğitim süreçlerine dahil edeceğiz.
- Sınavlarda ve eğitimde Braille alfabesini tercihe göre sunacağız.
- Görme engelli bireylere kitapları seslendirilmiş halde teslim edeceğiz.
- Gençlik ve Spor Bakanlığı’ndaki tüm antrenörleri dört engelli branşta da engelli eğitime tabi tutacağız.
- Özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinde eğitimcilerin niteliğini artıracak, eğitimlerin düzenli ve müfredata uygun bir şekilde yapılıp yapılmadığına dair denetimleri artıracacağız.
- Engellilerin istihdamını artırmak amacıyla korumalı işyerlerinin kapsamını genişleteceğiz.
- Görme engellilerin kamu kurum ve kuruluşlarında ve özel firmalarda şahit bulunmasına gerek kalmadan imzasının geçerli sayılabilmesi için bir sistem oluşturacağız.
- Cami girişleri, eğitim ve sağlık kurumları, müzeler ve daha birçok sosyal alanda engelli girişleri olmadığından dolayı engellilerin ulaşılabilirliği noktasında çalışmalar yapacağız.
- Trafikte ve üst geçitlerde asansör yokluğu, rampaların çok dik olması gibi ulaşımda aksaklıklara sebep olan altyapı sorunlarını engellilere uygun şekilde düzenleyeceğiz.
- Tüm parklarda ayrı engelli lavabolarını kuracağız.
- Görme engelliler için dijital erişim sorununu çözeceğiz.
- Eğitim kurumlarının erişilebilirliğini denetleyecek ve engelli bireylerin kullanımına uygun hale getireceğiz.
- Ulusal televizyon kanallarımızda engellilikle ilgili dizi, çizgi film, kısa filmler gibi farkındalığı sağlayacak programları artıracacağız.

10. Yaşlılar

Bilgisi, tecrübesi, sahip olduğu kültürel birikimiyle nesiller arası bağımızı da güçlendiren yaşlılarımız sağlam toplumsal yapımızın olmazsa olmazıdır.

Türkiye'nin yaşlı nüfus oranının gittikçe artmakta olduğunu dikkate alarak, tüm yaşlılarımızın aktif yaşlılık dönemi geçirmesini önemsiyoruz. Yaşlılık döneminde, kendi başına, eşiyile veya yakınları ile yaşamakta olan yaşlılarımızın topluma katılımlarını üst düzeyde tutmak, kurum bakımına muhtaç olan yaşlılarımıza en üst düzeyde destek ve hizmet vermek, boyumuzun borcudur.

Artan dijitalleşme ve diğer teknolojilerle yaşlılarımızın hizmetlere erişimini kolaylaştırma ve daha üretken bir yaşlılık sürecini yaşamaları konusunda programlar geliştireceğiz.

Kamu ve özel kesimde yöneticilik yapmış veya ihtisas sahibi emekli olmuş büyüklerimize ilişkin "Kıymetliler Albümü" oluşturacak hem yurt içinde hem de yurt dışında kazandıkları birikimlerinden istifade edilmesini sağlayacak mekanizmalar oluşturacağız.

Birlikte Yaptık

- 2002 yılında 25 TL olan 65 yaş üstü aylığını 1998 TL'ye yükselttik.
- Yaşlılarımıza verilen maaşları, talep etmeleri halinde evlerinde alabilmelerini sağladık.
- 65 yaş üstü vatandaşlara, belediye otobüsleri ve özel halk otobüslerinde serbest kart uygulamasını getirdik ve şehir içi ulaşımdan ücretsiz faydalanmalarını sağladık.
- TCDD Genel Müdürlüğü bünyesindeki düzenleme ile tren biletlerinde 60 yaş ve üzeri vatandaşlarımıza yüzde 20, 65 yaş üstü vatandaşlarımıza ise yüzde 50 indirim uygulamasını getirdik.
- Palyatif bakım merkezlerini kurduk. Evde bakım hizmetiyle yaşlılarımızın refakatçilerine ödeme yapılmasını sağladık.
- Huzurevlerimiz bugün dünya standartlarının üzerinde hizmet sunmaktadır.
- 2002 yılında 63 resmi huzurevinde 4.952 yaşlımıza hizmet verilmekteyken, 2022 yılsonu itibarıyla Darülaceze Başkanlığı da dâhil olmak üzere Bakanlığımıza bağlı 17.602 kapasiteli 169 resmi huzurevinde 14.115 yaşlımıza, 21 Diğer Kamu Kuruluşlarına Ait Huzurevlerinde 2.979 kapasite ile 1.822 yaşlımıza hizmet verilmektedir.
- 2002 yılında yaşlılarımıza hizmet veren 26 Özel huzurevi mevcutken; 2022 yılsonu itibarıyla bu sayı 266'ya ulaşmıştır. Kamu ve özel sektör dâhil olmak üzere 38.234 huzurevi kapasitesi ile 28.517 yaşlımıza bakım hizmeti vermekteyiz.
- 2016 yılında ülkemizde ikamet eden ve sosyal hizmete ihtiyaç duyan, 65 yaş üstü yaşlılarımızın korunması ve desteklenmesi amacıyla, sosyal bakıma ihtiyacı olanların yaşadıkları mekânlarda gerekli olan bakımlarının yapılarak yaşamlarını kolaylaştıran Yaşlı Destek Programı'nı (YADES) başlattık.
- Yaşlı Destek Programı kapsamında, evde bakım, gündüz bakım, evde sağlık, manevi destek, gönüllülük faaliyetleri gibi çeşitli hizmet modelleriyle bütünleşik bakım hizmetlerini geliştiriyoruz. Bugüne kadar YADES Projeleri ile 7 yılda toplamda 35 belediyede 61 farklı proje ile 76.497 hanede 111.559 yaşlı bireye ulaştık.

- Yaşlılar için hayata geçirdiğimiz Gündüz Yaşam Merkezlerinde psi-ko-sosyal rehabilitasyon, gündüz bakım ve evde destek hizmetlerini sunmaktayız. 2022 yılsonu itibarıyla 38 Gündüz Hizmet Merkezinde yaşlılarımıza hizmet vermekteyiz.
- Yaşlı bireylerin ihtiyaç duyacağı teknolojik yaklaşımları tanımaları, öğrenmeleri ve kullanmaları günümüz koşullarında her zamankinden daha önemli hale gelmiştir.
- Bu kapsamda hazırladığımız “Dijital ve Finansal Okuryazarlık Eğitimi”ni 2021 yılında 43 ilde huzurevlerinden hizmet alan yaşlı bireylere verdik.
- 60+ Tazelenme Üniversitesi uygulamasının yaygınlaştırılmasını sağlayarak hayat boyu öğrenme ve toplumsal hayata katılım, aktif ve sağlıklı yaşlanmayı destekledik. 60+ Tazelenme Üniversitesi Projesi kapsamında 5.665 yaşlı birey eğitim görmektedir.

Birlikte Yapacağız

- Kahramanmaraş ve Hatay merkezli depremlerden etkilenen bölgelerde yaşlılarımızın özel koruma ihtiyaçlarını karşılayacak ilave programları süratle devreye alacağız.
- Yaşlılık alanında sosyal politika oluşturulmasına, sosyal hizmet programlarının planlanmasına ve geliştirilmesine katkı sunması açısından 65 yaş üstü bireylerin ihtiyaç ve sorunlarının bütüncül bir şekilde ve kanıta dayalı olarak belirleyeceğiz.
- Yaşlılara yönelik politika üretilirken bölgesel ve kültürel farklılıkları dikkate alacağız.
- Yaşlıların hakları ve kendilerine sunulan hizmetler konusunda bilgilendirici çalışmalar yapacağız.
- Huzurevlerinin sosyal dokuya yakın, şehrin içinde olmasını sağlayacağız. Yaşlıları toplumsal dokuya entegre edecek ve sosyal hayatın içine katacağız. Yaşlılarımızın özellikle çocuklar ve gençlerle iç içe şekilde toplumsal hayatın içerisinde yer almalarını ve tecrübelerini yeni kuşaklara aktarmalarını sağlayacağız.
- Ulusal Yaşlılık Konseyi'ni kuracağız.
- Bakım sigortası uygulamasını hayata geçireceğiz.
- Kent merkezlerinin hinterlandında, yaşlı yaşam köyleri oluşturulması teşvik edilecek, burada yaşayacak olan yaşlıların başta çocuk ve gençler olmak üzere toplumun değişik kesimleriyle kuşaklar arası entegrasyon ve etkileşimini sağlayacak tedbirler alınacaktır.
- Yaşlıların birbirinden farklı birimlerden sağlık hizmeti alması yerine geriatri hastaneleri ya da geriatri kliniklerinden hizmet almalarını sağlayacağız.
- Yaşlı bakım hizmeti verecek her seviyede nitelikli eleman yetiştirilmesini sağlayacağız.
- Evde yaşayan yaşlılar için profesyonel bakım elemanları yetiştireceğiz.
- Aile bireylerine evde bakım konusunda eğitim vereceğiz.

- Yaşlıya bakım hizmeti sunan aile üyelerinin belli aralıklarla dinlenmesini sağlayacak kısa süreli geçici bakım modelleri oluşturacak, yaşadıkları tükenmişliği gidermek için psikososyal danışmanlık hizmetleri sunacağız.
- Yaşlı girişimciliğini destekleyeceğiz.
- Yaşlılara özel kariyer ve rehberlik hizmetleri tasarlayacağız.
- Çalışma yaşamı söz konusu olduğunda yaşlılar için emeklilik bir hak olmakla birlikte çalışma yaşamına devam etmek isteyen yaşlıların ihtiyaç duydukları becerileri geliştirmeleri için destekleyecek ve esnek çalışma koşulları oluşturacağız.
- Yaşlıların kademeli ve planlı bir şekilde emekliliğe geçişinin sağlanması için gerontolojik sosyal hizmet kapsamında eğitim, destek ve danışmanlık hizmetleri vereceğiz.
- Emeklilik yaşını kadınlarda çocuk sayısına göre esneteceğiz.
- Emeklilik döneminde olan yaşlıların fiziksel ve sosyal günlük yaşam aktivitesi alışkanlığı kazanmaları için yerel yönetimlerle iş birliği halinde yaşlı dostu kent mekânları oluşturacağız. Yaşlı nüfusun yoğun olduğu yörelerde gündüz bakım merkezlerinin sayısını artıracak, aktif yaşlanma merkezleri kuracağız.
- İmkânı kısıtlı yaşlılara yönelik mevcut destekleri gözden geçirip bütünlüklü bir yaklaşımla sadeleştireceğiz.
- Yaşlıların ikamet ettikleri konutun dış ve iç mekânının yaşlı ihtiyaçlarına uygun dönüşümünü destekleyeceğiz.
- Kendi ev ortamlarında işlevsel bir şekilde yaşamlarını sürdürmek isteyen yaşlıların ihtiyaç duyduğu malzeme alımı gibi hizmetleri destekleyeceğiz.
- TOKİ aracılığıyla mimari açıdan yaşlılara uygun güvenli konut projeleri yapacağız.
- Yalnız yaşayan ve herhangi bir bakım desteği alamayan yaşlıların kendi konutlarında bakım ve güvenlik gereksinimlerinin takip edilmesi amacıyla teknolojik ekipmanların ve yazılımların geliştirilmesini sağlayacağız.

- Yaşlıların yaşadığı ihmal ve istismara özel yasal düzenlemeler getireceğiz.
- Yaşlıların gelişen teknolojiye uyum sağlamaları için dijital okuryazarlık eğitimlerine ağırlık vereceğiz.
- Yaşlıların sosyal yaşama katılımlarını sağlayan gönüllü kuruluşları teşvik edeceğiz.
- Yaşlı ayrımcılığı, ihmal ve istismarını önlemek için toplumu bilinçlendirme çalışmalarına ağırlık verecek ve kötü muameleye maruz kalınması durumunda yaşlıların kolay erişebileceği ihbar mekanizmaları oluşturacağız.
- Yaşlıların üniversite eğitimini kolaylaştırıcı esnek bir yapı oluşturacağız.
- Yaşlıların kültürel ve sanatsal faaliyetlere katılımını destekleyici tedbirler alacağız. Kültür ve sanat ortamları tasarlanırken yaşlıların ihtiyaçlarını da dikkate alacağız.
- Yaşlıların mevcut sağlık hizmetlerine erişebilirliği ve sağlık okuryazarlığı düzeylerinin artırılması için çalışmalar yürütmeye devam edeceğiz.
- Demans/Alzheimer gibi hastalıklar için ihtisaslaşmış gündüz hizmet merkezlerini yaygınlaştıracacağız.
- Yaşlıların dijital okuryazarlık seviyelerinin arttırılması ve dijital mecralara erişimlerinin desteklenmesi için gerekli eğitim projelerini hayata geçireceğiz.

11. Çalışma Hayatı ve Sosyal Güvenlik

Çalışma şartları ve sosyal ilişkilerin hızla değiştiği dünyada, gelişmelere öncü olarak sosyal diyalog çerçevesinde hakkaniyeti, çalışma barışını, güvenli ve sağlıklı ortamlarda üretimde bulunmayı sağlamak, vatandaşlarımıza çalıştıkları ve sonrasında emekli oldukları dönemde müreffeh bir hayat sunmak temel ilkemizdir.

Adalet ve Kalkınma Partisi olarak, çalışanın teri kurumadan hakkının verilmesi prensibi doğrultusunda, tüm çalışanlarımıza kaliteli ve güvenceli bir çalışma hayatı sağlamayı taahhüt ediyoruz.

Çalışanlar, işverenler ve emekliler için hakkaniyetli bir denge içerisinde, tüm vatandaşlarımızın etkin ve sürdürülebilir bir sosyal güvenlik sisteminde yararlanmalarını sağlamak temel amacımızdır.

Çalışma hayatı ve sosyal güvenlik alanında gerçekleştirdiğimiz, İş Kanunu, Sosyal Güvenlik Reformu, sendikacılık faaliyetlerine ilişkin düzenlemelerde olduğu gibi Türkiye Yüzyılı'nda da kendi medeniyetimizden ve değerlerimizden hareketle, insan odaklı bir anlayış içinde genel kalkınma vizyonumuzun bir parçası olarak yeni reformlar tasarlayacak ve hayata geçireceğiz.

Türkiye Yüzyılı'nda geçmişte olduğu gibi tüm dünyaya karşı her alanda verdiğimiz mücadelemizde istikrarın gücü ile ülkemizi büyük bir zafere daha taşıyacağız. Çalışma hayatı ve sosyal güvenlik konusunda hayata geçirdiğimiz ve Türkiye Yüzyılı vizyonu ile ortaya koyacağımız reformlar ile doğru adımlar atmaya devam edeceğiz.

Birlikte Yaptık

- Ülkenin refahının topyekûn ve adaletli yükselişinin sosyal devlet mutabakatının sağlıklı bir zeminde kurulmasına bağlı olmasından hareketle, bugüne kadar çalışma hayatında sosyal diyalog en önemli rehberimiz oldu.
- Küresel, bölgesel ekonomik kriz dönemleri de dâhil olmak üzere hiçbir zaman enflasyonun tahribatını çalışanlarımıza hissettirmedik.
- Asgari ücrette tarihi artışları, işçilerimiz ve işverenlerimizin azami mutabakatını sağlayarak gerçekleştirdik.
- Net asgari ücreti 2023'te 8 bin 506 TL'ye yükselttik, 2022 Temmuz ayına göre yüzde 55, ocak ayına göre yüzde 100 artış sağladık.
- İşverenlerimize asgari ücret desteği vererek asgari ücretten kaynaklanan maliyet artışlarına devlet katkısı sağladık. 2016 yılından bu yana ortalama 1,6 milyon işyerine asgari ücret desteği verdik. 2023 yılında da işçi başına aylık 400 TL asgari ücret desteği sağlamaktayız.
- Asgari ücretten alınan vergilerin kaldırılması uygulamasını hayata geçirerek tüm gelir gruplarında asgari ücrete kadar olan kazançlar için vergi muafiyeti getirdik. Bu tarihi adımla, işçi, memur tüm çalışanlarımızın refah seviyesini artırdık.
- Örgütlenme özgürlüğünün önünde, kökü darbeler ve baskıcı dönemlerde olan tüm engelleri kaldırdık.
- Tüm sendikalarımıza hakkın ve adaletin peşinde özgürce faaliyet gösterebilecekleri zemini sağlayacak düzenlemeleri hayata geçirdik. Memurların toplu sözleşme yapma hakkına anayasal güvence getirdik.
- İşçi ve işveren sendikalarına üyelik işlemlerinde noter şartını kaldırdık, üyelik işlemlerinin e-Devlet kapısı üzerinden gerçekleştirilmesini sağladık.
- 2008 yılında 1 Mayıs'ı "Emek ve Dayanışma Günü" olarak resmî tatil ilan ettik.
- Güvenceli esneklik anlayışıyla yeni çalışma biçimlerini iş mevzuatına dahil ettik.
- İşçilerimizin yıllık izin sürelerinin, bir bölümü on günden aşağı olmamak üzere bölümler hâlinde kullanılabilmesine imkân tanıdık.

- Kadın işçilere, analık izninin bitiminden itibaren birinci doğumda 60 gün, ikinci doğumda 120 gün ve sonraki doğumlarda 180 gün süreyle yarı zamanlı çalışma hakkı getirdik.
- Ebeveynlerden birine, çocuk ilköğretim çağına gelene kadar kısmi süreli çalışma imkânı getirdik.
- Bireysel veya toplu iş sözleşmesine dayanan işçi veya işveren alacak ve tazminatları ile işe iade talebiyle açılan davalarda, arabuluculuk uygulamasına geçilerek uyuşmazlıkların etkin, verimli ve hızlı bir şekilde çözüme kavuşturulmasını sağladık.
- Covid-19 salgını boyunca işçi ve işverenlerimizin yanında olduk. Bu dönemde prim ödemelerini erteledik. İstisnai haller dışında işverenler tarafından işçi çıkarılmasını sınırlandırdık. Kısa çalışma ödeneği ve nakdi ücret desteği uygulamalarıyla salgın döneminde milyonlarca çalışanın desteklenmesini sağladık.
- Covid-19 salgını sonrası istihdamda normale dönüşü teşvik etmek amacıyla “Normalleşme Desteği” sağladık.
- İŞKUR aracılığıyla 2002’den 2022 yılı sonuna kadar toplam 12,3 milyon kişiyi işe yerleştirdik. Bunun 1,4 milyonu 2022 yılında gerçekleştirilmiştir.
- 2002-2022 döneminde, toplam 4,7 milyon kişiye aktif işgücü programları kapsamındaki kurs ve programlarla mesleki nitelik ve tecrübe kazandırdık.
- Düzenlediğimiz mesleki eğitim kurslarından 2002 yılından 2022 yılı aralık ayı sonuna kadar 1,9 milyon kişi faydalanarak geçerli bir meslek sahibi olmuştur.
- En az 5 sigortalı çalışanı olan işyerlerinde düzenlenen işbaşı eğitim programları ile iş arayanlar ve öğrenciler işi işyerinde işbaşında deneyim kazanarak öğrenmekte, işverenler ise bu program ile işe alacakları kişileri kendileri yetiştirmektedir. Programın başladığı 2009 yılından itibaren 2022 yılı aralık ayı sonuna kadar 2,4 milyon kişi bu kapsamda iş tecrübesi kazanmıştır.
- 2022 yılsonu itibarıyla 26,1 milyon vatandaşımız iş ve meslek danışmanlığı hizmetlerinden yararlanmıştır.

- Toplum Yararına Programlarımız; işsizlerin işgücü piyasasına uyumunu desteklemekte ve çalışma alışkanlığı kazandırmaktadır. 2007-2022 döneminde düzenlenen programlardan 2,6 milyon kişi yararlanmıştır.
- “Çocuk İşçiliği ile Mücadele Ulusal Programı”nı yürürlüğe koyduk.
- 81 ilimizin Çalışma ve İş Kurumu İl Müdürlüklerinde Çocuk İşçiliği ile Mücadele Birimlerini kurduk.
- Müstakil İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu ve alt düzenlemelerini hayata geçirerek bu alanda önemli bir reformu gerçekleştirdik.
- Tehlikeli ve çok tehlikeli işyerlerinde iş sağlığı ve güvenliği hizmetlerinin etkinliğini artırmak için teşvik uygulamalarını hayata geçirdik. Az tehlikeli işyerlerinde iş sağlığı ve güvenliği hizmetlerinin uygulanabilmesini sağlamak amacıyla işverenlere eğitim hizmeti sağladık.
- Ortak sağlık ve güvenlik birimi, iş güvenliği uzmanı ve işyeri hekimi sayılarını önemli ölçüde artırdık. 2022 yılsonu itibarıyla ortak sağlık ve güvenlik birimi sayısı 2.470, iş güvenliği uzmanı sayısı 73.956, iş yeri hekimi sayısı ise 29.892’ye ulaşmıştır.
- İş sağlığı ve güvenliği hizmeti alan ve üç yıl boyunca ölümlü veya sürekli iş göremezlikle neticelenen iş kazası yaşanmayan, 10’dan fazla çalışanı bulunan çok tehlikeli işyerinde, işsizlik sigorta prim oranını yüzde 50 azalttık.
- İş kazası oranlarını düşürdük. 2002 yılına göre 2021 yılında; yüz binde ölümlü iş kazası oranında yüzde 50 azalma gerçekleşmiştir.
- Maden işçilerimizin her zaman yanında olduk, onların çalışma koşullarını iyileştirdik.
- Soma ve Ermenek’teki maden faciasında hayatını kaybedenlerin SGK’ya borçlarının silinmesini, hak sahiplerine ölen sigortalıya ilişkin koşullar aranmaksızın ölüm aylığı bağlanmasını, anne ve babalarına şartsız aylık bağlanmasını ve ölen madencilerin yakınlarından birinin kamuda istihdam edilmesini getirdik.
- Bu düzenlemenin tüm maden ocaklarını kapsamasını sağladık.
- Yeraltı madenlerinde personel takip sistemi, sığınma odaları ve oksijenli ferdi kurtarıcılarının kullanılmasını zorunlu hale getirdik.

- Maden işçilerimizin çalışma sürelerinde, yıllık izinlerinde, iş güvencelerinde iyileştirmeler yaptık.
- 2008 yılı Ekim ayından sonra ilk defa madenlerin yeraltı işlerinde çalışmaya başlayanların 55 olan emeklilik yaşını 50'ye düşürdük.
- Uluslararası geçerliliği olan mesleki yeterlilik sistemini kurduk, sınav ve belgelendirme faaliyeti yürütmek üzere uluslararası akreditasyona sahip olacak şekilde kuruluşları yetkilendirdik. Tehlikeli işlere ilişkin mesleklerde Mesleki Yeterlilik Belgesi zorunluluğu getirdik.
- İşverenlerimiz ve çalışanlarımızın sınav ve belgelendirme masraflarını karşılıyoruz.
- 2002 yılında hiçbir mesleğin standardı yokken bugün 898 meslekte ulusal meslek standardını tanımladık.
- 2002 yılında sıfır olan uluslararası akredite sınav merkezi sayısını bugün 274'e yükselttik.
- 2002 yılında sıfır olan uluslararası akredite mesleki yeterlilik belgeli çalışan sayısını 2,4 milyona çıkardık, işgücümüzün niteliğini yükselttik.
- Merkezi yönetim kapsamındaki kamu kurum ve kuruluşlarındaki alt işveren işçileri doğrudan çalıştıkları kurum ve kuruluşlarda sürekli işçi kadrosuna aldık. Bu şekilde, sürekli işçi kadrosuna alınanların belli bir yaşta emekli olma zorunluluğunu ortadan kaldıran ve emekli olma hususunda tercih yapmalarına imkân veren düzenlemeyi gerçekleştirdik.
- Kamuda nitelikli personel ihtiyacının karşılanmasını teminen kariyer uzmanlık sistemini yaygınlaştırdık.
- Kamu kurumları arasında aynı unvanda olanların ücret farklılıklarını giderdik.
- Kamuda başörtüsü yasağını kaldırdık.
- Cuma Namazının mesai saatine denk gelmesi halinde, kamu çalışanlarına izin verilmesini sağladık. Kamu çalışanlarına hac ibadeti için ücretsiz izin verilmesini sağladık.
- Sendika üyesi kamu görevlilerine üç ayda bir toplu sözleşme ikramiyesi ödenmesine imkân sağladık.
- Mahalli idarelerde en çok üyeye sahip sendika ile ilgili mahalli idare arasında Sosyal Denge Sözleşmesi yapılabilmesine imkân sağladık.

- Hem ülkemizin hem de çalışanlarımızın geleceğini garanti altına almak için kayıt dışı istihdamla mücadelemize durmaksızın devam ediyoruz.
- 2002 yılında yüzde 52,1 olan kayıt dışı istihdam oranını yüzde 26,8'e indirdik.
- Kayıt dışı çalışmanın türlerinden ücretlerin eksik bildirilmesinin önüne geçilmesi amacıyla meslek kodu uygulamasına geçtik. Böylece tüm sigortalıların fiilen yaptıkları işe uygun meslek kodunun aylık olarak bildirilmesini sağladık.
- Denetimlerde etkinliğin artırılması amacıyla yapılan analiz çalışmaları sonucunda riskli olduğu belirlenen sektör ve işyerlerinin denetimini sağladık, böylece denetimlerde zaman ve maliyet kayıplarının önüne geçtik.
- “İnsanı yaşat ki Devlet yaşasın” anlayışı üzerine inşa ettiğimiz Sosyal Güvenlik Reformu ile sistemin dağınık haldeki parçalı kurumsal yapısını ortadan kaldırarak sosyal güvenlik hizmetinin tek elden ve etkin bir şekilde Sosyal Güvenlik Kurumu çatısı altında sunulmasını sağladık. Sosyal güvenlik sistemimizin kapsamını genişleterek daha fazla vatandaşımızı sosyal güvenceye kavuşturduk.
- Temel ilkesi adalet olan reform ile çalışanlar, işverenler ve emekliler arasında hakkaniyetli bir denge sağlamak amacıyla ayrıcalıklı statüleri kaldırarak işçi, memur, esnaf herkese eşit şartlarda sosyal güvenlik hizmeti verilmesini ilke edindik.
- Basın Kartı Yönetmeliğine göre basın kartı sahibi olanlara, Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumunda haber hizmetinde fiilen çalışanlara, ceza infaz kurumunda çalışanlara ve sağlık personeline fiili hizmet süresi zammı hakkı verdik.
- BAĞ-KUR'lu vatandaşlarımızın ödemiş olduğu prim oranları daha önce yüzde 40 iken yüzde 34,5'e düşürdük.
- Kamu idarelerinde tarım ve orman işlerinde hizmet akdi ile süresiz çalışanlar hariç olmak üzere tarım ve orman işlerinde hizmet akdi ile süresiz çalışanların talep etmeleri halinde sigortalı olmalarını sağladık.

- Ev hizmetlerinde bir veya birden fazla gerçek kişi tarafından çalıştırılan ve çalıştıkları kişi yanında çalışma gün sayısı 10 günden az olan kişiler için, prime esas günlük kazanç alt sınırının yüzde 2'si oranında iş kazası ve meslek hastalığı sigortası primi ödenebilmesine imkân tanıyarak sigortalı olmalarını sağladık.
- Ticari taksi, dolmuş ve benzeri nitelikteki şehir içi toplu taşıma araçlarında kısmi süreli çalışanlara, jokey ve antrenörlere sigortalı olma imkânı verdik.
- Çiftçilerimize sigorta primlerini hasat zamanıyla uyumlu şekilde altışar aylık dönemler halinde ödeyebilme imkânı sağladık.
- BAĞ-KUR kapsamındaki sigortalılar ile GSS prim borcu sebebiyle sağlık hizmeti alamayanları 2023 yılsonuna kadar sağlık hizmetlerinden yararlandırıyoruz.
- Terörle mücadelede çok önemli görevler üstlenen güvenlik korucularının sigortalı olmalarına ve primlerinin devlet tarafından ödenmesine yönelik düzenlemeyi hayata geçirdik.
- Muhtarların sigorta primlerini devlet tarafından ödemeye başladık.
- Doğum yapan BAĞ-KUR'lu kadınlara iş göremezlik ve emzirme ödeneği verilmesini sağladık.
- BAĞ-KUR sigortalıları ile devlet memuru kadınlara da doğum borçlanması hakkı verdik.
- İki çocukla sınırlı olan doğum borçlanması hakkının kapsamını 2014 yılından itibaren üç çocuk olarak genişlettik.
- BAĞ-KUR'lu yetim kız çocuklarına 24 aylık maaşları tutarında evlenme ödeneği verilmesini sağladık.
- 2018-2022 döneminde işe alınan her ilave işçinin tüm vergi ve sigorta primlerinin devlet tarafından karşılanmasını sağladık.
- Kadınların, gençlerin ve mesleki belge sahibi olanların istihdamına ilişkin prim teşviki süresini sigortalının işe alımı yönünden 2023 yılı sonuna kadar uzattık.
- Primlerini düzenli ödeyen işverenlerin çalıştırdıkları işçiler için 5 puan prim teşvikinden yararlanmasını sağladık, aynı şekilde BAĞ-KUR'lulara da 5 puanlık prim teşviki uygulaması getirdik.

- İşverenlerimizin SGK'ya karşı yerine getirmesi gereken birçok işlemi elektronik ortama taşıyarak işlemlerinin kolaylaşmasını sağladık.
- Vergi dairelerine verilen beyannameler ile Sosyal Güvenlik Kurumuna verilen bildiregelerin tek bir platform üzerinden verilmesini sağladık.
- Ev hizmetlerinde sigortalı çalıştıran işverenler için Kolay İşverenlik Uygulamasını getirdik, bu uygulamayı apartman görevlilerini de içine alacak şekilde genişlettik.
- Emekli aylıklarında gerçekleştirdiğimiz intibak uygulamaları ile geçmişten gelen adaletsizlikleri ortadan kaldırdık.
- Emeklilerimizin saygın ve huzurlu bir emeklilik hayatı yaşamaları için emekli aylıklarını enflasyon oranının üzerinde artırarak gelir ve refah düzeylerini yükselttik.
- Verdiğimiz bayram ikramiyeleri ile emeklilerimizin yüzünü güldürdük. Bayram ikramiyesi tutarını 2.000 TL'ye çıkardık.
- Emeklilerimizi fiş-fatura toplama külfetinden kurtararak maaş tutarlarına göre yüzde 4 ila 5 arasında değişen oranlarda ek ödeme verilmesini sağladık.
- Emeklilere banka promosyonu ödenmesini sağladık.
- 30 yıldan fazla hizmeti olan devlet memurlarına 30 yılı aşan süreler için emekli ikramiyesi ödenmesine imkân tanıdık.
- 1999 yılı öncesinde sigortalı olanlar için, diğer şartları sağlamaları kaydıyla yaş sınırını ortadan kaldırdık. Böylece, 2023 yılı içinde 2 milyon 250 bin, orta vadede ise 5 milyona yakın vatandaşımıza erken emekli olma imkânı sağladık. Bunun yanı sıra, emekli olup da aynı işyerinde çalışmaya devam edecekler için 5 puan sigorta prim indirimi desteği getirdik.
- Emekli olduktan sonra ticari faaliyette bulunanların emekli aylıklarından yüzde 15 oranında kesilen sosyal güvenlik destek primini önce yüzde 10'a indirdik, 2016 yılında da tamamen kaldırdık.
- Başka birinin sürekli bakımına muhtaç derecede ağır engelli çocuğu bulunan kadın sigortalılara daha kolay aylık bağlanmasını sağladık.
- Ölüm aylığında devlet memurlarının hak sahiplerine aylık bağlanabilmesi için gereken 10 yıllık hizmet şartını 5 yıla düşürdük.

- Emeklilerimizin talep etmeleri halinde, bildirecekleri ikametgâhlarında aylıklarını almalarını sağladık.
- En düşük emekli aylığını 7.500 TL'ye yükselttik.
- Hak sahibi çocuklardan 18 yaşını, lise ve dengi öğrenim görmesi halinde 20 yaşını, yükseköğrenim yapması halinde 25 yaşını doldurmayanların, çalışmaya başlamaları halinde yetim aylıklarının kesilmemesini sağladık.
- İşçilerimiz ve ailelerinin SSK hastanelerinde rehin alındığı, insanların sağlık hizmeti alabilmek için sağlıklarından oldukları günleri geride bıraktık.
- Tüm vatandaşlarımızın ülkemizin tüm hastanelerinde gerektiğinde yurt dışında eşit şartlarda ücretsiz sağlık hizmetinden faydalanmasını sağladık. Bugün vatandaşlarımız sağlık hizmetlerine daha önce hiç olmadığı kadar rahat erişebiliyor.
- Ülkemiz sınırlarında yaşayan tüm kişilere sağlık hizmetini erişilebilir kılan Genel Sağlık Sigortası uygulamamız, altyapısı ile Dünya'da örnek gösterilen sistemler arasına girmiş bulunmaktadır.
- Sağlık karnesi uygulamasına son verdik.
- Yeşil kartlıları genel sağlık sigortası kapsamına aldık, üniversite hastaneleri ve belediyelere ait hastanelere doğrudan müracaat edebilmelerine yönelik düzenlemeler yaptık.
- 18 yaş altı çocukların koşulsuz şartsız sağlık hizmeti almasını sağladık.
- Er, erbaş, askeri öğrencilerin sağlık yardımları SGK çatısı altında birleştirilerek bu kişilerin ve bakmakla yükümlülerinin SGK kapsamında sağlık hizmeti almasını sağladık.
- Genel sağlık sigortasında gelir testi zorunluluğunu kaldırarak teklî prim sistemine geçtik. Prim oranını yüzde 12'den yüzde 3'e indirerek sağlık hizmetlerinden faydalanma imkânını kolaylaştırdık.
- Liseden mezun olanların 20 yaşını, yükseköğrenimden mezun olanların ise 25 yaşını geçmemek üzere mezun oldukları tarihten itibaren 2 yıl süreyle daha sağlık hizmetlerinden yararlanmasını sağladık.

- Acil haller, trafik kazası, iş kazası, analık hali ve madde bağımlılığı gibi durumlarda hiçbir şart aranmaksızın sağlık hizmeti vermeye başlanmıştır.
- İki deneme ile sınırlı olarak ödenen tüp bebek tedavilerini üç denemeye ve kadın için gerekli olan yaş şartını 40 yaşa çıkardık.
- Palyatif Bakım Tedavisini geri ödeme kapsamına aldık.
- Radyoterapi, kemoterapi ve acil hallerden ilave ücret alınması uygulamasına son verdik. Özellikle kanser cerrahisi işlemleri kapsamında finansmanı sağlanan sağlık hizmetleri için vatandaşlarımızdan ilave ücret alınmaması yönünde düzenleme yaptık.
- 2005 yılında SSK Hastanelerinin Sağlık Bakanlığına devredilmesiyle birlikte sigortalılara tüm devlet hastaneleri, devlet ve vakıf üniversite hastaneleri, anlaşmalı özel hastaneler, belediyelere bağlı ikinci basamak sağlık hizmeti sunucuları ve anlaşmalı özel hastanelerde tedavi olma imkânı getirdik.
- e-Reçete, e-Rapor gibi uygulamalarla işlemleri elektronik ortama taşıdık, vatandaşımıza daha kolay hizmet verilmesini sağlamanın yanı sıra israfın önüne geçtik.
- Vatandaşlarımızın yaşadıkları ülkelerin vatandaşları ile sosyal güvenlik alanında eşit muameleye tabi tutulmaları ve çalışma hayatından doğan haklarının korunması amacıyla imzalanan ve 2002'de sayısı 17 olan sosyal güvenlik anlaşması sayısını 35'e çıkardık.
- Son yaptığımız düzenlemelerle, geçici işçilerimize 11 ay 29 güne kadar çalışma hakkı sağladık. Ayrıca, boşalan kadrolara kıdem esas alınarak geçici işçilerin atanmalarına imkân oluşturduk.

Birlikte Yapacağız

- Tüm çalışanlarımızın büyüyen Türkiye'nin artan refahından hak ettiği payı almasını sağlayacağız. Ücretli çalışanlarımızı enflasyona ezdirmeyecek, önümüzdeki dönemde de asgari ücrette enflasyonun üzerinde artışlarla çalışanlarımızın refah payı almalarını sağlayacağız.
- Kamu personel sisteminde, memurundan yöneticisine her seviyede çalışanların, kurumlarının iş ortamı, çalışma koşulları gibi konulardaki süreçlere iştirakini sağlayacak katılımcı bir sistem kuracağız.
- Kamuda liyakati esas alan yaklaşımımızı güçlendirerek sürdüreceğiz. Bu çerçevede liyakat ölçütlerini daha şeffaf bir şekilde ortaya koyan ve daha etkili uygulanmasını sağlayıcı mekanizmaları geliştireceğiz.
- Çalışma hayatında güvenceli esnekliği artıracacağız.
- Pasif işgücü programlarının erişilebilirliğini güçlendirecek, İşsizlik Sigortası Fonundan yararlanma şartlarını kolaylaştıracacağız.
- Hayata geçirdiğimiz iş sağlığı ve güvenliği reformunu kararlılıkla uygulamaya devam edeceğiz.
- Kayıt dışılıkla mücadelemizi kararlılıkla sürdüreceğiz. Rehberliği ve gönüllü uyumu ön planda tutacak, risk odaklı denetim kapasitemizi daha da etkinleştireceğiz.
- Sosyal güvenlik sistemimizi insanı merkezine alan yaklaşımımızla, çağımızın getirdiği yeni sosyal güvence ihtiyaçlarını da karşılayacak şekilde daha kapsayıcı ve daha sürdürülebilir hale getireceğiz.
- Mevsimlik tarım işçileri gibi gruplar için özel sosyal sigorta programları oluşturacak, sosyal güvenlik kapsamını en üst düzeye çıkaracağız.
- Sosyal güvenlik mevzuatımızı ve uygulamalarımızı, değişen ve dönüşen dünyada yeni çalışma biçimlerine hızla adapte etmeyi sürdüreceğiz.
- Sosyal güvenlik ve prim ödeme bilincini artıracacağız.
- Bilgi teknolojisi sistemlerini ve uygulamalarını güçlendirerek vatandaşlarımızın hizmete daha kolay erişimini sağlayacağız.
- Sağlık alanındaki tüm gelişmeleri ve dünyadaki yeni imkânları takip ederek geri ödeme listelerini güncellemeye devam edeceğiz.

- Sağlık sektöründe kamunun alım gücünü kullanarak, yerli üretimi daha da destekleyerek Türkiye'yi kendi ilacını ve kendi tıbbi malzemelerini üreten bir ülke haline getireceğiz.
- Yurt dışında yaşayan 7 milyona yakın insanımıza çalışma ve sosyal güvenlik alanında sunduğumuz hizmetleri genişletip yaygınlaştıracacağız.
- Geçen yıl olduğu gibi, bu yıl da temmuz ayında asgari ücrete artış yapacağız.

AK PARTİ

12. Gençlik ve Spor

Ekonomik ve sosyal hayatın her kademesinde ve karar alma süreçlerinde gençlerimiz yer alacak, Türkiye Yüzyılı'nı gençler için ve gençlerle birlikte tasarlayacak ve inşa edeceğiz.

Beşerî ve toplumsal gücümüzün kaynağı ve geleceğimizin güvencesi olarak gördüğümüz gençlerimize her daim inandık. Gençliğin dinamizmiyle büyüyecek ülkemizde; gençlerimizin dünü bilen, bugünü anlayan, yarına güvenle bakabilen, basiret ve feraset sahibi fertler olarak yetişmeleri temel önceliğimizdir.

Yarının sosyal ve ekonomik düzenini oluşturmada girişimci ve yenilikçi gücüyle gençler temel dayanağımızdır.

Tarihinden ve manevi değerlerinden aldığı özgüvenle dünyaya bakan, çağın gerçeklerini değerlendiren ve rasyonel çözümler üreten gençlerimiz, Türkiye'nin küresel güç haline gelme sürecindeki en önemli itici gücümüzdür.

Gelecek odaklı politikalar üreten, değişimden ve dönüşümden yana olan AK Parti, gücünü ve dinamizmini gençlerden alan bir partidir.

Gençlerimize güveniyor, gençliğimizi bugünün farklılık oluşturarı, yarınların teminatı olarak görüyoruz. Bunu sadece hükümet politikalarımızda değil, partimizin gençleşme yaklaşımına, gençlere siyasette imkân tanımaya anlayışımızla da gösteriyoruz.

Gençleri tanımlamak yerine onları tanımaya ve anlamaya çalışmak temel önceliğimizdir. Katılımcı bir anlayış içerisinde, geleceğimize yön verecek gençlerimizin talep, beklenti ve önerilerini esas alıyor ve geleceği onlarla inşa ediyoruz.

Gençlerimizin, milletimizin değerleriyle ve gelişmiş dünyanın donanımıyla yetiştiği eğitim imkânlarını daha da geliştireceğiz. Genç istihdamı ve genç girişimciliği temel önceliklerimiz arasında olmaya devam edecektir. Çağımıza yön veren tüm gelişmelerden haberdar, bilgiyi kullanan ve insanlık adına üretken çözümler ortaya koyan gençliğimizi her alanda desteklemek temel ilkemiz olmaya devam edecektir.

Gençlerimizin toplumsal hayatın tüm alanlarına ve karar alma mekanizmalarına aktif katılımını desteklemeye devam edeceğiz.

Gençlerimizin spordaki başarılarının artması için altyapılarımızı güçlendirmeye, ülkemizin her bir köşesini modern tesislerle donatmaya, her branşta dünyanın en önemli organizasyonlarına ev sahipliği yapmaya devam edeceğiz. Örnek sporcular, örnek başarıları getirecek, örnek başarılar, spor kültürümüzün daha da sağlamlaşmasına vesile olacak.

Geleceğimizin teminatı gençlerimizi, eğitimden spora her alanda, Teknofest ruhu ile en üst düzeyde yetiştirmek için gereken altyapıyı önemli ölçüde tamamladık. Gençlerimiz ile Türkiye Yüzyılı'nı gıpta edilecek bir istikbale dönüştüreceğiz.

“Türkiye Yüzyılı”, Gençlerin Yüzyılı olacaktır.

AK PARTİ

Birlikte Yaptık

- AK Parti olarak gençlerimizin iyi yetişmeleri, farkındalığı yüksek birer vatandaş olmaları, kültür, sanat ve spor ile ruhen ve bedenen güçlenmelerinin önemini her zeminde vurguladık. Bu konuda çok önemli adımlar attık.
- Gençlerimize yönelik hizmetlerin bütüncül bir yaklaşımla sunulması ve yaygınlaştırılması amacıyla Gençlik ve Spor Bakanlığı'nı kurduk.
- Seçilme yaşını 25'ten 18'e düşürerek gençlerimizin karar alma mekanizmalarına daha erken katılımını sağladık.
- Profesyonel orduya geçişle uyumlu olarak zorunlu askerlik süresini 18 aydan 12 aya, yedek subay askerlik süresini 15 aydan 12 aya, kısa dönem askerlik süresini 8 aydan 6 aya indirdik.
- Üniversiteye girişte uygulanan katsayı adaletsizliğine son verdik.
- Her ilimizde üniversite kurulmasını sağlayarak, yükseköğretim kurumu sayımızı 208'e çıkardık. Gençlerimizin üniversite öğrencisi olma hayalini gerçeğe taşıdık, onlara fırsat eşitliği temelinde kaliteli eğitim sağladık.
- 2022 yılı yazında uygulamaya aldığımız Seyahatsever projesi ile GSB yurtlarımızı yaz döneminde ücretsiz olarak gençlerimizin konaklamalarına açarak dilediklerinde seyahat etmelerine olanak sağladık.
- Öğrenim kredisi geri ödemelerindeki endeks farkını kaldırdık, 3 milyon öğrencimizin toplam 27 milyar TL borcunu sildik.
- GSB Yurtlarına müracaat eden tüm gençlerimize yurt olanağı sağladık.
- Üniversite öğrenim harçlarını kaldırarak dünyada bu imkânı yükseköğrenim gören gençlerine sağlayan nadir ülkelerden biri olduk.
- Yükseköğrenim gören gençlerimizin barınma, beslenme, burs ve kredi imkânlarını çok daha iyi seviyelere ulaştırdık.
- İktidara geldiğimizde 450 bin gencimize kredi verilirken, bu rakamı yaklaşık 3 katını aşan oranda artırarak 568.835 bini burs, 870.582 bini kredi olmak üzere 1.439.417 milyon öğrencimize burs veya kredi vermekteyiz.
- 2002 yılında lisans öğrencilerine verilen aylık 45 TL bursu 1.250 TL'ye yükselttik.

- Yüksek lisans öğrencilerine verilen aylık 90 TL bursu, 2.500 TL'ye, doktora öğrencilerine verilen aylık 135 TL bursu 3.750 TL'ye yükselttik.
- 2002 yılında öğrencilere aylık 11 TL beslenme yardımı verilmekteyken, 2022 yılında 164 kat artışla aylık 1.800 TL beslenme yardımı veriyoruz.
- Şehit ve gazi çocukları, gazi öğrenciler, lise ve dengi öğrenimlerini devlet yurtlarında barınarak tamamlayanlar, devlet koruması altındaki öğrenciler ile anne ve babası hayatta olmayan öğrencilerden yurt ücreti ve depozito almayarak onların daha rahat şartlar altında eğitim görmesini sağlıyoruz.
- 610 yeni yurt yaparak, yükseköğrenim öğrencilerimiz için yurt sayısını 190'dan 800'e, yatak kapasitesini ise 182 binden 850 bine yükselttik.
- Üniversiteli gençlerimiz için yerel yönetimlere, yükseköğrenim yurdu yapabilme imkânı getirdik. Kamu özel iş birliği ile yurt yapımlarını hızlandırdık.
- Koğuş tipi odalardan, ahşap mobilyalı, bazalı, içerisinde banyo, tuvalet, buzdolabı ve yanmaz özellikli yatak bulunan modern yurt odalarını gençlerimizin hizmetine sunduk.
- 2002 yılında toplam yurt yatak kapasitesinin yüzde 83'ü ranzalı iken, 2022 yıl sonu itibarıyla bu oranı yüzde 11 seviyesine indirdik.
- Yurtlarımızda 24 saat hızlı, güvenli ve ücretsiz olarak internete erişim imkânı sunduk. Gençlerimizin vakitlerini en iyi şekilde değerlendirebilecekleri sosyal ortamlar oluşturduk.
- Gençlerimizi geleceğe hazırlamaya yönelik bilgi ve beceri kazandırmak üzere; liderlik ve kişisel gelişim seminerleri, farkındalık konferansları, kariyer sohbetleri, din ve değerler eğitimi, dil ve tasarım ile müzik ve görsel sanatlar kursları düzenliyoruz.
- Gençlerimizin dünya ile etkileşimini artırmak için yurtdışı eğitim ve değişim programlarından yararlanan öğrenci sayısını artırdık.
- Gençlerin sosyal hayata aktif katılımını desteklemek için 15-18 yaş arasındaki gençlerin dernek kurabilmelerini sağladık.
- Gençlik merkezleri ve gençlik kampları ile hareketlilik programlarını yaygınlaştırdık. 2002 yılında 9 olan gençlik merkezi sayısını, bugün 81 ilde 451'e yükselttik. Gençlik merkezlerimize 2002 yılında 5.120 olan üye sayısını, 2022 yılında 3 milyon 189 bine ulaştırdık.

- “Gençler Neredeyse Biz Oradayız” yaklaşımımızla gençlerin Bakanlığı-mızın hizmetlerine erişimini kolaylaştırmak için öncelikli olarak üniversitelerimizde kurulan Genç Ofisler aracılığı ile tüm gençlerimizin yanındayız. 2018 yılında başlayan Genç Ofisler 2023 itibarıyla 359 noktada gençlere hizmet vermektedir.
- “Fikir Sizden Destek Bizden” anlayışıyla Gençlik alanında faaliyet yürüten sivil toplum kuruluşlarına, üniversite ve öğrenci topluluklarına 2012-2023 yılları arasında Bağımlılıkla Mücadele, Gönüllülük, Yenilikçi Fikir, Çevre, Kültür ve Sanat, Hayvanların Korunması başlıklarında 5.114 projeye 331 milyon TL mali destek sağladık.
- Genç istihdamını teşvik ettik. 18 yaşından büyük ve 29 yaşından küçük olanların istihdamını teşvik amacıyla gençlere ait sigorta primlerini, belirli oranlarda 5 yıl boyunca karşıladık.
- Gençlerimizin istihdamı için önemli bir imkân sağlayan, İŞKUR tarafından verilen kurslara katılan kursiyerlere harçlık ödemesi ve Genel Sağlık Sigortası yapıyoruz.
- Genç girişimcilerimizin önünü açtık. KOSGEB Girişimcilik Destek Programı ile yeni iş kuran gençlerimize hibe ve faizsiz kredi vermeye başladık.
- Yeni iş kuran genç girişimcilerin sermaye şirketlerine kazanç istisnası ve vergi muafiyeti sağladık.
- Öğrenim gördükleri okullardan mezun olmaları nedeniyle anne veya babaları üzerinden sağlık yardımı alamayan gençlerimize, 2013 yılında yapılan düzenleme ile anne veya babaları üzerinden sağlıktan yararlanmaları için ilave 120 gün süre tanıdık.
- 2016 yılında yapılan düzenleme ile lise ve dengi kurumlarda öğrenim görenlerin 20 yaşını, yükseköğrenim kurumlarında öğrenim görenlerin ise 25 yaşını geçmemek kaydıyla, mezun oldukları tarihten itibaren 2 yıl süreyle primleri devlet tarafından ödenmek üzere genel sağlık sigortası sayılarak, sağlık hizmetlerinden yararlanmalarını sağladık.
- Gençlerimizi kötü alışkanlıklardan koruyoruz. Bu kapsamda Uyuşturucu ile Mücadele Yüksek Kurulu’nu kurduk.
- Gençlerimiz için önemli bir tehdit oluşturan uyuşturucu ile mücadele konusunda kapsamlı bir Eylem Planı hazırlayarak uygulamaya koyduk.

- Madde bağımlılığı ile mücadele kapsamında farkındalık eğitimleri verdik. Uyuşturucu ile mücadelede koruyucu ve önleyici tedbirleri arttırmak için 50 ilde narkotimleri devreye soktuk.
- Gençlik merkezlerinde gençlerimizi bağımlılığın her türüyle mücadele hakkında bilgilendirmek amacıyla “Danışma Birimleri” kurduk.
- 2022 yılında sağlıklı yaşam, alkol, tütün, uyuşturucu madde ve davranışsal bağımlılıklara yönelik farkındalık eğitimlerini 81 ilde Yeşilay iş birliği ile gerçekleştirdik.
- Gönüllülük Yılı olarak ilan ettiğimiz 2019 yılı sonrasındaki tüm yıllarda da bu alandaki faaliyetleri devam ettirmek suretiyle farkındalık ve faaliyetlerin çeşitliliğini üst düzeye çıkardık. Üniversitelerimizde seçmeli gönüllülük dersi ve uygulamaları ile binlerce gencimiz sürece dahil ettik. 2023 yılı itibarıyla 130 üniversitemizde 61 binin üzerinde gencimiz bu dersi almaktadır.
- Spor politikamız, spor yapan bir toplum olmak, yetenekleri keşfetmek, onları en modern imkânlarla yetiştirmek ve uluslararası müsabakalarda bayrağımızı daha fazla dalgalandırmaktır.
- Bu kapsamda spora dev yatırımlar yaptık. 2002 yılında 1.575 olan spor tesisi sayısını, 2022 yıl sonu itibarıyla 4.303’e yükselttik. 2022 yılında spor tesislerimiz için 1,2 milyar TL harcadık.
- Spora başlama yaşında bulunan yetenekli çocukları tespit ederek spor branşlarına yönlendirmek ve üst düzey sporcu olarak yetiştirilmelerini sağlamak amacıyla ülke genelinde “Türkiye Sportif Yetenek Taraması ve Spora Yönlendirme Programı”nı hayata geçirdik.
- Genel taramaları gerçekleştirilen yaklaşık 1,5 milyon öğrenci arasından 2019-2020 dönemi 11 bin, 2020-2021 dönemi 31 bin ve 2021-2022 dönemi 54 bin olmak üzere toplam 96 bin öğrenci spora yatkın bulunmuştur. Bu öğrencileri yaklaşık 10 ay sürecek Sporcu Eğitimi ve Gelişimi Programına dahil ettik.
- 2018 yılında hayata geçirilen “Yüzme Bilmeyen Kalmasın Projesi” ile kadın, erkek, yaşlı ve engelli tüm vatandaşlarımıza yüzme eğitimi vererek bu branşta eğitim almaya imkânı olmayan vatandaşlarımıza ulaştık. Proje ile ayrıca yetenekli sporcuların keşfedilmesini de sağladık. Bu kapsamda, 6 milyona yakın vatandaşımıza yüzme öğrettik.

- 2002 yılından bu yana ülkemize olimpiyatlarda ve diğer uluslararası organizasyonlarda 24 bin 332 altın madalya, 22 bin 689 gümüş madalya, 27 bin 587 bronz madalya olmak üzere toplam 74 bin 608 madalya kazandırdık.
- 30 ilimizi 6 bin ile 70.000 seyirci kapasiteli dev stadyumlara kavuşturduk.
- Spor kulübü sayısını 3 katına, lisanslı sporcu sayısını 47 katına çıkardık.
- 2002 yılında ülkemizde yaklaşık 6 bin spor kulübü faaliyet göstermekte iken, verdiğimiz desteklerle spor kulübü sayısını 3 katın üzerinde artırarak 21 bine çıkardık.
- Lisanslı sporcu sayısını da 47 katına çıkararak 270 binden 13 milyona yükselttik.
- Son 20 yılda 1.810 adet uluslararası spor organizasyonuna ev sahipliği yaptık.
- Liseden üniversiteye geçişte milli sporculara yüzde 100 burs verilmesine ilişkin uygulamamızı tüm Vakıf Üniversitelerini ve KKTC'yi kapsayacak şekilde genişleterek, 247 Milli sporcumuza yüzde 100 Eğitim bursu imkânı sağladık.
- Ortaokul ve lise düzeyindeki sporcularımızın da yüzde 100 eğitim bursu imkânı sağladık.
- 26 branşta 2.811 okulda spor dalı eğitimleri başlattık. 79 ilde 281 bin 4.sınıf öğrencisi spor dalı eğitimlerine katılmaktadır. Amacımız, tüm çocuklarımıza en az bir spor dalında beceri kazandırmaktır.

Birlikte Yapacağız

- Türkiye Yüzyılı, Gençlerin Yüzyılı olacaktır.
- Gençlerimizin her alanda aktif rol almalarını sağlayacak mekanizmaları kullanmaya devam edeceğiz. Karar alma süreçlerinden sosyal politikalara, eğitimden istihdama kadar ekonomik ve sosyal hayatın her kademesinde gençliğin dinamizmini ülkemizin gelişme yolunda kullanacak, gençlerimizin toplum için sorumlu birer fert olmalarını teminen en iyi şekilde yetiştirilmelerini sağlayacağız.
- Bu kapsamda gençlerimize demokratik ve bilimsel eğitim zemini sağlamayı sürdüreceğiz, fikri ve vicdani hür gençler olarak özgürlüklerini ve kendilerini ifade imkânlarını geliştirmeye devam edeceğiz.
- Yükseköğretim kurumlarının kalitesini ve imkânlarını artırarak, gençlerimize nitelikli bir öğrenim ve araştırma-geliştirme ortamı sunacağız.
- Müracaat eden her öğrenciye yurt imkânı sağlıyoruz. Yurtlarımızın gerekli altyapı ve fiziki kapasite ile niteliğini günün koşullarına göre sürekli olarak artırmaya devam edeceğiz.
- Müracaat eden her öğrenciye öğrenim kredisi, ihtiyaç sahibi öğrencilere ise burs imkânı sağlamaya bu kapsamda aktarılan kaynakları artırarak devam edeceğiz. Gençlerimizin öğrenme ve kendini geliştirme dışında hiçbir konuyu dert edinmemelerini sağlayacağız.
- Yükseköğretimdeki gençlerimize bir defaya mahsus olmak üzere cep telefonu ve bilgisayar ediniminde vergi muafiyeti sağlayacağız.
- Gençliğin enerjisiyle büyüyecek ülkemizin her daim genç kalmasını sağlayacağız.
- Gençliğe ilişkin hizmetlerden her gencin adil bir biçimde istifade edebilmesini sağlayacak, fırsat eşitliğini en ince detayına kadar gözetmeye devam edeceğiz.
- Gençlik hizmetlerinin sunumunda mobil ekipler oluşturarak gençlerin yoğun olarak bulunduğu park, meydan vb. alanlara hizmetlerimizin ulaşmasını temin edeceğiz.

- Ülkemizin genç bilim insanları, sanatçı ve sporcular açısından cazibe merkezi olma özelliğini güçlendireceğiz. Gençlerimizin dünya ile etkileşimini artıracak, yüksek lisans ve doktora programları için yurtdışına gönderilen öğrenci sayısını yükselteceğiz. Sonrasında, ülkemizin nitelikli insan gücüne katkı sunmaları adına yurtiçi istihdamlarını sağlayacağız.
- Beyin göçünü tersine çevirecek, gençlerimizin geleceğe dönük umutlarını güçlendirecek, sorumluluk anlayışıyla güzel ülkemizde yaşama ve ülkemize hizmet etme aşkını artıracacağız.
- Gençlerimizin ve potansiyel gençlerimiz olan çocuklarımızın okuma sevgisi ve kültürünü artıracacağız. Kütüphanelerimizi koleksiyon bakımından çeşitlendirecek, içerik bakımından zenginleştireceğiz.
- Objektif kriterler altında belirlenecek 30 bin genç yeteneğimizi; günümüz şartlarında stratejik önemi haiz olan spesifik 20 alanda küresel arenada boy gösterebilecek nitelikte uzman olarak yetiştireceğiz.
- Siyasete gençlerin bakış açısının daha fazla damga vurmasını sağlayacak, gençlerimize siyasette daha fazla alan açacağız. Gençlerimizin yerel siyaset üzerinde etkisini artıracacağız. Özellikle Belediyelerimiz ve Belediye Meclislerimizde de gençlerimizin başat aktör olarak yer almasını sağlayacağız.
- Gençlerimize sanatı sevdirecek ve onların sanatsal üretimin bir parçası olmalarını sağlayacak destekleri aktif bir şekilde uygulayacağız. Bu amaçla kuracağımız Kültür Evleri ile gençlerimizin sanat dallarında profesyonel eğitimler almasını, uluslararası arenada ülkemizi temsil etmesini sağlayacağız. Ayrıca, gençlik platformları aracılığıyla sanatçı ruhlu gençlerin ortaya çıkmasını ve yetişmesini destekleyeceğiz.
- Ülkemizin gönül coğrafyasının büyüklüğünü ve köklü tarihimizin bizlere yüklediği misyonu gençlerimizin daha iyi anlaması ve içselleştirmesi adına Yurtdışı Kültür Gezilerini organize edeceğiz.
- Ülkemizde yaşayan gençlerle yurt dışında hayatını sürdüren Türkiye kökenli gençler arasındaki irtibatı artıracak programlar uygulamaya koyacağız.
- Dünyanın tüm ülkelerinden öğrencilerin öğrenci değişim programlarımızla belirli dönemde ülkemizde eğitim almasını yaygınlaştıracak, ülkemizin tüm dünyada tanıtılması yönündeki faaliyetlerimizi artıracacağız.

- Bağımlılıkla mücadele programlarımızı kararlılıkla uygulamaya devam edeceğiz. Uyuşturucu ile Mücadele Yüksek Kurulunun daha etkin çalışmasını sağlayacak, okul etrafında kurulan narkotimlerin sayıları ve niteliklerini artıracacağız. Özellikle uyuşturucu ile mücadele hususunda toplumsal mutabakatın sağlanacağı daha caydırıcı önlemlerin gündeme getirilmesini sağlayacağız.
- Madde bağımlılığıyla mücadele kapsamında tüm gençlik merkezlerimizde faaliyetlerimize katılan gençlere farkındalık eğitimleri vermeye devam edeceğiz.
- Suça sürüklenen gençlerin topluma kazandırılması için programlar geliştirmeye devam edeceğiz. Bu kapsamda suça sürüklenmeden gerekli ve önleyici tedbirlerin alınmasını sağlayacağız.
- Gençleri bağımlılık yapan maddelerden korumak için tedbirleri artıracacağız. Bağımlı olanların tedavilerinin gerçekleştirilmesini, bu sürecin sadece genç ile değil ailesi, okulu ve sosyal çevresi ile yürütülmesini sağlayacağız.
- Dijitalleşme vizyonumuzun temelinde insan olmaya devam edecek, “yıkıcı” değil “insani dijitalleşme”yi temel alarak çocuklarımızı ve gençlerimizi geleceğe hazırlayacağız.
- Finansman, teknoloji, işletme ve pazarlama gibi konularda programlarla genç girişimciliğini desteklemeye yönelik uygulamalarımızı yaygınlaştıracacağız. Kendi işini kuran genç girişimcilerimize faizsiz kredi desteği sunarak onların iş dünyasıyla bütünleşmelerini sağlayacağız.
- Genç işsizlik oranını kalıcı bir şekilde düşürecek, gençlerimize nitelikli istihdam imkânları oluşturacağız. Gençlerin ortaöğretimden yükseköğretime geçişte eğitim ve kariyer planlamasına yardımcı olacak, uygun rehberlik ve yönlendirmeye kendilerini en iyi şekilde geliştirmelerini sağlayacağız.
- Gençlerimize esnek çalışma koşulları sunacağız. Özellikle profesyonel iş yaşamlarını sürdürürken eğitimlerini de devam ettiren gençlerimize yönelik gerekli tüm sosyal ve mali hak desteklemelerini yapacak, eğitimlerini de iş yaşamları ile birlikte rahatlıkla sürdürmelerini sağlayacağız.

- Eğitimde ve istihdamda olmayan gençlerin sayısının azaltılması için etkin politikalar geliştireceğiz. Genç işsizliğinin en aza indirilebilmesi için gerekli tedbirleri alacak, tahsil sürecinde gençlerin iş hayatı ile tanışmalarının önünü açacak, gençlerin tahsil sürecinde aktif çalışma hayatı ile ilişkilerinin kurulması yönünde politikaları daha da geliştireceğiz.
- Lise veya üniversiteden mezun olmuş gençlere iş ve kariyer konusunda yol gösterici destekler sunacağız.
- “Gençlik Mesleki Veri Tabanı”nı kuracağız. İlgili kurumlar bünyesinde lise, önlisans, lisans, yüksek lisans ve doktora öğrenci ve mezunlarını kapsayacak şekilde bu veri tabanının hem kamu hem de kurulacak ortak özel sektör personel bilgi sistemi altyapısı ile bağlantılı olmasını sağlayacağız. İş dünyasının talepleriyle gençlerimizin yetkinlik ve becerilerinin eşleşmesini sağlayacağız.
- Üniversiteye devam etmek istemeyen gençler için istihdam ve girişimcilik destekleri sağlayacak, bu kesime dönük olarak toplumsal algıların olumlu yönde değiştirilebilmesi için politikalar geliştireceğiz. Bu kapsamda, lise sonrası mesleki sertifikalar ile işgücü piyasalarına katılımı teşvik edeceğiz.
- Ülkemizin insan kaynağı potansiyelinin en verimli şekilde kullanılmasını amaçlayan çok yönlü, detaylı ve günün ihtiyaçlarına göre güncellenen yol haritalarını belirlemeye devam edeceğiz.
- Yeşil dönüşüm ve dijitalleşmeyi merkeze alan ve modern çağın sunduğu imkânlarla genç çiftçilerimizi güçlü bir şekilde destekleyerek genç çiftçilerimizle tarımda yeni bir atılım sağlayacağız.
- Genç girişimcilerimiz için Tarım Girişimcilik Bölgeleri (TARGİB) kuracağız.

TARGİB'lerde;

- Ziraat mühendisleri öncelikli olmak üzere, genç girişimcilerimize herhangi bir bedel almaksızın arazi tahsisi,
- Kuracağımız Aile ve Gençlik Bankası tarafından ilk iki yıl ödemesiz ve beş yıl vadeli faizsiz kredi desteği ve
- Belirli bir süreyle özellikle arz açığı bulunan ürünlerde alım garantisi veya sözleşmeli üretim modelinin uygulanmasını sağlayacağız.

- Kuracağımız tüm TARGİB'lerde; iş geliştirme, muhasebe ve finansman, insan kaynakları, bilişim ve hukuk gibi alanlarda teknik destek ve danışmanlık hizmetleri sunacak şekilde tüm giderlerini karşılayacağımız bir merkez oluşturacağız.
- İş arama teknikleri konusunda gençleri bilgilendirecek ve meslekleri tanıtacak, mesleki bilgi rehberlik ve danışmanlık hizmetlerini geliştireceğiz.
- Gençlerin üç temel alanda beceri kazanmalarını sağlayıcı, okul içi ve dışı programlar uygulamaya koyacağız. Bu çerçevede, en az bir müzik enstrümanını kullanabilmeyi, bir yabancı dil konuşmayı ve bir spor dalında lisans sahibi olmayı destekleyeceğiz. İmkânları kısıtlı kesimlere öncelik vermek kaydıyla bu üç alanda, beceri kazanan gençlerimizin üniversiteye girişini kolaylaştıracak ve burslu eğitim görmelerini sağlayacağız.
- Üniversiteli gençlerimize "Gençlik Kartı" uygulamasını başlatacağız. Bu karta sahip olan gençlerimize tiyatro, sinema gibi kültürel ve sanatsal etkinliklerden ücretsiz veya indirimli yararlanma imkânı getireceğiz. Ayrıca, üniversiteli gençlerimize aylık 10 GB ücretsiz internet erişim imkânını sağlayacağız.
- Üniversitelerimizde okuyan öğrencilerimizi sosyal programlara (ağaç dikimi, yaşlı bakımı, sosyal hizmetler, eğitimlik vb.) dahil ederek gençlerimizin üniversitede okurken istihdama ilk adımlarını atmalarını kolaylaştıracacağız.
- Gençler ile kamu kurum ve kuruluşları arasındaki etkileşimi artıracacağız.
- Türkiye Ulusal Gençlik Konseyinin aktif hale getirilmesine yönelik çalışmaları tamamlayacağız.
- Gençlerimizin dünya gençleriyle buluşmasını ve kültürel etkileşimini sağlayan hareketlilik (gezi, eğitim, staj, etkinlik, spor müsabakaları vb.) hibe programlarının sayısını artıracacağız.
- Özellikle imkânları kısıtlı gençlerimizi içerecek şekilde hareketlilik programlarını genişletip çeşitlendireceğiz.
- Engelli gençlerimizin yaşamlarını kolaylaştırmak, toplumla bütünleşmelerini sağlamak amacıyla gerekli fiziksel ve sosyal altyapıları güçlendirmeye devam edeceğiz.

- Engelli gençlerin maddi ve manevi olarak desteklenmesini çok daha yaygın hale getirecek, dışlanmalarının ve ötekileştirilmelerinin önüne geçeceğiz.
- Ülke içi kültürel gezileri bütün bölgelerimize yaygın ve daha fazla gencin istifade edebileceği şekilde sunmaya devam edeceğiz. Bu bağlamda gençlerimizin ülkemizin farklı yörelerini ve zenginliklerini daha iyi tanımlarını sağlayacağız.
- Gençlerin gönüllü faaliyetlere katılımlarının desteklenmesi alanında mevzuatı geliştirecek ve bu alanın özendirilmesini sağlayacağız.
- Gençler arasında sağlık, sosyal medya, finans ve hukuk okuryazarlığını artıracacağız.
- Askerliğe ilişkin hizmetlerle ilgili başvuruların ve işlemlerin elektronik ortamlarda yapılmasını kolaylaştıracacağız.
- Gençlerimizin spor ve sanatsal aktivitelerden daha yaygın bir biçimde yararlanmasını sağlayacağız. Bütün illerde gençlik ve kültür merkezlerinin sayısını artıracacağız.
- Gençlik kamplarının ve kamplara katılan genç sayısını artıracak, faaliyet ve projelerden daha fazla gencin yararlanmasını sağlayacağız.
- Gençlerin STK'larda daha aktif rol almalarını teşvik edecek, bu hususta gençliğe özgü sivil toplum alanını güçlendireceğiz.
- Gençlerin serbest zamanlarını güvenli ve faydalı bir biçimde geçirebilmelerini teminen gençlik merkezlerinin etkin kullanılmasını sağlayacak; var olan tesis, program ve uygulamaları gençlerin talep ve önerileri doğrultusunda gözden geçireceğiz.
- Her yaştan insanın daha fazla hareket ettiği, spor yaptığı bir toplum olma hedefine ulaşacağız.
- Genç ve nitelikli sporcularımıza yönelik burs imkânlarını genişleteceğiz. Ülkemizin çeşitli bölgelerinde Özel Olimpiyat Akademileri kurarak, nitelikli sporcularımızı tespit edecek ve bu çocuklarımızın tüm eğitimlerini ücretsiz olarak bu akademilerde almalarını sağlayacağız.
- "Spor İhtisas Teknoparkları" kurarak spor malzeme ve ekipmanlarının Ar-Ge ve üretimine yönelik bir ekosistem geliştireceğiz. Kümelenme sonucunda bu alandaki yenilikçilik ve girişimcilik ekosistemini güçlendireceğiz.

- Gençliğin ihtiyaçlarını, beklentilerini ve endişelerini tespit ederek bu hususlara ilişkin olarak güncel verilerin elde edilebilmesi için araştırma faaliyetlerini destekleyeceğiz.
- Gençlere yönelik politika geliştirirken sürece ailelerin, okulların ve sosyal çevrenin de dahil edilmelerini sağlayacağız.
- Gençler için spor imkânlarını daha da geliştirecek, spor tesislerine erişimi kolaylaştırmak için bu tesisleri daha yaygın hale getireceğiz.
- Türkiye’de yaşayan yabancı uyruklu gençlerin uyumu için gerekli tedbirlerin hayata geçirilmesini temin edecek, bu türden gençlerin ayrımcılığa ve zenofobik müdahalelere maruz kalmalarını engelleyecek, bu gençlerin Türkiye için katma değer oluşturabilecek potansiyellerinin ortaya çıkarılabilmesi için politikalar geliştireceğiz.
- Çalışan, üreten, merak eden, bağımsız düşünen, dünyaya adalet ve vicdan penceresinden bakan gençlerimizin küresel seviyede de güçlü konuma gelmesi için hizmetlerimizi geliştireceğiz. Gençler, dünyanın ve ülkemizin geleceğine ilişkin kararlarda ve dünyayı tüm insanlık için yaşanabilir kıılma hedefiyle küresel sorunların çözümünde daha fazla söz sahibi olacak. Türkiye Yüzyılı’nda gençler, yurt içinde olduğu gibi sınırların ötesinde de süreçlere daha fazla ve etkili bir şekilde dâhil olacaktır.

13. Kültür ve Sanat

Köklü tarihi ve kültürel mirasa sahip olan ülkemiz, Türkiye Yüzyılı'nda kültür ve sanat alanında dünyada adından sıklıkla söz ettiren bir ülke konumuna gelecektir.

Kültürü, bir toplumun temel değerlerinin zaman ve mekân boyutunda tezahür etmiş en önemli kimlik unsuru olarak görüyoruz.

Türkiye Cumhuriyeti; Osmanlı, Selçuklu ve daha öncesine giden kadim bir medeniyetin son halkasıdır.

AK Parti, kültürü; donuk, tek tip ve değişmez bir alan olarak görmez. Kültürler, tıpkı temsil ettikleri toplumlar gibi, dinamik bir niteliğe sahiptir. Değişen ihtiyaçlara cevap verebilmek için kültür ve sanatın dinamik bir süreklilik içinde olması gerekir. Derin bir tarihi perspektifle zengin mirasın bilincinde koruduğu değerlerini, yüksek bir estetik hassasiyetle yeniden üreterek geleceğe taşıyan ve insanlığın hizmetine sunan milli şuurlu, kültür ve değerler etrafında beşerî kalkınmaya güç vermek temel önceliğimizdir.

Bu bağlamda, kültür ve sanat birikimimizi canlı kılmayı, söylem ve uygulamalarımızı güncelleyerek gelecek nesillere taşımayı teminen milletimizin değerlerini, hayal ve tasavvurlarını günümüz dünyasında anlamlandırarak, geçmiş ve sahip olduklarımızla bağını koparmadan çağımıza aktarmayı amaçlıyoruz.

Uygarlığımızın eşsiz yönlerinden birisi çok güçlü bir vakıf geleneğine sahip olmasıdır.

Diğerkâmlık, başkalarını düşünmek, gözetmek, insanların hizmetine gönüllü olarak koşmak, varlığını toplumun geleceğine adanmak çok önemli erdemlerimizdir. Vakıflar, geçmişimizi bugüne taşıyan can damarlarımızdır.

Türkçe'nin dünya dili olma özelliğini güçlendirecek, insanımızın ortak kültür ve değerler etrafında birlik ve dayanışma gösterme kabiliyetini artıracaktır.

Ülkemizin medeniyet birikimi ve ortak tarihi mirasımız çerçevesinde tüm farklılıkları kucaklayan bir anlayış içerisinde milli birliğimizi pekiştirmeye devam edeceğiz.

Kültür ve sanat eğitimini her seviyede yaygınlaştıracak, medeniyetimizin temel unsuru olan kültürel ve sanatsal üretimimizi evrensel mirasın parçası haline getirmeye devam edeceğiz.

Birlikte Yaptık

- İktidarlarımız döneminde, kültür ve sanat faaliyetlerinin toplumun geniş kesimlerine yayılmasını sağladık. Ülkemizin artan refah düzeyi, kültür ve sanat alanında daha geniş toplumsal tabana dayalı bir canlılığı beraberinde getirmiştir.
- Edebiyattan sinemaya, tiyatrodan müzeciliğe, kültür eserlerimizin restorasyonundan arkeolojik kazılara kadar kültür ve sanatın hemen her alanında önemli gelişmeler kaydettik.
- Desteklerimizle, şehirlerimizin kültür ve sanat üreten merkezler haline dönüşmesini sağladık.
- Fatih Sultan Mehmet Han İstanbul'u fethettikten sonra cami olarak ibadete açılan ancak 1934 yılından itibaren 86 yıl boyunca müze olarak kullanılan Ayasofya-i Kebir Camii, 24 Temmuz 2020 tarihinde milletimizin yoğun ilgi ve heyecanı ile Cuma namazı kılınarak tekrar cami olarak vakıf senedine uygun bir şekilde Müslüman âleminin ve tüm insanlığın hizmetine sunulmuştur. 2020 yılında tekrar ibadete ve ziyarete açtığımız, halkımızın yoğun ilgisine mazhar olan Ayasofya-i Kebir Camii Şerif'inde de tarihin en kapsamlı restorasyon çalışmalarını başlatmış bulunmaktayız. Fethin sembolü olan eser hem Fatih'in mirasına hem de dünya mirası olma kimliğine uygun şekilde insanlığı kucaklamayı sürdürecektir.
- Gayrimüslim vatandaşlarımızın dini vecibelerini yerine getirebilmeleri ve dini ve kültürel mirasın korunması için çalışmalarımız sürüyor. Van Akdamar Kilisesi'ni, 2010'daki restorasyonun ardından kullanıma açtık. Trabzon Sümela Manastırı'nda 95 yılın ardından yeniden ibadet yapılabilmesini sağladık. Batman Gercüş'te 100 yıldır ibadete kapalı olan Aziz Aho Manastırı'nın restorasyonunu yaparak 2018'de yeniden hizmete girmesini sağladık.
- Avrupa'nın en büyük sinagogu Edirne Büyük Sinagogu'nu 46 yıl sonra restore ederek Musevi vatandaşlarımızın hizmetine sunduk.
- Aralarında Aya Yorgi Kilisesi, bölücü örgütün saldırıları sonucu zarar gören Surp Giragos ve Mar Petyun Keldani kiliselerinin de bulunduğu 100'den fazla kilise ve sinagogu restore ederek tekrar ibadete açılmasını sağladık.

- Kadim medeniyetimizin en güzel mirasları olan, şehirlerin adeta hafızası olan kent meydanlarımızı “Tarihe Vefa, Geçmişe Saygı” anlayışıyla gün yüzüne çıkarıyor, geleceğe taşıyoruz. Bu kapsamda şu anda 45 ilimizde 80 tarihi kent meydanımızı ihya ediyoruz.
- Konya’da Mevlâna Meydanı, Edirne’de Selimiye Camii ve çevresi, Bursa’da Ulu Cami, Tarihi Çarşı ve Hanlar Bölgesini, Bitlis’te tarihi köprü, han, medreseleri, Balıkesir’de Zağnos Paşa camii çevresini ihya ediyoruz.
- Erzurum Tarihi Meydanı, Yozgat Çapanoğlu Cami, Muş, Kütahya, Isparta, Bingöl, Afyon ve Kayseri’de, Zonguldak ve Sinop’ta, Diyarbakır Sur’da, Şırnak ve Iğdır’da, Ankara Hergelen Meydanı ve çevresinde; Saraçoğlu Mahallesi’nde, Trabzon Çömlekçi’de, Rize Merkez’deki tüm tarihi alanları kültür, peyzaj ve yürüme alanlarıyla yeniliyoruz.
- 1969 yılında yapılan İstanbul Atatürk Kültür Merkezinin zaman içerisinde depreme dayanıklılığını kaybetmesi, günümüz toplumunun kültür-sanat ihtiyaçlarına karşılık verememesi nedeniyle; kültürel hafızamızda önemli bir yer tutan ve İstanbul’un göz bebeği konumundaki bu kültür-sanat kurumumuzu moderniteyi ve teknolojiyi bir araya getirerek yeniden projelendirdik. 2019 yılının şubat ayında temeli atılan ve yaklaşık 2,6 milyar TL’lik yatırım yapılan Atatürk Kültür Merkezini, uluslararası emsallerine göre oldukça kısa bir sürede ve çok daha düşük bir maliyetle tamamlayarak, yapısı ve işlevselliği ile simge bir eser olarak 29 Ekim 2021 tarihinde medeniyetimizin payitahtına armağan ettik.
- 1,9 milyar TL’lik yatırımımızla dünyanın en köklü sanat kurumlarından biri olan Ankara Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası Konser Salonu ve Koro Çalışma Binaları 3 Aralık 2020 tarihinde teknolojiyle zarafeti birleştiren bir anlayışla dünya standartlarında bir eser olarak hizmete açılmıştır. Ankara Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası Eski Binasını da restore ederek 10 Kasım 2021 tarihinde açılışını gerçekleştirdik.
- İstanbul Eyüp Sultan’da bulunan 1826’da Sultan II. Mahmud tarafından yaptırılmış Rami Kışlası 36 bin m²’lik kapalı alanı ve 51 bin m²’lik avlusu ile İstanbul’un en büyük kütüphanesi olarak hizmet verecek şekilde restore edilmiştir.
- 2014 yılında başlayan ve etaplar halinde yürütülen İstanbul Rami Kışlası Projesi ile 250 yıllık kışla binası her yaş grubuna hitap edecek ve her türlü kültürel faaliyete ev sahipliği yapabilecek bir kültür park oluşturduk.

- Göbeklitepe benzeri arkeolojik merkezlerde 2021'den itibaren Neolitik Çağ Araştırma Projesini sürdürüyoruz. Bu çerçevede Taş Tepeler Projesi ile başta Karahantepe olmak üzere Göbeklitepe benzeri en az 12 alanda arkeolojik kazı ve araştırmalar yapılarak bölgenin ve ülkemizin kültür turizmine ivme verecek, güçlü bir destinasyon oluşturulmaya başlanmıştır.
- Ankara'da 1933'te sergi sarayı olarak inşa edilen, 1948'de opera binası haline dönüştürülen ve Ankara'daki tek opera salonu olan Ankara Opera Sahnesi'nin restorasyonu 2021 yılında aslına uygun bir şekilde tamamlanmıştır.
- Ankara Devlet Resim ve Heykel Müzesi, restorasyon çalışmalarının tamamlanmasının ardından 28 Aralık 2020 tarihinde yeniden ziyarete açılmıştır.
- 2018 yılının ikinci altı aylık döneminde tadilatı tamamlanan Eski Kongre Binası, Erzurum Resim Heykel Müzesi ve Galerisi olarak hizmet vermeye başlamıştır.
- Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından Türkiye'nin uluslararası marka değerine katkıda bulunmak amacıyla organize ettiğimiz Türkiye Kültür Yolu Festivallerini, 2022 yılında İstanbul ve Ankara'nın yanı sıra Çanakkale, Diyarbakır ve Konya'da dâhil olmak üzere toplam 5 ayrı şehirde düzenlendik. Şehirlerimizin birer marka kent olmalarına da hizmet eden bu festivalleri 362 mekânda, 4.000'den fazla etkinlikle gerçekleştirdik. 20.000'den fazla sanatçı ile 35 milyon sanatseveri festivallerle buluşturduk.
- Halkımızın tarihi ve kültürel değerlerimize kolay ve ucuz erişimini sağlamak amacıyla ücretini 60 TL'ye sabitlediğimiz Müze Kart uygulaması ile Türkiye Cumhuriyeti ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti vatandaşlarına Kültür ve Turizm Bakanlığına bağlı 300'den fazla müze ve ören yerleri ile Milli Saraylar İdaresi Başkanlığına bağlı 13 ziyaret alanına ve Çanakkale Savaşları Gelibolu Tarihi Alan Başkanlığına bağlı ziyaret alanlarına sınırsız giriş olanağı sağlamaktayız. Bugüne kadar 16 milyon vatandaşımızı Müze Kart ile buluşturarak çağdaş müzecilik uygulamaları adına Avrupa'da bir ilki gerçekleştirdik.
- Atatürk Ansiklopedisi, Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün doğumundan ölümüne kadar uzanan süreçte; yaşadığı mekânlar, gerçekleştirdiği inşaatlar ve dönemin tarihi şahsiyetleri hakkında birincil güvenilir kaynaklara dayalı bilgi vermek amacıyla 29 Ekim 2020 tarihi itibarıyla dijital

ortamda erişime açılmış olup dört milyonun üzerinde kişi tarafından ziyaret edilmiştir.

- Çocuklarımızın kültürel ve sosyal etkinliklere katılımının sağlanması ve sinema kültürünün yaygınlaştırılması amacıyla 2017 yılında başladığımız, “Sinemaya Gitmeyen Çocuk Kalmasın” projesi kapsamında daha önce sinemaya gitme fırsatı yakalayamayan 3,7 milyon çocuğumuzu sinema ile buluşturduk.
- “Beyoğlu Kültür Yolu Projesi” kapsamında yer alan ve İstanbul’un simgelerinden biri olan Galata Kulesini ekran yüzeyine dönüştürerek görüntü ve ışık gösterisi eşliğinde İstanbul’un Kurtuluş günü olarak belirlenen 6 Ekim’de 2020 tarihinde törenle açılışını gerçekleştirdik.
- Ülkemizin ilk milli arkeoloji enstitüsünü “Türk Arkeoloji ve Kültürel Miras Enstitüsü” adıyla kurduk.
- Müze olarak inşa edilen, ülkemizin ilk müzesi olma özelliği taşıyan ve dünyanın sayılı müzeleri arasında yer alan İstanbul Arkeoloji Müzeleri Klasik Binasının güçlendirme, restorasyon ve teşhir-tanzim çalışmalarını tamamlayarak 2022 yılı temmuz ayında ziyarete açtık.
- Son 20 yılda uluslararası standart numarası alan (ISBN) kitap sayısını 10 katına çıkararak 84 bine yükselttik.
- Prof. Dr. Fuat Sezgin ve Dr. Ursula Sezgin müze ve kütüphanesini açtık.
- Türk edebiyatının klasik eserlerini elektronik ortama aktararak okuyucuların hizmetine sunduk.
- Vatandaşlarımızın kütüphanelerden daha fazla yararlanmalarını sağlamak amacıyla il halk kütüphanelerinin çalışma saatlerini 22.00’ye kadar uzattık. İlave olarak yurt genelinde 91 halk kütüphanemiz millet kırıathanesi formuna dönüştürülerek kullanıcılara 24 saat esaslı hizmet vermektedir.
- Edebiyatımızın dışa açılmasını desteklemek üzere 87 ülkede 60 farklı dilde, yaklaşık 4 bin eserin yayımlanması için destek sağladık.
- Yurt dışında Türk dilinin öğretimini etkinleştirmek için 62 ülkede 83 Yunus Emre Kültür Merkezi kurduk. Küresel ölçekte kültür merkezleri ağı oluşturarak, Türkiye’nin kültürel sahadaki etkinliğinin artırılmasını sağladık.

- Türk dizi ve film sektörü son 20 yılda büyük bir atılım gerçekleştirdi ve büyük başarılar imza attı.
- Türk dizileri 152 ülkede büyük beğeni kazandı ve ülkemiz dizi film ihracatında ABD'den sonra dünyada ikinci sırada yer aldı.
- Sinema sektörüne sağlanan destek ile 2002 yılında 2 milyon olan yerli film seyirci sayısı 16 kat artarak 33,5 milyona; toplam seyirci sayısı ise 23,5 milyondan yaklaşık 60 milyona ulaştı. 2002'de yüzde 8 olan yerli film izlenme oranı yüzde 56'ya ulaştı ve Türkiye bu oran ile Avrupa'da birinci sırada yer aldı.
- Dünya Kültür Mirası Listesinde 2002 yılında 9 olan kültürel varlık sayımızı 19'a çıkardık. Dünya Kültür Mirası Geçici Listesinde ise 18 olan kültürel varlık sayımızı 83'e yükselttik.
- Yine UNESCO nezdinde gerçekleştirdiğimiz çalışmalar neticesinde Türkiye, UNESCO Somut Olmayan Kültürel Miras Listelerine kaydettiğimiz 25 mirasıyla en çok kültürel değer kaydettiren 3'üncü ülke konumuna yükselmiştir.
- Ülkemizden yasa dışı yollarla yurt dışına götürülen eserlerden son 20 yılda 12.002 kültür varlığımızın iadesini sağladık. Bunların arasında, İstanbul Çarşamba Mehmet Ağa Camii'nden kaçırılan Çini pano, Zeugma kökenli mozaikler, Herakles Lahdi, Adana Seyhan Ulu Camii çinileri, Burdur ili Bubon Antik Kenti'nden yağmalanan bronz Lucius Verus Heykeli, Perge kökenli lahit parçaları ile Konya Yusuf Ağa Kütüphanesine ait el yazmaları gibi eserler yer almaktadır.
- 2002 yılından bu yana arkeolojik kazılara ayrılan ödenekleri 46 kattan fazla artırdık.
- Yılda ortalama 3 ay süren arkeolojik kazıları 12 ay boyunca devam eden kazılara dönüştürdük. Ülkemizdeki 143 önemli arkeolojik kazı alanında 12 ay boyunca çalışmalar sürdürülmektedir.
- 2005-2022 yılları arasında özel mülkiyetteki toplam 6.944 adet sivil mimari örneği taşınmaz kültür varlığına 208 milyon TL destek sağladık.
- Taşınmaz kültür varlıklarının korunmasına yönelik proje, bakım-onarım, restorasyon ve çevre düzenleme çalışmaları kapsamında son 20 yılda toplam 14,5 milyar TL harcadık.
- 2002 yılında 42 olan kültür merkezi sayısını 2022 yılı itibarıyla 122'ye ulaştırdık.

- 1992-2002 yılları arasında sadece 46 adet kültür varlığının restorasyonu yapılmışken, 2003-2022 yılları arasında 126 katlık bir artışla 5.800 adet vakıf kültür varlığının restorasyonunu gerçekleştirdik. Vakıflar Genel Müdürlüğü bütçesinden bu kapsamda toplam 5,5 milyar TL harcama yapılmıştır.
- 2003 yılı öncesinde sadece 51 adet vakıf taşınmazını çeşitli modellerle değerlendirirken, 2003 yılından itibaren toplam 1.784 adet vakıf taşınmazını değerlendirdik.
- Vakfiyelerinde eğitim şartı bulunan vakıfların amaçlarını gerçekleştirmek üzere, İstanbul'da Bezm-i Âlem Vakıf Üniversitesini kurduk. Bezm-i Âlem Vakıf Gureba Hastanemiz bu kapsamda varlığını sürdürmeye ve muhtaç vatandaşlarımıza sağlık hizmeti sunmaya devam etmektedir.
- Restoratör ve hat sanatı ustaları yetiştirmek amacıyla İstanbul'da Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesini kurduk. Böylece tam 200 yıl sonra vakıfların yükseköğretim amacını da gerçekleştirmiş olduk.
- Kamu kurum ve kuruluşlarınca yaptırılan 220 adet kültür evi ve kültür merkezi inşaatına 218 milyon TL maddi destek sağladık.
- Müzelerimizi çağdaş müzecilik standartlarına göre yeniledik. 2002 yılında 92 olan özel müze sayımızı, 2022 yılında 357'ye yükselttik.
- 2002 yılı itibarıyla müze ve ören yerlerini ziyaret edenlerin sayısı 7,4 milyon iken, bu rakamın 36 milyona ulaşmasını sağladık.
- Gençlerimizin çeşitli sanat dallarındaki projelerini hayata geçirebilmeleri için "GENÇDES Destekleme Programı"nı uyguladık. Bu kapsamda gençlerimizin etkinlik, faaliyet ve eser üretim projelerine toplamda 50 milyon TL destek verdik.
- Uygulanan uluslararası ölçekli faaliyet ve projelerle, kültürel mirasımızı bütün insanlığın mirası olarak tüm dünyada tanıtmaya, zenginleştirmeye ve desteklemeye devam ettik.
- Türkçe'nin dünya dili olma özelliğini güçlendirme yönünde büyük bir mesafe kat ettik.

Birlikte Yapacağız

- Kültürel ve sanatsal üretimimizin miktar ve kalitesini artırarak ülkemizin medeniyet birikimini uluslararası düzeyde tanıtip evrensel kültüre, düşünce ve sanat üretimine aktif olarak katkıda bulunmasını sağlayacağız. Bu kapsamda kültür ve sanata ayrılan kaynakları artıracacağız.
- Sivil toplumun kültür ve sanat faaliyetlerine aktif katılabileceği mekanizmaları artıracacağız.
- Kültür yolu festivallerine her yıl en az 5 ilimizi ekleyerek 2028'e kadar 35 ilimizde yapacak ve böylelikle hem şehirlerimizin cazibe merkezine dönüşmesine katkı sağlayacağız hem de Türkiye'nin kültür ve sanatta marka değerini artıracacağız.
- Telif haklarının korunmasına dair yasal düzenlemeleri sektörün ihtiyaçları doğrultusunda güncelleyeceğiz.
- Sinema sektöründe hak sahiplerini korumaya yönelik tedbirlerin artırılmasını sağlayacak düzenlemeleri hayata geçireceğiz.
- Kültür endüstrileri girişimci ekosistemini geliştireceğiz.
- Kültürel alanlara yönelik sponsorluk kanununu çeşitlendirerek geliştireceğiz.
- Usta-çırak yöntemiyle devamlılığı sağlanan ve yok olma tehdidi altındaki geleneksel sanatların öğretiminin kurumsal bir şekilde devam ettirilmesini sağlayacağız.
- Yükseköğretimde kültür-sanat uzmanlık alanlarına yönelik bölümleri artıracak, bu bölümlerde akademik kariyer imkânlarını genişleteceğiz.
- Okuma kültürünü yaygınlaştıracacağız. Kütüphanesi olmayan ilçe bırakmayacak, kütüphaneler arası koordinasyon ağı kurulmasını sağlayacağız. Erken çocukluktan başlayarak okuma kültürü kazandırılmasına yönelik faaliyetleri hayata geçireceğiz.
- Medeniyet değerlerimizin kurumsal taşıyıcısı olan vakıf geleneğimizi geliştirerek yaşatmaya ve yaygınlaştırmaya devam edeceğiz.
- Dünya miras listesinde 19 olan kültürel varlık sayımızı yükseltmeye devam edeceğiz.

- UNESCO Somut Olmayan Kültürel Miras Listelerine kayıtlı 25 miras sayımızı 2028 yılında 35'e çıkararak en çok kültürel değer kaydettiren ilk iki ülke arasına girmeyi hedefliyoruz.
- Türk dilini dünyaya tanıtma çabalarımızı kararlılıkla sürdüreceğiz.
- Türkçe'nin zenginliğinin kayıt altına alınması için etimolojik sözlüğün tamamlanmasını sağlayacağız.
- Yunus Emre Enstitülerindeki Türkçe içerikleri ve bilgi merkezlerini zenginleştireceğiz. 62 ülkede hizmet veren Yunus Emre Enstitülerimizin Kültür Merkezi sayısını, 2028 yılına kadar 128'e çıkarmayı hedefliyoruz.
- Kültür aktarımı, kültür diplomasisi ve görsel-işitsel endüstrinin güçlendirilmesi temel stratejik yaklaşımı ile sinema sektörümüzü uluslararası bir marka haline getirecek; nitelikli ve sürdürülebilir üretim için sektöre sağladığımız desteği artıracaktır.
- Ülkemizi önemli bir film çekim merkezi haline getirmek üzere altyapı ve eğitim çalışmalarına destek olacak; çekimi ülkemizde yapılacak yabancı yapımlara verilen destekleri artıracaktır.
- Çocuklarımızın gelişim sürecinde önemli rol oynayan animasyon sektörünü stratejik olarak ele alıp, desteğimizi artıracaktır.
- Tarihimizin önemli şahsiyetleri ve olayları ile masal kahramanlarının sinema, belgesel, dizi ve animasyon filmlere dönüştürülerek tanıtımının yapılmasını destekleyeceğiz.
- Sahip olduğumuz değerlerin sinemada işlenmesine yönelik teşvik mekanizmasını daha da geliştireceğiz.
- Yenilikçi, kapsayıcı ve yaşayan kütüphane yaklaşımıyla, cep sineması, çocuk oyun alanları, bireysel ve grup çalışma alanları, internet erişimi, kafeterya, görsel-işitsel sunum alanları bulunan kütüphanelerle hizmet vereceğiz.
- Milli Kütüphaneyi daha da etkinleştirmek üzere araştırma ve referans kütüphanesi olma niteliğini güçlendireceğiz. Halk kütüphanelerinin ve okul kütüphanelerinin sayı ve niteliğini artıracaktır. Nüfusu 5 binin üzerindeki yerleşim birimlerinde en az bir kütüphane kurulmasını sağlayacağız.

- Gezici kütüphanelerimizi 81 vilayete yaygınlaştıracak, gezici kütüphanesi olmayan şehir bırakmayacağız. Bütün il merkezlerimizde en az bir çocuk kütüphanesi açacak ve 2028 yılı itibarıyla 150 çocuk kütüphanesine ulaşacağız.
- Kütüphanelerimizi 7 gün 24 saat açık olacak şekilde vatandaşlarımızın hizmetine sunacağız. Çocukların ve gençlerin ilgisini çekebilecek faaliyetlerin gerçekleştirilmesine imkân sağlayacak bir ortamı oluşturacağız.
- Kültür merkezi olmayan il bırakmayacağız.
- Kültür merkezlerinde drama, tiyatro, resim ve müzik atölyeleri açarak sanatçıların hem eğitim almalarını hem de eğitim vermelerini sağlayacağız. Bu merkezlerde okuma yazma ve edebiyat zevkini geliştirici kurslar düzenleyecek, çocuk ve gençlerimizi Türk ve dünya edebiyatının klasikleriyle tanıştıracacağız.
- Kitapçılar çarşısı, kitabeveleri, sahaflar ile geleneksel sanatların icra edilmesine yönelik olarak mekân desteği sağlayacağız.
- Geleneksel sanatların canlandırılması ve bunların geliştirilerek yenilikçi endüstriyel ürünlere dönüştürülmesi için “Kültür Kentler” oluşturacağız. Bu amaca yönelik olarak şehirlerimizde uygun alanlar belirlenecek ve girişimcilerimize tahsis edilecek, uygun ekosistem oluşumuna yönelik destek mekanizmaları oluşturulacaktır.
- Dijital arşivlerimizi geliştirecek, kültür varlıklarımızın korunması ve tanıtılmasında teknolojinin tüm imkânlarından faydalanacağız.
- Anadolu’nun kadim medeniyetlerini de kapsayan, Selçuklu, Osmanlı ve Orta Asya arkeoloji anabilim dallarını geliştireceğiz. Arkeoloji ve sanat tarihi bölümlerini birbirlerini besleyen ve destekleyen bölümler olarak düzenleyeceğiz.
- Nitelikli din hizmetleri ile toplumun birlik, beraberlik, barış ve huzuruna katkı sağlanacak ve yaygın din kültürü eğitimini toplumun tüm kesimlerine ulaştıracacağız.
- Cami, kütüphane, medrese, saray, tarihi kamu binaları gibi bütün kültür varlıklarımızın mimari çizimlerinin, projelerinin ve arşivlerinin tamamlanmasını sağlayacağız. Böylelikle eserlerin hasar görmesi durumunda aslına uygun olarak inşa edilmesini mümkün kılacağız.

- Kültürel mirasımızın restorasyonu ve korunması ile ilgili araştırma ve uygulama laboratuvarlarımızın sayılarını artıracaktır.
- İstanbul'un simge yapılarından biri olan Kız Kulesi'nin restorasyonunu tamamlayarak müze konseptiyle hizmete açacağız.
- İzmir'in kent tarihinde önemli bir yer tutan Tekel Fabrikaları'nın restorasyonunu bitirerek bu eseri kültür ve sanat merkezi olarak hizmete sunacağız.
- Kültürel mekânların mimari kimliğine uygun kullanılmasına yönelik azami hassasiyet göstereceğiz.
- 2028 yılına kadar vakıf eserlerimiz de dâhil başta kamuya ait tescilli yapılar olmak üzere en az 1.500 adet taşınmaz kültür varlığımızın restorasyonunu yapmayı ve kullanıma kazandırmayı hedefliyoruz.
- Müzesi olmayan il bırakmayacak, mevcut müzelerimizin teşhir tanzimini günümüz modern müzecilik anlayışına uygun olarak yenileyeceğiz.
- Özel müzelerin kurulmasını teşvik edecek, çağdaş müzecilik anlayışı içerisinde müzelerin nitelik ve niceliğini artıracaktır. Başta özel müzeler ve kültür merkezleri olmak üzere iş dünyasının kültür ve sanata daha fazla bütçe ayırmalarını özendireceğiz. Bu sayede yerli sanat yönetmenleri, küratörler ve editörlerin yetişmesinin hızlanmasını sağlayacağız.
- Seçilecek şehirlerde kurulacak tematik müzelerle turizm kapasitesini artıracaktır.
- Kültürel mirasımızın gelecek nesillere doğru aktarılması için Dijital Halk Kültürü Arşivi'ni tamamlayarak, ulusal ve uluslararası erişime açacağız.
- Vakıf kültür varlıklarının tanıtımı ve korunması faaliyetlerimize devam edeceğiz.
- Türk-İslam tarihinin farklı dönemlerine ait kültürel mirasımıza öncelik verilmek suretiyle, kültürel mirasımızın araştırılması, korunması, günümüz toplumuna ve gelecek kuşaklara aktarılmasını sağlayacağız.
- Türk kültür ve medeniyetine dair referans niteliğindeki metinlerin üniversiteler, yayınevleri ve ilgili kamu kurumlarınca yayımlanmasını sağlayacağız.

- Yurt içinde 9.100 adet vakıf kültür varlığının tamamının projelerini hazırlayacak, önceliklendirerek ihtiyaç duyulan varlıkların restorasyon ve onarımlarını sağlayacağız.
- Gönül coğrafyamızda vakıf medeniyetine ait en az 12 adet kültür varlığının projelerinin hazırlanmasını, restorasyon veya onarımını gerçekleştireceğiz.
- Yurt dışındaki vakıf kültür varlığının envanterini tamamlayacağız.
- Vakıf kayıtlar arşivindeki Selçuklu ve Osmanlı dönemi belgelerinin konservasyonunun yapılması amacıyla patoloji ünitelerinin sayısını artıracacağız.
- Klasik Türk Sanatlarını içeren faaliyetleri yaygınlaştıracacağız. Ebru, hat, tezhip, minyatür, ahşap oymacılığı, çini, halıcılık, bakırcılık, telkâri gibi süsleme ve el sanatlarının farklı sunumlarla ticari ürüne dönüştürülmesi projelerine destekleri artıracacağız.
- Klasik ve çağdaş Türk sanatını temsil eden alanlarda nitelikli etkinlik ve sergilerin kamu ve özel sektör tarafından profesyonelce organize edilip dünyanın önemli şehirlerinde sıklıkla düzenlenmesini sağlayacağız.
- Her türlü basın, yayın ve medya ortamında Türkçe'nin güzel kullanılmasını özendirerek, mesajını dille ileten tüm sanat eserlerinde kelime zenginliğini teşvik edeceğiz.
- Fikri emek sonucu oluşan ürünlerin öneminin ve değerinin toplumun tüm kesimlerince anlaşılmasını sağlayacağız. Fikri haklara konu ürün ve eserlere ilişkin bilgi ve veri altyapısını güçlendireceğiz.
- Kültür endüstrileri ve kültürel girişimlere yönelik mevcut desteklerin etki analizi yapılmasını, kapsayıcı ve kolay erişilebilir destek mekanizmaları geliştirilmesini sağlayacağız.
- Kültürel ürünlerin üretim, gösterim ve dağıtımında tekelleşmeyi önleyici tedbirler alacak, kültürümüze özgü ürünlere yönelik markalaşma, pazarlama ve finansman desteği sağlayacağız.
- Kültür endüstrilerine sağlanan destekleri, bilhassa eğitim, sertifikasyon ve Ar-Ge faaliyetleri kapsamında artıracacağız.
- Kültür endüstrilerine verilecek desteklerde tarihi, millî ve kültürel değerlerimizi tanıtıcı, toplumsal birlik ve aidiyet hislerini güçlendirici alanlara öncelik verecek, klasik sanatlarımıza pozitif ayrımcılık göstereceğiz.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

İSTİKRARLI VE GÜÇLÜ EKONOMİ

TÜRKİYE YÜZYILI için Doğru Adımlar

AK PARTİ

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

İSTİKRARLI VE GÜÇLÜ EKONOMİ

Adalet ve Kalkınma Partisi olarak, insanımızın refahı ve huzurunu merkeze alan bir yaklaşımla, istikrarlı ve güçlü ekonomiyi her daim önceliğimiz olarak belirledik, iktidarlarımız döneminde kendi ekonomi politikalarımızı geliştirerek atılımlarımızı bu yaklaşımla hayata geçirdik. Makroekonomik istikrarı bütüncül bir bakış açısıyla ele alarak, mali disiplinden taviz vermeden, ekonomik büyüklüğümüzü 900 milyar doların üzerine çıkardık, kişi başına geliri 10 bin doların üzerine taşıyarak vatandaşlarımızın refahını artırırken gelir dağılımında da önemli iyileştirmeler sağladık.

Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sisteminin desteğiyle sağladığımız öngörülebilirlik, hız ve güvenin tesisi ile iş ve yatırım ortamını iyileştirdik, ekonomimizi yatırım ve ihracat odaklı büyütürken fiziki ve sosyal altyapı yatırımlarımız ile özel sektörümüzün önünü açacak güçlü bir ekonomik yapıyı hayata geçirdik.

Yeni dönemin atılım programı olarak bu beyanname ile ortaya koyduğumuz Türkiye Yüzyılı, sürdürülebilir ekonomik ve sosyal kalkınmamızın yüzyılı olacak, bugüne dek sağlanan kazanımların meyvelerinin toplanarak ekonomimizin şahlanacağı bir devri başlatacaktır.

Yeni dönemde, “insan” odaklı sürdürülebilir ve kapsayıcı bir yaklaşımla, yüksek büyüme ve nitelikli istihdam artışı hedeflerimize doğru kararlılıkla ilerleyecek, tüm politikalarımızı bu yönde hayata geçireceğiz. Özel sektör öncülüğünde yenilikçilik ve girişimciliği destekleyecek, yatırım ve ihracat odaklı büyümeye devam ederek kaynaklarımızı üretken alanlara daha fazla yönlendirecek, dışa açık bir ekonomi olarak rekabetçiliğimizi her alanda geliştireceğiz.

En büyük dayanağımız olan beşerî sermayemizi kadın ve gençlerimizi merkeze alarak güçlendirecek, teknolojik yetkinliklerimizin ve kurumsal kapasitemizin geliştirilmesine özel önem vereceğiz.

Kaynaklarımızı üretken alanlara daha fazla yönlendirerek dışa açık bir ekonomi olarak her alanda rekabetçiliği geliştireceğiz. Yeni dönem, yenilikçi ve girişimci özel sektör öncülüğünde büyüme ve nitelikli istih-

dam artışında yeni hamleler yapacağımız bir dönem olacaktır. Yüksek, sürdürülebilir, kapsayıcı bir büyüme anlayışını tüm politikalarımızla hayata geçireceğiz. Potansiyel büyümemizi yukarıya çekecek şekilde beşerî sermayemizin, teknolojik yetkinliklerimizin ve kurumsal kapasitemizin geliştirilmesi öncelikli stratejilerimiz olacaktır.

Ekonomi politikalarımızda mali disiplinden taviz vermeyen anlayışımızla yola devam ederken yatırım, istihdam, üretim ve ihracat zincirinde cari açığı ülkemizin yapısal bir sorunu olmaktan çıkaracak, sanayimizde stratejik alanlarda yüksek katma değeri hedefleyen yapısal dönüşümleri hayata geçirecek, küresel gelişmelere karşı alacağımız tedbirlerle enflasyonu geçmişte başardığımız gibi yine tek hanelere düşüreceğiz.

Ekonomimizi güçlü bir şekilde büyütürken, güven ve istikrar içerisinde sağlam bir zeminde ilerlemek için önceliklerimiz arasında finansal piyasalardaki derinleşmeyi artırmak, yurtiçi tasarruflarımızı yükseltmek, başta yeşil ve dijital dönüşüm odaklı, Ar-Ge yoğun olmak üzere daha fazla doğrudan yabancı sermayenin ülkemize çekilmesini sağlamak olacaktır.

Önümüzdeki dönemde Türkiye ekonomisini güven ve istikrara dayalı bir anlayışla yönetmeye devam ederken, millî gelirimizi istikrarlı bir şekilde artıracak, aynı zamanda her insanımızın da bundan hak ettiği payı adil bir şekilde almasını sağlayacağız. AK Parti iktidarlarımız döneminde insan odaklı ve kapsayıcı kalkınma ile sosyal refahımızı üst düzeye çıkarma hedefiyle ülkemizi alt-orta gelir grubundan üst-orta gelir grubuna yükseltmeyi başardığımız gibi, yeni dönemde ülkemizin yüksek gelirli gelişmiş ülkeler grubuna dahil olmasını sağlayacağız. Bu çerçevede; yatırım, istihdam, üretim, ihracat ve cari fazla yoluyla daha fazla değer üreten, daha adil paylaşan, daha müreffeh, 2053 net sıfır emisyon hedefiyle yeşil dönüşüm sürecini başarmış dijital bir Türkiye inşa edeceğiz.

14 Mayıs seçimleri sonrasında oluşacak yeni kabine içinde yine güçlü bir ekonomi ekibi görev üstlenecektir.

AK Partinin 20 yılı aşkın birikimini ve dinamizmini yansıtacak olan ekonomi ekibimiz etkin bir koordinasyon içinde görev icra edecektir.

Ekonomi ekibimiz kamu, özel kesim ve sivil toplum ile diyalog ve iştişare içinde makroekonomik politika çerçevemizi güncelleyecek, yeni şartlara ve ihtiyaçlara göre alınması gereken tedbirleri kamuoyu ile paylaşacaktır.

Öngörülebilir, şeffaf ve etkili politikalar setinin kararlı bir siyasi irade ile hayata geçirilmesi için beş yılın yol haritası niteliğinde, çalışmalarını yürüttüğümüz Ekonomi Eylem Planı uygulamaya konacaktır.

Bu kapsamda, ekonomik politikaların sosyal politikalarla bütüncül bir anlayış içinde şekillendirilmesi doğrultusunda Ekonomik ve Sosyal Konsey düzenli aralıklarla toplanacak ve buradan çıkan öneriler ilgili kurumlarımız tarafından hayata geçirilecektir.

Büyüme

Güçlü, büyük ve bağımsız Türkiye'nin teminatı, ekonomimizin sürdürülebilir, kapsayıcı ve dengeli büyümesidir.

Reel ekonomimizi her geçen gün daha da güçlendirici, güven ve istikrarı temin edici cesur ve kararlı adımlar atmaya devam edeceğiz.

Ülkemizi son 20 yılda 238 milyar dolardan 900 milyar doları aşan bir ekonomi haline getirdik. Satın alma gücü paritesine göre, Türkiye'yi dünyanın en büyük 11'inci Avrupa'nın 4'üncü büyük ekonomisi konumuna çıkardık.

Türkiye ekonomisi hain darbe girişimleri, terör saldırıları, küresel finansal kriz, göç, salgın, deprem ve savaş gibi küresel ve bölgesel düzeydeki pek çok çalkantıya rağmen direncini ispat ederek güçlü büyümesini sürdürmüştür.

Dünya ekonomisi son 20 yılda yıllık ortalama yüzde 3,9 oranında büyürken ekonomimiz yüzde 5,5 oranında büyüme performansı sağlamış, 2021 yılında yüzde 11,4 ile tarihi bir büyüme hızına ulaşmıştır.

Ülkemizin küresel bir güç merkezi olması yolunda ortaya koyduğumuz Türkiye Yüzyılı vizyonu, topyekun bir kalkınma anlayışıyla yeşil ve dijital dönüşüm odaklı yatırım-istihdam-üretim-ihracat zinciri temelinde cari fazla yoluyla büyümeyi esas almaktadır.

Bu doğrultuda, önümüzdeki dönemi sürdürülebilir kalkınmamızın yüz yılı olarak tarihe yazacak şekilde, son 20 yılda elde ettiğimiz kazanımları koruyup ötesine geçecek, kalkınma potansiyelimizi en üst düzeyde harekete geçireceğiz.

Dinamik ve esnek üretim kabiliyetimiz, genç, nitelikli ve girişimci insanımız, zengin kaynaklarımız ve jeostratejik konumumuz bu yapının temel destekleyici unsurları olmaya devam edecektir. Dünyanın zorlu süreçlerden geçtiği bir dönemde, ülkemizin mukayeseli olarak daha az etkilenmesi ve yeni oluşan fırsatları değerlendirmesi bakımından güçlü liderliğin ve tecrübeli kadroların önem taşıdığını düşünüyoruz.

Yatırım, istihdam, üretim, ihracat ve cari fazla yoluyla ülkemizi büyütecek ekonomi politikalarımızı verimlilik üzerine inşa ediyoruz. Yüksek katma değer sağlayan, yeşil ve dijital dönüşümü ekonomi başta olmak üzere farklı alanlardaki politikalarımızın odağına alacağız. Katma değeri yüksek yatırımları geliştirerek, sürdürülebilir büyümeyi ve ekonomimizin büyüme potansiyelini artıracacağız. Enerji başta olmak üzere daha az girdi kullanan ve daha az karbon salınımı olan alanlarda sağlayacağımız gelişmeler, çevresel açıdan olumlu sonuçlar doğurmanın yanısıra bu alanlarda dışa bağımlılığımızı azaltarak cari açığın düşürülmesine de önemli katkılar sunacaktır.

Bir yandan katma değerli üretimi artırırken diğer yandan genç nüfus potansiyelimizi ve sosyal refahı esas alarak istihdam dostu büyüme politikalarını sürdüreceğiz. Katma değeri ve istihdamı eş zamanlı artıran politikalarımız ile daha fazla ve daha nitelikli istihdam imkanı oluşturacağız.

Tarımdan sanayiye her alanda üretim ve rekabet gücümüzü daha da artıracak, ülkemiz ve dünya için kritik öneme sahip alanlarda Türkiye Yüzyılı'nda ülkemizi en büyük küresel üretim ve ticaret merkezlerinden biri hâline getireceğiz.

Bu hedef doğrultusunda, bundan önce olduğu gibi önümüzdeki dönemde de, ekonomi yönetiminde güven ve istikrar anahtar kavramlarımız olmaya devam edecektir. Serbest piyasa ekonomisini esas alan, dışa açık ve dünyayla entegre bir yapıyla, yatırım ortamını daha da iyileştirilecek ve yüksek ekonomik büyüme performansımızı sürdüreceğiz.

Birlikte Yaptık

- Dünya ortalamalarının üstünde bir performans sağlayarak, küresel hasıla içinde ülkemizin 2002 yılında yüzde 0,69 olan payını 2022 yılında yüzde 0,84'e yükselttik.
- Türkiye'nin 1982-2002 yılları arasındaki ortalama büyüme hızı yüzde 4 iken, 2002-2022 yılları arasında, yani Adalet ve Kalkınma Partisinin iktidar olduğu dönemde ortalama büyüme hızı yüzde 5,5 oranında gerçekleşti.
- Küresel salgın ve ekonomik çalkantıların yanı sıra bölgemizdeki savaşa rağmen büyümemizi sürdürdük ve salgın sonrası, ekonomisi en hızlı toparlanan ülkeler arasında yer aldık.
- Dünya ekonomileri salgın sonrası hala toparlanamazken yaşanan Rusya-Ukrayna savaşına rağmen 2021 yılında yüzde 11,4 ile tarihi yüksek, 2022 yılında ise yüzde 5,6'lık güçlü ve dengeli bir büyüme kaydedtik.
- OECD ülkeleri arasında, 1982-2002 döneminde, Satın Alma Gücü Paritesi (SAGP) cinsi milli gelir sıralamasında 10'uncu sıradan 11'inci sıraya gerilemişken 2002-2022 döneminde ülkemizi 11'inci sıradan 6'ncı sıraya yükselttik.
- İktidarlarımız döneminde AB ülkelerine SAGP cinsinden yakınsayarak önemli mesafe kat ettik. SAGP cinsinden ortalama kişi başına gelirimizi AB ortalamalarının %42,8'inden %71,8'ine yükselttik.
- 2002 sonrası dönemde iktidarlarımızda siyasi ve makroekonomik istikrarı sağlayarak yatırım iklimini iyileştirdik.
- Makroekonomik istikrar ve yapısal reformlarımızın etkisiyle büyümeye, yatırım artışlarının sürüklediği sermaye birikimi ve özellikle toplam faktör verimliliği önemli ölçüde katkı sağladı. 1982-2002 döneminde büyümeyi aşağı çeken Toplam Faktör Verimliliği (TFV) artışı son 20 yılda önemli oranda hızlandı. 2002-2021 döneminde yıllık ortalama büyümenin yaklaşık yüzde 25'ini verimlilik artışından sağladık.
- Para, maliye ve gelirler politikalarımızı bütüncül bir anlayış içinde tasarlayarak hayata geçirdik ve mali disiplinden asla uzaklaşmadık.
- Kamunun düzenleyici ve denetleyici rolünü güçlendirirken, piyasa ekonomisini ve rekabeti esas alan bir anlayış içinde üretken sektörlerde özel teşebbüsün gelişimini destekledik. Kamu-özel iş birliğini ve iki kesim arasındaki tamamlayıcılığı güçlendirdik.

- Kapsayıcı kalkınma anlayışı içinde tüm yörelerimizin potansiyelini harekete geçirmek üzere bölgesel kalkınma politikalarımızı yeniden şekillendirdik. Yeni finans imkânları ile başta ulaşım olmak üzere güçlü altyapı yatırımları, kurumsal yapılar ve yerelde proje hazırlama, izleme ve değerlendirme kapasitesini güçlü bir şekilde geliştirerek bölgeler arası gelişmişlik farkını önemli ölçüde azalttık.
- Cari işlemler açığının oluşmasında yüksek paya sahip ürünler öncelikli olmak üzere yerli ve katma değerli üretimi artırdık.
- Paris İklim Anlaşmasını imzaladık. 2053 Net Sıfır Emisyon hedefimizi açıklayarak tüm dünyaya iklim değişikliği ile mücadele ve yeşil büyüme konusunda kararlılığımızı gösterdik.
- Ar-Ge faaliyetlerinin gelişmesi ve yaygınlaşması için diğer ülkelere göre çok daha kapsamlı teşvikler sağladık.
- Dış dengemizde en önemli mesele olan enerji sektöründe kaynaklarımızı çeşitlendirip yerli ve yenilenebilir enerji yatırımlarını artırdık. Doğal gaz başta olmak üzere enerji rezervlerimizi arama faaliyetlerini hızlandırdık.

Birlikte Yapacağız

- Türkiye Yüzyılı'nda, bir yandan büyümemizi sürdürürken diğer yandan sosyal adaleti sağlamaya dönük güçlü politikalarımızı hayata geçireceğiz.
- Güven ve istikrar içinde, rekabetçi bir ortamda büyümeye ve istihdam üretmeye devam edeceğiz. Bu kapsamda, yatırım, üretim, istihdam ve ihracat yoluyla yapısal cari açık sorununu ortadan kaldıracak politikalarımızı kalıcı bir şekilde hayata geçireceğiz.
- Siyasi ve ekonomik istikrar, öngörülebilirlik ve yatırımcı dostu politikalarla yüksek teknolojili ve daha üretken alanlarda doğrudan yabancı yatırımı artıracak, iş ve yatırım ortamını daha da iyileştireceğiz.
- Verimliliği önceleyen, sürdürülebilir, kapsayıcı ve güçlü bir büyüme dinamiğini yeşil ve dijital dönüşüme uyumlu bir şekilde tesis edecek, ülkemizin üst gelir grubuna yükselmesini sağlayacağız.
- Sürekli ve güçlü büyüme hedefiyle, Türkiye'nin önündeki fırsat penceresini kullanarak, 2024-2028 dönemi arasında yıllık ortalama yüzde 5,5 seviyesinde büyüme ile 2028 yıl sonunda 1,5 trilyon dolar milli gelir büyüklüğüne ve 16 bin dolarlık kişi başı gelir düzeyine ulaşmayı öngörüyoruz.
- Yurt içi tasarruflarımızın daha da artırılarak üretken alanlara yönlendirilmesi, özel sektör yatırımlarının artırılması ve işgücü verimliliğimizin geliştirilmesi suretiyle istikrarlı büyümeyi devam ettireceğiz. Bu kapsamda finansal sistemin dışında tutulan varlıkların sisteme kazandırılmasının teşvik edici düzenlemeler yapmayı sürdüreceğiz.
- Toplam faktör verimliliği artışını sürekli kılacak yapısal reformları ve iyileştirmeleri sürdüreceğiz.
- Kamu yatırımlarımızın, özel sektör yatırımlarının önünü açarak, üretim kapasitesinin artmasına ve verimlilik bazlı büyüme dinamiğine katkı sağlayacağız.
- Makroekonomik istikrarı sürdürerek daha iyi bir iş ortamının oluşturulmasını, işgücümüzün niteliğinin yükseltilmesini, teknoloji ve yenilik geliştirme kapasitemizin artırılmasını, fiziki altyapımızın daha da güçlendirilmesini, kurumsal kalitemizin iyileştirilmesini sağlayacağız.

- İstihdam dostu büyüme sağlama hedefi doğrultusunda, genç nüfusun yoğun olduğu bölgeler öncelikli olmak üzere, emek yoğun sektörleri desteklemeye devam edeceğiz. Rekabet gücümüzün yüksek olduğu geleneksel sektörlerimizi yenilikçiliğe dayalı bir ekosistemle daha verimli hale getireceğiz.
- Enerji, sanayi, üretim ve ticaret dahil tüm alanlarda ve tüm süreçlerde yeşil ve dijital dönüşümü gerçekleştireceğiz.
- Teknoloji yoğun yüksek katma değerli sektörlerin ekonomimizdeki payını artırarak ülkemizi daha rekabetçi bir konuma taşıyacağız.
- Ar-Ge ve yenilik faaliyetlerini özel sektör ve KOBİ odaklı olacak şekilde artıracak, ticarileştirme ve markalaşma süreçlerini hızlandırarak katma değer artışı sağlayacağız.
- Ekonominin tüm kritik alanlarında dijital dönüşümün gerçekleşmesi için altyapıyı güçlendireceğiz.
- Yeşil OSB ve Yeşil Endüstri Bölgelerini yaygınlaştıracak, mevcut OSB, EB ve KSS'lerde ortak kullanıma yönelik yeşil dönüşüm merkezleri kuracağız.
- Ekonomide artışının olmazsa olmazlarından olan döngüsel ekonomi ve endüstriyel simbiyoz uygulamalarını öncelikli olarak destekleyeceğiz. Bu çerçevede, bir tesisin atığını diğer bir tesis için girdiye dönüştürerek çevresel açıdan fayda üreteceğimiz gibi ekonomimizin ihtiyaç duyduğu girdi tedarikinin daha etkin ve verimli sağlanmasını temin edeceğiz.
- Sürdürülebilir mobilite, batarya yatırımları, yeşil hidrojen, karbon yakalama, yeni nesil nükleer reaktörler, dijital tarım, ray ötesi sistemler, atık yönetimi vb. yeni teknolojilerin geliştirilmesine yönelik yürütülecek Ar-Ge ve yenilik çalışmalarını destekleyeceğiz. Bu yatırımların hem teknoloji transferi hem de nitelikli istihdam artışları ile ülkemizde ciddi katma değer oluşturmalarını sağlayacağız.
- Enerji verimliliği uygulamalarını, yenilenebilir enerji yatırımlarını ve kullanımını, hidrojen enerjisi gibi temiz enerji üretimini ve kullanımını teşvik edeceğiz.
- Bina/inşaat sektöründe Yeşil Bina Sertifika (YES-TR) sistemi başta olmak üzere sertifikasyon uygulamalarını yaygınlaştıracacağız. Afet risklerini dikkate alarak inşaat malzemelerinin standartlarını ve inşaat teknolojilerini geliştirmeyi sürdüreceğiz.

- KOBİ'lerin verimlilik ve üretkenliğini artıracak, finansmana erişimini kolaylaştıracak, kurumsallaşmalarını güçlendirecek, yeşil ve dijital dönüşümlerini hızlandıracak yeni mekanizmalar oluşturacağız.
- Yenilebilir enerji, geri kazanım, sanayide yeşil dönüşüm gibi alanlarda 'Yeşil Yakalı' olarak sınıflandırılan işlere avantaj sağlayacak politikalar geliştireceğiz.
- Finansal alanda yapacağımız yeniliklerle girişimcilik ekosistemini desteklemeye devam edeceğiz. Gençler başta olmak üzere, iyi projesi olup sermayeye ihtiyaç duyan kesimleri güçlü bir şekilde teşvik edeceğiz.
- Etki yatırımcılığı, harmanlanmış finans gibi yenilikçi finansman olanakları geliştirerek finansmana erişimi kolaylaştıracacağız.
- Sürdürülebilir kalkınma yatırımlarının finansmanı kapsamında ihraç edilen yeşil sermaye piyasası araçlarının ihraç maliyetini azaltarak bu tür araçların ihracatının artmasını sağlayacağız.
- Büyümenin kaynaklarının yeşil bileşenlerini ayırtırmaya olanak sağlayacak veri tabanı altyapısına geçerek yeşil büyümeyi analize imkân tanıyacak göstergeler üreteceğiz.

İstihdam

Adalet ve Kalkınma Partisi kurulduğu günden bugüne istihdam dostu büyümeyi savunmuş ve bu alanda etkili politikalar uygulamıştır. İstihdam ve üretimden taviz vermeyen ekonomi politikalarımızla, potansiyel büyümemizi yukarıya çekecek bir anlayış içinde istihdamımızın niceliğini ve niteliğini artırmayı sürdürüceğiz.

Son 20 yıldaki büyüme performansımızdaki güçlü eğilime paralel olarak istihdamda da önemli artışlar yaşadık. Bu dönemde istihdamımızı 2022 yıl sonunda yaklaşık 32 milyona çıkardık, istihdamımızın kompozisyonunda katma değeri yüksek alanlara doğru bir dönüşüm sağladık.

Özellikle 2005 sonrası dönemde hem işgücünün hem de istihdamın artış oranı önceki dönemlerin oldukça üzerinde gerçekleşmiş, ekonomik büyüme hızını artırırken büyümenin istihdam oluşturma kabiliyeti de güçlenmiştir.

Türkiye, tüm dünyada istihdamı olumsuz etkileyen küresel salgın dönemini diğer ülkelere kıyasla çok daha başarılı şekilde yönetmiş, böylesi bir dönemde dahi Nisan 2020'den Aralık 2022'ye kadar 6,2 milyon kişinin üzerinde ilave istihdam artışı sağlamıştır. Böylece ülkemiz salgın öncesi döneme göre istihdam artışında OECD ülkeleri arasında ilk sırada yer almıştır.

Sürdürülebilir refah artışını sağlamada temel anahtarımız, yenilikçilik faaliyetleri ve dünyayla rekabet edecek nitelikte işgücüdür. Bu anlayışla, temel bilimlere özel önem vererek, başta doktoralı olmak üzere araştırmacı insan gücü sayısının ve niteliğinin artırılmasını ve Ar-Ge altyapısı ve ekosistemiyle beyin göçü alan bir ülke konumuna ulaşmayı, dünyada ve bölgemizde bilim insanları için çekim merkezi haline gelmeyi hedefliyoruz.

Gelişen ve değişen dünyada farklı iş yapma biçimlerine hızlıca ayak uydurabilmeyi temin edecek kurumsal ve hukuki altyapıya sahip bir Türkiye işığında; bireylerin beceri setlerinin dijital ve yeşil beceri setleriyle güncellendiği ve adil geçişin sağlandığı, ücretler ve kariyer gelişimi hususlarında cinsiyet ve yaş ayrımcılığını ortadan kaldıran, iş-yaşam dengesinin aktif işgücündeki tüm bireyler için korunduğu, sosyal güvenlikten doğan haklar konusunda dünyada örnek gösterilen bir Türkiye'ye ulaşmak temel hedeflerimiz arasındadır.

Önümüzdeki dönemde, güçlü istihdam politikalarımızın devamıyla kadınların ve ne eğitimde ne de istihdamda olan gençlerin işgücüne katılımında gelişmiş ülkeler seviyelerine ulaşarak büyüme potansiyelimizi istikrarlı bir biçimde artıracacağız.

Birlikte Yaptık

- Üretimi ve nitelikli istihdamı güçlü teşviklerle destekleyerek, istihdam dostu büyüme stratejilerimiz ile tarihimizin en yüksek rakamı olan 31,8 milyonluk istihdamla ekonomik programımızın başarısını ispat ettik.
- 2002 yılında yüzde 44,4 düzeyinde olan istihdam oranını 2022 yılında 3,1 puan artırarak yüzde 47,5'e yükselttik.
- Son 20 yıllık dönemde 4,7 milyonu kadın olmak üzere işgücünde 10,5 milyon artış sağladı; nihayetinde, toplam işgücüne katılım oranını 3,5 puan artırarak yüzde 53'ün üzerine, kadın işgücüne katılım oranını ise 7 puanın üzerinde artırarak yüzde 35'in yukarisına taşıdık.
- 2002 yılında toplam istihdamın yüzde 52,1 olan kayıt dışı istihdamı uyguladığımız etkin politikalarla 2022 yılında yüzde 26,8'e düşürdük.
- 2002 yılında yalnızca 125.071 işe yerleştirme faaliyetine aracılık edilmişken 2022 yılında yaklaşık 1,4 milyon, 2002 yılından günümüze kadar yaklaşık 12,3 milyon işe yerleştirmeye aracılık edilmiştir.
- Mesleki eğitimi önceledik; sektörlerin ihtiyaç duyduğu nitelikli iş gücünün yetiştirilmesi amacıyla eğitim, istihdam, üretim iş birliğini sağlayarak mesleki eğitimi güçlendirdik. Avrupa Birliği müktesebini de dikkate alarak uluslararası standartlara uygun bir şekilde Mesleki Yeterlilik Kurumunu kurduk.
- İllerde İl İstihdam ve Mesleki Eğitim Kurulları kanalıyla yerelde mesleki eğitim politikaları ile işgücü piyasalarının örtüşmesini sağlayıcı tedbirler aldık.
- Ülkemizin birçok iline genç girişimcilerimiz için Teknokentler kurduk.
- Ülkemizin istihdam politikalarına yön vermek üzere Ulusal İstihdam Stratejisi'ni (2014-2023) uygulamaya koyduk.
- İşgücü piyasasının ihtiyaçları, sorunları ve beklentilerini dikkate alarak gençlerin istihdamının önündeki engellerin ortadan kaldırılması ile mevcut ve gelecekteki işgücü piyasasına katılmaları için kapsamlı bir beceri ve bilgi yelpazesi geliştirmelerini sağlamak amacıyla Ulusal Genç İstihdam Stratejisi'ni (2021-2023) yürürlüğe koyduk.

- Özellikle son dönemde hareketlenen bölgesel ve küresel yetenek havuzunun ülkemize kanalize ederek Ar-Ge ve teknoloji firmalarımızın nitelikli insan kaynağı ihtiyacının karşılanmasını sağlamak üzere uluslararası teknoloji uzmanlarını ülkemize kazandırmak amacıyla “Uluslararası Yetenek Transferi” programını geliştirdik. Uygulamayı ilk etapta teknopark firmaları ve Ar-Ge merkezlerini kapsayacak şekilde başlattık.
- Gençlerin, kişisel ve sosyal gelişimini desteklemek ve istihdam edilebilirliğini sağlamak üzere “Çalışan ve Üreten Gençler Programını” başlatarak Kalkınma Ajanslarının geliştirdiği yatırım projelerine destek sağladık.
- İstihdamda geniş kapsamlı teşvikler uyguladık; primini düzenli ödeyen işverenlerimiz için uygulanan 5 puan prim teşvikinin yanı sıra kadınlar, gençler, engelliler, Ar-Ge projelerindeki araştırmacı istihdamı ile ilave istihdam için düzenlemeler yaptık.
- Covid-19 salgın döneminde işveren tarafından ücretsiz izne çıkarılan vatandaşlarımızın yaşayacakları gelir kaybının önlenmesi ve özellikle bu dönemde en çok ihtiyaç duyacakları sağlık hizmetlerine erişimlerinin devamının sağlanması amacıyla nakdi ücret desteği uyguladık.
- İstihdam kaybı riskinin yüksek olduğu dönemlerde kısa çalışma ödeneğini etkili bir araç olarak kullandık.
- Kamu istihdamında liyakat ve yetkinliğin artırılması, fırsat eşitliğinin temin edilmesi, kamu iş ilanlarının kamuoyu ile etkin bir şekilde paylaşılması, başvurudan yerleştirmeye tüm süreçlerin şeffaf olarak yürütülmesi amacıyla Kariyer Kapısı Platformunu geliştirdik.
- 2020 yılında Staj Seferberliği adıyla başlattığımız programın kapsamını 2022 yılında ülkemizin istihdam politikaları çerçevesinde genişlettik, “Ulusal Staj Programı” olarak 150 bini kamuda, 150 bini özel sektörde olmak üzere 300 bin gencimize staj imkânı sağladık.
- Üniversitelerimizin mezun iş gücüne katılım performanslarını düzenli olarak ölçmek ve tercih yapacak gençlerimizi veriye dayalı bir sistemle desteklemek amacıyla ÜNİ-VERİ Projesini hayata geçirdik.
- Bilgi teknolojileri alanındaki yetişmiş insan gücü ihtiyacını karşılamak üzere Bir Milyon İstihdam Projesini başlattık.

Birlikte Yapacağız

- Yüksek büyüme politikalarımız kapsamında, istihdamı istikrarlı bir şekilde artırmaya devam edeceğiz.
- İşgücü piyasasının yeşil ekonomi, döngüsel ve dijital ekonomi ile iklim değişikliğine uyumunu hızlandıracak; ortaya çıkan beceri ihtiyaçlarını karşılayarak yeni istihdam olanakları sağlayacağız.
- İstihdamdaki güçlü artış ile işsizlik oranının kademeli olarak gerilemesini sağlayacak, 2028'e kadar ilave 6 milyona yakın istihdam ile toplam istihdamı 36 milyona çıkaracak, işsizlik oranını yüzde 7'nin altına indireceğiz.
- Yeşil işlerin payını artıracacağız. Belirlenecek yeşil işlerde özel sektörün Mesleki Yeterlilik Kurumu sertifikası olan kişilerin istihdamını sağlayacağız.
- Aktif işgücü piyasası politika araçlarının etki değerlendirmelerini gerçekleştirerek iyileştirecek, aktif işgücü programları içinde işbaşı eğitim programları ile yeşil beceriler odaklı faaliyetlerin payını artıracacağız.
- Pasif işgücü programlarının sürdürülebilirliği ve erişilebilirliğini güçlendirecek, işsizlik sigortası fonundan yararlanma şartlarını kolaylaştıracacağız.
- Toplumun tüm kesimlerine insana yaraşır iş fırsatlarının sunulmasını, kadınlar ve gençler başta olmak üzere özel politika gerektiren grupların işgücü piyasasına girişlerinin hızlandırılmasını ve kalıcılıklarının teşvik edilmesini destekleyerek, güvenceli esnek çalışma biçimlerinin hayata geçirilmesini sağlayacağız.
- Kadınların işgücüne katılımını yüzde 40'ın üzerine çıkaracak, istihdam oranını yüzde 35'in üzerine yükselteceğiz.
- Kadınların çalışma hayatına girişini kolaylaştıracak ve kadın istihdamını teşvik edecek düzenlemeler yoluyla esnek çalışma olanaklarını artıracak, kadın kooperatiflerini güçlendirecek, çocuk bakım hizmetleri ve ihtiyaca göre belirlenmiş mesleki eğitim programları hayata geçireceğiz.
- Kadın girişimciliğinin artırılması konusunda kadınların finansman kaynaklarına erişimini artıracacağız.

- Genç girişimcileri yenilikçi buluşlara ve projelere yönlendiren hibe desteklerimizi artıracacağız.
- Kayıt dışılıkla mücadele mekanizmalarını güçlendirerek, 2028 yılında kayıt dışı istihdamın payını yüzde 20'nin altına indireceğiz.
- Kayıtlı istihdamın teşvikine yönelik olarak veri analizine dayalı risk odaklı denetimleri yaygınlaştıracak, kayıt dışılığın yaygın olduğu sektörler öncelikli olmak üzere, yönlendirici ve rehberlik edici denetim faaliyetlerini artıracacağız.
- Göçmen işgücü arzı ve işgücü talebi belirlenerek göçmen işgücü istihdamında kayıt dışılığı önleme faaliyetlerimizi sürdüreceğiz.
- Ülkemizin nitelikli işgücü kaybı önleyecek, nitelikli işgücünün elde tutulmasına ve tersine beyin göçüne yönelik sektörel teşvik mekanizmalarını güçlendireceğiz.
- Nitelikli işgücünün ülkemize çekilmesini sağlayacak, Turkuaz Kart gibi seçici göçmen gruplarına yönelik uygulamalara devam edeceğiz.
- Ar-Ge ve teknoloji merkezlerindeki çalışanların üniversitelerdeki uzman kişiler ve gençlerimiz ile daha fazla proje yapmasına yönelik desteklerimizi artıracacağız.
- Kamu sektöründe stratejik insan kaynağı planlaması için altyapı teşkil eden Envanter Sistemi, Beceri Haritası, Kariyer Haritası gibi uygulamaları güçlendirerek devam ettireceğiz.
- Çalışma hayatında temel haklar ve ilkelerin güçlendirilmesi ve sosyal diyalogun geliştirilmesini sağlayacağız.
- Bilgi teknolojileri alanındaki yetişmiş insan gücü ihtiyacını karşılamak üzere başlatmış olduğumuz Bir Milyon İstihdam Projesinde 2024 yıl sonu itibarıyla iki milyon gencimizin en az bir başlıkta eğitimini tamamlayacak, bir milyon gencimizin ise sertifikalı hale gelmesini sağlayacağız.

Ödemeler Dengesi

“Cari Fazla Veren Türkiye” vizyonumuz doğrultusunda, yatırım ortamını geliştirmeyi, mal ve hizmet ihracatımızı nitelik ve nicelik bakımından artırarak yüksek katma değerli ihracat artışı sağlamayı, ithalata bağımlılığı azaltmayı ve cari işlemler dengesini iyileştirmeyi önceliklendiriyoruz.

Alacağımız ilave tedbirler ve ara malları başta olmak üzere yurtiçi üretim artışı ile yapısal açığın gerileme sürecine girdiği cari işlemler dengesini kalıcı olarak iyileştirmeyi ve orta vadede cari fazla veren bir Türkiye’yi hedefliyoruz.

Sürdürülebilir kalkınma hedefimizin önünde en önemli engel olan cari açığı ortadan kaldırmaya kararlıyız.

İhracat odaklı üreten ve büyüyen Türkiye’de, sürdürülebilir ihracat artışı sağlayarak küresel ihracattaki payımızı artırmak önceliğimizdir. Nitekim küresel kriz, salgın ve jeopolitik gelişmelerden kaynaklı dışsal faktörler ve şoklara rağmen uyguladığımız doğru stratejiler ile ekonomimiz ve ihracatçılarımızın dinamik yapısı sayesinde gerekli tedbirleri hızlı ve işlevsel bir şekilde devreye aldık.

2002 yılında küresel mal ihracatından aldığımız yüzde 0,5’lik payımızı kademeli olarak artırarak 2021 yılında yüzde 1,02 seviyesine yükselttik.

Önümüzdeki dönemde de, yüksek büyüme hedefimizi güçlü bir ödemeler dengesi bilançosuyla gerçekleştirmek için geliştireceğimiz programlarla, kaynaklarımızı üretken alanlara yönlendirecek, hedef pazar ve hedef sektörlerle odaklanmış bir bakış açısıyla, ihracatta katma değer artırılması, yüksek teknoloji ürünlerine doğru uzmanlaşmanın gerçekleştirilmesi ve bu sürecin yeşil dönüşüm, dijitalleşme, Ar-Ge, inovasyon ve markalaşma faaliyetleri ile desteklenmesine yönelik çalışmalarımızı sürdüreceğiz.

Güçlü, büyük ve bağımsız bir Türkiye’nin teminatı olarak, cari açığı yapısal sorun olmaktan çıkararak kalıcı bir şekilde düşürmemiz ve hızlı büyüme dönemlerinde yaşanan cari açık döngüsünü kırmamız elzemdir.

Bu bilinçle, enerji ve savunma sanayii başta olmak üzere ülkemizin her alanda dışa bağımlılığının azaltılmasına yönelik attığımız adımları kararlılıkla sürdüreceğiz, diğer alanlara da yaygınlaştıracacağız.

Ülkemizi 1 trilyon dolar dış ticaret hacmine ve 100 milyar dolar turizm gelirin kavuşturacağız.

Birlikte Yaptık

- Katma değerli ihracata ve nitelikli istihdama dayalı üretimi önceleyen bir ekonomi anlayışını uygulamaya koyduk.
- Bu kapsamda cari dengenin kalıcı olarak iyileşmesini sağlayacak ihracat artışı ve üretimde dışa bağımlılığı azaltıcı politikalar izledik.
- Yapısal olarak cari açık veren bir ekonomide cari işlemler açığında enerji ithalatının payının yüksek olduğundan hareketle, enerji başta olmak üzere ülkemizin bağımlılığının azaltılmasına yönelik önemli adımlar attık.
- Yeni kaynak arayışlarını hızlandırdık. Ülkemizin petrol ve doğal gaz kaynaklarını ekonomimize kazandırmak amacıyla, deniz araştırma, arama ve işletme ruhsat alanlarında yerli ve milli imkânlarımızla derin deniz sondaj faaliyetleri yürüttük.
- Ülkemizin öncelikle temiz enerji haritasında öne çıkan rüzgâr ve güneş enerjisi, jeotermal enerji potansiyelinin azami ölçüde kullanılmasını sağlayacak yerli enerji santral projelerini destekledik.
- Ülkemizin küresel markalarını yaratmak üzere Turquality programını uygulamaya koyduk ve bu kapsamda markalarımızı küresel lige yükseltmek üzere destekledik.
- Büyümenin lokomotifi olarak gördüğümüz ihracatımızı 2002 yılında 36,1 milyar dolardan 6 kattan fazla artırarak 2022 yılında 254 milyar doların üzerine çıkardık.
- Ülkemizde 2002 yılında 33 bin civarında firmamız ihracat yaparken 2022 yılında bu sayıyı 115 bine yaklaştırdık.
- 2022 yılında ihracat ailemize 13.000 yeni firma kazandırdık.
- Yılda ortalama 80 farklı ülkede 1.500'ün üzerinde uluslararası nitelikte fuar katılımını desteklerken, 60 farklı ülkeye 250'nin üzerinde alım ve ticaret heyeti gerçekleştirdik. Ayrıca ihracatçılarımızın 92 farklı ülkede 1.200'ün üzerinde farklı lokasyondaki ofis mağaza, depo ve diğer dağıtım kanallarına kira ve tanıtım desteği sağladık.
- Son 20 yılda ihracata hazırlık aşamasından pazarlamaya, tasarımdan küresel firmalara tedarikçi olmaya, tanıtımdan yurtiçi ve yurtdışı fuar katılımlarına, yurtdışı dağıtım kanalları oluşturmaktan küresel marka olmaya kadar ihracatın her aşamasına, her adımına verilen destekleri yeniledik ve bürokrasiyi azaltarak başvuru süreçlerini kolaylaştırdık.
- İhracata yönelik devlet yardımlarımızı güçlendirmek ve daha kapsamlı

hale getirmek amacıyla, on dört farklı mevzuatı içeren ihracat desteklerini çerçeve üst bir kararda topladık ve yeni destek mekanizmaları ilave ettik.

- Ülkemizin, uluslararası ticaret düzeninde iklim değişikliği ile mücadele politikalarına uyumu sağlamayı hedefleyen ve ihracatta rekabetçiliğimizi güçlendirecek bir yol haritası niteliğinde “Yeşil Mutabakat Eylem Planı”nı oluşturduk.
- Dijitalleşen dünyada e-ihracat aktörlerinin ihtiyaçlarına yönelik farklı destek modelleri geliştirirken aynı zamanda bürokrasiyi azaltarak e-ihracatı kolay, hızlı ve güvenilir kılmayı hedefledik ve bu doğrultuda e-ihracata yönelik güçlü bir destek paketini hayata geçirdik.
- İhracatta gümrük uygulamalarının ve sınır kapılarından geçiş süreçlerinin iyileştirilmesini sağladık.
- İhracatçılarımızın kredide teminat sorunlarını çözmeye yönelik olarak İhracatı Geliştirme Anonim Şirketi’ni (İGE A.Ş.) kurduk ve güçlendirdik, 7 binin üzerinde ihracatçımızın 27,1 milyar TL’lik kredisine kefalet verdik.
- İhracatçılarımızın dünyanın her noktasında vize beklemeden, alıcıları ile aktif ve hızlı şekilde temas edebilmelerini sağlamak amacıyla ihracatçılarımıza hususi damgalı (yeşil) pasaport ile pek çok ülkeye vizesiz seyahatin yolunu açtık.
- Ülkemizdeki kadın ve genç girişimcilerimizin ihtiyaç duydukları iş ağlarını oluşturması, rekabet avantajı sağlayabilecekleri sektörleri tespit ederek üretime katkı sağlamaları ve ihracat ailesine katılmaları amacıyla programlarımızı devreye aldık.
- Verdiğimiz desteklerle KOBİ ve girişimcilerimize ihracatçı kimliği kazandırdık, hayata geçirdiğimiz “mikro ihracat” modeli ile küçük işletmelerin düşük maliyetli ve daha az bürokratik işleme hızlı bir şekilde ihraç yapmalarına imkân getirdik
- Mikro ihracat kapsamında düzenlenen elektronik ticaret gümrük beyannamesi ile tevsik edilen ihracat işlemlerine vergi istisnaları sağladık.
- İktidara geldiğimiz yıllardan başlayarak komşularımız başta olmak üzere pazar çeşitlendirmesine gittik. Afrika, Asya, Latin Amerika gibi farklı pazarlara açılma stratejileri izledik.
- Serbest Ticaret Anlaşmaları (STA) ile Tercihli Ticaret Anlaşmalarının (TTA) sayısını artırarak bölgesel ve küresel entegrasyonlardaki varlığımızı pekiştirdik. Bu kapsamda ülkemiz ile 22 ülke arasında akdedilen STA’ları yürürlüğe koyduk.

- Son dönemde, ihracatta ürün ve pazar çeşitliliğini artırmak üzere 18 ülkeye yönelik ticaretimizin geliştirilmesine ilişkin hazırlanan Uzak Ülkeler Stratejisi'ni hayata geçirdik.
- AB ile Gümrük Birliği'nin daha etkin hale getirilmesine yönelik gerekli çalışmaları yaptık. AB ile ticaret hacmimizi 2022 itibarıyla 200 milyar doların üzerine taşıdık ve AB ile ülkemiz arasındaki ticaretin dengeli bir hale gelmesini sağladık. Gümrük Birliği'ni oluşturan ihtiyaçlar doğrultusunda güncelleme amacıyla gerekli hazırlıkları yaptık.
- 2012 yılından bu yana hizmet ihracatımızın kilit sektörleri olan sağlık turizmi, bilişim, film-dizi ve eğitim sektörlerine; 2015 yılından bu yana ise bahsi geçen sektörler ek olarak; yönetim danışmanlığı, gayrimenkul, yayıncılık, lojistik, yolcu taşımacılığı, ulaştırma alt yapı hizmetleri, gastronomi, perakende ve konaklama sektörlerimizin uluslararası pazarlara açılmasına, bu pazarlarda rekabet gücü kazanarak kalıcı olmalarına ve markalaşmalarına yönelik destek programlarını uygulamaya geçirdik.
- Serbest bölgelerdeki ticaret hacmini 2002 yılındaki 11,1 milyar dolar seviyesinden, yaklaşık 3 kat artışla 2022 yılı sonunda 32,8 milyar dolar seviyesine çıkardık. Serbest bölgelerin ihracat performansına ilişkin en önemli gösterge olan, toplam satışlar içindeki yurtdışına satışların payını ise, 2002 yılında yüzde 3'ten, 2022 yılı sonunda yüzde 64 seviyesine ulaştırdık.
- Yerli ve yabancı yatırımcılardan gelen yoğun talep neticesinde yeni Serbest Bölgeler kurarak mevcut sayıyı artırdık.
- Serbest bölgelerin katma değeri yüksek, Ar-Ge yoğun ve yüksek teknolojiye sahip sektörlerde kümelenme yoluyla teknolojik dönüşümün sağlanması; yerli ve yabancı yatırımcılara yönelik ihtisaslaşma temelli yatırım alanları oluşturulması amacıyla İhtisas Serbest Bölgeleri projesini 2020 yılı itibarıyla hayata geçirdik.
- İhracat yapan firmalarımızın finansman olanaklarını genişletmek amacıyla Eximbank vasıtasıyla çoğunluğu KOBİ'lere yönelik olmak üzere finansman kaynağı sağladık.
- Türk Eximbank'ın kayıtlı sermayesi 30 milyar liraya çıkardı.
- Türk Eximbank, 2022 yıl sonu itibarı ile 19,6 milyar doları kredi, 25,3 milyar doları Alacak Sigortası olmak üzere toplam 44,9 milyar dolarlık ihracata finansman desteği sağladı. Türk Eximbank, 2022 yıl sonu itibarı ile yüzde 81'i KOBİ olmak üzere toplam 15.440 ihracatçıya destek sağladı.

Birlikte Yapacağız

- 2022 yılı sonu itibarıyla 254,2 milyar dolar olan ihracatımızı 2028 yılında en az 400 milyar dolara yükselteceğiz.
- Rekabet gücü yüksek, yüksek katma değerli ve markalı ihracatı odağına alan politikalarımıza hız vereceğiz.
- Katma değerli ve yüksek teknoloji ve çevre dostu ürünlerin ihracat içindeki payını artıracak ve ülkemizin küresel değer zincirindeki konumunu güçlendirecek, ihracatta bölgesel bağımlılığı azaltarak ürün ve pazar çeşitlendirmesini destekleyeceğiz.
- Emisyon Ticaret Sistemi'nin (ETS) hayata geçmesiyle ilgili sektörlerin rekabetçiliğini de dikkate alacak politikalar uygulayacak, AB ile uyumlu ETS oluşturulmasını sağlayacağız.
- Yeni ihracatçıların oluşturulması, mevcut ihracatçıların pazarlarının geliştirilmesinin teşvik edilmesini sürdüreceğiz.
- Yeni ihracat destekleri ile firmalarımıza ve girişimcilerimize küresel ölçekte rekabet gücü kazandıracak politikalar geliştirmeye devam edeceğiz.
- Uzay ve havacılık, çip, elektronik, yapay zeka, biyoteknoloji, sentetik biyoloji, aşı, ilaç ve tıbbi cihaz sektörleri başta olmak üzere, kamu-özel sektör işbirliklerine hız kazandırarak, mega yatırım projelerini hayata geçireceğiz
- Türkiye'nin otomobili projesi gibi mobilite teknolojilerinde çığır açacak yeni markalar oluşturacağız.
- Fintek, siber güvenlik, e-ticaret ve oyun sektörleri başta olmak üzere değeri 1 milyar doların üzerinde yenilikçi Türk şirketleri çıkarmaya yönelik proje bazlı teşvik sistemimiz geliştireceğiz.
- Küresel markaların ülkemizde üretim yapmalarını güçlü bir şekilde teşvik etmek üzere, doğrudan yabancı yatırımlara yönelik ülkemizi daha cazip kılacak bir strateji oluşturacağız.
- Ülkemizin yeşil ve dijital dönüşüm sürecini destekleyecek Uluslararası Doğrudan Yatırımların ülkemize kazandırılması için yatırım destek ve tanıtım faaliyetleri yürüteceğiz.

- İhracatta gümrük uygulamalarının ve sınır kapılarından geçiş süreçlerini iyileştirmeye yönelik uygulamalarımızı sürdüreceğiz.
- Serbest bölgelerde yapılacak yeni yatırımlar ile mal ve hizmet üretim kapasitemizin gelişmesini, ihracatımıza katkısının artırılması, yeni istihdam oluşturulmasını destekleyeceğiz. Serbest bölgelerde yeşil enerjinin yaygınlaştırılması amacıyla serbest bölgeler mevzuatı ve uygulamalarını güncelleyeceğiz.
- Batı Anadolu Serbest Bölgesi'ni 2023 yılında faaliyete geçirecek, yat ve tekne imalatı konusunda yeni serbest bölge kuracağız.
- Hizmet ihracatında sıçrama alanlarını teşvik ederek, geleneksel hizmetlerin yanında yeni nesil hizmetlerin de potansiyel katkılarından en iyi şekilde faydalanacağız.
- Küresel eğilimlere yön veren bir stratejiyle turizm, sağlık hizmetleri, finans ve bilişim sektörlerinde Türkiye'nin dünyanın önde gelen ülkeleri arasında yer almasını sağlayacağız.
- Turizm sezonunu yılın tamamına ve tüm coğrafi bölgelerimize yaymayı, turizm gelirlerini bölgesel kalkınmaya da katkı sağlayacak şekilde artırmayı hedefliyoruz.
- Bu çerçevede, yeni dönemde ülkemizi ziyaret eden turist sayısını 90 milyona, toplam geliri 100 milyar dolara çıkarmayı öngörüyoruz.
- Sağlık turizmi alanında ülkemizin tanınırlığı ve tercih edilirliliğini artıracak, sağlık turizmi hizmet kapasitesi nitelik ve nicelik olarak geliştirilecek ve "Health in Türkiye" markasıyla sağlık hizmet ihracatına yönelik tanıtım faaliyetlerini sürdüreceğiz.
- 2028 yılında 3 milyon sağlık turisti ve 10 milyar dolar sağlık hizmeti ihracatını hedefliyoruz.
- Rekabetçi yenilikçi ve güçlü bir sağlık sanayiinin geliştirilmesi amacıyla Sağlık Endüstrileri Başkanlığını kuracağız. Kamu alım garantileri dahil güçlü teşvik tedbirleri, akreditasyon, sertifikasyon mekanizmalarının geliştirilmesi ve üniversite-sanayi iş birliğinin etkinleştirilmesi yoluyla küresel ölçekte güçlü bir sağlık endüstrileri ekosistemi oluşturacağız.
- E-ihracatımızın genel ihracatımız içindeki yüzde 1,5'lik payını 2030 yılında yüzde 10'a yaklaştıracacağız.

- Bölgesel ve küresel unicornlarımızın oluşturulmasına yönelik olarak 2028 yılına kadar 100 adet bilişim firmasını E-Turquality destek programı kapsamına alacağız.
- Kamu alımları ve proje bazlı teşvik politikalarını kullanarak seçici bir yaklaşımla ara malı ithalatına olan bağımlılığı azaltacağız.
- Ülkemizin taraf ya da muhatap olduğu uluslararası anlaşmalara, kural-lara ve ihracat pazarlarındaki kanuni düzenlemelere uyum ve enteg-rasyonu desteklemeye devam edeceğiz.
- Yeşil Mutabakat Eylem Planını etkin bir şekilde uygulamaya devam edeceğiz.
- Kurulacak Emisyon Ticaret Sistemi, karbon fiyatlandırma mekanizma-ları gibi fonların ilgili sektörlerin yeşil dönüşüm projelerine aktarılmasını sağlayacağız.
- Karbon ayak izi hesaplama ve doğrulama mekanizmaları ile karbon borsası ve karbon muhasebesi uygulamalarını geliştireceğiz.
- İhracatın finansmanında yeşil taksonomi ekseninde uygun koşullu kre-di imkânını sağlayacak mekanizmalar oluşturacağız.
- Ülkemizin küresel ticari entegrasyonunu artıracak, rekabetçi avantaja sahip olduğumuz ürünlerin hedef pazarlara erişimini kolaylaştırmaya devam edeceğiz. AB ile Gümrük Birliği Anlaşmasını oluşturan ihtiyaçlar doğrultusunda güncelleyeceğiz. Yeni nesil STAlar için çalışmalarımızı sürdüreceğiz, STA ve TTA ağıımızı genişleteceğiz.
- İhracatta bölgesel bağımlılığı azaltarak pazar çeşitlendirmesini artıra-cağız. Mal ve hizmet ihracatımız için yüksek potansiyel arz eden Uzak Ülkeler Stratejisi kapsamında 18 ülkeye yönelik olarak finans, standar-dizasyon, lojistik, tanıtım, diplomasi gibi birçok alanda faaliyetlerle mal ve hizmet ihracatımızı artıracacağız.

Enflasyonla Mücadele

Düşük enflasyon kamu ve piyasa için öngörülebilirliği artırdığı gibi sosyal adalet ve sağlıklı bir gelir dağılımı için de vazgeçilmez bir hedeftir.

AK Parti olarak, geçmişte hiçbir hükümetin başaramadığı yüksek enflasyonu tek hanelere indirmeyi başardık ve uzun yıllar boyunca tek hanelere tuttuk. Ancak, küresel salgın sonrasında, üretim ve tedarik sistemindeki bozulmalar, başta gıda ve enerji olmak üzere emtia fiyatlarındaki hızlı artışlar ile Rusya-Ukrayna savaşının etkisiyle dünyada enflasyon tarihi yüksek seviyelere çıkmıştır.

Küresel ölçekte yaşanan bu gelişmeler ülkemizi de doğal olarak etkilemiştir. Ancak, bu dönemde gerekli adımları atarak hiçbir vatandaşımızın enflasyona karşı ezilmemesine özel önem verdik ve enflasyonun gerileme sürecine girmesini sağladık. Önümüzdeki süreçte enflasyonla mücadeleye kararlılıkla devam edecek ve enflasyonu orta vadede yeniden tek haneli rakamlara düşüreceğiz.

Bütüncül bir anlayış içinde ekonomi politikalarının araçlarını kullanacak, para ve maliye politikalarını birbirini destekler mahiyette uygulamaya devam edecek ve öngörülebilirliği artıracacağız. Cari açığı düşürerek döviz talebinin ithal fiyatları üzerindeki baskısını azaltacağız.

Türkiye Yüzyılı büyümenin yüksek, enflasyonun düşük tek haneli olduğu bir dönem olacaktır.

Birlikte Yaptık

- İktidara geldiğimiz günden itibaren, para ve maliye politikaları arasındaki uyumu sağladık ve enflasyonla mücadeleyi, ekonomide istikrarın ana unsuru olarak gördük.
- Yüksek oranlarda devraldığımız enflasyonu kademeli olarak düşürdük. Uyguladığımız kararlı politikalarla tesis ettiğimiz güven ortamında maliyet enflasyonunun temel belirleyicilerden biri olan yüksek faizleri aşığıya çektik.
- Sağladığımız güven ortamı ve mali disipline bağlı olarak 2002 yılında gösterge tahvil faizi yüzde 70 seviyelerinde iken, faizlerde önemli bir düşüş süreci yaşanmış ve bu sayede, yatırımcımız ve girişimcimiz sermaye üzerinden faiz kanalıyla rant elde etmek yerine reel sektöre yatırım yapıp istihdam oluşturmaya yönelmiştir.
- Para politikalarıyla uyumlu olarak izlediğimiz maliye politikaları ve gerçekleştirdiğimiz yapısal reformlarla kararlı bir biçimde sürdürdüğümüz enflasyonla mücadele sonucunda yılsonu tüketici enflasyonunu, 2004 yılında tek haneye indirdik. 2012 yılı sonunda, enflasyonda yüzde 6,2 ile son 44 yılın en düşük oranını yakaladık.
- 2013 yılından itibaren küresel koşulların enflasyonun yönünü yukarıya çevirmesiyle hem kredi maliyetlerinin hem de sermaye sahipleri açısından yatırımların alternatif maliyetinin artma eğilimine girmesi, yatırım iştahını azaltmış ve maliyet enflasyonunun güç kazanmasına neden olmuştur.
- Bu süreçte küresel likidite koşullarına bağlı olarak gelişmekte olan ülkelerin yerel para birimlerinin değer kaybetmesiyle birlikte döviz kurundaki ve emtia fiyatlarındaki yükselme eğilimi üretici fiyatları aracılığıyla maliyet enflasyonunu artıran diğer etkenler olmuştur.
- Döviz ve emtia fiyatları dışında enflasyona etki eden önemli unsurlardan biri de gıda fiyatlarıdır. Gıda fiyatlarında zaman zaman yüksek seviyenin yanı sıra aşırı oynaklığa sebep olan sorunları çözmeyi amaçlayan Gıda ve Tarımsal Ürün Piyasaları İzleme ve Değerlendirme Komitesini kurduk ve faaliyete geçirdik.
- Tarladaki üretimden tüketiciye ulaşana kadar geçen tüm süreçlerde gıda fiyatlarındaki artışların nedenlerini analiz ettik, başta zayıat oranları ve aracılık ücretleri olmak üzere aşırı fiyatlamaya neden olan faktörlere yönelik tedbirleri uygulamaya koyduk.

- Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi'ne geçtiğimiz dönemde enflasyonla mücadele politika önceliklerimiz arasında yerini korudu. Bu dönemde daha çok dışsal kaynaklı riskler sebebiyle enflasyonla mücadelede ilave zorluklarla karşılaştık. Bu zorlu koşullara rağmen 2022 yılı Kasım ayından itibaren enflasyonun yönünü aşağıya çevirmesini sağladık.
- Bu dönemde aldığımız ilave tedbirlerle vatandaşlarımızın hayat pahalılığı nedeniyle yaşadığı sıkıntıları hafifletmeyi hedefledik. KDV oranlarındaki indirimler, enerji sübvansiyonları ve asgari ücret başta olmak üzere çalışan kesimlerin ve emeklilerin ücret artışları ile geniş kesimlerin satın alma gücünü destekledik.

AK PARTİ

Birlikte Yapacağız

- Bir taraftan büyüme ve istihdam dostu politikaları sürdürürken, diğer yandan enflasyon ile mücadelemizi kararlı bir şekilde devam ettirecek, enflasyonu tek haneli rakamlara indirmeyi başaracağız.
- Fiyatı istikrarına yönelik yatırım-istihdam-üretim-ihracat hedefleri doğrultusunda reel sektöre uygun maliyetlerle hedef odaklı finansman imkânı sağlamayı sürdüreceğiz.
- Finansal enstrümanları daha da geliştirerek TL cinsi tasarrufları artıracacağız.
- Fiyat istikrarını ve adil gelir dağılımını gözeterek şekilde para, maliye ve gelirler politikalarında daha da güçlü bir eşgüdüm sağlayacağız.
- Tarımsal üretim, verimlilik ve lojistik planlamasını daha da güçlendirip, gıda arz güvenliğini sağlayacak, gıda fiyatlarındaki oynaklığın önüne geçeceğiz.
- Enerjide dışa bağımlılığı azaltıcı politikalarımıza paralel bir şekilde vatandaşlarımıza yansıyan enerji maliyetlerinde düşüş sağlayıcı bir yaklaşım sergileyeceğiz.
- Enflasyonun dar gelirli vatandaşlarımız üzerindeki olumsuz etkisini giderecek politikalara hız kazandıracacağız.
- Gelir düzeyi düşük vatandaşlarımızın harcama kompozisyonu içinde önemli bir yer tutan kira harcamalarını düşürmeye dönük olarak sosyal konut projelerine kararlılıkla devam edeceğiz.
- Yönetilen-yönlendirilen fiyatların hedef enflasyona göre belirlenmesiyle enflasyonda atalet azaltılacaktır.
- Enflasyonla mücadele konusunda daha anlaşılır, açık ve şeffaf bir iletişim stratejisi izleyecek, beklentilerin daha etkin bir şekilde yönetilmesini sağlayacağız.
- Fiyat İstikrarı Komitesi ve Gıda ve Tarımsal Ürün Piyasaları İzleme ve Değerlendirme Komitesi başta olmak üzere ilgili tüm paydaşlarla eşgüdüm ve karar mekanizmalarını güçlendireceğiz.
- Piyasalarda rekabeti bozucu yapı ve davranışlar daha yakından takip edilerek uluslararası rekabet hukuku standartları çerçevesinde etkin tedbirler alınacaktır.

Bankacılık ve Finansal Hizmetler

Finansal sektörün insan odaklı ve kapsayıcı büyüme politikalarımıza destek verecek bir yapıda gelişmesi esastır.

Son 20 yılda ekonomideki başarılarımızın arka planında, mali piyasalar-daki temel reformlarımız ve finansal istikrarı sürdürmeye yönelik politika-larımız etkili olmuştur.

Yeni dönemde de derinliği ve finansal araç çeşitliliği yüksek, yenilikçi ve daha şeffaf işleyen bir mali piyasa oluşturarak reel ekonominin ihtiyaç-larını karşılamayı amaçlıyoruz.

Finansal sistemimizi tasarrufları artırıcı ve artan tasarrufları üretken alanlara kanalize edici bir yaklaşım içinde geliştirmeye devam edeceğiz.

Ekonomik büyüme, iklim değişikliği ve sosyal refahı gözetilen bir anlayış içinde finansal kurumları ve araçları çeşitlendireceğiz.

Birlikte Yaptık

- Cumhuriyet tarihinin en şiddetli ekonomik daralmalarından biri olan 2001 Ekonomik Krizinin temelinde bankacılık sektörü bulunmaktaydı. Bu krizde 24 banka batmış, finansal sistem ve sermaye piyasaları derinliğini kaybetmiş, reel sektörün finansmana erişim imkânları büyük oranda kısıtlanmıştı.
- AK Parti Hükümetleri olarak bankacılık ve sermaye piyasalarını güçlendirecek adımları kararlılıkla atarak, sisteme güvenin sağlanması için bütüncül bir yaklaşımı takip ettik.
- Uyguladığımız politikalar sayesinde, ülkemizi kalkınma hedeflerine ulaştırmada hızlandırıcı görevi olan finansal ekosistemi güçlü bir şekilde oluşturduk ve reel sektörün finansmana erişimini kolaylaştırdık.
- Bu çerçevede, bugün itibarıyla BDDK'nın görev ve yetki alanı kapsamında 32 adet mevduat bankası, 17 adet kalkınma ve yatırım bankası, 6 adet katılım bankası, 21 adet finansal kiralama şirketi, 49 adet faktöring şirketi, 20 adet finansman şirketi, 23 adet varlık yönetim şirketi ve 6 adet tasarruf finansman şirketi faaliyet göstermektedir.
- Finansal istikrarın sağlanması adına ilgili kurumlar arasındaki iş birliği ve eşgüdümü artırdık.
- Finansal eğitimin tabana yayılması ve finansal okuryazarlığın artırılması ile finansal tüketicinin korunması adına strateji belgesi hazırladık.
- Bankacılık sisteminin şoklara karşı direncini yükselttik.
- Bankacılık sektörünün sermaye yeterliliği risklere karşı güçlü görünümünü sürdürmektedir. Bankacılık sektörü sermaye yeterlilik rasyosu son 20 yılda kredi portföyündeki artışlara rağmen 2022 sonu itibarıyla yasal sınırın oldukça üzerinde yüzde 19,5 olarak gerçekleşmiştir.
- Takipteki Alacak Oranı 2002 yılında yüzde 17,6'dan 2022 yılı sonu itibarıyla 2,1'e gerilemiştir.
- Bankacılık sektörünün uluslararası standartlarla uyumlu hale getirilmesi için 2006 yılında 5411 sayılı Bankacılık Kanunu çıkarttık, sonraki dönemlerde yayımlanan sermaye yeterliliği, kurumsal yönetim ve diğer alt düzenlemelerle Basel düzenlemelerine tam uyum sağladık, böylece bütüncül ve ihtiyatlı bir bankacılık sektörünün yasal altyapısı oluşturduk.

- Türkiye Kalkınma ve Yatırım Bankasını, sermaye piyasalarının kuvvetlendirilmesi ve kalkınmaya destek verilmesi amacıyla yeniden yapılandırdık.
- Kredi veren kuruluşların kredilerinin menkul kıymetleştirilmesi ile Türkiye’de menkul kıymetleştirme faaliyetlerinin teşvik edilerek sermaye piyasalarının derinleşmesi amacıyla Birleşik İpotek Finansmanı A.Ş.’ye kurucu ortak olarak iştirak ettik.
- 2009 yılında uygulamaya alınan Hazine Destekli Kefalet Sistemi kapsamında 2009-2022 yılları arasında toplam 32 adet kefalet paketi ile yaklaşık 701,6 milyar TL kredi kullandırdık.
- 2012 yılında Türk Lirası cinsi kira sertifikası ihraçlarına başladık.
- 2013 yılından beri uygulanan Bireysel Katılım Sermayesi Sistemi ile ülkemizdeki melek yatırımlara vergi indirimi teşviki sağladık.
- İstanbul’u öncelikle bölgesel, uzun vadede küresel bir finans merkezi haline dönüştürme vizyonu ile İstanbul Finans Merkezi (İFM) stratejisini oluşturduk ve hazırladığımız eylem planını uygulamaya başladık.
- Yastık altında bulunan altınların ekonomiye kazandırılması ve yurt içi tasarrufların artırılması amacıyla altın tahvili ve altına dayalı kira sertifikası ihracı yaptık.
- Ülkemizde girişim sermayesi ekosistemini geliştirmek ve girişimciliği desteklemek amacıyla Üst Fonlara Kaynak Aktarımı (2014) ve Girişim Sermayesi Fonlarına Kaynak Aktarımı (2018) şeklinde iki farklı düzenleme yaparak uygulamaya geçirdik.
- Hane halkının tasarruflarının artırılmasını ve söz konusu tasarrufların finansal sisteme geçmesini teşvik etmek amacıyla Konut Hesabı Sistemini oluşturduk.
- Konut finansmanının dar gelirli kesimler için daha ulaşılabilir olmasını, enerji verimliliğine katkı sunulmasını ve banka fon kaynaklarının konut sahipliğinin artırılmasında daha etkin bir şekilde kullanılmasını sağladık.
- İlk defa ev sahibi olmak isteyen vatandaşlarımızın Hazine desteğiyle daha uygun ödeme koşullarıyla ev sahibi olmaları ve konut arzının artırılmasının desteklenmesi için konut finansman programı uygulamaya alınmıştır.

- Kovid 19 salgınının ekonomik etkileri ile etkin bir şekilde mücadele ettik ve finansal sisteminin kurumsal yapısını geliştirdik.
- KOBİ'lerin daha yüksek oranlarda finansmana erişimine imkân sağladık.
- Bankacılık sektöründe yeşil finansmanın geliştirilmesi için çalışmalar yaptık.
- Dijital bankacılık sektörünün kurulması için gerekli yasal altyapıyı oluşturduk.
- Türkiye Kalkınma ve Yatırım Bankasını, sermaye piyasalarının kuvvetlendirilmesi ve kalkınmaya destek verilmesi amacıyla yeniden yapılandırdık.
- Birleşik İpotek Finansmanı A.Ş.'ye kurucu ortak olarak iştirak ettik.
- Katılım finans kuruluşlarının katılım finans ilkelerine uyumu için gerekli yasal altyapıyı oluşturduk.
- Katılım esaslarına uygun çalışan işletmelerimizin, finansmana erişim sürecinde teminat ihtiyaçlarını karşılayabilecek ve katılım ekosisteminin güçlenmesine katkı sağlayacak Katılım Finans Kefalet Şirketine kurucu ortak olarak katıldık.
- Emlak Katılım Bankasını kurduk.
- Katılım finans sektörünün gelişmesi için; kamu katılım bankalarını kurduk, çıkartılan yönetmelik ve tebliğlerle katılım finans ilkelerine uyum için gerekli yasal altyapıyı tesis ettik, merkezi danışma kurulunu oluşturduk, mesleki sertifikasyon programları başlattık ve gerçekleştirdiğimiz çalışmalarla katılım finans kurumlarının bankacılık sektörü içindeki payını 2005-2022 döneminde yüzde 2,4'ten yüzde 8,3'e çıkarttık.
- Vakıfbank hisselerinin Hazine'ye devrini tamamladık.
- Türk lirasına olan güveni artırmak için yeni ürünler geliştirdik. Bu kapsamda 2021 Yılı aralık ayında Türk Lirasının değerinin korunması ve dolarizasyonla mücadele amacıyla Kur Korunmalı Mevduat uygulamasını hayata geçirdik.
- Sermaye piyasası araçlarının tasarruflardaki payını artırdık.
- Tasarruflarını TL cinsi varlıklarla değerlendirmek isteyen vatandaşlarımız için gelire endeksli senet ihracı yaptık.

- Altın Toplama Ekosistemi içerisinde Darphane Çeyrek Altın Sistemi ve Borsa İstanbul'da oluşturulan değerli metaller emtia pazarında arz edilen Darphane Altın Sertifikası uygulamaları ile tasarruflarını değerlendirmek isteyen vatandaşımıza alternatif araçlar sunduk.
- Yeni Evim Finansman Programı çerçevesinde 1. Bölge olan İstanbul'da 5 Milyon TL; 2. Bölgedeki illerimizde (Ankara, İzmir, Bursa, Antalya, Mersin ve Muğla) 3 Milyon TL; 3. Bölgedeki illerimizde ise 2 Milyon TL'ye kadar finansman sağladık.
- 20 milyar TL kefalet limitini haiz Yeni Evim Programı İnşaat Destek Paketi ile orta gelir grubuna hitap eden konut arzının artırılabilmesi için konut üreticilerine uygun maliyetli finansman imkânı sağladık.
- Depremün ülkemiz genelindeki ekonomik faaliyetlere olumsuz etkisini önlemek amacıyla 250 milyarlık Kredi Garanti Fonu paketini 350 milyar liraya yükselttik.

Birlikte Yapacağız

- Bankacılık dışı finansal unsurları çeşitlendirerek finans sektöründe bankacılığın payını uluslararası normlara yakın seviyelere getireceğiz. Diğer yandan, iyi projesi olup finansal imkâna sahip olmayan kesimleri destekleyici finansal mekanizmaları geliştireceğiz.
- Uluslararası alanda oluşan eğilimler ve fırsatlar ile ulusal ihtiyaçlarımızı dikkate alarak Finansal Mimari ve Altyapının Güçlendirilmesi Programını hazırladık.
- Program kapsamında yer alan eylemlerimizi; sermaye piyasaları, sigortacılık, katılım finans, sürdürülebilir finans, finansal teknolojiler, risk yönetimi ve finansal eğitim olarak 7 tema altında topladık. Bahse konu alanlardaki altyapımızı daha da çeşitlendirmeye ve güçlendirmeye devam edeceğiz.
- Sermaye piyasası eylemleriyle genel olarak araç çeşitliliğine, tabana yayılmaya, mevzuat alt yapısını güçlendirmeye, likidite imkânlarını genişletmeye ve girişim sermayesinin etkinliğinin artırılmasına önem verip, sermaye piyasalarının cazibesini artıracacağız.
- Finansal hizmetlerde dijital teknolojilerin artan payını dikkate alarak fintek uygulamalarını yaygınlaştıracak ve hizmet kalitesini artıracacağız.
- 2,1 trilyon dolar büyüklüğündeki “helal ekonomi”nin imkânlarından yararlanmak ve vatandaşlarımızın ihtiyaçlarına cevap verebilmek için katılım finansı güçlendireceğiz. Bu çerçevede;
  - Müstakil bir Katılım Finans Kanunu hazırlanarak çeşitli kanunlar altında düzenlenen katılım finans sektörü tek bir çatı altında toplanacak ve katılım finans altında yer alan tüm sektörlerle yönelik uluslararası standartlarda Merkezi Danışma Kurulu hayata geçirilecektir.
  - Katılım finans kuruluşlarının katılım finans ilkelerine uyum düzeylerinin bağımsız bir şekilde derecelendirilmesini sağlamak üzere “katılım finans derecelendirmesi” sistemi hayata geçirilecektir.
- Finans alanında beşerî sermayeyi güçlendirmeye, finansal okuryazarlığı artırmaya ve finansal tüketicinin bilinçlendirilmesine yönelik düzenlemeleri hayata geçireceğiz.
- Finansal sektörün kurumsal altyapısını geliştireceğiz. Bu kapsamda;
  - Finansal sektörün boyutuna, karmaşıklığına ve gelişimine uygun “denetleyici teknolojiler” odaklı yeni denetim uygulama ve yöntemleri hayata geçirilecektir.

- Basel Komitesi'nin 2023 yılı başında uygulamaya koymayı planladığı "Basel III Final" düzenlemesine uyum sağlanması için bankacılık mevzuatında gerekli değişiklikler yapılacak ve Avrupa Birliği'ne paralel olarak 2025 yılında tam uygulamaya geçilecektir.
- Sürdürülebilir finansman imkânlarının geliştirilmesini teminen Çevresel, Sosyal ve Yönetişim (ESG) piyasalarına katılmayı hedefliyoruz. Bu kapsamda Kalkınma ve Yatırım Bankası ile Eximbank'ı uluslararası en iyi uygulama örneklerini dikkate alarak güçlü bir kurumsal reform sürecine tabi tutacağız.
- İstanbul'u küresel finansın ve uluslararası ticaretin önde gelen bir merkezi haline getirmek amacıyla devam etmekte olan İstanbul Finans Merkezi (İFM) projesi ile nitelikli ve çok boyutlu bir finansal hizmetler ekosistemi oluşturmayı hedefliyoruz.
- Bu kapsamda finansal piyasalarla ürün/hizmetlerin gelişmesine ve derinleşmesine katkıda bulunacak, ülkemizin uluslararası finans piyasalarına entegrasyonunu güçlendirecek adımları atamaya devam edeceğiz.
- Avrupa Yeşil Mutabakatına uyum kapsamında yeşil bankacılık uygulamalarının geliştirilmesi için strateji oluşturma, kurumsal yapılanma, risk yönetimi, raporlama ve kamuoyunu bilgilendirici rehberleri hazırlayacağız.
- Finansal alandaki dijital yenilikçilik ve teknoloji ekosisteminin gelişimini destekleyeceğiz.
- Finans sektörünün hızla dijitalleşmesi nedeniyle açığa çıkan bilgi güvenliği, kişisel verilerin korunması ve finansal tüketicilerin bilinçlendirilmesi ihtiyacına yönelik çalışmaları destekleyecek, kurumsal kapasiteyi güçlendirecek ve siber dolandırıcılıkla etkin mücadele etmeye devam edeceğiz.
- Yatırımcıların korunmasını ve sermaye piyasasının gelişimini ön planda tutacak şekilde, manipülatif ve piyasa bozucu nitelikteki işlemlerin önüne geçilmesi için teknolojik altyapı güçlendirilecektir.
- Bankacılıktaki risk merkezi benzeri bir yapıyla, yatırımcıların risklerinin bütüncül bir şekilde takip edilmesi ve sektör paydaşlarıyla paylaşılabilesini teminen Yatırımcı Risk Takip Sistemini hayata geçireceğiz.

Kamu Maliyesi ve Mali Disiplin

İktidarlarımız dönemde, mali disiplinden asla taviz vermedik. Kamu mali yapısının sağladığı güvenle makroekonomik ve finansal istikrarı güçlendirdik, ekonomimizin sağlam temeller üzerinde büyümesi sağlayarak benzeri nadir görülen bir ekonomik başarı hikâyesi yazdık.

Geçmişte devasa kamu borcu yükü bulunan ve bütçenin yarıya yakınına faiz ödemelerine harcanan, sürekli enflasyon ve istikrarsızlık üreten kamu maliyesini, kararlılıkla uyguladığımız reformlarla dönüştürdük ve sağlam bir yapıya kavuşturduk. Kamu borçlarını ve faiz harcamalarını azaltarak bu kaynağı başta yatırımlar ve sosyal harcamalar olmak üzere milletimizin ekonomik ve sosyal refahını artıran alanlara aktardık.

Mali disiplini, ekonomimize güveni artıran bir çıpa olarak kararlılıkla korumaya ve güçlendirmeye devam etmek temel önceliğimizdir.

Sürdürülebilir kamu maliyesiyle, kaynak tahsisi ve kullanımını etkinleştirirken artırılan gelirleri ülkemizin ekonomik ve sosyal kalkınmasına güç verecek alanlarda kullanacak, artan refahın adil bir şekilde paylaşılmasını sağlayacağız.

Yaşadığımız afet ve bunun gerektirdiği yeni harcamaları da dikkate alarak kamu maliyesinde verimliliği ve tasarrufu artıracak kapsamlı bir programı devreye alacağız.

Harcamaları etkinleştirecek, ekonomimizin daha rekabetçi, kaynakları daha adil ve etkin dağıtacak bir yapıya dönüşümünü sağlayacak şekilde teşvik ve destekleri sadeleştirerek yeniden yapılandıracağız.

Vergilemede adalet, eşitlik, öngörülebilirlik ve şeffaflık ilkeleri temelinde vergi tabanının genişletilmesi, indirim, istisna ve muafiyetlerin gözden geçirilerek vergi sisteminin sadeleştirilmesi, ekonomide kayıt dışılığın azaltılması ve gönüllü uyumun artırılmasına yönelik çalışmalar sürdürülecektir. Zaman zaman devreye alınmak durumunda kalınan kamu alacaklarında “yeniden yapılandırma” uygulamalarını gerektiren koşulları ortadan kaldıracak şekilde vergi hukukumuzda var olan mekanizmaları etkinleştirerek hayata geçireceğiz.

Kayıt dışılıkla mücadeleyi kararlılıkla sürdüreceğiz; kurumsallaşmayı, verimliliği ve rekabet gücünü artırarak ekonomimizin daha sağlıklı, istikrarlı ve güçlü bir şekilde büyümesini sağlayacağız.

Merkezi bütçenin yanı sıra, başta sosyal güvenlik kurumları, yerel idareler ve kamu işletmeleri olmak üzere tüm kamu birimleriyle bir bütün olarak kamu maliyesinin sürdürülebilirliğini güçlendireceğiz.

Devletin ekonomide düzenleyici ve denetleyici rolünü güçlendirirken işletmeciler olarak ağırlığının azaltılmasını, serbest piyasanın daha etkin işlemlerini sağlayacak ve ekonomide verimliliği artıracak şekilde özelleştirme uygulamalarına devam edilmesini hedefliyoruz.

Ekonomide yeşil ve dijital dönüşümü destekleyecek, bu dönüşüm için gerekli kaynak dağıtımını sağlayacak şekilde gelir ve harcama politikalarını yeniden şekillendireceğiz.

AK PARTİ

Birlikte Yaptık

- Bütçe üzerindeki faiz yükünü ciddi oranda azalttık, bütçemizi faiz bütçesi olmaktan çıkararak hizmet bütçesi haline getirdik. Toplanan vergi gelirlerinden faiz harcamalarına ayrılan payı da azalttık.
- 2002 yılında bütçenin yüzde 43,2'sini oluşturan faiz harcamalarını, 2022 yılsonu itibarıyla yüzde 10,6'ya düşürdük. 2002 yılında toplanan her 100 liralık verginin 85,7 lirası faiz harcamalarına giderken, 2022 yılında bu rakamı 13,2 liraya indirdik. Faize harcanan kaynakları eğitime, sağlığa, sosyal kesimlere ve ülkemizin büyüme potansiyeline katkı sağlayacak yatırım alanlarına aktardık.
- Küresel gelişmeler ve salgın koşullarına rağmen bütçe disiplininden uzaklaşmadık.
- 2002 yılında yüzde 11,1 olan bütçe açığının GSYH'ya olan oranını 2022 yılında yüzde 1'in altına indirdik.
- Uygulanan borçlanma politikası sayesinde borç stokunun GSYH'ye oranını ve makroekonomik değişkenlere karşı duyarlılığını önemli ölçüde azalttık. 2002 yılında yüzde 71,5 olan AB Tanımlı Genel Yönetim Kamu Borç Stoğunun Milli Gelire Oranını 2022 yılı itibarıyla yüzde 32 seviyesine düşürdük.
- Kamu kurumlarının Hazine garantili olarak kullandığı kredilerden yapılan üstlenim önemli ölçüde azalmıştır. 2002 yılında Hazine garantili borçlardan üstlenim oranı yüzde 52 seviyesinde iken 2022 yılında bu oran yüzde 1 seviyesinde gerçekleşerek garantilerden üstlenim önemli oranda düşmüş ve Hazine'ye yükü azalmıştır.
- Kamu nakit yönetiminde etkinliği artıran Tek Hazine Kurumlar Hesabını uygulamaya koyarak kamu kaynaklarının bütüncül bir şekilde yönetilmesini sağladık.
- Kamu kaynakların etkili, ekonomik ve verimli bir şekilde elde edilmesi ve kullanılmasını, hesap verebilirliği ve malî saydamlığı sağlamayı temel amaç edinen kamu mali yönetimini hayata geçirdik.

- 5018 sayılı Kamu Mali Yönetim ve Kontrol Kanunuyla; vatandaş odaklı, şeffaf, hesap verebilir ve uluslararası standartlara uygun bir kamu mali yönetim sistemi kurduk. Bu yeni anlayışla; orta vadeli harcama çerçevesini, performans esaslı program bütçelemeyi, stratejik yönetim araçları ile iç kontrol ve iç denetim sistemini mali sistemimize kazandırdık. Ayrıca, istisnai alanlar dışında, bütçe içi ve bütçe dışı fon uygulamasını kaldırarak bütçe birliğini ve mali disiplini güçlendirdik.
- Kamu ihale sisteminin uluslararası uygulamalarla uyumunu geliştirerek, kamu alımlarında rekabet, saydamlık, hesap verilebilirlik ve verimliliği artırdık. Ayrıca, hayata geçirilen eihale uygulamaları ile ihalelerde şeffaflık ve adil rekabeti güçlendirdik, yerli üretimi destekleyici adımlar attık.
- Merkezi ve toplu alım yöntemiyle kamu alımlarında önemli oranlarda tasarruf sağladık.
- Kamuda taşıt edinimini, harcama politikalarıyla uyumlu olarak belirli kurallara bağladık.
- Kamu taşıtlarının tedarikinde, kullanımında ve tasfiyesinde etkinliği ve verimliliği artıracak politikaların sağlıklı şekilde yürütülmesine imkân tanımak amacıyla Kamu Filo Yönetim Sistemi Projesi'ni başlattık.
- 2002 Aralık - 2023 Ocak dönemlerini kapsayan süreçte, çalışanlarımızın ve emeklilerimizin aylık ve ücretlerinde enflasyonun oldukça üzerinde önemli iyileştirmeler yaptık.
- 2002 Aralık – 2023 Ocak döneminde gerçekleşen enflasyon yüzde 1.183 iken;
  - Ortalama memur maaşı yüzde 2.395 oranında,
  - En düşük memur maaşı yüzde 2.923 oranında,
  - Net asgari ücret yüzde 4.517 oranında,
  - En düşük SSK emekli aylığı yüzde 2.270 oranında,
  - En düşük Tarım BAĞ-KUR emekli aylığı yüzde 8.259 oranında,
  - En düşük Esnaf BAĞ-KUR emekli aylığı yüzde 3.599 oranında,
  - En düşük Memur emekli aylığı yüzde 1.999 oranında artmıştır.

- Kamu görevlilerimizin ek göstergelerinde yaptığımız düzenleme ile emekli aylık ve ikramiyelerinde önemli artışlar yaptık.
- Ayrıca, uzman öğretmenlik ve başöğretmenlik uygulaması getirilerek öğretmenlerimizin mali haklarında önemli artışlar yaptık.
- Sağlık çalışanlarının döner sermaye ek ödeme uygulamasında köklü değişiklikler yapılarak özlük haklarında önemli iyileştirmeler sağladık.
- 2023 Ocak döneminde kamu görevlileri ile emeklilerin aylık ve ücretlerinde ilave refah artışı yaptık. SSK ve BAĞ-KUR emeklilerine yüzde 15,4 oranında, memur ve memur emeklilerine ise yüzde 16,5 oranında zam yapılacakken söz konusu oranlar ilave refah payı ile yüzde 30'a yükseltilmiştir. Son olarak yapılan düzenlemeyle en düşük emekli aylığı önemli oranda artırılarak 7.500 TL'ye yükseltilmiştir.
- 458 bin sözleşmeli personelin kadroya alınmasına ilişkin çalışmalar tamamlanmış ve kanun teklifi TBMM Genel Kurulunda kabul edilerek yasalaşmıştır.
- Kamuda çalışmakta olan sözleşmeli personelden belirli şartları taşıyanların talepleri halinde kadroya geçirilmeleri sağlanmaktadır. Yeni istihdam edilecek sözleşmeli personelin ise üç yıl görev süresi sonunda talebi halinde memur kadrolarına atanması ve aynı yerde en az bir yıl daha görev yapması genel kural haline getirilmektedir.
- Emeklilikte Yaşa Takılanlara (EYT) ilişkin teklif ettiğimiz düzenlemenin yasalaşmasıyla yaklaşık 2 milyon 250 bin vatandaşımızı 2023 yılı içinde emekli olma hakkına kavuşturduk.
- Emekli olan kişilere ödenecek kıdem tazminatlarına ilişkin işverenlere yönelik düşük faizli KGF desteği açıkladık. Bu destek 6 ay ödemesiz ve 36 ay vadeli olacaktır. Ayrıca aynı işletmelerde çalışmaya devam edecek olanlara 5 puan prim desteği verilecektir.
- 2023 yılında uygulanacak net asgari ücreti belirlerken çalışanlarımızın refahını artıracak bir yaklaşım benimsedik. Bu çerçevede asgari ücret 2022 yılı temmuz ayına göre yüzde 54,66, 2022 Ocak ayına göre ise yüzde 100 oranında artırılarak net 8.507 TL olarak belirlenmiştir.
- İktidarlarımız döneminde kamu mali yönetiminde kurumsal yapılanmaya öncelik verdik, sürdürülebilir gelir kaynaklarına odaklandık. Vergiye gönüllü uyumu güçlendirdik, vergi tahsilatında etkinliği artırdık, kayıt dışılıkla mücadelede önemli bir mesafe kat ettik.

- 2018 ila 2022 yılları, küresel salgın ile Rusya-Ukrayna savaşının neden olduğu tedarik sıkıntısı ve enerji krizinin yaşandığı zorlu bir dönem olmuştur. Bu zorlu dönemde ekonomimizi canlı tutabilmek, büyümeyi devam ettirmek ve refah kaybını giderebilmek için uyguladığımız maliye politikalarımızın tüm unsurları ile vatandaşlarımızın yanında olduk.
- 2021 yılında salgının etkilerini sınırlandırmak ve enflasyon ile mücadeleye katkı sağlamak amacıyla 154,2 milyar TL vergi gelirinden, 2022 yılında da enflasyonla mücadele kapsamında 290,4 milyar TL vergi gelirinden vazgeçtik.
- Enflasyonla mücadelenin desteklenmesi, halkın refah düzeyinin korunması ve fiyat dalgalanmalarının önlenmesi amacıyla vergi politikası araçlarımızı, mali disiplinden taviz vermeden kullandık.
- Covid-19 salgını ile mücadele ettiğimiz dönemde esnafımızdan işverenimize, çalışanlarımızdan emeklilerimize kadar pek çok kesimi etkileyen ekonomik olumsuzlukları, bu dönemde ivedilikle hayata geçirdiğimiz Ekonomik İstikrar Kalkanı paketiyle önemli ölçüde sınırlandırdık.
- Yatırım teşvik sistemimizde daha önce sadece KDV istisnası, gümrük vergisi muafiyeti ve yatırım indirimi sağlanırken 2009 yılından itibaren teşvik sisteminde reform niteliğinde düzenlemeler yaptık. Yatırımları selektif bir bakış açısıyla daha verimli bir şekilde teşvik edebilmek amacıyla indirimli kurumlar vergisi uygulamasını başlattık.
- Yatırımı, istihdamı, üretimi ve ihracatı önceledik. Kurumlar vergisi oranını yüzde 33'ten yüzde 20'lere kadar indirerek kurum kazançları üzerindeki vergi yükünü önemli ölçüde azalttık.
- İhracat yapan kurumların ihracattan elde ettikleri kazançları ile sanayi sicil belgesi sahibi kurumların üretim faaliyetlerinden elde ettikleri kazançlarına uygulanacak kurumlar vergisi oranında 1 puan indirim yaptık.
- Teşvik sistemimizi yenileyerek bölgesel boyutunu güçlendirdik. Ülkemize rekabet üstünlüğü sağlayacak teknoloji odaklı yenilikçi yatırımlarda destek unsurlarını ve yoğunluğunu artırdık. Bilhassa, imalat yatırımlarında vergisel desteklerimizi güçlendirdik. Ar-Ge, yenilik ve tasarım faaliyetlerini, üretim aşamasından markalaşma ve pazarlama aşamasına kadar her kademede destekledik.
- Makine-teçhizat yatırımlarına vergisel desteklerimizi güçlendirdik. İşletmelerimizin öz kaynak kullanımını vergisel açıdan teşvik ettik. Şirketlerimizin halka açılmasına vergisel destekler sunduk.

- KOBİ birleşmelerini teşvik ettik, kooperatifçiliği vergisel açıdan destekledik. Organize sanayi bölgeleri, serbest bölgeler, endüstri bölgeleri ve sanayi sitelerine birçok vergisel destek sağladık.
- Eğitim ve sağlık başta olmak üzere turizm, tekstil, gıda gibi lokomotif sektörlerde önemli ölçüde KDV indirimleri yaptık.
- Vatandaşlarımızın alım güçlerini desteklemek için gıda ürünlerindeki KDV'yi yüzde 1'e indirdik. Sabun, şampuan, deterjan gibi temel temizlik ürünlerinde KDV oranını yüzde 18'den yüzde 8'e çektik. Mesken ve tarımsal abone sulama gruplarına yapılan elektrik teslimlerinde KDV oranını yüzde 18'den yüzde 8'e indirdik.
- Esnaf muafılığı sistemini geliştirerek yaklaşık 850 bin esnafımızın kazancına vergi istisnası getirdik.
- Tarımsal destek ödemelerinde tevkifatı kaldırdık, geçmişte yapılan kesintileri iade ettik.
- Tarihi bir adım atarak asgari ücrete gelir vergisi ve damga vergisi istisnası getirdik. Diğer ücretlilerin asgari ücrete tekabül eden gelirlerini de vergiden istisna ettik. Gelir vergisi tarifesinde en alt dilime uygulanan vergi oranını yüzde 22'den yüzde 15'e düşürdük.
- Isı yalıtımı ve enerji tasarrufu sağlamaya yönelik gelir vergisi, damga vergisi ve harçlarda birçok vergi teşviki sağladık.
- Aile ile iş hayatı arasındaki dengenin kurulması amacıyla kreş ve anaokulu işletmelerini ve bu alandaki yeni yatırımları teşvik kapsamında öncelikli yatırımlar arasına alarak bu işletmelere vergi istisnaları getirdik. İşverenlerce, kreş ve gündüz bakımevlerinde çalışan kadınlara ödenen ücretleri de gelir vergisi istisnası kapsamına aldık. Böylece okul öncesi eğitimin yaygınlaştırılmasını ve kadınların çalışma hayatında daha fazla yer almalarını destekledik.
- Kadınların diğer sektörlerde de daha fazla yer almasını sağlamak amacıyla istihdam teşviklerinde pozitif ayrımcılık yaparak kadın çalışanlar için sağladığımız destekleri 18 ay boyunca devam ettirdik.
- Gençlerimizi girişimciliğe yönlendirmek, yeni iş kuran gençlerin çalışma hayatında sağlam bir yer elde edebilmelerini sağlamak için girişimci gençlerin üç yıl boyunca elde ettikleri kazançların bir kısmını vergi dışı bıraktık. Sigorta primlerinin de bir yıl süreyle Hazinece karşılanması suretiyle vergi ve sigorta prim teşviki uygulamasını hayata geçirdik.

- Vergiye gönüllü uyumu artırmak amacıyla, vergisini düzenli ödeyen mükelleflere vergi indirimini getirdik.
- Tarım ürünlerinde belirli bir standart ve kalitenin yakalanmasını sağlayan, ürünlerin gerçek değerler ölçüsünde fiyatlanmasını temin eden Lisanslı Depoculuk Sistemine önemli vergi destekleri verdik. Gübre ve yem teslimlerinde KDV istisnası getirdik.
- Sektörel ve ileri uzmanlaşma modeline dayalı, vergi denetiminin tek elden yürütüleceği güçlü bir yapı olarak 2011 yılında Vergi Denetim Kurulu Başkanlığını kurduk.
- 2008 ila 2021 yılları arasında 4 adet Kayıt Dışı Ekonomiyle Mücadele Stratejisi Eylem Planları hazırladık ve uyguladık. 2022 yılında, 2023-2025 Dönemi Kayıt Dışı Ekonomiyle Mücadele Eylem Planını yürürlüğe koyduk.
- Vergi kayıp ve kaçağı ile kayıt dışı ekonomik faaliyetlerin önlenmesine yönelik teknoloji ile desteklenen risk analiz ve değerlendirme süreçleri geliştirmek üzere Risk Analizi Değerlendirme ve Araştırma Sistemini (RADAR) kurduk.
- Elektronik uygulamalarla Katma Değer Vergisi, Özel Tüketim Vergisi, Gelir Vergisi ve Kurumlar Vergisi iadelerini hızlandırdık ve iadelerde riskli alanlar üzerinde yoğunlaşarak haksız vergi iadelerini önledik.
- e-fatura, e-arşiv fatura, e-irsaliye, e-defter, e-bilet gibi elektronik belge uygulamalarıyla mükelleflerin vergiye uyum maliyetini düşürdük ve kayıtları elektronik ortama alarak veri analizine imkan sağladık. e-yoklama uygulaması ile saha denetimlerinde etkinliği ve verimliliği artırdık.
- Geliştirdiğimiz Ürün İzleme Sistemi kapsamında izlemeye tabi olan ürün gruplarına bandrol, kod, kodlanmış etiket uygulanarak, bu ürünler kayıt altına alınmış, böylece sahte içki ve tütün mamulleri ile mücadelede önemli bir kazanım sağlanmıştır.
- Akaryakıt sektörü ile tütün ve alkol ürünlerine yönelik kayıt dışılıkla mücadele etmek amacıyla; teminat uygulaması getirdik, ödeme kaydedici cihazlara yapılan müdahaleleri hürriyeti bağlayıcı cezalar kapsamına aldık ve akaryakıt lisanslarının alınması, yenilenmesi işlemlerinde vergi borcu bulunmama şartı getirdik.

- İşveren prim paylarının 5 puanlık kısmının Hazine tarafından karşılanmasına ve işveren üzerindeki maliyetin azaltılmasına yönelik düzenlemeler yaptık, böylece kayıtlı çalışmanın teşvik edilmesini sağladık ve kayıt dışı istihdamla mücadelede önemli bir adım attık.
- Ücret, prim, ikramiye ve bu nitelikteki her türlü istihkakın bankalar aracılığıyla ödenmesi hususunda yasal düzenlemeler getirerek ödemelerin kayıt altına alınması ve takibini sağladık.
- Vergiye gönüllü uyumun artırılması ve denetim kaynaklarının daha verimli kullanılması amacıyla izaha davet müessesesini getirdik.
- Vergi kaçakçılığı suçlarında hapis cezalarının üst sınırını artırdık. Bu suçlar bakımından soruşturma ve kovuşturma aşamasında etkin pişmanlık hükümlerinin uygulanabilmesine ve bu kapsamda belli koşullarla cezalarda indirim yapılabilmesine imkân tanıyan düzenlemeleri hayata geçirdik.
- Kayıt dışı satışları önlemeye yönelik olarak kullanma zorunluluğu getirilen elektronik kontrol ve denetim sistemlerine yapılan müdahaleleri hürriyeti bağlayıcı suç kapsamına aldık.
- Bütünleşik Kamu Mali Yönetimi Bilişim Sistemi Projesini (BKMYBS) hayata geçirdik. BKMYBS ile hem vatandaşlarımızın hem de kamu kurum ve kuruluşlarının mali işlemlerini kolaylaştırmayı, işgücünden, zamandan ve harcamalardan tasarruf sağlamayı amaçladık. Böylece, mali yönetim süreçlerini dijitalleştirerek, bütçe, nakit, harcama ve muhasebe yönetiminde etkinliği artırdık.
- 6085 sayılı Sayıştay Kanunuyla kamuda hesap verme sorumluluğu ve mali saydamlık esasları çerçevesinde güçlü bir dış denetim yapısı oluşturduk.
- Uluslararası Standartlara Uygun Devlet Muhasebe Standartlarını hayata geçirdik, devlet muhasebesinde uygulanmak üzere 30 adet uluslararası standardı ülkemize uyarlayarak yürürlüğe koyduk.
- Uluslararası kabul gören ve güvenilirliği tescillenmiş mali istatistik ürettik. Kamuoyunun bilgisine sunduğumuz mali istatistikleri, ulusal ve uluslararası kuruluşlara gönderdik ve Sayıştay denetimine tabi kıldık.
- Kamu Mali Yönetiminde dijital dönüşümü başlattık. Bu çerçevede;

- Say2000i projesini hayata geçirdik. Devlet muhasebe kayıtlarını merkezi yapıda yönetilen ve denetlenebilen bilişim sistemi üzerinden gerçekleştirerek, daha hızlı yönetilebilir ve denetlenebilir hale getirdik.
- Kamu harcamalarının muhasebe sistemiyle entegre olarak dijital ortamda yapılmasını sağlayan harcama yönetim sistemini uygulamaya aldık.
- Vatandaşlarımızın kamu e-fatura, e-teminat, e-tahsilat gibi dijital platformlardan işlem yapabilmesi sayesinde kaynak ve zaman tasarrufuna önemli katkılar sağladık.
- Piyasa ekonomisini güçlendirdik, rekabeti artırdık.
- Özelleştirme uygulamaları ile devletin; çimento, alkollü içki, sigara, tekstil, havaalanı, akaryakıt dağıtım hizmetleri, deniz nakliyatı, otel işletmeciliği, araç muayenesi, elektrik dağıtım, turizm gibi sektörlerden tamamen, elektrik üretimi, havayolları, doğalgaz dağıtım, liman işletmeciliği, banka ve sigortacılık, telekomünikasyon, şeker üretimi gibi sektörlerden ise kısmen çekilmesini sağladık. Gerçekleştirdiğimiz özelleştirme uygulamaları ile tekeli piyasaları rekabete açtık ve atıl taşınmazları ekonomiye kazandırdık.
- Araç muayene hizmetlerinin özelleştirilmesiyle muayene hizmetlerini şeffaf, sağlıklı, denetlenebilir, verimli ve yüksek kalitede bir yapıya kavuşturduk.
- Atıl kalmış iskele ve liman alanlarında yeni projeler geliştirerek özel sektör yatırımlarını limancılık sektörüne yönlendirdik.

Birlikte Yapacağız

- Mali disipline kararlılıkla devam ederek önümüzdeki dönemde de eser ve hizmet siyasetini kesintisiz bir şekilde devam ettireceğimizi taahhüt ediyoruz.
- Bütçe disiplinini temel ilkemiz olarak benimsemeye devam edeceğiz.
- Yatırımı, istihdamı, üretimi ve ihracatı odağına alarak, refahın toplumsal kesimlerin tümüne yayılmasını amaçlayan ekonomi yaklaşımımız ile bugüne kadar olduğu gibi milletimizin alın terinin karşılığı olan her bir lira verginin yine onlara hizmet olarak dönmesi için gece gündüz çalışacağız.
- Büyük bir titizlik ve özenle oluşturduğumuz bu sağlam temeli, Türkiye Yüzyılı'nda da istikrarlı bir biçimde devam ettirecek, adil gelir dağılımı, öngörülebilirlik, şeffaflık, katılımcılık, hesap verilebilirlik ve mali sürdürülebilirlik ilkelerimizden asla taviz vermeyeceğiz.
- Uluslararası norm ve standartlarla uyumlu maliye politikalarını sürdüreceğiz.
- Bütçenin hazırlık, uygulama ve raporlama aşamalarında kamuoyunun daha fazla bilgilendirilmesi yoluyla sağlayacağız.
- Maliye politikalarımızı enflasyonla mücadeleyi destekleyecek bir anlayış içinde sürdüreceğiz. Gerek harcamalar gerekse gelirler yönüyle enflasyondan olumsuz yönde etkilenen kesimleri desteklemeye devam edeceğiz.
- Çalışanlar ile emeklilerin satın alma güçlerinin korunmasına yönelik adımlar atmaya devam edeceğiz.
- Memurların, işçilerin ve emeklilerin aylıklarına 2023 ve 2024 yıllarında enflasyonun üzerinde en az büyüme oranında refah payı artışı vereceğiz.
- İstanbul başta olmak üzere bölgesel geçim endekslerini dikkate alınarak kamu çalışanlarının sosyo-ekonomik koşullarının iyileştirilmesine yönelik çalışmalar yapacağız.
- Bilgi teknolojilerinin sunduğu imkânlar çerçevesinde geliştirilen Kamu Filo Yönetim Sistemini kamu idarelerinde yaygınlaştıracacağız.
- Sağlık Market Uygulamasının kapsamını genişleterek sağlık harcamalarının daha rasyonel bir temelde gerçekleşmesini sağlayacağız.

- Akılcı ilaç kullanımını yaygınlaştıracak, koruyucu ve önleyici sağlık hizmetlerini geliştireceğiz.
- Uluslararası norm ve standartlara uyumlu olacak şekilde Kamu İhale Kanunu'nu güncelleyeceğiz, kamu işletmelerinin alımlarını düzenlemek üzere Sektörel Kamu Alımları Kanunu'nu çıkaracağız. Kamu ihale sözleşme süreçlerini elektronik ortama taşıyacak, izleme mekanizmasını kuvvetlendireceğiz.
- Kamuda Elektronik Tedarik Yönetim Sistemini hayata geçireceğiz.
- Yenilikçi teknolojilerin kamu alımları yoluyla geliştirilmesini sağlayarak, yerli üretimin desteklenmesine devam edeceğiz.
- BKMYBS kapsamında, Kamu Harcama ve Muhasebe Sistemiyle entegre yapıda, e-belge ve e-ımkzaaya dayalı olarak, ihtiyaç analizi, ihale yönetimi, satın alma, stok yönetimi, harcama ve muhasebe süreçlerinin tek yapıda kurgulandığı elektronik tedarik yönetim sistemi çalışmaları ile vatandaşın elektronik ortamda, hızlı, şeffaf, güvenilir ve rekabete açık bir sistem ile kamu tedarik süreçlerine katılmasını sağlayacağız.
- Muhasebe ve harcama sistemlerinin bilişim altyapısını daha da güçlendirip, kamu harcamalarının kontrolü ile zaman, işgücü ve harcama tasarrufu sağlayacağız.
- Makroekonomik dengeleri gözeterek mali disiplin çerçevesinde, makul risk düzeyi ve en uygun maliyetli borçlanma politikalarının uygulanması sonucunda borç stokunun GSYH'ye oranını azaltmaya devam edeceğiz.
- Tek Hazine Kurumlar Hesabı Uygulamasını daha da genişleterek Hazine nakit rezervini güçlendirilmeye devam edeceğiz.
- Vergi sisteminde dijital dönüşümü destekleyecek ve çevre dostu yeşil vergilemeyi esas alan bir sistemi oluşturacağız.
- Vergi istisna ve muafiyetlerini bütüncül bir bakış açısıyla gözden geçirerek teşvikleri sadeleştireceğiz.
- Vergi politikalarımızı büyüme ve sosyal adalet olmak üzere iki temel eksen de yürüteceğiz. Yatırımı, İstihdamı, Üretimi ve Rekabet Ortamını destekleyen vergi politikalarımızı güçlendirerek devam ettireceğiz. Gelir dağılımında adaleti ve toplumsal refahı artıracak uygulamaları sürdüreceğiz.

- Bugüne kadar yaptığımız gibi, gençlerin, kadınların ve dezavantajlı grupların işgücüne katılımını ve girişimciliği teşvik eden vergi politikalarını önceliklendireceğiz.
- Selektif ve hedef odaklı vergi teşviklerimize ekonomik, sosyal ve çevresel hedeflerimiz doğrultusunda devam edeceğiz.
- Ekonomide verimliliği artıracak, katma değeri yüksek, teknolojik ve yenilikçi üretimi vergisel açıdan desteklemeye devam edeceğiz.
- Hızla değişen ve gelişen yeni ekonomik unsurların, yenilikçi üretim faktörlerinin ve finansal enstrümanların vergi sisteminde kavranmasına yönelik tasarımlar yapacağız.
- Avrupa Birliği Sınırdaki Karbon Düzenleme Mekanizması ve iklim değişikliği konusunda uluslararası alandaki gelişmeleri de dikkate alarak, mevcut vergilerimizi karbon salınımı daha az olandan daha az vergi alacak şekilde gözden geçireceğiz.
- Mükellef odaklı ve dijitalleşmiş “Geleceğin Vergi Daireleri”ni inşa edeceğiz. Yapay zeka uygulamaları ile entegre edilmiş, mükelleflerimizin tek bir noktadan tüm vergi uygulamalarımıza kolayca erişebildiği, işlemlerinin hızla sonuçlandırıldığı bir yapı oluşturacağız.
- Uluslararası rekabet ve iş birliğinin geliştirilmesine yönelik çifte vergilendirmeyi önleme anlaşması müzakerelerine devam edeceğiz, anlaşma yapılan ülke sayısını artıracacağız.
- 2023-2025 Dönemi Kayıt Dışı Ekonomiyle Mücadele Eylem Planı ile hem vergi bilincinin gelişmesi hem de vergi kayıp ve kaçığının azaltılması hedefleri doğrultusunda kayıt dışı ekonomiyle mücadelemize kararlı ve sağlam adımlarla yol almaya devam edeceğiz.
- Sahtecilikle mücadele kapsamında erken uyarı özelliğine sahip bir sistemi hayata geçirecek ve bu sayede gerçek bir mal ve hizmet alımı olmadan sahte belge temin eden mükellefleri hızlı bir şekilde tespit ederek cari yıl içinde gerekli yasal yaptırımların uygulanmasını sağlayacağız.
- Mali suçlarla mücadelede uluslararası norm ve standartlara tam uyumu sağlayıp, etkili yeni uygulamalara imza atacağız.
- Mükellef haklarını gözeterek haksız rekabetin önlenmesi amacıyla risk odaklı denetimlere devam edeceğiz.

- Uzun vadeli sektörel öncelikler çerçevesinde özelleştirme uygulamalarına devam edeceğiz.
- Özelleştirme kapsam ve programında bulunan İcra ve İflas Kanunu'nun 88'inci maddesi kapsamındaki yediyeminlik faaliyetlerinin özelleştirilmesi ile depoları belirli standartlara kavuşturacak, depolardaki malların sigortalama ve rutin bakımlarının yapılması suretiyle ekonomik değerinin korunmasını sağlayacağız.
- 3516 Sayılı Ölçüler ve Ayar Kanunu kapsamındaki Periyodik Muayene Hizmetlerinin özelleştirilmesi ile tüm yurt çapında ölçü ve ayar hizmetlerine standart getirilecektir.
- Sermaye piyasası araçlarını özelleştirme uygulamalarında ön plana çıkaracağız.
- Kamu Sermayeli İşletmeleri yeniden yapılandırarak kurumsal yönetim ilkeleri çerçevesinde halka arza hazır hale getirecek, TL cinsi varlıklara yatırımı cazip kılacağız.
- Projeler geliştirmek suretiyle atıl kamu taşınmazlarına katma değer katacak ülke ekonomisine katkı sunmaya devam edeceğiz.
- Özelleştirme kapsam ve programında bulunan taşınmaz portföyünü klasik özelleştirme yöntemleri dışında sermaye piyasası araçları kullanılarak değerlendirecek, kamuya ait taşınmazlar ile altyapı tesislerinin gelirlerini yatırımcı vatandaşlar ile paylaşacağız.
- Özel kesim yatırımlarının korunmasına yönelik kanuni bir düzenlemeyle,
  - Yatırımlarda öngörülebilirliği artırmak, bürokrasiyi azaltmak ve yatırım sürecinde karşılaşılan sorunlara hızlı çözümler üretmek amacıyla özel kesim yatırımlarının korunmasına yönelik yeni bir sistem hayata geçirilmesi,
  - Özel kesim yatırımlarını kolaylaştırma ve hızlandırmaya yönelik Yatırım Uyuşmazlığı Kurumu oluşturulması sağlanacaktır.

14. Ticaret Hizmetleri

AK Parti olarak, ülkemizin kalkınmasında ve rekabet gücünün yükseltilmesinde kritik rol oynayan ticaret alanında, ticaret erbabımızın işlemlerinin günün ihtiyaçlarına uygun olarak daha hızlı, etkin ve verimli hale getirilmesine büyük önem veriyoruz.

Bu doğrultuda, son 20 yılda yenilikçi yaklaşım ve uygulamalarımızla, ticaret hayatını kolaylaştıran, rekabetçiliğimizi artıran, ticaret işlemlerinin daha hızlı, kolay ve etkin yapılabilmesini sağlayan önemli atılımlar yaptık. Ticarete gümrük hizmetleri altyapımızı, gümrük ve lojistik süreçlerini günün ihtiyaçlarına göre sürekli iyileştirdik. Aynı zamanda, sürdürülebilir kalkınmayı, kamu sağlığı ve güvenliğini esas alan bir yaklaşımla, rekabetçi piyasaların devamını sağlarken tüketicilerimizin daha etkin korunduğu ve refahının artırıldığı pek çok düzenleme ve uygulamayı hayata geçirdik.

Önümüzdeki dönemde, yeşil ve dijital dönüşümü odağımıza alarak, ticaretin kolay, güvenilir ve sürdürülebilirliğini sağlayacak yeni düzenlemeler ve uygulamalar hayata geçirecek, dinamik bir iç ve dış ticaret ortamının tesisleriyle ülkemizi küresel düzeyde en önemli ticaret ve lojistik merkezlerinden biri haline getireceğiz.

Birlikte Yaptık

- İktidarlarımız döneminde ticaret hayatının kolaylaştırılması amacıyla iç ve dış ticaret ağlarımızı geliştirecek yatırımları ve düzenlemeleri hayata geçirdik.
- Gümrük idarelerimizde ve gümrük kapılarımızda en iyi şekilde hizmet verilebilmesi amacıyla son teknolojiye uygun pek çok modernizasyon ve iyileştirme çalışması yaptık.
- 2002 yılından itibaren 48 Gümrük Müdürlüğü kurduk ve bunlardan 39 Gümrük Müdürlüğünü faaliyete geçirdik.
- Gümrük idarelerimizde ve gümrük kapılarımızda modernizasyon ve iyileştirme çalışmaları kapsamında bugüne kadar 2022 yılı fiyatlarıyla yaklaşık 13 milyar TL'lik yatırım yaptık. Son beş yılda Karkamış, Zeytinalı, Kapıköy, Sarp, Öncüpınar, Hamzabeyli, Kapıkule, İpsala, Habur olmak üzere toplam 11 gümrük kapısında modernizasyon çalışmalarını tamamladık.
- Dış ticarete gerekli tüm bilgi ve belgelerin dijital ortamda tek bir başvuru noktasında standart bir formatta sunulmasına ve firmaların gümrük işlemlerini hızlı ve düşük maliyetle yapmasına imkân sağlayan “Tek Pencere Sistemi”ni hayata geçirdik. 174 adedi Tek Pencere Sistemi kapsamında olmak üzere toplamda 203 adet belge sayısının elektronik ortamda işlem görmesini sağladık.
- Önceden kâğıt ortamında yürüyen serbest bölgelere giriş ve serbest bölgelerden çıkışa ilişkin araç ve eşya hareketlerini Serbest Bölgeler Bilgi Sistemi (SEBİS) ile elektronik ortama aldık.
- Güvenilir firmaların gümrük işlemlerini daha kolay gerçekleştirmeleri imkânını sunan “Yetkilendirilmiş Yükümlü” uygulaması 2013 yılında hayata geçirdik. Bu uygulama ile gümrük işlemlerinde kolaylık dışında, ihracat ve diğer dış ticaret işlemlerinde yükümlünün gümrük idaresine dahi uğramadan gümrük işlemlerini yerine getirmesine imkân sağladık.
- İhracat işlemlerinin tamamen elektronik ortamdan yürütülmesi sağlayan “İhracatta Kâğıtsız Gümrük” ve “Antrepoda Kâğıtsız Gümrük” projelerimizi devreye aldık.
- Gümrük İdarelerinde Standart POS ile Tahsilat projesiyle tüm kara sınır kapılarında gümrük tahsilatları, trafik para cezalarının ve köprü/otoyol geçiş ücretlerinin yolcu ve araç işlemleri esnasında POS cihazları aracılığıyla 7/24 tahsil edilebilmesini sağladık.

- Avrupa ülkelerinin de bulunduğu 36 ülke ile uçtan uca entegre bir sistem olan Ortak Transit Sistemine 2012 yılında dahil olarak ihracat mallarımızın ilave hiçbir belgeye gerek kalmaksızın taşınmasını sağladık.
- İhracatçılarımızın maliyetlerinin azaltılması ve pazar kaybetmelerinin önüne geçilmesi amacıyla yurt dışı lojistik dağıtım ağlarına yönelik destek programını hayata geçirdik.
- Yeni Türk Ticaret Kanunu'nu yürürlüğe koyarak şirket kuruluşunu kolaylaştırdık.
- Ülkemizin en büyük veri tabanlarından biri olarak hayata geçirdiğimiz Merkezi Sicil Kayıt Sistemi (MERSİS) ile ticaret sicili işlemlerinin büyük bir bölümünün elektronik ortamda yürütülmesini sağladık.
- Tarım ürünlerinin sağlıklı ortamlarda depolanması ve ürünlerin ticaretinin ürün senetleri vasıtasıyla elektronik ortamda yapılmasını sağlayan lisanslı depo sayısını son beş yılda 66'dan 170'e yükselttik, lisanslı depo kapasitesini ise 3,3 milyon tondan 9 milyon tona ulaştırdık.
- Lisanslı depolardaki ürünlerin tek bir platform üzerinden alınıp satıldığı Türkiye Ürün İhtisas Borsasını (TÜRİB) 2019 yılında faaliyete geçirdik. TÜRİB'in işlem hacmi 106 milyar TL'ye ulaştı.
- Elektronik ticaretin rekabetçi koşullar altında yeni oyunculara alan açacak şekilde büyümesi ve adil ve şeffaf bir piyasa tesis edilmesini teminen elektronik ticaretin mevzuat altyapısına ilişkin önemli düzenlemeler yaptık yaptığımız düzenlemeler sayesinde daha çok sayıda platformun ve satıcının piyasaya girmesini kolaylaştırdık.
- Tüketici Hakem Heyetlerini 2018 yılında yeniden yapılandırarak sunulan hizmetin kalitesinin artırılmasını, daha adil ve yeknesak kararlar alınmasını ve kamu kaynaklarının tasarruflu olarak yerinde kullanılmasını sağladık.
- Tüketicilerin şikâyetlerinin elektronik ortamda hakem heyetlerine iletilmesini sağlayan Tüketici Bilgi Sistemini (TÜBİS) oluşturduk. 2022 yılında yapılan başvuruların yüzde 61'inin e-devlet üzerinden elektronik ortamda yapılmasını sağladık. Alo 175 Tüketici Danışma Hattını da oluşturarak yıllık yaklaşık 350 bin adet çağrıyı cevapladık.
- 2021 yılında yürürlüğe giren Yeni Ürün Güvenliği Kanunu ile ülkemizin ürün güvenliği sistemini gelişmiş ülkelerin ürün güvenliği sistemleri ile paralel bir hale getirdik.

- Dış Ticarete Risk Esaslı Kontrol Sistemi (TAREKS)'i kurarak, sadece güvenli ürünlerin ülkemize ithalatına izin verdik, güvensiz ürünlerin yurda girişini engelledik.
- Teknik Düzenlemeler Rejimi Kararını 2022 yılında yenileyerek, Türk ürünlerinin yurt dışı imajını yükseltmek için düzenlemeler yaptık. Bu kapsamda, Türk ürünlerinin yurt dışında en çok tercih edilen ürünler olmasını sağladık.
- Helal Akreditasyon Kurumunu 2018 yılında kurarak, ülkemizi küresel helal pazarında söz sahibi yaptık.
- Tüketicinin ekonomik çıkarlarını korunmanın yanı sıra sağlık ve güvenliğinin de korunması amacıyla tüketici ürünlerine yönelik piyasa gözetimi ve denetimi faaliyetleri kapsamında 2011-2022 döneminde yaklaşık 26 bin işletmede 35 bin adet ürünün denetlenmesini tesis ederek 2011 yılında yüzde 38 olan güvensizlik oranının 2022 yılı itibarıyla yüzde 1,7'lere kadar gerilemesini sağladık.
- Güvensiz Ürün Bilgi Sistemini (GÜBİS) devreye alarak güvensizlik tespit edilen ürünlerin kamuoyu ile paylaşılmasını sağladık.
- Yerli üretimi teşvik etmek ve farkındalığı artırmak amacıyla "Yerli Üretim" logosu oluşturularak fiyat etiketlerinde kullanımını zorunlu hale getirdik.
- Cep telefonu ve tablet gibi ikinci el piyasada sıklıkla alışverişe konu olan teknolojik ürünlerin belirli bir standartta yenilenmesi ve sertifikalı ve garantili bir şekilde tekrar satışa sunulması amacıyla "Yenilenmiş Ürün" sisteminin yasal alt yapısını oluşturduk.
- Uluslararası ve ulusal alanda örnek teşkil edecek çalışmalara imza atarak kaçakçılıkla mücadele alanında altyapımızı güçlendirdik. İnsan kaynağımıza da yatırım yaparak uzman personel yetiştirdik, hızlı ve güvenilir ticaret yaklaşımıyla dış ticaret hacminde rekorlar kırdık.
- Makine öğrenmesi, özel bulut altyapısı ve büyük veri ekosistemi algoritmalarını kullanarak İstihbarat Bilgi Sistemi ve MUHAFİZ gibi programlarla kaçakçılık olmadan işlemleri analiz edip kaçakçılık girişimlerini tespit ediyoruz. Varış Öncesi Yolcu Bildirim ve Gemi Takip Sistemleri gibi sistemler üzerinde hava ve deniz yoluyla ülkemize gelen yolcuların tüm bilgilerini daha ülkemize ulaşmadan analiz ediyor, kaçakçılık açısından riskli olanları önceden tespit ederek yakın takibe alıyoruz.

- Ayrıca, Milli Tarama Sistemini (MİLTAR) hayata geçirerek kaçakçılıkla mücadelede gümrük idarelerimizde yerli ve milli teknolojilerin kullanımını başlattık.
- 7 gün 24 saat hizmet veren “ALO 136 GÜMRÜK MUHAFAZA İHBAR HATTI”nı hizmete açtık ve bu sayede halkımızın desteği ile milyarlarca liralık kaçakçılık faaliyetine engel olduk.
- Dünyada hızla artan bir pazar olan e-ihracata yönelik yeni destek modelleri geliştirdik. Aynı zamanda bürokrasiyi azaltarak e-ihracatı kolay, hızlı ve güvenilir hale getirdik.
- 2022 yılında e-İhracat Desteklerini uygulamaya koyarak, e-ihracata yönelik dijital pazarlamadan, sipariş karşılamaya, yurtdışı pazaryeri entegrasyonundan, çevrimiçi mağaza oluşturmaya kadar kurgulanan güçlü bir destek paketi hayata geçirdik.
- Firmalarımızın ihracat süreçlerinde ihtiyaç duydukları tüm bilgilere tek bir elden ulaşmalarını ve yapay zekâ destekli akıllı ihracat robotuyla, pazar ve ürün tavsiyeleri almalarını sağlayan Kolay İhracat Platformu’nu oluşturarak 56 bini aşkın kullanıcıya eriştik.
- Mal ve hizmet ihracatına yönelik verilen 47 farklı desteğimizin ihracatçılarımızca daha kolay ve anlaşılır biçimde sunulması amacıyla Kolay Destek Platformu’nu hayata geçirdik.
- Firmalarımızın İhracat Destekleri, Turquality, Dahilde İşleme Rejimi (DİR) Uygulaması, Hariçte İşleme Rejimi (HİR) Uygulaması, Vergi-Resim-Harç İstisna Uygulamaları, Hizmet Sektörü Destekleri ile Hususi Pasaport uygulaması gibi farklı türdeki destek mekanizmalarına yönelik başvuru ve değerlendirme süreçlerini merkezi ve online olarak yürütebilecekleri, e-devlet üzerinden erişim sağlayabilecekleri Destek Yönetim Sistemi’ni (DYS) geliştirdik. 2023 yıl başı itibarıyla 30.862 yararlanıcıya ulaştık.

Birlikte Yapacağız

- Önümüzdeki dönemde gümrük ve ticaret işlemlerini dijitalleşme ve yeşil dönüşüm odağında daha hızlı ve daha kolay yapılı hale getirmeye devam edeceğiz.
- Gümrük kapıları ve gümrükleri modernize ederek yenilemeyi sürdüreceğiz.
- Yurtdışı lojistik merkezleri açılarak ihracatçıların potansiyel pazarlara ve dağıtım kanallarına erişimi hızlandırılacaktır.
- İhracatta Blokzincir Kullanımı Projemiz ile ihracat işlemlerinde tüm gümrük ve lojistik süreçlerinin blokzincir altyapısı ile tüm paydaşlarca elektronik ortamda tek bir ekrandan yürütülmesi ve izlenmesini sağlayacak, gümrük işlemlerini yeni teknolojiler yoluyla daha hızlı, kolay ve etkin yapılı ve izlenir hale getireceğiz.
- Hedef pazarlarda Yurt Dışı Lojistik Dağıtım Ağları (YLDA) kurulumlarını desteklemeye devam edeceğiz. Bu yolla, ihraç ürünlerimizin son alıcısına 24 ila 72 saat içerisinde ulaştıracak, ihraç yüklerimizin konsolide edilerek taşınmasını ve taşımacılık maliyetlerimizin yaklaşık yüzde 20 oranında azalmasını sağlayacağız.
- Ülkemiz dış ticaret kapasitesinin artırılması ve ülkemizin ticaret üssü olması hedefi doğrultusunda deniz veya havayolu ile gelen eşyanın gümrük işlem süreçlerinde elektronik entegrasyonu yaygınlaştıracacağız.
- Gümrük Kapıları Analiz Programını hayata geçirerek, kara sınır kapılarımızdan giriş-çıkış yapan taşıtların gümrük işlemlerinin tamamlanma sürelerini izlemek, anlık ve ortalama araç sayısı ve işlem sürelerini takip etmek suretiyle program ve muayene hattı bazında performansı ve etkinliği ölçecek ve yaşanabilecek bekleme ve gecikmeleri önleyeceğiz.
- Tek Pencere Sisteminde işlem gören belge sayısını artıracak, BİLGE Gümrük Platformunu hayata geçirerek gümrük işlemlerine ilişkin beyanların, tek bir elektronik erişim noktası üzerinden hızlı, kolay ve güvenli bir şekilde gerçekleştirilmesini sağlayacağız.
- e-KİP (Elektronik Kolay İhracat Platformu) Platformunu hayata geçireceğiz. Ülkelerin e-ticaret pazarları, önemli yurt dışı pazaryerleri, çoklu kanalları ile tüketici davranışları hakkında bilgi ihtiyaçlarının tek bir platformdan karşılanmasını ve yapay zekâ uygulamaları dahil gelişmiş bir teknoloji altyapısıyla hedef pazar belirleme noktasında e-ihracata yönelik çevrimiçi dijital danışmanlık verilmesini sağlayacağız.

- Dijital dönüşüm ışığında, ticaret sicili işlemlerinde ödemeler de dâhil tüm süreçlerin elektronik ortamda yürütülmesini sağlayacak, e-defterin mevzuat ve sistem altyapısını oluşturacağız.
- MERSİS Mobil Uygulama ile ticaret sicili işlemlerinin mobil cihazlar üzerinden de yürütülmesine ve bu işlemlerin daha da kolaylaştırılmasına imkân vereceğiz.
- Lisanslı depoculuk sistemine yönelik teşvik ve desteklerimizi sürdürerek sistemin geliştirilmesi ve yaygınlaştırılmasına devam edeceğiz.
- Tüketici uyuşmazlıklarının dijital dönüşüm odağında daha hızlı, basit ve kolay bir şekilde çözülebilmesini sağlayacağız.
- Tüketici hakem heyetlerini 81 il merkezinde olacak şekilde yeniden yapılandıracak, beşerî ve dijital kapasiteyi geliştirerek başvuru ve inceleme süreçlerini kolaylaştıracacağız.
- Tüketici şikâyetlerinin doğrudan ilgili firmalara iletilebilmesini sağlayacak altyapıyı oluşturacak, uyuşmazlık çözümlerinin mümkün olan en kısa sürede gerçekleşmesini sağlayacağız.
- Yeşil dönüşüm ışığında, sürdürülebilir tüketim, ürünlerin çevresel etkileri gibi konularda tüketicilerin doğru bilgilendirilmesine yönelik uygulamalarımızı geliştireceğiz.
- Tüketicilerin sağlık ve güvenliklerinin korunması amacıyla gerçekleştirdiğimiz denetimleri ve firmaların bilgilendirilmesi amacıyla yürüttüğümüz rehberlik faaliyetlerini artırarak tüketici ürünlerinde güvensizlik oranını sıfıra indireceğiz.
- Ticari reklam ve haksız ticari uygulamalara yönelik mevzuatı, başta dijital mecralar olmak üzere reklam sektörünün genişlediği tüm alanlara uyumlu hale getireceğiz.
- Çocuklar ve yaşlılar öncelikli olmak üzere hassas tüketici gruplarına özel önlemler getireceğiz.
- Başta dijital ve teknoloji temelli piyasalar olmak üzere tüm piyasalarda rekabet ihlallerinin tespitinde ve soruşturma süreçlerinin yürütülmesinde etkinliği artıracacağız.

- Tüm sektörlerde yürütülen rekabet soruşturmalarında aktif iş birliği, uzlaşma ve taahhüt mekanizmalarının kullanılmasını sağlayacak, dijital ve teknoloji temelli piyasalarda mevzuat çalışmaları, birleşme devralmaların kontrolü, sektör incelemeleri ve soruşturmalar ile aktif rol alınmasını, dijital piyasalarda hem platformlar arasındaki hem de platform içi rekabetin teşvik edilmesi amacıyla gerekli düzenleme ve denetlemelerin yapılmasını sağlayacağız.
- Yürütülmekte olan Çevrimiçi Reklamcılık Sektör incelemesi ve Mobil Ekosistemlere İlişkin Sektör İncelemesi kapsamında incelenen pazarlarda rekabetin tesisi için gerekli adımları atacağız.
- Cari dengenin iyileştirilmesi amacıyla, yenilenecek piyasaya tekrar arz edilen ürünlerin kapsamını genişleterek kullanılmış elektronik ürünleri tekrar ekonomiye kazandırılmasını sağlayacağız.
- Kaçakçılıkla mücadelede kapsamında gümrük idarelerimizde yerli ve milli teknolojilerin kullanımını yaygınlaştıracacağız. MİLTAR Projemizin devamında seri üretimine geçilen yerli ve milli araç ve konteyner tarama sistemlerini gümrük idareleri başta olmak üzere diğer kurumlarına yaygınlaştıracak, aynı zamanda ihracat potansiyelini geliştireceğiz.
- MİLTAR Projemiz sayesinde; sistemlerin ithalatının önüne geçerek 2 milyar 250 milyon TL'lik kaynağın ülke içinde kalmasını sağlayacak, üretilecek sistemlerle aynı zamanda yeni bir ihracat kapısı açmış olacağız.
- Yeni Nesil Dış Ticarete Risk Esaslı Kontrol Sistemi (TAREKS)'i kurarak, ürün güvenliği denetimlerini dış ticarete daha etkin yapacağız.
- Piyasa gözetimi ve denetimi ile ürün güvenliği mevzuatını, yeşil dönüşüm, döngüsel ekonomi ve yapay zekâ üçgeninde güncel hale getireceğiz. Piyasa gözetimi ve denetimi konusunda yetkili kurumların etkin bir koordinasyon içinde görev yapmalarını sağlayıcı tedbirleri hayata geçireceğiz.

15. Girişimcilik ve Kobi'ler

AK Parti olarak hür teşebbüsün ülkemizin kalkınmasında önemini biliyor, bu bilinçle ekonomimizin temelini oluşturan küçük ve orta boy işletmelerimiz ile esnafımızın ekonomiye katkısını artıracak destek adımlarını değişen şartlara uygun olarak atıyoruz.

Ülkemizde girişimcilik kültürünün ve kapasitesinin gelişmesi, bu yönde ekosistemin geliştirilmesi, firmalarımızın finansmana ve pazara erişim imkânlarının geliştirilmesi, ölçeğin büyütülmesi ve verimliliğin artırılması temel önceliğimizdir.

Bu amaçla istihdam artışı ve büyümemizde çok önemli bir yeri olan esnafımızın ve KOBİ'lerimizin yanında olmayı sürdüreceğiz.

Birlikte Yaptık

- KOBİ'lerle ilgili düzenlemeler yaparak KOBİ tanımından KOBİ destek sistemlerine kadar önemli yenilikleri hayata geçirdik.
- İlk defa KOBİ Stratejisi ve Eylem Planını hazırlayarak yürürlüğe koyduk.
- KOSGEB aracılığıyla 1990-2002 döneminde 4 bin KOBİ'ye destek sağlanmışken, 2002 sonrası dönemde yaklaşık 1,2 milyon KOBİ'ye toplam 22,2 milyar TL düzeyinde destek sağladık.
- Hizmet ve ticaret sektörlerindeki KOBİ'lerin de KOSGEB desteklerinden yararlanmasının önünü açtık.
- 2002 yılında 4 bin olan KOSGEB veri tabanına kayıtlı işletme sayısını 1,8 milyon işletmeye ulaştırdık.
- Kadın girişimciliğinin artırılması ve kadınların ekonomik hayattaki rolünün güçlendirilmesi için, bugüne kadar 100 bin kadın girişimciye 6 milyar TL tutarında destek ödemesi yaptık.
- İhracatın tabana yayılması vizyonumuz doğrultusunda kadın ve genç girişimci firmalarımıza detaylı eğitim programları düzenledik.
- Melek yatırımcılarla yeni iş fikirlerine sahip girişimcileri bir araya getirmek ve ihracata yönlendirmek amacıyla internet tabanlı platformlar oluşturduk.
- Genç girişimciliğini her zaman destekledik. Yeni iş kuran gençlerimize 3 yıl boyunca belirli bir tutara kadar kazanç istisnası getirdik, genç girişimcilerimizin sermaye şirketlerine vergi muafiyeti sağladık.
- İktidarlarımız döneminde Esnaf ve Sanatkarlar Meslek Kuruluşları Kanununu yürürlüğe koyduk.
- Esnaf ve sanatkarlarımız için bilgi sistemi oluşturduk ve Cumhuriyet tarihinde ilk kez bir strateji belgesi hazırlayarak uygulamaya koyduk.
- Esnaf ve sanatkarlara yönelik küçük sanayi sitelerinin yapımında TOKİ imkânlarını kullandık. Şu ana kadar 6 ilimizde esnafımız için 4.120 işyeri inşa ettik. Yine 6 ilimizde 6.238 esnafımız için yeni işyerlerinin inşası devam ediyor.
- Ahilik kültürünün yaşatılmasına yönelik çalışmaları destekledik ve esnaf ahilik sandığını kurduk.

- Esnaf ve sanatkârlar şûrasını topladık.
- Esnaf ve sanatkârlarımızın en önemli finansman kaynağı olan, kredi ve kefalet kooperatifleri teminatıyla ya da doğrudan Halkbank'tan kullandığımız Hazine sübvansiyonlu kredileri son 20 yılda rekor seviyelere ulaştırdık. Belirli tipte kredilerde sıfır faiz imkânını hayata geçirdik.
- Esnaf ve Sanatkârlar Destek Sistemi (ESDES) projesini hayata geçirdik.
- 2023 yılı ocak ayı sonu itibarıyla, 2002 yılından bu yana 3 milyon 700 binden fazla esnaf ve sanatkârimiz faiz indirimli kredilerden faydalanmış olup, bu süreçte kullanılan kredilerin toplam tutarı 308 milyar TL'yi aşmıştır.
- Esnaf ve sanatkârlarca kullanılan faiz indirimli kredilerin toplam bakiyesi 2002 yılında 154 milyar TL iken bu tutarı 2023 yılı ocak ayı sonu itibarıyla 142 milyar TL'ye ulaştırdık.
- 2002 yılında söz konusu kredilerin şahıs üst limiti 5 bin TL iken, günümüzde işletme kredisi şahıs üst limitini 500 bin TL, yatırım kredisi şahıs üst limitini 1,5 milyar TL olarak uygulamaktayız.
- 2002 yılında esnaf ve sanatkârların kullanmış oldukları krediler için yükledikleri faiz oranı yıllık yüzde 47 seviyesinde iken, söz konusu faiz oranları hâlihazırda yıllık yüzde 7,5 olarak uygulanmaktadır. Bununla birlikte krediler üzerinden kooperatifler ile Banka tarafından yapılan kesintileri minimum düzeye indirdik.
- 31 Aralık 2018-31 Ocak 2023 tarihleri arasında 1,9 milyon esnaf ve sanatkâr söz konusu kredilerden faydalanmış olup bu dönemde kullanılan kredilerin toplam tutarı 215 milyar TL olarak gerçekleşmiştir.
- Esnafımızın zor gününde her zaman yanında olduk. Pandemi döneminde, esnaf ve sanatkârlar ile gerçek kişi tacirlere yaklaşık 9 milyar TL tutarında hibe desteği sağladık. Söz konusu hibe desteklerinden toplam 1,3 milyar esnaf ve sanatkârimiz faydalandı.
- Kazancı basit usulde tespit edilen mükelleflerin yani pek çoğu esnaf ve sanatkârlardan oluşan kesimin ticari kazançlarının gelir vergisinden istisna edilmesini sağladık.

- KOBİ'lerin finansmana erişim amacıyla taşınır varlıklarını rehin gösterebilmesine imkân sağlayan Taşınır Rehin Sicil Sistemi (TARES) ile 2018 yılında 135 milyar TL, 10 milyar Dolar ve 2 milyar Avro olan güvence tutarı 1 trilyon 77 milyar TL, 118 milyar Dolar, 85 milyar Avro büyüklüğüne ulaşmıştır.
- Kredi ve kefalet kooperatifleri aracılığıyla verilen kredi kefalet hizmetini etkin hale getirdik. Ayrıca 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu'nda yaptığımız değişiklik ile kooperatiflere ilişkin kanunlarda yeknesaklık sağladık, kooperatiflerin dış denetim kapsamına alınmalarına, Kooperatif Bilgi Sistemi'nin kurulmasına ve kooperatiflerin daha şeffaf yapılar haline gelmelerine yönelik adım attık.
- 2020 yılından bu yana Kooperatiflerin Desteklenmesi Programı kapsamında kadın kooperatiflerine proje bazında destekler verdik, üretim kapasitelerini destekledik. Son 3 yılda 474 kooperatifin hibe desteğinden yararlanmasını sağladık.
- Türkiye'deki ilk fonların fonu yapısı olan İstanbul Risk Sermayesi Girişimini kurarak girişim sermayesi fonlarının gelişimini hızlandırıp işletmelerin finansla erişimini kolaylaştırdık.
- İstanbul Risk Sermayesi Girişimi ile Türkiye Büyüme ve İnovasyon Fonu sayesinde Türkiye'de erken ya da büyüme aşamasındaki girişimlere 2,4 milyar Avro yatırım yapılmasını sağladık.
- İşletmelerin kendi durumlarını değerlendirebilmesi ve bu değerlendirme raporlarını finansmana erişimde kullanabilmesi için İşletme Değerlendirme Raporu uygulamasını devreye aldık.
- KOBİ'lerimizin uluslararası piyasalara açılmasını sağlamak için verdiğimiz desteklerin katkısıyla ihracatçı firma sayımızı 2002 yılından bu yana 3 kat artırdık.
- Girişimciliği geliştirilebilmek için bugüne kadar 1,5 milyonu aşkın kişiye yüz yüze ve online girişimcilik eğitimi verdik.
- Ulusal ve uluslararası hızlandırıcı programları organize ederek özellikle teknogirişimcilerin bu programlara katılmalarını sağladık.
- KOBİ'lerin enerji verimliliğini artırmak için yeni projeler uygulamaya başladık ve KOBİ'lerin elektrik motoru değişimlerini destek kapsamına aldık.

Birlikte Yapacağız

- KOBİ'lerimizin rekabet güçlerinin artırılması ve ekonomik büyümemize daha fazla katkı vermeleri temel amacımız çerçevesinde önümüzdeki dönemde de katma değeri yüksek, yenilikçi ve küresel değer zincirinde üst sıralara çıkmış bir üretim yapısını girişimcilerimiz aracılığıyla hayata geçireceğiz.
- Kahramanmaraş ve Hatay merkezli depremlerden etkilenen illerimizdeki KOBİ'lerimizin ve esnafımızın bu zor gününde yanında olmayı sürdüreceğiz, üretimlerini devam ettirmeleri için gerekli tüm destekleri kapsamlı ve süratli bir biçimde devreye alacağız.
- Yenilikçi, orta yüksek ve yüksek teknoloji firmalarına hizmet vermek üzere bir KOBİ Yatırım Bankası kuracağız.
- Deprem bölgesi başta olmak üzere 10 bin yeni akıllı ve yeşil imalathanenin inşasını ve tahsisini gerçekleştireceğiz.
- KOBİ'lerin kurumsallaşmalarını desteklemeyi sürdüreceğiz. Bu amaçla insan kaynakları başta olmak üzere kapasitelerinin gelişmesine yönelik destek programları oluşturacağız.
- Ortaklıklar yoluyla işletme büyüklüğünü artırmalarını teşvik edeceğiz.
- KOBİ'lerin finansmana erişimlerini daha da kolaylaştıracak, bu çerçevedeki kredileri artıracacağız.
- Kitle fonlaması başta olmak üzere, işletmelerin yenilikçi finansman imkânlarından daha fazla yararlanmalarını sağlayacağız.
- Girişim sermayesi ekosistemini geliştirmek için paydaş kuruluşlarla yaptığımız fon yatırımlarını daha da artırıp, çeşitlendireceğiz.
- İşletmelerimizin ve girişimciliğin geliştirilmesi için kamu, özel sektör ve sivil toplum kuruluşları arasındaki iş birliğini daha da genişletecek ve bu amaçla yürütülecek ortak faaliyetleri destekleyeceğiz.
- Desteklerimizi, farklılaşan ihtiyaçlara odaklı, KOBİ'lerin niteliklerine özel ve performans esaslı mekanizmalarla geliştireceğiz.
- Yeni girişimlerin hayatta kalmasını, mevcut işletmelerin ise büyüyüp ölçek atlamasını kolaylaştırmaya dönük yeni destekleri hayata geçireceğiz.

- Gençleri girişimci yapabilmek için finansal desteklerin yanında girişimciliği özendirecek ve girişimcilik kültürünü yaygınlaştıracak eğitim ve etkinliklere destek sağlayacağız.
- Start-up ekosisteminin güçlendirilmesine yönelik başta TEKNOPARK ve TEKMER'ler olmak üzere gençlerimize sunulan imkânları daha da artıracak ve genç girişimcilerin finansmana erişimlerini kolaylaştıracacağız.
- KOBİ'lerin rekabet güçlerini artırmaya yönelik eğitim ve teknoloji geliştirme konularında destek programlarını devreye alacağız.
- KOBİ'lerin nitelikli işgücüne sahip olabilmelerini teminen İŞKUR öncülüğünde yetkin işgücünün ihtiyaç sahibi firmalara erişimini sağlayacak ve firmalardaki işgücünün eğitim yoluyla niteliğinin artırılmasına destek olacağız.
- İşletmelerin Ar-Ge ve Ür-Ge süreçlerini destekleyecek, yenilikçi proje üretme yetkinliğini yaygınlaştıracak, süreç verimliliğini artırıcı yenilikçi yaklaşımları destekleyeceğiz.
- Tedarikçi Geliştirme Programı kapsamında İSO500+KOBİ projesiyle 500 büyük işletmeyi ortak projeler vasıtasıyla KOBİ'lerimiz ile buluşturacağız. Her ilimizden en az 1 iyi örnek çıkaracağız. Avrupa'nın tüm ülkelerinden büyük işletmeler ile KOBİ'lerimizin ortak projelerini destekleyeceğiz. Büyük işletmeler ile stratejik ortaklıklarımızı tüm sektörlerle yaygınlaştıracacağız. Tüm desteklerin tek bir noktadan sunulduğu tek pencere sistemine geçeceğiz.
- Dijital dönüşümü yaygınlaştırmaya yönelik programları imalat sanayinin farklı kollarına adapte ederek KOBİ'lerin dijitalleşme süreçlerine destek vereceğiz.
- Dijital dönüşümün platform imkânlarından yararlanarak KOBİ'lerin yerli tedarik zincirini güçlendirecek şekilde büyük ölçekli firmalar etrafında kümelenerek konumlanmalarını teşvik edeceğiz.
- KOBİ'lerin yalın üretim konusundaki farkındalıklarını artırarak üretim süreçlerini geliştirmeleri için gerekli mekanizmaları oluşturacağız.
- KOBİ'ler ile büyük işletmeler arasındaki verimlilik farkını azaltmak amacıyla özel programlar geliştireceğiz.
- Bilişim sektöründe yer alan start-up firmalarının ürün ve hizmetlerini kolaylıkla pazarlamalarına yönelik olarak 2028 yılına kadar 5 ülkede Uluslararası Teknoloji Pazarlama Ofisi kuracağız.

- KOBİ'lerin yeşil dönüşüme yönelik farkındalıklarının artırılmasını ve sektörel dönüşüm profillerinin oluşturulmasını sağlayacağız.
- Yeşil dönüşümü KOBİ'lere yaygınlaştıracak yenilikçi programları hayata geçireceğiz.
- KOBİ'lerde etki yatırım yaklaşımını yaygınlaştıracak programları uygulamaya koyacağız.
- KOBİ'lerin ürün ve pazar çeşitlendirme, ihracat ve e-ihracat potansiyelini artırmalarına yönelik programları hayata geçireceğiz.
- Doğrudan ve dolaylı ihracat yapan KOBİ sayısını artıracak, kesintili ihracat yapan KOBİ'lerin ihracatında süreklilik sağlayacağız.
- E-ticaret ve e-ihracat destek programlarımız kapsamında KOBİ'lere finans, pazarlama, reklam, danışmanlık desteği vereceğiz.
- KOBİ'lerin marka ve tasarım aşamalarında yaşadıkları güçlükleri giderecek danışmanlık destek programları geliştireceğiz.
- İşletmelerin fikri mülkiyet ve patent haklarına daha hızlı ve sorunsuz elde edebilmelerini teminen farkındalık eğitim programlarını devreye alacağız.
- Genç ve kadın girişimciliğine yönelik desteklerimizi artırarak sürdüreceğiz.
- Kooperatiflerin Desteklenmesi Programı kapsamında kooperatiflerimizin üretim ve istihdama yönelik projelerini desteklemeye devam edeceğiz.
- Esnaf ve sanatkârlarımızın kümelenmelerini ve kooperatifleşmelerini kolaylaştıracak adımları desteklemeye devam edeceğiz.
- Esnaf ve sanatkârlarımızın aynı ya da benzer iş kollarında birlikte ya da tamamlayıcı bir biçimde büyük firmalara iş yapmalarını sağlayacak girişimleri destekleyeceğiz.
- Esnaf ve sanatkârlarımızın nitelikli işgücü temin etme ve yetiştirme süreçlerini yeni bir bakış açısıyla ele alarak mesleki eğitim sürecinin önemli bir parçası haline getireceğiz.

- Mevcut kurumsal yapıyı esnafımızın sorunlarını makro düzeyde daha hızlı bir biçimde ele alabilecek şekilde gözden geçireceğiz. Bu çerçevede meslek kuruluşlarımızın kurumsal ve finansal yapılarının güçlendirilerek esnafımıza daha etkin hizmet vermelerini sağlayacağız.
- Hazine destekli kullanılan kredilerde imalat sektörüne, ihracata, markalaşmaya, e-ticarete, yönelen esnaf ve sanatkârlara ilave faiz desteği sağlayarak bu desteklerin etkinliğini artıracacağız.
- Esnaf ve sanatkârlar için, tüketimin yenilenebilir enerjiden sağlanması konusunda yatırım teşvik modelleri geliştireceğiz.
- Esnaf ve sanatkârlara ihracat süreçleri, girişimcilik, Ar-Ge ve yenilikçilik ile devlet yardımları hakkında eğitim, danışmanlık ve bilgi desteği sağlamak üzere 81 ilde konu ile ilgili eğitimler düzenlenmesini sağlayacağız.
- Esnafımızın e-ticaret ve e-ihracat pazarlarına erişimlerini kolaylaştıracak programları hayata geçireceğiz.
- Ahilik Sandığı'nı aktif bir biçimde kullanarak esnaf ve sanatkârlarımızın piyasada iş yaparken daha güvenli bir biçimde faaliyet göstermelerini sağlayacağız.
- Yerel düzeyde üretilen ürünlerin üretim hacimlerinin gelişmesini destekleyecek, pazara erişimlerini arttıracak şekilde üretim süreçlerini yeniden tasarlayacak danışmanlık hizmetleri vereceğiz.

16. Enerji ve Madencilik

Yerli ve millî, yenilikçi ve yeşil üretim yapısı anlayışıyla, millî teknoloji hamlemizin desteğiyle, enerji alanında Türkiye Yüzyılı'nı büyük atılımlarla karşılamaya hazırlanıyoruz.

AK Parti olarak, enerji ve madencilikte tam bağımsız ve merkez bir ülke olma ülküsü ile girdiğimiz Türkiye Yüzyılı'nda, ülkemizin istikrar ve güven temelinde ekonomik ve sosyal olarak kalkınması için ihtiyaç duyduğu enerjiyi, geliştirdiğimiz yerli ve milli enerji teknolojileri ile nitelikli insan kaynağımızı en etkin şekilde kullanarak sürekli, güvenli, kaliteli ve en az maliyetle milletimizin hizmetine sunmak temel amacımızdır.

Hidrojen dahil, yenilenebilir enerjinin farklı kaynaklardan üretimi ve depolanması başta olmak üzere, enerjide yeşil dönüşümün sağlanmasından kritik minerallerin uç ürüne dönüştürülerek ülke ekonomisine kazandırılmasına, sera gazı salımını en aza indirecek yüksek nitelikli Ar-Ge projelerinden nükleer güç santrallerinin kurulmasına kadar, ülkemizi enerji ve madencilik altyapısı yönünden en gelişmiş ülkeler arasına katacak yatırımları yaptık, bundan sonra da yapmaya devam edeceğiz.

Yeşil ekonomi ve düşük karbonlu büyüme vizyonu çerçevesinde enerji sektörünü stratejik bir alan olarak görüyoruz. Önemli oranda ithalatçı konumunda olduğumuz bu alanda atılacak adımların cari açığımızı cari fazlaya dönüştürme yaklaşımımıza da güçlü bir destek vereceğini düşünüyoruz.

Enerji alanında arz güvenliğini sağlamanın yanında ekonomik kalkınmamıza daha düşük maliyetli girdi sağlamak önceliğimizdir. Bu yaklaşımımızda, enerjinin nihai tüketiciye sürekli, kaliteli, güvenli, minimum maliyetlerle arzı ve enerji temininde kaynak çeşitlendirmesi esastır.

Yerli kaynaklarımızı tespiti için arama ve sondaj çalışmalarımız hız kesmeden devam edecek, tespit edilen kaynaklar en kısa sürede ekonomimize kazandırılacaktır. Bu çerçevede, derin denizlerde petrol ve doğal gaz arama ve üretim sondajlarına öncelik vereceğiz.

Ülkemiz stratejik ve kritik minerallerini belirleyecek, bu madenler için gerekli arama, üretim ve geliştirme çalışmalarını hızla tamamlayacağız.

Birlikte Yaptık

- İktidarlarımız süresince enerji arz güvenliğine yönelik üretim, iletim ve dağıtım ile depolama alanındaki yatırım ve tedbirlerle ülkemizin sürekli artan enerji ihtiyacının karşılanabilmesi amacıyla enerji ve madencilik sektörümüze büyük mesafeler aldık.
- 2002-2023 yılları arasında elektrik ve enerji verimliliği alanlarında önemli mevzuat düzenlemeleri yaptık. Yenilenebilir Enerji Kaynaklarının Elektrik Enerjisi Üretimi Amaçlı Kullanımına İlişkin Kanununu, Enerji Verimliliği Kanununu, Enerji Verimliliği Strateji Belgesi ile Elektrik Piyasası Kanunu'nu ve Ulusal Enerji Verimliliği Eylem Planını yürürlüğe koyduk. Enerji piyasalarında yaşanan değişim ve dönüşüme uygun olarak, ihtiyaçlar ölçüsünde mevzuatımızı güncelledik.
- Ülkemizin enerji ve madencilik alanındaki etkinliğinin artırılmasını teminen; “enerji arz güvenliğinin güçlendirilmesi”, “yerileştirme”, “öngörülebilir piyasa koşullarının tesis edilmesi” ve “sürdürülebilirlik” hususlarını esas alan “Milli Enerji ve Maden Politikası”nı oluşturduk.
- Ülkemizin 2053'e kadar olan dönemde enerji politikalarının belirlenmesine ışık tutacak, yatırımcılarımıza rehberlik edecek Türkiye Ulusal Enerji Planını kamuoyuyla paylaştık.
- Petrol ve doğal gaz ile madencilik alanında önemli düzenlemeleri hayata geçirdik.
- Petrol ve doğalgaz ruhsatlarına ilişkin başta arama ve üretim faaliyetlerinin teşvik edilmesi olmak üzere, kapsamlı düzenlemeler içeren Türk Petrol Kanunu ile Petrol ve LPG Piyasalarını düzenleyen kanunları çıkardık.
- Uygulamada karşılaşılan sorunların giderilmesi için Maden Kanunu'nda değişiklikler yaptık.
- Jeotermal ve doğal mineralli su kaynaklarının etkin bir şekilde kullanılmasını düzenleyen Jeotermal Kaynaklar ve Doğal Mineralli Sular Kanununun yürürlüğe girmesini sağladık.
- Ulusal Madenlerde Kaynak ve Rezerv Raporlama Komisyonu (UMREK) ile Türkiye Yerbilimleri Veri ve Karot Bilgi Bankası (TÜVEK) kurduk.

- 2002 yılında 31.846 MW olan kurulu gücümüzü yaklaşık yüzde 225 artırarak 2022 yılı sonu itibarıyla 103.809 MW düzeyine çıkardık. Yıllık elektrik üretimini ise 129 milyar kWh seviyesinden yüzde 153 artışla 326 milyar kWh seviyesine ulaştırdık.
- Yenilenebilir Enerji Kaynakları Destekleme Mekanizmasına ilave olarak Yenilenebilir Enerji Kaynak Alanları (YEKA) modelini devreye aldık. YEKA modeli kapsamında 3.000 MW güneş ve 2.850 MW rüzgâr enerjisi kaynaklı elektrik santrallerinin kurulmasına ilişkin yarışmalar yaptık ve tarihi düşük seviyede fiyatlar elde ettik.
- Avrupa'nın en büyük dünyanın ise sayılı GES'leri arasında yer alan Konya/Karapınar'daki YEKA GES-1'de 1000 MW'lık kapasiteyi devreye aldık.
- Avrupa ve Ortadoğu'nun ilk ve tek entegre güneş paneli üretim fabrikasını Ankara'da kurduk.
- Yenilenebilir enerjiden daha fazla elektrik üretilmesini sağladık.
- 2002 yılında 12.305 MW olan yenilenebilir enerji kaynaklı kurulu gücümüzü 2022 yılı sonu itibarıyla 56.393 MW'a yükselttik.
- Hidroelektrik enerjisi kurulu gücümüzü son 20 yılda iki kattan fazla artırarak 31.571 MW'a ulaştırdık. 2002 yılında yalnızca 19 MW olan rüzgâr enerjisi kurulu gücümüzü ise 2022 yılı sonu itibarıyla 11.396 MW'a çıkardık.
- 2014 yılına kadar güneş enerjisi kurulu gücünden söz dahi edilemezken, yürüttüğümüz çalışmalarla 2022 yılı sonu itibarıyla güneşte 9.425 MW kurulu güce ulaştık.
- Çevreyi ve temiz kömür teknolojilerini gözeterek, ülkemizin yerli kömür potansiyelinden azami faydalanarak enerjide dışa bağımlılığımızı azaltmak amacıyla yapılan arama ve üretim çalışmaları neticesinde, yerli kömür kaynaklı elektrik kurulu gücümüzü 2022 yılı sonu itibarıyla 11.437 MW'a, yerli kömür kaynaklı üretimimizi ise yıllık 49,5 milyar kWh'e ulaştırdık.
- Güneş paneli üretim kapasitesinde ülkemizi dünyada 3. sıraya taşıdık.
- Lisanssız elektrik üretim yatırımları için gerekli mevzuat ve altyapı ortamını oluşturduk ve böylece özellikle güneş yatırımlarında belirgin bir büyüme sağladık. Binaların çatı ve cephelerini kullanan ve kendi elektrik ihtiyacını yenilenebilir enerji kaynaklarından karşılayan bir yatırımcı profili geliştirdik.

- Kategorisinde ülkemizde en yüksek, dünyada ise 5'inci sırada yer alan, 275 metre gövde yüksekliğine sahip Yusufeli Barajı'nda su tutmaya başladık.
- Hidroelektrik enerji üretim santrallerinde kritik öneme sahip ekipmanlardan olan küçük ve büyük ölçekli türbin ve bileşenlerinin ülkemizde tasarım ve üretimini yerli ve milli imkânlar ile yaptık.
- Yerel yönetimlerin içme suyu/ısale hatlarındaki potansiyeli değerlendirmek için inşaat gerektirmeden kurulabilen, kompakt taşınabilir Mikro HES ürettik.
- Elektrik Piyasasında Depolama Faaliyetleri Yönetmeliği'ni yayımladık ve batarya teknolojilerinin elektrik iletim ve dağıtım sistemlerimize entegrasyonunun önünü açtık.
- Elektrik iletim ve dağıtım altyapısının güçlendirilmesine ve modern bir şebeke haline dönüştürülmesine yönelik çalışmalarımız kapsamında önemli adımlar attık. Bu adımlarımız neticesinde dağıtım hattı uzunluğumuzu 1,4 milyon kilometre, iletim hattı uzunluğumuzu ise 74 bin kilometre seviyesine ulaştırdık.
- Avrupa İletim Sistemi ile senkron bağlantı sağlayarak elektrik enerjisi ticaretini mümkün hale getirdik. Bu sayede, vatandaşımıza sunulan elektriğin kalitesini ve arz güvenliğini artırdık, rezerv paylaşımı sayesinde ulusal sistemde tutulan rezerv miktarını azalttık, Türkiye elektrik piyasasının Avrupa iç pazarına entegrasyonunda önemli bir aşamayı geçtik.
- Gürcistan, İran, Irak ve Suriye ile yeni enterkonneksiyon hatları tesis ederek asenkron entegrasyon sağladık.
- Türkiye enerji piyasalarının şeffaf, öngörülebilir, güvenli ve sürdürülebilir bir şekilde işletilmesi için Enerji Piyasaları İşletme A.Ş. (EPIAŞ)'ı kurduk.
- Gün Öncesi Piyasasını (2011), Gün İçi Piyasasını (2015), Spot Doğal Gaz Piyasasını (2018), Vadeli Elektrik Piyasasını (2021) ve Vadeli Doğal Gaz Piyasasını (2021) devreye aldık.
- Tüketilen enerjinin çevreci kaynaklar kullanılarak üretildiğini belgeleyen Yenilenebilir Enerji Kaynak Garanti Sistemini (YEK-G) kayıt zinciri teknolojisi ile kurduk.

- Uluslararası enerji fiyatları kaynaklı artan enerji maliyetlerinden vatandaşlarımızın asgari seviyede etkilenmesi için gerekli tedbirleri aldık.
- 2022 yılında evlerinde düşük kademe tarife üzerinden elektrik kullanan vatandaşlarımız yüzde 55, evlerinde doğalgaz kullanan vatandaşlarımız ise yüzde 79 daha düşük fatura ödedi.
- Tüm elektrik faturalarından TRT Payını ve Enerji Fonu ödemesini kaldırdık, mesken ve tarımsal faaliyetler abone gruplarında KDV'yi yüzde 18'den yüzde 8'e düşürdük.
- Elektrikte Azami Uzlaştırma Mekanizmasını devreye alarak, toptan elektrik pazarında oluşan fiyatların aşırı derece artmasını önledik. Böylece elektrik tarifelerinde ilave artışların önüne geçtik.
- İklim değişikliği ile mücadelemizde önemli yer tutan sıfır emisyonlu nükleer güç santrallerini enerji arz kaynaklarımız arasına dahil etmeye yönelik çalışmalarımız kapsamında, 4.800 MW toplam kurulu güce sahip 4 adet nükleer reaktörden oluşacak Akkuyu Nükleer Güç Santralini (NGS) dört ünitesinin inşaat çalışmalarını başlattık ve hızlı bir şekilde devam ettiriyoruz.
- 2002 yılında doğal gaz kullanan il sayısı sadece 5 iken bugün 81 ilimizin tamamına ve 750 yerleşim yerine doğal gaz konforunu ulaştırdık. Nüfusumuzun yüzde 82'sine doğal gaz kullanım imkânı sunarak şehirlerimizin hava kalitesine ve insanımızın sağlığına önemli bir katkı sağlamış olduk.
- Doğal gaz tüketimindeki mevsimlik, günlük ve saatlik değişiklikleri düzenlemek ve arz güvenliğini sağlamak amacıyla Tuz Gölü Doğal Gaz Yer Altı Depolama Tesisi ile alanında Avrupa'nın en büyüğü olan Silivri Doğal Gaz Depolama Tesisini devreye aldık, kapasitelerini 5,8 milyar m³e çıkardık.
- Ülkemizin doğal gaz arz güvenliğine katkı sağlayacak Dört Yol, Aliağa ve Saros Yüzer LNG Depolama ve Yeniden Gazlaştırma (FSRU) terminallerini devreye aldık.
- Türk Denizcilik Sicili'ne kayıtlı ilk FSRU gemisi olan Ertuğrul Gazi Gemisi'ni ülkemize kazandırdık.
- Azerbaycan'dan gelen petrolü; Azerbaycan, Gürcistan ve Türkiye üzerinden geçerek Ceyhan deniz terminaline taşıyan Bakü-Tiflis-Ceyhan (BTC) Ham Petrol Boru Hattını faaliyete geçirdik.

- Doğal gazda kaynak ve güzergâh çeşitlendirmesi faaliyetleri kapsamında TANAP, TürkAkım, Mavi Akım, Bakü-Tiflis-Erzurum (BTE) gibi dev projeleri hayata geçirdik.
- Böylece, bir yandan ülkemizin ihtiyaçlarını karşılarken diğer yandan doğal gazın Avrupa pazarına ulaşmasında önemli bir konuma kavuşmuş olduk.
- Tüm bu yatırımlar sonucunda toplam doğal gaz giriş kapasitemiz günlük 437 milyon m³e ulaştı.
- Enerji ve madencilik sektörlerinde uluslararası alanda hak ettiğimiz temsil gücü ile ekonomik ve siyasi kazanımı sağlayacak iş birliklerinin hayata geçirilmesi için ilkeli ve etkin bir enerji diplomasisi yürüttük.
- Yakın zamanda Bulgaristan ile imzaladığımız Doğal Gaz Alanında İş Birliği Anlaşması ile Umman ile imzaladığımız Doğal Gaz Tedarik Anlaşması enerji diplomasisimizin sonuçlarına dair iki güncel örneği teşkil etmektedir.
- Enerjide dışa bağımlılığımızı en aza indirmek ve hidrokarbon varlığımızın artırmak amacıyla iki sismik (Oruç Reis, Barbaros Hayreddin Paşa) ve dört sondaj gemisini (Fatih, Yavuz, Kanuni, Abdülhamid Han) ülkemize kazandırdık.
- Tuna-1'de 405 milyar m³ (2020 yılında denizlerde yapılan dünyanın en büyük keşfi), Amasra-1'de 135 milyar m³ (2021 yılında gerçekleştirilmiş dünyanın en büyük ikinci keşfi), Çaycuma-1'de 58 milyar m³lük keşifler ve sonrasında 112 milyar m³lük rezerv artışı sonucunda Sakarya Gaz Sahasında 710 milyar m³ ile tarihimizin en büyük doğal gaz keşfini gerçekleştirdik. Böylece 2020 sonunda 3 milyar m³ olan doğal gaz rezervimizi iki yıl içinde yaklaşık 236 kat artırdık.
- Keşiften ilk üretime kadar dünyanın en hızlı saha geliştirme projesini yaklaşık 2,5 yıl gibi rekor bir sürede tamamladık.
- Karasal alanda yapmış olduğumuz dünya çapındaki keşifler neticesinde, ülkemizin üretilebilir petrol rezervini son 10 yılda ikiye katladık.
- 2002 yılında ham petrol eşdeğeri olarak günlük üretimimiz 51 bin varil iken 2022 yılında bu rakamı 80 bin varil düzeyine çıkardık.

- Şırnak Şehit Esmâ Çevik Petrol Sahasında 150 milyon varil petrol rezervine sahip dünyada 2022 yılında yapılmış ilk 10 keşif arasına giren petrol rezervi bulduk. Bu sahadaki günlük ortalama üretimimiz 7.800 varile ulaştı.
- 13 milyon ton ham petrol işleme kapasiteli STAR Rafinerisini ülkemize kazandırdık. Böylelikle toplamda 43 milyon ton ham petrol işleme kapasitesi ile ülkemizin bölgesinde en önemli ham petrol işleme merkezlerinden biri olmasını sağladık.
- Türkiye'nin yer altı zenginliğinin ekonomiye kazandırılması için yapmış olduğumuz çalışmalar neticesinde 2002 yılında yaklaşık 700 milyon dolar olan maden ihracatımızı, 2022 yılında Cumhuriyet tarihinin rekorunu kırarak 6,5 milyar dolara yükselttik. Bununla birlikte, madencilik sektörünün Gayrisafi Yurtiçi Hasıla içindeki payı 2002 yılında yüzde 0,8 iken 2021 yılında yüzde 1,3'e ulaştı. Böylece, 2023 hedefimize iki yıl daha erken ulaştık.
- 2002 yılında 8,3 milyar ton olan kamu ve özel sektör uhdesindeki toplam linyit rezervimizi 2022 yılında 20,4 milyar ton seviyesine çıkardık. Böylece linyit ve taşkömürü rezervimizin 2022 yılı sonu itibarıyla toplam miktarını 21,9 milyar tona ulaştırdık.
- Yerli kömür/liniyit üretimini artırarak enerjide dışa bağımlılığımızı azalttık. 2002 yılında 51,7 milyon ton olan yerli linyit üretimini 2022 yılında yaklaşık 95 milyon tona yükselttik.
- Ülkemizin sahip olduğu kaynakların tam olarak ortaya konması amacıyla Türkiye jeofizik ve jeokimya haritalarını tamamladık.
- Ülkemizin yer altı potansiyelini ortaya çıkararak maden kaynaklarımızı ekonomimize kazandırmak amacıyla yapmış olduğumuz çalışmalar sonucunda MTA'nın kurulduğu 1935 yılından 2002 yılı sonuna kadar 67 yılda yapılan toplam sondaj miktarı 3,7 milyon metre iken 2003 yılından günümüze 20 yılda toplam 8,4 milyon metre sondaj yaptık.
- Madenlerde risk analizi ve risk yönetimine geçilerek, maden risk gruplarını ortaya çıkardık ve buna göre yılda 8.000 adet maden sahasının denetiminin yapılmasını sağladık.

- 2002 yılında dünyada yüzde 30 olan bor pazar payımızı 2022 yılında yüzde 63'e çıkardık. Ayrıca 2002 yılında 813 bin ton bor ürünleri satışından 201 milyon dolar gelir elde edilmişken, 2022 yılında 2 milyon 672 bin ton bor ürünleri satışından 1 milyar 320 milyon dolar gelir ile rekor kırdık.
- Savunma sanayiinde ve aşınmaya dayanıklı makine parçalarının üretiminde kullanılacak yıllık 1.000 ton kapasiteli Bor Karbür Üretim Tesisini devreye aldık.
- İlk fazda yılda 2,5 ton, ilerleyen dönemde yılda 6,5 ton altın üretimi yapacak Gübretaş Söğüt Altın Madeni'nin açılışını gerçekleştirdik. Toplam altın üretimi 2002'de 4,3 ton iken son yıllarda 40 ton seviyelerine ulaşmıştır. Enerji yoğunluğumuzu gelişmiş ülkeler seviyesine düşürmek için enerji verimliliği alanında yapmış olduğumuz çalışmalar neticesinde son 20 yılda bir birim katma değer üretmek için yaklaşık yüzde 27 daha az enerji harcayan bir ülke konumuna ulaştık.
- 2017-2021 döneminde enerji verimliliği alanında 6,4 milyar dolar yatırım yapıldı ve kümülatif olarak 4,4 milyon TEP enerji tasarrufu sağlandı. Aynı dönemde gerçekleştirilen çalışmalar neticesinde toplamda 43 milyon ton CO2 eş emisyon azalttık.
- İmalat sanayi sektöründe uygulaması başarılı bir şekilde tamamlanan 423 verimlilik artırıcı projeye 77 milyon TL hibe desteği sağladık. Sağlanan destek sonucu 368 milyon kg CO2 emisyonun atmosfere salımının önünce geçtik.
- Türkiye Enerji, Nükleer ve Maden Araştırma Kurumu (TENMAK)'ı kurarak, enerji ve madencilik alanındaki Ar-Ge ve inovasyon çalışmalarını tek çatı altında topladık. Enerji teknolojilerindeki küresel gelişmelere ve ihtiyaçlara bağlı olarak yeni enstitüler kurduk. Böylece, enerji ve madencilik teknolojilerinde kamu ve özel sektör ile üniversitelerin bir araya gelerek yürüttükleri proje ve diğer çalışmalarda sinerji oluşturmalarını sağladık.
- Yatırımcılara rehberlik edecek "Hidrojen Teknolojileri Stratejisi ve Yol Haritası"nı kamuoyu ile paylaştık.

Birlikte Yapacağız

- AK Parti olarak yüzyılın enerjisini hayatımızın her alanında hissedeceğimiz Türkiye Yüzyılı'nda yerli ve yenilenebilir enerji kaynaklarımızı en üst düzeyde değerlendiren, yeşil dönüşümü enerji ve madencilik sektörünün merkezine koyan, enerji verimliliğini ve enerjinin depolanmasına dair imkânları artırmayı hedefleyen, nükleer teknolojiyi elektrik üretiminde kullanarak kaynak çeşitliliğine katkı sağlayan, çevresel etkileri en aza indiren enerji ve madencilik politikalarımızı ve stratejilerimizi geliştirmeye devam edeceğiz. Enerji alanında dışa bağımlılığı azaltarak cari açık sorununa kalıcı çözüm üretme politikalarına güçlü bir destek vereceğiz.
- Bu kapsamda, dünyada 12'nci sırada olduğumuz elektrik kurulu gücünde dünyada ilk 10 ülke arasına gireceğiz.
- 2021 yılı itibarıyla yüzde 71 olan birincil enerjide dışa bağımlılık oranımızı, 2028 yılında yüzde 56'ya, 2053 yılında ise yüzde 13 seviyesine indireceğiz.
- Elektrik kurulu gücümüzü 2028 yılında 135 GW'ın üzerine çıkaracağız.
- 2022 yılında kurulu güç içinde yüzde 54,3 olan yenilenebilir enerji kaynaklarımızın payını 2028 yılına kadar yüzde 60'ın üzerine çıkaracağız.
- Güneş enerjisinde kurulu gücümüzü 27 GW'a, rüzgâr enerjisinde ise 16 GW'a ulaştıracacağız.
- 2022 yılında elektrik üretiminde yüzde 42,2 olan yenilenebilir enerji kaynaklarının payını 2028 yılında yüzde 50 seviyelerine çıkaracağız.
- Yenilenebilir mevcut durumda 137 TWh olan yıllık elektrik üretim toplamını 192 TWh seviyesinin üzerine çıkaracağız.
- 2028 yılında toplam elektrik üretimimizin 423,7 TWh'ye ulaşmasını öngörüyoruz.
- Yerli ve yenilenebilir kaynaklara öncelik vererek kaynak çeşitlendirmesini sağlayacağız, bu kaynaklarımızdan azami ölçüde faydalanılmasını teşvik edeceğiz.
- Yenilenebilir enerji üretim tesislerinin kurulumlarını hızlandıracak, Güneş ve Rüzgâr Yenilenebilir Enerji Kaynak Alanları (YEKA) uygulamalarını yaygınlaştırmaya devam edeceğiz. Böylece yerleştirme, teknoloji transferi, yerli üretim ve Ar-Ge faaliyetlerini geliştireceğiz.

- Elektrik iletim şebekesinin altyapısının yeni teknolojilerle güçlendirilmesine devam edeceğiz. Elektrik arzında bölgesel yeterlilik sağlamaya çalışacak, elektrik iletim yatırımlarımızı sistemin güvenliğini ve bölgelerin arz-talep durumlarını gözeterek şekilde hayata geçirmeye devam edeceğiz.
- Vatandaşlarımız tarafından elektrik şebekelerinde meydana gelen arıza ve kesinti ihbarlarına daha hızlı cevap verilmesini teminen mobil uygulamaları yaygınlaştıracacağız.
- Enerji verimliliği kapsamında, mevcut hidroelektrik santrallerimizin ekonomik ömrünü tamamlamış ekipmanlarını yerli ve milli imkânlarımızla daha verimli olacak biçimde tasarlayıp üreteceğiz.
- Başta tarımsal sulama alanları ve afet bölgelerinde kullanılmak üzere tasarlanmış olduğumuz enerji depolamalı mobil güneş santrallerinin seri üretimine geçeceğiz.
- Doğal gazın ulaşmadığı kırsal kesimlerde hayvancılıkla uğraşan çiftçilerin büyükbaş hayvanlarının ürettiği atıktan üretilen gazın mutfaklarda kullanılabilmesi için tasarlanmış olan BİOGAZ ünitesinin seri üretimine başlayacağız.
- Ülkemiz kurulu güç portföyünde bulunmayan pompaj depolamalı hidroelektrik santrallerini kuracağız.
- Yerli ve milli imkânlarımız ile ürettiğimiz hidrolik santral jeneratör ve türbinimizi yaygınlaştıracacağız.
- Akkuyu Nükleer Güç Santralini tam kapasiteyle devreye alınmasını sağlayacak, ilave nükleer santraller kurulmasına yönelik çalışmalara devam edeceğiz.
- Küçük modüler reaktörler (SMR) ve 4. nesil reaktörlerin kurulması ve yerleştirilmesi yönünde adımlar atacağız.
- Nükleer Yakıt Üretim Tesisi, Ulusal Nükleer Araştırma Merkezi ve İnsan Kaynağı Eğitim Merkezi tesis edeceğiz.
- Enerji, nükleer ve maden teknolojileri alanlarında yüksek teknolojilerin geliştirilmesi ve katma değeri yüksek stratejik ürünlerin ülkemizde üretilmesini sağlamak amacıyla Araştırma ve Pilot Uygulama Merkezleri kuracağız.
- Tüm ilçeleri doğal gaz ile buluşturacağız.

- Doğal gaz depolama kapasitesini artırmaya devam edeceğiz. Silivri yer altı doğal gaz depolama tesisi ile Tuz Gölü yer altı doğal gaz depolama tesisinin mevcut kapasitesini iki yıl içerisinde 10 milyar m³'e çıkaracağız. Toplam geri üretim kapasitesini ise günlük 155 milyon m³'e ulaştıracağız.
- TANAP doğal gaz boru hattının kapasitesini iki katına çıkaracağız.
- Yurt içi ve yurt dışı petrol ve doğal gaz arama faaliyetlerini aralıksız sürdüreceğiz. Bu bağlamda, ülkemizde daha önce terör nedeniyle arama yapılmayan sahalarda başta olmak üzere potansiyel gördüğümüz tüm sahalarda arama faaliyeti yürütürken hem Karadeniz'de hem de Akdeniz'de arama ve sondaj faaliyetlerimize kararlılıkla devam edeceğiz.
- Türkiye Yüzyılı'nda enerji bağımsızlığımızın sembolü haline gelmiş olan Karadeniz doğal gazını vatandaşımıza ulaştıracağız. Yapılacak çalışmalar neticesinde mevcut 710 milyar m³'lük rezerve ilave yeni keşiflerle birlikte ülkemizin geleceği, yüzyılın enerjisi ile daha da aydınlanacaktır.
- Filyos Doğal Gaz İşleme Tesisini faaliyete geçireceğiz.
- 2023 yılının ilk yarısında, 1'inci fazda yaklaşık günlük 10 milyon m³'lük üretime bağlı olarak milletimizin hizmetine sunacağımız yerli doğal gazımız, 2'nci fazda günlük 40 milyon m³'e çıkacaktır. Böylece ülkemizin doğal gaz ihtiyacının yaklaşık dörtte birini yerli doğal gazımızdan karşılamış olacağız. Sadece bir yılda üreteceğimiz doğal gaz bugüne kadar ülkemizde üretilen doğal gazın da tamamına karşılık gelecek.
- Yerli doğal gazımız, halkımızın daha güvenli ve maliyet etkin bir şekilde doğal gaza erişimini sağlamanın yanı sıra, ülkemizin yeni doğal gaz sözleşmelerine dair müzakerelerde daha avantajlı kontratlar yapmasına imkân sağlayacaktır.
- Gabar bölgesinde ve Çukurova'da gerçekleştirdiğimiz keşif ve buna bağlı üretim artışı sayesinde 2023 yılında günlük ham petrol üretimimizi 100 bin varilin üzerine çıkartacağız.
- Altyapı çalışmalarını tamamlayıp Türkiye Yüzyılı'nda enerjide merkez ülke hedefine ulaşacağız.

- Uluslararası enerji ticaretinde sahip olduğumuz stratejik konumu güçlendireceğiz. Bu çerçevede ülkemizde, sağlam bir altyapı ile kaynak ülkelerden gelecek doğal gazın hem fiziki teslimatının yapılacağı hem de finansal enstrümanlar aracılığıyla ticarete konu edileceği, rekabetçi bir enerji ticaret merkezi tesis edeceğiz.
- Kazan-kazan esasına dayalı enerji diplomasisi sayesinde, ülkemizin refahını artırma hedefiyle ikili ve çok taraflı ilişkilerde aktif rol almaya devam edeceğiz. Enerji ve madencilik alanında iş birliği yaptığımız ülkelerin sayısını artıracacağız ve bu ülkelerin sahip olduğu enerji ve maden kaynaklarına ilişkin karşılıklı arama, üretim ve ticaret konularında iş birliğimizi güçlendireceğiz.
- Enerji ve madencilik alanında faaliyet gösteren kamu iktisadi teşebbüslerinin ve diğer kamu işletmelerinin kurumsal yönetim ilkeleri çerçevesinde faaliyet göstermelerine, ülkemiz kaynaklarını etkin ve verimli kullanmak suretiyle işletmecilik yapmalarına önem vereceğiz.
- TPAO, BOTAŞ ve bunların bağlı şirketleri hem ülkemizde hem de diğer birçok ülkede yürüttükleri petrol ve doğal gaz üretim, depolama, iletim ve ticaret faaliyetlerinde elde ettikleri teknik, mali ve operasyonel tecrübe sayesinde, global enerji şirketleri ile çok daha etkin rekabet edecektir.
- 2053 Net Sıfır Emisyon hedefimiz doğrultusunda, enerji verimliliği ile daha az karbon salımı sağlayıp bir yandan çevreyi korurken diğer yandan da daha az girdi kullanımıyla rekabet gücümüzü artırarak enerjide yeşil dönüşümü gerçekleştireceğiz.
- Birincil enerji yoğunluğumuzu 2000 yılına göre 2053 yılında yüzde 69 azaltacağız.
- 2017 yılı baz alındığında, 2053 yılına kadar elektrik ve ısı üretimi sektöründe yüzde 71 emisyon azaltımı sağlayacağız.
- Karbondioksit tutma, dönüştürme/tekrar kullanma ve depolama teknolojilerinin geliştirilmesine yönelik Ar-Ge çalışmaları yürüteceğiz.
- Enerji verimliliği ve emisyon azaltımı hedeflerimize yönelik olarak hazırlanan Türkiye Enerji Verimliliği 2030 Stratejisi ve Vizyonu politika belgesi ile 2024-2030 dönemini kapsayacak İkinci Enerji Verimliliği Eylem Planı'nı açıklayacağız.

- Merkezi ve Yerel Yönetime ait Kamu Bina ve Hizmetlerde Enerji Verimliliği artırmaya devam edeceğiz. Enerji performans sözleşmelerinin daha yaygın kullanımı için gerekli teknik ve idari altyapıyı geliştirerek enerji verimliliği yatırımlarını hızlandıracacağız.
- Kamu binalarında enerji verimliliği yatırımlarına devam edeceğiz. Kamu binaları için 2023 sonuna kadar yüzde 15 tasarruf hedefine yönelik çalışmalarımızı sürdüreceğiz.
- Sanayide ısı pompası kullanımının artırılması yoluyla doğal gaz bağımlılığın azaltılmasını sağlayacağız.
- Hidrojen, net sıfır hedefimiz için önemli alternatiflerden olup hidrojen değer zinciri oluşturarak başta yerli elektrolizörün ve batarya sistemlerinin geliştirilmesi olmak üzere, hidrojen teknolojilerinde ve ekonomisinde öncü bir ülke olacağız. Elektrolizör kapasitemizi 2028 yılında 1,5 GW'a, 2035 yılında 5 GW'a, 2053 yılında ise 70 GW seviyesine ulaştıracacağız.
- Madencilik sektörünün geleceği için gerekli tüm yasal adımları atmaya devam edeceğiz.
- İnsanımızı merkeze alan bir anlayış içinde maden kazalarının önlenmesine ilişkin oluşturduğumuz yasal ve kurumsal çerçeveyi etkili bir şekilde uygulamaya devam edeceğiz.
- Jeotermal, Doğal Mineralli Sular ve Isı Kanunu hazırlıkları tamamlanmış olup yeni dönemde TBMM'ye gönderilecektir.
- Yerli kömürün değerlendirilmesi için temiz kömür teknolojilerinin uygulanması çalışmalarına hız vereceğiz. Yeni nesil termik santrallerle yerli kömür kaynaklarını azami verimlilik esası göz önünde bulundurularak değerlendireceğiz.
- Maden atıklarını değerlendirerek ekonomiye kazandıracacağız. Maden atık/artık/pasalarında yer alan ileri teknoloji elementlerin potansiyelinin belirlenmesine yönelik proje gerçekleştireceğiz.
- Ülkemizin ihtiyacı olan madenlerin yurt dışında aranması ve işletilmesi ile ilgili faaliyetlerimize devam edeceğiz.
- Sürdürülebilir madencilik politikalarını yaygınlaştıracak, "Hem Madencilik Hem Çevre" bilincini yerleştireceğiz.

- 20 yıl önce hemen hemen hiç üretmediğimiz altın potansiyelimizi yıllık 40 ton seviyelerine çıkarttık. Önümüzdeki dönemde bu üretimi 2 katına çıkartacağız.
- Karadeniz doğal gazımız ve Gabar bölgesi petrollerimiz başta olmak üzere, hidrokarbon üretimi alanında yapacağımız atılımlar ile altın üretiminde yapacağımız atılımlar neticesinde ülkemiz, cari açığını olumsuz etkileyen enerji ve altın ithalatı konusundaki makûs talihini de yenmiş olacaktır.
- Türkiye Yüzyılı, yerli ve milli Ar-Ge ve Ür-Ge faaliyetleri neticesinde uç ürünlerin geliştirilmesinden ticarileştirilmesine kadar enerji ve maden teknolojilerinin her aşamada atılım yapacağı, bu alanlarda yaşanan dijital dönüşümün ve yapay zekâ uygulamalarının verimliliği zirveye taşıyacağı ve ülkemizin teknoloji geliştirme konusunda küresel bir merkez haline geleceği bir dönem olacaktır.
- Türkiye Yüzyılı, maden cevheri keşiflerine ilişkin müjdelerimiz ile uç ürüne dayalı üretim tesislerimizin açılışlarını sıklıkla milletimizle paylaşacağımız bir sürece dönüşecek olup madencilik sektörümüzün GSYH içindeki payını ve ihracat gelirini istikrarlı ve çevreyle uyumlu bir şekilde artıracacağız. Madencilik sektörünün GSYH içerisindeki payını yüzde 2'ye yükselteceğiz.
- Ülkemiz ferrobör ihtiyacını karşılayacak yıllık 800 ton kapasiteli tesisi Balıkesir/Bandırma'da 2023 yılı içinde tamamlayacağız.
- Elektrikli araçların kullanımının ve elektrik depolama ihtiyacının artmasına bağlı olarak küresel ölçekte kritik önem kazanan lityum iyon pillerin temel hammaddesi olan lityum karbonatın ülkemizde üretimini sağlayacak; Eskişehir/Kırka'da 600 ton/yıl, Balıkesir/Bandırma'da ise 100 ton/yıl olmak üzere toplam 700 ton/yıl kapasiteli Lityum Karbonat Üretim Tesislerini milletimizin hizmetine sunacağız. Böylece ülkemizin bu alandaki ithalatının yaklaşık yüzde 50'si yerli üretim ile karşılanmış olacaktır.
- Eskişehir/Beylikova'da keşfedilen ve havacılık, savunma, uzay sanayi, biyomedikal gibi alanlarda kullanılacak 694 milyon ton nadir toprak elementinin ülkemiz ekonomisine kazandırılmasını teminen yıllık 1.200 ton cevher işleyecek pilot üretim tesisi kuracağız. Tesisin tam kapasiteye ulaşması neticesinde tesiste yıllık 570 bin ton cevher işlenecektir.
- Kütahya/Emet'de 5.000 ton/yıl kapasiteli Bor Karbür Üretim Tesisi kurarak, savunma sanayiine yönelik üretim kapasitemizi artıracacağız.

- Ülkemizin Sürdürülebilirlik ve İklim Değişikliği konusundaki vizyonu çerçevesinde, hidrojenin üretimi, depolanması ve güvenli bir şekilde taşınmasına imkân sağlayacak Sodyum Bor Hidrür Üretim Tesisi kuraçacağız.
- Koklaşır özelliğe sahip Zonguldak Taşkömürü Havzası kömürlerinin katma değerinin artırılması amacıyla havzada bulunan kömürlerin koklaştırılarak demir çelik sanayisine sunulması için Kok Fabrikası Tesisi ve diğer yan tesisleri milletimize armağan edeceğiz.
- Maden sahalarında uç ürün şartlı ihalelere devam ederek katma değeri daha yüksek bir sektör oluşturacağız.
- Maden arama ve işletme süreçlerinin daha cazip hale getirilmesi yönünde yeni adımlar atacağız.

17. Milli Savunma Sanayii

Küresel ve bölgesel belirsizlik ve öngörülemezliğin hâkim olduğu günümüz şartlarında artan risk, tehdit ve tehlikelere bağlı olarak güvenlik kaygılarının en üst seviyeye çıktığı bir dönemde, ülkemizin küresel düzeydeki yükselişine savunma sanayimiz öncülük etmeye devam edecektir.

Ülkemiz, gerek savunma ve güvenlik alanında yaptığı atılımlarla gerekse diğer ülkelerle kurduğu çok boyutlu ilişkilerle bölgesinde ve dünyada söz sahibi olan etkin bir konuma ulaşarak uluslararası alanda bir özne haline gelmiş; etki alanı üç kıta, ilgi alanı ise bütün dünya olmuştur.

Ulusal savunma stratejimiz; egemenliğimizi, bağımsızlığımızı, toprak bütünlüğümüzü ve hayati çıkarlarımızı korumak ve muhafaza etmek esaslarına dayanmaktadır. Bu kapsamda tehditler sınırlarımıza dayanmadan, kaynağında bertaraf edilmektedir.

Savunma sanayiinde kısa zamanda dünyanın gıpta ettiği bir konuma ulaştık ama bununla yetinmeyeceğiz. Yalnız ülkemizin değil; dünyadaki her mazlum ve mağdurun güçlü ve güvenli yarınlarının teminatı olan bu alanda gücümüzü daha da artırmaya devam edeceğiz. Artık kendi ihtiyacımızı karşılamamın ötesinde, İHA'lar, SİHA'lar, Akıncı'lar, kara araçları, deniz platformları başta olmak üzere 170 ülkeye savunma sanayi ürünleri ihraç edebilen bir ülke olarak savunma sanayiinde zirveye doğru ilerliyoruz.

Son yıllarda yaptığımız atılımlarla dünyada örnek gösterilen yerli ve milli savunma sanayimizi güvenlik içinde bağımsız bir ülke olmanın ve güçlü bir ekonomik yapı inşa etmenin temel unsurlarından biri olarak görüyoruz.

Savunma sanayiinde atılan bu adımlar sayesinde ülkemizin savunma ve güvenliği için başta 40 yılı aşkın süredir devam eden terörle mücadele harekâtımız olmak üzere, Cumhuriyet tarihimizin en kapsamlı harekâtları icra edilmiş ve ülkemizin hak ve menfaatleri doğrultusunda büyük başarılar elde edilmiştir.

Milli savunma sanayimiz için devamlı yükselttiğimiz hedeflerimize en yakın olduğumuz müstesna teknolojilerden ilk jet motorlu insansız hava muharebe aracımız Kızılelma ve ilk yerli jet eğitim ve hafif taarruz uçağı Hürjet ile ülkemiz için yeni bir döneme kapı araladık. Küresel bir ilgi odağı haline gelen, savunma sanayii alanında oyunun kurallarını değiştirdiğimize işaret eden Kızılelma ile teknolojiyi takip eden değil teknolojide öncü rol üstlenen, teknolojiyi sadece kullanan değil geliştiren ve ihraç eden Türkiye olma vizyonumuzu hayata geçiriyoruz.

Milli şuurla bu azim ve kararlılığımızı devam ettirerek, tehditleri sınırlarımızın ötesinde, kaynağında bertaraf etmeyi öngören proaktif savunma ve güvenlik politikamız ana ekseninde, önümüzdeki dönemde de milli güvenliğimizi ve çıkarlarımızı koruyacak teknolojiler geliştirmeye devam edeceğiz. Aynı azim ve kararlılıkla, bölgesel ve küresel güvenlik ve istikrara artan ölçüde katkıda bulunma hedefiyle, savunma sanayiinde dışa bağımlılığı azaltarak yerleşme oranını daha da artıracacağız.

Savunma sanayiinde “nereden ithal edebiliriz” döneminden “nereye ihrac etmeyi tercih ederiz” dönemine geçiyoruz. Bu çerçevede, savunma sanayii yeşil dönüşümü de dikkate alarak önemli bir ihracat unsuru olarak dış ticaretimizde de öne çıkacaktır.

Savunma sanayiindeki kazanımlarımızı geriye götürücü hiçbir müdahaleye izin vermeyeceğiz. Diğer yandan, savunma sanayiinde elde ettiğimiz teknolojik kabiliyetleri sivil sanayi ve teknoloji alanlarında kullanma kapasitemizi geliştireceğiz. Böylece, katma değeri yüksek üretim ve ihracat ile cari açığımızı fazlaya dönüştürme politikamıza güçlü bir katkı sağlayacağız.

Birlikte Yaptık

- Türkiye son 20 yılda bölgesinde ve çeşitli coğrafyalarda istikrar sağlayan ve güven veren bir ülke konumuna gelmiştir.
- Terörle mücadelede ve harekâtların icrasında etkin bir şekilde kullanılan yerli ve milli mühimmat, platform, silah ve sistemler, Türk savunma sanayinin imkânlarını gözler önüne sermiştir. Hız kesmeden devam eden tasarım, üretim ve Ar-Ge çalışmaları ile yerli ve milli savunma sanayimiz terörle mücadelede Türk Silahlı Kuvvetlerimiz için kuvvet çarpanı olmuş ve olmaya devam etmektedir.
- Savunma sanayisinde büyük atılımlar gerçekleştirilmiş; yerlilik ve millîlik oranı yüzde 20'lerden yüzde 80'ler seviyesine ulaşmıştır.
- Savunma sanayiinde 2002'de 56 firma faaliyet gösterirken bugün bu sayı 2.705'e yükselmiştir.
- Geçmişte piyade tüfeğimizi dahi yurt dışından tedarik ederken, bugün Modern Piyade Tüfeklerimizi (MPT), Zırhlı Araçlarımızı, Fırtına Obüslerimizi, İHA/SİHA/TİHA sistemlerimizi, Taarruz ve Genel Maksat Helikopterlerimizi ve Eğitim Uçaklarımızı, MEBS ve Elektronik Harp Sistemlerimizi, Akıllı Mühimmatımızı ve Füzelerimizi, Hava Savunma Sistemlerimizi, Savaş Gemilerimizi, Milli Muharip Uçağımızı ve daha birçok ürünü tasarlayıp inşa, imal ve ihraç seviyesine geldik.
- Devam eden modernizasyon projeleri kapsamında 2022 yılı içinde; ATAK Taarruz ve T-70 Genel Maksat Helikopterleri, A400M Uçakları, TB-2 Bayraktar, Akıncı ve Aksungur SİHA'lar, Fırtına-2 Obüsleri, SAKARYA ve Kasırga ÇNRA'lar, KAPLAN ve PARS Zırhlı Tanksavar Araçları ile ATMACA güdümlü mermileri başta olmak üzere muhtelif harp silah, araç ve gereçleri envantere alınmıştır.
- Çok maksatlı ilk amfibi gemimiz TCG ANADOLU ile deneme seferlerini başlattık.
- Ülkemizin mühendislik kabiliyetinin sembolü, bağımsızlığımızın gökyüzündeki yeni temsilcisi olarak Taarruzi İnsansız Hava Aracımız Akıncı ile Türkiye bu teknolojide dünyanın en ileri 3 ülkesinden biri olmuştur.
- Milli muharip uçak, dikey iniş/kalkış yapabilen SİHA'lar ve muharip insansız uçaklar ile insansız kara ve deniz araçları, uydu sistemleri de dâhil haberleşme ve bilgi teknolojileri, elektronik harp, siber güvenlik, uzun menzilli hava savunma ve füze sistemleri alanlarında önemli gelişmeler kaydettik.

- Ülkemiz, savaş gemilerini tasarlayıp inşa edebilen ve hatta ihraç eden sayılı ülkelerden biri olmuştur.
- MİLGEM Ada Sınıfı Korvet Projesi ile yüzde 100 milli dizayn ile yüzde 70'lere varan yerli malzeme kullanılarak projenin ilk 4 gemisi olan MİLGEM Korvetleri (ADA Sınıfı Korvet) inşa edilmiştir. MİLGEM Korvetleri bugüne kadar çok sayıda milli/uluslararası/NATO tatbikatlarında görev almış ve verilen tüm görevleri başarı ile yerine getirmiştir.
- MİLGEM İ Sınıfı Fırkateyn Projesi ile Mavi Vatanımızda uzun menzilli ve etkin silahlara, etkin komuta kontrol ve savaş sistemlerine ve yüksek seyir menziline sahip milli bir yüzer unsur ihtiyacı doğrultusunda inşasına başlanan MİLGEM Projesi 5. Gemisi (İ Sınıfı Fırkateyn) "İstanbul Gemisinin" 2023 yılı içerisinde envantere alınması planlanmaktadır.
- Deniz Kuvvetlerimizin ihtiyacı doğrultusunda iki adet Açık Deniz Karakol Gemisinin üretimine de başlanmış olup, 2024 yılında envantere alınması planlanmaktadır.
- Savunma sanayimizin tek kalemden en büyük ihracatı olan Pakistan MİLGEM Projesi kapsamında gemiler yakın dönemde Pakistan Deniz Kuvvetleri Komutanlığına teslim edilecektir. Pakistan Deniz Kuvvetleri için inşa edilen 4 adet Korvetin ikisi Tersaneler Genel Müdürlüğü İstanbul Tersanesi Komutanlığımızda, diğer ikisi Karaçi/Pakistan'da inşa edilmektedir.
- Bunun yanı sıra, Ukrayna için de iki adet MİLGEM ülkemiz tarafından inşa edilmektedir.
- Kendi denizaltısını üreten sayılı ülkelerden birisi olma yolunda emin adımlarla ilerliyor, Milli Denizaltı (MİLDEN) projesi ile Deniz Kuvvetleri Komutanlığı'nın modern denizaltı harbi ihtiyaçlarının azami yerli ve milli katkı ile karşılanmasını hedefliyoruz. Milli denizaltı inşa çalışmalarını Tersaneler Genel Müdürlüğü Gölcük Tersanesi Komutanlığı'nda yürütmeyi öngörüyoruz.
- Türkiye'nin Akdeniz ve Ege kıyılarındaki en büyük havuzlama kapasitesine sahip yüzer havuzu 2021 yılında hizmete girmiştir. Her tür iklim ve hava koşulunda hizmet verebilecek Denizaltı Havuzu ise 2022 yılında denize indirilmiştir.
- Gemilerimizde kullanılmak üzere geliştirilen 76 mm Milli Deniz Topunun Deniz Kabul Testleri başarı ile tamamlanmış ve gemilerimizin konfigürasyonuna dahil edilmeye başlanmıştır.

- Üretimi tamamlanan 6 adet Yeni Nesil Fırtına Obüsünün muayene ve kabul faaliyetleri tamamlanarak envantere kazandırılmıştır.
- 155 mm PANTER Obüs Projesi kapsamında atışlı testler icra edilmiş, 2023 yılında üretime başlanması planlanmaktadır.
- 30 adet Mekanik Mayın Temizleme Teçhizatının (MEMATT) üretimleri tamamlanarak teslim edilmiştir.
- Türkiye'nin şu ana kadarki en uzun menzilli füzesi TAYFUN'un ilk atışı gerçekleştirilmiştir.
- TÜBİTAK SAGE son 20 yıl içinde yerli ve milli olarak başarıyla geliştirdiği 9 adet mühimmat sistemini Türk Silahlı Kuvvetleri Envanterine dahil etmiştir. Buna ek olarak; Isıl Pil ve Uçaktan Bağımsız Atış Sistemi (UBAS) Türk Silahlı Kuvvetleri Envanterine dahil edilmiştir.
- Türkiye'nin ilk milli Hava-Hava Füzelere olan GÖKDOĞAN ve BOZDOĞAN füzelerinin çaktan atışlı test faaliyetleri başarı ile devam etmektedir.
- Denizaltılardan atılan mühimmatların eğitim, test ve sertifikasyon süreçlerini her anlamda iyileştirecek Türkiye'nin ilk denizaltı test altyapısı (DATA) hayata geçirilmiştir. Bir test platformu olan DATA, denizaltıya ihtiyaç duymadan denizaltı mühimmatlarının test ve simülasyonunu yapabilmektedir.
- Güdüm kitlerinin seri üretimleri ve operasyonel kullanımı devam ederken, Güdüm Kitleri İyileştirme ve Geliştirme Projesi çalışmaları da başlatılmıştır. Kritik milli bileşen ATLAS ve KAŞIF entegrasyonlu mühimmatın kabul atışı başarıyla yapılmış ve envantere alınmıştır.
- Kara Kuvvetleri Komutanlığının ihtiyacına binaen tankları korumak için geliştirilen PULAT Aktif Koruma Sisteminin kalifikasyonu başarı ile tamamlanmış ve Türk Silahlı Kuvvetleri'ne teslim edilmiştir.
- TÜBİTAK SAGE'nin Harp Başlığı tasarımından sorumlu olduğu Hİ-SAR Projeleri'nin atış testlerini başarıyla tamamlanmış ve Türk Silahlı Kuvvetleri'ne teslim edilmiştir.
- Yeni nesil güdüm kitlerinden olan GÖZDE'nin geliştirme ve yer testleri tamamlanmış olup Akıncı SİHA'dan ilk atışı yapılmıştır. Diğer bir yeni nesil güdüm kiti olan GÖKÇE'nin, tasarımları tamamlanmış ve prototip üretimlerine başlanmıştır.

- Tamamen milli ve özgün olarak tasarlanmış SOM füzeleri 2013 yılında seri üretime geçmiştir.
- 2000 metrelik uzunluğu ile Avrupa'nın çift ray yapısına sahip en uzun raylı test hattı olma özelliğine sahip HABRAS Hedef Balistiği Dinamik Test Altyapısı kurulmuştur.
- F-16 uçaklarımıza entegre edilen yerli ve milli Elektronik Harp Podu (EHPOD) sayesinde, Türkiye, elektronik harp alanında sahada çok büyük bir taktik ve stratejik angajman avantajına kavuşmuştur.
- Yüksek Güçlü Lazer Sistemleri (YGLS) ile ilgili Ar-Ge, tasarım, gerçekleştirme ve testlerin yapılabileceği altyapı kurulmuş, lazer testlerinin gerçekleştirileceği ülkemizin ilk Test Tüneli yapılmıştır.
- 5. Nesil bir uçak olan Milli Muharip Uçağımızın kalbinde yer alan bütünlük işlemci ünitesini içeren ve geliştirilen gerçek zamanlı işletim sisteminin çok çekirdekli sürümünün yer aldığı bilgisayar tamamlanmıştır.
- Yüzde yüz milli imkânlarla Gerçek Zamanlı İşletim Sistemi'nin (GİS) çok çekirdekli sürümü bütünlük işlemci ünitesi (BÜİT) üzerinde çalışır hale getirilmiştir.
- Milli denizaltı savaş yönetim sistemi olan MÜREN sisteminin PREVEZE denizaltısına entegrasyonu tamamlanarak servise alınmıştır. Milli torpidomuz AKYA'nın MÜREN sistemine entegrasyonu tamamlanarak AKYA torpidosu MÜREN sistemi tarafından atılabilir hale gelmiştir. Türkiye böylelikle hem kendi yerli ve milli denizaltı savaş sistemini geliştirebilen hem de bu sistemden kendi milli ve yerli torpidosunu güdüleyebilen birkaç ülkeden birisi olmuştur.
- Ülkemizin milli işlemcisi ÇAKIL'ı geliştirdik ve Altay ana muharebe tankında kullanılmak üzere geliştirilen uzaktan komutalı silah sistemi (SARP) üzerine entegre ettik. Yine TÜBİTAK Gerçek Zamanlı İşletim Sistemi GİS'i, ÇAKIL üstünde çalışır hale getirdik.
- Dünyanın en hafif mayın dedektörü OZAN, yüzde 94 yerlilikle geliştirilmiş, 2019 yılından bugüne kadar toplamda 3000 adet OZAN mayın detektörü Türk Silahlı Kuvvetleri'ne, EGM ve Azerbaycan Güvenlik Güçleri'ne teslim edilmiştir.
- Terör operasyonlarında istihbarat amaçlı kullanılacak olan ülkemizin ilk yapay zekâ destekli Sinyal İstihbarat Platformumuzun (KAŞİF) saha ve fabrika kabul testlerini başarıyla tamamlayıp kullanıma sunduk.

- Terörle mücadele ve sınır ötesi harekâtlarda tehdidin ve konumunun önceden tespiti ve muhtemel saldırılar için tedbir alma imkânı sağlayacak Optik Cihaz Tespit Sistemini (OCİT) kullanıma aldık.
- Milli Sonar Geliştirme Projesi kapsamında tasarımı ve üretimi yerli ve milli imkânlarla gerçekleştirilen “Intersept Pasif Sonarı”nın (IPS) TCG Dolunay gemisine montajı ve testlerini tamamladık.
- Havadan havaya füze sistemleri olan Gökdoğan ve Bozdoğan’ı, 100 kilometreye kadar menzili olan hassas güdüm kitlerini ve 250 kilometreye kadar menzile sahip ilk seyir füzesi SOM’u geliştirdik.
- Roketsan ve Aselsan ile Hisar, Atmaca, Cirit, Korkut gibi birçok kritik yerli ürünü kullanıma sunduk.
- Sağladığımız bu ilerlemeler adı konmuş veya konmamış ambargolara ve engelleme çabalarına rağmen başarılmıştır.
- Tüm bu gelişmeler sayesinde ihracatta ciddi bir artış sağlayarak 2002 yılında 0,2 milyar dolar olan savunma sanayii ihracatımızı 2022 yılında 4,4 milyar dolar seviyesine yükselttik.

Birlikte Yapacağız

- Tüm dünyanın içinde bulunduğu bu hassas süreçte, bölgesel ve küresel güvenlik, barış ve istikrar için Cumhuriyet tarihimizin en yoğun ve en etkili faaliyetlerini icra ediyoruz.
- Önümüzdeki dönemde de tüm insanlığa hizmet edecek şekilde, caydırıcı güç statümüzü koruyarak huzur ve barış ortamını güçlendirmek ve sürdürülebilir refah artışı sağlamak üzere savunma sanayii teknolojisindeki atılımlarımızı sürdüreceğiz.
- “İstersen sulh-u salah hazır ol cenge” anlayışı ile caydırıcı güç statümüzü güçlendireceğiz.
- Yerli ve millî savunma sanayimiz ile yenilikçi ve çığır açan teknolojilere yatırım yapmaya devam edecek ve yerlileşme oranını daha da artıracacağız.
- Savunma sanayii pazarında ihracatçı bir ülke olarak konumumuzu pekiştireceğiz. 2028 yılında savunma sanayiinde yerlileşme oranımızı artırırken, ihracatımızı en az 15 milyar dolara yükseltmeyi hedefliyoruz.
- Kızılçelma ufkuyla, tam bağımsız savunma sanayi hedefimizi yerine getirecek, savunma sanayiinde öncü ülkeler arasında olacağız.
- Başta Milli Muharip Uçağı, İHA/SİHA, Gemi, Denizaltı, Füze, Tank, Siper olmak üzere nanoteknoloji, biyoteknoloji, lazer, kuantum teknolojileri ve yapay zekâ destekli otonom sistemler gibi yenilikçi ve çığır açan teknolojilere yatırım yaparak savunma sanayiimize yeni kabiliyetler kazandıracacağız.
- Milli muharip uçak, dikey iniş/kalkış yapabilen SİHA'lar ve muharip insansız uçaklar ile insansız kara ve deniz araçları, uydu sistemleri de dâhil haberleşme ve bilgi teknolojileri, elektronik harp, siber güvenlik, uzun menzilli hava savunma ve füze sistemleri alanlarında önemli gelişmeler kaydederek Türkiye Yüzyılı'na yakışır bir savunma sanayiine kavuşacağız.
- Milli Ramjet Motorlu Hava-Hava Füzesi Geliştirme Projesi GÖKHAN hava-hava füze sistemini ülkemize kazandıracaktır.
- Tasarım, üretim, bakım, onarım ve modernizasyonda yerli ve sürdürülebilir ileri teknoloji merkezi olacağız.

- Savunma sanayiinde yerli ve milli teknolojinin kullanım oranının artırılması amacıyla yerli ve milli firmalarla onaylı tedarikçi ve Stratejik İş Birliği Anlaşması faaliyetleri yürüteceğiz.
- İnsansız Hava Aracı teknolojileri alanında ortaya koyduğumuz başarıları özellikle insansız otonom sistemler, yapay zekâ uygulamaları, akıllı silah sistemleri konularında ülkemizi dünyada en ileri noktaya taşıyacak stratejilerle destekleyeceğiz.
- Mayın temizliği hususunda dünyadaki gelişen teknolojiyi takip ederek yerli ve milli ekipman üretilmesini sağlayacağız.
- Yurt dışından tedarik edilen ürünlerin yurt içinde üretimi ile yurtdışına giden maddi değerlerin ülkemizde kalmasıyla ülkemizin büyümesine katkı sağlayacağız.
- Savunma sanayiinin yeşil dönüşümünü sağlayacak projeleri destekleyecek, elektrikli ve hibrit sistemler, biyoyakıtların dâhil edilmesi gibi savunma sanayii ürünleriyle yeşil dönüşümü sağlayacağız.
- Savunma sanayii ihracatımızı çevreye duyarlı şekilde ve Sınırdaki Karbon Düzenlemesi gibi uluslararası düzenlemelere uyumlu olarak geliştireceğiz.
- Milli savunma eğitiminde teknolojik altyapı ve beşerî eksikliklerin giderilmesi için gerekli yatırım ve çalışmaları tamamlayacağız.
- Savunma sanayiinde yerleşme ve millileşme arttıkça firmalarımızın sivil endüstrilerde kullanacağı teknolojik kabiliyetler de gelişmektedir. Bu süreci daha sistemli bir şekilde ele alacak ve sivil alanlara teknoloji transferini hızlandırıcı platformları ve mekanizmaları geliştireceğiz.

18. Dijitalleşme ve Dijital Dönüşüm

AK Parti olarak bilgiye, bilime ve teknolojiye yatırımı, aydınlık yarınlarımızın teminatı olarak görüyoruz. Kalkınmamıza ve vatandaşlarımızın refahının yükseltilmesine olan stratejik katkısı bağlamında yeşil dönüşümle birlikte dijitalleşmenin desteklenmesi en temel önceliklerimizdendir. Yapısal ve insan odaklı değişimleri de dikkate alarak dijital dönüşümde gerekli adımları hızla ve kararlılıkla atıyoruz.

İnsan, süreç ve teknoloji odağında Türkiye Yüzyılı; çağı yakalayan ülkeden, çağa yön veren ülkeye giden yolculuğun adıdır. Bilgiye ulaşma hakkının kolaylaştığı ve demokratikleştiği Türkiye Yüzyılı'nda dijital dönüşüm yolculuğumuz bu yönde adım atan ülkelere de ışık olacaktır.

Dijital dönüşüm; sanayiden tarıma, finanstan sağlığa, ulaşımdan kamu hizmetlerine kadar insan hayatının tüm alanlarında doğrudan geniş bir etki alanına sahiptir. Küresel salgın süreciyle daha da hızlanan dijital dönüşümde, Türkiye dijital teknolojileri en iyi kullanan ülkeler arasında yer almıştır. Önümüzdeki dönemde de kamu ve özel sektörde bu dönüşümü hızlandırarak atılım sürecimizi devam ettirmeyi hedefliyoruz.

“Dijital Türkiye” vizyonumuz kapsamında; son 20 yılda vatandaşlarımıza yalnızca hizmet sunmakla kalmayıp aynı zamanda bu hizmetlerin en kolay, en hızlı ve en ulaşılabilir olması için bilimin ve teknolojinin tüm olanaklarını kullandık. Devletin sunduğu her hizmeti, yaş, bölge, şehir, cinsiyet fark etmeksizin vatandaşlarımıza eşit ve adil bir şekilde ulaştırmayı, günümüz dünyasında ülkemizin menfaatlerini azami kılmayı ve hizmetlerin sürekliliğini sağlayabilmeyi amaçladık. Dünyanın en yaygın ve en etkin elektronik devlet altyapılarından birini kurarak ülkemizi uluslararası e-Devlet sıralamalarında üst sıralara taşıdık.

Ülkemizi siber alanda daha güçlü kılacak yenilikçi yerli ve milli teknoloji ve çözümler geliştirmeyi, “yıkıcı” teknolojiler başta olmak üzere anlık değişim ve dönüşümün beklenmedik etkilerini yönetebilecek daha etkin bir yönetim yapısını hayata geçirmeyi dijital dönüşüm çalışmalarımızın odağına yerleştirdik.

Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi'nin sonuç odaklı ve etkin yönetim yapısı doğrultusunda dijital dönüşüm, siber güvenlik, büyük veri ve yapay zekâ ile diğer yenilikçi teknolojilerle ilgili çalışmaların koordinasyonunu Dijital Dönüşüm Ofisini kurarak tek çatı altında topladık. Bu kurumsal yapılanma akabinde Dijital Türkiye hedefini gerçekleştirme yönünde önemli adımlar attık.

Türkiye Yüzyılı'nda, dünyadaki siyasi, ekonomik, sosyal tüm ilişkileri yeniden tasarlayan, dijital dönüşümü sadece takip eden değil, buna yön veren, çağı yakalayan değil, çağın ötesine geçen küresel bir dijital güç olmak üzere çalışmalarımıza aralıksız şekilde devam edeceğiz. Dijitalin Yüzyılı'nı, Türkiye'nin yüz yılında hayata geçirmek adına, dijital dönüşümü ülkemizin kalkınma hedefleriyle harmanlayarak, ülkemizi yüksek rekabet gücüne sahip, dijitalleşen dünyada her alanda kendinden söz ettiren bir oyuncu konumuna ulaştıracağız.

Her alanda rekabetçi bir Türkiye için sanayinin ve KOBİ'lerin dijital dönüşümü olmazsa olmazdır. Sanayideki dijital dönüşüm, değer zincirinin her aşamasında etkinlik ve verimlilik artışları oluşturması bakımından stratejiktir. Bu noktada, sanayinin ve KOBİ'lerin dijital dönüşümü için atılan nitelikli adımları çoğaltacağız. Bu alanı, oluşturulan kurumsal ve stratejik düzenlemeler ile daha da geliştirecek, yeni yol haritaları ve özel kurgulanmış teşvik mekanizmaları ile dijital dönüşüm süreçlerini hızlandıracaktır.

Dijitalleşmeyi kamu hizmetlerinin sunumundan dış politikaya, iklim değişikliği ile mücadeleden afet konusundaki çalışmalara varıncaya kadar her alanda kritik bir unsur olarak görüyoruz. Eğitimden sağlığa, adaletten millî savunmaya, kamu yönetiminden üretim, ticaret ve lojistik hizmetlere kadar hayatın her alanını etkileyen dijitalleşmede, küresel düzeyde öne çıkan, güçlü ve rekabetçi bir ülke olarak küresel düzeyde öne çıkmayı hedefleyerek dijitalleşmenin getirdiği dönüşüm fırsatlarını yakalarken, aynı zamanda alanında lider bir aktör olarak dijital çağda diplomasimizi de bu temeller üzerine inşa edeceğiz.

Yerli ve millî yenilikçi teknolojilerin geliştirilmesi, millî yazılımların desteklenmesi çalışmalarımızı kararlılıkla sürdürürken, bir millî güvenlik meselesi olarak ülkemizin her bir karış toprağının korunduğu gibi verilerin ve kritik altyapıların da siber saldırılara karşı aynı ciddiyetle korunması için tüm tedbirleri alıyoruz.

Ürettiğimiz veriyi yalnızca korumak değil, işlemek, anlamlandırmak ve kullanılabilir hale getirmek üzere yapay zekâ, büyük veri, makine öğrenmesi, robotik teknolojiler gibi alanlarda yaşanan büyük dönüşümü yönetme bilinciyle çalışıyoruz. Veri mahremiyetinin de de önce ekonomi değil, önce insan anlayışı ile hareket ediyor, insan merkezli dijital dönüşümü gerçekleştiriyoruz.

Birlikte Yaptık

- İktidarlarımız döneminde dijitalleşmeyi her alanda vatandaşlarımızın refahının ve rekabetçiliğimizin korunması için öncelikli politika alanı haline getirdik. Milli Teknoloji Hamlesi ve Dijital Türkiye vizyonu ile, yerli ve milli yenilikçi teknolojilerin geliştirilmesi, milli yazılımların desteklenmesi, kritik altyapıların korunması gibi konuları önceliklendirdik, e-devlet ve siber güvenliğe özel önem verdik.
- Bu sayede, bilgi ve iletişim teknolojileri (BİT) alanında önemli gelişmeler kaydettik. Ülkemizde BİT sektörünün pazar büyüklüğünü 2002 yılından bu yana yaklaşık 11 kat artarak 2,6 milyar dolardan 2022 yıl sonu itibarıyla 30 milyar dolara ulaştırdık.
- Yazılım, donanım ve veri alt yapıları başta olmak üzere BİT sektörünü kamu yatırımları ile güçlü bir şekilde destekledik.
- 2004'te yüzde 18,8 olan internete erişimi olan hane oranını 2022'de yüzde 94,1'e yükselttik. Artan nüfusa rağmen son on yılda internet erişim oranını yaklaşık iki kat artırdık.
- Hükümetlerimizin gerçekleştirdiği dijitalleşme atılımlarıyla kamu hizmetlerini büyük oranda dijital ortamda sunmaya başladık; eğitim, sağlık, adalet, sosyal güvenlik, vergi ve belediye hizmetleri gibi fiziki kamu hizmetlerinin sunumunda yaşanan kuyrukları ortadan kaldırdık.
- e-Devlet Kapısını; 2008 yılında 9 kamu kurumunun 22 hizmeti ile kullanıma açtık. Salgın öncesinde yaklaşık 5 bin olan hizmet sayısını iki yılda yaklaşık yüzde 35 artırarak vatandaşlarımıza kesintisiz hizmet sunduk. 2023 yılı ocak ayı sonu itibarıyla da 945 kurum ve kuruluşun 6.821 hizmetinin sunulduğu Türkiye'nin en büyük dijital platformu haline getirdik. e-Devlet platformu kullanıcı sayısını 62 milyona yükselttik. Bu sayede vatandaşlarımız, adaletten sosyal güvenlik ve sigortaya, sağlıktan ulaştırmaya, eğitimden çevre ve şehirciliğe kadar geniş bir yelpazede kamu hizmetlerine vatandaşlarımızın tek noktadan, kolay, hızlı ve zaman-mekân sınırı olmaksızın erişebiliyor.
- Kamu kurum ve kuruluşlarının merkez, taşra ve yurt dışı teşkilatlarında yer alan tüm birimlerinin hiyerarşik yapıya uygun olarak tek bir merkez üzerinde kayıt altına alındığı bir sistem durumundaki DETSİS projesini uygulamaya koyduk.

- Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi'ne geçişin ardından başlattığımız Dijital Türkiye çalışmaları kapsamında vatandaşımızdan talep edilen belge sayısını yüzde 95 azalttık, resmi yazışma işlem sürelerini, gelen evrakta ortalama yüzde 71, giden evrakta yüzde 32 düşürdük.
- Yirmi yılda temellerini attığımız ve artık devasa bir sisteme dönüştürdüğümüz KamuNet ağıyla kamusal verilerimizin daha güvenli bir şekilde kurumlarımız arasında paylaşılmasını sağladık.
- Birleşmiş Milletler (BM), Avrupa Birliği (AB) ve Dünya Bankası gibi kuruluşların hazırladığı uluslararası dijital devlet endekslerinde en iyi ülkeler grubuna girdik. 193 ülke arasında ülkemizi Birleşmiş Milletler e-Devlet Çevrimiçi Hizmet Endeksi'nde 22'nci, e-Katılım endeksinde ise 18. sıraya yükselttik.
- Türk Dünyası Teşkilatı ve İSEDAK gibi bölgesel örgütlerde ülkemizin e-Devlet Kapısı projesine benzer çalışmaların yapılması için faaliyetler yürüttük.
- "İki devlet, tek millet, tek e-Devlet" vizyonu çerçevesinde, Türkiye ve Azerbaycan e-Devlet altyapılarının entegrasyonu için çalışma başlattık.
- G20, OECD, Avrupa Konseyi gibi küresel ve bölgesel birliklerde yapay zekâ etiği, veri mahremiyeti, dijital demokrasi gibi konularda sadece ülkemiz için değil, tüm insanlığı ve bireylerin dijital hak ve mahremiyetlerini korumaya yönelik katkılarda bulunduk.
- Kotasız e-Devlet çalışması ile kullanıcıların, internet kotalarından harcamadan e-Devlet Kapısı mobil uygulamasını kullanabilmesini sağladık.
- Engelli vatandaşlarımızın, "turkiye.gov.tr" üzerinden veya "e-Devlet Kapısı mobil uygulaması" ile "Engelsiz e-Devlet Çağrı Merkezi"ne canlı olarak bağlanabilmesini sağladık.
- "Ulusal Yapay Zekâ Stratejisi 2021-2025" (UYZS) ile ülkemizde yapay zekâ alanında yürütülen çalışmaları ortak bir zemine oturtacak tedbirler ve bu tedbirleri hayata geçirmek üzere oluşturulacak yönetim mekanizmasını ortaya koyduk. Yapay Zekâ Ekosistem Çağrısı ile teknoloji geliştiren KOBİ ve üniversiteler, büyük ölçekli kuruluşlarla iş birliğine girerek yapay zekâ çözümleri geliştiriyorlar.

- Küresel pandemi sürecinde sağıkta yapay zekâ çalışmalarına önem vererek çeşitli alanlarda yapay zekâ kullanımını başlattık. Ayrıca, karar destek sistemi rolü üstlenecek yapay zekâ projelerini (Türk Beyin Projesi, Sayısal Göz Projesi) hayata geçirdik.
- Yapay zekâ ve yenilikçi teknolojilerin geliştirilebilmesi için anonimleştirilmiş ve mahremiyeti sağlanmış veriden değer üreten veri paylaşım projesi olan AçıkVeri Projesini başlattık.
- Akademik araştırmalar ve endüstrinin ihtiyacı arasında bir köprü olmanın yanında, yeni teknoloji ve ürünlerin ortaya çıkarılması sağlayacak finans, akıllı üretim, akıllı tarım, iklim değişikliği ve ticareti odağına alan Yapay Zekâ Enstitüsünü kurduk.
- Yapay zekâ alanındaki çalışmalarımızı daha ileriye taşıyacak olan "Kamu Veri Alanı Projesi"ni başlattık. Proje kapsamında, kamu kurumlarının elindeki verilerin diğer kamu kurumlarıyla kontrollü şekilde paylaşılmasını ve böylece yapay zekâ ve büyük veri çalışmalarının kamuda yaygınlaştırılmasını ve daha kolay şekilde hayata geçirilmesini amaçlıyoruz.
- Kamu ve özel sektör iş birliği ile blokzincir araştırmalarını başlattık. Ticari işlemlere yönelik kullanılmak için iki adet kripto varlık ve bunların kullanılması ve saklanması için bir adet kripto cüzdan oluşturduk. Ayrıca, blokzincir üzerinden dijital kimlikler ve bunların saklanması ve kullanılması için oluşturulan dijital kimlik ve cüzdanlar ile e-Devlet entegrasyonunu sağladık.
- Siber güvenlik risklerini yönetmek, siber tehditlerle mücadele etmek ve milli güvenliğimizin önemli bir parçası olan ulusal siber güvenliğimizin sağlanması için 2020 yılında Ulusal Siber Güvenlik Stratejisi ve Eylem Planı'nı yayımladık.
- Dokuz farklı uluslararası siber güvenlik standardını Türk ulusal standart sistemine kazandırdık.
- Siber güvenlik alanında dünya ile rekabet eden Türkiye hedefi doğrultusunda ulusal siber güvenlik ekosisteminin oluşturulması, yerli ve milli siber güvenlik ürünlerinin geliştirilmesi ve kullanımının yaygınlaştırılması amacıyla Türkiye Siber Güvenlik Kümelenmesini oluşturduk.
- Türkiye'nin ilk Siber Güvenlik Meslek Lisesini açtık.

- Sanayinin dijital dönüşümünü gerçekleştirecek iş gücünü yetiştirmek amacıyla lise seviyesinde bilişim teknolojileri alanında müfredatı oluşturduk.
- Kamu kurumlarının kullandıkları ticari yazılımların, mümkün olduğu ölçüde açık kaynak kod yazılımlar ile değiştirilmesine yönelik çalışmalar yaptık.
- Ülkemizin dijital dönüşümüne hız kazandıracak 5G ve ötesi iletişim altyapılarında kullanılacak kritik teknolojiler ve ürünlerin yerli ve milli olarak geliştirilmesine yönelik çalışmaları destekledik.
- Dijital altyapılarımızı güçlendirmek amacıyla 2008 yılında TÜRKSAT-3A, 2014 yılında TÜRKSAT-4A ve TÜRKSAT-4B, 2021 yılında TÜRKSAT-5A ve TÜRKSAT-5B haberleşme uydularımızı uzaya fırlattık.
- Geçtiğimiz 20 yıllık dönemde, ülkemiz sanayisinin verimlilik artışını odağımıza aldık. Bölgesine bakılmaksızın dijitalleşme yatırımlarını 5. Bölge teşviklerinden yararlandırdık.
- İmalat sanayimizin verimlilik alanında yetkinliğini artırmak için Yetkinlik ve Dijital Dönüşüm Merkezlerini (Model Fabrikalar) faaliyete geçirdik.
- Sanayide verimlilik ve dijital dönüşümü hızlandırmak için Ankara, Bursa, İzmir, Konya, Kayseri, Mersin ve Gaziantep'te yetkinlik ve dijital dönüşüm merkezleri kurduk.
- KOBİ'lerin dijital dönüşüm süreçlerini desteklemek için ülkemize özgü faktörleri dikkate alarak mevcut dijital olgunluk seviyesini tespit ve yol haritalarının hazırlanması için Dijital Dönüşüm Değerlendirme Modelini (DDX) geliştirdik.
- Dijital Dönüşüm Danışmanlığı Desteği ile işletmelerin mevcut durumlarını analiz ediyor, dijitalleşmeye yönelik bulut bilişim, nesnelerin interneti ve robotik yatırımlarını destekliyoruz. İşletmelerin dijital dönüşümü ve dijital teknolojilerin ülkemizde üretilmesi noktasında gerekli destekleri sağlıyoruz.
- 2015 yılında yürürlüğe alınan KOBİGEL-KOBİ Gelişim Destek Programı ile başta sanayide dijital dönüşüm konusu olmak üzere çağrılara çıkılarak KOBİ'lerimizi 2 Milyon TL'ye kadar destekliyoruz.

- Sağlık ve mobilite alanlarında yeni ürün ve çözümleri milli imkânlarla geliştirme ve küresel değer zincirinde rekabetçiliğimizi arttırma hedefiyle “Mobilite Araç ve Teknolojileri Strateji Yol Haritası” ile “Akıllı Yaşam ve Sağlık Ürün ve Teknolojileri Yol Haritası”nı yayımladık.
- Milli Akıllı Kart İşletim Sistemi’ne (AKİS) sahip Çipli Kimlik Kartı kullanan vatandaşlarımızın sayısını 2022 yılında 80 milyona ulaştırdık.
- Şehirlerin fiziksel, sosyal ve dijital planlamalarını birlikte ele alabilmek, şehir içindeki organizasyonel yapılar arası etkileşimi sağlayarak bütünlük hizmet sunumu ve yenilik üretme potansiyelini ortaya çıkarmak üzere Akıllı Şehir Stratejisini yayımladık ve Akıllı Şehir uygulamalarını başlattık.

Birlikte Yapacağız

- AK Parti iktidarı ile ülkemiz Dijital Devrim Türkiye'si olacak ve Türkiye Yüzyılı Dijitalin Yüzyılı olacaktır. Küresel düzeyde yüksek rekabete konu olan bu alanda öncü ülkeler arasında olma irademizi güçlü bir şekilde ilgili tüm politikalarımıza yansıtacağız.
- 21. yüzyılda dijital devlet, siber güvenlik, büyük veri ve yapay zekâ, blokzincir gibi yenilikçi dijital teknolojilerde gerçekleştireceğimiz atılımlarla, ülkemizi Dijital Türkiye hedefine ulaştıracak ve Dijitalin Yüzyılı'nda vatandaşlarımızın günlük yaşamlarını daha kolay ve konforlu hale getireceğiz.
- Yapay Zekâ Stratejimiz ile yapay zekâ alanının GSYH'ye katkısını yüzde 5'in üzerine çıkaracak, bu alanda 50.000 kişi istihdam edilmesini, lisansüstü düzeyde 10.000 mezun sayısına ulaşmayı ve uluslararası kuruluşların yapay zekâ endekslerindeki sıralamalarında Türkiye'nin ilk 20 ülke arasında yer almasını sağlayacağız.
- Ankara'da devreye alacağımız yeni veri merkezimizdeki, yeni nesil TRUBA süper bilgisayarını ülkemizde yapay zekâ alanında yapılacak çalışmalarındaki kapasitemizi beş kat artıracak.
- Ülkemizi dijital dönüşümü ilgilendiren uluslararası endekslerde ilk 10'a taşıyacağız.
- Ülkemizin dijital ekosisteminin yetkinliklerinin artırılması ve Avrupa Birliği'ndeki paydaşlarıyla iş birliğini geliştirmelerini temin etmek üzere, Dijital Avrupa Programı'na katılımını değerlendireceğiz.
- Dijital Devlet Stratejisini ve Ulusal Veri Stratejisini hayata geçireceğiz.
- "Kamu Veri Alanı Projesi" ile ülkemizin kamu kurumlarında veriye dayalı yenilikçiliğin geliştirilmesi ve vatandaşlarımızın kamu hizmetlerine yönelik memnuniyetinin artırılmasını sağlayacak ve kamuda veri paylaşımını kolaylaştırarak kamu kurumlarının "veri temelli organizasyona" dönüşümünü hızlandıracaktır.
- Kamu kurumlarının kullandıkları ticari lisanslı yazılımların, mümkün olduğu ölçüde açık kaynak kod yazılımlar ile değiştirilmesine yönelik düzenlemeyi hayata geçireceğiz.

- Yapacağımız tüm çalışmalarda mahremiyete ve kişisel verilerin korunmasına azami özeni göstereceğiz. Bununla birlikte, verileri anonimleştirerek toplumun tüm kesimlerinin kullanımına sunulmasını ve bu verilerden değer üretilmesi için projeler geliştirilmesini sağlayacağız.
- 6698 sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanununu, Avrupa Genel Veri Koruma Tüzüğüyle uyumlu olarak güncelleyerek kişisel verilerimizi korumaya devam edeceğiz.
- Ülkemizin kendine has tasarım ve ürün geliştirme kültürünü oluşturması, insan dostu teknolojileri hayata geçirmesi noktasında insan kaynağı oluşturulması yönünde gerekli çalışmaları yapacağız.
- Mikroişlemci üretimi noktasında gerekli yatırımları hayata geçireceğiz.
- Girişimcilerimizin bulut bilişim ve veri merkezlerine erişimlerini kolaylaştıracak tedbirleri alacağız.
- Web 3.0 kapsamında ülkemize özgü platformların oluşturulması için gerekli teşvik mekanizmalarını hayata geçireceğiz.
- Dijital dönüşümü bir fırsata çevirmek ve işgücü piyasası üzerindeki olası olumsuz etkilerini en aza indirmeye yönelik olarak gelecekte dönüşüm geçirecek veya yeni ortaya çıkacak sektör, meslek ve becerileri tespit ederek mesleki eğitim başta olmak üzere müfredatı eğitimin her kademesinde uyumlu, bütüncül ve sürdürülebilir bir yapıda yeniden ele alacağız.
- Ulusal Güvenlik Stratejimizi gözden geçirerek ilave alınması gereken tedbirleri belirleyecek ve ülkemizin en üst düzeyde güvenliğini ve etkinliğini sağlayacak bir mekanizma oluşturacağız. “Güçlü ve Büyük Türkiye” temalı 2023-2026 dönemi Ulusal Siber Güvenlik Stratejisi ve Eylem Planımızı güçlendirerek uygulamaya koyacağız. Türkiye’yi bölgesinde ve dünyada kabul edilen caydırıcı bir “Siber Güç” haline getireceğiz.
- Türkiye’yi yazılım alanında güçlü bir küresel oyuncu yapacağız. Bu amaçla insan kaynağımıza daha fazla yatırım yapacak ve bu alandaki firmalarımızın rekabetçiliğini artıracak destek mekanizmalarını daha da güçlendireceğiz.
- Yerli yapay zekâ dil modellerimizi geliştireceğiz.

- Yapay zekâ, makine öğrenmesi, robotik teknolojiler, 3 boyutlu yazıcı, dijital ikiz, bulut bilişim ve büyük veri gibi dijitalleşme uygulamalarına yönelik teknoloji geliştirme ve üretim kabiliyetinin ülkemizde güçlendirilmesine öncelik verecek, bu alanda gerekli araştırma altyapılarını geliştireceğiz.
- Ortaya koyacağımız dijital dönüşüm stratejisiyle Türkiye'nin dijital alanda bir dünya markası olmasına yönelik adımları hayata geçireceğiz.
- Her alanda üretilen verilerin dijital ortama aktarılarak açık erişimini destekleyeceğiz. Güvenli veri altyapıları kuracak ve ilgili sektörlerde veri paylaşımı ve veri değişimi için teknik standartların oluşturulmasını sağlayacağız.
- Hazırlayacağımız bulut bilişim stratejisiyle kamu kurumlarının veri saklama ve veriye erişim kapasitelerini iyileştirecek, veriye dayalı karar destek sistemlerini geliştireceğiz.
- Sanayinin dijitalleşmesi sürecinde önem arz eden nesnelerin interneti gibi ileri üretim teknolojilerinin yaygınlaştırılmasını sağlayacağız.
- İmalat sanayinin dijital dönüşüm süreçlerini destekleyecek ve finansman imkânlarını artırarak ürün ve hizmetlerinin geliştirilmesini teşvik etmeye devam edeceğiz.
- Model Fabrikaları sanayinin yoğunlaştığı toplam 14 ilimize yaygınlaştıracacağız.
- KOBİ'lerde dijital dönüşüm uygulamalarının yaygınlaştırılmasını sağlayacağız. Otomasyon ve bilgi teknolojilerini kullanma kapasitesini ve verimliliklerini artıracacağız. Bu amaçla KOBİ'lerimizin bilgi, finans, personel eksikliğini azaltacak destek programları oluşturacağız.
- e-ticaret ve e-ihracat gibi ticaretin dijitalleşmesi politikası araçlarımızıza verdiğimiz destekleri geliştirmeye devam edeceğiz. Bir yandan da tüketicinin ve rekabetin korunması için düzenleyici mekanizmaları güçlendireceğiz.
- Geliştirdiğimiz kavramsal tasarım ve kriptolojik altyapı ile test sürecini başlattığımız yeni nesil dijital Türk Lirası projesini hayata geçireceğiz. Bunun yanı sıra, genel anlamda dijital finansal işlemler konusunda düzenleyici çerçevemizi güçlendireceğiz.

- Dijital eşitsizliği ortadan kaldıracak bir anlayış içinde; ülkemizin tüm yörelerine, kırsal alana ve farklı kesimlerine erişim imkânı verecek altyapıları ve beceri programlarını kamu olarak doğrudan vatandaşlarımıza sunacak veya destekleyeceğiz. Böylece, yetkinlik açığını giderecek ve fırsat eşitliğini sağlamış olacağız. Bu alana ilişkin desteklerimizi şekillendirirken vergi mevzuatımız konusunda gerekli güncellemeleri yapacağız.
- Dijitalleşme konusunda gençleri odağa alan politikalar hayata geçireceğiz.
- AK Parti olarak, tüm bu çalışmalarını yaparken insan odaklı bir bakışla veriye dayalı karar alma yaklaşımını sadece kamuda değil, özel sektör ve sivil toplum örgütleri için de tesis edecek, ülkemizi hem Dijital Türkiye hedefine ulaştıracak hem de küresel bir lider konuma getireceğiz.

19. Yüksek Teknolojilerde Öncü Türkiye

Ülkemizi teknolojiye öncü ülkelerden biri haline getirmek amacıyla; tüm kritik ürünlerde milli ve özgün teknolojileri geliştirmek, yüksek katma değerli üretimi artırmak ve teknoloji geliştiren nitelikli insan kaynağını yetiştirmek üzere Milli Teknoloji Hamlesi vizyonunu ortaya koyduk.

Bu vizyonla ülkemizin her yönden bağımsızlığını pekiştiren, toplumsal refahını artıracak adımları atmak en önemli önceliğimizdir. Sahip olduğu rekabet gücü ile dünyanın önde gelen ekonomileri arasında olmayı hedefleyen ülkemiz için sanayi ve teknoloji alanlarında elde edilecek başarılar, Türkiye Yüzyılı'nın taşıyıcı sütunları olacaktır.

Cumhuriyetimizin yeni yüzyılına güçlü bir başlangıç yapmak üzere, çağı yakalamaya çalışan ülkeden, çağa yön veren ülkeye giden bir yola koyulduk. Nuri Demirağ, Vecihi Hürkuş, Nuri Killigil gibi öncü isimlerin izinde, teknolojik gelişimimize ket vurmaya çalışanlara hiçbir şekilde fırsat tanımayarak başlattığımız projeleri daha üst seviyelere taşıyacağız.

Bunun için, Türkiye Yüzyılı vizyonumuzun en iddialı alanlarından biri olarak bilim ve teknolojiyi belirledik.

Bilim ve teknolojiye katettiğimiz mesafeyle dünyada yaşanan dijital ve yeşil dönüşümden oluşan ikiz dönüşüm sürecine güçlü bir giriş yapıyoruz. Cari fazla ve kapsayıcı refah hedefli kalkınma politikalarımızı hayata geçirmek için yeni bir teknolojik atılım dönemi hedefliyoruz.

Temelinde nitelikli insan kaynağı olan, teknolojiyi özümseme kapasitesinin kritik olduğu bilim ve teknoloji alanında faaliyetlerimizi ülkemizin her bir köşesine yaymaya devam edeceğiz.

Türkiye Yüzyılı'nı inşa etmenin ve gelişmiş ülkeler liginde kalıcı bir aktör olmanın yolu, yüksek teknolojiye öncü ülke olmaktan geçmektedir.

Rekabet gücünü teknolojik üstünlüğünden, teknolojik üstünlüğünü erken yaşlardan itibaren teknolojiyi kullanıp içselleştirerek yetiştirmiş Teknofest kuşağından alan Türkiye vizyonumuz doğrultusunda, Milli Teknoloji Hamlesini hayata geçirmek temel hedefimizdir.

Adalet ve Kalkınma Partisi olarak, Türkiye Yüzyılı'nda ekonomik ve sosyal kalkınmamızın yenilikçi üretimden geçtiğine inanıyoruz.

Sürdürülebilir refah artışına ancak yüksek teknolojileri odağımıza alarak, insan ve beceri temelli bir yaklaşımla Ar-Ge ve inovasyona dayanan katma değerli üretim sistemiyle ulaşmamız mümkündür.

Bu kapsamda, tarımdan sanayiye, hizmetlerden sosyal yenilikçiliğe kadar tüm alanlarda araştırma-geliştirme ve ticarileştirme kapasitemizi artıracak, erken yaşlardan itibaren eğitim, bilim ve uygulama altyapımızı gelişmiş ülkelerle rekabet edebilecek seviyeye ulaştıracacağız.

Kamuda ve özel kesimde yürütülen bilimsel çalışmalarını desteklemeye devam ederek, bu alanda da söz ve iddia sahibi konuma ulaşacağız.

Kamu, özel sektör ve akademide Ar-Ge ve yenilik kabiliyetini yükseltmek üzere uygulamalarımızı daha fazla geliştirecek, aktörler arasındaki iş birliğini güçlendirerek yüksek teknoloji geliştirme kabiliyeti bulunan üniversite ve şirket sayısını artıracacağız.

Ar-Ge harcamalarının milli gelire oranını artırarak rekabetçiliğimizi yükselteceğiz.

Ar-Ge ve teknoloji ekosistemini daha da iyileştirerek ülkemizi dünyanın her yerinden parlak zihinlerin cazibe merkezi haline getirmek ve tersine beyin göçünü sağlamak temel hedefimizdir.

Türkiye Yüzyılı'nda yüksek teknoloji üreticisi Türkiye'yi en büyük sermayemiz olan gençlerimizle inşa edeceğiz.

Birlikte Yaptık

- Son 20 yılda ülkemizi teknoloji alanında çok büyük oranda dışa bağımlılıktan kurtarıp, her alanda söz sahibi bir ülke konumuna getirdik. Kurumsal altyapıyı oluşturarak, stratejik yol haritalarını belirleyerek, araştırma-geliştirme ekosistemini sıfırdan inşa ederek, yatırımların önünü açan teşvik mekanizmalarını kurarak, insan kaynağımızı güçlendirerek, tarihi nitelikte projelere imza attık.
- Mobilite ekosistemimizin dönüşümüne öncülük edecek ilk yerli elektrikli otomobilimizi, Cumhuriyetimizin 100 yıllık hayali TOGG'u ürettik.
- Sanayi ve teknolojide kurduğumuz 161 yeni organize sanayi bölgesi, 30 endüstri bölgesi ve 95 teknoparkla ülkemizin üretim gücünü artırdık.
- Ülkemizin üretim üsleri olan organize sanayi bölgelerimizin yeşil dönüşümünü destekliyoruz.
- OSB'lerimizde nitelikli işgücünü çoğaltmak için meslek liseleri ve yüksekokullar kurarken bilhassa çalışan kadınlara destek olması için kreşler açıyoruz.
- Milli gelirimizin hızlı bir şekilde yükseldiği bu dönemde, GSYH içindeki Ar-Ge harcamalarımızın payını neredeyse ikiye katlayarak kritik eşiği aştık, 2002-2021 döneminde yüzde 0,51'den yüzde 1,40'a yükselttik.
- İnşa ettiğimiz Ar-Ge ekosistemi ve kapsamlı destek mekanizmaları sayesinde Ar-Ge harcamalarındaki özel sektör payını yüzde 35'ten yüzde 70'lere çıkardık.
- Ar-Ge'yi sadece büyük ölçekli firmaların yaptığı bir faaliyet olmaktan çıkararak Ar-Ge kültürünü geniş bir tabana yaydık. Firmalarımızın kendi bünyelerinde oluşturdukları Ar-Ge ve Tasarım Merkezlerini destekleyerek 1.577 adet Ar-Ge ve tasarım merkezinin kurulmasını sağladık.
- 20 yıl önce 84 firma ve 1.218 personel ile faaliyet gösteren teknoparklarımızda bugün 9 bine yakın firma ve 91 binden fazla araştırmacı yer alıyor.
- Teknoloji tabanlı yeni işletmelerin kurulmasına katkı sağlamak amacıyla KOSGEB destekli kuluçka hizmetleri sağlayacak 17 Teknoloji Geliştirme Merkezi kurduk.

- 2002 yılında ülkemizde sadece 414 yerli patent başvurusu yapılırken 2022 yılında bu sayı 21 kat artarak 9 bin 9 oldu. 2002’de sadece 73 yerli patent tescillenirken 2022’de bu sayı 46 kat artarak 3 bin 407 oldu.
- Dünya Fikri Mülkiyet Örgütü tarafından belirlenen “Küresel Yenilik Endeksi” sıralamasında ülkemizi son iki yılda 14 basamak birden yükselterek, 132 ülke içinde 37. sıraya taşıdık.
- Mevcut yatırım teşvik sistemimizin yanında, arz güvenliğini sağlayacak, dışa bağımlılığı azaltacak, teknolojik dönüşümü hızlandıracak, yenilikçi ve katma değeri yüksek dev yatırımları desteklemek üzere “Proje Bazlı Teşvik Sistemi”ni geliştirdik.
- 2002 yılında 29 bin olan tam zaman eşdeğer Ar-Ge personeli sayısını, 2022 yılında 222 bine çıkardık.
- Dünyanın en prestijli üniversitelerinden, Ar-Ge’ye en çok yatırım yapan global şirketlerden ve uluslararası araştırma enstitülerinden bilim insanlarının çalışmalarını Türkiye’ye taşımasını sağlayan Uluslararası Lider ve Genç Araştırmacı Programını sayesinde yüzlerce üst düzey araştırmacı ülkemize gelerek projelerine başladı.
- 2018 yılında başlattığımız dünyanın en büyük Havacılık, Uzay ve Teknoloji Festivali olan TEKNOFEST, 81 ilimize yayılmış deneyap teknoloji atölyeleri, bilim merkezleri, yazılım okulları, gökyüzü gözlem etkinlikleri, bilim festivalleri ve fuarlar ile öğrencilerimizin ilgi alanlarını keşfedebilecekleri ve potansiyellerini sergileyebilecekleri platformlar oluşturuyoruz.
- Bugüne kadar 7 ilde Bilim Merkezlerinin açılışını yaptık. Bu merkezlerde bugüne kadar 5 milyonun üzerinde ziyaretçi sayısına ulaştık.
- 81 ilde 100 Dene-Yap Teknoloji Atölyesi kurduk. Bugün itibarıyla bu atölyelerde 17 binden fazla öğrenci eğitim almaktadır.
- Bilimsel araştırma odaklı yeni nesil eğitim modeline öncülük etmek üzere TÜBİTAK Fen Lisesi’ni kurduk.
- Açık kaynak yazılımların geliştirilmesi hedefiyle kamu ve özel sektör paydaşlarının katılımı ile Türkiye Açık Kaynak Platformu’nu kurduk. Yazılım geliştirme yetkinliğine sahip insan kaynağını güçlendirmek için İstanbul ve Kocaeli’de yeni nesil yazılım okulları açtık.

- Kurumsal kaynak yönetimi (ERP) yazılımlarında yerli ve milli ürünlerin geliştirilmesine yönelik destek programı başlattık.
- Üniversiteler ile özel sektör arasındaki iş birliğini güçlendiren Araştırma Altyapıları kurduk. Bu altyapıların performans esasına dayalı olarak çalışmasını sağlayarak araştırma sonuçlarının ticarileşmesini ve nitelikli araştırmacıların bu merkezlerde daha esnek bir biçimde istihdamını destekliyoruz.
- 2002'den bu yana TÜBİTAK destek ve burs programları ile 98 bin proje ve 220 bin kişiye 140 milyar TL, sanayiye yönelik destek programları kapsamında yaklaşık 11 bin firmanın 24 bin projesine 57 milyar TL, akademi ve kamuya yönelik destek programları kapsamında 203 üniversitenin 28 bin projesine toplam 64 milyar TL destek verdik.
- Sanayi Doktora Programı ile 1.162 doktora öğrencisi yetiştirmekteyiz. Doktora öğrencilerine öğrenimleri boyunca aylık 10.580 TL burs, mezuniyeti sonrasında ise üç yıl süre ile istihdam desteği sağlıyoruz.
- 2019 yılı itibarıyla devreye aldığımız üretimde yerleşmeyi artırıp cari açığı azaltan Teknoloji Odaklı Sanayi Hamlesi Programımız kapsamında makine, mobilite, üretimde yapısal dönüşüm, sağlık, kimya ve dijital dönüşüm alanlarında yapılan yatırımlara öncülük etmeye başladık.
- Kamu, özel sektör ve üniversite Ar-Ge merkezlerini bir araya getirdiğimiz Yüksek Teknoloji ve Sanayi Yenilik Ağları platformlarına, 700 milyon lirayı aşkın kaynak aktarıyoruz. Bu platformlarda, akıllı ev ürünleri, akıllı şehirler, eklemeli imalat, sağlık ürünleri, kanserde hedefe özgü ilaç, yüksek verimli silisyum tabanlı güneş hücresi üretimi, nanomalzemeler, aviyonik ekran teknolojileri, hücresel tedavi ürünleri ve klinik uygulamalar gibi alanlarda projeler yürütülmesini destekliyoruz.
- Türk girişimcilik ekosistemini küresel boyutta ön sıralara taşımayı hedefleyen bir vizyon belgesi olarak Ulusal Teknoloji Girişimciliği Stratejisi'ni yayımladık. Girişimcilik alanındaki politikalara yön vermek üzere; özel sektör, kamu, STK ve akademi temsilcilerinin katılımıyla Teknoloji Girişim Konseyi'ni kurduk.
- Girişimcilik alanında altın çağını yaşayan ülkemizde sadece son 4 yılda sermaye piyasasına kayıtlı 1,3 milyar dolar büyüklüğünde 86 fon kuruldu.

- Özel sektörün yanında kamu kaynaklarıyla; Teknoloji ve İnovasyon Fonu'nu, Bölgesel Kalkınma Fonu'nu, Bilişim Vadisi Girişim Sermayesi Fonu'nu kurduk. Bu fonların büyüklüğü 1,5 milyar liraya yaklaştı.
- Fonların fonu Tech-InvesTR programı çerçevesinde 2,8 milyar liralık kaynağı harekete geçirdik. Şu ana kadar 57 farklı girişim, bu program kapsamında kurulan fonlardan yatırım aldı.
- Teknoloji tabanlı girişimcilere yönelik TÜBİTAK BiGG (Bireysel Genç Girişimci Destek Programı) desteğimiz sayesinde 2.136 yeni şirket kuruldu.
- 2010 yılında Türk start-upların aldığı yatırım 20 milyon dolar iken 2022 yılında Türkiye'de 300 teknoloji girişimi, yaklaşık 1,6 milyar dolar yatırım aldı.
- Türkiye teknoloji girişimciliği ekosistemine yeni Turcornlar kazandırabilmek amacıyla küresel iddiası olan geleceğin Turcorn adayları için projeye özgü desteklerin sağlandığı Turcorn 100 Programını başlattık. Değeri 1 milyar doların üzerinde olan Türk teknoloji şirketi (Turcorn) sayısını 6'ya çıkardık.
- Orta-yüksek ve yüksek teknoloji alanında yer alan ve cari işlemler hesabına katkı sağlayan ürünlerin üretimini ve ticarileştirilmesini gerçekleştiren işletmeleri KOBİ Teknolojik Ürün Yatırım (TeknoYatırım) Destek Programı ile destekledik.
- Uzay sanayinin güçlendirilmesi, uzay teknolojileri alanında bilimsel altyapıların ve insan kaynağının geliştirilmesi için 2018 yılında Türkiye Uzay Ajansı'nı kurduk.
- Türkiye'yi uzay yarışında üst lige taşıyacak, gelecek nesillere vizyoner bir anlayış kazandıracak Milli Uzay Programı'nı ilan ettik. Program kapsamında "Ay Araştırma Projesi" ile "Türk Uzay Yolcusu ve Bilim Misyonu" projesine dair çalışmalarını sürdürüyoruz.
- RASAT ve GÖKTÜRK-2 uydu projelerinden edindiğimiz bilgi ve deneyimle Türkiye'nin ilk haberleşme uydusu TÜRK SAT 6A'yı ve ülkemizin metre-altı çözünürlüklü ilk milli gözlem uydusu İMECE'yi tasarladık. Milli gözlem uydumuz İMECE, 2023'te uzaydaki yörüngesine fırlatılacak.

- Milli Yer İstasyonu Geliştirme (MİYEG) Projesi kapsamında yeni nesil yer gözlem uydularımızın yer istasyonu ihtiyacının karşılanması için Yer İstasyonu Yazılımlarını, Görüntü Kıymetlendirme Yazılımını, uydu üzerine monte Küresel Konumlama Alıcısını ve Yer İstasyonu ekipmanlarının üretimini başarıyla tamamladık.
- 2017 yılında başlattığımız Antarktika bilim seferleri projesi kapsamında Antarktika'ya geçici bilim üssümüzü kurduk. Ülkemizden Antarktika'ya düzenlediğimiz ulusal seferlere katılan 100'e yakın bilim insanının araştırmaları sonucunda 108 bilimsel eser yayımlandı.

Birlikte Yapacağız

- Ülkemizi kritik teknolojilerin pazarı değil üreticisi yapacak Teknoloji Devrimi vizyonu doğrultusunda adımlar atmaya devam edeceğiz.
- Küresel rekabetteki konumumuzu güçlendirmek için Ar-Ge harcamalarının milli gelire oranını yüzde 2 düzeyine taşımayı hedefliyoruz.
- Ülkemizi Küresel Yenilik Endeksinde ilk 20'ye taşıyacağız.
- Ulusal Teknoloji Girişimciliği Stratejisi kapsamında dünyanın en gelişmiş 20 ekosistemi arasında yer almayı ve ekosistemimizden 15 Turcorn ve 5 Decacorn çıkaracağız.
- Teknoloji yoğun üretime geçiş ile tedarik zincirinin karbonsuzlaşması ve yeşil dönüşüm için farkındalık ve danışmanlık desteklerimizi artıracacağız.
- İklim değişikliği ile mücadele ve Avrupa Yeşil Mutabakatına uyum kapsamında Türkiye İmalat Sanayinin Yeşil Dönüşümü Projesi'ni hayata geçireceğiz.
- İmalat sanayi sektörlerinin yeşil mutabakata uyumu konusunda Çelik, Alüminyum, Çimento ve Gübre üretiminde karbonsuzlaştırma yol haritalarını geliştireceğiz.
- Türkiye'nin gübre ithalatını yarı yarıya azaltıyoruz. Verdiğimiz teşvikler sayesinde Zonguldak'ta, 32 milyar liralık yatırımla yerli gübre fabrikası kuruluyor. Karadeniz'den çıkaracağımız doğalgazı kullanacak bu tesiste 2 milyon ton gübre üretilecek. Böylece yıllık 650 milyon dolarlık ithalatın önüne geçmiş ve ülkemizin gıda güvenliğini sağlamış olacağız.
- Deprem, sel, heyelan, orman yangınları dahil afet risk yönetimine hizmet edecek yeni teknolojilerin geliştirilmesi için özel destek mekanizmaları kurgulayacağız.
- Hidrojen alanında ulusal atılım sürecimizi başlatarak, ulaşım araçlarına entegre olacak Milli Hidrojen Güç Sistemini geliştireceğiz.
- Karbon salınımının neredeyse sıfır olduğu, radyasyon ve yüksek sıcaklık ihtiyacı olmayan yenilikçi füzyon teknoloji ile daha önce dünyada kullanılmamış sürdürülebilir ve kompakt bir nükleer reaktör üretimini gerçekleştireceğiz.

- Şehirlerimizi enerji, tarım, biyoçeşitlilik, mobilite gibi unsurların birbirleriyle bağlantılı olduğu, verimli ve ileri teknolojiyle donatılmış akıllı şehirler haline dönüştüreceğiz.
- Hızlı şarj teknolojileri, enerji yoğunluğu yüksek batarya hücre teknolojileri, havayolu ulaşımına alternatif ulaşım sistemleri ve tam otonom (sürücüsüz) mobilite sistemlerinde öncü bir ülke olacağız.
- Türkiye'yi yeni nesil elektrikli otomobil üssü haline getirme hedefimiz doğrultusunda, yerli otomobilimiz TOGG'un seri üretimini yıllar içinde artırarak 2030 yılına kadar 1 milyon araca ulaşacağız.
- Yerli otomobilimiz TOGG başta olmak üzere elektrikli otomobil üretimi ve kullanımındaki gelişmeleri dikkate alarak yüksek hızlı şarj istasyonlarının 81 ilimizin tamamında yaygınlaştırılması konusunda ilave adımlar atacağız.
- Elektrikli araç stoğunun 2 milyonu, şarj istasyonu sayısının 200 bini aşmasını sağlayacağız.
- Batarya modül ve paketi ile alt komponentlerinin geliştirilerek batarya üretim yatırımlarının tamamlanmasını sağlayacağız.
- Ülkemizde bir batarya test merkezi kurulmasını teşvik edeceğiz.
- Yerli aktif olmayan malzemeler ile batarya hücre üretim yatırımının yapılmasını sağlayarak "Bölgesel Batarya Üretim Merkezi" olacağız.
- Toplu taşıma ve şehir içinde kullanılan kamu hizmet araçlarının yerli ve elektrikli araçlar olmasını sağlamak üzere kamu alım programları uygulayacağız.
- Seviye 4 otonom araçların geliştirilmesine ve üretilmesine yönelik teşvikler verecek, bu teknolojilerin sahada kullanılmasına yönelik düzenlemeleri hayata geçireceğiz.
- Stratejik yüksek teknoloji ürünlerinden mikroçiplerin tasarım, üretim ve ticarileşmesi için özel sektörümüzü yıllara sari olacak şekilde destekleyeceğiz.
- Türkiye, imalat, savunma, uzay, haberleşme ve enerji gibi kritik alanlarda ihtiyaç duyduğu çiplerin tasarımını, paketlemesini ve bir kısım üretimini yapabilen bir ülke konumuna geldi.

- Çip endüstrisinde Ar-Ge, tasarım, üretim ve ticarileştirme kabiliyetleri ile nitelikli insan kaynağının geliştirilmesi için mikroçip tasarım destek çağrısına çıkıyoruz. Üniversitelerimize ve girişimcilerimize altyapı, lisans, prototip üretim ve insan kaynağı alanlarında destekler vererek, dünyada söz sahibi çip tasarımcısı milli şirketlerimizin sayısını arttırmayı hedefliyoruz.
- Savunma sanayiinde elde ettiğimiz tecrübeyi sivil alanlara aktararak; İHA'larla tarım, kargo, hasar tespit, ilk yardım gibi uygulama çözümleri geliştiren küresel markalar çıkaracağız.
- Yerli ve milli gözlem uydumuz İMECE'yi, 11 Nisan 2023 tarihinde uzaya fırlatacağız. Savunma, afet yönetimi, çevre, şehircilik, tarım ve ormancılık alanlarında hizmet verecek İMECE, Türkiye'nin yüksek çözünürlüklü görüntü ihtiyacını karşılayacak.
- Uzaya fırlatmaya hazırlandığımız TÜRKSAT 6A sayesinde ülkemiz, dünyada haberleşme uydusu geliştirme kabiliyetine sahip 11 ülke arasına girecek, haberleşme ve yüksek çözünürlüklü uydu görüntüsü ihtiyaçlarımızı bundan böyle milli imkânlarla karşılayacağız.
- Stratejik yüksek teknoloji ürünlerinden mikroçiplerin tasarım, üretim ve ticarileşmesi için başta İstanbul ve Ankara illerimiz olmak üzere özel sektörü çok yıllı olacak şekilde destekleyeceğiz. Çip tasarımı alanında insan kaynağı havuzunun geliştirilmesi için üniversitelere altyapı, lisans, prototip üretimi ve personel geliştirme alanlarında destek vereceğiz.
- Uzaya fırlatmaya hazırlandığımız TÜRKSAT 6A sayesinde ülkemiz, dünyada haberleşme uydusu geliştirme kabiliyetine sahip 11 ülke arasına girecek, haberleşme ve yüksek çözünürlüklü uydu görüntüsü ihtiyaçlarımızı bundan böyle milli imkânlarla karşılayacağız.
- Milli Uzay Programı hedeflerinden olan Ay Misyonu kapsamında insan-sız uzay aracımızın tasarım ve üretim çalışmalarını tamamlayarak bu görevde kullanılacak hibrit yakıtlı, özgün ve milli uzay roketi motorunu geliştireceğiz.
- Türkiye'nin insanlı ilk uzay görevi kapsamında bir Türk vatandaşının bilim misyonu ile Uluslararası Uzay İstasyonu'na gönderilmesi çalışmalarını tamamlayacağız.
- Antarktika Bilimsel Araştırma ve Bilim Üssümüzü kalıcı hale getirmeyi, Antarktika Anlaşmalar Sistemi'nde 'gözlemci' statüsünden 'danışman ülke' statüsüne geçmeyi hedefliyoruz.

- Ülkemizin en önemli sermayesi, sürdürülebilir kalkınma ve gelişime öncülük edecek olan insanımızın güçlendirmek hedefiyle, proje odaklı erken yaş eğitimleri ve teknoloji yarışmaları gibi uygulamalarımızı yaygınlaştıracacağız.
- İnsan kaynağımızı yeni nesil dijital yetkinlikler odağında desteklemeye ve yönlendirmeye yönelik Dijital Rozet uygulamasını başlatacağız.
- 81 ilimizde TEKNOFEST Atölyeleri kuracak, proje geliştiren gençlerin kullanımına sunacağız.
- 15 milyar dolarlık bilişim ihracatı rakamına ulaşmayı hedefliyoruz.
- Yüksek teknolojili sanayilerin imalat sanayii ihracatındaki payını OECD ortalamalarına ulaştıracacağız. Bu doğrultuda, yüksek teknoloji yoğunluklu ürünlerin ihracatı için kapsamlı ihracat destek programlarını oluşturacağız.
- Bilim ve teknoloji alanında bütün önemli paydaşları biraraya getirerek güçlü siyasi liderlikle önceliklerimizi belirleyeceğimiz platformları daha etkili bir şekilde kullanacağız.

20. Ulaştırma ve Haberleşme

Son yirmi yıldır milletimizin istifadesine sunduğumuz güçlü, modern ve sağlam altyapı ve üstyapı temelinde Türkiye Yüzyılı'nı hep birlikte inşa edeceğiz. Ulaştırma ve haberleşme alanında bugüne dek ortaya koyduğumuz sayısız eser ve hizmetlere yılmadan ve yorulmadan devam ederek, milletimizin hayat kalitesini devamlı yükselttiğimiz gibi iş ortamımızın rekabetçiliğini de artıracak şekilde bu alandaki gayretlerimize hız kesmeden devam edeceğiz.

Erişilebilirliği ve iletişimi, hızlı kalkınmanın, rekabetçi bir ekonomi ile sosyal etkileşim ve refahın temeli olarak görüyoruz.

Medeniyetin ve kalkınmışlığın bir göstergesi olarak kabul edilen ulaşım ve haberleşmede, madencilikten tarıma, enerjiden turizme ve imalat sanayiine pek çok sektördeki gelişmelerle etkileşim içinde olmasının yanı sıra günlük yaşantımıza doğrudan etki eden, aynı zamanda küresel krizlerden en çok etkilenen sektörlerden biri olarak son yirmi yıllık dönemde önemli yatırımlar yaptık. Yüksek standartlı, bölünmüş yollarla ülkemizin her noktasını hızlı, güvenli ve konforlu bir şekilde erişim sağlar hale getirdik.

Bilgi ve iletişim teknolojilerinde, 2002 yılında sadece 3 bin olan geniş bant abone sayısını 91,5 milyona yükselttik. İnşallah yaklaşık 500 bin km uzunluğa sahip fiber internet altyapımızı da süratle yaygınlaştırarak yakında hedeflerimize uygun seviyeye getireceğiz.

Önümüzdeki dönemde ülkemizin eşsiz coğrafi konumundan da yararlanarak lojistikte küresel ve bölgesel bir merkez olması, karayolu, deniz yolu, havayolu ve kent içi ulaşım ile haberleşme altyapı ve ağının ekonomik, etkin, verimli, emniyetli ve çevreye duyarlı ve afetlere dayanıklı şekilde güçlendirilmesi temel önceliğimizdir.

Karayollarının diğer ulaşım modlarına olan entegrasyonunun artırılmasını, yol yapım ve bakım faaliyetlerinin yenilikçi teknolojiler sayesinde karbon ayak izini azaltarak sürdürülebilir ve etkin hale getirilmesini sağlayacağız.

Karayollarında darboğazları önemli oranda aşmış bir ülke olarak, 2053 net sıfır emisyon vizyonumuzda sürdürülebilir ve yeşil büyümenin en önemli ayağı olan demiryollarına daha fazla yoğunlaşacağız.

Demiryollarının yük taşımacılığında payını yükselterek ekonomimizin rekabet gücünü artıracğıız. Demiryolu ana güzergâhlarımızın organize sanayi bölgeleri gibi yatırımların yoğun olduğı bölgelere uzatılmasını sağlayacağız.

Son 20 yılda gerçekleştirdiğimiz havalimanı yatırımlarıyla, tüm illerimizi hava koridoruyla birbirine bağladık. Önümüzdeki dönemde bu havaalanlarının ekonomik ve sosyal hedeflerimiz çerçevesinde daha etkin işletilmesini ve ihtiyaç duyulabilecek yatırımların gerçekleşmesini sağlayacağız.

Uluslararası ticari taşımacılıkta en büyük paya sahip olan denizyolunda güçlü, rekabetçi, teknolojik ve sürdürülebilir bir ulaştırma sistemi ve limancılık altyapısı ile önemli mesafe alan ülkemizi, coğrafi konumunun da avantajıyla küresel ölçekte önemli bir konuma getirmeyi hedefliyoruz.

Şehirlerimizde; sürdürülebilirlik ve sıfır kaza yaklaşımının benimsendiğı, insan odaklı planlama anlayışı ile toplu ulaşımı önceliklendiren, verimliliğın esas alındığı, yenilikçi, kapsayıcı, güvenli, konforlu, entegre, erişilebilir ve teknoloji destekli kent içi ulaşım sistemlerinin güçlendirilmesi temel hedeflerimiz arasında yer almaya devam edecektir.

Önümüzdeki dönemde tüm ulaştırma modlarında gerçekleştireceğimiz akıllı yol ve akıllı araç yatırımlarıyla daha konforlu ve güvenli bir ulaşım sistemi oluşturacağız. Tüm bu ulaşım modlarında yapacağımız yatırımlarda afet risklerini dikkate alarak planlamalar gerçekleştirmeye devam edeceğiz.

AK Parti olarak, büyük ekonomilerin can damarlarından olan iletişim ve haberleşme alanına ve bu yolla ülkemizin rekabetçiliğının artırılmasına büyük önem veriyoruz. Ülkemizde haberleşme altyapısının geliştirilmesi ve vatandaşlarımızın bu hizmetlerden en üst seviyede faydalanmalarını sağlayacak yatırımları ağırlıkla özel sektörün katkısıyla gerçekleştirmeye devam edeceğiz.

Etkili çözümler, doğru dönüşümler diyerek yola çıktığımız Türkiye Yüzyılı'nda iletişim; güvenlik ve diplomasi stratejilerinin, doğru bilginin, bilgiye ulaşılabilirliğın ve bilgi teknolojilerindeki yenilikçiliğın rotasını çizecektir.

Birlikte Yaptık

- Geçtiğimiz 20 yıllık dönemde gerçekleştirdiğimiz otoyollar, bölünmüş yollar, hava limanları, hızlı tren hatları, limanlar ve tersaneler, akıllı iletişim sistemleri gibi yatırımlarımızla devasa ulaşım projelerini hayata geçirdik, oluşturduğumuz ulaşım akslarıyla kuzey ile güneyi, doğu ile batıyı birleştirdik.
- 2002 öncesinde yapılan yatırımların kat be kat fazlasını son yirmi yıla sığdırdık.
- 4 trilyon TL'nin üzerinde yatırım gerçekleştirdik.
- Karayolu ulaşımında dev projelere imza attık.
- 2002 yılı sonu itibarıyla 1.714 km olan "Otoyol (km)" ağıımızı 2022 yılı sonu itibarıyla 3.633 km'ye ulaştırdık.
- 2002 yılı sonu itibarıyla 6.101 km olan "Bölünmüş Yol (BY) Toplamı" uzunluğumuzu 2022 yılı sonu itibarıyla da 28.986 km'ye çıkardık.
- 2002 yılı sonu itibarıyla 50 km olan "Karayolu Tünel" uzunluğumuzu 2022 yılı sonu itibarıyla 711 km'ye yükselttik.
- 2002 yılı sonu itibarıyla 311 km olan "Karayolu Köprü ve Viyadük uzunluğu" nu 2022 yılı sonu itibarıyla 744 km'ye ulaştırdık.
- Yap İşlet Devret Modeli (YİD) ile yapımını tamamladığımız Kuzey Marmara Otoyolunu, Yavuz Sultan Selim Köprüsünü, Osmangazi Köprüsünü, İstanbul İzmir Otolunu, Ankara Niğde Otoyolunu, 1915 Çanakkale Köprüsünü ve Avrasya Tünelini hizmete açtık.
- Halen 4.162 km hızlı ve 67 km konvansiyonel demiryolu olmak üzere toplam 4.229 km demiryolu yapımına devam ediyoruz. YHT ile Taşınan Toplam Yolcu sayımızı 2022 yıl sonu itibarı ile yaklaşık 70 milyon kişiye çıkardık.
- 2002 yılı sonu itibarıyla 2.505 km olan "Sinyalli Hat" uzunluğumuzu 2022 yılı sonu itibarıyla 7.235 km'ye ulaştırdık.
- 2002 yılı sonu itibarıyla 2.122 km olan "Elektrikli Hat" uzunluğumuzu 2022 yılı sonu itibarıyla 6.244 km'ye yükselttik.
- 2002 yılı sonu itibarıyla 181 km olan "Demiryolu Tünel" uzunluğumuzu 2022 yılı sonu itibarıyla 297 km'ye çıkardık.

- Demiryolu Viyadüklerimizi 2002 yılında sıfırdan 2022 yıl sonu itibarıyla 66'ya ulaştırdık.
- Ülkemizi havacılık sektöründe İstanbul Havalimanı başta olmak üzere uluslararası uçuşlarda da önemli bir üs olarak konumlandırdık.
- 2002 yılı sonu itibarıyla 26 adet olan "Aktif Havalimanı" sayımızı 2022 yılı sonu itibarıyla 57'ye ulaştırdık. 2002 yılı sonu itibarıyla 34 milyon kişi olan "Toplam Havayolu Yolcusu" sayımız 2021 yılında küresel salgın koşullarına rağmen 128,6 milyona ulaştı. 2022 yıl sonunda ise bu sayı 182,2 milyon ile rekor kırdı.
- 2002 yılı sonu itibarıyla 60 adet olan "Toplam Yurtdışı Uçuş Noktası" sayısını 2022 sonunda 342'ye ulaştırdık.
- 2002 yılı sonu itibarıyla 150 adet olan "Büyük Gövdeli Uçak" sayısını 2022 yılı sonu itibarıyla 598'e yükselttik.2002 yılı sonu itibarıyla 0,55 milyon DWT olan tersane kapasitemiz 4,74 milyon DWT'a ulaşmıştır. 2002 yılı sonu itibarıyla 8,9 milyon DWT olan Türk Sahipli Deniz Ticaret Filosu ise 31,3 milyon DWT'a yükselmiştir.
- 2002 yılı sonu itibarıyla 23 milyon kişi olan mobil abone sayısı 2022 yılı sonu itibarıyla 91,4 milyona ulaşmıştır.
- 2002 yılı sonu itibarıyla kullanıcısı olmayan geniş bant abone sayısı 2022 yılı sonunda 91,5 milyon kişiye yükselmiştir.
- 2002 yılı sonu itibarıyla 81 bin km olan fiber hat uzunluğu 2022 sonunda 498 bin km'ye ulaşmıştır.
- Ulaştırma sektörüne yapılan yatırımlar sonucu ülkemizin büyümesine, üretimine, istihdama, kamu gelirlerine, ihracata, akaryakıt tasarrufuna ve karbon salınımının azaltılmasına önemli katkılarda bulunduk.
- 2003-2022 döneminde yapılan toplamda 193,9 milyar dolarlık yatırım sayesinde toplam GSYH'ye 605,5 milyar dolar, üretime 1.259,7 milyar dolar, ihracata 109,6 milyar dolar, vergiye 31,6 milyar dolar ve istihdama yıllık ortalama 1.052 kişi katkı sağlanmıştır.

Birlikte Yapacağız

- 2053 net sıfır emisyon hedeflerimiz doğrultusunda, emisyon salınımlarının yoğun olduğu sektörlerden biri olan ulaştırma sektöründe yatırımlarımızı yeni teknolojileri en üst düzeyde kullanarak ve yeşil dönüşüme uyumu dikkate alarak gözden geçirecek, akıllı ve sürdürülebilir ulaşım uygulamalarını geliştireceğiz.
- Karayollarında yolcu taşımacılığında daha hızlı ve daha güvenli ulaşım sağlanması hedefiyle, 2028 yılına kadar 1.760 km, 2029-2035 yılları arasında ise 3.767 km yeni otoyol inşası gerçekleştireceğiz. 2022 yıl sonu itibarıyla 3.633 km olan otoyol ağıımızı 9.160 km'ye çıkaracağız.
- 2028 yılına kadar yapacağımız Sapanca-Afyonkarahisar Otoyolu, Mersin-Erdemli-Silifke-Taşucu Otoyolu (Çeşmeli-Kızkalesi Kesimi), Dört-yol-Hassa Otoyolu, Kınalı-Tekirdağ-Çanakkale-Savaştepe Otoyolu (Malkara-Kınalı Kesimi), Kuzey Marmara Otoyolu Nakkaş-Başakşehir Kesimi, Trakya Otoyolu Kırklareli-Dereköy-Aziziye-Bulgaristan Hd. Yolu Genişletilmesi, Ankara-Kırıkkale-Delice Otoyolu, Ankara-Sivrihisar Otoyolu, Antalya-Alanya Otoyolu, Aydın-Denizli Otoyolu, Akyazı-Ankara Otoyolu projelerini halkımızın hizmetine açacağız.
- 2035 yılına kadar ülkemizin otoyol ağını tamamlamayı hedefliyoruz. Bu kapsamda 2029-2035 yılları arasında Samsun-Mersin Otoyolu, Trabzon-Habur Otoyolu, Bozüyük-Afyonkarahisar Otoyolu, Çeşmeli-Erdemli-Silifke-Taşucu Otoyolu (Kızkalesi-Taşucu Kesimi), Denizli-Burdur-Antalya Otoyolu, Gerede-İlgaz Otoyolu, Gerede-Merzifon-Gürbulak Otoyolu (İlgaz-Merzifon Kesimi), Gerede-Merzifon-Gürbulak Otoyolu (Merzifon-Gürbulak Kesimi), Kınalı-Tekirdağ-Çanakkale-Savaştepe Otoyolu (Çanakkale-Savaştepe Kesimi), Sivrihisar-Bursa Otoyolu, Şanlıurfa-Habur Otoyolu (Diyarbakır Bağlantı Yolu Dahil), Afyon-Burdur Otoyolu, Alanya-Silifke Otoyolu, Delice-Samsun Otoyolu, Ankara-İzmir Otoyolu (Sivrihisar-İzmir Kesimi) projelerinin yapımını tamamlayarak milletimizin hizmetine sunacağız.
- Bölünmüş yol ve otoyollar ile daha güvenli, konforlu ve hızlı bir karayolu ağı için 32,5 milyar dolar yeni yatırım ile 2053 yılına kadar otoyol ağıımızı 9.160 km'ye ve bölünmüş yol ağıımızı 38.942 km'ye çıkaracağız.
- Vizyon projemiz TOGG'un da devreye girmesiyle, karayolu taşımacılığında düşük emisyonlu araçlar ve alternatif yakıtlı (elektrik, e-fuel vs) araçlara geçişi, paylaşımlı ve otonom araçlara geçişi sağlayacağız.

- Net sıfır hedefine ulaşmada, elektrikli araçların kullanımının yaygınlaşması ile karayollarında yeşil dönüşümü sağlayacak politikaları hayata geçirirken elektrikli araçların yanı sıra hibrit, plug-inhibrit, yakıt hücreli, hidrojen yakıtlı araç ve hidrojen kritik komponent teknolojileri için gerekli Ar-Ge çalışmalarını destekleyeceğiz.
- Alternatif yakıtlı araçların vergi indirimi, emisyona bağlı vergilendirme sisteminin geliştirilmesi, düşük emisyonlu araç bölgelerinin (Low Emission Zones) oluşturulmasını sağlayacağız.
- Yeşil dönüşüm sürecinde yeni teknolojilere uyumu sağlamak üzere gerekli altyapıyı (şarj, batarya sistemleri, vb.) ve destekleri sağlayacağız.
- Tüm araç gruplarının dinamiklerini gözetken bir araç parkı gençleştirme programını devreye alacağız.
- Kamu alımlarında alternatif yakıtlı araçlara öncelik vereceğiz.
- Karayolunda Akıllı Ulaşım Sistemleri (AUS) uygulamalarını yaygınlaştıracacağız. Otonom araçlara ilişkin yasal altyapı oluşturacak, otonom ve elektrikli araçlara yönelik karayolu altyapısında gerekli dönüşüm çalışmalarına başlayacak, artan kentleşme ile otonom taşıtları şehir lojistiğinde kullanacağız. Yeni yapılacak otoyollarda AUS kurulumlarını yaygınlaştıracak ve otonom sürüşü destekleyen otoyollar inşa edeceğiz.
- Karayolu yapım, bakım ve onarımında yeni teknolojiler kullanılmasını sağlayacağız.
- Karayolu sanat yapılarıyla ilgili (özellikle tüneller ve geniş açıklıklı köprüler) yapım yöntemlerinin iyileştirilmesine yönelik Ar-Ge faaliyetlerinin geliştirilmesini, özellikle doğal afetlere karşı karayolu sanat yapılarının güvenli hale getirmek için projeler geliştirilip uygulanmasını sağlayacağız.
- Trafikte seyreden taşıtlardan veri almak ve bu verileri işlemek amacıyla Araç İçi Bilgi Haberleşme Modülü geliştirilmesine yönelik Ar-Ge çalışmaları yapılmasını sağlayacağız.
- Karayolu taşımacılığında kullanılan yetki belgelerinde sadeleştirmeye ve dijitalleşmeye gideceğiz.
- Motorlu Taşımacılık Kooperatiflerinin yurt içi taşımacılıktaki konumu belirlenerek, kurumsallaşmalarını sağlayacağız.

- Artan ticari ve sanayi faaliyetleri ile karayolu yük taşımacılığında taşınan yük miktarı artarken, tüm taşıma modları içerisindeki karayolu ile taşınan yük oranını yüzde 72'den özellikle demiryolu taşımacılığının kapasite ve etkinliğini artırmak kaydıyla yüzde 57'lere düşüreceğiz
- Havalimanı sayımızı 61'e çıkaracak, yapımı devam eden Çukurova Bölgesel Havalimanını en yakın sürede tamamlayacak, yapımına başlanan Bayburt Gümüşhane Havalimanını ve Yozgat Havalimanını 2023 yılı içerisinde hizmete açacağız.
- Yeni yapılacak havalimanı yatırımlarına ek olarak 2028 yılına kadar Antalya Havalimanı Genişletilmesi, Esenboğa Havalimanı Genişletilmesi ve Trabzon Havalimanı Genişletilmesi Projelerini yürüteceğiz.
- 2035 yılına kadar İstanbul Havalimanı Genişletilmesi Projesini yolcu ihtiyaçlarına göre hayata geçireceğiz.
- Yeni havalimanı ve mevcut havalimanlarının genişletilmesi projelerine toplamda 3,2 milyar dolarlık yatırım öngörüyoruz.
- Uluslararası standartlarda, kaliteli, etkin, güvenli, konforlu, insana ve çevreye duyarlı ileri teknolojiye sahip altyapı ve sistemler ile nitelikli insan gücüne dayalı, sivil havacılığın sürdürülebilir gelişimine hizmet eden, tüm paydaşlara açık ve küresel ölçekte rekabet gücüne sahip Havacılık sektörümüzü dünya lideri haline getireceğiz.
- Türkiye'yi lojistik üs yapma hedefi doğrultusunda demiryolu sektörüne yapılan yatırımlarımızda ivme sürekli yukarı doğru olmakla birlikte, demiryollarının 2023'te ulaştırma yatırımlarındaki payını yüzde 60'lara ulaştıracağız.
- 13.332 km olan demiryolu ağıma ilaveten 2028 yılına kadar 8.212 km hızlı tren, yüksek hızlı tren ve çok yüksek hızlı tren yatırımları ve 754 km konvansiyonel demiryolu ağ yatırımı yapacağız.
- 2029-2035 yılları arasında demiryolu yatırımlarımıza hızla devam edeceğiz. 4.244 km hızlı tren hattı ve 545 km konvansiyonel tren hattı inşaatımızı gerçekleştireceğiz.
- 2036-2053 yılları arasında yapacağımız 1500 km'lik yeni hızlı tren yatırımı ile toplam demiryolu ağıımızı 28.587 km'ye çıkaracağız.

- Yapım çalışmalarında sona yaklaştığımız Ankara-Sivas Yüksek Hızlı Tren Hattı projesi ile Kırıkkale, Yozgat ve Sivas illerimizi de yüksek hızlı tren konforuyla tanıştıryoruz. Kırıkkale, Yozgat ve Sivas illerimizde yaşayan yaklaşık 1 milyon 400 bin vatandaşımız da yüksek hızlı trenle seyahat etme imkânına kavuşacak.
- 2028 yılına kadar İzmir-Ankara HT (Hızlı Tren), Halkalı-Kapıkule HT, İstanbul Havalimanı-Çatalca HT, Adapazarı-Gebze-YSS-Halkalı HT, Karaman-Ulukışla HT, Adana-Toprakkale-Bahçe-Nurdağ-Başpınar HT, Aksaray-Ulukışla HT, Ulukışla-Yenice HT, Bandırma-Bursa-Osmaneli HT, Adana-Mersin HT, Sivas-Erzincan HT, Yerköy-Kayseri HT, Bursa-Gemlik HT, Mürşitpınar-Şanlıurfa HT, Aliğa-Çandarlı-Bergama HT, Selçuk-Ortaklar-Aydın HT, Aydın-Denizli HT, Çetinkaya-Malatya HT, Konya-Seydişehir-Antalya HT, Delice-Çorum HT, Sivas-Çetinkaya HT, Aksaray-Konya HT, Gaziantep-Şanlıurfa HT, Bandırma-Balıkesir HT ve Balıkesir-Bergama HT projelerini hayata geçireceğiz.
- Ayrıca, İstanbul-Ankara Süper Hızlı Tren açılışını 2028 yılına kadar yapacağız.
- 2029-2035 yılları arasında Eskişehir-Afyon HT, Afyon-Burdur HT, Burdur-Antalya HT, Kayseri-Aksaray HT, Çorum-Merzifon HT, Merzifon-Samsun HT, Delice-Kırşehir HT, Kırşehir-Aksaray HT, Aksaray-Şereflikoçhisar HT, Nurdağ-Kahramanmaraş HT, Şanlıurfa-Mardin HT, Erzincan-Erzurum HT, Erzurum-Kars HT, Malatya-Elâzığ HT, Elazığ-Diyarbakır HT ve Kars-Dilucu HT projelerini tamamlayarak halkımızın hizmetine sunacağız.
- 2036-2053 yılları arasında ise Nusaybin-Cizre-Silopi-Habur HT, Siirt-Kurtalan HT, Adıyaman-Gölbaşı-Kahta HT, Erzurum-Rize HT, Erzincan-Trabzon HT ve Tokat-Turhal HT projelerini tamamlayacağız.
- Böylelikle; Yüksek Hızlı Tren ve Hızlı Tren bağlantısına sahip olan il sayımızı 2053 yılına kadar 8'den 52'ye yükselteceğiz.
- Demiryolu taşımacılığını artırmak amacıyla lojistik merkezlere, fabrikalara, OSB'lere, madenlere ve limanlara bağlantı sağlayacak iltisak hattı yatırımlarını gerçekleştireceğiz.
- 2023 yılı içerisinde Akçagöze-Başpınar Konvansiyonel Tren (KT), Köseköy-Gebze KT ve Diyarbakır-Mazıdağı KT hatlarını tamamlayacağız. 2028'e kadar ise Ödemiş-Kiraz KT hattının yapımını tamamlayacağız.

- 2024-2028 yılları arasında fabrikalara bağlantı sağlayacak 50 km, OSB'lere bağlantı sağlayacak 112 km, madenlere bağlantı sağlayacak 188 km ve limanlara bağlantı sağlayacak 104 km demiryolu bağlantısını kuracağız.
- 2029-2035 yılları arasında fabrikalara bağlantı sağlayacak 119 km, OSB'lere bağlantı sağlayacak 382 km, madenlere bağlantı sağlayacak 265 km ve limanlara bağlantı sağlayacak 104 km demiryolu bağlantısını kuracağız.
- Yıllık 38 milyon ton ile yüzde 4 olan demiryolu yük taşımacılığı payını 2028 yılına kadar 146 milyon tonla yüzde 11,24'e, 2035 yılına kadar 306 milyon ton ile yüzde 20,12'ye ve 2053 yılına kadar 448 milyon ton ile yüzde 22'ye çıkaracağız.
- Yıllık 19 milyon yolcu ile yüzde 1 olan demiryolu yolcu taşımacılığı payını 2028 yılına kadar 97,9 milyon yolcuyla yüzde 4,15'e, 2035 yılına kadar 145,67 milyon yolcuyla yüzde 5,31'e ve 2053 yılına kadar 269,8 milyon yolcuyla yüzde 6,20'ye çıkaracağız.
- 2053 yılına kadar 13 adet yeni konvansiyonel demiryolu projesi, 54 adet yeni Hızlı Tren, Yüksek Hızlı Tren ve Süper Hızlı Tren projesini devreye alacağız.
- 2053'e kadar 63,5 milyar dolar yeni yatırım ile demiryollarımızı kalkındıracağız.
- Demiryolu altyapısını modernize edecek, yerli ve milli lokomotif ve vagonların modernizasyonunu hızlandıracak, araçlarda ve altyapıda teknik iyileştirmeler yapacağız.
- TÜRASAŞ ile yerli üretim altyapı kapasitesi geliştirilecektir. TÜRASAŞ'ın ürettiği milli elektrikli trenleri kullanılacaktır. Millî Tren Setleri üretimi çalışmalarından edinilen tecrübeler ile 225 km/saat hızında Hızlı Tren Seti Proje çalışmalarına devam edilecek, 2023 yılında prototip üretimine başlanacaktır.
- Dizel, elektrikli Lokomotif, Demiryolu bakım araçları, demiryolu araçlarının modernizasyonları, Tren Kontrol Yönetim Sistemi, Vagon, Dizel Motor üretimlerine devam edilirken aynı zamanda millî demiryolu araçlarının geliştirilmesi için çalışmalar yürüteceğiz. Milli tasarım ve ileri teknoloji ile Elektrikli Ana hat lokomotif üretiminde dışa bağımlılığın ortadan kaldırılması için çalışmalara devam edeceğiz.

- Ülkemizi Orta Koridorda lojistik üs haline getirme hedefiyle, lojistik merkez sayısı 13'ten 26'ya çıkaracak, Tekirdağ, Mersin, İskenderun ve Kocaeli illerinde 4 adet yeni kuru liman yapacak, yeni yapılacak lojistik merkezlerin demiryollarına ve limanlara bağlantısını iltisak hatları ile sağlayacağız. Bunun yanı sıra iltisak hatları ile sadece lojistik merkezleri değil OSB'lerimizi de mevcut ağımızla bağlayacak kesintisiz yük transferini sağlayacağız. Mevcut 13 lojistik merkeze ilaveten 2028 yılına kadar Habur Lojistik Merkezi, Kemalpaşa Lojistik Merkezi, Sivas Lojistik Merkezi, Karaman Lojistik Merkezi, Tatvan Bitlis Lojistik Merkezi, Mardin Lojistik Merkezi, Yeşilbayır İstanbul Lojistik Merkezi, Çerkezköy Tekirdağ Lojistik Merkezi, Bozüyük Bilecik Lojistik Merkezi, Boğazköprü Kayseri Lojistik Merkezi, İyidere Rize Lojistik Merkezi, Filyos Lojistik Merkezi ve Çandarlı Lojistik Merkezi'ni hizmete açacağız. Bu kapsamda lojistik merkezlerimizi yapacağımız iltisak hatları ile mevcut ve yeni yapacağımız demiryollarına bağlayacağız.
- Ülkemizin ana sanayi ve ticaret merkezleri, büyük limanlar ile önemli kara ülke sınırı geçiş noktalarını çok modlu ana ulaştırma koridorları ile birbirine bağlayacağız. Çok modlu ana ulaştırma koridorları dışında kalan önemli sanayi, turizm, havalimanı, liman, OSB, lojistik merkezler ve tarım bölgelerinin kesintisiz bir şekilde bölünmüş yollar ile bağlantısını sağlayacağız.
- Uluslararası ve ulusal lojistik hizmetlerde yetkinlikler ve hizmet kalitesini Lojistik Koordinasyon Kurulu icraatları ile artıracacağız.
- Karadeniz Bölgesi'nin Güneydoğu ve Akdeniz Bölgesi'ne bağlanması için çok modlu kuzey-güney ana koridorları geliştireceğiz.
- Uluslararası ulaştırma koridorlarına yönelik demiryolu yatırımlarını artırarak yeterli yük talebinin olduğu yerlerde ulusal ve uluslararası düzenli demiryolu hat seferleri oluşturacağız.
- Yük taşımacılığında intermodal taşımacılığın etkin kullanım ve verimli çok modlu taşımacılığı geliştirecek, belirlenecek rotalar devlet destekleriyle özendirileceğiz. Avrupa-Uzak Doğu demiryolu bağlantısını kesintisiz bir biçimde sağlamak üzere boğaz geçiş güzergâhları (köprü ve tünel) netleştirerek takvimlendireceğiz.
- Karadeniz ve Akdeniz'in denizyolu ve boru-hatları taşımacılığı entegrasyonlarındaki gelişmelerini izleyecek ve gerekli iş birliklerini geliştireceğiz.

- Demiryollarında küresel ulaştırma koridorları (TEN-T, TRACECA, kuşak yol orta koridoru, Viking) üzerinde çalışan taşımacılık şirketleri ile entegrasyona yönelik çalışmalar yürütecek, demiryollarında transit taşımayı artıracaktır.
- Bakü-Tiflis-Kars demiryolu hattının kullanımını artıracaktır.
- Ülkemizin lojistik sektöründe uluslararası bilinirliğinin artması amacıyla, Karadeniz civarındaki ülkeler ile Orta Doğu ülkeleri arasında bağlantı güzergâhları oluşturacak, bu güzergâhları ulaştırma koridoru kapsamında belirleyeceğiz. Türkiye Avrupa, Akdeniz, Ege ve Karadeniz Ro-Ro hatlarında alternatif hatlar geliştirecek ve yeni Ro-Ro hat işletmecilerinin pazara girişlerini teşvik edeceğiz, uygun koridorlarda uluslararası ve yurtiçi Ro-La yatırımlarını artıracak teşvikler uygulayacağız.
- İstanbul Boğazında yaşanan gemi trafiğinin azaltılması ve ülkemizin jeopolitik konumundan kaynaklı gücünün daha artması ve İstanbul Boğazındaki seyir emniyetinin sağlanması amacıyla hayata geçireceğimiz Kanal İstanbul Projesinin bağlantı yollarına ve altyapı çalışmalarına hızla başlayacağız.
- Denizyolunda taşınan yük miktarını arttıracak, geliştirilen liman kapasitemiz sayesinde ülkemizin dış ticaret olanaklarının ve kapasitesinin artmasını sağlayacağız.
- Liman tesislerimizi uluslararası standartlara uygun şekilde iyileştirerek, bölgemizdeki büyük ölçekli transit yük odaklı konteyner taşımacılığını destekleyecek liman ve liman tesisleri geliştireceğiz. 3 büyük denizde 3 büyük liman projemizin ayaklarından biri olan Filyos Limanı projesi hinterlandıyla birlikte tamamlayacak, Çandarlı ve Mersin Konteyner Limanı projelerimizi alternatif finansman yöntemleriyle hayata geçireceğiz.
- Liman tesis sayısını 2053'e kadar 255'e, denizyolu ile taşınan yük miktarını 421 milyon tona (sıvı yük hariç) çıkaracak, denizyoluna 21,6 milyar dolar tutarında yeni yatırım yapacağız.
- Limanlarda teknolojik yatırımların artırılması ve çevreci uygulamaları teşvik edecek, sürdürülebilirlik kapsamında liman tesislerini çevreye duyarlı hale getirerek, Yeşil Limanların sayısını artıracaktır.

- Limanlarda ve marinalarda sadece yenilenebilir enerji kaynakları kullanılmasını sağlayacak, gemi inşa sanayimizde yerlilik oranını en az yüzde 90 seviyesine çıkarmak için kamu ve özel sektör iş birliğiyle çalışmalar yürüteceğiz.
- İnternet altyapımızı dünya standartlarına uygun şekilde geliştirme çalışmalarımıza hızla devam edecek, 100 Mbit/saniye internet hizmetini her eve ulaştıracak, 5G teknolojisi ile yüzde 100 oranında nüfus kapsamı sağlayacak, 6G teknolojisine yönelik çalışmaları başlatacağız. Fiber geniş bant abone yoğunluğunu uzun vadede tüm Türkiye'yi kapsayacak hale getireceğiz.
- Planladığımız 67 milyar dolarlık haberleşme yatırımlarıyla, kısa vadede mobil geniş bant abone yoğunluğunu yüzde 100'e çıkararak her eve yüksek hızlı internet hizmetini ulaştıracacağız.
- Fiber/optik alt yapımızı mümkün olan alanlarda ortak yatırımları ve maliyet etkinliği teşvik ederek güçlendirmeye devam edeceğiz.
- Genişleyen uydu filosu ve uluslararası iş birlikleri ile Türkiye'yi küresel ölçekte hizmet verebilen dünyanın en büyük 10 uydu operatöründen birine dönüştüreceğiz.
- 2023 yılı içerisinde yerli ve milli uydumuz TÜRK SAT 6A'yı uzaya fırlatacağız.
- Siber güvenlik ürünlerinin sertifikasyonuna ilişkin altyapı oluşturacak, ülkemizi millî güvenliğin bir parçası olan siber güvenlik alanında dünya genelinde bir marka hâline getireceğiz.
- Son 20 yıldaki yatırımlarımız ile sürekli geliştirdiğimiz ulaştırma hizmetlerini, açıkladığımız sektörel hedefler ile sürdürülebilir, yaşanabilir, rekabetçi ve dayanıklı bir altyapıyla geleceğe hazırlamak için 2053 yılına kadar ulaştırma sektörleri yatırımlarımızı planladık. Bu kapsamda; karayollarına 32,5 milyar dolar, havayollarına 3,2 milyar dolar, demiryollarına 63,5 milyar dolar, denizyoluna 21,6 milyar dolar ve haberleşme sektörüne de 67 milyar dolar olmak üzere, toplam 187,8 milyar dolarlık yatırımı hayata geçirmeyi planlıyoruz.

21. Gıda Politikaları, Tarım, Ormancılık ve Su Politikaları

Artan nüfus, iklim değişikliği, jeopolitik riskler, doğal afetler, göç ve salgın hastalıklar gibi gelişmelerle dünyada tarım ve gıda politikalarının stratejik önemini daha da belirgin hale geldiği bu dönemde, insanımızın en temel ihtiyacı olan gıdada güçlü, sürdürülebilir ve risklere karşı dayanıklı bir tarımsal üretim yapısını esas alıyoruz.

Gıdayı sosyal refahın yanı sıra bir milli güvenlik meselesi olarak gören Yeni Tarım ve Gıda Vizyonumuzu ortaya koyarak, yaşamsal zenginliğimiz olan Anadolu topraklarımızda Türkiye Yüzyılı'na köklü değişimler ve yenilikçi politikalar ile gireceğiz.

Nüfusumuzun ihtiyaçlarına yönelik güçlü bir tarımsal üretim yapısıyla gıda arz güvenliğini tesis ederek; yeterli, sağlıklı ve güvenilir gıdaya fiziksel ve ekonomik bakımdan sürekli erişebilmeyi sağlamak bu alandaki politikalarımızın temel unsuru olacaktır.

Tarımsal üretimimizin sürdürülebilir şekilde artırılmasında toprak ve su kaynaklarımızın potansiyelinin tamamının kullanılması ve doğru yönetimi kritik öneme sahiptir. Bu doğrultuda, tarım arazilerimizi koruyarak geliştirmeyi, ölçek sorununa alternatif çözümler geliştirmeyi, arazi toplulaştırma işlemlerini yaygınlaştırmayı, arazi ıslah ve rehabilitasyonunu sağlamayı hedefliyoruz.

Toprak ve su kaynaklarımızın doğru ve bilinçli yönetimi için optimal üretim planlamasına büyük önem veriyoruz. Bu planlama ile tarım ürünlerinin ekolojik ve ekonomik olarak en uygun yerlerde yetiştirilmesi, arz güvenliğini tesis eden, karlı, verimli, rekabetçi, çevreye ve iklim değişikliğine duyarlı, sürdürülebilir bir üretim yapısı temel önceliklerimiz arasındadır.

Ülkemizin farklı bölgelerinin özelliklerini dikkate alarak tarımsal üretimde uzmanlaşmaya gidilmesine, desteklerin ve tarımsal yönetim sistemlerinin bu çerçevede geliştirilmesine büyük önem veriyoruz. Gıdaya erişimi artırırken, gıda kaybı ve israfı önleme yönündeki politikalarımızı da önceliklendiriyoruz.

Sulama sistemlerimizin son teknoloji ile verimli hale getirilmesi, tarla içi modern sulama yöntemlerinin daha güçlü bir şekilde teşvik etmeye devam edilmesi, denetim mekanizmalarının geliştirilerek modern sulama yöntemlerinin ve yeni finansman modellerinin yaygınlaştırılması önümüzdeki dönemde temel önceliğimiz olacaktır.

Ülkemizin sahip olduğu biyolojik kaynakları ve çeşitliliği koruyarak ve bu zenginliği gelecek nesillerimize miras olarak bırakmak esasıyla hareket edeceğiz. Ormanlarımızı sürdürülebilir bir yaklaşımla koruyup geliştirecek, 2053 net sıfır emisyon hedefimiz ve yeşil büyüme politikası çerçevesinde karbon salınımını azaltırken yutak alanlarımızı artıracacağız.

AK PARTİ

Birlikte Yaptık

- Tarım ve orman sektörünün ve kırsal alanın geliştirilerek desteklenmesi için düzenlemelerin yapılmasına olanak sağlayan başta Tarım Kanunu olmak üzere birçok yasal düzenlemeyi hayata geçirdik.
- Tarımsal hasılamızı 2002 yılında 25,1 milyar dolardan yüzde 133 artışla 2022 yılında 58,5 milyar dolara yükselttik.
- Tarımsal destek miktarını 1,8 milyar TL'den 2023 yılında 55,5 milyar TL'ye ulaştırdık.
- Çiftçimize 2023 yılı cari fiyatlarıyla 803 milyar TL tarımsal destek sağladık.
- Tarım ve gıda ürünleri ihracatımızı 8 katına çıkararak 29,9 milyar dolara ulaştırdık.
- Tarım ve gıda ürünlerinde 92 milyar dolar dış ticaret fazlasıyla net ihracatçı durumdayız.
- Buğday unu, fındık, kuru üzüm, kuru kayısı, incir ve ayva ihracatında dünyada birinci sırayı koruyoruz.
- Bitkisel üretim miktarımızı Cumhuriyet tarihinin rekorunu kırarak 128,6 milyon tona ulaştırdık.
- Çiftçi Kayıt Sistemine kayıtlı olan çiftçilere ilk defa 2003 yılında mazot desteği vermeye başladık.
- Tarımsal destekleme sistemimizi değiştirerek mazot ve gübre desteklerini aynı olarak ödemeye başladık.
- Bitkisel üretimde 5 ürüne yapılan fark ödemesi desteğini 18 ürüne çıkardık.
- Sertifikalı tohum üretimimizi 9 kat artırarak 1,4 milyon tona ulaştırdık. İhtiyacımız olan sertifikalı tohumluğun yüzde 96'sını yurt içinde üretir hale geldik.
- Tohum dış ticaretinde ihracatın ithalatı karşılama oranını yüzde 100'ün üzerine çıkardık, 117 ülkeye tohum ihraç ediyoruz.
- Organik tarım alanımızı 3 kat artırarak 352 bin hektara, üretimimizi 4 kat artırarak 1,6 milyon tona ulaştırdık.

- Sera üretimini kayıt altına almak için ülkemizdeki bütün seralara dijital kimlik verdik.
- Mera tespit ve tahdit çalışmalarını yerleşim yeri bazında tamamladık, 16 milyon dekar alanda mera ıslah ve amenajman projesi uyguladık.
- Nişasta Bazlı Şeker kotasını yüzde 2,5'e indirerek yurt içi kullanımdaki şekerin yüzde 97,5'ini kendi ürettiğimiz şeker pancarından karşılar duruma geldik.
- Bir ilk olarak verilen diğer desteklere ilaveten buğday ve arpasını Toprak Mahsulleri Ofisi'ne satan üreticilere ton başına alım primi verdik.
- Besiciye alım garantisi ve mutlak kârlılık sağlayacak Sözleşmeli Besicilik Projemizi başlattık.
- Hayvancılık desteklerinin tarımsal destek içindeki payını yüzde 4,4'ten yüzde 25'e çıkardık.
- Büyükbaş hayvan sayımızı 9,9 milyondan yüzde 72 artışla 17 milyon başa, küçükbaş hayvan sayımızı 32 milyondan yüzde 76 artışla 56,3 milyon başa ulaştırarak Avrupa'da birinci sıraya yükseldik. Kanatlı hayvan varlığımızı 251 milyondan, yüzde 46 artışla 367 milyon adede, arılı kovan sayımızı 4,2 milyondan yüzde 114 artışla 9 milyona çıkardık.
- ıslah çalışmalarımızla ortalama karkas ağırlığını 178 kilogramdan yüzde 60 artışla 284 kilografa çıkardık.
- Su ürünleri yetiştiriciliğini ilk defa hükümetlerimiz döneminde destekleme kapsamına aldık, üretimimizi, 2002'ye kıyasla 8,5 katına çıkararak 515 bin tona yükselttik, 2022 yılında 1,7 milyar dolar ihracata ulaştık. Su ürünleri yetiştiriciliğinde ve iç su avcılığında AB ülkeleri arasında birinci sıraya geldik.
- Kırsalda Uzman Eller, IPARD ve Kırsal Kalkınma Yatırımları Destekleme Programlarımızla; 88 bin 600 projeye cari fiyatlarla 60,4 milyar TL hibe verdik, 258 bin kişiye istihdam sağladık.
- Kent tarımı vizyonumuzun en önemli unsuru olan ve hükümetlerimiz döneminde ilk kez uygulamaya başladığımız Tarıma Dayalı İhtisas Organize Sanayi Bölgesi proje sayısını 57'ye çıkardık. Avrupa'nın en büyük Jeotermal Isıtımlı Tarıma Dayalı İhtisas OSB'sini İzmir Dikili'de inşa ediyoruz.

- Tarımköy Projemiz kapsamında tarımsal üretimi artırıyoruz. Anadolu'nun ekonomisine katkı sağlıyor, köyden kente göçün önüne geçiyoruz. Bugüne kadar Tarımköy Projemiz kapsamında 7 bin köy evi inşa ettik. İskân Kanunumuz kapsamında kamulaştırmadan etkilenen köylerde; 8 milyar 410 milyon lira yatırımla 11.212 konutu tamamladık. 2022 yılında 26 ilimizde 90 adet köyümüzde 1.975 ailenin kırsaldaki konut yapımlarına başladık.
- Tarım alanlarımızı koruma altına alarak 9,3 milyon hektarlık 440 adet büyük ovası tarımsal sit alanı ilan ettik.
- Yeter gelirlili arazi büyüklüğü düzenlemesiyle satış ve miras yoluyla tarım arazilerinin bölünmesini önledik.
- Tarımın kendi doğasından kaynaklanan riskleri karşılayabilmek için Tarım Sigortası TARSİM'i hayata geçirdik.
- Buğdayda Gelir Koruma Sigortasını başlattık.
- Ülkemizde faaliyette bulunan bütün gıda ve yem işletmelerini kayıt altına aldık.
- Gıdalarda taklit ve tağşişte caydırıcılığı sağlamak için yaptırımları artırdık.
- Araştırma Enstitülerimiz bünyesindeki 32 gen bankamızda 318 bin genetik materyali, tohum gen bankalarımızda 4 bin 294 türe ait 119 bin 175 tohum örneğini, arazi gen bankalarımızda ise 107 türe ait 10 bin 55 canlı örneği koruyoruz.
- Ata Tohum Projesi kapsamında, farklı türlerde 37 yerel çeşidi tescil ederek koruma altına aldık.
- Dünyadaki seyrin aksine orman varlığımızı son 20 yılda yüzde 12 artırarak 23,2 milyon hektara çıkardık, ormanlarımızı korurken tarım topraklarının da korunmasını sağladık.
- Ormanlık alanlarını en çok arttıran ülkeler sıralamasında Avrupa'da ilk, dünyada 6'ncı ülke olduk. Ürettiğimiz tohum ve fidanlarla 6,5 milyar fidanı toprakla buluşturduk.
- Orman ürünleri ihracatını 14 katına çıkararak 515 milyon dolardan 7,1 milyar dolara ulaştırdık.

- Orman köylümüzün refahını artırmak için yüzde 20'si hibe, yüzde 80'i faizsiz ORKÖY kredisi veriyoruz.
- Orman yangınları başta olmak üzere her türlü afette gerek hava gerek yer araçları ve yetkin insan kaynağımızla gerekli mücadeleyi yürütüyoruz. Hükümetlerimiz döneminde; 1 adet yangın yönetim uçağı, 6 adet yangın yönetim helikopteri, 1 adet insanlı keşif uçağı, 20 adet yangın söndürme uçağı, 3 adet gece görev yapabilen yangın söndürme helikopteri olmak üzere toplam 31 adet hava aracı satın alarak filomuzu oluşturduk.
- Ormancılık faaliyetleri yanı sıra her türlü afette kullanılmak üzere 2002'de 633 olan arazöz sayısını bin 350'ye, envanterde olmayan ilk müdahale aracını 2 bin 284 adede, bin 621 olan iş makinesi sayısını bin 739'a çıkardık.
- Ülkemizin gurur kaynağı olan İHA'larımızı orman yangınlarıyla mücadelede kullanan Avrupa'da ilk ülke olduk.
- Yangına ilk müdahale süremizi son 20 yılda 40 dakikadan 11 dakikaya düşürdük.
- Cumhuriyet tarihinde ilk olan Nuh'un Gemisi Projesi ile ülkemizin biyolojik çeşitlilik haritasını çıkardık.
- Milli park, tabiat parkı gibi korunan alan sayımızı 168'den 643'e, korunan alan büyüklüğünü ise 942 bin hektardan 3,4 milyon hektara çıkardık.
- Sahipsiz hayvanları koruma kapsamında hayvan bakımevi ve kısırlaştırma için yerel yönetimlere 120 milyon TL ödenek aktardık.
- Su ve sulama yatırımları konusunda son yirmi yılda 9 bin 585 tesisi hizmete alarak, cari fiyatlarla 479 milyar TL'lik yatırım gerçekleştirdik.
- Baraj ve göletlerimizden oluşan su depolama tesislerimizi 3,5 katına çıkararak 504'ten bin 701'e, su depolama hacmimizi 49,7 milyar m³ artırarak 183 milyar m³e çıkardık. Sulanan alanımızı 21,7 milyon dekar artırarak 69,6 milyon dekara yükselttik.
- Arazi toplulaştırmasında tescil edilen alanı 15 katına çıkararak 4,5 milyon dekardan 68 milyon dekara ulaştırdık.
- Yeraltı su seviyesini beslemek ve korumak maksadıyla bir yenilik olarak yeraltı depolaması ve suni besleme amaçlı 101 adet tesis yaptık.

- Taşkın koruma tesis sayımızı yüzde 100 artırarak 10 bin 413'e çıkardık.
- İklim değişikliğine bağlı ani sel ve taşkınlarla mücadele etmek için Taşkın Tahmin Erken Uyarı Merkezini (TATUM) hayata geçirdik.
- Tarımsal sulama randımanını son 5 yılda yüzde 46'dan yüzde 50'ye çıkardık.
- Dijital dönüşüm yaklaşımımız kapsamında Çiftçi Kayıt Sistemine e-Devlet kapısından erişim imkânı sağladık.
- Üreticilerimize TARIMCEBİMDE mobil uygulamasıyla iş ve işlemlerini daha hızlı gerçekleştirme imkânı sunduk.
- Gıda israfıyla mücadelede dünyaya örnek olacak büyüklükte bir proje olan "Gıdanı Korum, Sofrana Sahip Çık" kampanyasını 2020 itibarıyla başlattık.

Birlikte Yapacağız

- Kendi kaynak ve kabiliyetlerimizle stratejik ürünlerde arz güvenliğinin tesisi ve bu hedefe ulaşmak için üreticilerimizin güçlendirilmesi temel önceliğimizdir. Taban arazilerimizi stratejik ürünlere tahsis ederken, diğer ürünleri eğimli ve marjinal tarım alanlarında yetiştireceğiz.
- Ürün desenlerini belirleyecek ve arazinin verim kabiliyeti ile yağış ve sulama imkânlarını da gözeterek üretim planlaması yapacağız.
- Stratejik ürünlerin yeterliliğini izlemek üzere Arz Güvenliği Takip Sistemi kuracağız.
- Tarımsal faaliyetin her aşamasında teknolojinin imkânlarından maksimum faydalanmaya yönelik dijital tarım çözümlerini uygulayacağız.
- Ürün doğrulama, reelte tahmini, yapay zeka, coğrafi bilgi sistemleri, algoritma gibi teknolojik gelişmeleri kullanacağız, Entegre İdare ve Kontrol Sistemi'ni hayata geçireceğiz.
- Hububat, baklagiller ve yağlı tohumlar öncelikli olacak şekilde yurt içi yeterlilik oranını yüzde 100'ün üzerinde tutarak bitkisel üretim miktarını 128,6 milyon tondan 132 milyon tona çıkaracağız.
- Küçük üreticileri koruyucu bir yaklaşım içerisinde, tarımda arz güvenliğini tesis etmek için tarımda Sözleşmeli Üretimi yaygınlaştıracacağız.
- Yerinde üretim-yerinde tüketim anlayışıyla, tarladan-sofraya tedarik zincirini kısaltmak, lojistik maliyetlerini düşürmek, ürün tazeliğini muhafaza etmek, karbon salınımını azaltarak çevreyi korumak ve yerinde istihdamı artırmak amacıyla Kent Tarımı uygulamalarını yaygınlaştıracacağız.
- Kuracağımız kent bostanlarıyla şehirlerde yeşil alanların artırılmasını sağlayarak hem serinleme etkisini artıracak hem de ekosistem hizmeti üreteceğiz.
- Tarımda yeni teknik ve teknolojileri yaygınlaştırmak, toprak ve su kaynaklarımızı daha etkin kullanmak amacıyla topraksız tarım, dikey tarım gibi uygulamaları artıracacağız.
- Jeotermal kaynaklarımızın yanı sıra, rüzgâr, güneş ve biyokütle gibi yenilenebilir enerji kaynaklarının da kullanılacağı Tarıma Dayalı İhtisas Organize Sanayi Bölgelerini hızla yaygınlaştıracacağız.

- Önümüzdeki 5 yılda, 100 adet Tarıma Dayalı İhtisas Organize Sanayi Bölgesi kurarak, yıllık ilave 5 milyon ton sebze üretecek ve 200 bin kişiye yerinde istihdam sağlayacağız. Balıkesir’de dünyanın en büyük Jeotermal Isıtmalı Tarıma Dayalı İhtisas Organize Sanayi Bölgesini kuracağız.
- Doğal afetlere karşı korunması da dâhil seraların doğru yerlerde ve doğru tekniklerle yapılmasını sağlayacağız. Sera alanlarını, verim ve kaliteyi artırmak üzere rehabilite ederek modernleştireceğiz.
- Herhangi bir sebeple üretim yapılamayan ve boş bırakılan tarım alanlarını üretime kazandıracğız.
- Bitkisel üretimde su kısıtı ve toprak analizi dikkate alınarak parsel bazlı planlama ve işletme bazlı yönetime geçeceğiz.
- Suya göre tarım politikamız çerçevesinde stratejik ürünlerde kuraklığa dayanıklı çeşitlerde çiftçimize tohumluk temin edeceğiz.
- Yerli ve milli tohumculuğu geliştirmek üzere İhtisas Tohum Üretim Bölgeleri oluşturacağız.
- Önümüzdeki beş yılda 312 adet ata tohumunun tescili ve korunmasına yönelik çalışmalar yapılacaktır.
- Organik tarım ve iyi tarım uygulamaları yapılan alanlarımızı 2 katına çıkaracağız.
- Organik ve organomineral gübre kullanımını 1 milyon tona ulaştıracğız.
- Karadeniz doğal gazından yerli üre gübresini üretmeye başlayacak, gübrede dışa bağımlılığı azaltacağız.
- İslah edilen mera, yaylak ve kışlak alanını 30 milyon dekara ulaştıracğız.
- Tamamı ithal edilen yabancı menşeli tütün tohumunun yüzde 40’ını ülkemizde üreterek, tütün üretici sayısını 47 binden 60 bine çıkaracağız.
- Şeker üretimi yan ürünü olan melastan yaş maya üretecek fabrika kurarak ülkemizin yaş maya ihtiyacının yüzde 20’sini karşılayacağız.
- Üretimde arz güvenliğini, sürdürülebilirliği ve öngörülebilirliği sağlamak amacıyla çiğ süt ve kırmızı et üreticisinin gelirini garanti altına alacak model hayata geçireceğiz.

- Hayvancılıkta su kısıtı, mera varlığı ve yem olanaklarını dikkate alarak bütüncül yaklaşımla üretim bölgeleri oluşturacak, büyükbaş ve küçükbaş hayvancılıkta verimliliği artıracaktır.
- Ulusal Islah Eylem Planıyla büyükbaşta karkas verimliliğini 284 kilogramdan 329 kilograma yükselteceğiz.
- Milli sperma teknolojileri merkezini kuracağız. Damızlık üretimini merkeze koyacak, hayvan varlığı ve kalitesini artıracaktır. Dişi sperma kullanımını yaygınlaştıracak, damızlık sayımızı hızla artıracaktır.
- Tüm Türkiye'yi hayvancılıkta hastalıklardan arı hale getireceğiz. Hayvan hastalıkları kaynaklı yüzde 30'lara varan kayıpların önüne geçeceğiz.
- Kamuya ait 15 şeker fabrikasında kuracağımız entegre tesisler ile yaş pancar küspesinden yıllık 250 bin ton pelet yem üreteceğiz.
- Su ürünleri yetiştiriciliği üretim miktarını 515 bin tondan 950 bin tona, su ürünleri ihracatını 1,7 milyar dolardan 4,5 milyar dolara çıkaracağız.
- Çevre dostu yeni su ürünleri yetiştiricilik bölgeleri planlayacağız.
- Tarımsal desteklerde sadeleştirmeye giderek, kalite ve verimlilik odaklı bir destekleme modeli uygulayacağız.
- Stratejik ürünler başta olmak üzere belirli ürünlerde fark ödemesi uygulaması ile üretici gelirini garanti altına alacağız.
- Halen hububatta mazot ve gübre gibi iki temel girdi için uyguladığımız desteklerin ekim öncesi ödenmesi uygulamasını diğer girdi ve ürünlere de teşmil edeceğiz.
- Hisselilik, mülkiyet ve parçalılık gibi sebeplerle destek alamayan üreticilerimizi kayıt altına alarak desteklerden faydalandıracağız.
- Gıda arz güvenliğinin sigortası olan aile işletmeciliğine desteğimizi artırarak sürdüreceğiz. Son üç yıldır işletmenin bulunduğu yerde ikamet etmek suretiyle tarımsal üretim faaliyetinde bulunanları ilave desteklerle teşvik edeceğiz.
- Gençlere ve kadınlara ilave destekler vereceğiz. Ayrıca genç ve kadın çiftçilerin sosyal güvenlik primlerine destek olacağız.
- IPARD III programıyla 11 milyar TL'si hibe olmak üzere 20 milyar TL'lik yeni yatırım ile 30 bin yeni istihdam sağlayacağız. Hâlihazırda 42 ilde uygulanan programı, 81 ilimize yaygınlaştıracaktır.

- Gelir Koruma Sigortası kapsamında ürün çeşitliliğini artıracacağız.
- TARSİM kapsamında olan ÇKS'ye kayıtlı tarım alanı miktarını yüzde 23'ten yüzde 30'a çıkaracağız.
- Her il için arazi kullanım planları hazırlayarak, tarım, mera alanları ile tarım dışı alanları tespit edeceğiz.
- Tarım ve kırsal kalkınma alanında farklı kurum ve kuruluşlar çatısı altında devam eden projelerin tek elden yönetilmesi için Ulusal Kırsal Ağ kuracağız.
- Üreticilerimizin güçlendirilmesi, tedarik zincirinin kısaltılması, maliyetlerin azaltılması, ölçek ekonomilerinden faydalanılması amacıyla üretici birliklerinin kurumsal kapasitelerini geliştireceğiz, rollerini artıracacağız.
- Eğitim, sağlık, iletişim ve enerji altyapısıyla birlikte üretimin merkezi olan kırsalın çiftçilerimiz başta olmak üzere vatandaşlarımız tarafından tercih edilen cazibe merkezleri olmasını sağlayacak, bütüncül bir Kırsal Alan Modeli kapsamında Akıllı Köyler kuracağız. Öncelikli olarak depremi en ağır şekilde yaşamış illerimiz başta olmak üzere depremden zarar görmüş her türlü tarımsal yapıların da yer alacağı örnek Akıllı Köyler inşa edeceğiz.
- Mevsimlik olanlar dâhil tarım işçilerinin yaşam koşullarını iyileştireceğiz.
- Kanatlı sektörünün ihtiyacı olan aşıyı yerli ve milli kaynaklarla üreterek ülkemizi ithalatçı konumdan ihracatçı konumuna getireceğiz.
- Gıda kayıp ve israflarının önlenmesine yönelik politikalarımızı sürdüreceğiz, gıda bankacılığı sistemini işlevsel hale getireceğiz.
- Temel girdilerde kendine yeterliliğin sağlanabilmesi için Ar-Ge çalışmalarına hız vereceğiz.
- Orman alanımızı genişleterek dünya ortalaması olan yüzde 30'un üzerine çıkaracağız.
- Orman yangınları ile etkin mücadele için hükümetlerimiz döneminde kurduğumuz hava filomuzu güçlendirecek ve yapay zekâ uygulamalarını yaygınlaştıracacağız.
- Korunan alanlar statüsünde olan 2 milyon 385 bin hektarlık orman alanlarını 4 milyon 860 bin hektara yükselteceğiz.

- Koruma kullanma dengesini gözeterek ekoturizm alanlarımızın sayısını 84'ten 200'e çıkaracağız.
- Bütün illerimizde Millet Ormanları kuracağız.
- Orman köylülerimizi yerinde kalkındırmak için ekonomik ve sosyal destekleri artıracacağız.
- Endemik türlerimiz başta olmak üzere her türlü genetik materyalimizi, tıbbi ve aromatik bitkilerimiz ile biyolojik zenginliğimizi ekonomik zenginliğe dönüştüreceğiz.
- Milli park ve tabiat parklarımızdaki çadırılı ve karavan kamp alanlarımızın kapasitesini artıracacağız.
- Su kaynaklarımızı Milli Su Politikasıyla, katılımcı bir modelle yönetmeye devam edeceğiz.
- Su stresi altında bir ülke olarak, bütçe imkânlarına ek alternatif finans modelleri ile sulanabilir alanlarımızın tamamını basınçlı borulu sulama sistemlerine kavuşturacağız.
- Yapay zekâ da dâhil olmak üzere her türlü akıllı uygulama ve modern sulama sistemlerini yaygınlaştıracacağız.
- Denizlere dökülen sularımızın, su potansiyelinin yetersiz olduğu iç bölgelere aktarılmasını yaygınlaştıracacağız.
- Su kaynaklarını güvence altına almak için Su Kanunu'nu çıkaracağız.
- Arazi toplulaştırmada tescil edilen alan büyüklüğünü 68 milyon dekar-dan 100 milyon dekara, sulamaya açılan alanı 69,6 milyon dekardan 85 milyon dekara, taşkın koruma tesis sayısını 10 bin 413'ten 11 bin 600'e çıkaracağız.
- Gediz Nehri, Büyük Menderes ve Küçük Menderes Havzalarında suyun kalite ve miktarını iyileştirmek, taşkın ve kuraklığın olumsuz etkilerini azaltmak için eylem planlarımızı uygulayacağız.
- İklim değişikliğinin etkisiyle bozulan göl ekosistemlerini rehabilite ve restore edeceğiz.

- Ülkemizin tarımsal hasılasının yüzde 15'i, çiftçilerimizin yedide biri, yaşadığımız son deprem afetlerinden etkilenen illerimizde bulunmaktadır. Bereketli hilalin göbeğinde yer alan bu illerimizin potansiyelini azami düzeyde değerlendirecek şekilde afet sonrası güçlü bir iyileştirme programını hayata geçireceğiz.
- Afet bölgesinin ülkemiz tarımsal üretimi bakımından önemini dikkate alarak, gıda arz güvenliğini teminat altına almak için bölgede tarımsal faaliyetin sürdürülmesi öncelikli hedefimizdir. Bu kapsamda, tarım arazilerinin korunması, Kırsal Alan Modeli ile Akıllı Köy uygulamalarının başlatılması dâhil olmak üzere, üreticilerimizin güvenli bölgelerde yaşamalarını temin edecek, ekonomik ve sosyal refahını artırıcı projeleri hayata geçireceğiz. Afet bölgesinde stratejik ürünlerde fark ödemesi ve sözleşmeli üretim yöntemlerine öncelik vereceğiz.
- Yerleşim yerleri ve tarım alanlarını taşkın, sel ve benzeri felaketlerden koruyacağız.
- Yerleşim yerlerinin ovalardan yamaçlara doğru kaydırılması politika-sıyla uyumlu olarak Orman Kanunlarında münhasıran afet odaklı düzenlemeler yapacak, tarım arazilerinin başka amaçlarla kullanılmasının önüne geçeceğiz.
- Afetler yaşanmadan önce riskleri tespit ederek, üreticilerimizin güvenli bölgelerde yaşamalarını temin edeceğiz, ekonomik ve sosyal refahını artırıcı projeleri hayata geçireceğiz.

22. Turizm

Geçmişte birçok medeniyete ev sahipliği yapmış zengin bir tarihi mirasa, doğal ve kültürel zenginlikler ile dünyada benzersiz bir coğrafi konuma sahip ülkemizin potansiyelini daha fazla değerlendirerek turizm sektörümüzün uluslararası pazarda güçlenmesini sağlayacak adımlar atıyoruz. Bu çerçevede, küresel salgın döneminin olumsuz etkilerine rağmen son dönemde turist sayısı, turizm gelirleri ve çeşitliliğinde önemli ölçüde başarı sağladık, tarihi rekorlara imza attık.

Geleneksel misafirperverliğini modern işletmecilik anlayışıyla harmanlayan Türkiye'nin tarihiyle, tabiatıyla, gastronomisiyle, en önemlisi de insanı ve kültürüyle bütün bölgelerinin ve şehirlerinin potansiyelini ayırt etmeksizin ortaya çıkarmayı esas aldık.

Deniz turizminin yanı sıra kültür, doğa, tarih, sağlık, termal ve kış turizmi, kongre ve etkinlik gibi her alanda ve her vilayette turizmimizi çeşitlendirerek, modern kapasitemiz ve güçlü altyapımızla dünyanın turizm cenneti olarak 100 milyar dolar turizm gelirinе doğru yola devam ediyoruz. Cari açığı fazlaya dönüştürme hedefimiz kapsamında katma değeri yüksek turizm sektörünü önemli bir alan olarak görüyoruz.

Son dönemde önemli ilerlemeler sağladığımız turizm sektörümüzde bu başarıları devam ettirerek, turizmde sürdürülebilirlik yaklaşımıyla bölgesel gelişmede turizmin öncü bir sektör konumuna ulaştırılması, yenilikçi, dijitalleşen ve küresel krizlere karşı dirençli bir turizm sektörüyle ülkemizin uluslararası pazarda turizm geliri bakımından ilk sıralarda önemli bir varış noktası olması ve dünya markası haline getirilmesi temel vizyonumuzdur.

AK Parti olarak turizme yaklaşımımız yalnızca ülkemizi ziyaret edenlerin sayısı ve turizm gelirlerine dayanan salt ekonomik bir anlayışa dayanmamaktadır. Aynı zamanda turizmi ülkemizin dış politika ve kültürel etkileşimine hizmet eden stratejik bir alan olarak görmekteyiz.

Turizmi ülke genelinde 81 ilimize yayarak devreye alacağımız yeni varış noktaları, eğitim, sağlık, fuar ve kongre dâhil turizm çeşitliliği ve yürüteceğimiz tanıtım faaliyetleri ile aktif politikalarımız sayesinde turizm geliri bakımından ülkemizin 2028 yılına kadar 100 milyar dolarlık turizm geliri ile uluslararası pazarlarda dünyanın en iddialı ülkelerinin başında yer almasını ve Türkiye markasının daha da güçlendirilmesini sağlayacağız.

Birlikte Yaptık

- Son 20 yıldır turizmde yaptığımız yatırımlarla Türkiye'yi turizmde bir dünya markası haline getirme yolunda önemli adımlar attık. Son dönemdeki küresel salgına rağmen hem turist sayısı hem turizm geliri bakımından rekor seviyeye ulaştık.
- Ülkemize gelen yabancı ziyaretçi sayısını son 20 yılda 3,4 kat artırdık. 2002 yılında gelen turist sayısı bakımından dünyada 17. sırada iken, 2021'de Birleşmiş Milletler Dünya Turizm Örgütü'nün verileriyle en çok ziyaretçi ağırlayan ülkeler sıralamasında dünyada 4. olduk.
- Türkiye Turizm Stratejisi ve Eylem Planını uygulamaya koyduk.
- Turizmde sahip olduğumuz potansiyeli ekonomiye kazandırmak ve ülkemizin tanıtım/iletişim/pazarlama stratejilerinin hayata geçirilmesi amacıyla 2019 yılında Türkiye Turizm Tanıtım ve Geliştirme Ajansını (TGA) kurduk ve 200'ü aşkın ülkede ulusal ve küresel kanallarda ve dijital platformlarda Türkiye'nin tanıtımını yapmaya başladık.
- Gastronomiden inanç turizmine, spordan sağlık turizmine, kongreden kültür turizmine kadar ülkemizin turizmde öne çıkarılabilecek tüm ürünlerinin markalaştırılması ve ayrı ayrı tanıtılması kapsamında Go Türkiye web platformu kuruldu. Mevcut durum itibarıyla 10 dilde yayın yapan platform 2022 yılında yıllık 165 milyon ziyaretçiye ulaşmış durumdadır.
- Küresel salgın dönemini, turizm sektörümüze etkileri bakımından en iyi şekilde yönettik. Covid-19 salgınının etkilerini sürdürdüğü 2021'de tüm zorluklara ve yasaklara rağmen gelen turist sayısında dünyada 4., turizm gelirlerinde ise 6. sıraya yükseldik.
- Covid-19 salgınının ülkemizdeki olumsuz etkilerini en aza indirmek ve salgın döneminde kademeli de olsa başlayan turizm hareketlerinin ülkemize yönelmesini sağlamak için; dünyaya örnek olan "Güvenli Turizm Sertifikasyon Programını" başlattık.
- Salgının en çok vurduğu bu sektörde zararlarımızı hızla telafi etmekle kalmadık, 2022 yılında 51,4 milyon turist, 46,3 milyar dolar turizm geliri ile tarihi rekorlar kırdık.
- Toplam turizm geliri ve turist başına gecelik harcamalarda Cumhuriyet tarihimizin rekorunu kırdık. Ziyaretçilerin kişi başı gecelik ortalama harcamasını 2002-2022 döneminde 81,25 dolardan 90 dolara yükselttik.

- Turizmde yatak kapasitesini 2,5 kat civarında artırarak 1 milyon 743 bine ulaştırdık.
- Türkiye’de 2002’de toplam 9.896 konaklama tesisi bulunurken, 2018’de bu sayıyı 12 bin 429’a, 2022 itibarıyla da 20 binin üzerine taşıdık.
- Seyahat acentesi sayısını yaklaşık 3,5 kat arttırdık. 2002 yılında sektörde faaliyet gösteren 4.344 seyahat acentesi sayısı 2022 yılında 14.405’e ulaşmıştır.
- İstanbul, dünyanın en prestijli restoran derecelendirme sistemi olarak kabul edilen Michelin Rehberi’ne 38. varış yeri olarak katıldı.
- Turizm sektöründe küresel sürdürülebilirlik uygulamalarına hız vermek, uluslararası anlaşmalardan doğan yükümlülüklerimizi yerine getirmek ve turizm pazarındaki rekabetçiliğimizi artırmak amacıyla 2022’de dünyanın önde gelen sertifikasyon kuruluşları arasında yer alan Küresel Sürdürülebilir Turizm Konseyi ile 3 yıllık iş birliği anlaşmasına imza attık. Böylelikle Güvenli Turizm Sertifikasyon Programını Sürdürülebilir Turizm Sertifika Programına (Yeşil Sertifika Programı) dönüştürdük.
- Turizm bölgelerinde turizm potansiyelini değerlendirmek amacıyla belediyelerde gerekli olan altyapı uygulamalarını gerçekleştirdik veya destek verdik. Bu kapsamda, 2002-2022 döneminde 2,5 milyar TL altyapı harcaması yaptık.
- Başta dar ve sabit gelirli vatandaşlarımızın tatil ihtiyacını karşılamak üzere 5 yıldız konforunda Ücretsiz Halk Plajları Projesini başlattık. Bu kapsamda, Antalya, Muğla ve İzmir illerimizde 10 ücretsiz halk plajını vatandaşlarımızın hizmetine sunduk.
- Turizmin tüm Anadolu’ya ve 12 aya yayılması amacıyla il turizm tanıtım ve geliştirme programı oluşturduk. Bu kapsamda, TGA koordinasyonunda Valilerimizin başkanlığında illerde kamu ve özel sektör paydaşlarını bir araya getiren İl Tanıtım ve Geliştirme Kurulları oluşturularak varış yeri bazlı yönetim ve tanıtım çalışmalarına başladık.
- Çanakkale Savaşlarının yaşandığı Tarihi Gelibolu Yarımadası’nda 108 yıl önce batan savaş gemileri, “Gelibolu Tarihi Sualtı Parkı” teması ile 2021 yılında tanıtımı yapılarak turizme açılmıştır. Derinliklerinde pek çok hikâye saklayan savaş batıkları ile Çanakkale, dünyanın en önemli dalış merkezlerinden biri olma yolundadır.

- Öğrencilerin otel ve işletmelerde yoğunlaştırılmış beceri eğitimlerini almalarını, en az üç yabancı dil konuşarak mezun olmalarını, okurken burs almalarını, mezun olduktan sonra istihdam edilmelerini; öğretmenlerin de yeterliliklerini ve mesleki gelişimlerini artırabilmeleri amacıyla turizm meslek liselerini kolejlere dönüştürüyoruz. 2022 yılı itibarıyla 60 turizm meslek lisesinde bu uygulama başlatıldı.
- Turizm çalışanlarının niteliklerini artırmaya yönelik Mesleki Eğitim Merkezlerinde 6 ay süreyle yabancı dil ve beceri eğitimi kursu almaları sağlanmakta ve kursiyerlere asgari ücret ödenmektedir. Ayrıca turizm sektöründe çalışanların niteliklerinin artırılması amacıyla 20 yılda 2.884 kurs düzenlenerek 73 bin sektör çalışanına işbaşı eğitimi verilmiştir.
- Kıyı gerisindeki yol izlerinin birleştirilerek yeni bir tur güzergâhı oluşturulması amacıyla yayla turizmi gelişimi odaklı Doğu Karadeniz Turizm Master Planını hazırladık ve uygulamaya koyduk.
- Kapadokya ve Uludağ alanlarının kültür ve tabiat varlıkları ile doğal güzelliklerinin korunması, yaşatılması, tanıtılması, etkin yönetilmesi ve bölgelerin sahip olduğu değerlerin öne çıkarılarak turizm açısından geliştirilmesi amacıyla "Alan Başkanlıkları" kurduk.
- Sağlık turizminin geliştirilmesine ilişkin dönüşüm programını başlattık. Bu kapsamda medikal turizm, termal turizm ve ileri yaş-engelli turizmi alanlarındaki hizmet kalitesini güçlendirerek ülkemizin bu alandaki potansiyelini daha fazla kullanmayı amaçladık.
- Sağlık turizmi alanında hizmet veren turizm şirketlerine pazara giriş, yurtdışı tanıtım, yurtdışı birim, belgelendirme, danışmanlık, ticaret heyeti ve alım heyeti desteklerinden faydalanma imkânı sağladık.
- Otel ve lokantacılık hizmetlerinde KDV oranını yüzde 18'den yüzde 8'e düşürdük.
- Termal ve kış turizmine yönelik yatırımların tahsis koşullarında iyileştirme yaptık.
- Kültür ve Turizm Koruma ve Gelişim Bölgelerinde yapılacak turizm yatırımlarında bölgesel desteklerden yararlanabilecek nitelikteki turizm konaklama yatırımlarının 5'inci bölge teşviklerinden faydalanabilmesini sağladık.

Birlikte Yapacağız

- Katma değeri yüksek ve ülke sathına yayılan bir turizm sektörü vizyonu ile güçlü sektörel politikalarımızı hayata geçirmeye devam edeceğiz.
- Sürdürülebilir bir turizm anlayışıyla ülkemizin dünya turizmindeki payını artıracak insan odaklı, güvenilir, yenilikçi ve çevreye duyarlı bir bakış açısıyla, geçmişten aldığımız güç ve sahip olduğumuz tecrübe ile turizmde lider bir Türkiye'nin inşası ve ihyası yönünde çalışmalarımızı sürdüreceğiz.
- Yeni dönemde ülkemizin her bölgesine yapacağımız ilave yatırımları bu güce ve birikime uygun şekilde gerçekleştirecek, turizmi 81 vilayete yayacağız.
- Gelişmiş ülkelerin çoğunda yetişmiş insan gücü eksikliği sebebiyle sorun yaşanan bir dönemde, tecrübemizi ve rekabet avantajımızı daha iyi değerlendirip turizm sektörümüzü en etkin şekilde destekleyeceğiz.
- Tanıtımda varış noktası temelli bir yaklaşımı benimseyeceğiz. Ülkemizin turizm alanında uluslararası ölçekteki rekabet gücünü, pazar payını ve marka değerini artırmak için uluslararası alanda güçlü bir Türkiye markası oluşturmaya yönelik tanıtım stratejilerini geliştirerek uygulayacağız.
- Önümüzdeki dönemde ülkemizi ziyaret eden turist sayısını 90 milyona, toplam geliri 100 milyar dolara çıkaracağız.
- Hollywood yapımı ortak dizi ve film projelerini hayata geçireceğiz. Bu filmlerin küresel platformlarda yayımlanmasıyla yoğun bir ilginin ülkemize çekilmesini sağlayacağız.
- Turizm sektörümüzü uzun vadede daha da güçlü bir hale getirmek amacıyla, Küresel Sürdürülebilir Turizm Konseyi ile başlatılan iş birliği kapsamında uluslararası standartlara uygun bir şekilde hazırladığımız Türkiye Sürdürülebilir Turizm Programı ile dünyada sürdürülebilir turizm konusunda örnek alınacak bir ülke olacağız. Sürdürülebilir Turizm Programı ile konaklama tesislerimiz ile sektörde faaliyet gösteren tüm kuruluşları aşamalı şekilde çevreye daha duyarlı hale getireceğiz.
- 2022 yılı itibarıyla konaklama tesislerimizin tamamını Bakanlık Belgeli hale getirilmesinin sonraki aşaması olarak turizmde niteliği daha da artırma konusunda sınıflandırma belgesi almalarını da sağlayacağız.

- Önümüzdeki dönemde Ücretsiz Halk Plajı Projesi kapsamında 5 yıldız kalitesinde ücretsiz halk plajı sayısını 35'e çıkaracağız.
- Deniz, kum ve güneş turizminin yanı sıra kültür ve inanç turizmi başta olmak üzere sağlık, kış, golf, kruvaziyer, yayla ve kongre turizmi gibi turizm türlerini öncelikli olarak ele alacak ve geliştireceğiz.
- Çevreyi koruyan ve yöre halkına istihdam sağlayarak refahını artırmayı amaçlayan eko-turizmi yaygınlaştıracacağız.
- Sağlık turizmi kapsamında gelen turist sayısını 1 milyon 250 bin kişiden 2028 yılına kadar 3 milyon kişiye çıkarmak suretiyle 10 milyar dolarlık sağlık hizmeti ihracatına ulaşmayı hedefliyoruz
- Turizm meslek liselerinin eğitim kapasitesini artırma projesi kapsamında okul sayısını 2028'e kadar en az 200'e çıkaracağız.
- Turizm sektörü çalışanlarına verilen iş başı eğitim programına katılan sektör çalışanı sayısını 2028 yılı sonuna kadar 100 bin kişiye ulaştıracacağız.
- Michelin rehberine İstanbul ilimize ilave olarak Antalya, İzmir başta olmak üzere en az 5 ilimizi dâhil edeceğiz.
- Turizm sektörüne ilişkin mevzuatı dünyada ve ülkemizdeki gelişmeler çerçevesinde yenilemeye devam edeceğiz.
- Sektöre yönelik mevcut teşvik ve destekleri gözden geçirerek, oluşturulacak yeni bir teşvik sistemi ile turizmde sürdürülebilirlik ve çeşitlilik sağlanacak; potansiyeli yüksek, istihdamı daha da artıran ve tüketici taleplerine uygun turizm türlerine yönelik araçlar geliştireceğiz.
- Turizmde dijital dönüşümü sağlayacak, çağın beklentileri dikkate alınarak dijital ürünler oluşturacağız.
- Pazarlama ve tanıtımda etkinliği artıracak, "Go Türkiye" gibi pazarlama araçlarının kullanımını genişletecek, QR kodunun ve ambleminin kullanımını yaygınlaştıracacağız.
- GAP, DAP, KOP ve DOKAP başta olmak üzere turizmi bölgesel kalkınmada etkin bir araç olarak kullanacağız.

23. Çevre, Şehircilik ve Bölgesel Kalkınma

Çevre ve Şehircilik

Kalkınma anlayışımız sürdürülebilir bir çevre ve doğal kaynak yönetimi yaklaşımına dayanmaktadır. Türkiye Yüzyılı'nda çevreyi gelecek nesillere karşı bir sorumluluk bilinciyle ele almakta ve bir emanet olarak görmekteyiz. Bu bağlamda sürdürülebilir çevreyi nesiller arası adalet ve fırsat eşitliğini gözetmek açısından önemli görüyoruz.

Bu yaklaşımla iklim değişikliği ile mücadele başta olmak üzere yeşil büyümeye yönelik tüm unsurları hayata geçirme kararlılığımızı sürdürmekteyiz.

Net sıfır emisyon hedefimiz doğrultusunda çevrenin geliştirilmesi için koruma ve kullanma dengesini gözetilen bir anlayışı temel alıyoruz. Uluslararası yükümlülüklerimizin küresel düzeyde adil ve farklılaştırılmış sorumluluklar çerçevesinde hayata geçirilmesi için gereken çabayı göstermekteyiz. Çevre ve doğal kaynaklarımızın her türlü politika ve kararda daha fazla gözetilecek bir öncelik haline getirilmesini amaçlıyoruz.

Döngüsel ekonomi prensipleri çerçevesinde maddesel geri kazanıma öncelik vererek sera gazı emisyon azaltımına daha fazla katkı sağlayacağız. Hammadde ve doğal kaynakların etkin yönetimi doğrultusunda atık yönetimi süreçlerinde çevre ve insan sağlığının ve tüm kaynakların korunması amacıyla evsel katı atıklarımızın büyük oranda geri dönüştürülerek geri kazanımını hedefliyoruz.

Temiz üretimi teknolojileri kullanılarak endüstriyel atıksu kaynaklı kirliliğin azaltılması ve sanayide su tüketiminin azaltılmasını öncelleyerek sanayideki dönüşümü hızlandıracaktır.

Birlikte Yaptık

- “Yeşil kalkınma hedefimiz” doğrultusunda şehir içinde kirliliğe sebep olan, şehirlerimize yakışmayan köhnemiş sanayi alanlarını şehrin dışındaki modern alanlara taşıyoruz.
- Bu alanlarda yeni istihdam alanları oluşturuyor, şehirleri trafik sıkışıklığından ve hava kirliliğinden kurtarıyoruz.
- Yeşil büyüme hedefimiz doğrultusunda yeni istihdam alanları oluşturuyor, şehirleri trafik sıkışıklığından ve hava kirliliğinden kurtarıyoruz. Boşalan yerleri park ve otoparklar yaparak halkın hizmetine sunuyoruz.
- Şu ana kadar 12 ilimizde 10.000 adet sanayi tesisi projelendirilmiş; 3.930 adedi üretilmiştir.
- İskân Kanunumuz kapsamında kamulaştırmadan etkilenen köylerde; 8 milyar 410 milyon lira yatırımla 11.212 konutu tamamladık.
- Yalnızca 2022 yılında 26 ilimizde 90 adet köyümüzde 1.975 ailenin kırsaldaki konut yapımlarına başladık. 5 bin ailemizin ise hak sahipliği çalışmalarını yürütmekteyiz.
- 81 ilimizde Tarımköy projelerini hazırlayarak, kırsaldaki vatandaşlarımızı da teknik destek sağlayacağız.
- KÖYDES projesi kapsamında büyükşehir olmayan iller için 2005-2022 yılları arasında toplam 19,9 milyar lira tutarında ödenek ayrılarak yatırım yapılmıştır.
- Proje kapsamında 2005-2022 yılları arasında toplamda; 232.906 kilometre yol, 64.324 kilometre onarım, 45 milyon m² parke taşı yaptık. İçme suyu bulunmayan veya yetersiz olan 75.009 yerleşim yerine içme suyu projesi gerçekleştirdik.
- 2022 yılında KÖYDES projesi kapsamında büyükşehir olmayan 51 ilimizde toplam 3,1 milyar lira tutarında ödenek ayrılarak yatırım yapılmıştır.
- Proje kapsamında 2022 yılında toplamda; 2.595 kilometre yol, 4.853 kilometre onarım, 2 milyon m² parke taşı yaptık. İçme suyu bulunmayan veya yetersiz olan 1.825 yerleşim yerine içme suyu projesi gerçekleştirdik.

- 2023 yılında KÖYDES Projesi kapsamında 3,8 milyar TL yatırım planlanmaktadır.
- Medeniyetimizin doğa koruma ve çevre hassasiyetine yaraşır bir şekilde tüm çevre yatırımlarımızı, doğal alanlarımızın muhafazasına dönük projelerimizi ve Sıfır Atık Hareketimizi kararlılıkla sürdürüyoruz.
- 2017 yılında Saygıdeğer Emine Erdoğan Hanımefendi öncülüğünde Sıfır Atık Hareketi tüm çevre ve doğa koruma faaliyetlerimizin çatısını oluşturmaktadır.
- Sıfır atık uygulamasını tam 160 bin kamu kurumu binasında hayata geçirdik.
- Bugüne kadar; 530 milyon kWh enerji, 572 milyon m³ su tasarrufu yaptık. 3,9 milyon ton sera gazı salınımını önledik.
- 347 milyon ağacı kesilmekten kurtardık. Toplam 62,2 milyar lira ekonomik kazanç sağlandık. 18,5 milyon kişiye sıfır atık eğitimi verdik.
- Sıfır Atık, Dünya'nın en önemli çevre seferberliğine dönüştü. BM Genel Kurulu'nda 30 Mart, Uluslararası Sıfır Atık Günü olarak kabul edildi. Bunun yanı sıra BM Sıfır Atık Danışma Kurulu oluşturulması ile ilgili karar alındı.
- Hedefimiz 2030 yılına kadar tüm kurum, kuruluşlar ile evlerde Sıfır Atık'a geçişi sağlamak.
- 2023'ün sonuna kadar tüm illerimizde ve ilçelerimizde 7.000 depozito iade noktasını faaliyete geçireceğiz.
- Sıfır atık projesi çatısı altında uyguladığımız tüm bu çalışmalarla; 2017 yılında yüzde 13 olan geri kazanım oranımızı yüzde 27,2'ye çıkardık. 2023 yılı sonunda bu oranı önce yüzde 35'e, 2035 yılında yüzde 60'a çıkaracağız. 81 ilimizde yaklaşık 1 milyon ha'lık yerleşim alanındaki karbon tutulum miktarı ve ekonomik değer tespit çalışmalarını tamamladık.
- Millî Eğitim Bakanlığımıza öneride bulunarak çevre, sıfır atık ve iklim değişikliği başlıklarının eğitim-öğretim müfredatına alınmasını sağladık. Şu anda 12 milyon öğrencimiz ilgili dersleri alıyor.
- 2002 yılında, 15 olan katı atık düzenli depolama tesisi sayısını 93'e ulaştırdık. Böylelikle 1.241 belediyede 69,5 milyon nüfusa, belediye nüfusunun yüzde 89'una hizmet verebilir duruma geldik. 2025 yılına kadar bu oranı yüzde 100'e ulaştıracağız.

- 2022 itibarıyla plastik poşet kullanımında yüzde 65 azalma yaşandı. 550 bin ton atık oluşumunu engelledik, 3,8 milyar lira tasarruf yaptık, 22.746 ton sera gazı salımını da engelledik.
- Sıfır atık mavi projesinin etkinliğinin somut bir göstergesi olan mavi bayrak ödülleri Türkiye'nin mavi bayraklı plaj sayısı 531'e yükseltile- rek dünyada 3. sıraya yerleşmiştir.
- Çevre Altyapı Projelerine (Atıksu Arıtma Tesisi, Yağmur Suyu ve Kanalizasyon, Derin Deniz Deşarjı, Katı Atık Tesisleri, vb.), Çevre Kirliliğinin Giderilmesi Projelerine (Çevre Düzenlemesi, Millet Bahçesi, Sokak Sağlıklaştırılması, Bisiklet Yolu, Hava Kalitesinin İyileştirilmesi, Çöp Konteyneri, vb.), Sıfır Atık Projelerine, Çevre Temizlik Araçlarına (Çöp Toplama Aracı, Vidanjör, Yol Süpürme Aracı, Arazöz, vb.) ve Katı Atık Programı Projelerine (KAP), IPA Programı çerçevesindeki Çevre Altyapı Projelerinin Ulusal Katkı Payları ve Atıksu Arıtma Tesislerinin Enerji Teşviklerine destek verdik.
- Dünyanın su savaşlarını konuştuğu bir dönemde, şu anda su stresi ya- şayan bir ülke olarak, atık sularımızın geri dönüşümünü ve yeniden kul- lanımını stratejik anlamda çok önemli buluyoruz. 2002 yılında 145 olan atık su arıtma tesisi sayımızı, bugün 1185 çıkardık.
- 2018 yılında yüzde 1,2 olan arıtılmış atık suyun yeniden kullanım oranını 2022 yılı sonu itibarıyla yüzde 4,75'e çıkardık. Bu sayede 2030 yılında arıtılmış atık suyun yeniden kullanım oranını yüzde 15'e çıkarmayı he- defliyoruz.
- Doğal su kaynaklarımızın korunması amacıyla, 2 bin m²'nin üzerindeki parsellere yapılacak binalarda yağmur suyu toplama sistemini zorunlu hale getirdik.
- İçme suyu şebekelerindeki su kayıplarında son 10 yılda yüzde 22'lik bir iyileştirme sağladık.
- "Nefes Alan Şehirler ve Hareketli İnsanlar" konseptimizle; ülkemize 3.000 km bisiklet yolu ve 3.000 km yeşil yürüyüş yolu kazandırıyoruz. Bugün tam 1.615 km bisiklet yolunu, 1.200 km yeşil yürüyüş yolu ve çevre dostu sokağı, yine 11 bin m² gürültü bariyerini vatandaşlarımıza sunduk. Türkiye Yüzyılı'nda, "Bisiklet Ağları ile Örülmüş Bir Türkiye" için "Anadolu Bisiklet Yolu" açılış törenini Nisan ayında gerçekleştireceğiz.

- Binalarımızda enerji verimliliğini en yüksek noktaya taşımak için Sıfır Enerjili Binalar uygulamasını 81 şehrimizde uygulamaya geçiriyoruz. Bu çalışmayla 5 bin m²den büyük tüm binaların enerji performans sınıfı en az B olacak şekliyle inşa edilmesini ve tükettikleri enerjinin en az yüzde 5'ini yenilenebilir enerji kaynakları olan güneş paneli, rüzgâr türbini ve ısı pompası gibi sistemlerden karşılamalarını zorunlu hale getirdik.
- Ülkemizin yeşil mirasını korumak adına korunan alan miktarımızı, yüzde 9,6'dan 12.63'e çıkardık. Bu oranı, 2028 yılına kadar OECD ortalaması olan yüzde 17'yi de geçerek yüzde 20'ye çıkaracağız.
- Ayder Yaylamızda, doğal dokuyu korumak amacıyla içme suyu, kanalizasyon, yağmur suyu, otel ve yer altı otoparkıyla; 2023 yılı ilk çeyreğinde milletimizin istifadesine sunacağız.
- Uzungöl'ümüzde, çarpık yapıları belli bir plan çerçevesinde kaldırarak bölgeyi aslına uygun hale getiriyoruz. Yeni çalışmamızla, gölün 2 kilometrelik çevresini kapsayan güzergâhta, tek bir yapı bırakmayacağız. Buralarda vatandaşımızın, yürüyüş ve bisiklet yollarıyla gölden istifade edebilmesini sağlayacağız.
- Salda Gölü'müzü koruma bölgesi ilan ederek, tüm kaçak yapıları yıktık. Çöp dağlarını ve konteynerleri ortadan kaldırdık. Beyaz Adalar'a ziyaretçiyi sınırlandırdık. Araç girişini tamamen engelledik. Vatandaşımız için temel ihtiyaçları giderecekleri alanları yaptık.
- Mogan Gölü'nü dip çamurundan kurtardık. Peyzaj düzenlemelerimizi, yürüyüş ve bisiklet yollarımızın büyük oranda tamamladık. Şimdi de İmrahor'dan gelerek, Eymir'i de içine alan ve Mogan'la birleşen o dev yeşil ve mavi hattı Ankara'mıza kazandırmak için çalışıyoruz. Gölbaşı Millet Bahçemizi de mart ayında tamamlayarak açılışımızı gerçekleştireceğiz.
- 2021 yılının haziran ayında Marmara Denizinde meydana gelen müsilaja karşı hemen harekete geçtik. Marmara Denizi Bütünleşik Stratejik Planı kapsamında çalışmalarımıza devam ediyoruz.
- 7/24 takip ettiğimiz Marmara Denizi'nde şu anda müsilaj görünmüyor. Oluşma ihtimaline karşın teyakkuz halindeyiz.
- Kocaeli Körfez'de yeni bir temizlik çalışması için gerekli hazırlıkları tamamladık. Burada yine çok önemli bir çevre ve doğa koruma projesiyle; 3.8 milyon m³ dip çamurunun temizlenmesi için harekete geçtik.
- İklim krizinin Marmara'daki benzer tüm etkilerin ortadan kaldırana kadar çalışmalarımızı sürdüreceğiz.

- Liderliğimiz süresince 81 ilde 81 milyon m² millet bahçesi hedefini 2018 yılında hayata geçirdik.
- Bugüne kadar 72 milyon m²lik 470 millet bahçesi projemizi hazırladık, 165 tanesini açtık.
- Bu sayıyı önümüzdeki 5 yıl içerisinde 1000'e, toplam yeşil alan büyüklüğümüzü ise 2023'te 81 milyon m²'ye, 2028'de de 100 milyon m²'ye çıkaracağız. Kişi başı yeşil alan hedefimizi 15 m² ve üzerine çıkarma hedefiyle çalışmaya devam edeceğiz.
- Açtığımız millet bahçelerimiz içerisinde 105 kilometre uzunluğunda bisiklet yolu, 160 kilometre uzunluğunda yeşil yürüyüş yolu inşa ettik.
- Mayıs ayı başında, Türkiye'nin en büyük millet bahçesi olacak Atatürk Havalimanı Millet Bahçesinin açılışını gerçekleştireceğiz.
- Çevre çalışmalarımız, doğa koruma faaliyetlerimiz, sıfır atık projemiz ve millet bahçelerimiz, yaptığımız etkin çevre denetimleri, iklim dostu yatırımlar, temiz enerjiye verdiğimiz destekler sonucunda emisyonlarımızda önemli bir azaltım sağladık
- 2030 yılı için yaklaşık 500 milyon ton emisyon oluşumunu önleme hedefini ortaya koyduk.
- En geç 2038 yılında emisyonlarımızı tepe noktasına ulaştıracak ve akabinde net sıfır hedefimize güçlü politikalarımızla ilerlemeye devam edeceğiz.
- Taraf olduğumuz Paris Anlaşması kapsamında 2053 net sıfır emisyon ve yeşil kalkınma hedefimizi dünyaya ilan ettik.
- Bu doğrultuda, ülkemizin iklim değişikliğiyle mücadele ve uyumuna yönelik yapısal dönüşümü hızlandırıyoruz.
- Konya'da; sera gazı azaltım, bilim ve teknoloji, yeşil finansman ve karbon fiyatlama, iklim değişikliğine uyum, yerel yönetimler, göç, adil geçiş ve sosyal politikalar konularında 7 alt komisyon oluşturarak İklim Şûrası'nı gerçekleştirdik. 76'sı öncelikli olmak üzere 217 karar aldık ve milletimizle paylaştık.
- Mısır'da düzenlenen COP27 toplantısında ulusal katkı beyanımızı dünya kamuoyuyla paylaştık. 2015 yılında yüzde 21 olarak açıkladığımız hedefi, 2030 yılı için yüzde 41 oranında azaltıma yükselttik.

- 2026 yılında yapılacak Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği 31. Taraflar Konferansı'na Türkiye olarak ev sahipliği yapmayı arzu ediyoruz. Dışişleri Bakanlığımızın da katkıları ile ev sahibi ülke olma adına Ülkelerin desteğini almak için gerekli girişimleri sürdürüyoruz.
- Tüm bu çalışmalardan edindiğimiz bilimsel bulguları da içeren bir çalışmayı hazırladık ve TBMM ile paylaşarak, İklim Kanunu'nu hazırlıklarını destekledik.
- Tüm sektörlerde öncelikli eylemlerin belirlendiği Ulusal Uyum Stratejisi ve Eylem Planını 2023 yılı içerisinde tamamlayacağız.
- Hem iklim değişikliğiyle mücadele hem de şehirlerimizin daha müreffeh hale gelmesi açısından; doğru yatırımların doğru alanlarda yapılması, sanayinin belli büyüme öngörülerıyla planlanması, lojistik güzergâhların net bir şekilde belirlenmesi önem arz etmektedir.
- Bu noktada, tarım ve ulaştırma bakanlığımızla beraber, 81 ilimizin 100 yıllık geleceğini ortaya koyan, Türkiye Mekânsal Strateji Planını, bilim insanlarımızla birlikte tamamladık.
- Yatırımların ve arazilerin doğru kullanımını, şehrin silüetinin korunmasını, hayat kalitesinin artmasını ve istihdamın güçlendirilmesini sağlayacağız.
- Kent içi raylı sistemler, bisiklet yolları, yeşillendirilmiş ve güvenliği sağlanmış yürüme ağlarının kurulması gibi uygulamalar ile bireylerin kent içi hareketliliğini artıracacağız.
- Vatandaşımızın; akıllı uygulamaları, akıllı trafik ve ulaşım elamanlarını kullanarak şehrin her yerine 15 dakikada ulaşabilmesini sağlayacak yenilikçi bir strateji üzerinde çalışıyoruz.
- Hedefimiz, gelecek 10 yıl içinde şehirlerimizin tamamının yapısal dönüşümünü tamamlamak; tüm şehirlerimizin iklim değişikliği, enerji, su ve besin kıtlığı, artan nüfus, doğal afetler gibi risklerle baş etme kabiliyetini güçlendirmektir.
- Geçtiğimiz 20 yıllık dönemde, yerel yönetimlerin ihtiyaçlarının karşılanması amacıyla içme suyu, atıksu, katı atık tesisleri, yol, jeotermal ve bisiklet yolu, gürültü bariyeri, çevre dostu sokak ve sokak güzelleştirme, yeşil yürüyüş yolu gibi projelerimizi tamamlayarak vatandaşlarımızla buluşturduk. Ayrıca, kayıp kaçakla mücadele, entegre kentsel su yönetimi gibi yenilikçi kentsel altyapı projeleri, afet riskleri yönetimi

ve dirençli şehirler projeleri, enerji tasarrufu, akıllı aydınlatma gibi, yenilenebilir enerji ve enerji verimliliği projeleri, akıllı ulaşım ve altyapı gibi geleceğin şehirleri projelerini hayata geçirmeye devam ediyoruz.

- Yerel yönetimimizin proje bazlı artan finansman ihtiyaçlarının karşılanması için İller Bankası öz kaynaklarından sağlanan kredinin yanında; geri ödemesiz dönemli, uzun vadeli ve düşük faizli uluslararası finansman temini ile yerel yönetimimizin finansal sürdürülebilirliklerini sağlamaya yönelik katkılar sunduk.
- Son 20 yılda şehirlerimizin yaşam kalitesini arttırarak tüm ülke sathında vatandaşlarımıza sürdürülebilir altyapı ve üstyapı hizmetlerini ulaştırdık.
- 50 bin km içmesuyu hattı yaptık.
- 1.557 adet kanalizasyon inşaatında 35 bin km hat yaptık.
- 363 adet atıksu arıtma tesisi yaparak 40 milyon nüfusun günlük 3.60 milyar litre atıksu arıttık.
- 48 adet katı atık tesisiyle 10 milyon kişinin katı atığını bertaraf etmiş olduk.
- Sokak güzelleştirme çalışmalarımız kapsamında 10 bin binaya ait 340 bin m² cephe alanı, tarihi doku ve kent estetiğine uygun şekilde yenileyerek, aynı zamanda 71 km cadde ve sokağı kent kimliğine uygun olarak düzenledik.
- Şehirlerde yaşam kalitesi açısından giderek önem kazanan gürültü kirliliğini azaltmak için yaklaşık 13 bin m² gürültü bariyeri yaptık.
- 22,2 milyar TL maliyetli 870 adet çevresel altyapı ve üstyapı projelerimizde de çalışmalarımız devam etmektedir.
- İller Bankası aracılığı ile yerel yönetimimizin ihtiyaçları için gerek öz kaynaklarımızdan gerekse de finans kuruluşlarından sağladığımız desteği 2002'deki 8,9 milyar lira seviyesinden, 2021 ve 2022'de toplam 63 milyara, son 20 yılda ise toplam 490 milyar lira seviyesine çıkardık.
- SUKAP projesi kapsamında, nüfusu 25 binin altında olan Yerel Yönetimlerimizin 1.510 projesi için, 16 milyar lira kaynak sağladık.

- İLBANK'la yerel yönetimlerin; farklı sektörlerdeki projelerine 3 milyar Avro'nun (60 milyar TL) üzerinde uluslararası finansman desteği sağlıyoruz. Uluslararası finansman desteğimizi 2023 yılı sonu itibarıyla toplam 6 milyar Avro'ya (120 milyar TL) çıkaracağız.
- Geçtiğimiz 20 yıllık dönemde, farklı sistemlerden oluşan ve tüm ülke sathına yaygın olarak kurulmuş olan bütünleşik gözlem ağımızın kurulması için toplam 3 milyar TL yatırım yaptık. Antarktika'da söz sahibi 30 ülkeden biri olma vizyonu ile kıtada ülkemizin ilk Otomatik Meteoroloji Gözlem İstasyonunu (OMGİ) kurduk.
- 2002 yılında yalnızca 81 ilimizin günlük ve 3 günlük hava tahmini yapılırken, bugün 81 ilimizin saatlik, günlük, 5 günlük, haftalık, aylık ve mevsimlik tahminleri ile tüm ilçelerimizin günlük ve 5 günlük ayrıntılı hava tahminleri hazırlanarak yayımlanmaktadır.
- Hava tahmin tutarlılığı 2002 yılında yüzde 84,2'den 2022 yılsonu itibarıyla yüzde 92,4'e yükselmiştir.
- Meteorolojik uyarıların renk kodları sistemiyle yayınlandığı Meteor Uyarı sistemini devreye aldık.
- Orman Yangınları Meteorolojik Erken Uyarı Sistemini (MEUS) hazırlayarak uygulamaya koyduk.
- Tarımsal üretimin her aşamasında zirai meteorolojik tahmin ve uyarıların kullanımına yönelik Tarımsal Hava Tahmini İnternet Sayfası ve Mobil Uygulamasını çiftçilerimizin hizmetine sunduk. Ayrıca, yaklaşık 5 milyon üreticimize de SMS yolu ile zirai meteorolojik tahmin ve uyarılar göndermekteyiz.
- Alansal Yağış Miktarı Tahmin Haritasını 2022 yılında 72 saatten 120 saate çıkardık.
- Toz taşınımı takibi için 3 adet Toz Gözlem İstasyonu kurduk.
- 15 adet Asit Yağmuru Analiz İstasyonu kurduk. Asit Yağmurları Analiz Laboratuvarını yeniledik.
- MGM IOS ve Android tabanlı mobil uygulamamız yaklaşık 4 milyon kullanıcı ve en yüksek rating ile hizmet sunmaktadır.

Birlikte Yapacağız

- Sıfır atık yönetim sisteminin uygulanması ile ülkemiz evsel atık geri kazanım oranını arttırarak yüzde 43'e çıkaracağız. Bu bağlamda sıfır atık yönetim sistemini uygulayarak atıkların daha aktif yönetilmesini ülke geneline yaygınlaştıracak, Sıfır Atık Eylem Planını hayata geçireceğiz.
- Döngüsel ekonomi prensipleri gereği uygulamaları teşvik edecek mevzuat düzenleme çalışmalarını tamamlayacağız. Endüstriyel simbiyoz ve alternatif hammadde uygulamalarının yaygınlaştırılması için gerekli yasal ve teknik düzenlemeleri hayata geçirecek, iyi uygulama örneklerini yaygınlaştıracacağız.
- Atık suyun yeniden kullanımın yaygınlaştırılması için teşvik mekanizmalarına ağırlık vereceğiz. 2028 yılına kadar arıtılmış atık suyun yüzde 11'inin, 2030 yılına kadar yüzde 15'inin yeniden kullanımını sağlayacağız.
- Stabilize arıtma çamurunun ağaçlandırma alanlarında, arazi vasfını kaybetmiş alanların ve tarım topraklarının iyileştirilmesinde kullanılmasını sağlayacağız. Eğitimler yoluyla arıtma çamurlarının toprakta kullanımına yönelik farkındalığı artıracacağız.
- Noktasal kaynaklı toprak kirliliğinin önlenmesine yönelik denetim sayılarını artırarak kirlilik tespit edilen sahalarda iyileştirme çalışmalarının yapılmasını sağlayacağız.
- 100.000 m³/gün ve üzerinde kurulu kapasiteye sahip kentsel/evsel atıksu arıtma tesislerinin atıksu biyorafinerisi olarak işletilmesi için yol haritası belirleyeceğiz.
- Akdeniz, Ege Denizi ve Karadeniz'de korunan alan miktarımız (2.670.000 ha olan) 4 kat artırılabacaktır.
- Tüm denizlerimizde gerçekleştirilecek ölçüm ve analizler sayesinde deniz kirliliğine hassas ve riskli alanlar ile kirlilik kaynaklarını belirleyecek, bu alanlarda deniz suyu kalitesinin korunmasına yönelik ilave tedbirler alınmasını sağlayacağız.
- Marmara Denizi'ne gelen kirlilik ve besin yükü kademeli olarak azaltılacaktır.
- Mavi Plan 2053 ile ülkemiz deniz alanlarının ekosistem temelli olarak korunmasını sağlayacağız.

- Ülkemizi Mavi Bayrak sayısı sıralamasında 2028 yılına kadar en az bir üst seviyeye çıkaracağız.
- Tersanelerde temiz üretim tekniklerinin yaygınlaştırılması yolu ile deniz çevresini koruyacağız.
- Deniz Kirliliği Olaylarında Müdahalenin Planlanması Projesi ile Ülkemizin 1. Ulusal ve Bölgesel Acil Müdahale Planını güncelleyeceğiz.
- Sanayide, ulaşımda ve ısınmada yeşil dönüşümlerini gerçekleştiren şehirlerimize Temiz Hava Sertifikası düzenleyeceğiz. Hava kirleticilerinin yüzde 20 oranında azaltılmasını hedefliyoruz.
- Ulusal Bisiklet ve Yürüyüş Strateji Belgesini hazırlayacak, bisiklet yollarının şehirlerarası ve kent içi ulaşım modlarına entegrasyonunu sağlayacağız. Ulaşım amaçlı bisiklet ve yürüyüş yolu mesafesinin 6.000 km'ye çıkarılmasını sağlayacağız.
- Yeni yerleşim alanlarını hem birbirleriyle hem de eski yerleşim alanlarına toplu taşıma sistemleriyle entegre edilebilir şekilde planlayarak enerji tüketiminde ve hava ve gürültü kirliliğinde azalma sağlayacağız.
- Ulaşımdan kaynaklı gürültünün azaltımı için gürültü bariyeri alanını 80.000 m²'ye çıkartacak ve tüm şehirlerin stratejik gürültü haritaları ve gürültü eylem planlarını hazırlayacağız.
- Gürültü yönetim veri tabanı oluşturarak Türkiye genelinde sessiz alanlar belirleyecek ve bu alanları koruyacağız.
- Çevreye duyarlı, enerji verimliliği yüksek, net sıfır enerjili bina stoğu oluşturacağız. Yenilenebilir enerji kullanım oranı ve enerji verimliliği yüksek binaların yaygınlaştırılmasını sağlayacağız.
- Türkiye Gayrimenkul Değer Bilgi Bankasını bir yıl içinde kuracağız. Kentsel dönüşümü sekteye uğratan ve konut sahibi olmayı zorlaştıran fahiş artışların önüne geçeceğiz.
- Binaları konumlandırırken doğal klimanlandırma oluşturarak enerji verimliliğini artıracacağız.
- Yeşil bina ve yerleşmeler hakkında toplumsal farkındalığın oluşturulmasını ve yeni yapılacak orta ve büyük ölçekli kamu binalarının Ulusal Yeşil Sertifika almasını sağlayacağız.

- Ülke yüz ölçümünün yüzde 12,71'i olan korunan alan miktarımızı yüzde 20'ye çıkaracağız.
- Millet Bahçelerinin toplam alanını 100 milyon m²'ye çıkaracağız.
- 2053 Net sıfır Emisyon Hedefi kapsamında sektörlerin yeşil dönüşümünü gerçekleştirmek üzere karbon fiyatlandırma araçları ile finansman ve teşvik mekanizmalarını kuracağız.
- Bu bağlamda Emisyon Ticaret Sistemini kuracak ve İklim Finansman Stratejisi ve Yeşil Taksonomi mevzuatını hazırlayacağız.
- Yutak alanların karbon fonksiyonu dışında enerji kullanımını azaltma fonksiyonu, doğal afetleri önlemedeki katkısı ve insan sağlığı üzerine olan etkilerinin ortaya çıkarılmasını sağlayacağız.
- Yutak alanların korunması, artırılması ve karbon kredilerinin hesaplanarak karbon nötre ulaşmada kullanıma hazır hale getirilmesini sağlayacağız. Yutak alanların korunmasında ve geliştirilmesinde uygulanacak doğa tabanlı çözümlerin uygulama yönetmeliklerini hazırlayacağız.
- Su havzalarında faaliyet gösteren ilgili tüm sektörlerin bütünlük olarak çalışmasıyla, orman, mera, toprak, su ve diğer doğal kaynaklarının sürdürülebilir kullanımını sağlayarak kırsal kalkınmaya, çölleşme ve iklim değişikliği ile mücadeleye yönelik 10 adet entegre havza projesi hazırlayacağız.
- Sürdürülebilir arazi yönetimi ve çölleşme/arazi tahribatıyla mücadele çalışmalarında karbon depolama işlevlerini dikkate alan uygulamaların yapılması ve ilgili örnek uygulamalar yoluyla tutulan karbon miktarının tespit edilmesi ve karbon stoklarındaki değişimlerin izlenmesine yönelik çalışmalar yapılacaktır.
- Yerleşim alanları içerisinde geçirimsiz yüzeylerin yer almasını sağlayarak suyun filtre edilmesi, yeraltı su kaynaklarının beslenmesi, su döngüsünün düzenlenmesi, yağış suyu yönetimiyle ve binalarda yağmur suyu tutma ve biriktirme alanları, yağmur bahçeleri, yağmur hendekleri, yapay sulak alanlar ve yağmur hasadı sistemlerini, atık suyun arıtılarak yeniden kullanımını ve gri suyun kullanım alanlarını yaygınlaştırarak su kaynaklarının verimli kullanımını artıracaktır.

Bölgesel Gelişme

Türkiye Yüzyılı hedeflerimizi doğrultusunda ülke kalkınmasını ekonomik, sosyal ve mekânsal boyutlarıyla bir bütün olarak ele almaya devam edeceğiz. Bölgesel gelişme, ulusal kalkınma hedeflerine ulaşmada en temel politika alanlarından biri olacaktır.

Bu çerçevede; bölgelerimizin ulusal ve uluslararası rekabet edebilirliklerinin artırılması ve bölgeler arası ekonomik ve sosyal entegrasyonun sağlanması yoluyla topyekûn kalkınmaya ulaşılması temel amacımızdır.

Küresel sisteme entegre, kentleri ve bölgeleriyle güçlü ağ ilişkilerine sahip daha dengeli ve daha rekabetçi bir Türkiye'yi hedefliyoruz.

Önümüzdeki dönemde refahın ülke sathına daha dengeli yayıldığı, ekonomik ve sosyal bütünleşmenin güçlendiği ve bölgesel gelişmişlik farklarının azaldığı bir Türkiye olma yolundaki adımlarımızı kararlılıkla atmaya devam edeceğiz.

Birlikte Yaptık

- 2002 yılından beri en fazla önem verdiğimiz alanlardan birisi de bölgesel kalkınmadır.
- Son 20 yılda ülkemizde bölgesel gelişme alanında kurumsal, stratejik ve operasyonel anlamda radikal bir dönüşüm yaşanmasını sağladık. 2006 yılında Türkiye'nin 26 bölgesinde kalkınma ajansları kurduk. GAP'a ilaveten DAP, DOKAP ve KOP Bölge Kalkınma İdarelerini oluşturduk.
- Bölgesel gelişme alanında Türkiye'de Kentsel ve Kırsal Yerleşim Sistemleri (YER-SİS) ve Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Endeksleri (SEGE) gibi kapsamlı sosyo-ekonomik araştırmalar yürüttük. Bütün bölgelerin potansiyel gelişme alanlarına göre sektörel ve tematik araştırma raporları hazırladık.
- Yapılan detaylı analizlere dayalı olarak ulusal ve bölgesel düzeyde bölgesel gelişme politikaları için yol haritası niteliğinde Bölgesel Gelişme Ulusal Stratejisi ve tüm bölgeler için Bölge Planları oluşturduk. Her bölgenin ihtiyacına göre ajanslar ve idareler tarafından mali ve teknik destekler sağladık.
- Bölgesel girişim sermayesi ve kitle fonlaması gibi yenilikçi destek mekanizmalarını uygulamaya koyduk.
- Cazibe Merkezlerini Destekleme Programı, Sosyal Gelişme Programı, Üreten Şehirler Programı, Kurumsal Dönüşüm ve Sürdürülebilirlik Programı ve Çalışan ve Üreten Gençler Programı gibi bölgesel operasyonel programları hayata geçirdik.
- Uluslararası fonlardan azami şekilde istifade edebilmek için hem merkezi düzeyde hem de bölgesel düzeyde projeler geliştirerek uygulamaya koyduk.
- "Yersis", "Kalkınma Kütüphanesi", "Yatırım Destek" ve "Kalkınma Ajansları" gibi oluşturduğumuz interaktif platformlarla araştırmacılar, girişimciler ve yatırımcıların veriye ulaşımını kolaylaştırdık.
- Kalkınma ajansları bünyesinde il düzeyinde faaliyet gösteren yatırım destek ofisleri ile yatırımcılara yer seçiminden izin süreçlerine kadar pek çok aşamada yerinde ve yakın destek sağladık.

- Bütün bu çalışmalar ile yerelden ulusala, ulusaldan küresele vizyonuyla tüm bölgelerimizin gelişme potansiyellerini harekete geçirdik. Bölgelerimizin imkân ve kabiliyetlerini değere dönüştürdük. Kentlerin ekonomik beklentilerine uygun projeler geliştirdik.
- Özellikle gelir düzeyi düşük olan bölgelerimizde hem kamu kurum ve kuruluş personeline hem de özel kesim ve sivil toplum kuruluşlarına proje hazırlama, izleme ve değerlendirme konularında kapsamlı eğitim programları uygulamaya koyduk.
- Yerel düzeyde oluşturulan proje üretme kapasitesiyle bölgelerin ulusal ve uluslararası fonlara erişimini artırdık.

AK PARTİ

Birlikte Yapacağız

- Bölgesel gelişme politikalarımızın çerçevesini oluşturacak 2023 yılı sonrası için yeni Bölgesel Gelişme Ulusal Stratejisi ve bölge planlarımızı uygulamaya koyacağız.
- Yeni dönemde de Bölgesel farkların azaltılması bölgesel gelişme önceliklerimiz arasında yer alacak ve bölgeler arası ekonomik ve sosyal entegrasyon daha güçlü bir biçimde sağlanacaktır.
- Mekânsal yoğunlaşmaları az gelişmiş bölgeler lehine güçlendirme, sosyal bütünleşmeyi artırma yönünde sağlayacağız.
- Türkiye'nin batısında başta İstanbul olmak üzere belirli merkezlerde yoğunlaşan iktisadi faaliyetlerin ve nüfusun ülke sathına daha dengeli olarak dağılmasına yönelik politikalarımızı yaygınlaştıracacağız.
- Ölçek ekonomisinden yararlanılması, verimliliğin yükseltilerek büyüme ve gelişmenin çevre alanlara yayılmasını destekleyeceğiz.
- Metropollerde bir yandan afet riskini azaltan diğer yandan kalkınma sürecini daha dengeli bir şekilde sürdürmeyi sağlayacak şehirleşme anlayışıyla kentin hinterlandında alt merkezler (komple yeşil kentler) oluşturacağız.
- İstanbul gibi büyük metropollerin küresel kent olma işlevini yükseltecek; iş faaliyetleri, finans, profesyonel hizmetler, insan sermayesi, bilgi değiş tokuşu, kültür ve üretkenlik gibi boyutlarını ön plana çıkaracağız.
- Türkiye'nin geleneksel olarak en büyük üç şehri olan İstanbul, Ankara, İzmir'e ilave olarak Bursa ile Adana-Mersin'in metropol özelliklerini destekleyeceğiz.
- Bütünleşik Kalkınma Modelini uygulamaya koyacağız. Bu modelle üç denizde üç büyük liman projemizin ufkunu genişletiyor, "Liman Endüstrisi"ne dayalı bölgesel kalkınma yaklaşımımızı hayata geçiriyoruz.
- Bu çerçevede, Ankara merkezli savunma sanayii, Konya merkezli makine sanayii, Karaman, Niğde, Aksaray merkezli tarıma dayalı sanayiinin nihai çıktılarını, yapımını gerçekleştireceğimiz Mersin konteyner limanı ile Akdeniz'e ve oradan da uluslararası pazarlara taşıyacağız.

- Bütünleşik kalkınma modelimizin Karadeniz'in birinci ayağında Zonguldak ve Karabük merkezli enerji, kömür ve doğalgaz ürünleri ile demir-çelik sanayii, Kastamonu ve Düzce merkezli kâğıt ve ormancılık sanayii ile Bolu ve Çankırı merkezli tarıma dayalı sanayii ürünlerimizi Filyos Limanı ile Karadeniz'e ve uluslararası pazarlara taşıyacağız. Karadeniz'in ikinci ayağında ise inşa etmekte olduğumuz Rize-İyidere lojistik limanı ve mevcut Trabzon limanı ile Doğu Karadeniz illerini ve Erzurum ve Van başta olmak üzere Doğu Anadolu üretim merkezlerinin çıktılarını Karadeniz'e, oradan da uluslararası pazarlara taşıyacağız.
- Tekstil, dokuma, petrokimya ve tarıma dayalı sanayiinin öne çıktığı Ege bölgemizde Çandarlı Limanı yapım projemizi hayata geçirerek İzmir Limanımızla birlikte Afyon'dan Aydın'a, Manisa'dan Denizli'ye kadar İç Ege'deki üretim merkezlerini limanlarımıza daha hızlı bağlamış olacağız.
- Elazığ, Bingöl, Tunceli ve Malatya'dan Hatay'a, Şanlıurfa ve Diyarbakır'dan Adana'ya kadar olan Adıyaman, Kahramanmaraş, Gaziantep, Kilis ve Osmaniye'yi de içeren deprem bölgesinde işlenmiş tarım ürünleri ve tarıma dayalı sanayinin yanı sıra, tekstil, dokuma, demir-çelik başta olmak üzere imalat sanayiini İskenderun Limanıyla buluşturarak uluslararası pazarlara taşıyacağız.
- Bu kapsamda bütünleşik kalkınma modelini tamamlayacak şekilde bölgesel düzeyde mesleki ve teknik eğitim başta olmak üzere eğitim, sağlık gibi beşeri sermaye altyapısını, ulaştırma, enerji, sulama gibi üretim altyapısını ve kentlerdeki yaşam alanlarını canlı ve cazip kılacak sosyal donatı altyapısını güçlendirecek politikalara hız vereceğiz.
- Kayseri, Konya, Denizli, Gaziantep, Antalya, Diyarbakır gibi sanayi merkezi niteliğindeki Üreten Şehirlerin küresel kent olma işlevlerini güçlendireceğiz. Bu şehirlerde yerel potansiyellerini temel alarak rekabet güçlerini geliştirecek, küresel üretim sistemlerine entegrasyonlarını sağlayacağız. Bu şehirlerimizin özellikle yeşil ve dijital dönüşümle birlikte temiz üretim fonksiyonlarını güçlendireceğiz. Söz konusu rekabet gücünün ve ulusal ekonomiye katkılarının artırılması ile metropoller dışında çekim merkezleri oluşturarak daha dengeli bir yerleşme sisteminin kurulmasını sağlayacağız.
- Tarihsel olarak bölge merkezi olma özelliği göstermiş Cazibe Merkezi illerinde yatırımların yoğunlaştırılması suretiyle yeniden canlandırılmasını sağlayacağız. Bu merkezlerde gelişmenin zamanla çevreye yayılarak bölge genelinde daha dengeli bir kalkınmanın oluşmasına imkân sunacağız.

- Ülkemizin yaşadığı afetleri de dikkate alan bir yaklaşımla; mekânsal stratejilerle birlikte kentsel gelişme, sanayi-lojistik, yeşil büyüme, dijitalleşme, Ar-Ge ve yenilik, girişimcilik, sosyal gelişme ve kırsal kalkınma alanlarındaki stratejilerimizi uygulamaya koyacağız.
- Yeni dönemde bu çerçevede bölgesel girdi-çıktı analizleri gibi kapsamlı araştırmaları sürdürürken; bölgesel girişim sermayesi, kitle fonlaması ve etki tahvili gibi yenilikçi destek araçlarının uygulamasını yaygınlaştıracacağız.
- Bölgesel kalkınma politikalarının yerel düzeyde kurumsal yapıları olan bölge kalkınma idareleri (BKİ) ve Kalkınma Ajanslarını daha etkin ve verimli hale getirilmek amacıyla yeniden yapılandırarak, finansal kaynak ve insan kaynağı açısından güçlendireceğiz.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

**ADALET, DEMOKRASİ,
İNSAN HAK VE
HÜRRİYETLERİ**

TÜRKİYE YÜZYILI için Doğru Adımlar

AK PARTİ

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ADALET, DEMOKRASİ, İNSAN HAK VE HÜRRIYETLERİ

24. Yüksek Standartlı Demokrasi

Demokrasi, milli iradeye dayanan bir rejimdir. Kurulduğu tarihten itibaren siyasetinin merkezine milli iradeyi koyan AK Parti, hizmet, kalkınma, icraat ve reform siyasetinde demokrasinin gelişmesi, derinleşmesi ve en nihayetinde yüksek standartlarda kurumsallaşması için “SESSİZ DEVRİMLER” gerçekleştirmiştir.

AK Parti hükümetleri olarak 3 Kasım 2002’den itibaren DÖNÜŞTÜRÜCÜ REFORM hamleleri ile ülkemize çağ atlatarak kalıcı ve köklü yenilikler getirdik. Bu reformlar sayesinde demokratik hukuk devletinin altyapısını güçlendirdik, milli iradeye dayalı siyaseti hâkim kıldık. Dönüştürücü reformlarımız, bireysel hak ve özgürlükleri koruyucu düzenlemelerle genişleterek toplumsal barışı inşa etti. Bu süreçte sürdürülebilir kalkınmayı gerçekleştirdik, devleti demokratikleştirerek milletimizle bağını sağlamlaştırdık. Siyasi ve idari istikrara dayalı yeni bir yönetim sistemini hayata geçirdik, Türkiye’yi uluslararası alanda daha saygın ve itibarlı bir ülke haline getirdik.

“Millet iradesinin üstünlüğü” ilkesine verdiğimiz anlam; toplumun yönetme yetkisini seçimler eliyle bir süreliğine devralmayı değil, seçim sonrasında da toplumun her kesimini yönetim süreçlerine dahil etmeyi ifade etmektedir. Millet adına kullanılan tüm yetkiler, gücünü ve kaynağını millettten alır.

Biz biliyoruz ki millete hizmet yolunda gücünü halktan alana hiçbir güç mani olamaz. Nitekim tarihimiz, kendilerini halktan güçlü gören vesayet odaklarının milletimizin gücü ve kararlılığı karşısında uğradığı hezimetlerle doludur.

Her bir vatandaşımızı sadece bir seçmen değil, yönetme sürecinin her aşamasında aktif söz sahibi bir katılımcı olarak görüyoruz. Zira bir yönetim, gücünü halktan aldığı ölçüde başarılı olur; halkın iradesi de yönetim süreçlerinde etki gösterebildiği müddetçe demokrasi kalıcı hale gelir.

Bu anlayışla AK Parti olarak, temsili demokrasinin katılımcı demokrasiye doğru gelişmesini sağlayarak demokrasi açığını giderdik. Milletimizin sadece seçimden seçime değil, güncel gelişmeler için de iradesini siyasal sürece yansıtmasına imkân veren mekanizmaları işlettik. Demokratik katılım yollarının genişlemesi ve milletimizin yönetimin her kademesinde söz sahibi olmasıyla siyasete güveni inşa ettik, siyasal meşruiyeti güçlendirdik.

Kurucu felsefemizde ifade ettiğimiz ilkeli ve yenilikçi siyasetten vazgeçmeden, birliklilik içinde farklılıkları koruyan, milletimizin dinamizmine güven duyan, dünyadaki yeniliklere açık, ülkemizin gelişim ve değişimini kazanım olarak gören bir siyaset anlayışı ile siyasal alanı normalleştirdik, demokratik siyasetin kapasitesini geliştirdik, genişlettik.

AK Parti iktidarlarında, vesayet odaklarının darbe girişimlerini, bürokratik oligarşinin demokratik siyasetin önüne çıkardığı engelleri ve demokrasiye yapılan her türlü müdahaleyi milletin iradesine başvurarak aştık. Bürokrasinin siyasetin yerine ikame edilmesine müsaade etmedik.

Anayasamızda devletimizin temel niteliklerinden biri olarak yer alan “sosyal devlet” ilkesinin tüm gereklerini tam anlamıyla yerine getirdik. Devleti, topluma hizmetin bir aracı olarak gördük. Sağlıktan eğitime, barınmadan güven ve huzur içinde yaşamaya kadar her alanda sosyal adaleti sağlamaya çalıştık.

Kamu yönetiminde tepeden inmece ve tek yönlü anlayışları terk ederek, katılımcı bir anlayışla devlet-toplum diyaloguna dayanan modelleri hayata geçirdik.

Geçmiş dönemlerde vesayet odaklarına yaslanan siyasi partiler, siyasi alanın demokratikleşmesi ve normalleşmesiyle birlikte iktidara gelmenin yegâne yolunun milli iradeden geçtiğini kabul etmek zorunda kaldılar. Milletimizin değerlerini göz ardı ederek, zümre siyaseti üzerinden siyasi mühendisliklerle ve demokrasiyi geri plana iten çıkar gruplarının desteği ile iktidar olunamayacağı gerçekliği ile yüzleştiler.

Bu bağlamda, AK Parti diğer siyasi partileri de çağın gereklerine göre dönüşüme zorlamıştır. Bugün siyasi partilerin kahir ekseriyeti, darbeleri ve vesayet kurumlarını açıktan savunamıyorsa, din ve vicdan özgürlüğü ile ilgili engellemeleri korumak için bahane üretemiyorsa bu durum AK Parti'nin siyaseti dönüştürücü etkisinin sonucudur.

Devletimize, milletimize ve demokrasimize bir saldırı olan, 17-25 Aralık ve 15 Temmuz hain darbe girişimlerinin ardından o güne kadar gerçekleştirdiğimiz demokratik kazanımlarımızı tahkim etmek için KORUYUCU REFORMLARA başvurduk. Devletimizin kurumsal kapasitesini çökertmeye, milletimizin demokratik kazanımlarını yok etmeye, kalkınma mücadelemizi ve ekonomik ilerlememizi durdurmaya yönelik bu saldırıları; devleti yeniden yapılandıran ve demokratik kurumlarımızı güçlendiren koruyucu reformlarla bertaraf ederek demokrasi yolundaki yürüyüşümüzü sürdürdük.

Geçmişte, siyasi istikrarı sağlamak, yönetilebilirlik sorununa çözüm bulmak, demokrasiyi pekiştirmek ve en nihayetinde siyasal kurumsallaşmayı sağlamak için birçok kez sistem içi revizyon yapılmasına, siyasi partiler ve seçim kanunlarının farklı dönemlerde değiştirilmesine ve düzeltici reformlar yapılmasına rağmen, parlamenter sistemin sorunları çözülememiştir.

Esas itibarıyla kendisi bir sorun haline gelen sistemin, yönetim sorununa çare üretme kapasitesinin bir hayli sınırlı olduğu Cumhuriyet tarihi boyunca defalarca dile getirilmiştir. Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemine geçme isteği sadece bizim iktidarlarımız döneminde değil, siyasi tarihimizde farklı hükümetlerin ve siyasi liderlerinin gündeminin ön sıralarında yer almıştır.

Cumhurbaşkanını milletimizin doğrudan seçmesini ve Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemine geçilmesini, uzun dönemli demokratik mücadelenin sonucunda elde edilmiş bir kazanım olarak görüyoruz. Milletimizin bedeller ödeyerek elde ettiği bu kazanımının üzerinde titrediğinin farkında ve bilincindeyiz.

Yeni hükümet sistemi ile milletimiz, hem yasama organı olan TBMM'nin seçiminde hem de yürütme yetkisini kullanan Cumhurbaşkanının seçiminde doğrudan ve ilk elden söz sahibi konumundadır. Bunun yanında HSK'nın seçiminde de Cumhurbaşkanı ve TBMM'nin belirleyici olması yoluna gidilmiş ve böylece yargı yönetimi bakımından da millet iradesinin etkin olması sağlanmıştır.

Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi sayesinde Türkiye, etkin ve hızlı karar alma mekanizmalarını hayata geçirmekle yetinmemiş, devlet-toplum karşıtlığından beslenen, tepeden inme, makbul vatandaş ideolojisini de tamamen ortadan kaldırmıştır.

Batı demokrasilerinin; radikal tematik partilerin güçlenmesi ve merkez siyasetlerin zayıflamasıyla, kimlik siyasetlerinin yıkıcı etkileriyle, ulusal ve küresel sorunlara çözüm bulacak liderlik açığının krizleriyle yüzleştiği bir dönemde Türkiye, yönetim sistemini değiştirerek siyasi istikrarını teminat altına alan ve yönetilebilirlik sorununu kalıcı olarak çözüme kavuşturan bir ülke olarak yeni yüzyıla özgüvenle girmektedir.

Yönetim sistemini değiştirerek yönetimde istikrarı kurumsal bir mekanizmaya kavuşturmuş olan Türkiye; kendi güvenliğini garanti altına almada, demokrasisini yüksek standartlara ulaştırmada, insan haklarını her anlamıyla güvence altına alarak sahiplenmede, ekonomisini büyüterek dünya ile rekabet edilebilir bir seviyeye getirmede ve sosyal devlet uygulamalarını refah paylaşımı ile yaygınlaştırmada avantajlı bir konumdadır.

Yönetim sistemimizi istikrara kavuşturan Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sisteminin ilk beş yıllık sürecini deneyimledik. Bir siyasal sistemin aksayan yönlerinin tecrübe edilmesi belirli bir süre uygulama pratiğini gerektirir. Dolayısıyla, bu süreçte ortaya çıkan kurumsallaşma sorunlarının, aksaklıkların ve eksikliklerin giderilmesi için sistem içi reform önerisi yerine eski sisteme dönüşü vadetmek, geçmiş siyasal kriz ve buhranları göz ardı etmek demektir.

İktidarımızın ilk iki döneminde dönüştürücü reformlarla elde ettiğimiz kazanımları, koruyucu reformlarla tahkim ettik. Günümüzde her alanda yaşanan değişim ve dönüşüm, devlet-toplum ilişkilerinde yeni demokratik katılım imkânlarını, yeni siyaset biçimlerini ve yeni özgürlük alanlarını gerekli kılıyor.

Siyasal, toplumsal, kültürel ve ekonomik taleplerin çeşitlenmesine bağlı olarak demokratik taleplere cevap verebilecek yasal ve kurumsal yapılar zamanla dönüşüm ihtiyacını gerektirmektedir. Bu bağlamda, değişen günün koşullarına göre yeni reformların gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Önümüzdeki dönemde, elde ettiğimiz tecrübeler ışığında yüksek standartlı demokrasi hedefimizi TAMAMLAYICI REFORMLARLA hayata geçireceğiz.

Derinlikli ve yüksek standartlı demokrasi, “insan haysiyet ve onurunu” korumaya ve güçlendirmeye yönelik tek ve vazgeçilmez kurumdur. Bunun için demokrasimizin kalitesini artırmak, standartlarını yükseltmek ve istikrarlı hale getirmek her zaman birinci önceliğimiz olmaya devam edecektir.

Toplumun huzuru, milli dayanışma ve adalet anlayışı içinde, insan haklarına dayanan sosyal bir hukuk devletinde her zaman güçlünün haklı değil, haklının güçlü olması gerektiği bilinciyle hareket ediyoruz. Türkiye Yüzyılı GÜÇLÜNÜN DEĞİL HAKLININ YÜZYILI olacaktır.

Temel hak ve hürriyetlerin eksiksiz yaşanabildiği, bunların her türlü otorite karşısında korunduğu Türkiye Yüzyılı'nda, Cumhuriyet tarihinin en büyük demokratikleşme hareketini başlatarak demokrasinin tüm kurum ve kurallarıyla işlemesi, ideal anlamıyla uygulanabilmesi için siyasi, etnik, mezhepsel ve kültürel tüm farklılıklarımızın haklarına sahip çıkmaya devam edeceğiz.

AK Parti'nin temel siyasal prensibi, inanç, ifade ve teşebbüs özgürlüğünün önündeki tüm engellerin kaldırılmasıdır. Bu prensip doğrultusunda Cumhuriyet tarihinin en büyük demokratikleşme hareketini başlattık. Demokrasinin tüm kurumlarıyla ve olması gereken şekilde, tüm siyasi, etnik, mezhepsel ve kültürel farklılıkları koruyarak işlemesi için çaba gösteriyoruz. Türkiye Yüzyılı'nda da demokratikleşme adına dönüştürücü ve koruyucu adımlarımızı tamamlayan yeni adımlarla takip edeceğiz. Bu alandaki reformcu yaklaşımımızı sürdüreceğiz.

Cumhuriyetimizin yüzüncü yılında Türkiye, 2000'lerin başındaki şartlarda değildir. Demokratik hak ve özgürlükleri geliştirmiş, yönetim sistemini istikrara kavuşturmuş olan ülkemiz, gelecek yarınlar için uzun dönemli hedefleri önüne koyabilmektedir.

Devlet kapasitenin her alanda güçlenmesi, yüksek standartlı demokrasinin alt yapısı için kurum ve kuralların işleyişini de geliştirmiştir. İnsan kaynağının niteliğini artıran, genç nüfusu ile üretim ekonomisini destekleyebilen ve AR-GE çalışmaları ile dünya ile rekabet edebilen bir ülke olarak kritik eşiği aşmış bulunuyoruz. Bu anlamda her türlü krize karşı dayanıklı hale gelen ülkemiz, vatandaşının önüne kaygı yerine umudu, tartışmalarla zaman kaybetmek yerine gelecek garantisini, içe kapanmak yerine küresel alanda öne çıkma vizyonunu koymuştur.

Birlikte Yaptık

- Kronik sorunları cesur bir biçimde çözdük. Toplumsal ve siyasal hayatı normalleştirdik ve demokratikleştirdik.
- Farklı yaşam biçimlerini, değer ve inançları garanti altına aldık. Laiklik ilkesini din ve vicdan özgürlüğünün teminatı olarak gördük.
- İktidarımız döneminde mevzuatın önemli bir kısmını gözden geçirdik, antidemokratik ve yasaklayıcı birçok düzenlemeyi kaldırdık.
- Başörtüsü sorununu çözdük. Ortaokul, lise ve üniversitelerde öğrencilerin başörtüsü kullanarak derslere girmesini serbest hale getirdik. Buna ek olarak başta TBMM olmak üzere kamuda çalışan tüm temsilci, görevli ve personellerin de en doğal hakları olan bu özgürlüğü olması gerektiği gibi tesis ettik. Dolayısıyla kadın kamu çalışanlarının kıyafetlerine ilişkin kısıtlamaları ortadan kaldırdık.
- Sıkıyönetim ilanına izin veren Anayasa hükümlerini kaldırdık.
- Milli Güvenlik Kurulu ve Milli Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliğini bir “gölge kabine” olmaktan çıkardık, gerçek bir danışma organı haline getirdik ve sivilleştirdik.
- Yüksek Öğretim Kurulu’na Genelkurmay Başkanlığı tarafından üye seçilmesine ve Radyo ve Televizyon Üst Kurulu’na Milli Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliğince aday gösterilmesine yönelik hükümleri kaldırdık.
- 2002 yılında bir ilin veya bir seçim bölgesinin TBMM’de hiç üyesinin kalmaması durumunu, ikinci bir zorunlu ara seçim sebebi olarak düzenledik.
- 2002 yılında milletvekili seçilmeye engel oluşturan hükümlülük hallerinden, “ideolojik ve anarşik eylemlere katılma ve bu gibi eylemleri tahrik ve teşvik” suçunu kaldırdık; yerine, “terör eylemlerine katılma ve bu gibi eylemleri tahrik ve teşvik” suçundan hükümlülük halini getirdik.
- Siyasi partilerin örgütlenme özgürlüğünü genişlettik. Partilerin bir ilçede teşkilatlanması için beldelerde teşkilat kurma zorunluluğu kaldırdık.
- Siyasi partilerin kapatılması seçeneğine alternatif olarak “devlet yardımından kısmen veya tamamen yoksun bırakılması” hükmünü getirdik. Parti kapatmayı zorlaştırdık ve en son çare haline getirdik.

- 2014 yılında siyasi partilere Devlet yardımı yapılabilmesi için milletvekili genel seçimlerinde almaları gereken oy oranını %7'den %3'e indirdik.
- Temsilde adaleti güçlendirmek için milletvekili seçimlerindeki seçim barajını yüzde 7'ye düşürdük.
- Anayasa'ya göre 30 olan milletvekili seçilme yaşını, önce 25'e, daha sonra da 18'e indirerek, gençlerimizin milletvekili seçilmesinin ve Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde temsilinin önünü açtık.
- Sendika ve konfederasyonlarını kuruluşunu bürokratik prosedürleri azaltarak ve sadeleştirerek kolaylaştırdık.
- 2010 yılında sendika özgürlüğünü geliştirerek, kamu görevlilerine toplu sözleşme yapma hakkı getirdik.
- Asker görevlilerce verilen ve 33 yıl boyunca müfredatta zorunlu ders olarak bulunan Milli Güvenlik Bilgisi Dersini müfredattan çıkardık.
- 2010 yılında 12 Eylül askeri darbesini gerçekleştirenlerin sorumsuzluğunu hükme bağlayan, Anayasanın geçici 15. maddesini yürürlükten kaldırdık.
- 27 Mayıs 1960 askeri darbe mağdurlarının zararlarının tazmini amacıyla Komisyon kurduk ve mağduriyetleri giderdik.
- Anayasada yer alan temel hak ve hürriyetlerden biri olarak eğitim ve öğretim hakkının kullanılmasının engellenmesi durumuna yaptırım getirdik ve ceza oranını artırdık.
- 28 Şubat mağduru kamu çalışanlarına işe/memuriyete geri dönüş imkânı sağladık. Ayrıca bu kişiler arasında talepte bulunanların açıkta geçirdikleri süreyi kapsayan sigorta primlerini ödedik.
- Kapatılan vakıfların yeniden açılmasına imkân sağladık. Böylelikle geçmişte darbe dönemlerinde zorla ve hukuksuz bir şekilde kapatılan vakıfların tekrar açılmasına ve kanunlar çerçevesinde tekrar faaliyet göstermesini mümkün hale getirdik.
- 1 Mayıs, Emek ve Dayanışma Günü olarak kabul ve tatil edildi.
- Her türden fitre, zekat, kurban derisi gibi yardımların istenilen yerlere verilmesini engelleyen uygulamalara son verdik.

- 671 sayılı Şapka İktisası Hakkında Kanun ile 1353 sayılı Türk Harflerinin Kabul ve Tatbiki Hakkında Kanunda yasaklanan eylemler ve yükümlülüklerle aykırı davranmayı suç olarak düzenleyen Türk Ceza Kanunu'nun 222. maddesini yürürlükten kaldırdık.
- Adı darbelerle ve haksız yargılamalarla anılan Yassıda ismini "Demokrasi ve Özgürlükler Adası" olarak değiştirdik ve buraya demokrasi müzesi kurduk.
- Darbe ve vesayet yıllarının hukuksuzluk sembollerinden biri olan Ulucanlar Cezaevini kapattık, 2006 yılında restore ederek müzeye dönüştürdük. Bunu takiben Bayrampaşa Ceza İnfaz Kurumunu da 2008'de kapattık.
- 1978 yılında inşa edilen ve 12 Eylül döneminin büyük acılarıyla anılan Diyarbakır Kapalı Ceza İnfaz Kurumu'nun da kapisına kilit vurduk.
- Siyasi partiler ve adaylar tarafından yapılacak her türlü propagandanın, Türkçe'nin yanı sıra farklı dil ve lehçelerle de yapılabilmesi sağladık.
- Vatandaşlarımızın günlük yaşamlarında geleneksel olarak kullandıkları farklı dil ve lehçelerle eğitim ve öğretim yapmak amacıyla özel okullar açılabilmesini mümkün hale getirdik.
- Köy isimlerinin re'sen değiştirilmesine yol açan hükmü kaldırdık ve köylere eski isimlerinin geri verilmesine imkân sağladık. Örneğin Siirt iline bağlı "Aydınlar" ilçesinin ismini 49 yıl sonra tekrar eski ismi olan "Tillo" olarak değiştirdik.
- Mahkemelerde ana dilde savunma imkânı getirdik.
- Cezaevlerinde tutuklu ve hükümlülerin yakınlarıyla anadillerinde görüşebilmelerini sağladık.
- 25 bini aşkın madde içeren Kürtçe-Türkçe ve Türkçe-Kürtçe iki dilli sözlüğü Türk Dil Kurumu tarafından yayınladık.
- "Fakî-yi Teyran / Feqiye Teyran" Divanı Kürtçe ve Türkçe olarak yayınladık.
- Mardin ve Siirt'te üniversiteler bünyesinde Yaşayan Diller Enstitüsü kurduk. Mardin Artuklu Üniversitesi'ndeki enstitüde yurt içinde ve yurt dışında bulunan el yazması koleksiyon ve arşivlerin bir araya getirildiği zengin bir Kürdoloji Kütüphanesi kuruldu.

- TRT ve Diyarbakır Valiliği'nin ortak çalışmasıyla Kürtçe türkülerden oluşan bir albüm yayınladık.
- Kürtçe tiyatro oyunlarının sahnelenmesini mümkün hale getirdik.
- Diyarbakır Dicle Üniversitesi ve Muş Alparslan Üniversitesi bünyesinde "Kürt Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı" açtık.
- Kürtçe'yi seçmeli ders haline getirdik.
- Kürtçe ilk defa TBMM Kataloğunda yer aldı.
- "Mem û Zin" gibi Kürt dili ve edebiyatının önemli eserleri Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından çevrilerek yayına hazır hale getirildi veya basılarak yayınlanmaya başladı.
- Talep yoğunluğuna bağlı olarak ilgili kamu kurumlarında Kürtçe ve Zazaca başta olmak üzere yerel dilleri konuşabilen personel istihdam edilmeye başlandı.
- TRT Kürdi yayın hayatına başladı. Yine özel televizyon ve radyo kuruluşlarına farklı dil ve lehçelerde 24 saat yayın imkânı sağladık.
- Farklı dil ve lehçelerde yayın yapan kanallarda, yayın yapılan dil ve lehçede reklam yapılabilmesi mümkün hale getirdik.
- Bölgelerinde halkın "dini önder" veya "kanaat önderi" olarak gördüğü "mele"lerin devlet tarafından din görevlisi olarak istihdam edilmesine imkân sağladık.
- Nevşehir Üniversitesi'nin ismi "Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi" olarak değiştirdik.
- İmar planlarında cem evleri için yer ayrılmasını sağladık. Belediyeleri cemevlerini inşa etmek, her türlü bakımını ve onarımını gerçekleştirmek ve gerekli malzeme desteğini sağlamakla görevlendirdik.
- Kültür ve Turizm Bakanlığı bünyesinde Alevi-Bektaşî Kültür ve Cemevi Başkanlığı kurduk.
- Belediyelere farklı din ve inançlara sahip bireylere yönelik hizmetlerinin kapsayıcılığını artırdık. Bu doğrultuda başta mabetler olmak üzere çeşitli kültürel yapıların yapım, bakım ve onarımını sağlayabilme imkânı getirdik.

- Azınlıklara ait gazetelerin resmi reklam yayımlayabilmelerini sağladık. Bu doğrultuda Basın İlan Kurumu Genel Kurulu Kararı çerçevesinde; Lozan Antlaşması uyarınca belirlenen azınlıklara ait gazetelerin yazılı olarak başvuruları halinde resmi reklam yayımlayabilmeleri mümkün hale geldi. Böylelikle azınlık gazetelerinin ekonomik durumunu güçlendirmeye yönelik Cumhuriyet tarihinin en önemli adımı atıldı. Nitekim yaklaşık elli yıllık bir aradan sonra ilk kez bir Rum yayınevi faaliyete başladı.
- Mor Gabriel Manastırı arazisini, Deyrulumur Süryani Manastırı Vakfı'na iade ederek Süryani toplumunun mağduriyetini giderdik.
- Roman vatandaşlarımızın Cumhuriyet tarihi boyunca biriken toplumsal sorunlarını çözmek için somut adımlar attık. Yeni İskân Kanunu ile Romanlara yönelik ayrımcı hükümleri ortadan kaldırdık. İktidarımızın atmış olduğu adımlardan cesaretle yola çıkan Roman vatandaşlarımızın kurduğu dernek ve federasyonların sayısında büyük bir artış yaşandı. İlk defa Roman vatandaşlarımızın sorunlarının çözülmesine yönelik sistematik bir eylem planı uygulamaya koyduk.
- Millî Eğitim Bakanlığı tarafından Ermenice ders kitapları hazırlanarak 2010 yılından itibaren Ermeni okullarında ücretsiz dağıtmaya başladık.
- Birer medeniyet mirası olarak özenle korunan Ayasofya ve Kariye Camilerini yeniden ibadete açtık.
- Sümela Manastırı, Akdamar Kilisesi, Sveti Stefan Kilisesi (Demir Kilise) ve Edirne Büyük Sinagogu gibi farklı din ve inançlara ait ibadethaneleri restore ederek kullanıma açtık.
- Azınlıklara ait cemaat vakıflarına taşınmaz mal iadelerini sağlayarak mülkiyet haklarını teminat altına aldık. Yaptığımız düzenlemeler ile 2003-2018 yılları arasında toplam 1084 taşınmaz malın cemaat vakıfları adına tescilini sağladık.

Birlikte Yapacağız

- Bir ülkede demokrasinin derinliğini ve niteliğini gösteren mevzuat çerçevesi; başta Anayasa olmak üzere, Siyasi Partiler Kanunu, Seçim Kanunu ve Meclis İktüzüğüdür. Bu düzenlemeler bir ülkenin siyasal topografyasını, demokratik seviye ve gelişimini ortaya koyar. Biz bunun için bu belgeleri katılımcı, çoğulcu ve şeffaf bir anlayışla yeniden ele alan kapsamlı bir “Yasama Reformu” yapacağız.
- Yasama reformunda TBMM'nin kanun yapma ve denetim kapasitesini pekiştireceğiz. Siyasi partilerin örgütlenme ve çalışmalarını oldukça detaylı ve kısıtlayıcı bir şekilde düzenleyen Siyasi Partiler Kanunu'nu özgürlükçü bir anlayışla ve çerçeve bir yasa şeklinde yenileyeceğiz.
- Seçim kanunlarının yeni sistemin gereklerine ve günümüz demokrasisinin şartlarına göre güncellenmesini hedefliyoruz. Seçim kanunlarının mevzuattaki dağınık görünümüne son vererek bu konuyu temel bir kanunda düzenleyeceğiz.
- Suç ve cezanın şahsiliği esastır. Kamu hizmetine girmede ve hizmetin sunulmasında kimse kendine ait olmayan bir suçun cezasını çekmek anlamına gelebilecek bir muameleye tabi tutulamaz. Bu anlayışla kamu hukuku uygulamalarında gerekli yasal ve idari tedbirleri alacağız.
- Kamu görevine ilk defa yapılacak atamalarda, görevin niteliğinin gerektirdiği haller dışında mülakat usulünü kaldırarak, atamaları yazılı sınav sonuçlarına göre yapacağız.
- Siyasi karar alma süreçlerine demokratik katılımı güçlendireceğiz. “Halk Teşebbüsü” olarak kavramlaştırdığımız bu usulle belirli sayıda vatandaşın kanun teklifi vermesine veya bir kanunu iptal için Anayasa Mahkemesine başvurmasına imkân tanınmasını sağlayacağız.
- Gerek merkezi idarede gerekse yerel yönetimlerde karar alma süreçlerine halkımızı ortak etmek için “e-demokrasi” platformu oluşturacağız. Bu çerçevede yeni bilgi ve iletişim teknolojileri üzerinden dijital oylama ve müzakere yöntemleri geliştireceğiz. Bir yandan e-Devlet projesi ile kamunun dijital dönüşümünü başarılı bir şekilde sağlarken, diğer yandan bu dönüşümle uyumlu olarak, e-demokrasi ile doğrudan demokrasi uygulamasını hayata geçireceğiz.
- “Hak Arama Hürriyetinin” kapsamını genişleteceğiz. Bu üst başlık altında dilekçe verme, bilgi edinme, kamu denetçisine başvurma, yargıya erişim ile diğer başvuru haklarını kapsayacak şekilde anayasal bir norm oluşturacağız.

- Demokratik hayatın vazgeçilmez unsurları olan siyasi partiler hakkında kapatma davası açılabilmesini Meclisin iznine bağlayacağız. Yine, Anayasa Mahkemesi tarafından verilecek kapatma kararlarının da ancak TBMM tarafından uygun bulunması halinde yerine getirilmesi yönünde değişiklik yapacağız.
- Kapsayıcı ve evrensel değerlere dayalı eşit vatandaşlık anlayışı içerisinde, birliğimizi ve bütünlüğümüzü pekiştirmeyi sürdüreceğiz. Bu anlayışla, devletin, bütün toplumsal kesimlerle hakkaniyet ölçüsünde, eşitlik temelinde ve demokratik bir ilişki geliştirmesini sağlayacak; toplumsal zenginliğimizin tüm unsurlarını çoğulcu bir yaklaşımla kucaklamaya devam edeceğiz.
- Alevi vatandaşlarımızın beklenti ve taleplerini karşılayan politikalarımızı artırarak devam ettireceğiz.
- Topluma kimlik ve yaşam tarzı dayatılmasının karşısında olmaya devam edeceğiz. Bütün vatandaşlarımızın özgür fertler olarak güven içinde yaşadığı, geleceğe umutla baktığı, birinci sınıf olarak kabul edildiği ve muamele gördüğü bir ortamı tesis etmeyi sürdüreceğiz.
- Roman vatandaşlarımızın başta istihdam, iskân ve eğitim olmak üzere tüm sorunlarının çözümüne hız vererek her türlü ayrımcılık zeminini ortadan kaldıracacağız.
- Gayrimüslim vatandaşlarımızın herhangi bir ayrımcılığa maruz bırakılmaksızın temel hak ve özgürlüklerinin güvence altına alınması ve inançlarını özgür bir şekilde yaşamalarının sağlanması hukuk devletinin güvencesi altında olmaya devam edecektir.
- Demokratik siyasetin önündeki bütün engelleri kaldırırken terörün ve vesayet odaklarının siyasete müdahalesine asla izin vermeyen tutumumuzu sürdüreceğiz.
- İki yıl önce açıkladığımız İnsan Hakları Eylem Planını geliştirerek uygulamaya devam edeceğiz.
- Başta AİHM ve BM İnsan Hakları Konseyi olmak üzere uluslararası insan hakları mekanizmaları ile iş birliğimizi geliştireceğiz.
- Avrupa Birliği'ne üyelik sürecini karşılıklı hak ve yükümlülükler çerçevesinde, ortaklık hukukunun yenilenme ihtiyaçlarını da gözетerek kararlılıkla sürdüreceğiz.
- Tamamen milli iradede doğan, geniş katılımlı, çoğulcu, özgürlükçü yeni anayasayı Türkiye Yüzyılı'na kazandıracacağız.

25. Türkiye Yüzyılı'na Yeni Anayasa

Anayasa, toplumsal mutabakat belgesi, devletin kurucu metni, özgürlüklerin güvencesi ve hukuk sisteminin en üst normudur. Bu nedenle anayasalar doğrudan egemenliğin sahibi milletin özgür iradesinin eseri olmalıdır.

1961 ve 1982 Anayasaları askeri darbelerden sonra, darbeciler ve onlara eşlik eden bir kesim tarafından toplumsal tartışma ve katılımdan uzak bir şekilde hazırlanıp topluma dayatılmış metinlerdi.

Darbe mahsulü önceki anayasalara karşılık Türk milleti ve siyaset kurumu insan onuruna dayanan, tamamen özgürlükçü, demokratik ve sivil bir anayasa hazırlayacak iradeye ve birikime sahiptir.

Demokrasi ve özgürlükler alanında yirmi yıldır hiç ara vermeden devam eden, son yıllarda yargı reformu ve insan hakları eylem planı ile bir takvime bağlı olarak yürüttüğümüz reformlar Türkiye Yüzyılı'nda daha da derinleştirilecek, güçlendirilecek ve yeni anayasa ile nihai bir güvenceye kavuşturulacaktır.

Günümüzde değişen dünya ve değişen toplumla beraber yeni demokratik katılım imkânları, yeni siyaset biçimleri ve yeni özgürlük alanları ortaya çıkıyor. Türkiye'de değişimin öncüsü AK Parti olarak bugüne kadar değişimlere kayıtsız kalmadığımız gibi bundan sonra da kalmayacağız.

Tarihin modası geçmiş tartışmalarıyla vakit kaybeden bir Türkiye değil, bugünün sunduğu fırsatları gören ve geleceği inşa etmek için çalışan Türkiye'yi savunuyoruz. Bu ilke doğrultusunda Türkiye Yüzyılı'nda demokratik değerlerin en güçlü savunucusu olmaya ve milletimizin desteğiyle demokratik atılımlarımızı yeni anayasa ile hayata geçirmeye devam edeceğiz.

Hak ve özgürlükler alanında bugüne kadar kaydedilen gelişmeler ile önümüzdeki süreçte yapılacak çalışmaların kalıcı hale gelmesi insan onuruna dayanan bir anayasal düzenin yerleşmesi ile mümkün olacaktır. Türkiye Yüzyılı'nın anahtarı yeni anayasadır.

Yeni Anayasa İrademiz

AK Parti'nin 2002'de başlayan iktidarının ilk yıllarından itibaren anayasa reformu ve yeni anayasa arayışı güçlenerek devam etti. Partimizin öncülüğünde 2004, 2007, 2010 ve 2017 yıllarında üçü halk oylaması ile kabul edilmiş dört önemli anayasa reformu hayata geçirildi. Bu reformlar ile hak ve özgürlüklerin alanı genişletildi, demokrasinin standartları yükseltildi, hukuk devleti güçlendirildi ve yeni bir siyasal sistem tesis edildi.

2008 yılındaki başörtüsüne özgürlük getirmek isteyen Anayasa değişikliği ise Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edildi. Geçmişte yaşanan hak ihlallerini göz önünde bulundurarak başörtülü veya başı açık bütün kadınların kıyafet özgürlüğünün anayasal güvenceye kavuşturulması gerektiğini düşünüyoruz. Bu güvenceyi sağlamak için çalışmaya devam edeceğiz.

AK Parti Anayasa değişikliklerinin ötesinde tamamen yeni ve sivil bir anayasa hazırlanmasına yönelik girişimlerin daima öncüsü olmuştur. Bu girişimler geçmişte bürokratik vesayetın müdahaleleri veya uzlaşmaz muhalefetin tavırları sebebi ile akamete uğradı. En ciddi girişim olan ve 2011 seçimlerinden sonra kurulan Anayasa Uzlaşma Komisyonu AK Parti'nin tüm yapıcı ve kolaylaştırıcı çabalarına rağmen yeni bir anayasa hazırlayamadı.

Buna rağmen uzun süredir yeni bir anayasa için ön koşulsuz olarak tüm siyasi partilere çağrıda bulunuyoruz ve bundan sonra da bulunmaya devam edeceğiz.

Küresel ve bölgesel değişimlerin hızlandığı, tehditlerin, fırsatların ve risklerin her alanda kendini gösterdiği bir dönemde, Türkiye Cumhuriyeti'ni ve milletini tarihin öznesi yapacak atılımlar için Türkiye Yüzyılı'na yeni anayasa ile girmeye kararlıyız.

Neden Yeni Anayasa?

Bilindiği üzere, yeni anayasa ihtiyacının karşılanmasına yönelik çalışmalar 2000'li yıllardan itibaren demokrasinin vesayet zincirlerinden aşama aşama arındırılmasıyla sürekli olarak gündemde olmuştur. Bu kapsamda hazırlanan öneriler kamuoyu ile de paylaşılmış, milletle beraber milli iradenin öncülüğünde yeni bir anayasa hedefi şeffaflıkla ve katılımcı bir anlayışla hep diri tutulmuştur.

Milletin doğrudan veya dolaylı iradesiyle gerçekleşen Anayasa reformlarına rağmen 1982 Anayasası'nda 12 Eylül rejiminin tortuları halen görülmektedir. Bu tortulardan arınmaya yönelik her değişiklik, daha güçlü demokrasi yolunda atılmış birer adım olsa da özgürlükler konusunda anayasanın geneline hâkim olan temkinli ve istisnası bol üslup halen giderebilmiş değildir.

1982 Anayasası ne kadar değiştirilirse değiştirilsin, ismi 1982 Anayasası olarak kalacak, daima 12 Eylül'ün acılarını ve darbenin izlerini anımsatacaktır. Bir anayasanın sivil, demokratik ve özgürlükçü olarak nitelendirilebilmesi için sadece içeriğinin değil hazırlanma yönteminin de demokratik ve sivil olması gerekir. Darbeciler tarafından hazırlanan ve millete dayatılan 1961 ve 1982 Anayasalarına karşılık vatandaşların katılımının en üst düzeyde olduğu, halkın temsilcileri tarafından ve en geniş katılım ile yeni bir anayasanın hazırlanması gerektiğine inanıyoruz.

Sonuç itibarıyla yeni Anayasa, 20 yılın demokratik kazanımlarını koruyacak ve Türkiye Yüzyılı hedeflerimizin en güçlü teminatı olacaktır. Bu bakımdan, temel felsefesi bireyin özgürlüğü ve korunması olan, yargının bağımsızlığını ve tarafsızlığını güçlendirmeye yönelik kurumsal güvenceleri içeren, demokrasi, insan hakları ve hukukun üstünlüğünü derinleştiren yeni bir anayasa yapılması, vazgeçilmez öneme sahiptir

Yeni anayasanın kodları: Yüksek standartlı demokrasi, güvenceli özgürlükler ve hukukun üstünlüğü

Can emniyetini vatandaşın maddi ve manevi bütünlüğü ile en üst düzeyde korumaya almak, mal emniyeti ve mülkiyet hakkını uluslararası standartlarda güvenceye kavuşturmak, düşünce, fikir, din ve vicdan hürriyetini ve bu hürriyetlerin etkin bir şekilde kullanılmasını garanti etmek, başta aile yapısı olmak üzere toplumun zihnen, madden ve manen güçlü olarak kendini yeniden üretebilmesini ve varlığını sürdürmesini sağlamak, yeni Anayasanın temel özellikleri olacaktır.

- Milletin kendi iradesi ve kendi eliyle yaptığı, her bir vatandaşımızın “içinde ben varım”, “benim iradem var” dediği YENİ ANAYASA,
- Yaşam hakkını, düşünce ve kanaat özgürlüğünü, inancı ve inandığını yaşama özgürlüğünü, aileyi, toplumu ve mülkiyet hakkını koruyan YENİ ANAYASA,
- Bir daha hiç kimsenin başörtüsü zulmü gibi çağdışı uygulamalara, zorbalık ve baskılara tevessül etmesine dahi izin vermeyen, daima özgürlükçü, milletin öz değerlerinin tapusu YENİ ANAYASA,
- İrk, din, mezhep, dil, renk ve kültür farkı gözetmeden herkesi kuşatan, insan onuru ortak temelinde buluşturan, kucaklayıcı, bütünleştirici, çeşitlilikte birliği savunan, herkesin birinci sınıf vatandaş olduğu YENİ ANAYASA,
- İnsan hak ve özgürlüklerini güvence altına alan; bütün kurum ve kurları ile insanı haklarıyla yaşatmayı ilke edinen YENİ ANAYASA,
- İnsanın maddi ve manevi varlığını bütün tercihleri ve inançlarıyla özgür biçimde gerçekleştireceği demokratik bir toplumu inşa eden YENİ ANAYASA,
- Devleti ve bütün kurumlarını insanımıza ve milletimize hizmet aracı olarak gören “İnsanı Yaşat ki, Devlet Yaşasın” anlayışıyla hazırlanmış YENİ ANAYASA,

- Egemenliğin sahibi milletin demokratik meşru temsilcilerinin önündeki her türlü vesayeti ortadan kaldıran YENİ ANAYASA,
- Yasama, yürütme ve yargı güçlerinin meşruiyetini millettten aldığı; güçler ayrılığını pekiştiren ve bununla birlikte güçlerin eşgüdümünü sağlayarak millete hizmeti birinci öncelik sayan YENİ ANAYASA,
- Demokratik katılımı genişleten, siyasal katılımın önündeki vesayetlere izin vermeyen ve bilgi teknolojileri ile vatandaşımızın yönetim süreçlerine ortaklığını temin eden YENİ ANAYASA,
- Çoğulcu bir toplumsal ve siyasal yapı kuran, istikrarlı ve etkili hükümet modelini daha da geliştiren YENİ ANAYASA,
- Özgürlükçü ve demokratik Cumhuriyet anlayışının kazanımlarını daha da ileriye götürmeyi amaçlayan YENİ ANAYASA,
- Hukukun üstünlüğünü esas alan, yargı bağımsızlığı ve tarafsızlığı temelinde kurumsal yapılanmayı ve işleyişi temin eden YENİ ANAYASA,
- Milletimizin değerlerini temel alan ve evrensel değer ve normları gözetilen YENİ ANAYASA,
- En geniş mutabakatla ve demokratik yöntemlerle hazırlanmış, geniş toplumsal kesimlerce sahiplenilen YENİ ANAYASA,
- Türkiye'nin yeni yüzyılı hedeflerine ulaşmasını kolaylaştıracak etkin ve sağlıklı bir kurumsal yapılanmayı tesis eden YENİ ANAYASA,

Milletimizin beklentisidir. Bu beklentiyi karşılamak da milletimize hizmet yolunda bulunan herkesin borcudur.

Geldiğimiz noktada milletimiz; Cumhuriyet'in ikinci yüzyılına, Türkiye Yüzyılı'na daha özgürlükçü ve tamamen kendi iradesiyle yapılmış sivil bir anayasa girmeyi hak etmektedir.

AK Parti olarak biz, milletimizle birlikte, yeni sivil bir anayasa için her türlü çabayı göstereceğiz, uzlaşma zemininde, toplumun tüm kesimlerini "özgür birey, güçlü toplum; ileri demokrasisi ile daha gelişmiş Türkiye" için bir araya getirecek çalışmalarını yapmayı taahhüt ediyoruz.

26. Hak ve Özgürlükler: Özgürlükler Yüzyılı

Türkiye Yüzyılı, insan haklarına dayalı devlet anlayışı içinde insan onurunun güvencesi ve doğruluğun tarafı olacaktır. Geride bıraktığımız yirmi bir yılda kökleşmiş ayrımcı uygulamalara son verdik. Eşit vatandaşlık temelinde toplumsal barışı tahkim ettik. Bu tarihi reformlar Türkiye Yüzyılı'nda izleyeceğimiz politikaların hem teminatı hem de pusulası olacaktır.

Geçmişten aldığımız özgüvenle siyasi, etnik, dini ve kültürel tüm farklılıklarımıza sahip çıkarak temel hak ve hürriyetlerin eksiksiz yaşanabildiği, bunların her türlü otorite karşısında korunduğu, hürriyetçi demokrasinin tüm kurum ve kurallarıyla işlediği bir Türkiye vadediyoruz.

Bu bağlamda, şu ilkeleri politikalarımızın esası ve siyaset anlayışımızın temeli olarak bütün vatandaşlarımıza taahhüt ediyoruz;

- İnsan onuru, bütün hakların özü olarak hukukun etkin koruması altındadır.
- Kamu hizmetinin herkese eşit, tarafsız ve dürüst biçimde sunulması, bütün yönetsel faaliyetlerin temel özelliğidir.
- İnsan, doğuştan sahip olduğu vazgeçilmez haklarıyla yaşar. Devletin temel amaç ve görevi, bu hakları korumak ve geliştirmektir.
- Dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebepler temelinde hiçbir ayrımcılık söz konusu olmaksızın herkes hukuk önünde eşittir.
- Hukuk devleti, hak ve özgürlükler ile adaletin teminatı olarak her alanda tahkim edilir.
- Mevzuat tereddüt doğurmayacak şekilde açık, net, anlaşılır ve öngörülebilir kurallar içerir, kamu otoriteleri bu kuralları hukuk güvenliği ilkesinden ödün vermeden hayata geçirir.
- Sözleşme özgürlüğüne, hukuki güvenlik ilkesi ve kazanılmış hakların korunması prensibine aykırı olarak hiçbir şekilde müdahale edilemez.
- Devlet, girişim ve çalışma hürriyetini rekabete dayalı serbest piyasa kuralları ile sosyal devlet ilkesi çerçevesinde korur ve geliştirir.
- Hiç kimse eleştirisi veya düşünce açıklaması nedeniyle özgürlüğünden yoksun bırakılamaz.
- Adli ve idari işleyiş; masumiyet karinesi, lekelenmeme hakkı ve ceza sorumluluğunun şahsiliği ilkelerini koruyan, gözeten ve güçlendiren bir yaklaşımı merkezine alır.

Bu ilkeler ışığında insan onurunu birinci sıraya koyan hak ve özgürlükler temelli yönetim anlayışımız ile Türkiye Yüzyılı'nı, milletimize özgürlükler yüzyılı olarak yaşatacağız.

Birlikte Yaptık

Türkiye, 2000'li yıllara hak ve özgürlüklerin kamu otoritesi tarafından yoğun şekilde çığnendiği, toplumun çoğunluğunun ötekileştirildiği arkaik bir devlet yapısı ve sosyo-politik atmosferde girmiştir.

28 Şubat'ın siyaseti ve özgürlükleri sınırlandırıcı uygulamalarının sürdüğü bu dönemde Türkiye'nin sivilleşme, demokratikleşme, hukuk ve yargı reformlarının temel kaldıracı olarak AB'ye tam üyelik perspektifine sahip çıkan, AK Parti iktidarının siyasi iradesi olmuştur.

Bir taraftan Cumhuriyet tarihinin insan hakları ve sivil demokrasiye ilişkin pek çok kronik meselesini çözerken diğer taraftan 15 Temmuz 2016 darbe girişiminde olduğu gibi vesayet odaklarıyla varoluşsal bir mücadele yürüttük.

Sivil ve askeri bürokrasinin yerleşik elitlerinin baskı ve tehditleriyle karşılaşmamıza rağmen Türkiye'nin demokratik siyasal sistemini, hak ve özgürlükler temelinde güçlendirme idealini kendimize kurucu misyon olarak belirledik.

Bu doğrultuda 2002 yılından bu yana hukuk düzeni ve yargı adaletine ilişkin birçok reformu hayata geçirdik. Sessiz Devrim olarak nitelenen reform sürecinde devlete egemen olan otoriter-vesayetçi anlayışı tasfiye ettik.

İlk günden itibaren hak ve özgürlük yolunda attığımız tüm adımları bir lütuf gibi değil, insanımızın zaten ve doğuştan hakkı olduğunu bilerek, bu anlayışla yaptık. Bizden öncekilerin yaptığı gibi, sorunları görmezden gelme, meseleleri yok sayma yolunu seçmedik.

Çünkü biz statükonun değil, belli çevrelerin değil, belli etnik kökenlerin, belli inançların değil, Türkiye'nin partisiyiz. Biz milletin partisiyiz. Biz, milletin kurduğu, milletin istikamet çizdiği, milletin emanetini taşıyan bir partiyiz.

2002'den itibaren demokratikleşme, insan hakları ve yargı reformu hedefleri hukuk devleti ve insan hakları alanındaki ilerici hamlelerimizin temel motivasyonu olmuştur.

Vesayete karşı yürütülen mücadeleyle seçme, seçilme, siyasi faaliyette bulunma ve siyasi parti kurma gibi siyasi hakların kullanımının önündeki engelleri kaldırdık.

Bugün etkili bir şekilde işleyen temel hak ve özgürlükleri koruma mekanizmaları da son yirmi yılın eseridir.

Devlet kurumlarına egemen olan vesayetçi tortuyu ortadan kaldırmak adına son yirmi yılda sayısız anayasal ve yasal düzenleme yaptık. 2002 yılına kadar 1982 Anayasasında sadece günlük ihtiyaçlara dayanan değişiklikler yapılabilmişken, biz reformcu bir anlayışla köklü Anayasa değişiklikleri yaptık.

Her değişiklikte ülkemizin demokrasi ve hukuk devleti standartlarını yükselttik.

Anayasal ve yasal düzenlemelerle hak ve özgürlükleri genişlettik, koruyucu mekanizmalar geliştirdik.

- İnsanımızın inancından kaynaklanan tercihlerini özgürce hayata geçirmesinin önündeki tüm engelleri kaldırdık.
- Devlet organları ve idari makamların kamu hizmetlerinden yararlanılmasında kanun önünde eşitlik ilkesine uygun davranması zorunluluğu getirdik.
- Kanunda açıkça yazılı olmayan hallerde kimsenin yükseköğrenim hakkını kullanmaktan mahrum edilemeyeceği hükmünü getirdik.
- Temel hak ve özgürlüklere ilişkin anlaşmalarla kanunların aynı konuda farklı hükümler içermesi halinde, milletlerarası antlaşma hükümlerinin esas alınmasını Anayasal kural haline getirdik.
- Çoğulcu demokrasi anlayışının bir gereği olarak, doğru bilgi edinme ve denetim görevi yürüten medyanın çoğulcu bir yapıya kavuşmasının önündeki engelleri kaldırdık. Medyanın bağımsızlığını etkin ve şeffaf bir sivil toplumun vazgeçilmez bir gereği olarak gördük; tek yönlü değil çok yönlü haber alma mecralarının şeffaf ve rekabetçi bir anlayışla yapılması için adımlar attık.
- 2004 yılında, basımevi ve eklentileri ile basın araçlarının, hiçbir şekilde suç aleti olduğu gerekçesiyle zapt ve müsadere edilemeyeceğini, işlemlerden alıkonulamayacağını kabul ettik.
- Basın Kanunu'nda yapılan değişikliklerle basın özgürlüğünü güçlendirdik. Basın suçlarının kapsamını daralttık. Basın ve yayın yoluyla işlenen suçlarda dava açılabilmesi için süre şartı getirdik.

- Örgütlenme özgürlüğünü güvence altına aldık. İlgili kanunlarda yapılan değişikliklerle dernek kurucusu olmaya ve dernek faaliyetlerinde kullanılacak dillere ilişkin yasak ve sınırlamaları kaldırdık. Derneklerin kurulmasında izin sisteminden bildirim sistemine geçtik.
- Kişilerin toplu ibadetleri yanında bireysel ibadetlerinin engellenmesini de suç olarak düzenledik, ayrıca, kişinin dini inancının gereğini yerine getirmesinin engellenmesini de ceza yaptırımına bağladık.
- Cebir veya tehdit kullanarak ya da hukuka aykırı başka bir davranışla bir kimsenin inanç, düşünce veya kanaatlerinden kaynaklanan yaşam tarzına ilişkin tercihlerine müdahale etmek veya bunları değiştirmeye zorlamayı suç olarak düzenledik.
- Kişisel verilerin kaydedilmesi, verileri hukuka aykırı olarak verme veya ele geçirme ve verileri yok etmeme suçlarının cezalarını artırdık.
- Temel hak ve özgürlüklerin korunması ve ifade özgürlüğünün güçlendirilmesi için istinafta kesinleşen bazı suçlar için temyiz yolunu açtık.
- İfade hürriyetiyle ilgili suçların tamamına, “eleştiri amacıyla yapılan düşünce açıklamaları suç oluşturmaz” kuralı koyduk. Eleştiri ve haber verme sınırlarında kalındığında terörün propagandası suçunun oluşmayacağı yönünde mevzuata hüküm ekledik.
- Ceza adaleti sistemine ilk defa ayrımcılık suçunu dâhil ettik.

İşkenceyle aktif olarak mücadele ettik ve ülke gündeminden işkence ve kötü muamele iddialarını tamamen çıkarttık.

- Gerek idari gerekse yargısal uygulamalarda işkence ve kötü muamele konusuna hassasiyetle yaklaşılmasını sağladık.
- 2003 yılında işkence suçlarından dolayı verilen cezaların para cezasına çevrilmesi ve ertelenmesi imkânı ile bu suçları işleyen kamu görevlilerinin soruşturulması için mülki amirden izin alınması gerekliliği kaldırılmıştır.
- 2005 yılında işkence ve kötü muamele suçları için öngörülen cezalar artırılmış, işkence gören kişinin ölümü durumunda failin ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası ile cezalandırılması düzenlenmiştir.
- 2013 yılında işkence suçlarında zamanaşımını kaldırdık.

Hak arama özgürlüğünün önündeki engelleri kaldırdık ve hak arama yollarını çoğalttık.

- 2010 yılında hak arama yollarını artırdık ve bu kapsamda Kamu Denetçiliği (Ombudsmanlık) yolunu getirdik. 2012 yılında ise Kamu Denetçiliği Kurumu Kanunu kabul edildi.
- 2010 yılında Anayasa değişikliği ile vatandaşlarımıza Anayasa Mahkemesine bireysel başvuru yapabilme hakkı getirdik. 2012 yılında yaptığımız Kanun değişikliği ile uygulamayı başlattık.
- Yüksek Askerî Şûranın ilişik kesme kararlarına, kamu görevlileri hakkında uygulanan uyarma ve kınama cezalarına, hâkim ve savcılar hakkında HSK'nın verdiği meslekten ihraç kararlarına, karşı mahkemeler nezdinde hak aramayı yasaklayan hükümleri Anayasadan çıkardık.
- Kamu yönetiminde saydamlığı esas alarak vatandaşlarımızın bilgi edinme hakkını anayasal (2010 yılı) ve yasal (2003 yılı) teminata kavuşturduk.
- Kişilerin idari makamlara yaptıkları başvurulara, idare tarafından verilecek cevap sürelerini altmış günden otuz güne indirdik.
- Terör nedeniyle veya terörle mücadele sırasında veya sonucunda zarar gören vatandaşlarımızın zararlarının yargı yoluna gitmelerine gerek kalmadan, idarece en kısa süre içinde ve sulh yoluyla karşılanmasını sağladık.
- Kişisel verilerin korunmasını ilk defa anayasal ve yasal bir hak olarak düzenledik ve 2016 yılında Kişisel Verileri Koruma Kurumunu kurduk.
- 2016 yılında insan haklarının korunması ve geliştirilmesi konusunda faaliyet göstermek üzere Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumunu kurduk.
- Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine yapılmış olan bazı başvuruların tazminat ödenmek suretiyle çözümü için adım attık. Adalet Bakanlığı bünyesinde İnsan Hakları Tazminat Komisyonu kurduk.
- Hâkimler ve Savcılar Kurulu tarafından 2019 yılında, hâkim ve savcılarının terfi kriterleri arasına kişilerin temel hak ve özgürlüklerine ilişkin kararlar dâhil edildi. Bu kapsamda, yargı mensuplarının Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi ve Anayasa Mahkemesince yapılan incelemelerde ihlal kararına sebebiyet verip vermedikleri, neden oldukları ihlalin niteliği ve ağırlığı ile ilgililerin temel hakların korunması konusundaki gayretleri dikkate alınmaktadır.

Birlikte Yapacağız

Bugüne kadar sağlanan kazanımlar ve meydana getirilen “kayıtsız ve şartsız milli iradeye dayalı” sağlam-sağlıklı alt yapı üzerinde şimdi Türkiye Yüzyılı’nı inşa etmek ve bu yüzyılı ülkemiz ve tüm dünya için “HUZURUN YÜZYILI”, “DEĞERLERİN YÜZYILI,” “HAKLININ YÜZYILI”, “VİCDANIN YÜZYILI” ve “ÖZGÜRLER YÜZYILI” olarak idrak edebilmek için **yüksek standartlı demokrasi** adımlarımızı başlatacağız.

Vatandaşımızın insanca yaşamasını mümkün kılan tüm araçlar, insan onurunu korumaya hizmet edecektir. Bu noktada haklar arasında bir hiyerarşi gözetmiyoruz. Vatandaşımızın haklarını büyük-küçük, önemli-önemsiz demeksizin her anlamda ve her platformda güçlendirmeye devam ediyoruz. Günümüzde insanın sağlıklı, yaşanabilir ve müreffeh bir yaşamı için gereken fiziksel çevre hakkı da hukukun bir parçası haline gelmiştir. Bu kapsamda Kyoto Protokolü imzalanmış, Paris İklim Anlaşması da yürürlüğe konulmuştur.

Ayrıca, çevrenin şehrin ekolojik dengesini göz ardı eden yapı stokları, inşaat kalitesi düşük yapılar ve çarpık imar düzeni, insan haklarının temeli olarak kabul edilen ‘insan onuru’ ile bağdaşan bir yaşam imkânı sunmamaktadır. 2019 yılında hazırladığımız Kentsel Dönüşüm Eylem Planı’nın önemi yaşadığımız büyük deprem felaketiyle birlikte daha anlaşılır hale gelmiştir.

Türkiye Yüzyılı’nda demokrasimizi güçlendirmek ve her bir vatandaşın kendini değerli hissedeceği ve yönetimde asli bir unsur olarak söz sahibi olacağı daha ileri bir standarda yükseltmek için kamusal ve siyasal kararla süreçlerinde saydamlığı, hesap verebilirliği, katılımıcılığı ve çoğulculuğu tesis etmeye yönelik gerekli kurumsal yapılar ve süreçler oluşturulacaktır.

Bu düşüncelerle önümüzdeki dönemde;

Yaşam hakkı: Önce insan hayatı

Kamu kurumlarının sebep olduğu iddia edilen yaşam hakkı ihlallerinin etkili, hızlı ve tarafsız bir şekilde soruşturulması için ihtiyaç duyulan adımları ivedilikle atacağız.

Bu hususlarda yargısal makamlara yapılan veya basına yansıyan başvuruların akıbetini “şeffaf ve güven veren adalet anlayışı” çerçevesinde ilgili kurum ve kuruluşların iletişim mekanizmaları vasıtasıyla kamuoyuyla düzenli bir şekilde paylaşacağız.

Devletin yaşam hakkına dair pozitif ve negatif yükümlülüklerin ihlalini doğuran sebeplerin ortadan kaldırılması için gerekli düzenlemeleri süratle hayata geçireceğiz.

- İnsanımızın canını hiçe sayan sorumluların etkin bir soruşturmayla adalet önüne çıkarılması, yaptıklarının yanlarına kâr kalmaması için kurumsal ve yasal alt yapıyı güçlendirecek, ceza yaptırımlarını da ağırlaştıracağız.
- İnsanımızın hayatına mâl olan ihmal ve kusur iddialarında şüpheli konumda olan kamu görevlileri için idareden soruşturma izni alınması usulünü kaldıracağız.
- İmar hukukunu anayasal düzeyde ele alacak ve insanımızın yaşanabilir, sürdürülebilir, güvenli çevre hakkını koruyacak düzenlemeler yapacağız.
- Yapı Denetimi Hakkında Kanun'da değişiklik yaparak denetim görevinin ihmal edilmemesini temin eden ağır yaptırımlar içeren düzenleme yapacağız.

Devletin insan hayatını koruma yükümlülüğü de yaşam hakkının bir parçasını oluşturur. Bu bağlamda yaşam hakkını tehdit eden şiddet eylemleri, doğal afet olayları, trafik kazaları ve tehlikeli iş sahalarından kaynaklı ölümlerin asgariye düşürülmesi için aşağıdaki hususları içeren **“Yaşam Hakkı Eylem Planı”** hazırlayacak ve uygulayacağız.

- Şiddete başvurma riski bulunup akıl sağlığı yerinde olmayan, şiddet geçmişi bulunan kişilere karşı toplumun korunması,
- Ulaşım ve trafik kazalarının azaltılması,
- Konut güvenliğinin sağlanması ve doğal afetlere hazırlık,
- Maden kazalarının önlenmesi,
- Bireysel silahlanmanın kontrol altına alınması,
- İnsan hayatı için tehlike arz eden meslek kollarında iş güvenliği standartları ve denetiminin yükseltilmesi,
- Şiddetin basın yayın organları ve sosyal medya platformlarında özendirilmesinin önlenmesi.

Bu başlıklarda özellikle devletin denetleyici ve düzenleyici rolünün daha etkin bir biçimde hayata geçirilmesi, ölüm riski bulunan olgu ve koşullarda riskin minimize edilmesi birinci önceliğimizdir.

İşkenceye Sıfır Tolerans

İşkence ve kötü muameleye karşı sıfır tolerans anlayışını benimsemeye kararlılıkla devam edeceğiz. İnsan haklarını koruma mekanizmalarının işkence ve kötü muameleye karşı denetim ve önleme fonksiyonlarını daha etkin şekilde yerine getirebilmeleri için bağımsızlıklarını güçlendireceğiz.

Hâkimler, cumhuriyet savcıları, kolluk görevlileri ve ceza infaz memurlarının insan hakları eğitimlerini AİHM standartları çerçevesinde artıracacağız.

Cezaevi koşullarının insan onur ve haysiyetini gözetecek, işkence ve kötü muameleye önleyecek şekilde iyileştireceğiz.

Dijital Tehditlere Karşı Özel Hayatın Mahremiyeti Korunacak

Önümüzdeki dönemde kişisel verilerin ve özel hayatın mahremiyetini dijital tehditlere karşı tüm vatandaşlarımızı daha etkin biçimde koruyacağız.

Özellikle dijital platformlarda kişisel verilerin ihlal edilmesine karşı Kişisel Verileri Koruma Kurulu ve yargı mercileri başta olmak üzere kamu otoritelerinin daha aktif bir rol üstlenmelerini sağlayacağız.

İfade ve basın özgürlüğü ile şeref ve itibarın korunması hakkı, eşit düzeyde koruma gerektiren temel hak ve özgürlüklerdir. Bu anlayışla, bireyin kendisine ait herhangi bir bilginin, kendi rızası olmaksızın açıklanmaması, yayılmaması ve bu bilgilere başkalarının ulaşmamasını temin eden “unutulma hakkını” güçlendirecek mevzuat değişikliği yapacağız.

Kişi Özgürlüğü ve Güvenliği Güçlendirilecek

Kişi özgürlüğü ve güvenliğini önceleyen anlayışımıza uygun olarak bu hakkı ihlal eden; gözaltı, tutuklama ve diğer koruma tedbirlerine ilişkin mevzuat ve özellikle uygulamadan kaynaklı sorunları analiz edeceğiz.

Ayrıca bu tedbirlerin AYM ve AİHM içtihatlarına uygun bir şekilde karara bağlanması ve uygulanmasını sağlamak adına gerekli değişiklikleri süratle gerçekleştireceğiz.

Sosyal Barışın Teminatı: Din ve Vicdan Özgürlüğü

Önümüzdeki dönemde din ve inanç ayrımı gözetmeksizin bütün vatandaşlarımızın özgürlük alanlarının genişletilmesi ve kadınların başörtüsü ve diğer kıyafet tercihlerine anayasal güvence sunma arayışımızda olduğu gibi elde edilen kazanımların korunması yönündeki çalışmalara devam edeceğiz.

Türkiye Yüzyılı'nda yapılacak yeni anayasada din ve vicdan özgürlüğü; inanç, ibadet, eğitim ve kılık kıyafet konularında hürriyetleri genişletecek ve keyfi sınırlamaları engelleyecek şekilde düzenleyeceğiz.

Tepeden inmeceli ve baskıcı geçmiş dönemlerin aksine din ve vicdan özgürlüğünü, siyasal krizlerin konusu olmaktan çıkararak toplumsal barış ve huzuru güçlendiren bir olgu haline getireceğiz.

İfade Özgürlüğünde Yeni Dönem

Değişen toplumsal ihtiyaç ve koşulları dikkate alarak ifade özgürlüğünü kısıtlayıcı nitelikteki mevzuatı gözden geçirecek ve uygulamadan kaynaklanan eksiklikleri gidereceğiz.

İfade özgürlüğü ile kişinin şeref ve haysiyetinin korunması gibi diğer hak ve özgürlükler arasında ne demokratik toplum düzeninden ne de bireysel haklardan vazgeçmeyen makul dengeyi koruyacağız.

Özgürlükçü demokrasinin vazgeçilmez parçası olan basın özgürlüğü, halkın haber alma hakkını ve demokratik hesap verebilirliği hayata geçirecek şekilde güçlendireceğiz.

Basın mensuplarının haber üretme ve mesleki faaliyetlerini yerine getirmelerini kolaylaştıracağız.

Toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının fiilen kullanımının güçlendirilmesine yönelik kolluk görevlilerinin meslek içi insan hakları eğitimini geliştireceğiz.

Ayrımcılık ve Nefret Suçlarıyla Etkin Mücadele

Dil, din, ırk, mezhep ve yaşam biçimi temelinde ayrımcı ve ötekileştirici uygulamalara karşı mücadelemize devam edeceğiz.

Ayrımcılık ve nefretle etkin mücadele için "Ayrımcılık ve Nefretle Mücadele Kurulu" oluşturacağız.

Kurul, ulusal ve uluslararası ölçekte hak ihlali gözlem, değerlendirme ve tespitlerini içeren “Ayrımcılık ve Nefretle Mücadele Uluslararası Endeksi” yayınlayarak nefret suçları ile küresel mücadelenin etkin bir parçası olacaktır.

Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarını ve hakları ihlal edilen tüm mağdurları kapsayacak şekilde hak ihlallerini kurumsal düzeyde takip ederek düzenli şekilde raporlayacak ve uluslararası kamuoyunun gündemine taşıyacağız.

İnsan onuru ve eşitlik ilkesi konusundaki hassasiyetimizi en güçlü şekilde yansıtmak üzere, nefret suçuna ilişkin yeni ve müstakil bir düzenleme yapacağız.

Mülkiyet hakkına etkin koruma

Kişilerin malına, mülküne yönelik öngörülme, habersiz ve keyfi müdahaleye asla izin vermeyen bir anlayışla özel hukuk veya kamu karşısında mülkiyet hakkını korumak için güvenceleri artırmaya devam edeceğiz.

Kamulaştırmada “kamu yararı” kararının açık, öngörülebilir ve anlaşılabilir bir şekilde verilmesine yönelik tedbirler alacağız.

Mülkiyet hakkına yönelik müdahalelere karşı vatandaşımızın hemen sonuç alabilmesi için valilikler nezdinde idari başvuru yolu getireceğiz.

İdari yargıda mülkiyet hakkı konusundaki davaların ivedi yargılama usulüyle hızlı bir biçimde görülmesini sağlayacağız.

Ceza yargılamasında el koyma ve müsadereye ilişkin mevzuattan ve uygulamadan kaynaklanan sorunlara yönelik usulî güvenceleri güçlendireceğiz.

Tapu siciline konulan şerh ve kısıtlamaları anında elektronik ortamda malik ve ilgililerin bilgi ve erişimine sunacağız.

Sosyal Adalet Hakkı

Türkiye Yüzyılı'nı, ekonomik büyüme ve kalkınma ile sosyal adalet arasında uyumu ve tamamlayıcılığı zorunlu gören bir yaklaşımla inşa edeceğiz.

Sosyal adalet ve sosyal politikalarda hedefimiz her Türkiye Cumhuriyeti vatandaşının hiçbir ayırım gözetmeksizin kendini değerli olarak hissedeceği bir ortam oluşturmak ve her vatandaşın onur, haysiyetini koruyan, gözetilen ve güçlendiren bir sosyal koruma sistemi kurup işletmektir.

Uluslararası Çalışma Örgütü'nün (ILO) belirlediği ve uluslararası arena-
da genel kabul görmüş tüm sosyal risklere karşı her vatandaşımızı etkili
ve yeterli düzeyde korumaya kavuşturmak amacıyla sosyal koruma siste-
mini güçlendirmek ve sürekli geliştirmek temel politik tercihimiz olacaktır.

Bu vizyona bağlı olarak;

“Türk Mucizesi” olarak uluslararası kabul görmüş genel sağlık sigorta-
sında erişimi, kaliteyi, kapsamlı ve derinlikli güvenceyi ve bu güvenceye
ulaşılabilirliği kalıcı hale getireceğiz.

Sosyal güvenlik, sosyal yardımlar ve sosyal hizmetler arasındaki koor-
dinasyon ve entegrasyonu en üst düzeye çıkaracağız.

Farklı kanunlar ve mevzuatlarla düzenlenmiş ve birden fazla kurum/
kuruluş tarafından gerçekleştirilen sosyal yardımları bütüncül bir şekilde
tek bir mevzuat çatısı altında toplayarak aile bazlı “Vatandaşlık Maaşı”
ödeyeceğiz.

Hastane ve sağlık personeli sayısının arttırılması ve teknik imkânların
geliştirilmesi için istihdam ve yatırım faaliyetlerine devam edeceğiz.

Kentsel dönüşüm süreçlerini sağlıklı bir çevrede yaşama, yaşanabilir
şehirler kurma ve mülkiyet hakkı esaslarını gözeterek hızlandıracağız.

Vatandaşlarımızın konut ve barınma hakkını ihlal eden tüm engelleri or-
tadan kaldıracacağız.

Afet riskine karşı tüm Türkiye'deki konutların güvenli hale getirilmesine
yönelik planların hazırlanmasına devam edeceğiz.

Yaşadığımız 6 Şubat Depremleri sonrası şehirlerimizi güvenliği ve ya-
şanabilirliği temel alarak yeniden inşa edeceğiz.

Hukukun doğal afetlerle mücadelede etkili bir araç olduğunun far-
kındayız. Bu bağlamda; depreme dayanıklılığı yüksek, temiz, sağlıklı ve
sürdürülebilir kentler inşa edeceğiz, bu amaca aykırı iş ve işlemleri ceza
yaptırımı içine alacağız.

Çevrenin korunmasına ilişkin politikaların tarım ve su politikalarıyla eş
güdümlü olmasının gereği doğrultusunda bütünlüklü bir çevre politikası
sürdüreceğiz.

Sağlıklı gıda üretimini teşvik edilecek, gıda güvencesi sağlayacak ve
gıda hakkını koruma altına alacağız.

Çocuk, Yaşlı ve Engelli Haklarının Korunması

Geleceğimizin güvencesi olan çocuklarımızın yüksek yararını ön planda tutarak yeni sosyal politikaları geliştirmeye devam edeceğiz.

Siber zorbalık, akran zorbalığı ve ekran bağımlılığı gibi dijital teknolojik gelişmelerin neden olduğu olumsuz etkilere karşı çocuklarımızı koruyacağız.

Gençlerin eğitim, sağlık, istihdam, kendini geliştirme, siyasal ve ekonomik hayata katılımları başta olmak üzere her alanda fırsat eşitliğine sahip olmalarını sağlayacağız. Gençlerin yeni fikirlerinin desteklenmesine yönelik girişimcilik programlarının kapsamı ve kapasitesini genişleteceğiz.

Gençler kadar yaşlılar için de yaş temelli ayrımcılık ve istismarla mücadelede devam edeceğiz. Bu çerçevede, toplumda yaşlı hakları bilincinin geliştirilmesine yönelik farkındalık artırıcı faaliyetlere hız vereceğiz. Uzun dönemli bakım ihtiyacının karşılanması için sosyal ve tıbbi hizmetlerin kapasitesini geliştireceğiz.

Engelli vatandaşlarımızın eğitim ve çalışma haklarını fırsat eşitliği ilkesi temelinde daha etkin şekilde koruyacağız. Yine engelli vatandaşlarımızın toplumsal yaşama katılmaları için yerel yönetimlerin daha aktif çalışmasını sağlamaya yönelik düzenlemeleri hayata geçireceğiz.

Yeni Nesil Hak ve Özgürlükler

Ülkemizin ekonomik kalkınmasını sağlarken insan onurunu korumayı ve sosyal refahı ikinci planda bırakmıyoruz. Bu bağlamda içinde zamanın teknolojik gelişmelerinin tehdidi altındaki doğal yaşam ve çevreyi korumayı tüm politikalarımızın merkezine yerleştireceğiz.

Çağımızın en temel ihtiyaçlarından internete erişim hakkının anayasada yer alması gereken derecede önemli görüyoruz. Yeni anayasada internete erişim hakkını haberleşme ve gizliliğin korunması haklarıyla beraber ele alarak anayasal güvenceye kavuşturacağız.

Çevre kirliliğinin önlenmesi ve sağlıklı suya erişim temel önceliklerimizden biri olmaya devam edecektir. Bu amaçla yerel yönetimlerle iş birliğini geliştirecek ve gerekli düzenlemeleri hayata geçireceğiz.

Çevre, enerji, su, gıda gibi tüm imkân ve kaynakların sahibi değil, emanetçisi olduğumuz bilincini yediden yetmişe oluşturmak için çalışacağız. “**Emanet adaleti**” ismini verdiğimiz bu yaklaşımla, ülkemizin kaynaklarını önceki nesillerden devraldığımız gibi; koruyarak, gözeterek ve büyüterek sonraki kuşaklara devredeceğiz. Emanet adaletiyle milli servetimizin milli dayanışmaya ve sosyal refaha dönüşmesinin en güzel örneklerini sergileyeceğiz.

Hak ve Özgürlükleri Koruyucu Mekanizmalar

Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumunun yapısını güçlendireceğiz.

Temel hak ve özgürlükleri daraltan kanun değişikliklerinin kabulü için nitelikli çoğunluk koşulunun getirilmesini sağlayacağız.

Kamu Denetçiliği Kurumuna resen inceleme başlatma yetkisi sağlayacağız. Kurum kararlarının etkinliğini artıracacağız.

İnsan Hakları Farkındalığının Artırılması

Toplumsal farkındalığın artırılması noktasında geliştirdiğimiz politika ve uygulamaları insan haklarının toplumsal bir bilinç olarak gelişmesini mümkün kılacak şekilde sürdüreceğiz.

Bu anlayış doğrultusunda tüm kamu idarelerinde insan hakları eğitim seferberliği başlatacağız. Bu amaçla kitle iletişim araçlarının etkin kullanımını sağlayacak, tematik alanlarda insan hakları sorunlarının tartışılacağı çalıştay ve atölyeler düzenleyeceğiz.

Yine bu kapsamda olmak üzere insan hakları farkındalığını artırmaya yönelik çevrimiçi ve basılı materyaller üretilecektir. Toplumda insan hakları farkındalığının artırılmasını temin etmeye yönelik bilimsel, kültürel ve sanatsal faaliyetlere kurumsal destekler sağlayacağız.

27. Adalet Reformu

Siyaset ve hukuk anlayışımız, “devletin temelinde adalet, adaletin temelinde ise insan” olduğu ön kabulüne dayanmaktadır.

Bizim tek cümlelik anayasamız olsa o cümlemiz “**devlet, adaleti sağlamakla yükümlüdür**” olurdu. Adalet bizim için bu kadar önemli, bu derece hayati bir konudur.

Belirtmemiz gerekir ki temel hak ve hürriyetlerin en hayati koruma mekanizması olan yargının geçmiş dönemlerde ironik biçimde özgürlükleri genişleten politikaların karşısında yer alması Türkiye açısından oldukça talihsiz bir gelişme olmuştur. Bu dönemlerde siyasi iktidarın demokratik siyasal alanını yerindelik denetimiyle kısıtlamaya çalışan adli merciler, parti kapatma davası ve “başörtüsü” kararında sergilediği aktivizmle vesayet organı olarak çalışmıştır.

Biz, aşama aşama, adım adım gerçekleştirdiğimiz reformlarla millet adına karar veren bir yargı sistemi oluşturduk. Yargıyı vesayet organı olmaktan çıkardık, milletin adalet kapısı haline getirdik.

Adaleti mülkün temeli, devletin dini olarak gören bir anlayışla yola çıktık. Milletimizin daha iyi işleyen bir yargı sistemine kavuşması için köklü ve kalıcı çözümler ortaya koyduk.

Biz ‘İnsan insanın yurdudur!’ anlayışıyla asırlara sâri yüksek bir medeniyet birikiminin izini sürdürdük. “Devlet için var olan insan” anlayışından “insan için var olan devlete” geçme yolunda milletçe büyük bedeller ödedik. Son 20 yılda gerçekleştirdiğimiz reformların, yaptığımız her yeniliğin temelinde insanımızın hak ve özgürlük yolunu kalıcı biçimde genişletme niyet ve iradesi vardır.

İnsan için yaşamak eylemini anlamlı kılan; insan olma onuruna saygının mütemediyen ayakta tutulmasıdır. Doğuştan gelen hak ve özgürlüklerin tanınmasıdır. Bizim için de siyaseti anlamlı kılan, insanı hak ve özgürlükleriyle yaşatmaktır.

Son yirmi yılda demokrasimizin standartlarının yükseltilmesi, hukuk devletinin tahkim edilmesi, yargının tarafsızlığının ve bağımsızlığının güçlendirilmesi ve hak arama yollarının artırılması başta olmak üzere pek çok konuda tarihi ve reform niteliğinde adımlar attık.

Yargı Reformu Strateji Belgesi ile güven veren ve erişilebilir adaletin temelini attık. İnsan Hakları Eylem Planı ile özgür birey ve demokratik toplum için atılması gereken adımları kararlılıkla attık.

Demokrasimizde ve adalet sistemimizde önemli değişimlere imza atarak adalet sisteminin kronikleşmiş sorunlarına çözümler getirdik.

Biliyoruz ki hukuk devletinin ahlaki özü; insan onuruna duyulan saygı, ona verilen önem ve sağlanan korumada bulunmaktadır. Tüm insanlar bu saygı, önem ve koruma noktasında eşittir. Bu düşünceyle hukuk ve adalete bakış açımızı belli ideolojik kalıpların arasına sıkıştırmadık.

Sonuç olarak demokratik hukuk devleti, insan haklarının güvencesi ve adalete erişimin temel zeminidir. İnsanımızın hukuk güvenliği içinde, ön-görülebilir ve hak arama yolları açık bir yargısal işleyişe muhatap olması da yine hukuk devletinin imkân ve araçlarıyla işlerlik kazanacaktır.

Birlikte Yaptık

- Yargının bağımsızlığını ve demokratik meşruiyetini güçlendirdik.
- 2004 yılında Devlet Güvenlik Mahkemelerini kaldırdık.
- 2004 yılında Adalet Bakanı'nın kamu davası açılması için Cumhuriyet savcılarına emir verme yetkisini kaldırdık.
- 2014 yılında Özel Yetkili Mahkemeleri kaldırdık.
- Anayasa'da yer alan ve yargı yetkisinin, Türk Milleti adına "bağımsız" mahkemelerce kullanılacağına dair hükmü "bağımsız ve tarafsız" mahkemeler şeklinde değiştirdik.
- 2010 yılında, daha önce Adalet Bakanlığında bulunan bazı yetkileri HSK'ya devrettik. Bu kapsamda HSK'ya bağlı Genel Sekreterlik ve Tef-tiş Kurulu kurduk.
- Hakimler ve Savcılar Kurulu'nu yeniden yapılandırdık. Kurulu daha ço-ğulcu ve demokratik meşruiyeti güçlü bir yapıya kavuşturduk.
- 2017 yılında Hâkimler ve Savcılar Kurulu'nun daire sayısını 3'ten 2'ye, üye sayısını ise 22'den 13'e indirdik.
- Hâkim ve savcılarının terfi ve denetimlerinde hedef süreye uyum, yeterli gerekçe ve karar isabet oranı gibi objektif performans kriterleri getir-dik.
- Askeri yargıyı tamamen kaldırarak sivil-askeri yargı ayrımını sona er-dirdik.
- Anayasa Mahkemesi'ni yeniden yapılandırdık. Anayasa Mahkemesi-nin üyelerinin halkın seçtiği Cumhurbaşkanı ve Türkiye Büyük Millet Meclisi'nce atanması usulünü benimseyerek Mahkemenin demokratik meşruiyetini güçlendirdik.
- İnsanımızın lekelenmeme hakkını en güçlü şekilde koruduk, güçlendir-dik.
- Mecellenin evrensel hukuk ilkelerinden biri olan 'Berâat-i zimmât asıl-dır' kaidesinde anlamını bulan masumiyet karinesini sadece usuli bir norm olarak değil, aynı zamanda adli süreçlerde temel bir değer olarak kabul ettik.

- Lekelenmeme hakkını usul kanunlarımıza kazandırdık. Vatandaşlarımızın mesnetsiz ihbar ve şikâyetler nedeniyle soruşturmaya maruz bırakılmaması için mevzuat değişiklikleri yaparak bu gibi durumlarda soruşturma yapılmamasını sağladık.
- İletişim kayıtlarının beraat kararı verilmesi halinde de imha edilmesini sağladık.
- Ceza Muhakemesi Kanunu'nda yaptığımız değişikliklerle iddianamede iddia konusu olaydan başka özel hayat konularına girilmesini yasakladık. Hukuk güvenliği ve öngörülebilirlik ilkelerini tüm reformlarımıza yansıttık.
- Sadece ifadeleri alınmak amacıyla mesai saatleri dışında yakalanmış olan kişilere belirlenen tarihte yargı mercii önünde hazır bulunmayı taahhüt etmesi durumunda serbest bırakılması imkânı getirdik.
- Vatandaşımızın hukuk güvenliğini ve itibar hakkını korumaya yönelik reform adımlarımızdan biri de İstanbul Havalimanı'na kurduğumuz adliye olmuştur. Havaalanında kurulan adliye 7 gün 24 saat esasıyla hizmet vermektedir.
- Sanıktan delile değil, delilden sanığa gitme anlayışını getirdik.
- Yargıda ihtisaslaşmayı sağladık. Yargı Reformu Stratejisi ve İnsan Hakları Eylem Planı kapsamında ihtisaslaşmaya ilişkin ihtiyaç duyulan vergi suçları, bilişim suçları, finansal suçlar, finansal uyuşmazlıklar, sendikal uyuşmazlıklar ve kamulaştırma davaları gibi birçok alanda yeni ihtisas mahkemeleri kurduk.
- İddianamelerin mağdur ve müştekiye de tebliğ edilmesini sağladık.
- İlk derece adli ve idari yargı ile Adli Tıp Kurumunda hedef süre uygulamasını hayata geçirdik. Vatandaşımızın muhatabı olduğu dava veya soruşturmanın ne kadar sürede tamamlanacağı hakkında en başta bilgilendirilmesini sağladık.
- Konutta 'çat-kapı' haciz uygulamasını kaldırdık. Konutlarda yapılacak hacizler bakımından; icra müdürünün verdiği haciz kararının ancak "hâkim onayından geçtikten sonra" yerine getirilebilmesini düzenledik.

Yargılamaların makul sürede tamamlanması için önemli adımlar attık.

- Hâkim, savcı ve personel sayıları ile ilk derece genel ve ihtisas mahkemelerinin sayılarını artırdık.

- Hâkim ve savcı yardımcılığı kurumunu sistemimize kazandırarak, iyi yetişmiş, uygulamanın içinde bilgi ve görgüsünü artırmış hukukçuların mesleğe kazandırılmasının önünü açtık.
- İdari yargıda “ivedi yargılama”, ceza muhakemesinde ise “basit yargılama” ve “seri muhakeme” usullerini yürürlüğe koyduk.
- Anayasa Mahkemesi önünde derdest bulunan uzun yargılamadan kaynaklı bireysel başvuruların, Adalet Bakanlığı bünyesindeki Tazminat Komisyonuna aktarılabilmesini ve bu Komisyon tarafından incelenerek bir an evvel çözüme kavuşturulmasını sağladık.
- Alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemlerini hukuk sistemimize kazandırdık. Uyuşmazlıkların arabuluculuk ve uzlaştırma yollarıyla mahkeme süreci öncesinde kısa sürede, daha az masrafla ve dostane yöntemle çözülmesini sağladık.
- 2004 yılında cezada uzlaşmayı, 2012 yılında hukuk uyuşmazlıklarında arabuluculuğu sistemimize kazandırdık.
- İş uyuşmazlıklarında arabuluculuk yolunu zorunlu hale getirdik. Bu sayede uyuşmazlıkların yarısından fazlasını yargı sürecine ihtiyaç duymadan çözüme kavuşturduk.
- 1 Ocak 2019 tarihinde yürürlüğe giren Türk Ticaret Kanunu değişikliğiyle, bazı ticari uyuşmazlıklarda dava açılmadan önce arabulucuya başvurulmuş olmasını dava şartı haline getirdik.
- 2020 yılında tüketici uyuşmazlıklarında dava şartı arabuluculuk uygulamasını başlattık.
- Yedinci Yargı Paketiyle kira ilişkisinden kaynaklanan uyuşmazlıklar ile kat mülkiyeti ve komşu hakkıyla ilgili uyuşmazlıkları da zorunlu arabuluculuk kapsamına aldık.
- Ceza uyuşmazlıklarında ise uzlaşmanın kapsamını adım adım genişlettik. Adliyelerde uzlaşma büroları kurmak suretiyle etkin bir uygulamaya imza attık.
- Yatırım alanında arabuluculuğu uluslararası düzeyde de kabul ettik. Yatırımcıların arabuluculuk ve sulh anlaşmasını mahkeme kararına gerek olmaksızın geçerli kılan Singapur Konvansiyonu’nu ilk imzalayan ülkelerden biri olduk.
- Ceza adaleti ve infaz sistemimizi yeniledik.

- Yeni Türk Ceza Kanunu, Ceza Muhakemesi Kanunu, Tanık Koruma Kanunu, Cezai Konularda Uluslararası Adli İş Birliği Kanunu, Kabahatler Kanunu, Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun, Denetimli Serbestlik Hizmetleri Kanunu gibi kanunları yürürlüğe koyarak Yeni Ceza Adaleti Sistemini oluşturduk.
- İstinaf kanun yolunu getirdik. Böylece vatandaşımızın hak arama yollarına bir yenisini eklemiş olduk.
- Tutuklama ve gözaltı gibi kişi özgürlüğüne ilişkin kararların ölçülülük ilkesi çerçevesinde evrensel hukuka uygun biçimde uygulanmasını sağlayacak mevzuat değişiklikleri yaptık.
- Gözaltı kararı verilebilmesi için “somut delillerin” bulunması zorunluluğu getirdik, tutuklama kararı verilebilmesi için “suç şüphesinin varlığını gösteren somut delillerin” bulunması şartını getirdik.
- 1412 sayılı Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununda bulunmayan adli kontrol müessesesini 2004 yılında 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunuyla getirdik. Bu müessesesyle tutuklama sebeplerinin varlığı halinde şüphelinin tutuklanması yerine Kanunda belirtilen birtakım yükümlülöklere tabi tutulmasını ve böylelikle kişilerin yargılama sürecinde hürriyetlerinin daha az kısıtlanmasını sağladık.
- Tutukluluğun ceza değil, bir koruma tedbiri olduğu ilkesinden hareketle 10 yıla kadar uzayabilen tutukluluk süresini azami 5 yıla sınırlandırdık.
- Soruşturma evresi için de azami tutukluluk süresi getirdik ve suçta sürüklenen çocuklar için daha kısa azami tutukluluk süreleri belirledik.
- 2002 yılında cezaevlerinde bulunanların %41’i tutuklu iken; bu oran bu yıl itibarıyla %12,02’ye düşmüştür. Bu önemli gelişme süreklilik arz eden reformlar sayesinde gerçekleşmiştir.
- Yargılamanın sürüncemede bırakılması ve gerekçesizlik nedenlerine dayalı istinaf ve temyiz süreçlerindeki tespitlerin HSK’ya bildirilmesi sağlanmıştır.
- Adli kontrol tedbirine yönelik olarak belirli aralıklarla inceleme yapılması esas ve tedbirler yönünden süre sınırı getirdik.
- Sulh ceza hâkimliğinin tutuklama ve adli kontrole ilişkin kararına karşı yapılan itirazların asliye ceza mahkemeleri tarafından incelenmesini sağladık.

- Yolsuzluk ile mücadeleyi en etkin biçimde uyguladık. Bu doğrultuda başta “Yolsuzluğu Karşı Ceza Hukuku Sözleşmesi Ek Protokolü” olmak üzere çeşitli yasal düzenlemeleri hayata geçirdik.
- Rüşvet, zimmet, irtikap gibi yolsuzluk iddialarında savcıların mülki idarenden soruşturma izni alması usulünü kaldırdık.
- Hükümlülere belli sürelerle mahrem aile görüşmesi imkânı sağlayan düzenlemeyi hayata geçirdik.
- Çocuğunun hastalığı nedeniyle kadın hükümlünün cezasının infazının 1 yıla kadar ertelenebilmesini sağladık.
- Hükümlü ve tutukluların haklarında verilen disiplin cezalarına karşı yapılan şikâyet üzerine infaz hâkiminin duruşma yapması, hükümlü veya tutuklunun savunmasını alması, hazır bulunması yönünde düzenlemeler yaptık.
- Cezaların infazı sürecinde verilecek tüm kararların uzmanlaşmış hâkimler tarafından verilmesi sağladık. Cumhuriyet savcısının infaza ilişkin verdiği kararlara karşı infaz hâkimliğine şikâyet başvurusunda bulunulabilmesine de imkân tanıdık.
- 2020 yılı eğitim-öğretim dönemi itibarıyla ceza infaz kurumlarında adalet meslekî eğitim merkezlerini uygulamaya geçirdik. Bu merkezlerin temel amacı, hükümlü ve tutukluların infaz sonrasında eğitilmiş ve meslek sahibi olarak topluma kazandırmaktır.
- Ceza infaz kurumlarının yanı sıra ülke genelinde meydana gelen deprem, sel ve yangın gibi doğal afetlerde önemli görevler almak üzere arama-kurtarma ekibi CEKUT kuruldu.
- Denetimli serbestlik uygulamaları kapsamında Tarım ve Orman Bakanlığı iş birliğiyle Ağaçalandırma ve Koordinasyon Projesi’ni başlattık.
- Hükümlü ve tutuklular için ceza infaz kurumlarında 167 iş yurdu varken bu sayıyı 361’e, faaliyet gösterilen iş kolu sayısını ise 64’ten 206’ya çıkarttık.
- Mağdur odaklı adalet politikasını hayata geçirdik.
- 2005 yılında Çocuk Koruma Kanunu’nu çıkarttık ve ceza mevzuatımızda yapılan diğer değişikliklerle “çocuk ceza adaleti” sistemini geliştirdik. Yaptığımız ilave mevzuat değişiklikleriyle çocuk haklarını daha da geliştirdik ve suça sürüklenen çocuklara özgü kamu davasının açılmasının ertelenmesi modelini geliştirdik.

- 2010 yılında çocuk hakları ilk defa anayasal koruma altına aldık.
- Cinsel suç mağdurlarının kayda alınan beyan ve görüntülerinin kişisel veri olarak gizliliğini temin ettik.
- “Çocuk Adalet Merkezleri”ni hayata geçirdik. Çocuk Mahkemeleri, Cumhuriyet Başsavcılığı Çocuk Suçları Soruşturma Bürosu, Adli Destek ve Mağdur Hizmetleri Müdürlüğü bu merkezde hizmetlerini yürütmektedir.
- Adli süreçlerde kadınlar ve çocukların örselenmeden ifade ve beyanlarının alınması için 81 il ve 150 adliyede özel Adli Görüşme Odaları kurduk. Ülke genelinde Adli Destek ve Mağdur Hizmetleri Müdürlüklerinin sayısını 167’ye çıkarttık.
- 2021 yılında yaptığımız değişikliklerle;
  - 1932 yılından bu yana uygulanan çocuk tesliminin ve çocukla kişisel ilişki kurulmasına dair mahkeme kararlarının icra daireleri tarafından yerine getirilmesine ilişkin uygulamayı kaldırdık.
  - Çocuk teslimi veya çocukla kişisel ilişki kurulması görevini Bakanlığımız Adli Destek ve Mağdur Hizmetleri Dairesi Başkanlığı’na bağlı Adli Destek ve Mağdur Hizmetleri Müdürlüklerine verdik.
  - Bu işlemlerin, çocuğun üstün yararı doğrultusunda psikolog, pedagog, sosyal çalışmacı, çocuk gelişimci ve rehber öğretmen gibi uzmanlar eliyle yerine getirilmesini sağladık.
  - Ayrıca bu işlemler için vatandaşa yansıyan harçları kaldırdık ve tüm masrafların artık devlet bütçesinden karşılanması esasını getirdik.
- Kadına yönelik şiddete karşı tavizsiz bir kararlılıkla mücadele ettik.
- 2003 yılında aile hukukundan kaynaklanan uyuşmazlıkların çözümü için önemli bir yenilik getirerek aile mahkemelerini kurduk.
- 2004 yılında Anayasa değişikliği ile devlete kadın ve erkek arasında eşitliği sağlama yükümlülüğü getirdik. 2010 yılında yapılan Anayasa değişikliği ile kadınlara pozitif ayrımcılık tanıyan düzenlemeyi de hayata geçirdik.
- 2012 yılında Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesi Dair Kanun’unu kabul ettik.

- Tedbir Mahkemeleri kurarak 6284 sayılı Kanun uyarınca verilecek kararlarda ihtisaslaşmayı sağladık. Her adliyede kadına yönelik şiddet vakaları hakkında tedbir uygulanmasına karar veren alanında uzmanlaşmış hâkimleri belirledik.
- Cumhuriyet başsavcılıklarında aile içi şiddet büroları kurduk.
- Kadına karşı işlenen şiddet suçlarında yaptığımız değişikliklerle çok ağır cezalar getirdik ve yeni düzenlemeler belirleyerek kadınlarımızı koruma altına aldık. Ayrıca eşe karşı işlenen suçları ağırlaştırıcı neden olarak belirledik.
- Ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası öngörülen insanlığa karşı suçlar arasında cinsel saldırıda bulunma, çocukların cinsel istismarı, zorla hamile bırakma, zorla fuhşa sevk etme suçlarını da belirledik.
- Kadına karşı işlenen kasten yaralama suçunu, tutuklama nedeni varsayılan katalog suçlar arasına aldık.
- Israrlı takip fiillerini, müstakil suç olarak düzenledik.
- Kasten öldürme, kasten yaralama, tehdit, işkence ve eziyet suçlarının kadına karşı işlenmesini daha ağır ceza gerektiren nitelikli hal olarak düzenledik. Bu suçları boşandığı eşe karşı işlemeyi de aynı şekilde daha ağır yaptırıma bağladık.
- Israrlı takip suçları ile kasten yaralama, işkence veya eziyet mağduru kadına baro tarafından kendisine avukat görevlendirilmesini isteme hakkını düzenledik.
- Borçlar Kanunu'nda yaptığımız değişiklikle eşlerden birinin ancak diğesinin yazılı rızasıyla kefil olabilmesini sağladık.
- Birleşmiş Milletler Kadın Avrupa ve Orta Asya Bölge Ofisi'nin İstanbul'da kurulmasını sağlayarak kadın hakları doğrultusunda Türkiye'yi gelişimin merkez ülkesi haline getirdik.

Avukatlık mesleğini ve savunmayı güçlendirdik.

- Avukatlık stajına başlamayı "Hukuk Mesleklerine Giriş Sınavı"nda başarılı olunması şartına bağladık. Bu sınav, avukatlık mesleği için süzgeç görevi görecek ve mesleki kalitenin artmasına katkı sunacaktır.

- Bir diğer düzenlememiz avukatlarımıza “yeşil pasaport” verilmesini ilişkindi. Kamuda çalışan herkese sunulan bu haktan avukatlarımızın da yararlanmasını sağladık.
  - Hukuk yargılamalarına e-duruşma sistemini kazandırdık. Böylece avukatlar, hukuk yargılamalarında, istedikleri takdirde video konferansla ofisinde, farklı ya da buldukları şehirdeki yargılamalara katılır hale geldi.
  - Vatandaşlarımızın hukuki yardıma erişim maliyetini azaltmak için bazı avukatlık hizmetlerindeki KDV oranını %18’den %8’e indirdik.
  - Bunun yanında, adli yardım hizmeti için avukatlara ödenen ücret, avukatlık asgari ücret tarifesinde öngörülen şekilde kademeli olarak artırılmaktadır.
  - Avukatların duruşma ve keşiflere daha kolay katılımları ve bu şekilde mahkemelerdeki zaman kaybının önüne geçilmesi için çareler ürettik. Bu amaçla Avukat Portal ve CELSE uygulaması üzerinden duruşma bilgilerinin takip edilebilmesi ve duruşma hâkimi ile ilgili izin bilgisine ulaşılabilmesini sağladık.
  - Mesleğe yeni başlayan avukatların mali olarak desteklenmesi için ilk beş yıl baro aidatının hiç alınmamasını düzenledik.
  - Avukatların büro kurma giderlerinin karşılanması için uygun kredi ve finansmana erişmesini sağlayacak mevzuat değişikliği yaptık.
- Adalet hizmetlerinin kurumsal yapısını güçlendirdik.
- Uluslararası alanda aktif bir politika izlenmesi için 2014 yılında Adalet Bakanlığının yurtdışı teşkilatı kurulmuştur.
  - 1 Mart 2012 tarihinden itibaren AİHM savunmalarının hazırlanması ve AİHM kararlarının icrasına ilişkin görevlerden dış politikayı ilgilendirenler haricindeki görevler Adalet Bakanlığınca üstlenildi ve bu görevleri yürütmek üzere İnsan Hakları Daire Başkanlığı kuruldu.
  - 2013 yılında Mağdur Hakları Daire Başkanlığı kuruldu. 2020 yılında burayı müstakil bir birim olarak Adli Destek ve Mağdur Hizmetleri Dairesi Başkanlığı şeklinde yeniden yapılandırdık.
  - 2016 yılında cezada alternatif uyuşmazlık çözüm yollarının daha da geliştirilmesi yönündeki stratejinin başarıyla hayata geçirilebilmesi için Alternatif Çözümler Daire Başkanlığı’ını kurduk.

- 2012 yılında hukuk uyuşmazlıklarında arabuluculuğun etkinliğinin artırılması ve sürdürülebilir başarının temin edilmesi için Arabuluculuk Daire Başkanlığı'nı kurduk.
- 2016 yılında yeni bilirkişilik sisteminin işlerliğinin sağlanması için Bilirkişilik Daire Başkanlığı'nı kurduk.
- Bilirkişilik bölge kurulları tarafından bilirkişilik listeleri oluşturulması usulü getirdik.
- 2019 yılında İcra İşleri Dairesi Başkanlığı'nı müstakil bir birim haline getirerek icra işlerinin daha etkin yürütülmesini sağladık.

Noterlik hizmetlerinde “hızlı ve güvenli işlem” anlayışıyla düzenlemelere gittik.

- Vatandaşlarımızın hukuki güvenliği için büyük önem taşıyan ve gelecekselleşmiş uygulamalarla bugüne kadar gelen noterlik işlemlerini kolaylaştırdık.
- Vatandaşlarımıza mirasçılık belgelerini noterlerden de alabilmesi imkânını getirdik.
- Hafta sonu nöbetçi noterlik uygulamasını başlatarak vatandaşlara 7 gün hizmet verilmesini sağladık.
- Yurt dışı konsolosluklarımızda düzenlenen noterlik işlemlerinin örneklerinin ülkemizdeki noterliklerden anında alınmasını sağladık. Bu suretle yurt dışında yaşayan vatandaşlarımızın hayatını kolaylaştırdık.
- Bir noterden yapılan işlemin başka bir yerdeki noterden anında alınabilmesini sağladık. Bu uygulama ile mesafeleri ortadan kaldırdık ve zaman kaybının önüne geçtik.
- Vatandaşların noterlik işlemleri için internet üzerinden randevu alabilmelerini, bazı işlemlerin noterliklere gidilmeden yapılmasını sağlayan “e-Noter” uygulamasını faaliyete geçirdik.
- Noterliklerde güvenli ödeme sistemini uygulayarak sahtecilik ve dolandırıcılığın önüne geçtik.
- 2022 yılında yaptığımız düzenleme ile taşınmaz satış sözleşmelerinin tapu müdürlükleri yanında noterler tarafından da yapılabilmesine imkân tanıdık.

- Yargının insan kaynağını güçlendirdik, fiziki altyapısını yeniden inşa ettik.
- 2002 yılından bu yana hâkim, savcı ve personel sayısını yüzde 211 oranında artırarak yargıda insan kaynakları kapasitesini güçlendirdik.
- Göreve geldiğimizde insan kaynakları (kadro) yetersizliği nedeniyle nöbetleşe çalışmak zorunda kalan personel yapısını bugünkü yüksek standartlara kavuşturduk.

	2002	31 Mart 2023
Hâkim-Savcı Sayısı	9.349	22.809
Adalet Yardımcı Personel Sayısı	26.274	87.762
Ceza ve İnfaz Kurumlarında Görevli Personel Sayısı	25.407	79.040
Toplam Personel Sayısı	61.030	189.611
Mahkeme sayısını adli yargıda %94, idari yargıda %45 oranında artırarak mahkemeler teşkilatını güçlendirdik.		
	2002	31 Mart 2023
Adli Yargıda Mahkeme Sayısı	3.581	6.950
İdari Yargıda Mahkeme Sayısı	146	212

- Mahkeme kararlarındaki hataları asgariye indirecek ve temyiz mahkemelerindeki yığılmayı giderecek şekilde istinaf incelemesi yapmak üzere tarihi bir değişimle Bölge Adliye Mahkemelerini 15 bölgede, Bölge İdare Mahkemelerini 9 bölgede faaliyete geçirdik.
- Adli yargıda istinaf kanun yolunu 20 Temmuz 2016 tarihinde 7 yerde faaliyete geçirdik. Bu sayıyı 2017 yılında 9'a, 2018 yılında 11'e, 2019 yılında 15'e çıkardık.
- İdari yargıda istinaf kanun yolunu 2016 yılında 7 bölgede faaliyete geçirdik. Bu sayıyı 2020 yılında 8'e, 2021 yılında 9'a çıkardık.
- Yargıtay ve Danıştay'ın iş yükü azaldı, vatandaşların hukuki güvencesi arttı ve uyuşmazlıkların daha etkin bir yargılama daha hızlı çözülmesi sağlandı.

- Hizmet içi eğitimleri hâkim ve savcılarının terfilerinde dikkate alınan kriterlerden biri haline getirdik. 2022 yılında yaptığımız düzenleme ile hâkim ve savcılarının birinci sınıfa ayrılma şartları arasına en az üç meslek içi eğitim programına katılma şartı getirdik.
- Adliyelerimizde çalışan personelimizin eğitimi için eğitim merkezleri daha önce bulunmamaktaydı. Bu eksikliğin giderilmesi için 2014 yılında gerekli mevzuat değişikliğini yaptık. 2016 yılından itibaren ise Ankara ve Rize, 2021 yılından itibaren de Yozgat Personel Eğitim Merkezlerini faaliyete geçirdik.
- 2002 yılına kadar adalet personeline verilen hizmet içi eğitimler oldukça sınırlıydı. 2003-2022 yılları arasında 165.831 adalet personeline yüz yüze hizmet içi eğitim verilmiştir.
- 2002 yılından bu yana 278 adalet Hizmet Binası inşa ederek adalet hizmetlerinin mehabetine uygun alanlarda verilmesini sağladık. Adliye hizmetleri verilen binaları çok kötü bir fiziki ve teknik şartlardan alıp bugünkü yüksek standartlara erdirdik.
- Adalet hizmeti veren kapalı alan miktarı 2002 yılı itibarıyla 569 bin 59 m² iken bugün itibarıyla 5 milyon 756 bin 848 m² olmuştur.
- Adliyelerde ön büro ve danışma masaları kurarak vatandaşlarımızın işlerini kolaylaştırdık. Ön büro ve danışma masaları ile adliyelerde işlem sürelerini dakikalara indirdik.
- 2002 yılına kadar Adli Tıp Kurumu hizmetleri yeterince yaygınlaştırılmamıştı ve Kurum oldukça yetersiz imkânlarla faaliyetlerini sürdürmekteydi. Yürütülen faaliyetlerle; Kurum'un çalışmalarını modern çalışma ortamlarında yürütmesi sağlandı. Uluslararası akredite olmuş laboratuvarlar oluşturuldu ve hizmetlerin hızlandırılması sağlandı. Modern bir Adli Tıp Kurumu ile delillerin bilimsel yöntemlerle tespitini sağladık. 2002 yılında 6 olan grup başkanlığı sayısı 13'e, 18 olan şube müdürlüğü sayısını 94'e çıkarttık ve 81 ilimizin tamamında adli tıp hizmetlerinin sunulmasını sağladık.

Yargıda dijital teknolojileri daha etkin ve yaygın kullanmaya başladık.

- UYAP uygulamaları ile yargı hizmetlerini teknolojik gelişmelerle güçlendirdik ve yargıda bilişim alanında tarihi bir dönüşüme imza attık. Bu alanda geliştirdiğimiz uygulamalarla dünyaya örnek teşkil ettik ve öncü rol oynadık.

- UYAP bünyesinde Sesli ve Görüntülü Bilişim Sistemini (SEGBİS) kurduk. Böylece; vatandaşlarımızın birçok davada ifade vermek için uzaktaki mahkemeye gitmesine gerek kalmadı. 2013 yılından itibaren gerçekleştirilen toplam video konferans görüşme sayısı 2023 yılı ocak ayı itibariyle 3 milyon 389 bin 791'dir. Bununla, mahkeme önüne çıkarılana kadar özgürlüklerinin kısıtlanmasının önüne geçilmesi sağlanarak vatandaşların hayatı kolaylaştırıldı.
- Ceza İnfaz Kurumlarında tutuklu hükümlü bulunanların bulunduğu yerden duruşmalara katılması mümkün hale getirildi. SEGBİS ile yargılamalar hızlandı, hak ihlallerinin önüne geçildi.
- Hukuk yargılamalarına e-duruşma sistemini kazandırdık.
- CELSE (Mobil Avukat Bilgi Sistemi) ile avukatların duruşmalarının tarih ve saatlerini anlık olarak takip edebilecekleri ve mazeret dilekçesi gönderebilecekleri bir mobil uygulamayı hayata geçirdik.
- Avukat ve vatandaşların internet üzerinden dava açabilmelerini ve işlem yapabilmelerini sağladık.
- E-Adalet Vatandaş Mobil Uygulaması geliştirilmiş ve vatandaşlarımızın adalete erişimi kolaylaştırılmıştır.
- Vatandaş Mobil uygulamasından vatandaşlarımız tüm adli ve idari yargı birimleri ile icra dairelerindeki bilgilerine mobil cihazlar üzerinden erişebilmektedir.
- UYAP Sisteminin hayata geçirilmesinden itibaren günümüze kadar toplam 53 kurum ve kuruluş ile 166 entegrasyon gerçekleştirdik. Mahkeme ve savcılıkların ihtiyaç duyduğu bilgiler anında alınmaktadır.
- UYAP üzerinden sunulan veraset ilamı ve mirasçı bilgilerinin e-Devlet üzerinden sorgulanması sağlanmıştır.
- 2002 yılına kadar adalet teşkilatımızın tümünde sadece 1.500 civarında bilgisayar bulunurken 2002-2022 yılları arasında 194 bin masaüstü, 69 bin dizüstü bilgisayar alındı.
- Bazı kişi ve kurumlar için elektronik tebligatı zorunlu hale getirerek yargı süreçlerinin uzamasının önüne geçtik. Çevreci uygulama sayesinde binlerce ağacı kesilmekten kurtardık ve tonlarca kâğıt tasarrufu sağladık.
- Yargı hizmetlerine yardımcı olmak üzere yargıda yapay zekâ dönemini başlattık.

Birlikte Yapacağız

- Türkiye Yüzyılı'nda adalet hizmetlerinde yeni bir çağ açacağız. Hukukun üstünlüğü temelinde adâlet politikalarını oluşturmaya devam edeceğiz. Adaletin hızla tecellisine yönelik düzenlemeler yapacak ve insanımızın hayatını her türlü ihmal, tedbirsizlik ve suiistimalden koruyan yeni uygulamaları hayata geçireceğiz.
- Adil yargılanma hakkının daha etkin korunması ve yargı bağımsızlığının güçlendirilmesi temel önceliğimiz olacak. İnsan onuruna hizmet eden hukuk güvenliğini, Türkiye'nin ve Türkiye Yüzyılı'nın değişmez ve değiş-tirilemez en güçlü vasıflarından biri haline getireceğiz.
- Yargı Reformu Strateji Belgesinde öngörülen hedeflerin yüzde 70'ten fazlasını 2022 itibarıyla yerine getirdik. 2023 yılı sonu itibarıyla Strateji Belgesi tüm hedefleriyle tamamlanacaktır. Önümüzdeki dönemde yargı ve insan hakları reformlarındaki kararlı irademizi yeni strateji belgeleri ve eylem planlarıyla sürdüreceğiz.
- Bu doğrultuda yargıda hâkim savcılardan yardımcı personele kadar tüm insan kaynakları unsurlarında sayısal ve niteliksel iyileşme sürdü-rülecektir. Makul sürede yargılama ilkesi hedef süreler ışığında bütün adli süreçlerde hayata geçirilecektir.

Adalete Erişimi Güçlendirmek için;

- "Adalete Zahmetsiz Erişim" ilkesiyle adalete erişimi daha da kolaylaş-tıracak, bu yolu zorlaştıran düzenleme ve uygulamaları değiştireceğiz.
- Yargısal süreçleri sadeleştireceğiz ve böylelikle vatandaşlarımızın işle-rini daha rahat görmesini sağlayacağız.
- Adalete erişimi istisnasız kılacağız. Bunun için çağın teknolojisini ada-letin hizmetine sunmaya devam edeceğiz.
- Adliye bulunmayan ilçelerimizde personeliyle, dijital alt yapısıyla adli hizmet irtibat noktası oluşturacağız.
- Avukata erişim adalete erişimin vazgeçilmez bir unsurudur. Hukuki hi-mayeyi herkes için sağlayacak bir ücretsiz aile avukatlığı sistemini ge-tireceğiz.
- Hukuki himaye sigortasını geliştirip yaygınlaştıracacağız.

- Koruyucu hukuk uygulamalarının geliştirilmesi kapsamında “Hukuk ve Adalet” dersini ortaokul ve lise müfredatında zorunlu ders haline getireceğiz.
- Hukuk eğitiminin desteklenmesi maksadıyla başarılı öğrencilere Adalet Bakanlığı bursu vereceğiz.

Lekelenmeme Hakkını Güçlendirmek için;

- Lekelenmeme hakkını daha güçlü şekilde koruyabilmek için bu hakka Anayasada yer vereceğiz.
- Kovuşturma yapılmasına yer olmadığına dair kararlara ilişkin Cumhuriyet savcılarının takdir yetkilerini genişleteceğiz böylelikle be-
raatle sonuçlanma ihtimali yüksek olan davalarda kişilerin gerekmedik-
çe adli süreçlerle muhatap olmamasını sağlayacağız.

Daha Hızlı ve Öngörülebilir Adalet için;

- Ceza yargılamalarında seri muhakeme ve basit yargılama gibi usullerin kapsamını genişletecek ve bu suretle adli süreçlerin daha hızlı ve etkin bir şekilde tamamlanmasını sağlayacağız.
- İdari sulh usulünü yeniden düzenleyerek, bu yöntemin uygulama alanını genişleteceğiz. Vatandaşımızın bir kamu kurumu ile mahkemelik olmadan önce hakkını gecikmeksizin ve en az maliyetle alması için sulh komisyonlarını yeniden yapılandıracağız.
- Boşanma sürecinde özellikle kadın ve çocukların örselenmelerini önlemek için uluslararası sözleşmelerdeki standartları da dikkate alarak mahkeme temelli aile arabuluculuğu müessesesi oluşturacağız.
- Yetkisizlik, görevsizlik, gerekmediği halde dosyaların birleştirilmesi ve bekletici mesele yapma gibi sebeplerle davaların uzamasını engelleyecek düzenlemeler yapacağız.
- Davalarda sık hâkim değişikliği ve bu suretle davaların uzamasını önlemek amacıyla hâkimlerin tayinlerine esas bölge sistemini yeniden düzenleyeceğiz.
- İhtisas mahkemelerinin sayısını artıracak, hâkim ve Cumhuriyet savcılarının mesleğin başından itibaren ihtisaslaşmalarını sağlayacağız. İhtisas gerektiren konularda yeni usuller geliştirecek ve hakim ve Cumhuriyet savcılarının bu konuda özel eğitime tabi tutulmasını sağlayacağız.

- Hâkim ve Cumhuriyet savcılarının yanında görev yapmak üzere hukuk fakültesi mezunu adalet uzmanı istihdam edeceğiz.
- Davaların daha kısa sürede ve isabetle çözülebilmesi için heyet halinde yargılama yapan mahkemelerin sayısını artıracacağız.
- Teknolojinin tüm imkânlarının kullanıldığı, esnek ve çok yönlü bir tebligat sistemi oluşturarak yargılamaları hızlandıracacağız.
- Adli tebligatları gerçekleştirmek üzere adliyelerde yeni bir kadro oluşturarak tebligattan kaynaklanan sorunları tümüyle ortadan kaldıracacağız.
- Esas olan hızlandırılmış yargılama değil, adaletin tecellisini ve adalet terazisinin doğru tartmasını sağlayacak makul sürede soruşturmaların ve yargılamaların tamamlanmasıdır. Bu perspektifle yargılamaların makul sürede sonuçlandırılması ve adaletin zamanında tecellisi için yeni adımlar atacağız. Bunun için yargı teşkilatımızı güçlendirmeye devam edeceğiz.

Adil Yargılanma Hakkını Güçlendirmek için;

- Adil yargılanma hakkını tüm unsurlarıyla birlikte anayasada münhasıran ve daha ayrıntılı şekilde düzenleyecek, anayasal güvenceyi güçlendireceğiz.
- Soruşturmaların etkin ve eksiksiz yürütülmesi suretiyle delil toplama işlemlerinin duruşmalara bırakılmaksızın savcılıkça tam ve eksiksiz bir şekilde yapılmasını temin edeceğiz.
- Adalet Bakanlığına bağlı olacak şekilde adli kolluk teşkilatı kuracağız. Polisin adli ve idari görevleri arasındaki ayrımı kesin olarak belirleyecek, adli soruşturmaların etkinliğini artıracacağız.
- Adil yargılamayı etkilemeye teşebbüs suçunun unsurlarını genişleteceğiz, cezasını artıracacağız.
- Kesin nitelikteki mahkeme kararlarına karşı mahallinde itiraz yolu getirerek vatandaşlarımızın hak arama özgürlüğünü güçlendireceğiz.
- Daha şeffaf ve hesap verebilir yargı için bütün mahkeme kararlarını (kişisel verileri koruyarak) kararı veren hâkim veya mahkeme heyetinin isimleri ile erişime açacağız.

Yargı Bağımsızlığını Güçlendirmek için;

- Yargının bağımsız ve tarafsızlığını daha da güçlendirecek yeni reformları hayata geçireceğiz. Hâkimler ve Savcılar Kurulu'nun yapısını değiştireceğiz. Hakimler Kurulu ve Savcılar Kurulu olmak üzere iki ayrı üst meslek kurulu oluşturacağız.
- Hâkimlik ve savcılık teminatını daha da güçlendirecek mevzuat düzenlemeleri yapacak ve coğrafi teminatı hayata geçireceğiz.
- HSK'nın ihraç kararı dışındaki disiplin kararlarına karşı da yargı yolunu açacağız.
- Hâkim ve savcıların atama, nakil ve terfi sistemini, objektif ölçütlere dayalı ve liyakat esaslı olarak geliştireceğiz.
- İstinaf mahkemelerinde görev yapan hâkim ve savcıların talepleri dışında belirli bir süreden önce ilk derece mahkemelerine atanamayacaklarına ilişkin teminat getireceğiz.
- Yargıda tecrübeye dayalı bir sistem geliştireceğiz. Belirli görevlere atanabilmek için asgari mesleki kıdem şartları belirleyeceğiz. Yüksek yargı üyeliğine seçilebilmek için en az 50 yaş ile birinci sınıf olmanın yanı sıra belli bir mesleki kıdem şartı getireceğiz.
- Hâkimlik ve savcılık mesleğinde emeklilikte yaş haddini yükselteceğiz.

Mağdur odaklı adalet ve kadına yönelik şiddetle mücadele için;

- Adalet sistemimize onarıcı ve telafi edici adalet uygulamalarını kazandıracaktır. Adli süreçlerden psikolojik olarak daha çok etkilenen mağdurlara yardımcı olmak ve psiko-sosyal destek sağlamak üzere adliyelerde rehberlik hizmeti veren uzman personel görevlendireceğiz.
- Çocukların ve suç mağdurlarının adli süreçte ikincil örselenmelerinin önlenmesi amacıyla oluşturulan adli görüşme odaları ve çocuk izlem merkezlerini yaygınlaştırmaya devam edeceğiz. Bu yerlerin etkinliğinin artırılmasına yönelik mevzuat düzenlemesi yapacağız.
- Suç mağdurlarına yönelik destek hizmetlerinin etkin bir şekilde sunulması için ilgili kurumlar arasında iş birliği ve koordinasyonu güçlendireceğiz.

- Aile içi şiddet ve kadına karşı şiddetten kaynaklanan suçların etkin bir şekilde soruşturulması amacıyla kurulan özel soruşturma bürolarını ülke genelinde yaygınlaştıracacağız.
- Tehdit altındaki kadınların daha etkin korunmasını sağlamak için önleyici ve koruyucu kapasiteyi artıracak ve bu kapsamda teknolojik imkânlardan da azami ölçüde yararlanmaya devam edeceğiz.
- “Kadına karşı şiddete sıfır tolerans” ilkemiz gereğince adli ve idari uygulamaları etkin bir şekilde geliştirmeye devam edeceğiz.

Savunma Makamının ve Avukat Haklarının Güçlendirilmesi için;

- Savunma görevini yapan avukatların, avukatlık teminatlarını hâkim ve savcılıkta olduğu gibi Anayasal güvenceye kavuşturacağız.
- Avukatların yargının sacayağı olmasını gerçekten etkin ve işler kılmaya devam edeceğiz. Bu düşünceyle, avukatların bilgi ve belge temin etmelerine ilişkin yasal yetkilerini genişleteceğiz.
- Avukatlarımızın yetki, sorumluluk, mali hak ve imkânlarına ilişkin yenilikler getireceğiz.
- Müdafiyale görüşme hakkının 24 saat kısıtlanmasına ilişkin hükmün kapsamını daraltacağız.
- Arabuluculuk uygulamasının kapsamını genişletecek ve arabulucuların sayısını artıracacağız.
- Belirli bir miktarın üzerindeki sözleşmelerin avukat eliyle yapılmasını zorunlu kılacak düzenlemeler yapacağız.
- Ülkemizdeki ve dünyadaki gelişmeleri dikkate alan, halkımızın ve avukatlarımızın ihtiyaç ve beklentilerine azami düzeyde cevap veren yeni bir Avukatlık Kanunu çıkaracağız.
- Adalet politikalarının etraflıca değerlendirilip tartışılması için avukat, hâkim, savcı ve akademisyenler arasında 3 yılda bir “Adalet Şurası” düzenleyeceğiz.

Suç ve Ceza Adaleti için;

- Sosyal barışı güçlendirmek için şikâyete bağlı suçların kapsamını genişleteceğiz.

- Ceza mahkumiyetinin sonucunda ortaya çıkan hak yoksunluklarının, infazın tamamlanması ile ayrı bir mahkeme kararına gerek olmaksızın kendiliğinden ortadan kalkmasını sağlayacağız.
- Cezasızlığı önleyecek şekilde infaz sistemimizi yenileyeceğiz. Cezaevine girdi-çıkıtı yapılmasına neden olan düzenlemeleri değiştireceğiz.
- Yolsuzlukla Mücadele Strateji Belgesini güncelleyerek uygulanmasını etkin bir şekilde takip edeceğiz.
- Ceza adaleti sisteminin yaptırımlarını onarıcı ve telafi edici adalet anlayışı kapsamında yenileyecek ve bazı suçlar için hapis cezasına alternatif kamu yararına çalışma gibi müstakil yeni seçenek yaptırımlar belirleyeceğiz.
- Suç ve kabahat ayrımını daha belirgin hale getireceğiz. Kişinin sabıkalı hale gelmesinin kolay olmaması gerektiği düşüncesiyle idari ve adli yaptırımın sınırlarını daha öngörülebilir ve toplum yararına daha çok hizmet eder şekilde belirleyeceğiz.
- Adli sicil sistemini bütünüyle yeniden ele alacağız. Hafif yaptırımlı suçların, sabıka kaydına geçmemesi yönünde düzenleme yapacağız. Adli sicil kayıtlarının silinme usulünün kolaylaştırılmasını ve sürelerin kısaltılmasını sağlayacağız.
- Tutuklama, yakalama, gözaltı gibi koruma tedbirlerinin haksız uygulanması nedeniyle meydana gelen zararların tazmini için vatandaşımızın dava açmasına gerek kalmaksızın, idari başvuru yoluyla hızlı bir biçimde hakkını almasını sağlayacağız.

Çağın Kolaylıklarını Adalet Hizmetlerine Sunmak için;

- Bilişim sistemimizi yeni teknolojilerle daha da ileriye taşıyacağız. Yapay zekânın; yargı görevi yapan hâkim, savcı ve avukatlarımız ile vatandaşlarımıza yardımcı olmak üzere soruşturma ve yargılama faaliyetleri sırasında kullanımını temin edeceğiz.
- Dijital çözüm platformlarını ve çevrimiçi uyuşmazlık çözüm yöntemlerini sistemimize kazandırarak uyuşmazlıkların daha hızlı ve kolay çözülmesini sağlayacağız.
- Sürdürülebilir ve çevreci bir anlayışla adalet hizmet binalarını dönüştüreceğiz. Adalet hizmetlerinde çevre dostu uygulamaların etkinliğini ve çeşitliliğini artıracacağız.

TÜRKİYE YÜZYILI için Doğru Adımlar

AK PARTİ

BEŞİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE EKSENİ

TÜRKİYE YÜZYILI için Doğru Adımlar

AK PARTİ

BEŞİNCİ BÖLÜM TÜRKİYE EKSENİ

“ETKİN DIŞ POLİTİKA”

“SÖZÜ GÜÇLÜ, GÜCÜ TESİRLİ TÜRKİYE”

28. Etkin Dış Politika

AK Parti olarak iktidara geldiğimiz ilk günden itibaren dış politikamızda adil olmayı esas aldık. Ülkemizin çıkarlarına azami özeni göstererek aktif, gerçekçi, dinamik, girişimci ve insani bir dış politika izledik. Başta bölge-miz olmak üzere, dünyanın her yerinde mazlumların yanında olduk. Bu sü-reçte, medeniyetimizin bize yüklediği sorumluluk bilinciyle ve dayanışma ruhuyla hareket ettik.

Küresel ve bölgesel platformlarda mazlumların sesi olduk. Kurucu üye-lerinden biri olduğumuz Birleşmiş Milletlere (BM) yönelik ezber bozucu bir yaklaşım benimsedik ve “Dünya Beşten Büyüktür” diyerek BM siste-minin reformuna yönelik taleplerde öncü bir rol oynadık.

Geleneksel dış politika ve güvenlik sorunlarımızı barışçıl ve çözüm odaklı bir yaklaşımla ele alarak ülkemizin uluslararası konumunu güçlen-dirdik. Sadece kendi sorunlarımızda değil, bölgesel ve küresel sorunların çözümünde de her zaman barıştan, adaletten ve diplomasiden yana tavır aldık.

Dış politikada dünyanın birçok ülkesinden karar alıcılar ve kamuoyla-rının takdirini toplayan insani ve vicdani politikalarımızı hayata geçirerek Türkiye’yi uluslararası politikada öncü bir ülke durumuna getirdik.

Türkiye’yi haklarını savunmakta kararlı, krizlerin çözümünde etkin rol alan bir yere taşıdık. Milli güvenliğimizi korumak için gerektiğinde sert güç unsurlarını devreye sokarak ülkemizi sözü güçlü gücü tesirli hale getirdik.

Kısa vadeli kazanımlar peşinde koşmak yerine uzun vadeli stratejik planlarla hareket ettik. Ülkemizin gerçek jeopolitik potansiyeline ulaşma-sını hedefleyen vizyoner bir dış politika yürüttük.

Ülkemizin jeopolitik konumunu edilgen bir yaklaşımla ele almayı red-dettik. Türkiye’yi uluslararası ilişkilerde etkin bir aktör yapacak bir anla-yışla hareket ettik. Dış ve güvenlik politikalarımızı bütüncül bir yaklaşımla hayata geçirdik. Siyasi, askeri, ekonomik ve idari kapasitemizi arttırarak yeni bir diplomasi mimarisi inşa ettik.

Son yirmi yılda diplomatik ağıımızı genişleterek ülkemizi etkin bir uluslararası diplomatik güce dönüştürdük.

Dış politikamızın ilgi alanına giren konularda ilişkilerimizi çeşitlendirerek Afrika, Latin Amerika ve Uzak Asya'ya kadar uzanan geniş bir diplomatik ağ kurduk. Yurt dışındaki 260 diplomatik temsilciliğimizle dünyanın beşinci en büyük diplomatik ağına sahip olduk.

Çok taraflılık, müzakere ve hakkaniyet ilkelerinden yola çıkarak küresel sorunların çözümüne aktif katkı sağladık. İnsani ve vicdani politikalarımızla Kovid salgını boyunca 160'tan fazla ülkeye destek verdik.

Türkiye'yi gayrisafi milli hasılasına oranla en çok insani yardım yapan ülke konumuna taşıdık. 6 Şubat 2023 deprem felaketinde 100'den fazla ülke ve uluslararası kuruluşun ülkemize yardıma koşması insani yardım politikamızın ne kadar isabetli olduğunu göstermiştir.

Ukrayna'daki savaşın en kritik zamanında diplomatik müzakerelere ev sahipliği sunarak Tahıl Koridoru Anlaşmasının yapılmasını sağladık ve küresel gıda krizine engel olduk.

Uluslararası toplumun duyarsız kaldığı çatışmalarda inisiyatif alarak krizlerin derinleşmesinin önüne geçtik. Libya, Karabağ, Irak ve Somali'de krizlerin seyrini olumlu yönde değiştirdik.

Ülkemizi tehdit eden terör örgütleriyle sınırlarımızın içinde ve dışında kararlılıkla mücadele ederek terörü kaynağında yok ettik.

Milli menfaatlerimizi savunmada gösterdiğimiz kararlı duruş ve geliştirdiğimiz kapasite sayesinde başta Ege ve Doğu Akdeniz olmak üzere Mavi vatanımızın tümünde haklarımızı koruduk.

Türkiye krizlerde sert gücünü, diplomatik kapasitesini ve yumuşak gücünü dengeli bir şekilde kullanarak istikrar ve güven sağlayıcı bir aktör olduğunu tüm dünyaya göstermiştir. Ülkemiz bu doğrultuda arabuluculuk, insani diplomasi, insani yardım ve barış inşasına yönelik hamleleri ile çatışmaların barışçıl bir şekilde sona ermesinde düzen kurucu bir rol oynamıştır.

Yürüttüğümüz lider diplomasisi Balkanlar, Kafkaslar, Ortadoğu ve Türk Dünyasındaki krizlerin çözümünde ve normalleşmenin temin edilmesinde anahtar bir rol oynamıştır.

Ülkemiz güçlü liderlik ve devlet tecrübesi ile dünyanın savrulduğu yeni belirsizliklere ve çatışmalara hazırdır.

Kaotik dünyanın risk ve tehditlerini karşılamak için NATO ittifakı içinde ve AB nezdinde konumumuzu gerçekçi bir zeminde güçlendirmeyi sürdürürken kendi askeri ve diplomatik kapasitemizi pekiştirecek yenilikçi adımlar atmaya devam edeceğiz. Etkin dış politika ve caydırıcı güvenlik kapasitemizle Türkiye Yüzyılı'nda kendi eksenimizi inşa etmeye devam edeceğiz.

Türkiye Eksenini çok taraflılık, daha fazla iş birliği, krizlerin barışçıl çözümü, istikrara katkı, uluslararası örgütleri etkinleştirme ve insani diplomasi ilkeleri ışığında kuracağız. Ülkemizin yönü hem Batıya hem Doğuya ama asıl doğruya, hakikate ve adalete yöneliktir.

Türkiye Yüzyılı'nda dış politikamızın temel hedefi Türkiye Eksenini inşa etmektir. Bunu 85 milyon Türk vatandaşı, coğrafi sınırlar dışındaki soydaşlarımız ve dünyanın dört bir yanındaki dost ve müttefiklerimizle birlikte güçlendireceğiz.

AK Parti olarak ülkemizdeki refahı, özgürlükleri ve demokrasiyi daha fazla pekiştirmenin yegâne yolunun bölgesel istikrarın ve daha adil bir dünya düzeninin inşa edilmesinden geçtiğine inanıyoruz. Bu gaye ile barışçıl ve çok-taraflı diplomasi mimarisinin inşa edilmesi çabalarını sürdüreceğiz.

Küresel Dönüşüme Hazır Bir Dış Politika

Uluslararası sistem büyük bir dönüşümden geçmektedir. Küresel düzen büyük güç rekabetinin belirsizliklerine ve çatışmalarına sahne olmaktadır. Batının ekonomik, diplomatik ve askeri alanlardaki stratejik üstünlüğünde aşınma yaşanmaktadır. Batı-dışı aktörler uluslararası siyasette etkilerini artırmakta özellikle Asya kıtası yeni çekim merkezine dönüşmektedir.

Teknolojik gelişmeler, dijitalleşmenin toplumsal hayatın bütün alanlarını kapsaması, uzayın askeri amaçlar için kullanılmaya başlanması ve sistemik rekabetin tüm alanlara yayılması küresel aktörleri maddi kapasitelerini arttırmaya sevk etmektedir.

Ulus-üstü meydan okumalar ve krizlerin çeşitlenmesi, uluslararası sistemi daha derinden etkilemektedir. İklim değişikliği, küresel sağlık krizleri, biyolojik çeşitliliğin azalması, enerji krizi, doğal kaynakların yetersiz kalması, doğal afetler, terörizm, radikalleşme, İslam düşmanlığı ve düzensiz göç gibi küresel sorunlar uluslararası sistemi tehdit etmektedir.

Sorunların çözümünde etkin rol oynaması beklenen uluslararası örgütler fonksiyonlarını önemli ölçüde yitirmişlerdir. Birleşmiş Milletler ciddi bir meşruiyet kriziyle karşı karşıyadır. Mevcut yapısıyla BM'nin küresel barışa katkı sunması giderek zorlaşmaktadır. Dünyanın büyük bir bölümünü etkileyen kararlar beş ülkenin iki dudağı arasındadır.

Küresel liderlik eksikliği de her geçen gün hissedilmektedir. Kovid salgını ve Rusya'nın Ukrayna'yı işgali bu durumun son iki örneğidir. Küresel barışı ve adaleti öncelemek yerine küresel aktörler kendi önceliklerini merkeze alan bir siyaset izlemektedirler. Daha aktif ve barışa katkı sunan bir liderlik anlayışını pekiştirmek zorundayız.

Mücvir coğrafyamızda yaşanan eş zamanlı çatışmalar, Türkiye'nin jeopolitik ortamında köklü değişimlerin ortaya çıktığını göstermektedir. Ukrayna'da devam eden savaş, Karadeniz bölgesinin güvenliği ve istikrarını olumsuz etkilemektedir.

Yunanistan'ın uluslararası hukuku ve anlaşmaları ihlal eden adımları, Türkiye'nin Ege ve Doğu Akdeniz ölçekli güvenliğini riske atmaktadır. Doğu Akdeniz'de enerji eksenli yaşanan bölgesel rekabet her geçen gün artmaktadır. Güney Kafkasya'daki istikrar ve güvenlik ortamı, henüz kapsamlı bir anlaşmaya varılamaması nedeniyle kırılganlık arz etmektedir. Azerbaycan'ın, Karabağ'ın önemli bir kısmını özgürleştirmesinin ardından bölgede dengeler değişmiş olsa da henüz barış ve istikrar tam olarak tesis edilememiştir.

Irak'ta yaşanan siyasi istikrarsızlıklar Türkiye'nin güvenlik önceliklerini doğrudan etkilemektedir. Mevcut belirsizliklerin ve krizin derinleşme ihtimali terör örgütlerine yeni fırsatlar sunmaktadır.

Suriye'de kapsamlı siyasi bir çözüme ulaşılması bölge istikrarına katkı sağlayacaktır. Sınırımızda yuvalanmış PKK/YPG terör örgütü hem Suriye'nin toprak bütünlüğüne hem de milli güvenliğimize tehdit oluşturmaktadır.

Ortadoğu'da yaşanan normalleşme süreci kararlılıkla devam ettirilmelidir. Yemen'de devam eden iç savaş, hızlanan silahlanma yarışı, DEAŞ, YPG, PKK, el, Kaide gibi terör örgütlerinin varlığı, Filistin meselesinin çözümsüzlük hali istikrarlı bir bölgesel düzenin tesisi önündeki temel engeller arasında yer almaktadır. Ortadoğu ve Kuzey Afrika'da istikrar, düzen ve iş birliğinin sağlanması temel bir öncelik olarak görülmektedir. Bölgede istikrarsızlığın temel nedenlerinden biri olarak gördüğümüz terör örgütleriyle mücadeleyi kapsamlı ve kararlı bir şekilde sürdüreceğiz.

Uluslararası sistemin önümüzdeki yıllarda daha rekabetçi ve çatışmacı bir jeopolitik ortama sahip olması beklenmektedir. Bazı ülkeler küresel sistemi adeta güç paylaşımı arenasına dönüştürmek için yoğun gayret göstermektedirler. Bu durum Türkiye'nin diplomatik etkisini, caydırıcı gücünü, ekonomik potansiyelini ve jeopolitik konumunu her zamankinden çok daha önemli hale getirmiştir. Liderliğimizdeki Türkiye, küresel ve bölgesel krizlerin yönetilmesinde etkin rol alarak küresel güç rekabetinde anahtar aktörlerden biri haline gelmiştir.

Son yıllarda Türkiye ulusal, bölgesel ve küresel seviyelerde zorlu sınamalarla karşı karşıya kalmıştır. Soğuk Savaş sonrası oluşan statüko 2001'de Afganistan'ın ve 2003'te Irak'ın işgal edilmesiyle bozulmuştur. Ancak, attığımız stratejik adımlarla bozulan statükonun neden olduğu karmaşadan milli menfaatlerimizi koruyarak ve ülkemizin bölgesel etkisini genişleterek başarılı bir şekilde çıktık.

Dünya, güvenlik paradigmasını merkeze alan ve uluslararası hukuku görmezden gelen bir sürece girmişken ülkemiz, komşularıyla yaşadığı sorunları barışçıl bir şekilde çözüme yönünde güçlü bir irade ortaya koymuştur. Mücavir coğrafyalarda var olan sorunlarda pro-aktif bir tavır sergileyerek konumunu güçlendirmiş ve etkinliğini arttırmıştır.

Uluslararası sistem günümüzde kapsamlı bir meydan okumayla karşı karşıyadır. 2020 yılında başlayan Kovid salgını küresel kırılganlıkları derinleştirmiştir. Küresel yönetim mekanizmaları salgının neden olduğu sorunlarla baş etmede yetersiz kalmıştır. Pandemi dünya siyasetindeki güç dinamiklerinin yeniden hesaplanmasına neden olmuştur.

Türkiye, tarihsel bir dönüşümün yaşandığı bu dönemde geçmiş dönemlerde yapılan hataları tekrarlamayacaktır. Yirmi yıllık tecrübe ve sahip olduğumuz stratejik planlama kapasitesiyle oluşum halindeki uluslararası sistemde layık olduğumuz sağlam yeri almak için emin adımlarla ilerleyeceğiz. Yeni dönemi Türkiye açısından en iyi şekilde değerlendirerek ülkemizin bölgesel güç, küresel aktör statüsünü pekiştireceğiz.

Dış politikamızın temel misyonlarından biri, ülkemizi küresel belirsizliklerin etkilerinden korumak, bölgesine ve küresel sistemde istikrara katkı sağlayan öncü bir aktör konumuna getirmektir.

Bu doğrultuda dış politikamızın istikrar, denge ve atılım hedeflerini eş zamanlı olarak gerçekleştirmeye devam edeceğiz.

Hedefimiz; Cumhuriyetimizin yeni yüzyılında yirmi yıllık sağlam dış politika temellerinin üstüne uluslararası sistemde etkin, bağımsız, dinamik ve dirençli bir Türkiye Eksenini inşa etmektir.

Türkiye Yüzyılı'nda gayemiz;

- Ekonomi ve demokrasisiyle tahkim edilmiş daha güçlü ve dayanıklı bir kurumsal kapasiteye,
- Bütüncül ve daha etkili bir diplomasiye,
- Daha caydırıcı ve her türlü zorluğun üstesinden gelebilecek hazırlıklı bir askeri güce ulaşmaktır.

Türkiye Yüzyılı'nda ülkemiz daha etkin ve sonuç alıcı bir dış politikayla etkili küresel bir aktör vasfıyla uluslararası sistemin geleceğini şekillendirmede söz sahibi bir ülke olacaktır.

Bütüncül Dış Politikamızın Öncelikleri

AK Parti olarak, bölgesel ve küresel meydan okumalarla baş edebilmek ve krizlerin üstesinden gelebilmek için yirmi yıllık tecrübenin ışığında hareket ediyoruz.

Riskleri minimize ederek ve fırsatları etkin bir şekilde kullanarak ülkemizin uluslararası konumunu daha da güçlendireceğiz.

Türkiye Eksenli yeni inisiyatifler üstlenerek küresel barışa ve istikrara daha fazla katkı vereceğiz.

Önceliğimiz; Türkiye'nin bağımsızlığını merkeze alan, güvenliğini en üst düzeyde sağlayan, askeri gücünü pekiştiren, ekonomik refahını büyüten ve demokrasisini güçlendiren bütüncül bir dış ve güvenlik politikasını sürdürmektir.

Amacımız; Türkiye'nin son yirmi yılda elde ettiği kazanımları sağlamlaştırmak, bölgedeki istikrara ve sürdürülebilir bir düzenin oluşumuna katkı sunarak barışçıl, adil ve istikrarlı bir uluslararası düzenin inşa edilmesini sağlamaktır.

Dünyanın yeni bir soğuk savaşa sürüklenmesi insanlığa büyük zararlar getirecektir. Vekalet savaşlarının bölgesel ve küresel barışa tehdit oluşturduğunu düşünüyoruz. Çatışmacı blok siyasetini ve yeni küresel cepheleşmeleri reddederek iklim değişikliği ve salgın gibi küresel risklere karşı ortak dayanışmanın aciliyetine inanıyoruz. Bu doğrultuda barış ve iş birliğini hedefleyerek küresel normalleşmenin kalıcı ve kapsayıcı bir düzene ulaşması için çabalayacağız.

AK Parti olarak, dış politika ve güvenlik anlayışımız bütüncül bir stratejiye dayanmaktadır. Bu strateji altı temel öncelik doğrultusunda şekillenmektedir. Bunlar;

- Müzakere ve rızaya dayalı bir anlayışla çok taraflı, çok boyutlu, girişimci ve insani diplomasinin etkin bir şekilde hayata geçirilmesidir.
- Komşularımız başta olmak üzere bütün ülkelerin toprak bütünlüğü ve siyasi birliğinin korunması temelinde uluslararası hukukun, hak ve adaletin tüm dünyada hâkim kılınmasıdır.
- Yakın, komşu ve uzak bölgelerle maksimum ekonomik iş birliğinin tesis edilmesidir.
- Farklı kültür ve medeniyet coğrafyalarıyla karşılıklı etkileşimi merkeze alan kültürel diplomasi.
- Tüm çatışmaların barışçıl yöntemlerle çözümünü önceleyen barış diplomasisidir.
- Türkiye'nin caydırıcı askeri güç statüsünü pekiştirerek Milli Güvenliğimizi iktisadi, insani ve çevresel boyutları ile ele almaktır.

AK Parti olarak stratejik hedefimiz; Cumhuriyetimizin yeni yüz yılında Türkiye'yi değiştirmekte olan uluslararası sisteme etkin şekilde adapte ederek küresel aktör statüsünü pekiştirmektir.

Kapsamlı ve uzun vadeli stratejik planlamaya dayalı, vizyoner, esnek, etkili, erdemli ve vicdani bir dış politika ile Türkiye Eksenini inşa etmektir.

Birlikte Yaptık

İktidarımız döneminde benimsediğimiz girişimci ve insani dış politika anlayışı kapsamında dünyanın dört bir yanında barışa ve istikrara önemli katkılar sunduk. Dış politikada Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün "Yurtta sulh, cihanda sulh" prensibi doğrultusunda güçlü ve kararlı adımlar attık.

360 derece dış politika vizyonuyla ulusal, bölgesel ve küresel meselelerin çözümünde etkin rol aldık.

Çok taraflı diplomasiyi ana ilke olarak benimseyerek Türk diplomasisinin etki alanını genişlettik.

Uluslararası güvenliğe ve terörizmle mücadele konusuna katkılar sunduk.

Enerji güvenliği konusunda hem ülkemizin kapasitesini geliştirdik hem de enerji jeopolitiği açısından kilit ülkelerden biri haline geldik.

Girişimci ve insani dış politikamız kapsamında, bölgemizde barış ve güvenlik kuşağı tesis etmek; uluslararası barış ve istikrara katkı sağlamak, ülkemizi ve dünyamızı daha iyi bir geleceğe taşımak önceliklerimiz arasında yer almaktadır.

Türkiye Yüzyılı'nda dış politika vizyonumuz, Türkiye'nin bölgesinde ve uluslararası düzeyde çok taraflı iş birliğine, menfaatlerin ortaklaştırılmasına, insanlığı tehdit eden krizlere karşı ortak çözüm üretilmesine ve küresel barışın tesis edilmesine katkı sağlamaktır.

Sürdürülebilir Barış ve İstikrarın Sağlanmasında Etkili Türkiye

Bölgesel barış ve istikrar Türkiye'nin huzuru, güvenliği ve refahı için hayati önemdedir. Bu kapsamda;

- Bölgemizde barış ve refah kuşağı tesis etme çabalarımız kapsamında 29 ülkeyle yüksek düzeyli iş birliği mekanizması kurduk.
- Balkanlar, Kafkasya ve Asya'da bölgesel diyalogu teşvik için toplam 10 farklı üçlü ve dördümlü iş birliği süreci başlattık.
- Birleşmiş Milletler (BM), Avrupa Güvenlik ve İş Birliği Teşkilatı (AGİT) ve İslam İş Birliği Teşkilatı'nda (İİT) Arabuluculuk Dostlar Gruplarının aynı anda eş-başkanlığını yürüten tek ülke sıfatıyla ülkemizi, anlaşmazlıkların barışçı yollardan çözümü ve arabuluculuk alanında en önemli uluslararası aktörlerden biri yaptık.

- Bu çerçevede, BM Genel Kurulu ve İİT'de bugüne kadar dörder defa arabuluculuk konulu kararın alınmasına öncülük ettik. 8 kez İstanbul Arabuluculuk Konferansı, 3 defa ise İİT Üyesi Ülkeler Arabuluculuk Konferansı düzenledik.
- Ülkemizin önerisiyle İİT bünyesinde Avrupa'daki Müslümanlar, Arabuluculuk, Ermenistan'ın Azerbaycan'a Karşı Saldırganlığı, Rohingya, Mali, Yemen Temas Grupları kurulmasını sağladık.
- İİT bünyesinde arabuluculuk kapasitesinin geliştirilmesi çalışmalarımız çerçevesinde üye ülkelerin genç diplomatlarına yönelik üç "Barış için Arabuluculuk Sertifika Programı" düzenledik.
- Bu kapsamda Filipinler-Moro ihtilafı, Somali-Somaliland ihtilafı, Venezuela'da iktidar ile muhalefet arasındaki siyasi uzlaşma çabaları, Kosova-Sırbistan arasında anlaşmazlık ve Filistin'deki iç uzlaşma süreçlerini koordine ettik.
- Ukrayna-Rusya arasında kolaylaştırıcı ve arabuluculuk yaptık. BM ile birlikte İstanbul Tahıl Koridoru Anlaşması'nı hayata geçirerek küresel gıda krizini önledik. Ukrayna ile Rusya arasında esir takası yapılmasını sağlayarak, Rus ROSATOM ile Uluslararası Atom Enerjisi Ajansı arasındaki temasları kolaylaştırdık.
- Rusya'nın Ukrayna'ya saldırısını savaş olarak nitelendirerek Montrö Sözleşmesi'nin 19. maddesini uygulayarak savaşın seyrini değiştirdik.
- 2004 yılından Taliban'ın ülkede yönetimi ele geçirdiği 2021 Ağustos ayına kadar Afganistan'a eğitim, altyapı ve sağlık alanlarında önemli kalkınma yardımında bulunduk.
- Taliban'ın ülkede yönetimi fiilen ele geçirmesinden sonra ilan edilen Geçici Hükümet'le tedrici angajman politikası izleyerek, kapsayıcı ve ülkenin tüm kesimlerinin layıkıyla temsil edildiği bir hükümetin tesis edilmesine yönelik politikalar izleyerek,
Afganistan'da büyükelçiliği açık olan tek NATO üyesi ülke olduk.
- Ülkedeki insani krizin hafifletilmesine katkı amacıyla 7 İyilik Treni gönderdik. Maarif Vakfımız aracılığıyla ülkede 14 kız olmak üzere 44 okul ile Afgan halkına eğitim alanında katkı veriyoruz.
- 2020 yılındaki İkinci Karabağ Savaşı'nda siyasi-manevi destek verdiğimiz Azerbaycan'ın topraklarını işgalden kurtarmasına destek verdik.

- 15 Haziran 2021'de Azerbaycan Cumhurbaşkanı İlham Aliyev, "Türkiye Cumhuriyeti ile Azerbaycan Cumhuriyeti Arasında Müttefiklik İlişkileri Hakkında Şuşa Beyannamesi"ni imzaladık.
- Azerbaycan'ın İkinci Karabağ Savaşıyla işgal altındaki topraklarını geri almasının ardından bölgede kalıcı barış ve istikrarın tesisi için normalleşme zeminini destekledik; Ermenistan'la Özel Temsilciler seviyesinde görüşmeler başlattık.
- Suriye ihtilafının ancak 2254 sayılı BMGK kararı ve Suriye'nin toprak bütünlüğü temelinde bir siyasi süreçle son verilebileceğine inancından hareketle, sorunun BM parametreleri temelinde çözümünü hedefleyen bütün uluslararası çabaları destekledik.
- Suriye'de barışın tesisine katkı vermek ve ateşkesi sağlamak için Rusya ve İran'la birlikte üçlü formatta "Astana Süreci" başlattık. Astana Sürecinin garantörlerinden biri olarak Anayasa Komitesi'nin kuruluşuna öncülük ettik.
- BM Şartının 51. maddesi temelinde Suriye'de gerçekleştirdiğimiz terörle mücadele harekâtları sayesinde; PKK/YPG'nin milli güvenliğimize yönelik tehdidi minimize ettik; 4500'den fazla DEAŞ'lı teröristi etkisiz hale getirerek DEAŞ'ın sınırimızdaki tehdidini ortadan kaldırdık. Yaptığımız askeri operasyonlar ile 8 bin km²'den fazla bir alanı terörden temizledik. Böylelikle İdlip'te ve harekât bölgelerimizdeki milyonlarca Suriyelinin güvenliğini sağladık, yeni göç dalgaları önledik.
- Ülkemizdeki Suriyelilerin güvenli, gönüllü ve onurlu geri dönüşleri başlattık. Böylece yaklaşık 550 binden fazla Suriyelinin terörden arındırıldığımız bölgelere geri dönüşünü sağladık. Meşru Suriye muhalefetinin bu bölgelerdeki sağlık, eğitim, güvenlik, altyapı ve sosyal hizmetler alanlarındaki istikrar çabalarına destek sağladık.
- Irak'ın işgalini engellemek amacıyla 2003 yılında "Irak'a Komşu Ülkeler" girişimi başlattık. 2008 yılında bu ülkeyle Yüksek Düzeyli Stratejik İş Birliği Konseyi mekanizması tesis ettik. Irak'taki temsilimizin kuvvetlendirilmesi hedefi doğrultusunda, Musul, Basra, Erbil Başkonsolosluklarımızı ve Süleymaniye Konsolosluk Ajanlığımızı hizmete aldık. Irak Türkmenlerinin hak ve hukuku koruduk ve Irak'ın kuzeyinde PKK'yla kararlı bir şekilde mücadele ettik.
- Üzümlü'de yeni bir sınır kapısının açılması ve Musul Havalimanı işletmesinin Türk şirketleri tarafından üstlenilmesiyle Irak'la ekonomik iş birliğimizi daha da güçlendirdik ve ticaretimizi 2022'de 24.1 milyar Dolara ulaştırdık.

- Ortadoğu'da iki devletli çözüm vizyonunu ortadan kaldırmaya ve Filistin davasını tasfiye etmeye yönelik tek taraflı ve uluslararası hukuka aykırı girişimlere karşı en güçlü tepkiyi gösteren ülke olduk. İT Dönem Başkanlığımız boyunca Kudüs'ün statüsünün korunması ve Filistinli sivillere koruma sağlanması gibi önemli kararların kabul edilmesine öncülük ettik.
- Filistin'in BM'ye 2011 Eylül ayında yaptığı üyelik başvurusu, 2012'de "üye olmayan gözlemci devlet" statüsü kazanması ve BM merkezlerine Filistin bayrağı çekilmesi gibi Filistin davasının BM'de savunulmasına yönelik her türlü karar tasarısının geçmesine öncülük ederek destekledik.
- Şubat 2005'te Kudüs'teki Temsilciliğimizin seviyesini yükselterek Büyükelçi tayin ettik.
- Filistinli gruplar arasında birliği sağlamak amacıyla, Fetih ve Hamas arasındaki uzlaşma görüşmelerine ev sahipliği yaptık.
- Türkiye'nin BM Yakındoğu'daki Filistin Mültecilerine Yardım ve Bayındırlık Ajansı'nın kurucu üyeleri arasında yer almasını sağladık ve son dönemde gönüllü katkımızı yükselttik.
- 2005 yılında Filistin'de faaliyete geçen TİKA, Batı Şeria, Gazze Şeridi ve Doğu Kudüs'teki küçük ve orta ölçekli kalkınma ve insani yardım projelerine destek sağladık. Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği'nin, "güven artırıcı önlem" olarak Filistin'in ekonomisine destek olmak ve halkına istihdam yaratmak amacıyla 2005 yılında Filistin'de "Sanayi Bölgesi" kurulmasını öngören "Barış İçin Sanayi" adlı bir proje başlatmasını sağladık.
- Akdeniz havzası ve Afrika kıtasının barış ve güvenliği için büyük önem taşıyan Libya'nın bağımsızlığı, egemenliği, toprak bütünlüğü ve siyasi birliğinin korunması maksadıyla 2011 yılından beri ülkedeki anlaşmazlıkların diyalog ve karşılıklı anlayış çerçevesinde çözüme kavuşturulması için BM öncülüğünde yürütülen tüm siyasi süreçlerin aktif destekçisi olduk.
- 2019 yılında Trablus'a yönelik saldırılar karşısında BM tarafından tanıyan Ulusal Mutabakat Hükümeti'nin çağrısına cevaben Güvenlik Alanında İş Birliği Mutabakat Muhtırası imzaladık. Verdiğimiz eğitim ve danışmanlık desteği, sahada dengenin ve ateşkesin tesisine, Libyalılar arasında diyalog yoluyla siyasi çözüm sürecinin önünün açılmasına zemin hazırladık.

- Aynı yıl meşru Ulusal Mutabakat Hükümetiyle imzalanan Akdeniz’de Deniz Yetki Alanlarının Sınırlandırılması Mutabakat Muhtırasıyla her iki ülkenin Doğu Akdeniz’deki çıkarlarının azami şekilde garanti altına alınmasını sağladık. Ekim 2022’de iki ülke arasında Hidrokarbonlar Alanında İş Birliği Mutabakat Zaptı imzaladık.
- Doğu Akdeniz’de ülkemizin ve Kıbrıs Türklerinin meşru haklarını kararlı ve etkin şekilde savunduk. Deniz yetki alanlarının diyalog ve iş birliğiyle hakkaniyet ilkesi çerçevesinde sınırlandırılması çalışmalarına hız verdik. KKTC ile “Kıta Sahaneliği Sınırlandırma Anlaşması” imzaladık.
- Doğu Akdeniz’deki kıta sahanlığı sınırlarımız içinde 2009 ve 2012 yıllarında ruhsat sahaları belirledik; TPAO’ya arama ve çıkarma ruhsatları verdik. Bu alanlarda bulunan hidrokarbon kaynaklarının tespiti ve bu kaynaklardan istifade edilmesi için sismik araştırma ve sondaj gemilerimizle yapılan çalışmalara hız verdik.
- Doğu Akdeniz’deki kıta sahanlığımızın sınırlarına ilişkin pozisyonumuz ilk olarak 2004 yılında, daha sonra 2005, 2013 ve 2014 ve 2019 yıllarında Birleşmiş Milletlere bildirilerek kayda geçirdik. 13 Kasım 2019 tarihinde BM’ye yaptığımız bildirimde de deniz sınırlarımızın bölgeye bakan adaların karasularına kadar uzandığı kayda geçirdik. Adaların Türkiye kıyı şeridinin projeksiyonunu kesici ve kıta sahanlığını engelleyici bir etki yaratamayacağını bildirdik. Doğu Akdeniz’deki kıta sahanlığımızın dış sınırlarını son olarak 18 Mart 2020’de BM’ye bildirdik. Arama kurtarma saha ve faaliyetlerimiz, Doğu Akdeniz’deki kıta sahanlığımızın BM’ye bildirilmesinin akabinde 2020 yılında kıta sahanlığımızla örtüşecek şekilde genişlettik.
- Deniz yetki alanlarımızdaki hak ve menfaatlerimizi ihlal etmeye matuf kışkırtıcı girişimler hem sahada hem masada müdahalelerimizle bertaraf ettik.
- Diyalog arayışlarına kapı aralayacak Doğu Akdeniz Konferansı düzenlenmesi önerisi gibi inisiyatifler üstlendik.
- Milli davamız olan Kıbrıs meselesinde KKTC’ye olan desteğimizi sürdürdük. Adadaki gerçekleri esas alan, adil ve kalıcı bir çözüme ulaşılması; Kıbrıs Türk halkının müktesep hakkı olan egemen eşitlik ve eşit uluslararası statüsünün tescilini savunduk.

- 2017'de Crans-Montana'da düzenlenen Kıbrıs Konferansının, Rum tarafının uzlaşmaz tutumu nedeniyle sonuçsuz kalması akabinde, federasyon çözüm modelinin bir kez daha müzakere edilmeyeceğini ifade ettik. KKTC'nin, meşru haklarını ve güvenliğini sağlayacak şekilde "egemen eşitlik temelinde iki devletli çözüm" yaklaşımını etkin biçimde destekledik.
- 2022 Eylül ayında 77. BM Genel Kurulu'na hitabında uluslararası toplumu Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'ni resmen tanımaya çağırmasının ardından, KKTC'nin Türk Devletleri Teşkilatı'na gözlemci üye olarak kabul edilmesini sağladık. Böylelikle KKTC, ilk kez anayasal adıyla bir uluslararası kuruluşa kabul edilmiş oldu. Nitekim, Ankara'da 15 Mart 2023 tarihinde yapılan Olağanüstü Türk Devletleri Zirvesi'ne KKTC Cumhurbaşkanı Tatar katıldı.
- KKTC'nin 2002'de 11 olan Temsilcilik Ofisi sayısını, 2022 itibariyle 27'ye yükseldi. Kıbrıs Türklerinin AB, ABD ve dünyanın çeşitli ülkeleri nezdindeki görünürlüğünün arttırılmasını sağladık.
- 46 yıl kapalı kalan Maraş bölgesinde, ilk aşamada sahil kısmını ve sahile giden iki caddeyi açarak bölgenin yüzde 3,5'ine tekabül eden pilot bölgeyi askeri bölge olmaktan çıkardık.
- Tüm siyasi engellemelere rağmen, AB tam üyeliğini stratejik hedefimiz olarak belirledik. 3 Ekim 2005 tarihinde AB katılım müzakereleri başlatılmış, bugüne kadar 35 fasıldan 16 fasıl müzakereye açılmıştır. Sağlık, iklim, tarım, göç ve terörle mücadele alanında Yüksek Düzeyli Diyalog mekanizmalarını tesis ettik.
- Türkiye-AB mali iş birliği son yirmi yıldır kesintisiz biçimde devam etmektedir. AB uyum süreci bağlamında 2002'den bu yana ülkemize tahsis edilen toplam 9,2 milyar avroluk AB fonu marifetiyle 850'ye yakın büyük ölçekli proje gerçekleştirilmiştir. Söz konusu projelerle, şehirlerimizdeki hava kalitesinden sınır güvenliğine, yenilenebilir enerjinin desteklenmesinden salgın hastalıklarla mücadeleye, vatandaşlarımızın hayatına dokunan birçok alanda ilerleme kaydettik.
- 2002 yılından bu yana Ar-Ge, eğitim, gençlik, spor, kültür, istihdam, gümrükler, vergilendirme, işletmelerin rekabet edebilirliği ve girişimcilik kültürü gibi farklı alanları kapsayan ve AB'ye politika uyumunu hızlandıran bir araç olan birlik programlarına katılım sağladık.

- Son yirmi yılda AB'nin AR-GE ve Teknoloji Programları kapsamında, yaklaşık 2.500 projede Türkiye'den 3.000'den fazla kuruluşu destekleyerek; yaklaşık 650 milyon avroluk bir fona erişim sağladık. Eğitim, gençlik ve spor alanlarında önemli bir program olan Erasmus+ Programı kapsamında ise, bugüne kadar 575.000'den fazlası yurt dışında olmak üzere yaklaşık 750.000 kişiyi staj, eğitim, öğretim, gönüllülük ve iş birliği faaliyetlerinden faydalandırdık.
- Ülkemiz ile AB arasında 2016 yılında varılan 18 Mart Mutabakatında, AB, ülkemizdeki Suriyelilerin ihtiyaçları için kullanılmak üzere 3+3 milyar avro (iki dilim halinde) mali yardım taahhüdünde bulunmuştur. Birinci dilim 3 milyar avronun tamamı 2017 yılı sonu, ikinci dilim üç milyar avronun tamamı ise 2020 yılı sonu itibarıyla sözleşmeye bağlanmıştır. AB'nin 2022-2025 dönemi ve devam eden projeler için ilave 3 milyar avro tahsis etmesini sağladık.
- Geniş bir yelpazede ikili iş birliğine dair kapsamlı bir diyalog öngören Türkiye-ABD Stratejik Mekanizmasını 4 Nisan 2022 tarihinde Ankara'da başlattık.

Küresel Dış Politika Vizyonu

AK Parti olarak Türkiye'nin küresel bir dış politika ufkuna sahip olması gerektiğine inandık. Bu minvalde iktidarımız döneminde sadece bölgemizdeki konulara odaklanan bir dış politika anlayışı yerine bütün bölgeleri kapsayan bir vizyon benimseyerek Türkiye'nin küresel bir aktör olması için çalıştık ve çalışmaya devam edeceğiz.

- 2005 yılının "Afrika Yılı" ilan edilmesiyle "Afrika Açılımı" politikasına ivme kazandırarak ilişkilerin "Türkiye-Afrika Ortaklığı"na evrilmesini sağladık. 2002'de 12 olan kıtadaki büyükelçilik sayısı 2022 itibarıyla 44'e çıkardık. Afrika'yla 2002'de 4,3 milyar dolar seviyesinde olan dış ticaret hacmimizi 2022 yılında 40 milyar dolar seviyesine çıkardık. Üçüncü Türkiye-Afrika Ortaklığı Zirvesini, 16-18 Aralık 2021 tarihlerinde İstanbul'da gerçekleştirdik.
- 2002 yılında 6 olan Latin Amerika-Karayipler Bölgesindeki temsilcilik sayısını 2022 yılı itibarıyla 19'a yükselttik. Bölge ülkeleriyle 20 yıl önce 1 milyar dolar düzeyinde olan ticaret hacmimizi 15 katına çıkararak 15 milyar dolar seviyesine ulaştırdık.

- Asya'daki gelişmelerin yarattığı fırsatları ve ortaya çıkan iş birliği potansiyelini somut hedefler doğrultusunda daha iyi değerlendirmek amacıyla 2019'da Yeniden Asya Girişimi'ni başlattık. İkili ticari ilişkilerimize de olumlu şekilde yansıyan girişimin ilanından sonraki iki yılda bölge ile dış ticaret hacmimiz yaklaşık %40'lık bir artış sergilerken, bölgeye yönelik ihracatımızda yaklaşık %27'lik bir artış sağladık.
- Doğu ile Batı arasında ulaştırma alanında bağlantının geliştirilmesi çerçevesinde, 2013'te Marmaray, 2016'da Yavuz Sultan Selim Köprüsü ve Avrasya Tüp Geçidi, 2017'de Bakü-Tiflis-Kars Demiryolu, 2018'de İstanbul Havalimanı, 2022'de 1915 Çanakkale Köprüsü projeleri tamamladık
- Çin tarafından gerçekleştirilen "Kuşak ve Yol Girişimi," "Orta Koridor" girişimimizle uyumlaştırdık. Bu çerçevede, Çin'in Xi'an şehrinde yola çıkan Çin Demiryolu Ekspresi, Hazar Geçişli Doğu-Batı Orta Koridorunu kullanarak 6 Kasım 2019 tarihinde Ankara'ya ulaştırdık.
- Fiziki özellikleriyle seyir bakımından dünyanın en zor su yollarından biri olan Türk Boğazlarından geçişlerde seyir, can, mal ve çevre güvenliğinin sağlanması ve korunması amacıyla ülkemizin kaynakları kullanılarak finanse edilen ve 2003 yılında kurulan Gemi Trafik Sistemini, Türk Boğazlarından edinilen tecrübeler çerçevesinde deniz trafiğinin yoğun olduğu alanlarda bölgesel alt merkezler kurarak genişlettik. Bu sistemle denizlerimizdeki gemi trafiği 7/24 izlenerek, potansiyel tehlike durumların tespit edilmesini ve gerekli önlemlerin vakitlice alınmasını sağladık.

Çok-Tarafli Aktif Diplomasi

AK Parti olarak dış politikamızın merkezine her zaman çok taraflılık ilkesini aldık. Bu minvalde bölgesel ve küresel meselelerin çözümünde ortak bir dil ve politikanın inşa edilmesinde Türkiye'nin daha etkin bir rol oynayabilmesi için çok taraflı diplomasi anlayışını benimsedik ve benimsemeye devam edeceğiz.

- BM bünyesindeki çalışmalara aktif katkı sağlayarak, 2009-2010 döneminde BM Güvenlik Konseyi geçici üyeliğini üstlendik. Ülkemiz, BM Genel Bütçesine en fazla katkı sağlayan 20. ülke konumuna taşıyarak 8 BM Barışı Koruma Misyonuna katkıda bulunduk.
- Ülkemizin, "Dünya Beşten Büyüktür" ifadesinden hareketle ve "daha adil bir dünyanın mümkün olduğu" inancıyla BM'nin reform çabalarına öncülük eden ülkeler arasında yer almasını sağladık.

- İstanbul'u bir BM merkezi haline getirmek için çabaladık. BM'nin farklı ajansları ve ihtisas kuruluşlarının 11'i İstanbul'da olmak üzere 39 ofise veya temsilciliğe ulaşmasını sağladık.
- 2011'de UNDP İstanbul Uluslararası Özel Sektör ve Kalkınma Merkezi'nin ve 2021'de OECD İstanbul Merkezi'nin kurulmasını sağladık.
- Etkin çok-taraflı diplomasi faaliyetlerimiz kapsamında, Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi, İslam İş Birliği Teşkilatı (İİT), G-20, Ekonomik İş Birliği Teşkilatı (EİT), Karadeniz Ekonomik İş Birliği Teşkilatı (KEİT), Güneydoğu Avrupa İş Birliği Süreci, Gelişen Sekiz Ülke Teşkilatı (D-8), Türk Devletleri Teşkilatı (TDT), Asya İş Birliği Diyalogu, Asya'da Güven ve Güvenlik Artırıcı Önlemler Konferansı, MIKTA gibi 20'yi aşkın uluslararası ve bölgesel kuruluş ile oluşumun Dönem Başkanlığını yürüttük.
- 2011'de BM En Az Gelişmiş Ülkeler 4. Konferansı, 2015'te G-20 Antalya Liderler Zirvesi, 2016'da ilk Dünya İnsani Zirvesi gibi birçok başarılı uluslararası etkinliğe ev sahipliği yaptık.
- 2021'de küresel ve bölgesel meselelerin yüksek düzeyli siyasi liderler, akademisyenler ve iş insanları gibi katılımcılar tarafından ele alındığı Antalya Diplomasi Forumu'nu tesis ettik.
- 2016-2019 arasında İİT Dönem Başkanlığı çerçevesinde Kudüs konusu da dahil olmak üzere 50'den fazla üst düzeyli olağan ve olağanüstü toplantıya öncülük ederek teşkilatın faaliyetlerine ve görünürlüğüne ivme kazandırdık.
- İİT Üyesi Ülkeler Arasında Tercihli Ticaret Sistemini hayata geçirdik. Uluslararası ticaret ve yatırım uyumsuzluklarına çözümüne yönelik "İİT Tahkim Merkezini" İstanbul'da kurduk. İİT/İSEDAK 50 Endeksini geliştirdik ve Endeks kapsamında İslam ülkelerinin tasarruflarını helal yatırım araçlarında değerlendirebileceği alım satımına konu somut bir ürün olarak Yatırım Fonu kurduk.
- İİT üyesi ülkeler arasında standartların geliştirilmesi ve uyumlaştırılması alanında çalışmalar yürüten İslam Ülkeleri Standartlar ve Metroloji Enstitüsü (SMIIC) İstanbul'da faaliyete geçti. Enstitünün kurumsallaşması ve uluslararası alanda görünürlüğüne artırılmasına önemli destekler sağladık.
- İslam ülkelerinin İSEDAK'ın iş birliği alanlarında geliştirdikleri projelere destek sağlamak amacıyla İSEDAK Proje Finansmanı mekanizmasını hayata geçirdik.

- İİT Zirvelerinde ve İSEDAK Bakanlar Toplantılarında alınan kararlar kapsamında İSEDAK Kudüs Programını hayata geçirdik. Bu çerçevede, uygulanan 138 proje kapsamında 56 İİT üyesi ülkenin 55'i faydalanıcı oldu.
- İSEDAK'ın gündemini yeni alanlarla zenginleştirdik. Bu çerçevede, İSEDAK Yüksek Düzeyli Dijital Dönüşüm Programını uygulamaya geçirdik ve İslam ülkelerinde KOBİ'lerin desteklenmesi amacıyla İSEDAK KOBİ Programının çalışmalarını başlattık.
- Eski AB Bakanı ve Baş müzakereci Büyükelçi Volkan Bozkır 2020'de BM 75. Genel Kurul Başkanlığını üstlenerek bu göreve gelen ilk Türk vatandaşı oldu.
- 2009'da Türk Dili Konuşan Ülkeler İş Birliği Konseyi'nin (Türk Konseyi veya Türk Keneşi) kuruluşuna öncülük ettik. 2021'deki İstanbul Zirvesi'nde Konsey'in "Türk Devletleri Teşkilatı" adını aldı. Ülkemizin 2022'deki Dönem Başkanlığı esnasında TDT'nin uluslararası bir teşkilata dönüşümün yapısal ve idari çalışmalarını yürüttük.
- 2013 yılında Meksika, Endonezya, Güney Kore ve Avustralya ile MIKTA kuruluşunun içinde yer aldık. Pakistan ve Ukrayna gibi farklı coğrafyalarda ortak faaliyetler yürüttük.
- Çeşitli bölgelerdeki uluslararası örgütlerle de ilişkiler ve iş birliği geliştirdik. 2008 yılında Afrika Birliği'yle stratejik ortaklık kurduk.
- Latin Amerika'da 2010 yılında Güney Amerika Ortak Pazarı MERCOSUR ile, 2011 yılında Karayip Ülkeleri Topluluğu CARICOM ile istişare ve iş birliği mekanizmalarını tesis ettik.
- 2012 yılında Şanghay İş Birliği Teşkilatı Diyalog Ortaklığı'na kabul edilen ülkemizi, 2013'te Asya İş Birliği Diyalogu üyesi yaptık.
- 2015 yılında Orta Amerika Entegrasyon Sistemi SICA'ya bölge dışı gözlemci üye, 2017'de BM Latin Amerika ve Karayipler Ekonomik Komisyonu ECLAC'a üye olmuş, 2017'de ayrıca ASEAN'ın sektörel diyalog ortağı haline geldik.
- 2002 yılından beri art arda 6 dönem Uluslararası Telekomünikasyon Birliği Konseyi üyeliğini yürüttük.
- 2022-2024 dönemi için Uluslararası Atom Enerji Ajansı'nın (IAEA) Yönetim Kurulu'na seçildik.

- 2017-2021 döneminin ardından 2021-2025 dönemi için yeniden UNESCO Yürütme Kurulu üyeliğine seçildik.
- 2022'de Yapay Zeka Küresel Ortaklığı'na üye olduk.
- Kıdemli diplomatlarımız, vatandaşlarımız ve soydaşlarımızın ülkemizin yükselen profiline ve uluslararası örgütlerde artan etkinliğine paralel olarak pek çok üst düzey görevler üstlenmesini sağladık. Bunlar arasında Avrupa Konseyi Parlamenter Meclis Başkanlığı, BM 75. Genel Kurul Başkanlığı, Kimyasal Silahların Yasaklanması Teşkilatı Genel Direktörlüğü, İİT Genel Sekreterliği, İİT Genel Sekreter Yardımcılığı, NATO Genel Sekreter Yardımcılığı, UNESCO Genel Konferans Başkanlığı, AGİT Ukrayna Özel Gözlem Misyonu Başkanlığı gibi önemli uluslararası görevleri saymak mümkündür.

Küresel Meselelerin Çözümünde Lider Ülke

AK Parti olarak ırk, dil, din ve coğrafya ayrımı yapmadan insanlığı ilgilendiren bütün konularda Türkiye'nin söyleyecek bir sözü ve sorunların çözümüne katkı sunacak bir rolü olduğuna inandık. Bu kapsamda iktidarımız dönemde sağlıktan güvenliğe, insani yardımdan kalkınmaya bütün alanlarda öne çıkan bir ülke olduk.

- En Az Gelişmiş Ülkelerin (EAGÜ'ler) kalkınma çabalarını gerek ikili düzeyde gerek çok-tarafli platformlarda etkin şekilde destekledik. EAGÜ'ler için BM Teknoloji Bankası'nın 2018 yılında Gebze'de kurulmasını sağladık.
- 2021-2025 dönemini kapsayan BM Sürdürülebilir Kalkınma İş Birliği Çerçevesi Belgesinin müzakereleri kapsamında, BM Kuruluşlarının ülkemizde yürüttükleri projelerin, kalkınma planı ve diğer üst politika dokümanlarında belirtilen ulusal öncelik ve hedeflerle uyumluluğunun sağlanmasına yönelik Uluslararası Kalkınma İş Birliği Bilgi Sistemi'ni geliştirdik.
- 2015 yılından itibaren insani yardımların gayri safi milli hasılaya oranı bakımından dünyanın en cömert ülkesi olduk. 2020'de bu oranı %0.98'e yükselttik. 2021 yılındaki uluslararası yardımlarımızın 122 ülkeye ulaşmasını sağladık.
- BM'nin Suriye'de gerçekleştirdiği insani erişimin %32'sinin ülkemiz üzerinden yapılmasını sağladık. BM, 2021 yılında 7,3 milyon kişiye insani erişim sağlamış olup, bu kapsamdaki 2,4 milyon kişiye erişim ülkemiz üzerinden sınır-ötesi yöntemle gerçekleştirdik.

- Türkiye, Pandemi döneminde tıbbi malzeme başta olmak üzere, 161 ülkeye ve 12 uluslararası teşkilata yardım sağladık ve 19 ülkeye 6,3 milyon doz aşı hibesi yaptık.
- Sel felaketi sonrası Pakistan'a 15 uçak, 13 tren ve 2 gemiyle yardım malzemesi gönderdik.
- Düzensiz göçle mücadeleyi kararlılıkla sürdürdük. Denizde göçmen ölümlerini engellenmek için aktif çalışarak, bu sayının 2015 senesinde 279 iken, 2021'de 15'e düşmesini sağladık.
- 2019'da Cenevre'de düzenlenen Küresel Mülteci Forumu'na eş başkanlık yaptık.
- Farklılıkların barış içinde bir arada yaşamasına katkıda bulunmak amacıyla İspanya'yla birlikte 2005'te BM bünyesinde Medeniyetler İttifakı girişimi başlattık.
- Yeni Zelanda'daki terör saldırısının ardından, İslam düşmanlığına dikkat çekmek için 2019 yılında İstanbul'da İİT Acil İcra Komitesi toplantısının düzenlenmesini sağladık. 15 Mart gününün 2020'de İslam İş Birliği Teşkilatı'nda, 2022'de BM Genel Kurulu'nda "İslamofobiyle Mücadele Uluslararası Günü" olarak ilan edilmesi sağladık.
- Çevre ve kalkınma konusunu sürdürülebilir arazi yönetimiyle ilişkilendiren tek uluslararası anlaşma olan BM Çölleşmeyle Mücadele Sözleşmesi'nin 12. Taraflar Konferansı (COP12) 2015 yılında Ankara'da düzenlenerek ilk kez küresel bir çevre sözleşmesinin taraflar konferansına ev sahipliği yaptık.
- Akdeniz'in Deniz Ortamı ve Kıyı Bölgesinin Korunması Sözleşmesinin (Barselona Sözleşmesi) 18. Taraf Ülkeler Toplantısına (COP 18) 2013 yılında İstanbul'da ev sahipliği yaptık. Toplantı sonucunda İstanbul Deklarasyonu ile İstanbul Çevre Dostu Şehirler Ödülü'nün oluşturulmasının kararlaştırılmasını sağladık.
- 5. Dünya Su Forumu'nu "Farklılıkların Suda Yakınlaşması" ana temasıyla 2009 yılında İstanbul'da gerçekleştirdik. Forum'a 192 ülkeden toplam 33 bin kişi katıldı.
- 2004 yılında BM İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesine taraf olarak iklim değişikliğiyle mücadeledeki kararlılığımızı gösterdik.

- Paris Anlaşması'nı 7 Ekim 2021 tarihinde onayladık. 2053 yılı için net sıfır emisyon hedefimizi ve Yeşil Kalkınma Devrimimizi ilan ettik. Bu bağlamda, çalışmalarımıza ivme kazandırdık.
- Sayın Emine Erdoğan Hanımefendi'nin himayelerinde 2017 yılında, çevre konularında farkındalığı artırmak, sürdürülebilir kalkınma ilkelerine uygun olarak atıkları kontrol altına alabilmek üzere başlatılan "Sıfır Atık" projesi kapsamında 2022'de BM'ye sunduğumuz "Sürdürülebilir Kalkınma için 2030 Gündemini İlerletmek Üzere Sıfır Atık Yaklaşımlarının Teşvik Edilmesi" başlıklı karar tasarısının Genel Kurul'da oydaşmayla kabul edilmesini sağladık.

Uluslararası Güvenliğin Temini ve Terörle Mücadele

AK Parti olarak, kuruluşumuzdan bu yana, uluslararası terörle mücadelede ancak birlikte hareket edilirse başarılı olacağına inandık. Terörün insanlığın karşılaştığı en büyük güvenlik sınamalarından biri olduğunu ifade ettik. Birimiz güvende olmadan hiçbirimizin güvende olamayacağı şiarıyla hareket ettik. İktidarımızda sürdürülebilir ve istikrarlı bir uluslararası güvenlik mimarisinin inşa edilmesi için çalıştık. Uluslararası örgütlerde üzerimize düşen sorumlulukları yerine getirdik, bundan sonra da yerine getirmeye devam edeceğiz.

- NATO içindeki en büyük ikinci kara ordusuna sahip olan ülkemizin harekât ve misyonlara katkılar bakımından beşinci, ortak bütçeye katkı bakımından ise sekizinci sırada yer almasını sağladık.
- 2021'de NATO'nun Çok Yüksek Hazırlık Seviyeli Müşterek Görev Gücü'nün komutasını üstlendik.
- 2004 yılında İstanbul Zirvesine, 2015 yılında Antalya'da NATO Dışişleri Bakanları Toplantısına, 2019 yılında ise Ankara ve Hatay'da Akdeniz Diyalogunun 25. Yılı Toplantısına ev sahipliği yaptık.
- Terörizmin her türlü biçim ve tezahürleriyle mücadelenin NATO'nun gündemine gelmesine, bu konuda bir eylem planı hazırlanmasına ve Zirve Bildirileri ile 2022 Madrid Zirvesi'nde kabul edilen son Stratejik Konseptte bu tehdidin öneminin altının çizilmesine öncülük ettik.
- Finlandiya ve İsveç'in üyelik başvurularına karşılık, terör örgütleri ve uzantılarına verdikleri desteğin son bulması, ayrıca ülkemize savunma sanayii ürünü ihracatına getirdikleri kısıtlamaların sona erdirilmesi konularında Üçlü Muhtırayla beklentilerimizi kayıt altına aldık.

- Madrid Zirvesi'nde imzalanan Üçlü Muhtıra'ya Zirve Bildiris'i'nde de atıf yapılmasıyla FETÖ ve PYD/YPG'ye atıf yapılan bir belgenin NATO bağlamında en üst düzeyde teyit edilmesini sağladık.
- NATO'nun genişlemesi bağlamındaki "açık kapı" politikamız çerçevesinde Üçlü Muhtıra'da yer alan konularda olumlu çabalar sergileyen Finlandiya'nın adaylık protokolünü onaylanması için TBMM'ye sevk ettik.
- İsveç'in söz konusu mutabakatın terörle mücadele bağlamında yerine getirmeyi taahhüt ettiği hususların hayata geçirilmesini bekliyoruz.
- Uluslararası terörle mücadele çabalarına aktif katılımı kapsamında DEAŞ'la Mücadele Uluslararası Koalisyonu' nun etkin bir üyesi olduk.
- Çeşitli ülkeler ve uluslararası teşkilatların FETÖ'yü terör örgütü olarak ilan etmelerini sağladık. Bu çerçevede, 19 Ekim 2016 tarihinde düzenlenen İİT Dışişleri Bakanları 43. Toplantısında FETÖ'nün terör örgütü olarak ilan edilmesi temin ettik. Benzer bir kararın 1 Aralık 2016 tarihinde Asya Parlamenterler Asamblesi tarafından alınmasını sağladık. 27 Ocak 2017 tarihinde ise İİT Parlamenterler Birliği'nin 12. Konferansında FETÖ'nün terör örgütü olarak teyit edilmesini sağladık. Ayrıca, KKTC'ye ilaveten, Pakistan Yüksek Mahkemesi de 28 Aralık 2018 tarihinde aldığı kararla, FETÖ'yü terör örgütü olarak ilan etti. Ekim 2021'de Togo, Burkina Faso ve Liberya Devlet Başkanlarıyla yaptığımız zirve sonrası yayınlanan dörtlü bildiride FETÖ'nün terör örgütü olarak yer almasını sağladık.
- 45 ülkede FETÖ iltisaklı okulların faaliyetlerinin kısmen ya da tamamen sonlandırılmasını sağladık. Bunlardan 21'inde okulların Türkiye Maarif Vakfı'na devredilmesini sağladık. Devraldığı okulların yanı sıra 34 ülkede yeni okullar açan Maarif Vakfı, bugün 51 ülkede 410 okul, 1 üniversite ve 22 eğitim merkezinde 50 bine yakın öğrenciye eğitim vermektedir.

Enerji Güvenliğinde Merkez Ülke

İktidarımız döneminde ülkemizi küresel enerji denkleminde kilit ülkelerden biri haline dönüştürdük. Gerçekleştirilen büyük çaplı uluslararası enerji altyapı projeleriyle, bir taraftan kendi enerji güvenliğimizi sağlarken, diğer taraftan uluslararası enerji güvenliğine katkıda bulunduk.

- Bakü-Tiflis-Ceyhan ham petrol boru hattı, 2006'dan bu yana dünya pazarlarına toplam 3,9 milyar varil Azeri, Kazak ve Türkmen petrolünü ülkemiz üzerinden taşımıştır.

- Bakü-Tiflis-Erzurum Doğalgaz Boru Hattı'nı 2007'de faaliyete aldık. Aynı yıl Türkiye-Yunanistan Enterkonektörünün açılışını yaptık. Bu projeler sayesinde, Hazar havzasından (Azerbaycan) gelen doğalgazın ilk defa ülkemize ve AB ülkelerine aktarılmasını sağladık. Akabinde Avrupa'ya gaz taşıyacak dördüncü arter olarak "Güney Gaz Koridoru" adlı projeyi geliştirdik.
- 2015'te Avrupa Elektrik Ağı'na katıldık.
- "Güney Gaz Koridoru'nun" belkemiğini oluşturan Trans Anadolu doğal-gaz boru hattını (TANAP) 2018'de faaliyete aldık.
- 2018'de Akkuyu Nükleer Güç Santrali'nin (NGS) temeli attık. Aynı yıl Türkiye'nin enerji borsası EPIAŞ'ı İstanbul'da kurduk ve bölgemizde doğalgaz ticaretini gerçekleştiren ilk ticaret merkezi haline geldik.
- 2020'de Türk Akım doğalgaz boru hattını faaliyete aldık.
- Son yıllarda devreye soktuğumuz 5 LNG terminali ve Bulgaristan ile imzaladığımız anlaşma sayesinde doğalgaz transferinde önemli bir aktör haline geldik.
- Ülkemizi yenilenebilir enerji konusunda da merkez ülkelerden biri haline dönüştürdük. Enerji güvenliği ve çeşitliliğini güçlendirmek için yerli ve yabancı girişimcilerin proje ve yatırımlarını destekledik.
- Sismik araştırma ve sondaj filosu ile offshore hidrokarbon arama konusunda önemli bir kapasite geliştirdik.

Çok Boyutlu Diplomasi

AK Parti olarak dış politikayı sadece devletler arası bir etkileşim alanı olarak değil, devlet dışı unsurları da kapsayacak şekilde insan merkezli bir yaklaşımla ele aldık. Bu minvalde eğitim, kültür, sağlık diplomasisi başta olmak üzere diplomasi'nin bütün boyutlarını merkeze alan çok katmanlı ve çok boyutlu bir diplomasiyi hayata geçirdik, geçirmeye de devam edeceğiz.

- Özgün kimliğimizin bileşeni kültürel değerlerimizden ve varlıklarımızdan uluslararası kamuoyunda tanınırlığımızı artıracak biçimde yararlandırdık. İstanbul'un, 2010 Avrupa Kültür Başkenti olmasını sağladık.
- 2016 yılında Antalya'nın, 4,5 milyon ziyaretçinin ağırlandığı Botanik EXPO'ya ev sahipliği yapmasını sağladık.

- 2018 yılında “Göbeklitepe Arkeolojik Alanı”nın, 2021 yılında Arslantepe Höyüğü’nün (Malatya) kaydedilmesinin ardından, UNESCO Dünya Miras Listesinde kayıtlı alan sayımızı 19’a yükselttik. Bunlardan 10 tanesinin son 20 yılda listeye dâhil edilmesini sağladık.
- 2022’de “Ahlat Taş İşçiliği Geleneği”, “İpek Böcekçiliği ve Dokuma İçin İpeğin Geleneksel Üretimi”, “Nasreddin Hoca Fıkra Anlatı Geleneği” ve “Çay Kültürü: Kimlik, Misafirperverlik ve Sosyal Etkileşim Sembolü” ile, UNESCO İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirası Temsili Listesi’nde kayıtlı unsurlarımızın sayısını 25’e ulaştırdık. Bunların tamamını 2008’den bu yana, 9’u ise 2018’den bu yana listeye kaydettirdik.
- UNESCO Yaratıcı Şehirler Ağı’na kayıtlı altı şehrimiz bulunmaktadır. Gaziantep (2015), Hatay (2017) ve Afyonkarahisar (2019) “Gastronomi”, İstanbul (2017) “Dizayn/Tasarım”, Kütahya (2017) “El ve Halk Sanatları”, Kırşehir’in (2019) ise “Müzik” alanında söz konusu ağa dahil edilmesini sağladık.
- Kültür diplomasisi alanında Yunus Emre Enstitüsü’nün, kurduğu kültürel bağları çok yönlü, sürdürülebilir ve katma değerli bir zeminde yürüterek ülkemizin dış politika, dış ticaret, kalkınma, güvenlik ve benzeri hedeflerine de katkılar sunmasını sağladık. ABD’den Çin’e; Somalî’den Japonya’ya 60’ın üzerinde ülkede 80’den fazla Yunus Emre Türk Kültür Merkezi’nin açılmasını sağladık. Hâlihazırda 200 ülkeden yüz binlerce kişiye Türkçe öğreten Yunus Emre Enstitüsü, Türkçenin en çok öğrenilen ilk 5 yabancı dil arasına girmesine katkıda bulunmasını sağladık. Yaklaşık 9 milyon kişiyi Türkçe ve Türk kültürüyle tanıştırdık.
- Dünyanın ilk küresel insani zirvesine ev sahipliği yapan Türkiye’yi (İstanbul, 23-24 Mayıs 2016) En Az Gelişmiş Ülkelere yardım taahhüdünü 11 yıldır fazlasıyla gerçekleştirerek OECD tarafından yayımlanan raporlara göre kalkınma yardımları alanında önde gelen ülkelerden biri haline getirdik.
- Girişimci ve insani dış politikamızı sahaya yansıtacak şekilde TİKA’nın kapasitesini de ciddi bir şekilde arttırdık. TİKA’nın 2002’de 12 olan Program Koordinasyon Ofisi sayısını, 2023 yılı itibarıyla 63’e çıkardık. Faaliyet gösterdiği ülke sayısının, 2002 yılında 20 iken güçlü siyasi irade ve istikrar ile bugün 170’i aşmasını sağladık. Yılda 2000 civarı proje gerçekleştirir hale getirdik.

- Son 20 yılda 40 ülkede restorasyonunu tamamladığımız eser sayısını 140'a ulaştırdık. Bosna-Hersek'te Drina (Sokollu Mehmet Paşa) Köprüsü ve Ferhadiye Camisi, Kosova'da Sinan Paşa ve Yaşar Paşa Camileri, Makedonya'da Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün mezun olduğu Manastır Askeri İdadisi, Lübnan Trablus Hamidiye Saat Kulesi ile Cezayir'de Keçiova Cami bunlardan bazılarıdır.
- Türk Dünyası mirasına sahip çıkılması önceliklerimiz arasında yer almaya devam etmektedir. Orhun Vadisi arkeolojik kazı çalışmaları desteklenerek, çıkarılan eserler için Bilge Kağan Müzesi kurulmuş, Moğolistan Milli Müzesi Türk Eserleri bölümü tadilatı yapılmış, Bilge Kağan ve Kül Tigin Yazıtlarına kolay ulaşım için 46 km, Bilge Tonyukuk Yazıtlarına kolay ulaşım için de 11 km karayolu inşa ettik.
- Ortak kültürel mirasımızın korunmasına yönelik projeler çerçevesinde Arnavutluk'ta Tiran Ethem Bey Camii, Berat Hünkâr Camisi ve Halveti Tekkesi, Sırbistan'da Ram Kalesi ve Afganistan Herat'ta Ali Şir Nevai Camisi gibi önemli eserlerin restore ettik.
- Etiyopya'da Habeş Kralı Necaşi'nin türbesini, etrafındaki sahabe kabirlerini, Irak Bağdat'taki İmam-ı Azam Ebu Hanife'nin ve Abdulkadir Geylani'nin türbe ve külliyelerini ve Macaristan'da Gül Baba türbesini restore ettik.
- Kıbrıs Türkü'nün acısına ve mücadelesine tanıklık eden Barbarlık Müzesini yeniledik.
- Merhum Alparslan Türkeş'in Lefkoşa'da doğduğu evini müzeye dönüştürdük.
- Azerbaycan Gence'de Kafkas İslam Ordusu komutanı Nuri Paşa'nın kargâh evini müzeye dönüştürdük.
- Eğitim Diplomasisi alanında YTB'nin yürüttüğü Türkiye Bursları ile ülkemizdeki uluslararası öğrenci hareketliliğine ilişkin çalışmalarımızı 2012 yılından bu yana azim ve kararlılıkla sürdürdük. "Her yıl dünyanın dört bir yanından 160 bini aşkın başvurunun alındığı Türkiye Burslarını dünyanın en kapsamlı burs programlarından birisi haline getirdik.

- Ülkemizde öğrenim gören yabancı öğrenci sayısı 224 bine ulaştı. 184 farklı ülkeden yaklaşık 194 bin Türkiye Mezunumuz, 30 ülkede ise 34 Türkiye Mezunlar Derneğinin kurulmasını sağladık. Bu dernekler aracılığıyla 100'den fazla proje yürüttük ve 2013-2022 yılları arasında 57 ülkede 108 mezun buluşması gerçekleştirdik. 2023 yılının ocak ayında gerçekleştirilen Türkiye Mezunları Forumu'na 60 ülkeden 200 mezunu ağırladık.
- Türk Devletleri Teşkilatı bünyesinde çalışmalarını yürüten Türk Üniversiteler Birliği'ne ülkemizdeki 12 üniversite ile Kazakistan ve Kırgızistan'daki ortak üniversitelerimizle birlikte toplam 14 üniversitemizi üye yaptık.
- Son 20 yıl içerisinde, Türk-Japon ve Türk-Alman Üniversitelerinin kurulmasını sağladık. Diğer taraftan, Türk-İtalyan, Türk-Özbek ve Türk-Azerbaycan Üniversitelerinin kuruluş çalışmalarını sürdürdük.

Diplomatik Altyapımızın Güçlendirilmesi

İktidarımız döneminde etkili bir diplomasinin ancak diplomatik alt yapımızın güçlendirilmesi ile mümkün olacağına inandık. Bu minvalde, bütün devlet kurumlarının içine dahil edildiği güçlü bir küresel diplomatik mimari inşa ettik.

- Tüm bu gelişmelere paralel olarak, Türkiye'deki yabancı temsilcilik sayısının da aynı dönemde yaklaşık ikiye katlanarak 166'dan 302'e çıkmasını sağladık.
- 2002-2022 döneminde dünyanın önemli merkezlerindeki 26 dış temsilciliğimiz için yeni teknolojiye uygun, çevre dostu ve tasarrufu gözetilen yeni bina inşaatlarımızı tamamladık. BM'ye komşu konumdaki New York Türkevi Binasının inşaatını 2021 yılında hizmete açtık.
- 2022'de 33 ülkedeki 89 Türk Şehitliğinin bakımını gerçekleştirerek 21 Şehitliğimizin onarılmasını ve Krakov Şehitlik Anıtının tamamlanmasını sağladık.
- Dijital çağda dış politikada sahip olunması gereken teknolojik becerilerin geliştirilmesi, büyük veri ile yapay zekâ başta olmak üzere teknolojik imkânlardan diplomasinin tüm boyutlarında en kapsamlı şekilde istifade edilmesi amacıyla 2019'da "Dijital Diploması" girişimini başlattık. Bu çerçevede, konsolosluk hizmetlerinden kamu diplomasisine, siber güvenlikten dış politika analizine kadar her kulvarda teknolojinin dönüştürücü gücünden istifade ettik.

- Dışişleri Bakanlığımızın internet sayfasını 23 Nisan 2022 itibarıyla 10 dilde yayın yapar hale getirdik.
- Dijital çağın gerekliliklerine uygun olarak farklı hedef kitlelere ulaşmak üzere Twitter (Türkçe, İngilizce, Arapça ve Fransızca), Facebook (Türkçe ve İngilizce), Instagram ve YouTube gibi sosyal medya platformlarında resmi hesaplar oluşturduk. Dışişleri Bakanlığı Türkçe Twitter hesabımız tüm Dışişleri Bakanlıkları arasında takipçi sayısı bakımından Avrupa'da birinci, dünya genelinde ise beşinci sıradadır.
- Kendi diplomatlarımızın yanı sıra başka ülkelerin diplomatlarının eğitimine de katkıda bulunduk. 2002-2022 yılları arasında Dışişleri Bakanlığı Diplomasi Akademisi Başkanlığımızca; 109 ülkeyle iş birliği alanında ve 18 ülkeyle diplomat değişimi alanında olmak üzere toplam 115 ülkeyle mutabakat muhtırası imzalanmıştır. İkili yabancı diplomat eğitimleri kapsamında düzenlenen 155 eğitim programı çerçevesinde 61 ülkeden 1948 yabancı diplomata, çok taraflı yabancı diplomat eğitimleri kapsamında, 18 eğitim programında 67 ülke ve 6 uluslararası teşkilattan 224 yabancı diplomata, Uluslararası Genç Diplomatlar (UGD) Eğitim Programı kapsamında, tertip edilen 15 programda 133 ülke ve 2 uluslararası teşkilattan 872 yabancı diplomata, salgın sürecinde Akademimizce düzenlenen 16 çevrimiçi eğitim programı kapsamında 365 yabancı diplomata eğitim verilmiştir.

Yurt Dışında Yaşayan Vatandaşlarımızı Sahiplenme

AK Parti olarak dış politikanın öncelikli muhatabının kendi insanımız olduğu bilinci ile hareket ettik. Bu minvalde anavatanda ve yurt dışında yaşayan vatandaşlarımızın yaşamlarını kolaylaştırmak için çabaladık; çabalamaya da devam edeceğiz.

Bu kapsamda;

- 2002 yılında 163 olan dış temsilcilik sayısını 2023 yılı itibarıyla 257'ye çıkarttık. Konsolosluk işlemlerinin kapsamını genişleterek; sunulan hizmet türü sayısını 74'e çıkarttık.
- 2010 yılında bütün görev ve çalışma odağı yurt dışındaki vatandaşlarımız olan Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı'nı kurduk. Burada doğrudan yurt dışında doğmuş ve büyümüş gençleri istihdam ettik.
- Türk dil, kültür ve sanatını tanıtmak ve bu alanda hizmet vermek amacıyla 53 ülkede 66 Yunus Emre Enstitüsü açtık.

- Yurt dışındaki vatandaşlarımıza da eğitim hizmeti verecek şekilde yurt dışında örgün ve yaygın eğitim hizmetleri sunmak üzere 2016 yılında Maarif Vakfını kurduk.
- TBMM bünyesinde Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Alt Komisyonu kurarak yurt dışındaki vatandaşlarımızın ihtiyaç ve taleplerinin TBMM'ye daha güçlü bir şekilde taşınmasını ve temsilini sağladık.
- TRT Türk kanalını tamamen yurt dışındaki vatandaşlarımıza yönelik hizmet verecek şekilde yapılandırdık.
- Türk Hava Yolları'nın 2002 yılında 78 olan uçuş noktasını yurt dışındaki vatandaşlarımızın yoğun olarak yaşadığı şehirleri de dikkate alarak 2022 yılında 342'e çıkarttık.
- 2014 itibari ile yurt dışındaki vatandaşlarımıza Türkiye'deki seçimler için buldukları ülkelerde oy kullanma hakkı getirdik. 75 ülkede 180 noktada oy kullanılmasına imkân sağlarken; oy kullanılan gümrük kapısı sayısını da 25'ten 47'ye çıkarttık.
- Yurt dışındaki vatandaşlarımıza yönelik aile müşavirlikleri ve ataşelikleri kurduk ve sayılarını artırdık.
- E-Devlet uygulamasını yurt dışındaki vatandaşlarımızın ve mavi kartlıların kullanımına açtık.
- Yurt dışından borçlanarak emekli olan vatandaşlarımıza yaşadıkları ülkelerde yarı zamanlı çalışma imkânı getirdik.
- Yurt dışından getirilen bireysel araçların geçici ithalat kapsamında Türkiye'de kalma süresini 2 yıla çıkarttık.
- Yurt dışından getirilen ticari araçların Türkiye'de kalma süresini 30 günden 90 güne çıkarttık.
- Türkiye'ye aracı ile gelen fakat taahhüname vermeden ülkeyi terk eden vatandaşlarımıza verilen cezayı 20'de 1 oranına düşürdük.
- Yabancı ülkelere alınan ehliyetlerin Türkiye'de kullanım süresini bir yıldan iki yıla çıkarttık. Aynı hakkı mavi kartlılar için de tanıdık.
- Yurt dışında yaşayan vatandaşlarımızın Türkiye'deki sağlık hizmetleri ve SGK uygulamalarından daha fazla yararlanabilmeleri amacıyla ikili anlaşmalar çerçevesinde iyileştirmeler yapmak için çalışacağız.

- Yurt dışından getirilen mobil cihazları Türkiye’de harç ödmeden kayıtsız kullanabilme süresini 60 günden 120 güne çıkarttık.
- Yabancı makamlar tarafından verilen boşanma kararlarının Türkiye’de dava açmaya gerek kalmadan konsolosluklarda tescil edilmesine imkân sağladık.
- Yabancı ülke makamlarınca düzenlenen engelli kimlik kartlarının Türkiye’de tanınmasını sağladık.
- Dış temsilciliklerimizde düzenlenen vekâletnamelerin Türkiye’deki tüm noterlerden nüshasının alınmasına imkân tanıdık.
- Yabancı makamlar tarafından verilen velayet ya da vesayet kararlarının, Türkiye’de tanıma ve tenfiz davası açılmasına gerek kalmadan, dış temsilciliklerimizdeki pasaport başvurularında kabul edilmesini sağladık.
- Türk vatandaşlığından çıkan anne-babanın çocuklarının da re’sen vatandaşlıktan çıkma zorunluluğunu kaldırdık.
- Mavi kartlıların çocuklarının Türkiye’de ikamet şartı aranmadan, doğumdan itibaren Türk vatandaşlığına kaydedilebilmesine imkân tanıdık.
- Mavi Kart kimliklerinin yeni nesil nüfus kartı formatında basılmasını sağladık.
- Kamu hizmetleri için adres değişikliği zorunluluğunu kaldırdık.
- Yeni nesil çipli pasaport (e-pasaport) uygulamasını başlattık.
- Yurt dışında ikamet eden Türk vatandaşlarına yurt içinde konut alımında KDV İstisnası sağladık.
- Yurt dışında ikamet eden vatandaşlarımızın yabancı sermaye kanunu kapsamında sağlanan haklardan yararlanabilmesini sağladık.
- Yurt dışındaki vatandaşlarımıza ve mavi kartlılara dövizle bireysel emeklilik imkânı getirdik.
- YUVAM hesabı ile yurt dışındaki vatandaşlarımızın ve şirketlerinin tasarruflarını ülkemizde değerlendirmesine imkân tanıdık.
- Ambulans uçak hizmetini yurt dışındaki vatandaşlarımızın da hizmetine sunduk. Bu kapsamda son 3 yılda 600’den fazla vatandaşımızı tedavileri için Türkiye’ye getirdik.

- Yurt dışı borçlanması yoluyla emeklilikte prim ödemelerinin kur karşılığı döviz olarak yapılmasına imkân sağladık.
- Toplu Konut İdaresi Başkanlığı ile yurt dışında yaşayan Türk vatandaşlarına yönelik İstanbul'da 420 konutluk projeyi hayata geçirdik.
- Yurt dışında ikamet eden Türk vatandaşlarına yurt içinde konut alımında KDV istisnası sağladık.
- Dövizle askerlikte yurt dışındaki vatandaşlarımız için Türkiye'de 21 günlük temel eğitim alma zorunluluğunu kaldırdık.
- Çoklu vatandaşlık hakkına sahip olanlar ile yurt dışında doğup, süresiz ikamet iznine sahip olan gençlerimiz için 3 yıl çalışma şartı aranmaksızın dövizle askerlik imkânı sağladık.
- Nüfus, askerlik, sürücü belgesi, noterlik ve adli işlemler başta olmak üzere konsolosluk.net üzerinden yıllık 2 milyon işlem gerçekleştirilmektedir. Konsolosluk Çağrı Merkezi 8 dilde (Türkçe, İngilizce, Almanca, Fransızca, İtalyanca, Flamanca, Rusça ve Arapça) 7/24 esasına göre çalışarak 2007'den bu yana 8 milyon çağrıya yanıt vermiştir.
- Yurt dışındaki dış temsilcilik ve konsolosluk binalarının vatandaşların ihtiyaçlarına cevap verebilecek şekilde yenilenmesi ve işlem kapasitesinin artırılmasını sağladık.
- Vatandaşlarımıza sunulan konsolosluk işlemlerinin kapsamını genişlettik ve hızını artırdık.
- 2010'da e-pasaport uygulamasını başlattık.
- 2016'da yurt dışında ikamet eden vatandaşlarımızın pasaport başvurularında harç bedelleri yarıya düşürdük.
- 2019'da konsolosluk harçlarının ödenmesinde "sanal pos" uygulamasını hizmete soktuk. Çevrimiçi randevu imkânı sağladık.
- Temsilciliklerimize ulaşamayan vatandaşlarımız için Gezici Konsolosluk hizmeti başlattık. 2021 yılı itibarıyla 20 ülkede 115 şehirde gezici konsolosluk hizmeti verdik.
- Bugün dış temsilciliklerimizde nüfus, askerlik, sürücü belgesi, noterlik ve adli işlemler dahil 74 türde konsolosluk hizmeti sunulmaktadır. Bu hizmetlere yönelik olarak Konsolosluk.Net altyapısı üzerinden yıllık ortalama 2 milyon işlem gerçekleştirilmektedir.

- 2007’de Konsolosluk Çağrı Merkezi’ni kurduk. O günden bu yana yaklaşık 8 milyon çağrıya yanıt verilmiştir. Anılan Merkez, hizmetlerini 7/24 esasına göre ve Türkçe’nin yanı sıra 8 ayrı dilde sürdürmektedir.
- Acil durumlarda vatandaşımızın yanında olmaya yönelik başka adımlar da attık. Dış Temsilciliklerimizde “Nöbetçi/Acil Durum Telefonu” uygulaması 7/24 esasına göre yürütülmektedir. “konsolosluk.gov.tr” üzerinden sunulan “Canlı Destek” uygulamasına ek olarak anlık mesaj uygulamalarını hizmete aldık. 2022’de yapay zeka temelli “**Hızır**” adlı Chat Bot uygulamasını kullanıma açtık.
- Vatandaşlarımıza yönelik ırkçılık, yabancı ve İslam düşmanlığı saikli saldırıları, 2012 yılından bu yana bir elektronik veri tabanında kayıt altına aldık.
- Libya, Yemen, Afganistan ve Kazakistan gibi kriz bölgelerinden 20 bine yakın vatandaşımız ile üçüncü ülke vatandaşının tahliyesini başarıyla gerçekleştirdik. Ukrayna Savaşı’nın başlamasıyla vatandaş, soydaş, Türk Cumhuriyetleri ve diğer ülke vatandaşı 18 binden fazla kişiyi tahliye ettik.
- 2020 yılında Kovid salgınının başlamasıyla birlikte Cumhuriyet tarihinin en büyük tahliye operasyonunu gerçekleştirdik. 142 ülkeden 100 bini aşkın vatandaşımızı yurda getirdik.
- Yurt dışında yaşayan vatandaşlarımızın anadil eğitimi ve din alanında hizmet alabilmeleri için her yıl öğretmen, okutman ve din adamı görevlendirmeye devam ettik.
- Vizesiz seyahat edilebilen ülke sayısını 75’e, sadece kimlik kartıyla seyahat edilebilen ülke sayısını ise 6’ya çıkarttık.
- Yurt dışında yaşayan Türk gençlerine yönelik kamp, kültürel gezi, akademi, staj ve kariyer gelişim programlarıyla 100.000 gencimize ulaştık.
- Gümrük kapılarında peron ve dinlenme salonlarının sayılarını artırdık; fiziki imkanları ve bilişim altyapısını güçlendirdik.

Birlikte Yapacağız

AK Parti olarak dış politikamız üç ana hedefe matuftur: Milli menfaatlerin muhafazası, bölgesel istikrarın temini ve idamesi ve adil bir küresel düzenin kurulması.

Bu üç hedef doğrultusunda Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemine geçiş ile stratejik kurumlarımızın dış ve güvenlik politikalarında etkin entegrasyonunu sağladık. Böylece, Suriye'den Libya ve Doğu Akdeniz'e kadar birçok kritik alanda Türkiye'nin barış ve istikrar sağlayan rolünü güçlendirdik.

Dünyamızın yeni çatışma ve kutuplaşmalara sürüklendiği dönemde AK Parti olarak daha güçlü bir Türkiye için dış politikamızı; ulusal ölçekten küresel ölçeğe doğru kademeli bir şekilde uyguluyoruz. Diplomasi kapasitemizi denge, istikrar ve atılım hedefleri doğrultusunda daha güçlü şekilde seferber edeceğiz. Paydaşlarımız 85 milyon Türk halkı, ülkemizin coğrafi sınırları dışındaki soydaşlarımız ve dünyanın dört bir yanındaki gönül dostları ve müttefiklerimizdir.

Cumhuriyetimizin 100'üncü yılını idrak ettiğimiz 2023 yılı ve ötesinde "Girişimci, İnsani ve Etkili" dış politikamızı yürütmeye devam edecek; Türkiye Yüzyılı vizyonumuzun hedeflerine emin adımlarla ilerleyeceğiz.

Bu vizyon için kurumsal kapasitemizi geliştirmeye devam edeceğiz. Hedefimiz anavatanımızın mutlak güvenliğini sağlamak, sınırlarına yönelik tehditleri ortadan kaldırmak ve devlet kurumlarımızın küresel dış politika ufkuna odaklanan vizyonunu daha da güçlendirmektir. Milli güç unsurlarında dışa bağımlılığın en aza indirilmesi önceliğimizdir. Savunma ve enerji başta olmak üzere milli gücü oluşturan tüm bileşenlerin yerli imkân ve kabiliyetlerle üretilmesine dönük süreçleri başarıya ulaştırmaktır.

Bu minvalde önümüzdeki dönemde AK Parti olarak;

- Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi bağlamında, dış politikamızın ana kurumları olan Dışişleri Bakanlığı, Millî Savunma Bakanlığı ve Millî İstihbarat Başkanlığı başta olmak üzere dış politikanın planlanması ve yürütülmesinde kritik öneme sahip tüm kurumlarımızı daha da güçlendireceğiz.
- Yurt Dışı Türkler Başkanlığı, Maarif Vakfı, Yunus Emre Enstitüsü, TİKA ve diğer kurum ve kuruluşların mevcut kapasitelerini arttırarak küresel diplomasi ağıımızın daha da genişlemesi için çalışacağız.

- Dışişleri Bakanlığımızın diplomatik ağını daha da genişletecek ve küresel sıralamadaki konumumuzu sağlamlaştıracaktır. Türk diplomasisini Türkiye Yüzyılı hedefleri doğrultusunda bir üst lige taşıyacağız.
- Hariciye Teşkilatımızın kuruluşunun 500. yılını kutladığımız bir dönemde Dışişleri Bakanlığımızın himayesinde, nüvesini Diploması Akademisi'nin oluşturacağı ve uluslararası düzeyde eğitim ve akademik derece verecek "Uluslararası Hukuk ve Diploması Üniversitesi"ni kuracağız.
- Dışişleri Bakanlığımızın insan kaynağını genişleterek daha etkin hale getireceğiz. Yenilikçi girişimlerimizle, diplomamızı çağın gereklerine uygun hale getirecek ve geleceğin diplomasisine hazırlayacağız. Bu bağlamda, dünyanın önde gelen düşünce platformları arasında yer alan Antalya Diploması Forumu'nun görünürlüğünü ve uluslararası etki alanını daha da artıracaktır.
- Enerji alanında milli üretim ve tedarik noktasındaki kaynak çeşitliğini arttıracaktır. Enerji güvenliği ve pazarında rekabetçi bir ticaret merkezi tesis etmek için enerji diplomasisini dış politikadaki bütüncül stratejimizin parçası olarak daha etkin bir şekilde kullanacağız.
- Türkiye'nin ulaştırma jeopolitiğinde bir merkez haline gelmesini sağlamak için ulaştırma alanındaki yatırımlarımıza devam edeceğiz. Ulaştırma diplomasisini dış politika mimarimizin temel kaidelerinden biri haline getireceğiz.
- Uluslararası kuruluşlarda ülkemizin görünürlüğünü artıracaktır. Bu kapsamda,
- Türk vatandaşlarının uluslararası kuruluşlarda daha fazla varlık göstermesi ve daha etkin konumlara gelebilmeleri için Dışişleri Bakanlığı bünyesinde üniversitelerimizi de içine alacak şekilde ortak bir program hayata geçireceğiz.
- Farklı ülkelerden diplomatların, güvenlik bürokrasisinin ve ticaret/ekonomi uzmanlarının eğitim görecekları BM Üniversitesi'nin bir kampüsünün Türkiye'de kurulmasına öncülük edeceğiz.
- Dijital Diploması girişimimizle çağı yakalayacak, konsolosluk hizmetlerinden kamu diplomasisine ve dış politika analizine kadar her alanda yeni teknolojilerden daha fazla istifade edeceğiz. Bu kapsamda, konsolosluk hizmetlerinin sayısını, hızını ve kalitesini arttırıp diğer devlet kurumlarımızla entegrasyonunu güçlendireceğiz.

- Millî Savunma Bakanlığımızın insan kaynağını genişleterek 21. yüzyılın ihtiyaçlarına uygun bir yapıya kavuşturacağız. Yeni inşa etmekte olduğumuz Millî Savunma Bakanlığı yerleşkesini tamamlayarak millî savunma siyasetimizin koordinasyonunu daha da kolaylaştıracaktır.
- Milletimizin göz bebeği olan Türk Silahlı Kuvvetlerimizi geleceğin güvenlik ortamında ülkemize yönelik tehditlere hızlı reaksiyon verebilen, hazırlık kapasitesi yüksek ve mobil kabiliyeti olan caydırıcı bir stratejik güce dönüştürmeye devam edeceğiz. Aynı zamanda Türk Silahlı Kuvvetleri'nin bütün unsurlarının her türlü doğal afetlere hazırlıklı olması için kapsamlı bir yeniden inşa programı başlatacağız.
- Türkiye'yi siber güç kabiliyetini haiz, uzay gücünün gerekliliklerine uygun bir kapasiteye ve orduya kavuşturma yolundaki çabalarımızı arttırarak sürdüreceğiz.
- İçişleri Bakanlığımız başta olmak üzere yurt içi güvenlik, sınır güvenliği ve sahil güvenliğinden sorumlu olan diğer kurum ve yapıları entegre millî güvenlik mimarisi ve stratejisinin bir parçası olarak tehditler ortaya çıkmandan pro-aktif bir cevap üretebilecek bir seviyeye ulaştırarak sahip olduğu etkin yapısını pekiştireceğiz.
- Millî İstihbarat Teşkilatımızın teknolojik kabiliyetlerini başta siber istihbarat, kriptoloji, sinyal istihbaratı, büyük veri analizi, yapay zekâ, uydu ve uzaydan istihbarat toplama teknolojileri olmak üzere tüm kritik alanlarda geliştirmeyi sürdüreceğiz.
- Savunma Sanayii Başkanlığımızın hali hazırdaki güçlü kapasitesini daha da genişleterek ülkemizin savunma alanında yürüttüğü yerlilik ve millik politikasını tahkim edeceğiz. Böylece, küresel savunma pazarında Türkiye'yi en etkin aktörlerden biri haline dönüştüreceğiz.
- Pek çok ülke ile Yüksek Düzeyli Stratejik Konsey (YDSK) veya müddili mekanizmalar tesis etmeye yönelik çalışmalarımızı sürdüreceğiz. YDSK'da alınan kararların en kısa sürede hayata geçirilmesine yönelik tedbirleri hızlandıracaktır. Önümüzdeki beş yıl içinde en az ilave 10 ülke ile uluslararası ve bölgesel örgütlerle yüksek düzeyli iş birliği mekanizması/zirve süreci oluşturacağız.
- Yurt dışında yaşayan vatandaşlarımıza yönelik başta İstanbul, Ankara, Bursa, İzmir olmak üzere farklı illerimizde yeni TOKİ projeleri başlatacağız.
- Aile ataşeliklerimizin sayısını arttıracaktır.

- Yurt dışındaki vatandaşlarımızın Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde temsilini güçlendireceğiz.
- Yurt dışındaki vatandaşlarımıza ait konu ve taleplerin TBMM'de daha güçlü şekilde temsil edilmesine yönelik çalışma ve düzenlemeler yapacağız.
- İhtiyaca göre dış temsilciliklerimizin sayısını artıracacağız.
- Gezici konsolosluk hizmeti sayısını artıracacağız.
- E-tebligat uygulamasını yurt dışında yaşayan vatandaşlarımız için yaygınlaştıracacağız.
- Konsolosluk işlemleri için internet ortamı üzerinden ön başvuru imkânı getireceğiz.
- Yurt dışı borçlanması yoluyla emekli olanlara yurt dışında tam zamanlı çalışma hakkı tanıyacağız.
- Geçici ithalat kapsamında Türkiye'ye getirilen araçların 730 günlük kalma süresini tamamladıktan sonra tekrar Türkiye'ye getirebilmesi için, yurt dışında en az 185 gün kalma şartını 30 güne düşüreceğiz.
- Yurt dışından getirilen mobil cihazların Türkiye'de kayıtsız kullanım sürelerini yurt dışında yerleşik vatandaşlarımız için 120 günden 180 güne çıkartacağız.
- Yurt dışında yaşayan 10.000 gencimizi her yıl eğitim, kariyer gelişimi ve kültürel programlar kapsamında ülkemize getireceğiz.
- Yurt dışında yaşadıkları ülkelerde askerlik yapanların ikili anlaşmalar çerçevesinde askerliklerinin Türkiye'de tanınmasını sağlayacağız.
- Vatandaşlarımızın çifte vatandaşlık hakkını desteleyecek hem Türkiye'de hem buldukları ülkelerde vatandaşlık haklarından yararlanmaları için gerekli yasal ve diplomatik adımları atmaya devam edeceğiz.
- Yurt dışındaki vatandaşlarımızın tatil dönemlerinde ülkemize THY'le gelip dönebilmelerini sağlamak öncelikli hedeflerimizden biri olacaktır.
- Yurt dışındaki vatandaşlarımıza yönelik faaliyetleri bulunan kamu kurumları için bir koordinasyon kurulu oluşturulacağız.

- 2010 yılında kurduğumuz Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı'nın yurt dışında da teşkilatlanmasını ve yurt dışında YTB müşavirliklerinin açılmasını sağlayacağız.
- Okul öncesi ana dil yetkinliği ve becerilerinin geliştirilmesine yönelik çift dilli anaokulu çalışmalarını desteklemeye devam edeceğiz.
- Yurt dışındaki vatandaşlarımıza yönelik hizmet sunan kamu kurumlarında yurt dışında doğup büyüyen gençlerimizin istihdam oranını daha da artıracacağız.
- Türkiye'den gönderilen öğretmen ve din görevlisi açığının giderilmesi amacıyla yerinden öğretmen ve din görevlisi istihdam edilmesine yönelik düzenlemeleri gerçekleştireceğiz.
- Yurt dışında üniversite eğitimi alan gençlerimizin teknoloji, diploması, hukuk, iletişim gibi alanlarda ülkemizde staj yapmalarını kolaylaştıracacağız.
- Yurt dışında yaşayan vatandaşlarımızın katılımıyla iki yılda bir Yurt Dışı Türkler Buluşması programları düzenleyeceğiz.
- İslam düşmanlığı, ayrımcılık ve hak ihlallerinin takibini genişleterek sürdüreceğiz.
- Yurt dışında Türkçe yayın yapan yazılı ve görsel basını desteklemeye devam edeceğiz.

Türkiye Yüzyılı'nda Stratejik Kuşaklar

Türkiye Yüzyılı'nda dış politika, güvenlik ve savunma alanlarındaki milli önceliklerimizi üç stratejik kuşakta hayata geçiriyoruz.

- 1. Bölgemizde barış, istikrar ve refah kuşağı inşa edeceğiz,**
- 2. Kıtasal açılımlarımızı kurumsallaştıracacağız.**
- 3. Daha adil bir küresel düzenin kurulmasına öncülük edeceğiz.**

Bu üç kuşaktaki politikalarımızı da çok boyutlu ve çok yönlü bir diplomasi yürüterek Türkiye Ekseni'ni kuracağız.

Çevremizde Barış, İstikrar ve Refah Kuşağı İnşa Edeceğiz

Dış politika mimarimizin ilk kuşağını komşu ülkelerle ve çevremizdeki bölgelerle ilişkilerimiz oluşturmaktadır. Ülkemizin etrafında bir barış, istikrar ve refah kuşağı tesis etmek ana hedefimizdir. Bu doğrultuda komşu ülkelerle ve bölgelerle ilişkilerimizi, iyi komşuluk ilkesi ve uluslararası hukuk çerçevesinde yürüteceğiz.

Dış politikamız, komşularında istikrarı önceleyen ve krizlerin çözümünde ikili ve çoklu diplomatik mekanizmaları merkeze alan bir yaklaşıma sahiptir.

Bir yandan sınır güvenliğimizi sağlamaştıran, terörizm ile mücadeleye devam eden ve egemenlik haklarımızı koruyan politikalarımızı en aktif şekilde uygulamaya devam edeceğiz.

Diğer yandan komşularımızla ilişkilerimizi milli menfaatlere saygı, iş birliği, refahın büyütülmesi, istikrar ve barış temelinde daha da güçlendireceğiz.

Çevremizdeki coğrafya ve bölgelerde çatışmaların ve krizlerin sona erdirilmesi için her türlü çabayı göstereceğiz. Karadeniz, Balkanlar, Avrupa, Kuzey Afrika, Ortadoğu, Körfez ve Orta Asya bölgelerindeki hedefimiz, Türkiye'nin diplomatik etkinliğini derinleştirmek, iş birliği mekanizmalarıyla milli kazançları pekiştirmek ve istikrarlı bir düzen inşasında öncü rol almaktır. Bu kapsamda;

- Çevremizde barış ve refah kuşağı oluşturmak için ikili ilişkilerimizde normalleşme süreçlerine devam edeceğiz.
- Bölgemizde ortak serbest ticaret alanları oluşturacağız ve Türkiye'nin bir lojistik ve ticaret üssü olmasını sağlayacağız.
- Bölge ülkelerinin yeniden imarına katkı vermeye devam edeceğiz.
- Suriye ve Irak'ın toprak bütünlüğünün korunmasını, bu ülkelerde terör örgütlerinin ortadan kaldırılmasını ve Irak'ta kapsamlı ve kalıcı bir istikrarın sağlanmasını esas alan politikamızı sürdüreceğiz.
- Komşumuz Suriye'deki savaşı, bu ülkenin toprak bütünlüğü ve siyasi birliği temelinde, Suriye halkının meşru beklentileri doğrultusunda çözmek için tüm imkanlarımızı seferber edeceğiz. Suriye'nin kendi halkı ve komşularıyla barışık, terör örgütleri, vekalet savaşları, ayrılıkçı gündem ve dış müdahaleden arındırılmış bir ülke haline getirilmesi için her türlü diplomatik ve diğer tedbiri alacağız. Güvenli bölgelerde devam eden

çatışma sonrası istikrar sağlama sürecini desteklemeye, yeni göç hareketliliğinin oluşmasını engellemeye ve Türkiye’de geçici koruma statüsünde bulunan sığınmacıların geri dönüşünü kolaylaştıracak mekanizmaları daha etkin şekilde hayata geçirmeye devam edeceğiz.

- Suriye’de BM zemininde devam eden çok taraflı çözüm sürecini ve Astana Süreci kapsamında çatışmayı sonlandırmak için oluşturulan mekanizmada etkin rol oynamaya devam edeceğiz. Suriye’de akan kanın durdurulması için tüm taraflarla temaslarımızı yoğunlaştıracacağız.
- Irak’ı Ortadoğu’daki bölgesel istikrar açısından en önemli ülkelerden biri olarak görüyoruz. Bu kapsamda Irak’ın siyasi birliği ve toprak bütünlüğü temelinde, ülkedeki tüm kesimleri kucaklamaya devam edeceğiz. İki ülke arasında her türlü ulaşım bağlantısını arttırmak için gerekli altyapı çalışmalarına ağırlık vereceğiz.
- Irak’ta terör örgütlerinin mevcudiyetinin ve eylemlerinin sonlandırılması ile Irak’ın adeta çimentosu olan Türkmen soydaşlarımızın adil temsiliyete kavuşturulmasına yönelik çabalarımızı kararlılıkla sürdüreceğiz.
- Bir diğer kadim komşumuz olan İran ile başta ekonomik ilişkiler olmak üzere birçok alanda yürüttüğümüz iş birliğini devam ettireceğiz. Amacımız bölgesel istikrarın ve düzenin tesis edilerek çatışmasız bir Ortadoğu’nun inşa edilmesine maksimum katkı sunmaktır. Bu amaca ulaşmak için bütün komşularımızla barışçıl diplomasiyi ilk çözüm merci olarak göreceğiz.
- Mavi vatanımızın en temel sütunlarından Doğu Akdeniz ve Ege’de, ülkemizin ve KKTC’nin uluslararası hukuktan kaynağını alan meşru menfaatlerini bütün imkanlarımızı seferber ederek koruyacağız.
- Milli davamız Kıbrıs meselesinde KKTC’ye desteğimizi sürdürerek, Kıbrıs Türklerine yönelik her türlü haksızlığa son verilmesini sağlamak üzere bir an önce Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti’nin resmen tanınması için çalışmaya devam edeceğiz.
- Asrın Felaketinde yanımızda yer alan Komşumuz Yunanistan ile Ege ve Doğu Akdeniz’deki uzlaşmazlıkları diplomatik müzakereler ile çözüme ulaştırmaya çalışacağız. Bunun iki komşu ülkenin ekonomik, insani ve kültürel etkileşim ve iş birliklerini de güçlendireceğine inanmaktayız.
- Doğu Akdeniz’de istikrarlı bir düzene, adil paylaşım ve çok taraflı ortaklığa dayanan her türlü diplomatik, siyasi ve ekonomik girişimi destekleyeceğiz. Bölgeyi bir barış ve refah havzasına dönüştürme amacıyla “Doğu Akdeniz Barış Girişimi” gibi çabalara güçlü katkı vereceğiz.

- Ukrayna'da devam eden savaşı bölgesel ve küresel istikrar için en büyük risklerden biri olarak görüyoruz. Bu bağlamda temel önceliğimiz, Avrupa güvenlik mimarisini temelden sarsan, küresel kutuplaşmayı keskinleştiren ve milyarlarca insanın gıda, enerji ve finansal güvenliğini tehdit eden Ukrayna'daki savaşı müzakereler yoluyla ve adil bir barışla sona erdirmek olacaktır. Ülkemiz Ukrayna'nın toprak bütünlüğüne olan bağlılığında kararlıdır. Tahıl Koridorunun açılmasını ve esir takasının yapılmasını mümkün kılan arabulucu rolümüzü pekiştirerek sürdüreceğiz. Karadeniz'de istikrarın sağlanması ve Türkiye'nin Ukrayna savaşı sonrası ortaya çıkacak olan Avrupa güvenlik ve barış mimarisinde daha etkin bir konuma gelmesi için kararlı adımlar atmayı sürdüreceğiz.
- Kafkasya bölgesinin istikrarı Türkiye'nin dış ve güvenlik siyasetinin öncelikleri arasında yer almaktadır. Tüm bölge ülkeleriyle "ortak menfaat alanları" oluşturarak mevcut iş birliğimizi arttıracacağız ve bölgenin normalleşmesi doğrultusunda her türlü yapıcı adımı atacağız. Bölgedeki ticaret hatlarının işler hale gelmesi ve enerji nakil hatlarının güçlendirilmesi için yoğun çaba sarf edeceğiz.
- Azerbaycan'ın işgal altında bulunan topraklarının özgürleştirmesinden sonra barışın kapsamlı bir anlaşmayla sağlanmasını desteklemeye devam edeceğiz.
- Komşumuz Ermenistan ile devam eden normalleşme sürecini hızlandırarak daha etkin bir komşuluk ilişkisiyle bölgesel barış ve refahın inşası için çalışacağız.
- AB ile ilişkilerimizi olumlu gündem temelinde şekillendirerek tam üyelik müzakerelerimizi sonuçlandırmak üzere adımlar atacağız. Gümrük Birliği'nin güncellenmesini sağlayacağız.
- Avrupa güvenlik ve savunma mimarisinin güçlü ve etkili bir parçası olmaya ve NATO üyeliği çerçevesindeki sorumluluklarımızı yerine getirmeye devam edeceğiz. Türkiye'siz Avrupa'da güvenlik ve istikrarın sağlanması mümkün değildir.
- NATO ittifakı bünyesindeki konumumuzu tahkim ederek, güvenliğin bölünmezliği ilkesinden hareketle ittifaka katkılarımızı sürdüreceğiz.
- ABD ile ilişkilerimizi karşılıklı saygı ve eşit ortaklık temelinde geliştireceğiz. Kurduğumuz stratejik mekanizmayı güçlendirerek başta PYD/YPG, FETÖ ve yaptırımlar konuları olmak üzere ülkemizin güvenlik önceliklerine uygun somut adımların atılmasını sağlayacağız. ABD ile ekonomik ilişkilerimizde 100 milyar dolarlık hedefe önümüzdeki beş yıllık dönem-

de ulaşmak için kurduğumuz ekonomik mekanizmaları etkin şekilde kullanacağız. İkili ticari ilişkilerimizi daha ileri seviyeye taşıyacağız.

- Rusya ile siyasi ve ekonomik ilişkilerimizi, enerji alanındaki iş birliğimizi devam ettireceğiz. Suriye ve Ukrayna meselesi başta olmak üzere bölgesel sorunların uluslararası hukuk ilkelerini gözeterek barışçıl bir şekilde çözümünü destekleyeceğiz.
- Balkanlardaki istikrarın sağlanması ve potansiyel çatışma nedenlerinin ortadan kaldırılması için bugüne kadar benimsediğimiz çok taraflı diplomatik mekanizmaları daha etkin bir şekilde kullanarak bölgede kapsamlı ve sürdürülebilir bir barışın tesis edilmesi için her türlü desteği vermeye devam edeceğiz. Balkan ülkeleriyle ekonomik, ticari, askeri ve kültürel ilişkileri geliştireceğiz. Bölge genelinde yaşayan soydaş ve akraba topluluklarımızın buldukları ülkelerdeki siyasal ve sosyal konularının güçlendirilmesine katkıda bulunacağız.
- Ortadoğu ve Kuzey Afrika'da kalıcı barış, refah ve istikrarın temini için çalışmayı sürdüreceğiz; halihazırda yürütülen normalleşme süreçlerine milli menfaatlerimiz temelinde katkıda bulunmaya devam edeceğiz.
- Komşu, dost ve kardeş ülkelerle her alanda iş birliğimizi derinleştireceğiz.
- Filistin meselesindeki pozisyonumuz iki devletli çözüm zemininde İsrail'in işgal ettiği topraklardan geri çekilmesidir. Tarihi bağlarımız ve vicdani hassasiyetlerimiz çerçevesinde Filistin davasını her vesileyle hatırlattığımız temel ilkeler temelinde desteklemeye devam edeceğiz.
- Libya'da devam eden siyasi diyalog sürecini aktif bir şekilde destekleyeceğiz. Libya halkının meşru demokratik haklarını kullanmak suretiyle ülkenin birlik ve bütünlüğünü tekrar tesis etmesi için her türlü çabayı göstereceğiz. Libya ile ülkemiz arasında imzalanan anlaşmalar çerçevesinde stratejik ilişkilerimizi her bakımdan daha da ileri götüreceğiz.
- Körfez ülkeleri arasındaki normalleşme sürecini desteklemeye devam edeceğiz. Körfez ülkeleriyle ekonomik, siyasi, askeri ve savunma alanında yürüttüğümüz ilişkileri daha da ileriye götüreceğiz yeni kurumsal mekanizmalar oluşturacağız. Körfez İş Birliği Konseyi ile ilişkilerimizi kademeli olarak stratejik iş birliği düzeyine çıkaracağız.
- Yemen'de 7 yıldır devam eden çatışmanın barışçıl bir şekilde çözülmesi için diplomatik süreçlere katkı vermeye ve insani yardım sağlamaya devam edeceğiz.

- Büyük güç rekabetinin hızlandığı bir dönemde Orta Asya bölgesi ile olan tarihi, kültürel, diplomatik ve ekonomik ilişkilerimizi derinleştireceğiz. Türk Devletleri Teşkilatı ile kurumsal düzeyde de güçlenen Türk Dünyası ile iş birliğimizi çok boyutlu olarak geliştireceğiz. Ekonomik, siyasi ve askeri-teknolojik alandaki ortak projelerle Türk Dünyası'nın istikrar ve refahına katkıda bulunacağız.
- Türk Devletler Teşkilatı'nın kurumsal altyapısının güçlendirilmesi ve kapasitesinin artırılması için genç diplomatların, kamu görevlilerin, sivil ve askeri bürokrasinin eğitimine yönelik akademiler kuracağız.
- Türk Dünyası Altyapı ve Yatırım Bankası kurarak yenilikçi endüstrilerin desteklenmesini sağlayacağız. Türk Devletler Teşkilatı üyeleri arasında ortak televizyon yayınları, sanat fuarları ve eğitim iş birlikleri ile çok boyutlu entegrasyonu teşvik edeceğiz. TDT üyeleri ile çok taraflı uluslararası kuruluşlarda eşgüdüm ve ortak tavır konusunda koordinasyona özel önem göstereceğiz.
- Onlarca yıldır, işgal, terör, dış müdahale ve istikrarsızlığın pençesinde acı çeken Afgan halkının tamamını kucaklayan bir siyasi sistemle yönetilmesi ve ekonomik hayatın düzenlenmesi için her türlü çabayı göstereceğiz. Bu bağlamda, Afgan kadınlarının başta eğitim olmak üzere toplum hayatının tüm veçhelerine katılmasına özel önem vereceğiz.
- Bu kapsamda Afganistan'a komşu ülkeler ve diğer bölge ülkeleriyle koordineli şekilde yürütülecek çok taraflı mekanizmalara desteğimizi sürdüreceğiz. Geçmişte olduğu gibi insani yardımların ulaştırılmasında öncü rol üstlenmeye devam edeceğiz.
- Bölgesel çok taraflı iş birliği kapsamında D-8, KEİT, EİT gibi örgütlerdeki etkinliğimizi artıracamız.

Kıtasal Açılımlarımızı Yeni Hamlelerle Kurumsallaştıracamız

Türkiye'nin dış politika mimarisinin ikinci kuşağını Afrika, Latin Amerika ve Asya kıtaları oluşturmaktadır. Ticaret, birlikte kalkınma ve ortak küresel menfaatler temelinde Türkiye'nin bu bölgelere yönelik açılımlarını kurumsallaştırmaya devam edeceğiz. Ülkemizin küresel bir aktör olma yolundaki birincil önceliği çevresindeki bölgelerdeki istikrar ve refah kuşağını kıta açılımları ile entegre etmektir. Bu kapsamda;

- Tüm coğrafyalarda ilişkilerimizi çok boyutlu olarak güçlendirerek küresel ayak izimizi genişleteceğiz. Bu bağlamda "Yeniden Asya" girişimimizi gayretle geliştirmeye devam edecek, Afrika ve Latin Amerika-Karayıpler açılım ve ortaklık politikalarımızı ilerleteceğiz.

- Afrika kıtasında hedefimiz, diplomatik ağıımızı tüm kıtaya yaymaktır. Birlikte kazanma ilkesine dayanarak Afrika ülkeleriyle kurduğumuz ortaklık zeminlerini bölgesel iş birliği ekseninde güçlendireceğiz. İnsani yardımlardaki öncü konumumuzu pekiştireceğiz. Çok boyutlu iş birliklerimizle Afrika'nın karşı karşıya kaldığı meydan okumaların üstesinden gelmesine katkı sunacağız. Kitada istikrarın korunması için gözlemci üyesi olduğumuz Afrika Birliği ile yakın iş birliği içinde olacağız.
- “Yeniden Asya” açılım politikası ile ülkemizin Asya'nın yükselen ekonomik dinamikleri içinde rekabetçi kapasitesini geliştirerek bölgesel iş birliği mekanizmalarının içinde daha etkin bir rol oynayacaktır.
- Asya siyasetinde etkisini artıran Şangay İş Birliği Örgütü ile kurumsal temaslarımızı sistematik hale getireceğiz.
- Dünyanın en büyük 10 ekonomisi arasına girme hedefimiz doğrultusunda, tüm coğrafyalarla ticari ve ekonomik ilişkilerimizi geliştirecek ve çeşitlendireceğiz. Enerji ve ulaşım koridorlarında merkez olma konumumuzu tahkim edecek ve bağlantısallık kapasitemizi artıracacağız.
- MİKTA+ çerçevesinde Polonya ile başlayan süreci farklı ülke ve coğrafyalara da yayacağız.
- Körfez İş Birliği Konseyi, Arap Ligi, Afrika Birliği, ASEAN, BRICS, Şanghay İş Birliği Örgütü gibi pek çok bölgesel ve küresel örgütlerle iş birliğimizi derinleştireceğiz.
- Latin Amerika ve Orta Amerika ülkeleriyle ilişkilerimizi, sadece ikili çıkarlarımızı ilerletmek için değil, başta Venezuela'nın bölgeyle normalleşmesi olmak üzere uluslararası güvenlik ve istikrara katkıda bulunmak amacıyla geliştireceğiz.

Daha Adil Bir Küresel Düzenin Kurulmasına Öncülük Edeceğiz

Türkiye'nin dış politika vizyonunun üçüncü stratejik kuşağı küresel aktör ve kurumlardan oluşan küresel sistemdir. AK Parti olarak iktidara geldiğimizden günden beri küresel sistemin reforme edilmesi konusunda yoğun bir çaba sarf ediyoruz. Küresel sistemdeki kırılma noktalarının temelinde yatan ana sebep uluslararası kurumların etkin bir şekilde çalıştırılmamasıdır. Yeni bir küresel mimariye şiddetle ihtiyaç bulunmaktadır. İklim değişikliğinden iç savaşlara ve kitle imha silahlarının yayılmasına kadar birçok ulus-üstü sorun ancak çok taraflılığın hâkim olduğu sağlıklı, şeffaf, etkin ve hesap verebilir bir küresel yönetim mimarisinin oluşturulmasıyla çözülebilir. Bu kapsamda;

- Küresel ve bölgesel teşkilatlarla iş birliği düzeyimizi daha da yükseltecek, görünürlüğümüzü üst seviyede sürdüreceğiz.
- Başta İstanbul olmak üzere ülkemizi, BM'nin küresel merkezlerinden biri haline getirme yönündeki çalışmalarımıza devam edeceğiz.
- İklim değişikliği, gıda güvensizliği, küresel adaletsizlik, yoksulluk, koruma sorumluluğu, yabancı düşmanlığı, İslam düşmanlığı gibi insanlığın ortak sorunlarının acil bir şekilde çözülmesi ancak BM sisteminin yeniden yapılandırılmasıyla mümkün olabilir.
- Bu minvalde “Dünya Beşten Büyüktür” ifademizde vücut bulan BM reformu önerisini bütün uluslararası ortamlarda seslendirmeye devam edeceğiz. Amacımız BM reformu konusunda yeni bir uzlaşının sağlanması ve cesur bir reform paketinin hayata geçirilmesidir.
- Türkiye olarak Güvenlik Konseyi'nin mevcut yapısının değiştirilerek Genel Kurul'un daha etkin olduğu bir kurumsal mimarinin oluşturulması için çaba göstereceğiz.
- UNDP İstanbul Uluslararası Özel Sektör ve Kalkınma Merkezi ve BM Teknoloji Bankası gibi kuruluşların proje ve program bazlı iş birliği çabalarına aktif destek sağlayacağız.
- Uluslararası kuruluşların ülkemizde yürüttüğü proje ve faaliyetlerin üst politika dokümanlarımızla uyumlu olması noktasında aktif bir izleme süreci yürüteceğiz.
- Vatandaşlarımızı ve soydaşlarımızı hedef alan ırkçılık, yabancı düşmanlığı ve İslam düşmanlığıyla mücadelemizi tüm platformlarda sürdüreceğiz.
- İSEDAK kapsamında iş birliği çabalarına ülkelerin daha aktif katılımını sağlamaya yönelik mekanizmalar geliştireceğiz. Dijital Dönüşüm Programı, İSEDAK KOBİ programlarını etkin bir biçimde uygulayacağız. İİT Tahkim Merkezinin kurumsallaşmasını tamamlayıp uluslararası alanda tercih edilen bir tahkim merkezi haline gelmesine yönelik aktif destek sağlayacağız.
- İİT Genel Sekreteri İslamofobi Özel Temsilciliği'ne bir büyükelçimizin atanması sürecini tekemmül ettireceğiz.
- Türk milletine ve kutsal değerlerimize karşı yöneltilen iftira, aşağılama ve düşmanlık kampanyalarını izlemek için bir kurul oluşturacağız.

- Tüm küresel platformlarda küresel bir marka haline gelen arabuluculuk ve kolaylaştırıcılık faaliyetlerimizi güçlendirmeye devam edecek; bölgesel krizlerin önlenmesi ve çatışmaların barışçıl yollardan çözümünü temin etmek üzere daima diyalog ve diplomasiyi teşvik edeceğiz.
- Kitle imha silahlarının yayılması, iklim değişikliği, yoksulluk, salgın hastalıklar, doğal afetler ve düzensiz göç dahil küresel tehditlerle mücadeleye katkı sunmaya devam edeceğiz.
- Siber vatanımızı ve uzaydaki haklarımızı korumak için tüm teknolojik tedbirleri alarak gerekli yetenekleri geliştireceğiz.
- Daha adil bir dünya için mücadele etmekten vazgeçmeyeceğiz. Bir yandan dayanıklılığımızı artırırken diğer yandan uluslararası dayanışmayı güçlendireceğiz.
- Aktif ve fırsatları değerlendiren yaklaşımımızı sürdürürken akil, dost ve müşfik karakterimizi yansıtmaya devam edeceğiz.
- İnsani yardımlar açısından küresel anlamda lider rolümüzü güçlendireceğiz. Bu konudaki tecrübemizi genişleterek insan sermayesinin zenginleştirilmesine yönelik çalışmalara destek vermeye devam edeceğiz.
- Kalkınma iş birliğine yönelik mali, beşerî, kurumsal kapasite ve hukuki altyapımızı güçlendireceğiz. Bu imkanları toplumsal refahımızı yükseltmek için stratejik bir çerçeveye kavuşturacağız. Kamunun yanı sıra, akademi, özel sektör ve STK'ların da sürece daha aktif katılımını sağlamaya yönelik yeni araçlar geliştireceğiz. Bu kapsamda, hazırlıkları devam eden Kalkınma Yardımları Ulusal Strateji Belgesi'ni hayata geçireceğiz.
- Küresel Sağlık Mimarisinin Kovid salgınından alınan dersler çerçevesinde reforme edilmesi ve güçlendirilmesi doğrultusundaki çabalarımıza devam edeceğiz. Sağlık hizmetleri ve altyapı kapasitesi oluşturulması bakımından artık bir marka haline gelen ülkemizin tecrübe ve bilgisini diğer ülkelere de aktarma çabalarımıza hız vereceğiz.
- Gelecek nesillere karşı en büyük mesuliyetimiz olan sürdürülebilir bir çevre ve iklim bırakabilmek için ilan ettiğimiz 2053 yılı için net sıfır emisyon ve Yeşil Kalkınma Devrimi hedefleri doğrultusunda tüm çabamızı sarf edeceğiz.

- Sıfır Atık gibi ilave yenilikçi adımlarımızla bir yandan “yeşil vatanımız”ı korurken, diğer yandan, küresel düzeydeki iklim değişikliğiyle mücadele bağlamında yumuşak gücümüzü pekiştireceğiz.
- 360 derece dış politika vizyonumuzla Batı ile Doğu’yu, Kuzey ile Güney’i dengeleyen, her coğrafyada karşılık bulan ve saygı gören dış politika söylemimizi güçlendireceğiz.
- İyiliği ve erdemi önce ülkemizde, bilahare bölgemizde ve küresel ölçekte yayacağız. Son yirmi yılda pekiştirdiğimiz bölgesel gücümüzü, küresel barış, istikrar ve refahın hizmetine sunacağız.
- Denge, dirayet, saygı, sağduyu, hüsnüniyet ve güven temelinde yürüttüğümüz “lider diplomasisi”, mevcut ve potansiyel krizlerin çözümünde temel dış politika sermayemiz olmaya devam edecektir.
- Dış politikadaki açılımlarımızı çevremizdeki bölgelerde ve küresel düzlemde yürüteceğiz. Çok yönlü, çok boyutlu ve etkili diplomasi ile milli menfaatlerimiz doğrultusunda “Türkiye Eksenini” kurma çalışmalarımızı tahkim edeceğiz.
- Binlerce yıllık Türk devlet geleneğinden aldığımız ilhamla, Cumhuriyetimizin ikinci asrını, diplomasinin yüzyılı yapmak üzere gayret gösterecek, milletimiz ve devletimizin hak ve menfaatlerini savunmaya devam edeceğiz. Böylelikle Türkiye Yüzyılı’nda ülkemizin etkin ve saygın küresel aktör rolünü pekiştireceğiz.

Güçlü Savunma, Güçlü Türkiye

Dış politikada ortaya koyduğumuz bütüncül stratejinin önemli boyutlarından birisi dış politika, savunma politikaları ve savunma sanayiinin birlikte ele alınmasıdır. AK Parti olarak milli savunma politikamızın, Millî Savunma Bakanlığı’nı yeniden yapılandırarak daha etkin bir şekilde planlanmasını sağladık.

Ulusal savunma ve güvenlik stratejileri belgelerimizi günümüz tehdit ortamına uygun bir şekilde yeniden gözden geçirerek aktif bir savunma politikası hayata geçirdik. Savunma ve askeri diplomasi alanında ülkemizi krizlerin çözümünde ve istikrarın sağlanmasına önemli katkılar sunan bir yere taşıdık. Askeri diplomasi kapsamında TSK’nın NATO ve BM kapsamındaki uluslararası misyonlarında aktif rol almasını sağlayarak ülkemizi bu alanda ilk sıralara taşıdık. Dost ve müttefik ülkelerin askeri eğitim süreçlerini Türkiye’de tamamlamasına olanak sağlayarak askeri eğitimde ülkemizin kapasitesini uluslararasılaştırdık.

AK Parti olarak savunma sanayii politikalarını milli savunma ve güvenlik politikaların bir parçası olarak gördük ve dış politikanın taşıyıcı alanlarının biri olarak ele aldık. Savunma sanayiinin tasarım, geliştirme ve üretim alanlarında yerleşme ve millileşmeye büyük önem verdik. Savunma sanayiinde yaptığımız atılımlar, dış politika hedeflerimizin gerçekleştirilmesinde temel bir rol oynadı. Ürettiğimiz yerli ve milli savunma sanayii ürünleriyle dost ve müttefik ülkeleri destekledik.

- Savunma sanayii ürünlerimize gösterilen ilgi ülkemizin Afrika ve Asya ülkelerindeki diplomatik etkisini artırdı. Türkiye ile benzer güvenlik kaygılarına sahip ülkelerle savunma satışlarını da içeren askeri iş birliği anlaşmaları yaparken ikili ilişkilerin geliştirilmesini sağladık.
- Savunma sanayii ürünlerimizin farklı coğrafyalarda çeşitli ülkelerin envanterlerine aldirarak ülkemizin savunma diplomasisinde büyük mesafe kat ettik.
- Savunma sanayii atılımlarımızla ve müttefiklerimize çeşitli silah sistemleri tedarik ederek ülkemizin NATO içindeki önemini artırdık. Geliştirdiğimiz ileri teknoloji silah sistemleriyle NATO görevleri ve tatbikatlarındaki etkinliğimizi güçlendirdik.
- Dış politika ile savunma sanayii arasında oluşan sinerjiyi artırmak üzere dokuz ülkeye ilgili büyükelçiliklerin himayesinde çalışmak üzere Savunma Sanayii Müşavirleri atadık. Böylece Savunma Sanayii Başkanlığı'nı yurt dışı teşkilatı bulunan kamu kurum ve kuruluşları arasına dahil ettik.
- Küresel ölçekte giderek trend haline gelen ve geleceğin muharebe sahasını şekillendirmesi beklenen otonom ve insansız sistemler, yapay zeka, siber güvenlik gibi teknolojilere önemli yatırımlar yaptık. Türk insansız hava araçlarını tüm dünyada bilinen ve marka değeri yüksek ürünler olarak konumlandırdık. Birçok dost ve müttefik ülke söz konusu ürünleri envanterine katmak için ülkemiz ile görüşmeler gerçekleştirmektedir.

Savunma sanayiinde stratejik hedeflerimiz olarak;

- Küresel savunma pazarında etkili bir oyuncuya dönüşerek ülkemizin toplumsal refahını genişleteceğiz,
- Savunma Sanayii Başkanlığı ile Millî Savunma Bakanlığı, Dışişleri Bakanlığı, Millî İstihbarat Başkanlığı ve İçişleri Bakanlığı arasındaki koordinasyon ve iş birliğini daha da artırarak savunma diplomasisini güçlendireceğiz.

- Savunma diplomasisini dış politikanın önemli bir sütunu haline dönüştüreceğiz.
- Bu hedefler doğrultusunda savunma sanayiini dost ve müttefik ülkelerle ilişkilerimizin geliştirilmesinde katalizör haline getireceğiz.

Önleyici Güvenlik

Etkin bir güvenlik sağlanmadan dayanıklı bir toplum, yerleşik bir demokrasi ve güçlü bir devlet inşa edilemez.

AK Parti olarak önümüzdeki dönemde hedefimiz; önleyici bir güvenlik paradigmasını devreye sokarak Türkiye'ye yönelik tüm güvenlik risklerini ortadan kaldırmaktır. Bu kapsamda;

- Sivil-asker ilişkilerinin demokratik denetimini daha da tahkim ederek ülkemizi bu konuda daha ileri bir noktaya taşıyacağız.
- Terörle mücadele alanında son terörist etkisiz hale getirilene ve terör sınırlarımızdan temizlenene kadar askeri alandaki mücadelemize devam edeceğiz.
- FETÖ, PKK/PYD/YPG, DEAŞ ve DHKP-C gibi terör örgütleriyle ve ülkemiz aleyhindeki propaganda faaliyetleriyle mücadelemizi aralıksız sürdüreceğiz. Sahada verilen kararlı ve etkili mücadeleyi, diplomatik gücümüzle desteklemeye devam edeceğiz.
- Terörizmle mücadelede toplum merkezli bakış açısını daha etkin şekilde kullanarak radikalleşme dahil tüm şiddet biçimlerini ve bunların nedenlerini ortadan kaldırmak için çalışacağız.
- Türkiye'nin sınırları dahil olmak üzere sınır ötesindeki unsurlarımıza tehdit oluşturabilecek her türlü güvenlik riskini minimize edeceğiz.
- Türkiye'nin bölgesel ölçekli istikrar sağlayıcı güç konumunu pekiştireceğiz.

İnsancıl ve Etkin Göç Yönetimi

Son yirmi yılda göstermiş olduğu ekonomik kalkınma ve başta Suriye olmak üzere komşularımızda yaşanan krizler sebebiyle ülkemizin düzensiz ve yasal olmayan göçün hedefi haline gelmiştir. Bu durum sınır güvenliği, mülteci hareketleri ve düzensiz göçle mücadele noktasında daha etkin politikalar yürütülmesini gerekli kılmıştır.

Türkiye kitlesel göç hareketleri karşısında ortaya koyduğu irade ve insan odaklı duruşuyla düzensiz göçle mücadele noktasında ciddi bir tecrübe elde etmiş ve dünyada örnek gösterilen bir kriz yönetimine imza atmıştır.

Ülkemizde geçici koruma altındaki Suriyelilere ilişkin hem gerçekçi ve insan odaklı hem de milli menfaatlerimizi gözeten, planlı ve programlı bir yaklaşım benimsemekteyiz. Göçün yönetimi konusunda etkin bir diplomasi, sınırlarımızda etkin kontrol, önleyici bir güvenlik ve insani bir yönetim anlayışıyla hareket edeceğiz. Bu kapsamda;

- Birinci önceliğimiz yeni göç dalgalarının önlenmesi ve geçici koruma altındaki Suriyelilerin uluslararası hukuka uygun şekilde gönüllü ve güvenli bir şekilde kendi vatanlarına dönüşlerinin sağlanmasıdır.
- Düzensiz göçün önlenmesi ve ülkemize yönelik tehditlerin bertaraf edilmesi için sınır güvenliğimizi güçlendirmeye devam edeceğiz.

Türkiye Ekseni, Hemen Şimdi

Medeniyetimizden aldığımız ilham, tarihten aldığımız güç ve geçmiş tecrübelerimiz ışığında ülkemizi Akil, Adil ve Erdemli bir güce dönüştürerek Türkiye Eksenini inşa edeceğiz.

Türkiye Yüzyılı'nda bu hedefe ulaşmak için

- Bütüncül dış politikamızla milli menfaatlerimiz doğrultusunda kendi insanımız, dostlarımız, kardeşlerimiz, müttefiklerimiz ve bütün insanlığın huzuru ve güvenliği için çalışacağız.
- Atacağımız yeni adımlarla demokratik standartları yükselteceğiz.
- Küresel ve bölgesel krizlerin çözümünde etkin rol alan ülkemizi diplomasinin bütün alanlarında daha da güçlendireceğiz.
- Bütüncül dış politikamızı ekonomimizi güçlendirmek ve ticari ilişkiler ağıımızı genişletmek için kullanacağız.
- Türkiye Ekseni ile hem ülkemiz hem bölgemiz hem de insanlık, huzur ve istikrar bulacak.

Haydi! Türkiye Yüzyılı'nda daha aydınlık yarınlara...

Hemen şimdi, Türkiye Eksenini hep birlikte inşa edelim!

ALTINCI BÖLÜM

GÜVEN VE İSTİKRARLA HUZURLU GELECEK

ALTINCI BÖLÜM

GÜVEN VE İSTIKRARLA HUZURLU GELECEK

29. Terörden Arınmış Türkiye’de Güvenlik ve Asayiş

3 Kasım 2002 tarihinden itibaren Türkiye’yi yoklukların değil geleceğin ve hedeflerin konuşulduğu “iddialı bir ülke” haline getiren AK Parti, neredeyse kronik hale gelmiş pek çok güvenlik başlığının yanı sıra, 21. yüz yılın ürünü yeni nesil tehditleri de insan hakları, demokrasi ve hukuk çerçevesinde geliştirilen stratejilerle ülke gündeminden çıkarmayı başarmıştır.

AK Parti, göreve geldiğinde yoğun bir terör gündemi sebebiyle, neredeyse ülkenin yarısının üretkenliğinin baskılandığı bir atmosfer vardı. Son derece ciddi ekonomik ve siyasi istikrarsızlıkları devralan AK Parti Hükümetleri kısa sürede hayata geçirdiği reformlarla tüm veri türlerinde olumluya doğru bir gidiş yakalamıştır.

Cumhuriyet tarihimizi “Darbeler Tarihi” zeminine oturtmak isteyen ve sayet akıllı son dönemde kendini adları farklı olsa da FETÖ, PYD, PKK, DEAŞ gibi terör örgütleriyle göstermiştir. Liderliğimizde Aziz Milletimizin verdiği mücadeleyle terörün her türüne karşı yenilikçi, bütüncül ve şeffaflığı ilke olarak belirleyen bir anlayışla iç güvenlik alanında önemli reformlar yapılmıştır. Bu anlamda yapılan dönüşümler;

- Kurumlar arası entegrasyon ve koordinasyonu sağlamak,
- Hizmet kalitesi ve kamu verimliliğini arttırmak,
- Ortak politika belgeleri oluşturmak,
- Teknoloji kullanımı, teknik ve beşerî kapasiteyi arttırmak,
- Performans izleme ve değerlendirmeye ağırlık vermek, şeklinde özetleyebileceğimiz 5 temel alanda gerçekleştirmiştir.

Tüm bu süreçlerin sonucunda Türkiye Yüzyılı'nda tüm boyutlarıyla kırılmalardan kurtulmuş kapasitesi yüksek, hukukun üstünlüğü ilkesine dayalı bir güvenlik anlayışı hâkim olmuştur. AK Parti öncesinde güvenliği sadece devlet mekanizmalarını korumak şeklinde değerlendiren anlayış değişmiştir. Güvenlik, bir kamu hizmeti olarak demokrasiden güç alarak milletimizi koruyan bir anlayışla yeniden yapılandırılmıştır. Vatandaşımızın geleceğe huzurla bakması, her türlü hak ve menfaatini tam güvende hissetmesi Türkiye Yüzyılı'nın en önemli esaslarından biri olacaktır. "İstikrarlı iç güvenlik" anlayışıyla ulaştığımız kurumsal entegrasyonu ve hizmet kalitesini kalıcı hale getirmek istiyoruz. Ayrıca politika hedeflerimizi hayata geçirirken teknik kapasitemizi ve insan kaynağı yetkinliklerimizi sürekli geliştireceğiz. AK Parti olarak Türkiye Yüzyılı'nda Aziz Milletimiz için tüm boyutlarıyla güvenlik yönetimini sürdürülebilir, istikrarlı ve kalıcı hale getirecek çalışmaları hayata geçireceğiz.

"İstikrarlı iç güvenlik" temeline oturan bu stratejinin en önemli bileşeni ise "önleyicilik" yaklaşımıdır. Artık sadece suçluyu yakalamayı değil, suçun işlenmesini önlemeyi hedefliyoruz. Bu sayede hem vatandaş memnuniyetini hem de kayıpları telafi için harcanan zaman ve kaynak maliyetinin önüne geçmeyi hedefliyoruz. Ülkemizi "suçun/zararın oluşmadığı bir ülke" haline getirmek istiyoruz.

İstikrarlı İç Güvenlik, huzur ve asayişte "sürdürülebilirliği" ifade etmektedir. Terör ve şiddetin bu denli yüksek bir tehdit seviyesinde olduğu coğrafyamızda böyle bir hedef koymanın sorumluluğunu ve bunun gereklerini biliyoruz. Son dönemlerde artan bir şekilde maruz kaldığımız istikrarsızlaştırma girişimlerine karşı bizatihi Liderliğimizde tüm iç güvenlik birimlerimizin ürettiği cevap tarihi niteliktedir. Küresel terörün en güçlü olduğu dönemde içeride tüm terör örgütlerine karşı elde ettiğimiz tartışmasız başarı, bu iddialı hedefimize ulaşacağımıza dair inancımızı pekiştirmektedir.

Güvenlik yönetimini ve bu alana ilişkin sorunlarla mücadeleyi sadece bir asayiş meselesi olarak değerlendirmiyoruz. Önleyicilik ilkesinden hareketle suçu oluşturacak tüm faktörleri toplumsal boyutlarıyla birlikte yok etmeyi hedefliyoruz. Bu doğrultuda demokratik bir toplum için sivil toplum kapasitesinin güçlü olmasını kritik önemde görüyoruz.

Terör Potansiyelinin Olmadığı Yeni Bir Başlangıç

Yaklaşık 40 yıldır, sorunlarımızın ilk sıralarında yer alan PKK kaynaklı terör, AK Parti hükümetlerinde döneminde ve özellikle 15 Temmuz sonrası hayata geçirilen reformlarla oluşturulan yüksek kapasiteyle bitme noktasına getirilmiştir.

Tarafımızca kapsamlı bir model olarak çerçevesi çizilen ve “Tehdidi kaynağında yok etme”, “olay sonrası değil kesintisiz operasyon”, “Yerli ve milli kaynaklarla yüksek beşerî ve teknik kapasite kullanımı”, “teröre karşı mücadele yanında terörizme karşı mücadele” gibi 4 temel unsur üzerine inşa edilmiş olan “Yeni Güvenlik Konsepti” başarıyla uygulanmış ve sonuç alınmıştır.

“Fırat Kalkanı”, “Zeytin Dalı”, “Barış Pınarı”, “Bahar Kalkanı”, “Pençe Kilit” gibi büyük ölçekli sınır ötesi operasyonlar sonrasında tüm güvenlik ve idari birimlerimizle hayatın normalleşmesi sağlanmış, bu sayede sınırımızın yanı başında oluşturulmak istenen ne terör devletine ve ne terör koridoruna müsaade edilmiştir.

Sınır güvenliği açısından teknolojinin tüm imkanlarının kullanıldığı “Entegre Sınır Güvenlik Sistemi” projesiyle hem kaçak göçmen girişleri hem de terörist sızmaları engellenmiştir. Bugüne kadar 1.087 km güvenlik duvarı ve devriye yolu inşa edilmiş; İran tarafında Iğdır, Ağrı, Van – Çaldıran sınır duvarlarının inşası tamamlanmış, Van-Özalp, Başkale ve Hakkâri-Yüksekova kısmı ise devam etmektedir. Suriye sınırının ise planlaması yapılan 837 km’lik kısmının tamamında sınır güvenlik duvarı ve devriye yolu imalatları bitirilmiştir. Ayrıca, 250’si doğu sınırlarımızda olmak üzere 341 Elektro-optik kule, 284 termal kamera, 103 asansörlü kule, 988 km sınır aydınlatma sisteminin de kurulumları tamamlanmış ve faal haldedir.

Terör olayı olmasını beklemeden, örgütlerin sahadaki tüm varlığını takip eden bir modelle iç güvenlik çalışmalarımızı sürdürüyoruz. Barınma ve lojistik alanlarını yok etmek, silahlı unsurlarını takip ve imha etmek; bunun için tüm güvenlik kapasitemizi koordineli şekilde kullanmak, örgütün silahlı unsurlarındaki eylem kabiliyetine ve eleman sayısına önemli ölçüde darbe vurmuştur. 2016 yılında yıllık 36 bin operasyon gerçekleştirilirken, bu sayı hızla arttırılmış ve 2022 yılı itibarıyla 134 bin seviyesine ulaşmıştır. Örgüte katılım sayısı 2015 yılında 5.558 olarak kayıtlara girmişken, 2022 itibarıyla bu sayı 57’ye gerilemiştir. Tüm bu verilere paralel olarak ülkemizdeki terör eylemi sayısı 2015-2022 arasında yüzde 96 azalışla 2.817’den 114’e gerilemiştir.

Yeni Bir Hayat

Yeni Güvenlik Konsepti kapsamında teröre karşı ve terörizme karşı mücadeledeki en büyük yenilik, sadece olaylarla yahut terör eylemlerimin sonuçlarıyla değil; bunun yanında terörizme kaynaklık eden sebeplerle de mücadele stratejisi olmuştur.

Terör örgütlerine iltisaklı belediyelere yaptığımız görevlendirme sonrasında bölgede ciddi bir imar ve bayındırlık faaliyeti başlamış, yol altyapısından çocuk parklarına, su ve isale hatlarından turizm ve spor tesislerine kadar pek çok kamu hizmetinde ciddi bir üretim artışı yaşanmıştır. Atılan bilinçli adımlar neticesinde, gençlerin terör örgütüne katılımı tarihin en düşük seviyesine geldiği gibi, tüm yaylalar turizme, festivallere, bal üretimine, hayvancılığa yeniden açılmıştır. Sayısal olarak baktığımızda, geçmişte terörden yoğun şekilde etkilenen bölgelerimizde 2014-2022 arasında;

- Yüz bin nüfus başına düşen öğretmen sayısı %31.6,
- OSB içi işyeri sayısı %69.3,
- 100 bin kişi başına düşen doktor sayısı %69.8,
- Tıp Fakültesi kazanan öğrenci sayısı %107,
- Üniversite öğrenci sayısı %97,
- En az bir gece veya daha fazla konaklayan turist sayısı ise %46.5 artmıştır.

Yaşanan bu değişim tüm bölge insanında karşılık bulmuş ve Diyarbakır Anneleri Evlat Nöbeti olarak bilinen eylem, 03/09/2019 tarihinde tamamen sivil bir talep olarak başlamıştır. Çocukları PKK/KCK tarafından kaçırılan ailelerin HDP Diyarbakır İl Binası önünde başlattıkları ve halen sürdürdükleri kararlı bekleyiş neticesinde bugüne kadar 39 aile çocuklarına kavuşmuştur. Ayrıca bu eylem, diğer teslim olma ve ikna faaliyetlerine de olumlu yansımış, 2016'dan bugüne kadar 2.226 örgüt mensubu teslim olmuştur. Teslim olanların 1.189'u, 51 bin 331 aileyle görüşülerek yürütülen ikna çalışmaları sayesinde terör örgütünü terk etmiştir.

Teröre ve Terörizme Karşı Mücadele Vizyonumuz

Türkiye Yüzyılı'nın teröre ve terörizme karşı mücadele vizyonunun esası, böyle bir gündem maddesini toplumun gündeminden çıkarmaktır. Terör faaliyetlerinin tamamen durdurulduğu, huzur ortamını bu alandaki çalışmalarımızın esası olarak görüyoruz. Hukuk devleti çerçevesinde "Önleyicilik" yaklaşımıyla tüm güvenlik başlıklarında temel stratejimiz, toplumsal kaynaklarıyla birlikte terörizme karşı topyekûn bir mücadeleyi kurumsallaştırmaktır.

Küresel terör örgütlerinin Dünya'nın kaderi olmadığına inanıyoruz. Bunun için, terörün panzehiri olan demokrasi ve "istikrarı" hem ülkemiz hem de coğrafyamız için vazgeçilmez bir unsur olarak kabul ediyoruz. Kalkınmayı, istikrarı, zenginliği, huzur ve refahı sadece ülkemiz için değil, coğrafyamız için bir hedef olarak görüyoruz.

Teröre karşı mücadelenin yanına terörizme karşı mücadeleyi ekleyerek bu alanda önemli bir zihni dönüşüm gerçekleştirmeyi hedefliyoruz. Altyapı hizmetlerindeki kalite artışından eğitim ve sağlık alanındaki çalışmalara kadar kalkınma hamleleriyle, sosyal projelerle bütüncül bir anlayışla terörizme karşı mücadele esasıyla çalışacağız. Doğu ve Güneydoğu'nun çehresi değişti, yolları değişti, meydanları, caddeleri değişti, insanların umutları, çocukların ve gençlerin hayalleri değişti. Sadece terör olaylarıyla anılan şehirlerimiz, artık bilgisayar kodlama sınıflarıyla, eskiden yasaklı yaylalar olarak bilinen yerler, yapılan festivallerle, uluslararası spor organizasyonlarıyla anılır oldu. Türkiye Yüzyılı'nda Doğu ve Güneydoğu illerimizdeki kalkınma hamlesi kesintisiz devam edecektir. Bir daha terör nedeniyle kapalı bir tek yaylamız, terkedilmiş bir tek köyümüz, mezramız, bir tek kulübemiz dahi olmayacaktır.

Türkiye, teröre karşı mücadelenin silahlı kısmına yönelik önemli bir kapasiteye sahiptir. Bu kapasiteyi sadece milletimizin huzuru için kullanmayı demokratik bir toplumun esası olarak görüyoruz. Önümüzdeki dönemde istikrarlı iç güvenlik anlayışımızla milletimize hizmet etmeye devam edeceğiz. Teröre karşı ülke olarak hiçbir zaman bedel ödemeyeceğimiz bir geleceği hep birlikte inşa ederken 40 yıllık tahribatın ekonomik ve sosyal boyutları başta olmak üzere tüm yaralarını saracağız.

Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da terörden arındırılmış, kalkınmış, müreffeh, sadece Türkiye'nin değil Dünyanın batısıyla olan tüm farkları giderilmiş yeni bir hayat başlatacağız.

Terörle mücadele diplomamızı kurumsallaştırarak, terör örgütlerine yurt dışında da nefes aldirmayacağız; Avrupa ve ABD kamuoyunun, uluslararası kuruluşların FETÖ, PKK ve Sol Terör Örgütleri tarafından kandırılmasına ve kullanılmasına müsaade etmeyeceğiz. Teröre ve terörizme karşı mücadeleyi bir politika olarak kesintisiz sürdüreceğiz.

Terörün finansmanı ile mücadelemizi derinleştireceğiz. Terör örgütlerinin sivil toplum, belediyeler gibi özgürlük ve kaynak alanlarını istismar etmelerine asla izin vermeyeceğiz. Terör örgütlerinin demokratik mekanizmaları istismarına karşı, demokrasiyi ve hukuku güçlendirmeye devam edeceğiz.

Türkiye'nin teröre karşı mücadeledeki en büyük başarılarından birisi, böylesine yoğun bir tehdit ağına karşı ve farklı terör örgütleriyle eş zamanlı mücadele etmesine rağmen hukukun üstünlüğü ve insan hakları çizgisinden asla taviz vermemiş olmasıdır. Verilen mücadele yasaklar zeminine değil özgürlükler zeminine oturtulmuş, terörün "sivil toplum" gibi özgürlük alanına tahakkümü önlenmiş, silahlı operasyonlar dahil tüm mücadele devlet ciddiyeti ve hukuktan ayrılmadan gerçekleştirilmiştir. AK Parti Hükümetlerinin tamamının bu konuda gösterdiği hassasiyet, esasen bu mücadelenin başarısının altında yatan temel unsurlardan biridir. Yeni dönemde özellikle geçmişte terörden yoğun etkilenen bölgelerimizde sivil toplum kuruluşlarının kapasite gelişimlerine özel destekler vereceğiz.

Geleceğimizi Uyuşturucuya Teslim Etmedik, Etmeyeceğiz

Türkiye Yüzyılı'nda bir küresel felaket olarak gördüğümüz uyuşturucuya karşı mücadelede temel hedefimiz, "Türkiye'nin uyuşturucu için ulaşılmaz ve yasaklı bölge olmasını" sağlamaktır.

Yaşanan küresel çalkantılar, düzensiz göç ve terör, bölgesel istikrarsızlıklar, gelişmiş ülkelerin teslimiyetçi tavrı, uyuşturucu sorununu küresel bir sorun haline getirmiştir. Uyuşturucuya karşı mücadeledeki gevşek politikalarından tüm ülkeler gibi Türkiye de olumsuz şekilde etkilenmektedir. Bunun için sürekli biçimde uyuşturucuya karşı mücadeleyi öncelikli gündem başlıklarından biri olarak tutmaya devam edeceğiz.

Uyuşturucuya karşı mücadele tarihimizde ilk kez son dönemde yaptığımız reformlarla "uyuşturucu suçunun terörle eşdeğer görülmesi" bir yaklaşım olarak benimsenmiştir. Kolluk ve adalet mekanizmalarında buna dönük önemli adımlar atılmış, bütün kurum ve kuruluşlar arasında bu konuda ciddi bir iş birliği tesis edilmiştir. Yapılan reformlar ve farkındalık

çalışmalarından hayata geçirilen operasyonlara kadar tüm faaliyetler sonucunda gerek arz ve taleple mücadelemizle gerekse saha baskısını sürekli artırmamızla; uyuşturucuya karşı mücadele konusunda özellikle son yıllarda, sayılara yansıyan olumlu gelişmeler yaşanmıştır.

Uyuşturucuya karşı mücadelede bir yandan her türlü yasadışı madde- nin ülkeye girişinin engellenmesi ve ülkemiz üzerinden geçen uyuşturucu rotalarının değişmesi için caydırıcı bir mücadele ortaya konulması, diğer yandan ise içerideki talebin düşürülmesi için toplumun her kesimini bilinç- lendirme faaliyetlerinin arttırılmasına dönük çalışmalarımız yeni dönemde de artarak devam edecektir.

Uyuşturucuya Karşı Mücadelenin Temeli, Annelerin Yüreği

Uyuşturucuya karşı mücadele için “Arzla Mücadele” ve “Taleple Mücadele” olmak üzere temelde iki yönlü bir anlayışla hareket ettik. 2016 – 2021 arasında uyuşturuculara bağlı ölüm sayısı yüzde 71 gibi keskin bir oranda azalmıştır. Yüzde 146 arttırdığımız olay/operasyon sayımız; Jandarma tarafından gerçekleştirilen narkoterör operasyonlarında 2016 – 2022 arasında bölücü örgütün 267 milyar TL’lik gelir kaybına uğraması; Cumhuriyet tarihindeki en yüksek miktartlı yakalamaların gerçekleştirilmesi, özellikle arzla mücadelede atılan adımların neticesidir.

Çok boyutlu mücadele stratejimiz kapsamında; Cumhuriyet tarihinin en büyük uyuşturucu ve uyuşturucuya bağlı suç gelirleri operasyonları son dönemde öncelik verdiğimiz alanların başında gelmiştir. Teknik düzeyde ortaya koyduğumuz tüm mücadele başlıklarının yanında toplumsal aktörlerin ve özellikle annelerin bu sürece katılımını son derece önemsiyoruz.

Toplumdaki farkındalığı arttırma hedefiyle yola çıktığımız en önemli projelerden biri 1 milyon 168 bin 918 anne ve anne adayına ulaştığımız “En İyi Narkotik Polisi Anne” projesini görüyoruz. Diyarbakır Anneleri’nin teröre darbe vurduğu gibi, uyuşturucuyla mücadelede de annelerin iradesi önemli bir farkındalık oluşturdu; sayılara ve hayata yansıyan sonuçlar üretti. Narkolog araştırmasından elde ettiğimiz sonuçlarla başladığımız bu projenin olumlu çıktıları, yapılan tüm araştırmalarda kullanıcı profilindeki olumlu değişimlerden anlaşılmaktadır. Bunun yanı sıra, illerimizin risk durumunu hesapladığımız 62 ilde “Atık Suda Uyuşturucu Analizi” çalışmalarına da aralıksız devam ediyoruz.

Uyuşturucuya karşı mücadelede hassasiyetle eğildiğimiz bir diğer konu da metruk binalardır. Şu ana kadar tespit edilen 125 bin 085 metruk binanın 90 bin 968'i yıkılmış, 15 bin 534'ü rehabilite edilmiş, geri kalanların da işlemler devam etmektedir.

Tüm bu çalışmaların neticesinde ülkemizde doğrudan madde bağlantılı ölümler 2017'deki 941 seviyesinden, 2019'da 342'ye, 2020'de 314'e, 2021'de 270'e 2022 Aralık sonu itibarıyla 197'ye düşmüştür.

Son dönemin ciddi tehditlerinden biri olan metanfematinle mücadeleyi de aksamadan sürdürmeyi stratejik bir öncelik olarak değerlendiriyoruz. Bu sebeple, tarihte ilk defa bir narkotik maddeye, yani metamfetamine dönük genelge hazırlanmış ve tüm kurumlarımızın sorumluluğunun bulunduğu eylem planı tesis edilmiştir.

Uyuşturucuya Karşı Mücadele Vizyonumuz

Uyuşturucu konusunda Türkiye Yüzyılı'nda küresel ölçekte büyük bir arz baskısı altında olacağımız açıktır. Ancak bugüne kadar verdiğimiz mücadelede olduğu gibi, Türkiye Yüzyılı'nda da uyuşturucuya teslim olmayacağız. Tüm dünyadaki arz ve pazar hareketliliği takip edilecek, sadece Ortadoğu değil Afrika üzerinde oluşan pazarların ülkemize olası etkileri de izlenerek Latin Amerika'dan Çin'e kadar uzanan geniş bir alanda arzla mücadele politikası hayata geçirilecektir.

İçeride arzla mücadelenin yanı sıra bilinçlendirme faaliyetleri artarak devam edecek, kullanıcılıkta da "caydırıcılık" ve "bilgilendirme" stratejileri eş zamanlı olarak takip edilecektir. Talebi kırmayı ve yok etmeyi, tıpkı terörün yanında terörizme karşı mücadele etmek gibi, arzla mücadelenin tamamlayıcısı olarak görüyoruz. Bu kapsamda özellikle ailelerle, öğretmenlerle, gençlerimize ve çocuklarımıza ulaşan tüm kanallarla temasımız ve farkındalık çalışmalarımız artarak sürdürülecektir.

Türkiye, küresel uyuşturucu dayatmasına teslim olmamıştır, olmayacaktır. Bu kapsamda;

- Halen 62 olan atık suda uyuşturucu analizi yapılan il sayısı, 81'e çıkarılacaktır.
- Uyuşturucunun önemli kullanım alanlarından olan metruk binaların yıkımı veya rehabilite edilmesi mücadelemiz devam edecektir.
- Uyuşturucu küresel bir sorundur. Bu sebeple, uluslararası iş birliklerimiz artarak devam edecektir.

- Uyuşturucuya karşı mücadelenin yasal altyapısı daha da güçlendirilecektir. Uyuşturucu satıcılarına, tedarik zincirinin tüm halkalarına yönelik cezalar ve mücadelede kullandığımız hem personel kapasitesi hem de teknik kapasite daha da arttırılacaktır.

Terör örgütlerinin finansman kaynağı olarak kullanılan tüm uyuşturucu ağları ve şebekeleri, çökertilmeye devam edecek, narkoterör mücadelemiz kesintisiz şekilde sürecektir. Madde yakalamalarının yanı sıra, çeşitli operasyonlarla yürütülen uyuşturucu gelirleriyle mücadelemiz de aynı kararlılıkla devam edecektir.

Kurumlarımızın iş birliğiyle uyuşturucu konusunda toplumun, gençlerin, ailelerin bilgilendirilmesi faaliyetlerine daha fazla kaynak ayırarak, tüm toplumun uyuşturucu farkındalığını en üst seviyede tutacağız.

Güvenli Yollar, Güvenli Türkiye

AK Parti hükümetleri döneminde hemen her konuda altyapıyı güçlendirmiş, beşerî ve teknolojik kapasite dünya standartlarına yükseltmiştir. Türkiye'nin kronikleşmiş sorunlarını gündeminden çıkarmak için tarihi adımlar atmıştır. Bu konuda atılan devrimsel adımlardan biri ise suçla doğrudan bağlantılı olmayan güvenlik sorunu olarak değerlendirdiğimiz trafik güvenliği ile ilgili atılan adımlardır.

Trafik güvenliği konusunda, küresel sistemle de entegre olarak yapılan tüm çalışmalar sonuç vermiş ve ülkemiz bu konuda da olumlu bir gidişat yakalamıştır. Güçlü liderlik ve uzun vadeli stratejik yönetim ile Türkiye trafikte hiçbir vatandaşın hayatını kaybetmediği ve ciddi derecede yaralanmadığı bir ülke olma yolunda emin adımlarla ilerlemektedir.

Birlikte Yaptık

Tüm güvenlik başlıklarında olduğu gibi trafik güvenliği meselesini de stratejik ve planlı bir yönetim anlayışıyla ele aldık. 2021 – 2030 Karayolu Trafik Güvenliği Strateji Belgesi ve buna bağlı 2021 – 2023 Karayolu Trafik Güvenliği Eylem Planını hayata geçirdik. 2021 – 2030 yılları arasında trafik güvenliği alanında atılacak adımların ilk etabını oluşturan 2021 – 2023 Karayolu Trafik Güvenliği Eylem Planı ile; Trafik Güvenliğinde Öncelikli Alanlar, Trafik Güvenliği Yönetimi, Altyapı, Araçlar, Eğitim, Denetim ve Kaza Sonrası Müdahale başlıklarında Emniyet Genel Müdürlüğüne 35 amaç, 64 hedef ve 175 performans göstergesi, Jandarma Genel Komutanlığına 32 amaç, 58 hedef ve 145 performans göstergesi hayata geçirildi.

Eş zamanlı olarak trafik güvenliği konusunda beşerî, fiziki ve teknolojik kapasitemizi güçlendiren çalışmalara imza attık. Polis bölgesinde 18 bin kişiye 1 trafik ekibi düşerken, şu anda 15 bin kişiye 1 ekip düşmesini, jandarma bölgesinde ise 8 bin 863 kişiye bir trafik ekibi düşerken, şu anda 7 bin 847 kişiye bir trafik ekibi düşmesini sağladık. 2016 yılında 1.450 olan PTS (plaka tanıma sistemi) noktası sayısını 2022 yılı sonu itibarıyla 3.796'ya çıkardık. Emniyet Genel Müdürlüğü ile Jandarma Genel Komutanlığı Arasında Plaka Tanıma Sistemlerinin Entegrasyonunu da sağladık. Trafik denetimlerinde hava araçlarını kullanmaya başlayarak önemli bir yeniliği devreye aldık. 2022 yılında helikopterler ve insansız hava araçlarıyla 47 Bin 688 saat havadan denetim faaliyeti gerçekleştirildi.

Yol güvenliği konusunda stratejik yönetimin önemli bir ayağını da eğitim çalışmalarımız oluşturmaktadır. 2010 yılından bugüne kadar farklı projeler kapsamında yaklaşık 49,5 milyon kişiye eğitim verdik. 31 ilimizde 32 yeni Çocuk Trafik Eğitim Parkının inşasını tamamladık. “Yayalar Kırmızı Çizgimiz”, “Hatalı Sürücüye Kırmızı Düdüğ”, “Bi Hareketine Bakar Hayat”, “Öncelik Hayatın Öncelik Yayanın”, “Dikkat Sizden Notlar Bizden”, “Annem Hep Yanımda-Kemerim Hep Aklımda”, “Yol Ver Hayata ve Trafik Medya Yüzleri Projesi” gibi pek çok proje ve kampanyalarla tüm toplumsal aktörlerin trafik güvenliği konusunda bilgilенmesini sağladık.

Hayata geçirdiğimiz tüm bu çalışmalarla 2015 Yılına göre motorlu araç sayısında yaşanan yüzde 32, sürücü sayısında yaşanan yüzde 23 artışa rağmen 2015 yılında 7.530 olan trafikte can kaybı sayısını 2022 yılında 5.222'ye düşürdük.

Trafik Güvenliği Vizyonumuz

Türkiye 2011 – 2020 döneminde Birleşmiş Milletler nezdinde belirlenen kazalardaki can kaybının yüzde 50 azaltılması hedefini tutturarak iki ülkeden birisidir. Bu önemli başarı hem trafik yönetimindeki etkili politikaların hem de AK Parti Hükümetleri döneminde inşa edilen yüksek standartlı ulaşım altyapısının sonucudur.

Türkiye Yüzyılı'nda önceliğimiz, 2030 yılı hedefi olarak belirlenen trafik kazası sonucu ölümlerin ve ciddi yaralanmaların yüzde 50 daha azaltılmasıdır. “Güvenli Sistem Yaklaşımı” ve “Trafikte Sıfır Can Kaybı” ilkesi esas alınarak 2050 yılına kadar hiçbir vatandaşımızın hayatını kaybetmediği ve ciddi derecede yaralanmadığı bir ülke hedefinin gerçekleştirilmesi yolunda faaliyetlerimiz kararlılıkla devam edecektir.

32 ilde tamamladığımız Çocuk Trafik eğitim parklarının sayısı 81 ilimizin tamamında birden fazla olacak şekilde arttırılacaktır. İlkokuldan mezun her çocuğumuz bu parklarda eğitim almış olacaktır.

Trafik yönetiminde dijitalleşme ve akıllı sinyalizasyonu yaygınlaştırarak verimliliği arttıracaktır. Özellikle tüm trafik verilerinin yapay zekayla akıllı analizleri yapılarak geleceğe dönük kaza kara noktalarının belirlenmesi ve daha fazla tedbir alınması sağlanacaktır.

Trafik güvenliğinin yanı sıra akıllı şehir uygulamalarına entegre trafik yönetimiyle, trafik yoğunluklarını azaltacak adımlar atacak, zaman ve kaynak israfının önüne geçeceğiz.

Dünyanın En Güvenli Ülkesi, En Güvenli Şehirleri

2023, 2053, 2071 ve “Türkiye Yüzyılı” gibi derin ve uzun vadeli hedefleri olan bir parti olarak; vatandaşlarımızın cadde ve sokaklarda huzurla yürüebilmesi, evlerinde ve tüm sosyal yaşam alanlarında güvenlik endişesi olmadan yaşayabilmesi, aile içi ve kadına yönelik şiddetin sıfır olduğu, iç güvenlik istikrarının tam anlamıyla ve kalıcı olarak sağlandığı bir Türkiye tablosu için çalıştık, çalışıyoruz.

21. Yüzyılda, küresel ölçekte suçun miktarı ve çeşitliliğinde yaşanan artışa karşı teslim olmamak, önleyici bir anlayışla ve yüksek teknolojiyi kullanarak çalışmak bu alandaki faaliyetlerimizin esası olacaktır. Yeni suç türlerine karşı önleyici bir kapasite geliştirmek, suç ve suçluyula mücadelede “geç kalmamak” temel yaklaşımımız olacaktır.

Etrafımızdaki coğrafyada yaşanan istikrarsızlık sebebiyle oluşan yeni güvenlik tehditlerine rağmen, Emniyet, Jandarma, Sahil Güvenlik gibi köklü kolluk teşkilatlarımız sayesinde tüm bu tehdit artışına karşı iç huzurumuzu korumayı başardık. Türkiye Yüzyılı'nda ise asayişin geleceğini "önleyicilik" ağırlıklı bir iç güvenlik yönetimiyle kurguluyoruz.

Bir yandan suç ve suçlunun takibinde kapasiteyi daha da arttırırken, diğer yandan suçun oluşmasını beklemeden, caydırıcılığı suç oluşmadan ortaya koymak, güvenliğin görünür olmasını sağlamak, asayiş sahasında suça meyilli insanların istismar edebileceği bir boşluk bırakmamak, önümüzdeki dönemin temel stratejisi olacaktır.

AK PARTİ

Birlikte Yaptık

Son dönemde, pek çok alanda olduğu gibi kolluk birimlerimizde de ciddi bir kapasite artışına ve yenilenmeye gidilmiştir. Yaklaşık 139 bin olan Jandarma personeli sayısı bugün itibarıyla 193 bin; 264 bin olan Emniyet personeli sayısı bugün itibarıyla 335 bin seviyesine ulaşmıştır. Ayrıca 29 bin 369 çarşı ve mahalle bekçimiz görev başındadır ve bu arkadaşlarımızın göreve başlamasını takiben hırsızlık başta olmak üzere pek çok suç başlığında önemli azalışlar meydana gelmiştir.

Teknolojiyi ve yapay zekayı, asayiş ve güvenliğin tüm alanlarında kullanmaya çalışıyoruz. Genel olarak tüm asayiş hizmetlerinde KGYS (Kent Güvenlik Yönetim Sistemi) çatısı altında dijital ağırlıklı, önleyici kolluk karakteri ön planda ve tüm sistemlerin entegre olduğu bir şehir güvenliği altyapısı oluşturuyoruz. Bu çerçevede, yapay zekâ destekli Jandarma KGYS Projesiyle 25 ilde 6.700 kameranın kurulumu tamamlanmış, 2025 yılına kadar 81 ilde toplamda 20.000 kameranın kurulumu gerçekleştirilecektir.

Polis sorumluluk bölgesinde ise şehirlerdeki güvenlik kameralarının sayısı yüzde 200 artırılmış, ekonomik ömrünü tamamlayanların yüzde 43'ü modernize edilmiştir. Önümüzdeki süreçte KGYS kamera sayısının yüzde 50 arttırılması hedeflenmektedir. Ayrıca şehir güvenliğinde önleyiciliğin ve suçlu takibinin önemli bir bileşeni olan Plaka Tanıma Sistemlerinde de (PTS) %157 oranında artış sağlanmıştır.

Teknolojinin getirdiği imkanları kullanmanın yanı sıra, teknolojinin getirdiği Siber Suçlar ve Siber Terör gibi yeni suç başlıklarıyla da ciddi şekilde mücadele etmeyi stratejik öncelik olarak değerlendiriyoruz. 2020 yılında başlayan SİBERAY Projesi kapsamında 3.493 farkındalık faaliyetinde toplam 5 milyon 926 bin 610 kişiye ulaşılmıştır. Son beş yılda Emniyet Genel Müdürlüğü'ne intikal eden 2.8 milyon dijital materyalin yüzde 97.83'ünün incelenmesi tamamlanmış, kalan 62 bin materyalin incelemesi devam etmektedir. Suça ilişkin dijital materyallerin takibi, incelenmesi ve olayların aydınlatılmasına yönelik kapasiteyi arttırmak için çalışmaya devam edeceğiz.

Aile İçi ve Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele

Asayiş başlığımız içinde en önemli çalışma alanlarımızdan biri de Aile İçi ve Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele olmuştur. Bu alanda önemli projeleri ve yenilikleri hayata geçirdik. Elektronik Kelepçe Projesi'ni başlattık ve buradaki anlık izleme kapasitesini 1500'e çıkardık. Yüksek riskli vakaların izlemesinde bu sistemden çok ciddi verim aldık ve pek çok olası şiddet vakasını önlemeyi başardık.

Uluslararası ödüllü, yerli ve milli bir proje olan "KADES" uygulaması ise kadına yönelik şiddetle mücadelede en önemli araçlarımızdan biri haline geldi. Uygulamayı 31.12.2022 tarihi itibarıyla 4 Milyon 756 Bin 960 kişi indirdi, 606.146 kişi ihbarda bulundu ve bu ihbarların tamamına birkaç dakika içinde güvenlik ekipleri tarafından müdahale edildi.

Öte yandan 2022 yılında aile içi ve kadına yönelik şiddetle mücadele konusunda faaliyet gösteren Emniyet ve Jandarma teşkilatlarındaki toplam birim sayısı 1.247'ye yükseltildi. Aile İçi ve Kadına Karşı Şiddetle mücadelede gelecekteki muhtemel olayların engellenmesine yönelik bir faaliyet olan "Olay Kayıt ve Risk Değerlendirme Formu"nu yapay zekaya entegre ederek bu alanda ileri teknolojik araçlardan yararlanmayı hedefliyoruz. Öte yandan, farkındalık kapsamında yaygın eğitim ve farkındalık çalışmaları bu dönemin önemli kazanımlarından biridir.

Asayiş Vizyonumuz

Hedefimiz; her zaman olduğu gibi hukuk devleti ve demokrasi içinde hukukun üstünlüğü ilkesine ve insan haklarına sadık kalarak Türkiye'nin şehirlerini, dünyanın en güvenli şehirleri; Türkiye'yi de dünyanın en güvenli ülkesi yapmaktır. Asayiş vizyonumuz, önleyiciliği esas alan bir güvenlik yaklaşımıdır. Suçun oluşmasını önlemek, insanların zarar görmemesini sağlamak birinci önceliğimizdir.

Kolluk teşkilatlarında beşerî ve teknik kapasite anlamında çok ciddi yatırımlar yaptık. Bu yaklaşım, Türkiye Yüzyılı kapsamında yürüteceğimiz tüm çalışmalarda devam edecektir. Türk Polisi ve Türk Jandarması, bugün dünyanın önde gelen kolluk kurumları arasındadır. Hedefimiz; bu kurumları dünyada kendi örnekleri arasında başta hukuka ve demokrasiye sadık kalmak üzere her bakımdan eşsiz bir konuma yükseltmektir. Özellikle siber suçlar sahasını, geleceğin önemli bir güvenlik tehdidi olarak görüyoruz. Bu konuda hem güvenlik birimlerimizin kapasitesini arttıracak planlamaları yapmaya devam edeceğiz, hem de toplum farkındalığını ve bilgi düzeyini arttırmaya dönük projelere ağırlık vereceğiz.

Aile İçi ve Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele başlığında önemli kazanımlar elde ettik. Bu alanda teknoloji destekli ve risk analizine ağırlık veren projelere devam edeceğiz. Özellikle Risk Analizi formlarının yenilenmesi ve bu formların yapay zekâ destekli analiziyle, olayların oluşmadan engellenmesi, suça ve şiddete eğilimli kişilerin dikkatle takip edilmesi sağlanacaktır. Bu mücadelede iş ve işlemlerin daha etkin yürütülebilmesi ve uzmanlaşmanın sağlanması amacıyla, görev yapan personel başta olmak üzere 80.000 personele eğitim verilecektir.

İlk etapta malvarlığına karşı suçların aydınlatılmasında %60, kişilere karşı suçların aydınlatılmasında %94 aydınlatma oranlarına ulaşılması, sonrasında bu oranların %100'e ulaşacak şekilde arttırılması; önümüzdeki yılların hedefleri arasındadır.

Öte yandan 6 Şubat 2023 tarihinde Kahramanmaraş ilimizde gerçekleşen ve 11 ilimizi etkileyen deprem nedeniyle aile bireylerini kaybeden veya olumsuz etkilenen çocuklarımızın sosyal hayata dönebilmesi, yaşadıkları travma ile başa çıkabilmelerine katkı sağlayabilmek amacıyla, kısa adı ÇOGEP olan “Çocuk ve Gençler Sosyal Koruma Destek Programı” kapsamında tüm illerimizde yapılan ve yapılacak olan proje ve faaliyetlerde bu evlatlarımıza öncelik tanınarak sosyal, sportif ve sanatsal aktivitelerde yer almaları sağlanacaktır.

Göç Yönetimi

Ağır siyasal, ekonomik ve sosyal sorunlar oluşturmasının yanında 21. yüzyılın en ciddi küresel güvenlik sorunlarından biri olarak görülen göç meselesine yaklaşımımızı; binlerce yıllık medeniyetimiz, tarihimiz ve insanlık anlayışımızla şekillendirdik. Gelişmiş birçok ülkenin “göçü önleme” anlayışıyla yaklaştığı ve başarısız olduğu bu alanda, “göçü yönetme” yaklaşımını benimsedik ve saha gerçekleriyle örtüşen uygulama adımlarımızla 12 yıldır, insanı önceleyen, mağdur etmeyen ama aynı zamanda kamu düzenimizden taviz vermeyen bir göç yönetimi anlayışını hayata geçirdik.

Gerek göç rotalarının üzerinde bulunmamız gerekse coğrafyamızda yaşanan istikrarsızlıkların etkisiyle ciddi düzenli ve düzensiz göç baskısı altında kaldık. Göçün hem geçiş hem de hedef ülkesi konumundayız. Sınırımızın hemen altında oluşturulmak istenen terör koridoru ve bu bölgede demografinin terör örgütlerinin lehine değiştirilmesi isteği, iç güvenlikten taviz vermeden göçü yönetebilmeyi zorlaştırsa da riskleri azaltmaya devam ediyoruz.

Ele alınan tüm olumsuz koşullara rağmen, AK Parti hükümetleri olarak evrensel hukuk ilkelerine dayalı, kardeşliği esas alan, demokratik teamül-
lere uygun politikaları hayata geçirerek gelişmiş ülkelerde yükselen ırk-
çılık akımlarının şekillendirdiği, gerçekçi olmayan göç politikalarına itibar
etmedik. Uzun vadeli stratejik çalışmalar ortaya koyduk, göç yönetiminin
ihtiyaç duyduğu koordinasyonu, kurumsal ve hukuki altyapıları oluşturduk.
Kaçak göçle mücadelede, düzenli göçte “Açık Kapı” politikasına; sos-
yal uyum süreçlerinden “Onurlu, Gönüllü Geri Dönüş” stratejisine kadar,
“Bütüncül Göç Yönetimi” anlayışını benimsedik. Attığımız tüm bu adımlar-
ın neticesinde, kaynak coğrafyaya doğrudan komşu olmamıza rağmen
21. yüz yılın en ciddi küresel sorunlarından biri olarak değerlendirdiğimiz
göç olgusunu, iç istikrarımızdan ve kamu düzenimizden taviz vermeden
ve medeniyet kodlarımızı inkâr etmeden yönetebildik.

AK PARTİ

Birlikte Yaptık

Hem düzenli göçe hem de düzensiz göçe stratejik ve planlı bir yönetim anlayışıyla yaklaştık. Hayata geçirdiğimiz “Göç Strateji Belgesi” ile; Milli bir göç politikasının oluşturulması kararı doğrultusunda; “Yönetilebilir Düzenli Göç, Düzensiz Göçle Mücadele, Etkin Uluslararası Koruma, Etkin Geçici Koruma, İnsan Ticaretiyle Mücadele ve İnsan Ticareti Mağdurlarının Korunması, Karşılıklı Uyum ve İletişim, Güçlü Kurumsal Kapasite” olmak üzere yedi stratejik öncelik belirlenmiştir.

Düzenli göç yönetiminin yanında düzensiz göç karşı mücadele de kararlılıkla devam etmektedir. Sadece 2022 yılında gerçekleştirilen operasyonlarla 285 Bin 27 düzensiz göçmen, 9.149 göçmen kaçakçısı yakalanmıştır. 2016 yılından bu yana toplam 424 bin 137 düzensiz göçmen sınır dışı edilmiştir. Mükerrer yakalamalar ve geri gönderme merkezlerinde işlemleri halen devam edenler düşüldüğünde sınır dışı etme oranımız %71'tir.

Gönüllü-güvenli-onurlu geri dönüşlerin sağlanması için bölgede kurulması planlanan 107 bin 557 briket evden 106 bin 591'i projelendirilmiş, 93 bin 778'i tamamlanmış, 82 bin 176'sına da aileler yerleştirilmiştir. 2016 yılından itibaren kamu hizmetlerinin işlerlik kazandığı, huzur ve esenliğin tesis edildiği bölgelere bugüne kadar toplamda 539 bin 332 Suriyeli; gönüllü, güvenli ve onurlu geri dönüş yapmıştır.

Hem kaynak ülkelerde hem de Türkiye sınırları içerisinde ortaya konulan çalışmalar neticesinde, son 4 yıldır ülkemizdeki Suriyeli sayısı artmamıştır.

Uyum çalışmalarımız da göç yönetimimizin başka bir ayağını oluşturmaktadır. Uyum Strateji Belgesi ve Ulusal Eylem Planı doğrultusunda Göç İdaresi Başkanlığımızın koordinasyonu ile diğer kamu kurum ve kuruluşlarınınca uyum faaliyetleri gerçekleştirilmektedir. “Sosyal Uyum ve Yaşam Eğitimleri” kapsamında bugüne kadar 1 Milyon 566 Bin 136 kişiye eğitim verilmiştir.

2013 Yılında Genel Müdürlük olarak kurulan, 2018 yılında da Geçici Barınma Merkezleri'ni AFAD Başkanlığı'ndan devralan Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, 2022 yılında Göç Başkanlığı'na dönüştürülmüş ve bu sayede kapasitesi daha da arttırılmıştır.

Göç Yönetimi Vizyonumuz

Türkiye Yüzyılı'ndaki göç yönetimi hedefimiz entegre göç yönetimini hayata geçirmek ve “gönüllü-güvenli-onurlu geri dönüşlerin” sayısını artırmaktır. Önümüzdeki süreçte düzensiz göçle mücadele çalışmalarımız kesintisiz ve artarak devam edecektir. Öte yandan düzenli göçte de bir yandan uyum stratejilerimize, diğer yandan da “Onurlu, gönüllü, geri dönüş” adımlarına ağırlık verilecektir. Ülkemizdeki göçmen nüfusun toplam nüfusa oranı daha makul ve her gelişmiş ülkede olan seviyelere çekilecektir. Ayrıca göçü bahane ederek ülkemize ırkçılık anlayışlarını yerleştirmeye ve geliştirmeye çalışan provokatör çabalarla da mücadelemiz kesintisiz sürecektir.

Yeni dönemde geçici koruma altındakilerin “Onurlu, gönüllü, güvenli geri dönüş”lerini hızlandırmaya devam edeceğiz. Bu sayede göçün olması gerektiği seviyede kalmasını ve ülkemiz için olumsuz bir gündem maddesi olmaktan çıkmasını hedefliyoruz. Önümüzdeki süreçte, bölgemizdeki şartlar ne olursa olsun hem sınır güvenlik mekanizmalarımızla hem de etkin sınır dışı uygulamalarımızla düzensiz göçün sifıra inmesini kalıcı hale getireceğiz. Buna ek olarak tamamen yasal prosedürlere dayalı “döngüsel göç yönetimi” ne geçiş için daha fazla kurumsal kapasite hazırlanmasını temin edeceğiz.

Düzensiz göçün en önemli tedbirlerinden biri olarak gördüğümüz göçü kaynağında engellemeye dönük program ve projeleri yapmaya ve yaygınlaştırmaya devam edeceğiz. Özellikle büyük şehirlerimizde göç kaynaklı mekânsal yoğunlaşmaya fırsat verilmeyecek, ekonomi, tarım ve sanayi üretimi ihtiyaçları da göz önüne alınarak göçün tüm yurt sathında dengeli şekilde dağılımına özen gösterilecektir. Zorunlu insani gerekçelere dayanan göçler hariç, mevzuata uygun olmayan ve amaçsız, kitlesel veya bireysel hiçbir göç girişimine izin verilmeyecektir.

Sivil Toplumla İlişkiler

Anadolu Medeniyeti içinde vakıflar, loncalar ve diğer sosyal yapılarla yüzyıllardır var olan sivil toplum geleneğimiz, 21. Yüzyılda AK Parti Hükümetleri döneminde, tarihimizdeki gücü ve etkinliği referans alınarak yeniden özgürleştirilmiş, gelişmesi için ihtiyaç duyduğu yasal ve yapısal araçlarla donatılmıştır.

Birlikte Yaptık

2002 yılından bugüne ülkemizdeki faal dernek sayısı yüzde 33 artmış ve 31 Aralık 2022 tarihi itibarıyla toplam aktif dernek sayısı 102 bin 687'ye yükselmiştir.

Güçlü Türkiye yolunda, güçlü sivil toplumu tesis etmek için hazırlıkları devam Eden Sivil Toplum Strateji Belgesi ve Eylem Planı (2023-2027) çalışmalarında son aşamaya gelinmiştir. Kurumsal kapasiteyi yükseltme adına, Cumhurbaşkanlığı Hükümet Modeli'ne geçişle birlikte yapılan değişikliklerle, İçişleri Bakanlığı bünyesinde bulunan "Dernekler Daire Başkanlığı", "Sivil Toplumla İlişkiler Genel Müdürlüğü (STİGM)"ne dönüştürülmüştür.

STİGM koordinasyonunda ilgili tüm bakanlıklarla iş birliği içerisinde, dernekler mevzuatı, proje hazırlama, fon bulma, kara paranın aklanması ve terörizmin finansmanının önlenmesi gibi alanlar başta olmak üzere 2018 yılından bugüne kadar 23 bin 739 dernek temsilcisi ve 1.979 kamu temsilcisi olmak üzere toplamda 25 bin 718 kişiye eğitim verilmiştir.

Sivil toplum faaliyetleri ile ilgili politikaların belirlenmesi ve geliştirilmesi, kamu ile sivil toplum kuruluşları arasındaki koordinasyonun ve iş birliğinin sağlanması, sivil toplum kuruluşlarının etkinliğinin artırılması ve hizmet kalitesinin yükseltilmesi, sektörde dürüstlük, şeffaflık ve hesap verebilirliğin sağlanması amacıyla İçişleri Bakanı başkanlığında, başta sivil toplum kuruluşu temsilcileri olmak üzere üniversite ve kamu kurum ve kuruluş temsilcilerinden oluşan Sivil Toplum İstişare Kurulu periyodik toplantılarına devam etmektedir.

Dernekler Bilgi Sistemi Projesi DERBİS ile dernekler tüm iş ve işlemlerini zamandan ve mekândan bağımsız olarak elektronik ortamda yapabilmektedir. Ayrıca sendika ve siyasi partilerin iş ve işlemleri, derneklerin proje başvuruları ve proje ile ilgili diğer tüm süreçler DERBİS sayesinde elektronik ortamda takip edilmektedir.

Sivil toplum kuruluşlarının görüşlerine başvurmak, sorunlarını ve çözüm önerilerini yerinde dinlemek, mevzuatın geliştirilmesine yönelik önerilerini almak, Kamu – STK iş birliğini daha da geliştirmek ve karar alma mekanizmalarına sivil toplum kuruluşlarının katılımını arttırmak amacıyla Sivil Toplumla İlişkiler Genel Müdürlüğü tarafından başlatılan "STK Ziyaretleri" kapsamında; son 3 yılda toplamda 8.900 STK ziyaret edilmiştir. Bunun yanında yapılan değerlendirme toplantıları neticesinde ortak akılla belirlenen başlıklarda son beş yılda STK'ların 1.731 projesine toplamda 195 milyon TL mali destek verilmiştir.

İl Sivil Toplumla İlişkiler Müdürlüklerimizin modern bir yapıya kavuşturulması, eksikliklerinin giderilmesi, hizmet kalitesinin yükseltilmesi, sivil topluma yönelik hizmetlerin etkin ve verimli bir şekilde sunulabilmesi amacıyla 2022 yılında hizmet kapasitesi geliştirme projesi kapsamında 23'ü büyükşehir olmak üzere toplam 60 ilde "İl Müdürlükleri Konsept Projesi" hayata geçirilmiştir.

Sivil Toplum Vizyonumuz

Türkiye Yüzyılı'nda hedefimiz; "güçlü sivil toplum güçlü Türkiye" anlayışı çerçevesinde, sivil toplumu daha da güçlendirerek demokrasimizi tahkim etmek, sivil toplum alanını istismardan korumak, katılımcılığı en yüksek düzeye çıkarmaktır. Bu amaca ulaşabilmek için;

- Sivil toplum kuruluşlarımızın kurumsal kapasitelerini arttırmalarına dönük destekleri ve rehberlik hizmetlerini daha da ileriye taşıyacağız.
- Sivil toplum kuruluşlarına proje ve hibe destek programlarını yaygınlaştıracak, maddi destekleri toplam miktar ve destek verilen proje sayısı açısından en üst seviyeye çıkaracağız.
- Sivil toplum kuruluşlarımızın uluslararası teşkilatlanmalarını ve iş birliklerini arttırıcı program ve destekleri hayata geçireceğiz. Türk sivil toplum kuruluşları, dünyanın en etkin yumuşak güçlerinden biri olacaktır.
  - Ayrıca; her kademede demokratik süreçlerdeki karar mekanizmalarına sivil toplum kuruluşlarının katılımı kolaylaştırıcı ve teşvik edici adımlar atacağız. KamuSTK diyalogları çerçevesinde karar alma süreçlerine katılım ve adil yönetim uygulamaları için yasal düzeyden uygulamaya kadar atılacak tüm adımları destekleyeceğiz.

Türkiye, Yeni Nesil Muhtarlıkla Tanışacak

AK Parti; iktidara geldiği ilk günden bugüne kadar demokratik katılımı olmazsa olmaz kabul ederek, bu anlamda demokrasi zincirimizin ve katılımcı yönetimimizin ilk halkası olan muhtarlarımıza yönelik çalışmalara özel önem ve öncelik vermiştir. Gösterdiğimiz hassasiyetle muhtarlarımızla afetlere karşı mücadeleden asayiş sorunlarına kadar her alanda çözüm ortağımız olarak çalıştık.

Birlikte Yaptık

19 Ekim'i "Muhtar Günü" olarak ilan etmemizle birlikte, aidiyet oluşturma çalışmalarımızda önemli bir aşamayı geride bıraktık.

Demokrasimizin en köklü yapılarından biri olan muhtarlığı kurumsallaştırmak istedik. Bu doğrultuda öncelikle Muhtarlar Daire Başkanlığı'nı kurduk. Bu adımla beraber Büyükşehir Belediyelerinde Muhtarlar Daire Başkanlığı, diğer belediyelerde ise Muhtarlar Müdürlüğü kurulmasını sağladık.

Ayrıca Valiliklerimizde bir Vali Yardımcısının, Büyükşehir Belediyelerinde bir Genel Sekreter Yardımcısının, diğer belediyelerde ise bir başkan yardımcısının muhtar taleplerinden sorumlu olması sağlandı. Yine kurumsallaşmak adına muhtarlarımıza tek tip bir kimlik kartı verildi.

Muhtarlarımızın taleplerini elektronik ortamda iletebilmesi ve takibinin sağlanabilmesi için Bakanlığımız tarafından, kısa adı MUBİS olan Muhtar Bilgi Sistemi hizmete alındı.

2002 yılında muhtarlara 97 TL ödenirken düzenli yapılan artışlarla asgari ücrete eşitlenmiş olup 1 Ocak 2023 itibarıyla 8.506 TL ödenek almaları sağlandı. Muhtarlarımızın SGK primlerinin devlet tarafından ödenmesi talebi yerine getirildi.

Muhtarlarımızdan silah harcı alınmaması için yasal düzenleme gerçekleştirildi.

19 Ekim 2022 günü, 22 bin 500 muhtarımızla gerçekleştirdiğimiz törenle 30 büyükşehirimizde 100 muhtar evinin temel atma projesini tamamladık, 31 Ocak tarihi itibarıyla da bunları bitme noktasına getirdik. 2023 yılında da kalan 51 ilimizdeki muhtar hizmet binaları projemize devam ederek 102 muhtar evimizi muhtarlarımızın hizmetine sunmayı planlıyoruz.

Muhtarlarımız için ilk sosyal dinlenme tesisi hizmete açıldı. Bütün muhtarlarımızın, vilayetler hizmet birliği otel ve sosyal tesislerinden, mensuplarına uygulanan tarife üzerinden faydalanabilmeleri sağlandı.

Kadın muhtarlarımızın görev yaptığı muhtarlıklarla hizmet binası bulunmayan veya kullanılmayacak durumda olan muhtarlıklara öncelik verildi. Kadın muhtarlarımızın talepleri doğrultusunda, görev yaptıkları muhtarlık binaları kamera güvenlik sistemleriyle donatıldı.

Muhtar Vizyonumuz

Türkiye Yüzyılı'nda muhtarlık kurumu, kalkınmanın itici güçlerinden biri olacaktır.

Merkez ve mahalle iletişiminin en kısa ve etkin yolu olan muhtarlık, 2023 sonrasında her konuda yönlendirici, ilerlemeci ve vatandaşlarımızın sosyal hayatla ilgili tüm taleplerinin etkin takipçisi olacaktır.

Talimatlarımızla muhtarlarımızın görev, yetki, sorumluluk ve sosyal hakları ile ilgili iyileştirici yasal düzenlemeler geliştirilmektedir. Bu geliştirilen mevzuatla birlikte muhtarlarımızın özlük haklarındaki iyileştirmeler daha da ileri taşınacaktır.

Kent yönetim karar mekanizmalarına muhtarların daha etkin katılımı sağlanacaktır.

Muhtarlarımızın sadece talep alan ve talep ileten bir kamu görevlisi değil, aynı zamanda üretkenliğinin de artırılması için, muhtarlarımız tarafından getirilecek toplum yararına projelere yönelik destek programları oluşturulacaktır.

Güçlü Nüfus, Güçlü Türkiye

Yaklaşık iki asırlık nüfus yönetimi geleneğimiz, AK Parti hükümetleri döneminde vatandaşlarımızın hayatını kolaylaştırıcı pek çok adımın atıldığı önemli bir kurumsal kapasiteye kavuşmuştur.

Son yıllarda bir yandan dijitalleşme ve teknoloji kullanımında attığımız adımlarla, bir yandan da yeni nüfus müdürlüğü konseptimizle vatandaşlarımıza daha nitelikli, daha konforlu, bürokratik yükü azaltılmış, kâğıt kullanımı olmayan yüksek standartta bir hizmet sunma imkânına kavuştuk.

69 İl ve 778 ilçe olmak üzere toplam 927 adet yeni nesil nüfus müdürlüğünü hizmete aldık. Bunun yanı sıra 81 il ve 396 noktada hizmet veren yeni nesil Nüfusmatik'lerimiz, nüfus hizmetlerimizin yeni yüzü oldu.

Öte yandan, vatandaşımızın gündelik hayatında önemli bir kolaylık sağlayan adımlar attık. Yeni nesil kimlik kartı, pasaport ve sürücü belgesinin tek başvuruda verilmesini sağlayan "3'ü Bir Yerde" projesi, tüm nüfus arşivinin dijitalleştirilmesini gerçekleştirdiğimiz "Dijital Arşiv Projesi", dolandırıcılıklara karşı önemli bir koruma sağlayan "Elektronik Kimlik Doğrulama Sistemi", sürücü belgelerinin kimlik kartlarına yüklenmesine imkan veren ve gelecekte başka yenilikler de sunacağımız "Hayat Kimliğiyle Kolay" projesi, dünyada sayılı üreticilerinden biri olduğumuz

“Biyometrik Veri Doğrulama Sistemi”, ciddi bir yatırımla gerçekleştirilen “Mekansal Adres Kayıt Sistemi”, son dönem adımlarımızdan sadece birkaçıdır. Tüm bu adımları, dünyada belirgin bir çip krizi yaşadığımız dönemde gerçekleştirdik. Bugün itibarıyla Türkiye, kendi yerli ve milli pasaportunu üreten sayılı ülkelerden biridir.

Dünyanın geleceği, demografinin etkin yönetilmesiyle doğru orantılıdır. Kamu hizmetlerinin sunumunda veri odaklı karar alma sistemlerinin merkezinde nüfus hizmetlerinin yer alacağı bilinciyle Türkiye Yüzyılı’nda çalışmalarımızı sürdüreceğiz. Dijital ortama aktarılan hizmetlerin kalitesinin geliştirilmesi ve vatandaş odaklı yaklaşımımızla iş süreçlerini sürekli iyileştireceğiz.

30. Yönetimde Güven ve İstikrar: Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi

Demokratik İstikrar için Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi

2017 Anayasa değişikliğiyle çok partili siyasi tarihimizde ilk kez sivil inisiyatifle ve halkın karar sürecine referandumla katılımıyla yasama – yürütme ilişkilerini düzenleyen bir hükümet sistemi hazırladık. Aziz milletimizin desteğiyle de Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemi ilk uygulama dönemini geride bırakıyor. Vesayet zihniyetinin ürünü olan ve meşruiyetini siyaset kurumuna vurulan darbelerden alan çarpık siyasal sistemler sebebiyle ülkemiz çok kıymetli yıllarını kaybetti. İstikrarsız hükümetler, kurulup yıkılan koalisyonlar, cumhurbaşkanı – başbakan gerilimleri ve askeri müdahaleleriyle sivil alan daraldı ve siyaset alanı toplumsal sorunları çözme kapasitesini kaybetti. 1961 ve 1982 anayasalarının getirdiği parlamenter sistemlerde öncelik yürütme erkini parçalayarak vesayete açık hale getirmektir. Hükümetler pek çok kez seçmenin iradesiyle bağdaşmayacak pazarlıklarla kurulup düşürüldü. Toplumda hiçbir karşılığı olmayan, TBMM'ye dışarıdan dayatılan koalisyonlar kurulmuş ya da halk iradesini hiçe sayan milletvekili transferleriyle hükümetler yıkılmıştır.

1983'ten 2002'ye dek geçen 19 yılda 13 hükümet kuruldu. Hükümetlerin ortalama görev süresi bir buçuk yıldır. Kurulan koalisyonlar peşi sıra bozulurken TBMM beş yılı doldurmadan seçimleri yenilemek durumunda kalıyordu. Nitekim, geçmişte akıllı selim ve sağduyu sahibi pek çok siyaset ve devlet adamımız parlamenter sistemin uygulamalarından ve sürekli kriz üretmesinden milletimizin huzurunda şikayetçi olmuştur. 2007 yılına gelindiğinde söz konusu istikrarsızlık zirveye ulaşmıştır. "Eşi başörtülü bir Cumhurbaşkanı İstemiyoruz" başlıklı bir siyasi kampanyayla başlayan süreç, 367 kararıyla siyasal sistemi krize sürüklemiş bir Cumhurbaşkanlığı seçimi daha tarihte örnekleri çokça yaşandığı gibi kamusal yaşamı istikrarsızlaştırmıştır. AK Parti kadrolarının aldığı kararla Cumhurbaşkanlığı'nı halkın seçmesi sağlanmış ve bir daha Cumhurbaşkanlığı seçimlerinin krizin değil demokrasinin ve halk iradesinin bir parçası olması sağlanmıştır.

Türkiye'nin kişisel ikbal hesaplarına mahkûm edilmiş, parçalanmış ve zayıf hükümetlerle kaybedeceği zamanı hiçbir zaman yoktu. Günümüzde Dünya'nın büyük dönüşümler yaşadığı bu çağda ve jeopolitik öneminden dinamik nüfusuna kadar birçok faktörle mukayeseli üstünlüğe sahip ülkemizin artık kaybedecek zamanı olmadığını biliyoruz. Bu bilinçle halkın acil çözüm bekleyen sorunlarıyla ilgilenecek yürütme organını daha istikrarlı hale getirmeyi ve demokratik meşruiyetini güçlendirmeyi kendimize hedef olarak belirledik.

İki Oy Hakkı: Hükümet doğrudan halk tarafından seçiliyor

Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi'ni vatandaşımızın doğrudan yasama da yürütmeyi de belirlemesi esası üzerine inşa ettik. 24 Haziran 2018 seçimleriyle halkın önüne bir değil iki sandık koymaya başladık. Artık yalnızca Meclis değil icra organı da doğrudan halkın oyuyla belirleniyor. Hükümetler Meclisin içinden, partiler arası görüşmelerle değil doğrudan seçim sandığından çıkıyor. Böylece hükümetlerin seçmene karşı olan sorumluluğunu ve doğrudan hesap vermesini güçlendirdik. Demokrasinin en güçlü hesap verebilirlik aracı olan sandığın siyasal sistemimizdeki belirleyiciliğini artırdık. Vatandaşlarımıza hem yasama hem yürütme için iki ayrı oy hakkı tanıyarak sistemin işleyişine daha fazla müdahil olma şansı verdik. Ayrıca sadece sandıktan çıkan sonuçları belirleyerek değil; milletimiz aday gösterme süreçlerine de aktif katılımı sağlayacak haklara kavuştu. Seçmenlere Cumhurbaşkanı adayı gösterme hakkını hayata geçirerek demokratik katılımı güçlendirdik. Böylece vatandaşların siyasi partilerin adaylarıyla sınırlanmadan ayrı bir alternatif oluşturmalarına imkân tanıdık. 14 Mayıs 1950'den bu yana yaptığı tercihler ile Türkiye için her zaman en doğru istikameti çizdiğine şahit olduğumuz aziz milletimiz, Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemindeki tek güç sahibidir.

Gerçek bir Yasama – Yürütme Ayrılığı

Dünya'daki örnekler ve Türkiye tecrübesi parlamenter rejimin yasama ve yürütme arasındaki kuvvetler ayrılığını silikleştirdiğini gösteriyor. Hükümeti oluşturan partiler zorunlu olarak meclis çoğunluğuna sahip olduğu için yasama organları giderek Bakanlar Kurulundan gelen kanun tasarılarını onaylayan ve hükümeti denetlemekten aciz bir konuma indirgenmiştir. Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi'nde ise Cumhurbaşkanı ve kabinesini TBMM'den net bir şekilde ayırdık. Başbakan ve bakanların aynı zamanda milletvekili olduğu parlamenter sistemin aksine yeni hükümet sistemimizde cumhurbaşkanı ve bakanların meclisle organik bir ilişkileri bulunmaz. Cumhurbaşkanı Meclise kanun teklif etme yetkisine sahip değildir.

Kanun yapma tekelini TBMM'nin uhdesine bıraktık. Henüz beş yıllık uygulama Meclisin kanun yapma gücünü daha etkin kullanmaya başladığını gösteriyor.

Cumhurbaşkanlığı hükümet sisteminin sunduğu yönetimde istikrar imkanıyla seçim barajını yüzde yediye düşürdük. Ayrıca ittifak içinde seçime giren partiler için (ittifakın toplam oy oranının barajı aşması halinde) bu yüzde yedilik seçim barajı da söz konusu olmamaktadır. Bu sayede TBMM'nin temsil kabiliyetini yönetimde istikrar ilkesine gölge düşürmeden güçlendirmeyi başardık.

Kriz Değil Çözüm Üreten Hükümet Sistemi

Vatandaşlarımızın acil çözüm bekleyen sorunlarını ve içinde bulunduğumuz coğrafyanın hızla değişen dinamiklerini göz önüne aldık ve Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemiyle yürütmenin karar alma ve uygulama kapasitesini güçlendirdik. Yürütmedeki yetkili/sorumlu başbakan ile yetkili/sorumsuz cumhurbaşkanı arasındaki ikiliği ortadan kaldırdık.

Milletimizin siyaset kurumundan beklentisinin uzayıp giden koalisyon görüşmeleri veya zayıf hükümetler olmadığını biliyoruz. Bu düşünceyle icra gücünü doğrudan halkın seçtiği cumhurbaşkanı nezdinde toplayarak hükümetleri kırılğan sayısal aritmetiklere bağımlı olmaktan çıkardık. Böylece seçimden sonraki ilk gün milletimizin teveccüh gösterdiği Cumhurbaşkanının hükümet etmeye başlamasını sağlayacak bir imkana kavuşmuş olduk. Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi'nin temel ilkesi, Meclis ve yargı organlarıyla sınırlandırılmış ama kendi yetki alanı içinde etkili bir yürütme gücünü milletimize hizmet için seferber etmektir. Son beş yılda yüz yüze kaldığımız tüm büyük meydan okumalarda söz konusu etkili yürütme gücünün hızlı karar alma süreçlerindeki kapasitesi açık şekilde görüldü. Covid-19 pandemisi, yakın coğrafyamızdaki savaş ve çatışmalar, terör tehditleri ve ekonomik dalgalanmalar gibi yaşadığımız çok sayıda sınamayı yeni sistemin sunduğu araçlarla karşıladık ve bu sorunların ortaya çıkardığı tehditler bertaraf edilerek aynı zamanda oluşan fırsatların değerlendirilmesi mümkün hale geldi. İlk beş yıllık uygulamalarında da görüldüğü gibi Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi, krizlerin değil; milletimiz adına çözümlerin odağı olmuştur. İlk uygulama döneminde hükümet sistemi, sorunların değil; çözümün ve milletimize hizmetin kaynağı olmuştur.

Önceki dönemlerde yasama iradesiyle yürütmenin eğilimleri arasında ortaya çıkan farklılık ekonomik ve sosyal krizlerin oluşmasına neden oluyordu. Vesayet mekanizmalarının kendine siyaset alanında yer açtığı boşluklar da bu siyasal istikrarsızlıklar üzerine şekillenmekteydi.

Yeni sistemde hem yasama hem de yürütmeye karşılıklı olarak seçimleri yenileme yetkisi vererek aralarında oluşabilecek krizlere karşı hem caydırıcılığı sağladık hem de uzlaşya gidilmemesi durumunda sözü millet hakemliğine bıraktık. Böylelikle yapısal olarak yasamayla yürütme arasında müzakere zeminini güçlendirirken olası siyasi boşlukların yine demokratik meşruiyet zemininde kalınarak giderilmesine zemin hazırladık. Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi değişen ihtiyaçlara cevap verme ve çağımızın değişim dinamiklerini takip edip milletimize fırsatlar oluşturma konusunda parlamenter sistemin çok ötesine geçen bir esnekliğe sahiptir. Bu esneklik kendini en fazla idari mekanizmaların hızlı şekilde organize edilmesinde göstermektedir. Bakanlıklara ve diğer idari yapılara dair hızlı güncellemelerin yapılabilmesi ve kaynakların etkin kullanımı için hantallıkların aşılması amacıyla yapılacak reformlara güç vermesi yeni sistemin en değerli katkılarıdır. İdareye dönük organizasyonel kararların yürütme alanındaki güçlü meşruiyetle alınması hızlı karar alma kabiliyetini, demokratik meşruiyeti ve esnekliği aynı anda sağlamaktadır. Karar alma süreçlerindeki esnekliği ve dinamizmi üst düzey yöneticilere dair atamaların seçilmiş cumhurbaşkanının görev süresiyle sınırlandırılması desteklemektedir. Üst düzey kararların alınması ve uygulanmasında seçimle sınırlandırılan görevlendirmelerin demokratik meşruiyetle uyum içerisinde olmasıdır. Bu şekilde üst kademe yöneticileriyle seçilmiş irade arasındaki zaman uyumsuzluğuna son verdik ve siyaset ile bürokrasi arasındaki doğması muhtemel anlaşmazlıkların önüne geçtik.

Krizlerle Mücadelede Etkili Yönetim

Türkiye'nin başardığı hükümet sistemi reformunun önemli dayanak noktalarından biri de krizler karşısında yaşadığı testler ve sistemin toplumsal talepleri siyasal kararlara dönüştürmekteki kapasitesidir. Parlamenter sistemin çok parçalı siyasi yapısı, cumhurbaşkanı ve başbakanlık makamının sebep olduğu çift başlı görüntü ve kırılgan koalisyonlara açık olması gibi yapısal faktörler Türkiye'nin karşılaşılan krizleri yönetme kabiliyetlerini aşındırmıştır. Her zorluk iç çatışmaları tetiklemiş, topluma mümkün cevaplar üretmesi gereken siyaset kurumu, çatışmanın bizatihi kendisine dönüşmüştür. Parlamenter sistemin en olgun süreçlerinin yaşadığı AK Parti hükümetlerinin görev yaptığı yıllarda dahi kapatma davaları, askeri vesayet denemeleri ve darbe teşebbüsleriyle demokratik siyaset çalışamaz hale getirilmeye çalışılmıştır. Bu dönemlerde Dünya'da meydana gelen gelişmeleri yorumlayarak makul ülke menfaatini hayata geçirme imkânı ve toplumda meydana gelen çatışmaları toptan kalkınma odaklı bir vizyonla yorumlayarak hareket etme imkanına kavuşulamamıştır.

Parlamente sistemde, Yürütmeyi oluşturan Cumhurbaşkanlığı, Başbakanlık ve Bakanlar Kurulu makamlarının bugünkü Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi'ne kıyasla düşük demokratik meşruiyete sahip ve yetki karmaşası doğuran muğlak yapısı hızlı karar almayı ve uygulamayı zorlaştırmıştır. Matematik zeminde kurulan ve ortaya siyasi vizyon birlikteliği koymakta güçlük çeken koalisyonlar, cesur, hızlı, etkin ve kararlı politikalar uygulamasına imkân vermiyordu. İdealde sorunları çözmek için araç olması gereken hükümet, sorunların çözümsüzlüğü pahasına ayakta tutulması gereken bir aygıt haline dönüşmüştü. Çoğu durumda hükümetin dağılması, zaten var olan sorunların ekonomik ve sosyal anlamda çarpan etkisiyle katlanacağı manasına geliyordu.

Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi ve %50+1 seçim sisteminde ise durum tam tersidir. Yürütmenin yüksek demokratik meşruiyete sahip olması, keskin kuvvetler ayrılığı sebebiyle parlamentodaki herhangi bir sıkıntının yürütmenin varlığına doğrudan bir etkisinin olmaması, hükümetin siyasi sorumluluğunun ve yetkilerinin doğrudan halk tarafından seçilmiş Cumhurbaşkanlığı'nda toplanması beraberinde hızlı, kararlı, etkin ve cesur politikalar takip edilebilmesine zemin hazırlamıştır. Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi'nin uygulanmaya başlandığı 24 Haziran 2018 tarihinden itibaren yaşananlar ve sistemin ilk uygulama döneminde hükümetin bu yaşananlara mukabelesi yaptığımız karşılaştırmaları somutlaştırmaktadır. Haziran 2018'den bu yana ülkemiz döviz kuru saldırısı, pandemi, sel, yangın ve depremlerden oluşan doğal afetler, Rusya – Ukrayna Savaşı, küresel enflasyonun etkileri, göç krizi başta olmak üzere çoğunluğu küresel gelişmelerden kaynaklı krizlerle sınanmıştır. Ayrıca iklim değişikliğiyle mücadele, yeşil enerji dönüşümü ve düzensiz göçlerle mücadele gibi etkileri sınırları aşan sorunlar yerleşik ekonomi politik düzenin büyük dönüşümler yaşamasına neden olmaktadır. Hızlı, etkin ve demokratik meşruiyeti yüksek bir iradenin alacağı kararlar söz konusu krizlerin başarılı şekilde yönetilebilmesini sağlayabilir. Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi'nin gücü de farklı boyutları içerisinde barındıran sorun alanlarını yönetirken idarenin çok sayıda birimini eşgüdüm halinde çalıştırmaktan kaynaklanmaktadır.

Döviz kuru saldırısı sonucu manipülasyonlarla esir alınmaya çalışılan finans piyasalarını daha çevik hale getirebilmek için kur korumalı mevduat politikası hayata geçirilmiştir. Çok sayıda kurumun birlikte çalışmasını gerektiren bu hızlı süreç, sistemin getirdiği hızlı karar alma kabiliyetiyle mümkün hale gelmiştir. Döviz kurları için istikrarlı bir süreç başlamış, üretimin önünü açan politikalarla ekonominin istikrarsızlaştırılması engellenmiştir.

Pandemi sürecinde dar gelirli gruplardan, esnafımıza verilen desteklere, üretimin önünü açan teşviklerden, vatandaşın gündelik ihtiyaçlarına cevap veren yardımlara kadar çok kapsamlı bir ekonomik plan devreye sokulmuş, alınan tedbirlerle işsizliğin önüne geçilmiş, vazgeçilen vergilerle evine kapanmak durumunda kalan milletimizin yükü hafifletilmiştir. Dünya salgına yakalanan hastaların hangisinin yaşayacağı hususunda tercih yapmak durumunda kalırken Türkiye, Şehir hastanelerinde maksimum %70 doluluk oranıyla ciddi bir başarı yakalamıştır. Sağlıktan ekonomik gelişmelere kadar Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi ilk uygulama döneminde etkin kararları hızlı şekilde alarak toplumsallaşması için uygun idari mekanizmaları hazırlamıştır. Böylelikle ekonomik alandan yahut sağlıkla ilgili bir konudan ortaya çıkabilecek sosyal sorunların, tüm idari mekanizmaların koordineli şekilde hayata geçirilmesiyle olumsuz etkileri en aza indirilmiştir.

Rusya – Ukrayna Savaşı'nda özgün, müstakil ve hakkaniyetli bir politika izlenmiş, savaşın iki tarafıyla görüşebilen ve sorunların çözümünde en aktif pozisyon alabilen ülke olma özelliğiyle Türkiye, tüm aktörlerden daha fazla sürece katkı sunmuştur. Savaşın Dünya'ya, özellikle yoksul ülkelere olan etkilerini azaltmak için hayata geçirilen Tahıl Koridoru Anlaşması diplomasi tarihimizin en büyük başarılarından biri olarak kayıtlara geçmiştir. Sahada fiili çatışmadan, ekonomik yaptırımlara kadar diplomasinin tüm araçlarının kullanıldığı ve yeni nesil çatışma yöntemlerinin test edildiği bu önemli konuda Türkiye, taraflarla hızlı müzakereler yürütebilmiştir. Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi'nin askeri kararların alınmasından diplomatik araçların koordineli şekilde kullanılmasına kadar geniş bir düzlemde getirdiği yetkilerle bu süreçlerde kararların hızlı şekilde alınması ve hayata geçirilmesi mümkün olmuştur. Aksi halde önceki dönemlerde olduğu gibi Cumhurbaşkanı, Başbakan ve Dışişleri Bakanı'nın farklı siyasi eğilimlerden olduğu, askeri konular hakkında sivil iradenin söz söylemesinin mümkün olmadığı bir yönetim yapısı içerisinde ne barışa katkı sunmak için yapılan arabuluculuk çalışmaları ne de küresel gıda güvenliği için hayata geçirilen Tahıl Koridoru Anlaşması mümkün olabilirdi.

Hafızalarımıza acı olaylar olarak kazınan Kastamonu, Sinop, Giresun'da yaşanan sel; Muğla ve Antalya'da yaşanan yangın, İzmir, Elâziğ ve Malatya'da yaşanan deprem felaketleri sonrasında arama kurtarma faaliyetlerinden vatandaşımıza verilen desteklere ve afette evi, iş yeri zarar gören vatandaşlarımıza 1 yıl içerisinde teslim edilen yapılara kadar güçlü ve hızlı bir koordinasyon sergilenmiştir.

Son olarak Kahramanmaraş merkezli asrın felaketinde büyük acılar yaşadığımız 11 ilimizde hem afet sonrası müdahalede hem de yaraların sarılmasında kapsamlı bir mücadele planı devreye sokulmuştur. 405 bin 5 konut, 83 bin 149 köy evinin vatandaşlarımıza teslimi için çalışmalar sürdürülmektedir. Finansmandan kentsel planlamaya ve altyapı çalışmalarına kadar tüm boyutlarıyla 11 ilimizde toptan bir kalkınma seferberliği başlamıştır. Bu süreçte Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi'nin etkin karar alma ve koordinasyon gücü, önceki felaketlerde olduğu gibi sorunların çözülmesinde en önemli avantajımız olacaktır.

Küresel yahut ulusal düzeyde olsun buraya kadar işaret ettiğimiz sorunlar karşısında Dünya'daki birçok ülkede hükümetler krize girerek birkaç ayda bir değişikliğe uğramıştır. Sistemin verdiği demokratik meşruiyetle Türkiye, böylesi büyük krizler karşısında etkili çözümler ortaya koymakla kalmamış, her alanda izlediği ön alıcı politikalarla bahanelerin arkasına saklanmayan bir tutum sergilemiştir. Sorunlar kaynağında tespit edilerek çözümleri için uygun yöntemler geliştirilmiştir. Bu süre zarfında Türkiye, Suriye ve Irak'ta yaptığı sınır ötesi hareketlerle PKK, PYD ve DEAŞ terör örgütleriyle aynı anda mücadele ederek eşine az rastlanabilecek bir saha başarısı ortaya koymuştur. Bu dönemde hayata geçirilen terörü kaynağında yok etme stratejisinin en önemli dayanak noktası yasama ve yürütme güçleri arasındaki iş birliği olmuştur. Yasamanın verdiği yetkiler yürütme tarafından etkin şekilde uygulanmıştır. Kuvvetler birbirleriyle çatışmak yerine çözümün odağı haline gelmiş ve ülke içinde istikrarsızlıklar oluşturabilecek yapılar yok edilmiştir. Benzer şekilde Libya'da askeri darbeler ve halk iradesinin yok edilmesine yönelik girişimler karşısında meşru Libya Hükümeti'yle birlikte hareket edilmiştir. Tarihi ve kültürel yakınlıklarımızın olduğu bu coğrafyayla sadece siyasi ilişkilerin geliştirilmesi sağlanmamış buna ek olarak BM'nin de tanıdığı Münhasır Ekonomik Anlaşma vesilesiyle ciddi kazanımlar elde edilmiştir. Benzer şekilde Karabağ'da yaşanan adaletsizlikler karşısında Türkiye, Azerbaycan'a çok boyutlu bir destek mekanizmasını hayata geçirmiştir. Sürecin dinamizmine uygun alınan kararlar, 30 yıllık Karabağ işgalinin sonuçlanmasına zemin hazırlamıştır. Tüm bu süreçlerde Türkiye'nin istikrarlı yönetim yapısının hak ve menfaatlerimizi takip edebilmek için sağladığı özgüvene dayalı siyasi araçlar, en büyük gücümüz olmuştur.

Yaşanan krizler karşısında Cumhurbaşkanı, Başbakan ve ilgili bakanların ayrı eğilimlerde olduğu bir siyasi yapı içerisinde ülkeyi ilgilendiren önemli meselelerde tüm bakanların oy birliğinin gerektiği, parlamenter sistemin seçim esaslarından dolayı hiçbir makama tam bir demokratik meşruiyet sağlamadığı bir denklemde krizlere karşı aynı oranda dayanıklı ve karar süreçlerinde istikrarlı olmayı başaramazdık.

Türkiye'nin içine kapanmadığı, karşılaştığı krizlerden avantajlar çıkardığı ve küresel gelişmelere katkı sunan bir ülke olmasında en önemli garanti, Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi'dir. Yeşil Mutabakat ekonomisine geçişten iklim kriziyle mücadeleyle ve yoğunlaşan sınır ötesi sorunlarla mücadeleye kadar çok sayıda kurumu ilgilendiren büyük bir dönüşümü başarmamız için Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi'nin istikrarlı yapısına, karar alma süreçlerindeki hızına ve esnekliğine ihtiyacımız var. Geleceğin güçlü Türkiye'sini üretimden güç alan ve yeni teknolojilere öncülük edecek bir konuma ulaştırmak için Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi'nin inisiyatif alan, geleceği inşa eden kamu yönetimi anlayışını güçlendirmemiz gerekiyor.

Türkiye Yüzyılı'nda Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi: Vizyon ve Yeni Hedefler

Dünya'nın yaşadığı büyük dönüşümlerde yenilikçi ve adil bir yaklaşımı hâkim kılmak amacıyla başarmamız gereken çok sayıda hedefimiz var. Değişimin yönetimi için Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi'ni uygulamadan elde ettiğimiz sonuçlardan ve çağın sunduğu yeni imkanlardan ilham alarak sürekli geliştireceğiz. Türkiye Yüzyılı ideali etrafında gelecek kuşaklarla buluşturacağımız istikrarlı yönetim anlayışımızı ülkemizin geleceğini inşa etme konusunda en önemli yapı taşı olarak görüyoruz. Yeni dönemle birlikte sistemin henüz hayata geçmemiş çok daha büyük bir potansiyeli bünyesinde taşıdığını göstermeyi hedefliyoruz.

Demokratik bir ülkenin hükümet sistemi bakımından en önemli metni, şüphesiz Anayasadır. Yapılan değişikliklere ve yıllar içerisinde atılan sivil alanı genişletici adımlara rağmen hala darbe ruhunu taşıyan bir anayasanın yürürlükte olmasını büyük bir eksiklik olarak değerlendiriyoruz. Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi'ne dair reformlarımızı da içerecek şekilde Yeni Anayasa'yı hayata geçirmeyi ülkemizin demokratik gelişimi bakımından en değerli öncelikleri arasında görüyoruz. Çoğulcu ve katılımcı bir anlayışla yeni dönemde TBMM çatısı altında tüm taraflarla bu çalışmayı hayata geçirmekte kararlıyız.

İlk uygulama dönemini geride bıraktığımız hükümet sisteminin uygulamalarını tüm yönleriyle değerlendirdik. Hizmet odaklı siyaset anlayışımızın bir gereği olarak bürokratik mekanizmalar içerisinde vatandaşlarımızın kamusal hizmetlerle buluşmasına engel teşkil eden tüm noktaları tespit ettik. Cumhurbaşkanlığı hükümet sisteminin en iyi şekilde uygulamak ve hizmet odaklı kamu yönetimi anlayışımızı mükemmelleştirmek için önümüzdeki dönemde yeni reform adımları atmakta kararlıyız. Bu reformlarda temel esaslarımız; yürütme ve idarenin verimliliği, Meclisin sahip olduğu araçları daha etkin şekilde kullanması ve çoğulcu demokrasinin güçlendirilmesi olacaktır. Cumhurbaşkanı yardımcılığı, bakanlıklar, ofisler, politika kurulları ve idarenin merkez ve taşra teşkilatında beş yıllık uygulamayı dikkate alarak ve halihazırda yaptığımız sistem değerlendirmeleri çerçevesinde yetki ve görev dağılımını yeniden düzenleyecek, teşkilat yapılarını gözden geçireceğiz.

Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi'nin temel değerleri arasında liyakat, etkinlik ve verimlilik yer almaktadır. Bu değerlerin kamu yönetimi anlayışımız içerisinde kendine daha fazla yer bulması için çalışmalarımızı sürdüreceğiz. İdarenin vatandaşlarımızla, özel sektörle ve sivil toplum paydaşlarıyla ilişkilerinde istişare ve müzakere kültürünü geliştireceğiz.

Sistemin ikinci ayağını teşkil eden yasama boyutunda ise yürütme organıyla diyalogun artırılması temel önceliğimiz olacak. Kuvvetler ayrılığını, kuvvetlerin çatışması olarak değerlendiren bir anlayışla hazırlanan darbe ürünü siyasal sistemler, kalkınma mücadelesinde Türkiye'ye her zaman ayak bağı olmuştur. Çatışmanın yerine kuvvetlerin uyumuyla etkin karar alma süreçleri bakımından ülkemiz, önemli bir imkân yakalayacaktır. Dolayısıyla önümüzdeki dönem çalışmalarımızda reform gündemimizin üst sıralarında yasama ve yürütme arasındaki diyalogun artırılması yer alacaktır. Bu çerçevede;

- Çoğulcu demokrasi anlayışına uygun olarak TBMM'de genel görüşme açılmasını ve meclis araştırma komisyonu kurulmasını kolaylaştıracaktır.
- Yürütme organı temsilcilerinin bütçe görüşmeleri dışında da ilgili Meclis komisyonlarına giderek parlamentoyu düzenli aralıklarla bilgilendirmelerini ve karşılıklı görüş alışverişinde bulunmalarını sağlayacak mekanizmaları güçlendireceğiz.

31. İletişim Politikaları

Enformasyon, bilgi, iletişim ve medya alanlarında yaşanan büyük ve hızlı değişim devletleri bu konulara daha fazla önem vermeye yöneltmektedir. Bulduğumuz yüz yılda artık hiçbir konu, iletişim vizyonu olmadan tek başına bir anlam ifade etmemektedir. Gelişen medya teknolojilerinin bir sonucu olarak bilginin üretimi ve yayılması geçtiğimiz yıllara göre çok hızlanmış ve bilgi, adeta bir silah olarak kullanılmaya başlanmıştır. Bu gerçeğin bilinciyle, iletişimi müstakil bir politika alanı olarak ele alıp Türkiye Yüzyılı'nın aynı zamanda bir "İletişim Yüzyılı" olması hedefi doğrultusunda çalışmalarımıza yön vereceğiz.

Türkiye'nin gerçek ve hakikat odaklı hikayesini çok yönlü bir yaklaşımla bütün hedef kitlelere orijinal ve özgün bir dille anlatarak 'Türkiye Markası'nın uluslararası alanda nitelikli temsilini sağlamak amacıyla Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemine geçişiyle birlikte daha etkin ve koordineli bir iletişim stratejisi uygulamak için İletişim Başkanlığı kurulmuştur. Bu doğrultuda kamu diplomasisi, stratejik iletişim ve kriz yönetimi, dezenformasyonla mücadele, halkla ilişkiler ve medya alanında yürütülen faaliyetlerin koordinasyonu İletişim Başkanlığı uhdesine verilmiştir. Türkiye'nin çok boyutlu iletişim stratejisi bağlamında başkanlığın kurulmasını ve gelişimini önemli buluyoruz. 2018 yılından günümüze Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı bünyesinde bölgemiz ve insanlık için hakikati savunma ve anlatmaya odaklı bir model hazırlamıştır. Türkiye İletişim Modeli başlığıyla yenilikçi, kapsayıcı ve bütüncül model, hakikatin hâkim olduğu bir iletişim ortamının inşasını amaç edinmektedir.

Türkiye, küresel belirsizlik çağında istikrarlaştırıcı bir güç olarak bölgesel güç ve küresel aktör olma hedefini pek çok disiplinde olduğu gibi iletişim ve medya alanlarında da hayata geçirmektedir. Türkiye olarak karşı karşıya kaldığımız tehditlere yönelik hukuki, siyasi, diplomatik ya da askeri boyutun yanında iletişim cephesinde de büyük bir mücadele veriyoruz. Türkiye İletişim Modeli, bu mücadelede en önemli ve yetkin aracımız olarak geliştirilmiştir.

Türkiye İletişim Modeli'nin unsurları olarak kamu diplomasisi, halkla ilişkiler, medya ilişkileri, stratejik iletişim, kriz yönetimi ve dezenformasyonla mücadele alanlarında, devletimizin mevcut kapasitesini bütün teknolojik imkânlar ile destekliyoruz. Çok yönlü ve çok boyutlu bir iletişim modeliyle Türkiye markasını tüm dünyaya anlatıp etkinleştirmek ve güçlendirmek için gayret sarf etmeye devam edeceğiz.

Bu anlayışla, en önemli hedefimiz; Türkiye markasını güçlendirmek, Türkiye'nin gücünü, kabiliyetlerini, imkânlarını dünyaya göstermek ve ülkemizi bir çekim merkezine dönüştürerek, hak ettiği yeri bütün dünyaya bildirmektir.

Doğru ve Güvenilir Bilginin Merkezi Türkiye

Türkiye bölgesinde kalıcı istikrar ve barışın temel taşı olarak hakikati her politikanın merkezinde tutmaktadır. Küresel bir iletişim sorunu olarak dezenformasyon ve manipülasyon, asimetrik savaş, dijital psikolojik harp, ikna endüstrisi, rıza mühendisliği, kara propaganda, algı operasyonları devletleri en fazla zorlayan konulardır. Geçtiğimiz dönemde Türkiye de bu başlıklarda zorlu sınamalarla karşı karşıya kalmıştır.

Sayılsız ve hızlı bir şekilde gerçekleşen bu saldırılara karşı Dezenformasyonla Mücadele Merkezi kurulmuştur. Sistemik dezenformasyon saldırılarının gerçekleştiği tüm medya platformlarında dezenformasyon ve manipülasyona karşı direnç inşa edecek 'Dezenformasyonla Mücadele Merkezi 2021 ve 2022 yıllarında yanlış ve maksatlı dezenformasyonları tespit ederek doğru içerikleri kamuoyu ile paylaşmıştır.

Önümüzdeki dönemde bu saldırılarının şiddetini arttıracığının bilinciyle İletişim Başkanlığı bünyesinde çalışmalarımız kararlılıkla devam edecektir. Ülke olarak maruz kaldığımız dezenformasyon kampanyalarıyla mücadelede her daim hakikatin safında yer alacağız ve Türkiye'yi bölgesel ve küresel düzlemde doğru ve güvenilir enformasyon akışının merkez üssü haline getireceğiz.

Bütüncül İletişim ve Söylem Birliği

Türkiye İletişim Modeli ile uygulamaya koyulan stratejik iletişim araçları, devletimizin çok sayıda alanda faaliyet gösteren kurumlarının iletişime yönelik koordinasyonunda, hızlı değişen gündeme ayak uydurabilecek güçlü ve kesintisiz bir söylem birliği sağlamaktadır. Büyüyen ve gelişen Türkiye'nin stratejik iletişim ve kriz yönetimi süreçleri için tüm kamu kurumlarımızı dâhil eden koordinasyon süreç ve planlamaların bütüncül iletişim bakımından son derece değerli olduğuna inanıyoruz.

Ulusal ve uluslararası seviyede farklı hedef kitlelere yönelik hayata geçirilen kampanyalarla Türkiye Yüzyılı vizyonumuzun tanıtımına yönelik önemli ivme kazandık. Uluslararası alanda 'Turkey' yerine 'Türkiye' adının kullanılmasına ilişkin çalışmaları ülkemizin marka değeri bakımından önemli bir adım olarak değerlendiriyoruz. Ayrıca temel politika başlıklarında yürütülen iletişim çalışmalarının önemli bir kazanım olduğunu dü-

şünüyoruz. Bu kapsamda; “Dünya 5’ten Büyüktür” söylemimiz ile bilinen Birleşmiş Milletler Reformu politikalarımızı uluslararası kamuoyuna tanıttık. Bu alandaki çalışmaları önümüzdeki dönemde daha da geliştirmekte kararlıyız.

Ülkemizin karşılaştığı tüm afetlerde kamuoyunun hızlı ve sağlıklı bir şekilde bilgilendirilmesi için bütün kamu kurum ve kuruluşlarımızla eş güdümlü içerisinde kriz iletişimi perspektifimizi uygulamaya koyduk.

Önümüzdeki dönemde hem proaktif kampanyalar hem de kriz iletişimi alanlarında kamunun söylem birliği ve koordinasyonunu üst düzeylere taşıyacak politika süreçlerini, eğitim programlarını ve girişimleri devam ettireceğiz.

Güçlü, İtibarlı ve Güvenilir Bir Türkiye Markası İçin Kamu Diplomasisi

“Türkiye, Türkiye’den büyüktür” vizyonu ile temellendirdiğimiz kamu diplomasisi çalışmalarımız, ülkemizin çıkarlarını savunmanın yanı sıra küresel barış ve istikrara katkı sunma perspektifimizi de kapsamaktadır. Bu alandaki faaliyetlerle ülkemizin ve milletimizin gücünü, kabiliyetlerini, imkanlarını dünyaya göstermeyi ve tanıtmayı hedefliyoruz. Elbette bütün bunlarla birlikte Türkiye’nin çekim merkezi konumunu daha da arttırmayı amaçlıyoruz.

Türkiye Yüzyılı’nda kamu diplomasisi çalışmalarını spesifik hedef kitlelere yönelik olarak daha yoğun şekilde uygulayarak ülkemizin yumuşak gücünü yükseltecek, kültürel değerlerimizi tüm iletişim yöntem ve tekniklerini kullanarak dünyanın en ücra köşelerine kadar ulaştıracak çalışmaları sürdüreceğiz. Önümüzdeki dönemde ülkemizin tezlerini anlatmak için gidilmedik coğrafya, temas edilmedik ülke bırakmayacağız. Devletimizin insani diplomasi gayretlerini daha bilinir kılacak, sağlık diplomasisinden turizm diplomasisine, bilim diplomasisinden gastrodiplomasiye, spor diplomasisinden ticari diplomasiye kadar tüm diplomasi türlerinde Türkiye’nin kapasitesi ve potansiyeli uluslararası kamuoyuna en doğru şekilde aktaracağız.

Dünyanın pek çok coğrafyasına yayılan İletişim Müşavirlerimizi kamu diplomasisi perspektifimiz doğrultusunda seferber edeceğiz. Uluslararası alanda yaşanan kriz ve belirsizlikler karşısında çok daha güçlü, çok daha dayanıklı bir uluslararası toplumun inşası adına dünya ile ilişkilerimizi pekiştireceğiz. İkili ve çok taraflı iş birlikleri yolu ile Türkiye İletişim Modelimizi, bu alanda geliştirdiğimiz kapasite ve tecrübeyi, dost ve kardeş ülkelerle paylaşacağız.

İnsana Dokunan ve Kapsayıcı İletişim

Geçtiğimiz dönemde iletişimi çok yönlü ve kapsayıcı olarak ele almamızın bir sonucu olarak önemli başarılarla imza atmış bulunuyoruz. Cumhuriyet tarihinin en büyük projelerinden biri olarak AK Parti hükümetleri döneminde kurulan milletimiz ile devletimiz arasındaki bağı güçlendirmek adına bir köprü niteliğindeki Cumhurbaşkanlığı İletişim Merkezi (CİMER), yıllık ortalama 6,5 milyon başvuru alarak katılımcı demokrasinin dünyadaki en nadide örneğini temsil etmektedir. CİMER ile milletimizin devletimize söylemek, iletmek istediklerini doğrudan ileteceği şekilde bir iletişim zemini kurmayı başardık.

CİMER, Türkiye Yüzyılı'nda dijitalleşme başta olmak üzere gelişen ve değişen koşullar çerçevesinde etkinliğini daha da artırmaya devam edecek ve kurumlar arası koordinasyona ilişkin yüklenildiği misyonlarla birlikte hizmet kapasitesini artıracaktır. 2018 yılında 21 gün, 2022 yılında 10 gün olarak gerçekleşen CİMER'in başvuru sonuçlandırma sürecini önümüzdeki dönemde 7 güne düşürmeyi hedefliyoruz. Yurt dışındaki vatandaşlarımızın CİMER'i daha etkin kullanması için çalışmalarımızı sürdürüyoruz.

İletişim politikamızın kapsayıcı niteliğinin bir göstergesi olarak toplumumuz ile her daim teması büyük önem atfediyoruz. Devlet-millet iletişimini güçlendirmek için sivil toplum kuruluşları, üniversiteler, gençler ve toplumun tüm kesimleri ile yakın temas sağlıyoruz. Devletimizin vatandaşlarımıza sağladığı imkanları, bursları, teşvikleri ve destekleri doğrudan tanıtıyoruz. Aynı zamanda, ülkemizin uluslararası alanda tanıtımını destekleyecek ve ülkemizi uluslararası kamuoyu nezdinde her alanda daha fazla görünür kılacak tanıtıma yönelik şu ana kadar 1000'den farklı projeyi tamamladık. Aynı şekilde, benzer projeleri Cumhurbaşkanlığı Tanıtma Fonu ile desteklemeye devam edeceğiz.

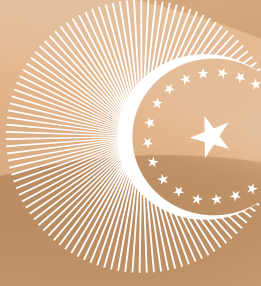
Özgür, Güçlü, Çok Sesli, Nitelikli ve Hakkaniyetli Bir Medya

Sağlıklı bir demokrasinin taşıyıcısı olarak gördüğümüz medyaya yönelik faaliyetlerimiz "Türkiye İletişim Modeli'nin ana hatlarından birini teşkil etmektedir. Ülkemizde, yaklaşık 18 bin basın kartı sahibi medya çalışanının bulunmasını demokratik hayatımız için büyük bir zenginlik olarak görüyoruz.

Önümüzdeki dönemde İletişim Başkanlığı bünyesinde basın sektörüne yönelik panel, buluşma ve etkinlikler yoluyla çalışma hayatlarına ilişkin düzenlenen faaliyetlerin sayısını arttıracacağız. Aynı şekilde, uluslararası basına yönelik ülkemiz ve bölgemizde yaşanan gelişmeler hakkında sağlıklı enformasyona ulaşım için yapılan bilgilendirme faaliyetlerinin de çeşitlenmesini hedefliyoruz.

Basın Kanunu'nda gerçekleştirilen değişiklikler ile geleneksel ve yeni medyaya daha özgür ve rahat bir çalışma ortamı oluşturduk. Bu kapsamda, bütüncül iletişim prensibi çerçevesinde basın kanununu gözden geçirip güncel ve etkin bir şekil almasını sağladık. Bilişim ve teknoloji şirketlerinin iletişim platformları üzerinden vatandaşlarımızın dijital ayak izlerini takip etmesine, veri mahremiyetini ihlal etmesine ve siyasal katılma davranışını manipüle etmesine asla müsaade etmeyeceğiz. Bu noktada teknolojinin sunduğu imkanları sonuna kadar değerlendirmeye devam edeceğiz. Algoritma diktatörlüğüne karşı milletimizi bilinçlendirecek, medya okuryazarlığı alanında farkındalığı artırarak sosyal medyanın kullanımına ilişkin bilgilendirici faaliyetleri sürdüreceğiz.

Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı'yla birlikte Anadolu Ajansı, Basın İlan Kurumu ve TRT'nin ulusal ve uluslararası yayıncılık imkânlarını, ülkemizdeki gelişmeleri, dezenformasyonla mücadelemizi, bölgesel ve küresel atılımlarımızı yansıtacak şekilde güçlendirmeye devam edeceğiz. Uluslararası topluma yönelik farklı dillerde yaptığımız yayınlarla Türkiye'nin sesini küresel düzlemde yansıtmayı iletişim yüzyılı hedefimiz doğrultusunda stratejik önemde görüyoruz. Bu anlayışla, kurumsal ve yasal altyapıyı güçlendirerek Türkiye'nin küresel iletişim markalarının çalışma alanlarındaki etkinliklerini arttıracacağız.

TÜRKİYE YÜZYILI

Türkiye Yüzyılı; Türkiye'yi birçok alanda küresel etki gücü olarak konumlandırmayı hedefleyen bir vizyon yaklaşımıdır. Bu topraklarda binlerce yıldır işini doğru yapan doğru insanların projesidir. Geçmiş Cumhuriyet'in ülküsüyle harmanlanmış yeni bir zihniyet kararlılığıdır. Ülkemiz adına bir gelecek tahayyülünü temsil eden Türkiye Yüzyılı, Türkiye'de yaşayan tüm kimliklerin ortak değeri olarak konumlanmış bir anlayıştır ve bu ortak değerlerin şemsiyesidir. 20 yıllık AK Parti iktidarının hakiki icraatlar ile elde ettiği kazanımların samimi kabullerle karşılanacağı bir anlayış iklimini hedefler. Bu hedeflere emin adımlarla yürürken şüphesiz ki zihniyetlerin de değişmesi gerekmektedir ve bu değişim ancak ayrıştırıcı zihniyetlerin tahakkümüne direnen, kimlik tabanlı siyasetin farklı ve ötekini yok saydığının bilincine varan, sağırlaşmayı ve körleşmeyi gönüllü hale getiren yankı odalarını reddeden özgür iradeler inşa ederek gerçekleşecektir. Cumhuriyetin yeni yüzyılında; güçlü, takip edilen ve küresel dengelerin belirleyicisi olan bir Türkiye hedefinin de rotasını çizecektir. "İnsanı yaşat ki devlet yaşasın" anlayışı ile Türkiye için toplumsal mutabakat sağlayacak değerlerin inşasının temeli, Türkiye Yüzyılı'nın on yedi esasında vücut bulmaktadır. Bu esaslar; Barışın Yüzyılı, Dijitalin Yüzyılı, İstikbalin Yüzyılı, Kalkınmanın Yüzyılı, Gücün Yüzyılı, Sürdürülebilirliğin Yüzyılı, Haklının Yüzyılı, Huzurun Yüzyılı, İletişimin Yüzyılı, Başarının Yüzyılı, Bilimin Yüzyılı, Değerlerin Yüzyılı, Gençliğin Yüzyılı, İstikrarın Yüzyılı, Şefkatin Yüzyılı, Üretimin Yüzyılı, Verimliliğin Yüzyılı'dır. Türkiye Yüzyılı sadece ülkemizin gelecek vizyonunu konumlandıran bir tanım değildir. Başta yakın bölgemiz olmak üzere yönetim, anlayış ve felsefelerinde derin değişikliklere gitmek zorunda kalan Avrupa'da, Afrika ve Güney Amerika gibi potansiyeli baskılanmış coğrafyalarda bir kalkınma ve demokrasi projesi olarak kabul edilecek rehberliğimizi de ifade eder. Türkiye Yüzyılı hakikatlerin hakkaniyetle takdir göreceği, yanlışa yanlışı doğruya doğrunun yüzyılı olacaktır.

BARIŞIN YÜZYILI

Türkiye, Cumhuriyetimizin kurucusu Mustafa Kemal Atatürk'ün "Yurtta Barış, Dünyada Barış" ölküsü, "ilkeli tarafilılık" ve "dengede tam bağımsızlık" politikasıyla dünyanın en zorlu coğrafyasında sürdürülebilir barışın yegane gücüdür. Jeopolitik konumumuz ve temsil ettiğimiz değerlerle sadece ayakta durmanın yetmeyeceği, aksine her zaman koşmamız gereken bir coğrafyada olduğumuzun bilincinde ve kararlılığımızdayız. Jeopolitik konumumuz çevresinde bulunan çalkantılı zemine karşın sınırlarımız içinde barış, refah ve istikrar tesisini oluşturuyoruz. Millî menfaatler, uluslararası ilkeler ve dengeler gözetilerek Türkiye Yüzyılı'nda hem masada hem de sahada barışı sağlamak ve korumak için çalışıyoruz.

BAŞARININ YÜZYILI

Başarılı olacağımızı biliyoruz, çünkü Türkiye Yüzyılı olarak ilhamımızı zaferin kazanıldığı bu topraklardan alıyoruz. Spordan sağlığa, enerjiden üretime uluslararası rekabette vatandaşlarımıza gurur veren başarıların altyapısı son yirmi yılda azami seviyeye çıkartılmıştır. Çünkü mücadele verdiğimiz her alanda başarmak zorunda olduğumuzu çok iyi biliyoruz. Türkiye Yüzyılı'nda, devletimizin tüm organları ile dünyanın dört bir yanında ilham veren "ilk" ve "en" olma mücadelelerine güç veriyoruz, vereceğiz.

BİLİMİN YÜZYILI

Atatürk'ün "Benim manevî mirasım ilim ve akıldır." sözünü benimseyerek ülkemizde teknolojinin ilerleyişini ve teknolojinin insanları ne şekilde etkilediğini doğru şekilde okuduğumuz bilimsel bir devrim yaşıyoruz. Türkiye Yüzyılı'nda teknik ve akademik bilgilerin harmanlanması ile insana verilen değeri maksimize edecek yaklaşımlar geliştiriyoruz. Bilimsel kuldarda insanlığın yaşam kalitesini artıracak kamu ve özel sektördeki inovatif yatırımlar, teknoloji tabanlı büyümedeki gücümüzün hızı olacaktır.

DEĞERLERİN YÜZYILI

Dünya tarihinin en kadim medeniyetlerine ev sahipliği yapan bu topraklar, şimdi bize emanet. Bu emanet binlerce yılın farklılıklarını ve değerlerini sahip çıkmak zorunda olduğumuz bir ortaklığa taşımıştır. Kültürel ve sosyal ahengin güvencesi olan ortak değerlerimiz Türkiye Yüzyılı nesillerine de pusula olacaktır. Cumhurbaşkanlığı yönetim sisteminin değer öncelikli politikaları ile yerelden küresele Türkiye Yüzyılı çağın değeri olarak simgeleşecektir.

DİJİTALİN YÜZYILI

Türkiye Yüzyılı; çağı yakalayan ülkeden, çağa yön veren ülkeye giden yolculuğun adıdır. Bu yolculukta vatandaşlarımıza yalnızca hizmet etmekle kalmıyor aynı zamanda da bu hizmetlerin kolay, hızlı ve ulaşılabilir olması için bilişimin tüm olanaklarını kullanıyoruz. Bakanlıklarımızın sunduğu her hizmetin, yaş, bölge, şehir, cinsiyet fark etmeksizin tüm vatandaşlarımıza eşit ve adil bir şekilde ulaştırılmasını sağlayacak dijital dönüşümü gerçekleştiriyoruz. Yalnızca vatanın dört bir tarafında değil, yurt dışında yaşayan vatandaşlarımızın da dijital dönüşüm ile en zor zamanlarında dahi yanı başlarındayız. Bilgiye ulaşma hakkının kolaylaştığı ve demokratikleştiği Türkiye Yüzyılı, bu yönde adım atan ülkelere de ışık olacaktır.

GENÇLİĞİN YÜZYILI

Geleceğimizin teminatı gençlerimizi, eğitimden spora her alanda, Teknofest ruhu ile en üst düzeyde yetiştirmek için gereken altyapıyı önemli ölçüde tamamladık. Türkiye Yüzyılı'nda gençlerimizi "kökü mazide olan atı" anlayışı ile değerlerine bağlı, ne istediğini bilen, geniş ufuklu, azimli, donanımlı, çalışkan bireyler olarak geleceğe hazırlamaya devam edeceğiz.

GÜCÜN YÜZYILI

Yerli ve milli kalkınma stratejileri doğrultusunda attığımız her adım Türkiye'nin güç profilini zirveye taşımaktadır. Ekonomik gelişim ve tüm sektörlerdeki inovatif dönüşümlerimiz ile jeopolitik güç olarak yükselişimiz küresel bir kabule dönüşmüştür. Cumhurbaşkanlığı yönetim sisteminde, tüm devlet kurumlarının ahenkli çalışması ve özel sektörün bu istikrarlı yapıya üretim artışı ile destek vermesi sağlık, sanayi, eğitim ve teknoloji gibi birçok alanda Türkiye Yüzyılı'nın temelini atmıştır. Türkiye Yüzyılı'nda duraklama ya da gerilemeye mahal vermeden, doğru hamleler ile ülkemizi dünyada örnek bir konuma taşıyacağız.

HAKLININ YÜZYILI

Toplumun huzuru, milli dayanışma ve adalet anlayışı içinde, insan haklarına saygılı, sosyal bir hukuk devletinde her zaman güçlü haklı değil, haklının güçlü olması gerekir. Türkiye Yüzyılı haklılığın güvencesi ve doğruluğun tarafı olacaktır. Dokunulmaz temel hak ve hürriyetlerin eksiksiz yaşanabildiği, bunların her türlü akıl dışı otorite karşısında korunduğu Türkiye Yüzyılı'nda, Cumhuriyet tarihinin en büyük demokratikleşme hareketini başlatarak demokrasinin tüm kurum ve kurallarıyla işlemesi, ideal anlamıyla uygulanabilmesi için siyasi, etnik, mezhepsel ve kültürel tüm farklılıklarımızın haklarına sahip çıkıyoruz. Türkiye Yüzyılı'na yön veren Cumhurbaşkanlığı yönetim sistemi ile devletimizin tüm kurumları hakkın ve haklının kayıtsız şartsız korunması için çalışmaya devam edecektir.

HUZURUN YÜZYILI

Ekonomik dalgalanmalar, göç hareketliliği, jeopolitik gerilimlerin savaşlara dönüştüğü bugün, pek çok gelişmiş ülke, refah toplumundan güvenlik toplumuna dönüş stratejisini benimsemek zorunda kalmıştır. Türkiye son yirmi yılda, dünyanın en zorlu ve stratejik jeopolitik konumunda gösterdiği benzersiz başarı ile ulusal güvenlik planlarında dönüşüme giden ülkelerin kılavuzu olmaktadır. Türkiye Yüzyılı'nda toplumumuzun varoluşsal özelliği farklılıklarımızın farkında olan, farklılıkları huzur ve refahın gölgesinde buluşturan bir yönetim anlayışı ile ilerleyeceğiz. Türkiye Yüzyılı bölümü ve girişimde adil bir dengenin güvencesi olacaktır.

İLETİŞİMİN YÜZYILI

Türkiye Yüzyılı'nda iletişim; güvenlik ve uluslararası ilişki stratejilerinin, doğru bilginin, bilgiye ulaşılabilirliğin ve enformasyon teknolojilerindeki inovasyonun rotasını çizecektir. Son yıllarda gücü giderek artan yerli ve milli iletişim teknolojilerimiz bugün, bakanlıklarımızın görev ve sorumluluk alanlarında elde ettikleri başarının anahtarıdır. Türkiye Yüzyılı, iletişim becerileri ve teknolojileri ile kazanan Türkiye'nin çağı olacaktır.

İSTİKBALİN YÜZYILI

Güçlüyüz ve yarın daha güçlü olacağız. Milletimizin azmi ve güçlü yönetim yapımız ile Türkiye Yüzyılı'nı gıpta edilecek bir istikbale dönüştüreceğiz. Tarihe yön veren fikirlerin filizlendiği bu topraklarda bizi daima ileriye götürecek olan her projeye, gerektiğinde can suyu gerektiğinde hayat nefesi olacağız. Finansman ve nitelikli insan ihtiyaçlarının karşılanabilmesi için bakanlıklarımız, doğru veri ve politikalar üzerine inşa edilen Türkiye Yüzyılı vizyonu projeleri geliştirmektedir. İnsanı yaşat ki devlet yaşasın anlayışı ile geçmişten aldığımız ilhamı günümüze yatırım yaparak bir gelecek kurmayı hedefleyen Türkiye Yüzyılı geleceğin öngörülebilirliğini temsil edecektir.

İSTİKRARIN YÜZYILI

Siyasal istikrarın sağladığı güven ve küresel krizlerde izlenen doğru stratejiler ile üretim, istihdam, sağlık ve adalette sarsılmaz temeller attık. Global dönüşüm sürecinin gerekliliklerini güçlü liderlik yapımızın izlediği doğru politikalar ile yerine getiriyoruz. Günü kurtarmak için değil, güçlü bir gelecek için somut adımlar atmaktayız. Türkiye Yüzyılı'nda geçmişte olduğu gibi tüm dünyaya karşı her alanda verdiğimiz mücadelemizde istikrarın gücü ile ülkemizi büyük bir zafere daha taşıyacağız.

KALKINMANIN YÜZYILI

Yatırım, üretim, istihdam ve ihracat temelinde büyüyerek, reel ekonomiyi her geçen gün daha da güçlendiriyoruz. İthal girdiyi azaltarak, katma değerli üretimde ihracat rekorları kırdığımız yerli ve milli ekonomik oluşumun içindeyiz. Pandeminin silsileyle doğurduğu ekonomik dalgalanmalar dünya ülkelerini küçülmeye zorlarken, kalkınmaya yönelik yapısal reformlarımız ülkemiz adına kazanç fırsatlarına dönüşüyor. Cumhurbaşkanlığı yönetim sisteminin kümülatif ve sinerjik deneyimleriyle atılan doğru adımlar, Türkiye Yüzyılı'nın dünyada bir kalkınma ekolünün adı olarak anılmasını sağlayacaktır.

SÜRDÜRÜLEBİLİRLİĞİN YÜZYILI

Devamlılık, daim olma, kendine yetme... Türkiye Yüzyılı'nda canlı ve cansız tüm yaşamları kucaklayan ekosistemi bu üç hedefin odağında destekleyen projeler ile güçlendireceğiz. Sürdürülebilirliğin ana eksenini oluşturan çevre koruma, ekonomik kalkınma ve sosyal tekamülde bakanlıklarımızın yürüttüğü her faaliyet ve geliştirdikleri proje Türkiye Yüzyılı'na doğru atılan adımları işaret etmektedir. Türkiye Yüzyılı'nda sürdürülebilirliği doğru adımlarla kesintisiz kılacağız. Sosyal, ekonomik ve çevresel konularda önemli etkiler yaratan ve ortak geleceğimize sahip çıkacak her iş modeli Türkiye Yüzyılı yatırım planlamalarının önceliklerinden olacaktır.

ŞEFKATİN YÜZYILI

Dünyanın her neresinde olursa olsun insanlık vicdanının sükut ettiği noktalarda bizim sesimiz herkesten daha gür çıkmaktadır. Türkiye Yüzyılı'nda, en önemli devlet yönetim geleneklerimizden şefkati, dünyanın tüm mazlum coğrafyalarına da ulaştırmayı hedefliyoruz. Bu kadim devlet geleneğimiz Türkiye'de yaşayan her canlı için yaşamsal bir güvencedir. Sosyal adaletten sağlığa, eğitimden çalışma hayatına, şefkatin sıcaklığı Türkiye Yüzyılı'nın enerjisi olacaktır.

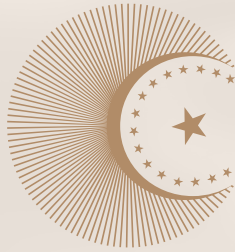
ÜRETİMİN YÜZYILI

Merkezinine “yerli-millî, yenilikçi ve yeşil” üretim yönetimi prensibini alan anlayışımız ile tarımdan sanayiye Afro-Avrasya’nın üretim üssü olma yolunda doğru adımlarla ilerliyoruz. Yerli ve millî üretimin uluslararası rekabet gücünü artıracak, millî geliri atağa kaldıracak yüksek katma değerli ve ileri teknoloji ürünlerinin üretimi, Türkiye Yüzyılı’nın öncelikli devlet politikalarından biri olacaktır. Türkiye Yüzyılı, üretim stratejilerinde var olan doğruların yanı sıra yeni doğruların izleneceği ve konuşulacağı bir çağ olacaktır.

VERİMLİLİĞİN YÜZYILI

Pandemi, ekonomik dalgalanmalar ve yakın bölgemizde yaşanan savaşlar başta enerji, sağlık ve gıda olmak üzere yaşamsal pek çok alandaki üretim ve hizmetleri kesintiye uğratmıştır. Türkiye Yüzyılı’nın verimlilik stratejisi, koşullar ne olursa olsun vatandaşları ve gerektiğinde dünya için hayati öneme haiz her faaliyetin kesintisiz devam etmesini hedefler. Bu hedef doğrultusunda; insan, zaman, çevre ve üretim faktörlerindeki verimlilik, bakanlıklarımızın tüm işleyiş ve projelerinin temel konseptini oluşturmaktadır. Türkiye Yüzyılı, verimlilik üzerine inşa edilen bir dünya liderliği müjdelemektedir.

TÜRKİYE YÜZYILI

AK PARTİ

TÜRKİYE YÜZYILI İÇİN
DOĞRU ADIMLAR

www.akparti.org.tr